

SYNOPSIS
UNIVERSÆ
PRAXEOS MEDICÆ,
IN BINAS PARTES DIVISA.
TOMUS PRIMUS.

SYNOPSIS UNIVERSÆ PRAXEOS MEDICÆ,

IN BINAS PARTES DIVISA;

QUARUM prior omnium morborum conſpectum exhibet; altera verò rem medicamentariam, perpetuis commentariis illuſtratam, ſiſtit; cui ſubjungitur Liber DE CIBO ET POTU.

EDITIO POSTREMA,

ULTERIUS elaborata; vel cœteris tùm Gallicis, tùm Latinis, multò amplior, & accuratior.

Auctore JOS. LIEUTAUD, Archiatrorum comite & primario ſtirpis Regiæ Medico; Doctore Facultatis Medicæ Pariſienſis; Academiæ Regiæ Scientiarum, & Societatis Regiæ Londinenſis.

IMPERANTE, LUDOVICO XVI.

TOMUS PRIMUS.

PARISIIS,

Apud P. FR. DIDOT, juniorem, Sal. Facultatis Medicinæ Pariſ. Bibliopolam.

M. DCC. LXXIV.

Cum Approbatione, & Privilegio Regis.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PROŒMIUM.

Quam misera mortalium conditio! futuræ quidem ſortis neſcii, primas inter vagitus carpunt luminis auras, homunciones; vitamque ineluctabili fato, ſeriùs ocyùs cohibendam ejulatibus auſpicantur: nec placidè exiguum fugacis vitæ curriculum explent; quin potiùs innumeris pertæſi ærumnis, inter quas dirum caput effert *portentoſa morborum phalanx*, ætatem aſperam moleſtè ferunt. Nec deſunt qui atris curis, vel mœrore confecti animum planè deſpondent, ambiuntque mortali vinculo exſolvi: imò & eò ſæpiùs res rediit, ut nonnulli nefando ſydere afflati, ſibi attulerint damnatas manus; vel perditè ad laqueum confugerint. Hinc minime mirari ſubit ſi quidam improbi, ferendis quibus premebantur vitæ infortuniis impares, fatiſcentem & caducam naturam temerè incuſaverint; ſupremumque rerum authorem, haud citrà piaculum, quaſi increpaverint: ſed virulentum retuderunt judicium, ne error latiùs ſerperet, ſaniores, æquioreſque rerum naturalium, exploratores, qui hæc adverſa conſultiùs ducenda putarunt gentis humanæ flagitiis; quæ ſcilicet has nuſquàm luiſſet pœnas, ni à primo antehàc parentum vitæ genere deflexiſſet.

Equidem, dùm in orbe novo, cœloque recenti, frugibus nullâ arte corruptis, veſcebantur rudes & agreſtes homines; humileſque tabernæ pecus & dominos coërcebant: dùm uxor pudica ab omni fuco aliena, veſtes inconditas è pellibus contexebat; & ſylveſtrem torum culmo & frondibus ſternebat: tùm cultores ruris paterni & cuſtodes ovium, ultrò demandatis muniis hærentes, probæque victûs rationi indulgentes, integris viribus ſeneſcebant. Iſthæc cùm ità eſſent, jure duntaxàt naturali continebantur homines; nec curabant, vigente fide, legum ænigmata ſolvere: de ortu & cauſis rerum, ſedulâ & futili poſterorum induſtriâ indagatis, parùm ſolliciti philoſophiam naturalem ſectabantur, quâ exploratis duntaxàt rerum effectibus, rectum

ab obliquo, ſalubriaque à noxiis ſecernere ſolebant : nec opus erat eximiâ vivendi ratione morbos arcentibus medicinæ problemata extricare; adeò ut inauditâ medendi ſcientiâ, placidam agerent vitam, nullis ægritudinibus contaminatam & contractam, quo ſanè nil æquè fauſtum putabant. Accedente verò canitie lætè ferebant ſenectutem virtute conſpicuam, ſummis honoribus & religiosâ veneratione exceptam; donec ætate inter acceptos & conducibiles labores conſumptâ; numerosâ, ſanâque relictâ prole, impavidè migrarent ad ſuperos.

Ubi verò, inſaniente ævo, mortales corripuit inexplebilis auri fames; adeò ut perverſis moribus quaſi degeneres negarint avorum veſtigia premere : tunc temporis genere & divitiis diſpares turpia cogitare cœperunt. Neſcientes quantùm ſit in rebus inane, felicitati nuſquàm aſſequendæ inhiabant : tantalitiis opibus diffluentes in ædes ſumptuoſas ſe recipiebant, & corpus amictu molliſſimo, auro vel purpurâ fulgente velabant; quibus ſolemne erat epulas lautiſſimas (1), omni obſoniorum genere, ferculiſque exquiſitioribus conſpicuas; ac generoſo nectare celebrandas, mirantibus exhibere. Quid moror! quibuſcumque *luxuriæ & ingluviei modis exhauſtis*, omne in præcipiti vitium ſtetit; ac poſtremò omnia peſſum abierunt, & ſenſim, proceſſu temporis, ruerunt in deteriora. Quid mirum, ſi hâc graſſante lue, omnes perverterentur ſancitæ œconomiæ animalis leges, & atrox deſipientibus incubuerit morborum cohors. Quibus ferendis invitos præbuerunt humeros malè feriati homines; qui ſanè ſuæ ſaluti tùm conſuluiſſent, ſi ſeveriori lege proficientes, ſapientiæ præceptis adhuc fluctuantem animum compoſuiſſent: ſed luxurie ſoluti, vel falsâ cupidinum imagine decepti, de inveſtigandâ hujuſce cladis causâ, etſi improbæ vivendi rationis

(1) Nemo quidem, vel ſemi-doctus, non novit convivia ſybaritica, vel ſyracuſana, luxu & deliciis decantatiſſima; cupediis feralibus, & ſtygioſis poculentis inſignia.

conſcii, minime curarunt; nec avertendis impendentibus morbis invigilarunt; ſed illis tantummodò demulcendis & impugnandis omnem navarunt operam.

Intereà, premente durâ neceſſitate, remediorum inventrice & magiſtrâ, fortuita aut magis obvia explorabant, quorum proſperos vel noxios effectus accuratè notabant: adeò ut ex hiſce congeſtis obſervationibus emerſerit *priſca illa & rudior medicina*, quam in Ægypto prima habuiſſe incunabula, è quâ ad Græcos migravit, neminem eruditum fugit. Inter poſtremos primus diſperſas de morbis prænotiones collegit; ac excerpta è votivis tabellis Æſculapii fano appenſis, in unum corpus redegit HIPPOCRATES (1), cujus ſcripta ſanè quidem aurea, multùm tamen ſcoriæ & purgamenti admiſtum habent; ni legitima ab ſpuriis, uti nonnulli conjiciunt, contaminentur. Temporum verò injuriâ, ævique barbarie, fortè periiſſet doctrina hippocratica; ni poſt ſexcentos annos, hanc innumeris ſectis divulſam, ſtrenuis viribus inſtauraſſet GALENUS; vir ſanè nulli ſecundus, ni nauſeoſo battologiſmo ſua ſcripta conſpurcaſſet. Parùm dein profecit ars medica; nec meliorem expertæ ſortem cæteræ ſcientiæ; uſque ad ſeptimum ſæculum, ſub quod totum ferè orbem devaſtarunt Arabes & Sarraceni; quibus ſcilicèt corruerunt Athenæ & Roma. Haud tamen medicinam deſpiciebant hice barbari, cui promovendæ nonnullam impenderunt operam: ſed horum curâ quaſi rediviva hæc ſcientia præſtantiſſima, lentè in poſterum proceſſit; donec ſæculo mox elapſo, noſtrâve ætate, prodierit ſtupendus librorum proventus; inter quos innumeri tenebris damnati blattis & tineis haud immeritò traduntur: plures, è quibus erat quod tollere velles, meris hypotheſibus contexti, magnoque verborum ambitu prolixiores, tædium legentibus pariunt: pauci verò accuratis obſervationibus referti, & ære

(1) Multa etiam depromſiſſe HIPPOCRATEM ex Aſclepiadum ſcriptis plures jure autumarunt.

perenniores, nescio quo fato, majorem medicorum partem plerumque latent: sed hanc qualemcumque librorum supellectilem comparare vetat variorum res angusta domi; nec praxi incumbentibus, vel ægrotis crebrò assidentibus illos evolvere licet.

Hinc plures, haud infimi subsellii, de leniendis vel superandis hisce difficultatibus cogitarunt; nullumque non moverunt lapidem ut confragosum medicinæ iter explanarent; qui scilicet latissimam medendi scientiam, hùc & illùc fusiori stylo exaratam, contrahere curarunt, ut librorum penuriæ consulerent: exindè prodierunt varia *medicinæ compendia*, publico usui jamdudùm tradita; quæ magis doctrinæ specimen, quàm rectam medendi normam exhibent; & ideò, pace illustrium Authorum, legentium vota minime explent: nùm illorum vestigia premens feliciùs collimaverim? viderint qui abditos medicinæ clinicæ recessus accurato lustrarunt studio. Absit tamen ut à perspectis tot scriptis ejusdem argumenti, Iliada post Homerum canere insimulemur; cùm toto cœlo distet *nostrum propositum* à prædictis enchiridiis; & præcipua hujusce Synopseos pars è proprio penu depromatur; è nostris scilicet adversariis tùm clinicis, tùm anatomicis; quorum nonnulla jam vetustiora, & cum situ certantia, ab interitu vindicavimus: nec illa integra, qualia in schedas perfunctoriè congerebamus; sed contracta, aut potiùs eorum duntaxàt consectaria tradidimus, ut legentium labori parceremus. Haud tamen hisce cancellis continetur *hæc epitome*; inter quàm concinnandam Penelopes telam retexere sæpiùs nobis contigit; sed fusiora famigeratorum practicorum opera, indefesso & tædioso labore, non citrà seram suscepti muneris pœnitentiam, lustravimus; ut ad praxim tantùm pertinentia ex illâ immensâ librorum nube excerperemus, & nostræ scribendi rationi submitteremus.

Itaque ex his omnibus accuratè digestis, & dilucidiori, ni fallor, ordine dispositis; abjectis eruditis & merè curiosis, allucinationibus & commentis, recoctis & obsoletis, quibus turgent

turgent cætera volumina; vel omnibus refciffis mentis diverticulis, & à propofito alienis, hæc emerfit Synopfis, rerum ubertate confpicua; non elementaris, vel, ut inquiunt, didactica; fed meris obfervatis inter ægros & cadavera verfando concinnata; quam adauctam, ulteriúfque elaboratam, & bipartitam, iterùm recudere neceffarium duximus. Quamobrem pofthabitâ nomenclaturâ græcâ, ad putidam oftentationem à plerifque comparatâ, morbos cujufcumque commatis, inter quos nonnulli occurrunt hactenùs inauditi, diftinctis fiftimus capitulis, *in primâ Synopfeos parte:* figna quibus innotefcunt, & fymptomata quibus ftipantur, fedulò recenfemus; inordinatè verò, cùm alterutra feorfim memorare haud finat accurata morborum hiftoria; quæcumque de hâc re in medium adduxerint varii Authores, quorum fcripta magis ingenii folertiam quàm accuratam inter praxim obfervationem fapiunt. Neminem prætereà fugit nunc pro figno, nunc pro fymptomate, juxtà clinicorum nutum & arbitrium haberi hæc *morbofa naturæ phænomena*, ægrè hinc ab invicem diftinguenda. Infuper notare juvat quod non omnia, fub cujufcumque morbi titulo collecta, in fingulis ægris fe prodant; fed hæc vel illa, feriùs ocyùs vifenda fe præbeant; adeò ut generalia tantummodò de hâc re, vel incerta, & à vero planè aliena, proferre liceat. Neminem enim expertum latet morbos cognomines, vel ejufdem fpeciei, nufquàm fub unâ eâdemque facie in praxi occurrere, tàm ob innumeras circumftantias à temperie, ætate, fexu, anni tempeftate, cœli conditione, loco, &c. defumptas; quàm propter vivendi rationem & curandi modum: quibus pofthabitis, intelligitur cur tot futiles & ineptæ prodierint febrium, aliorumve morborum divifiones & differentiæ, quibus adornantur libri & obnubilatur ars medica (1).

(1) 'A recto deflectunt tramite, inutilemque operam ludunt qui omnia, quâvis horâ & fingulis momentis contingentia accuratiori adnotant ftudio,

Jamdudùm clamitant ſaniores practici medicinam luxurianti phyſico-medicorum ingenio depravari; & nil fermè in lucem prodire præter *hypotheſes*, vaniſſimo ſcholarum ſtrepitu celebratas, ſed altum medicinæ clinicæ vulnus infligentes; quæ ſcilicet ad lydium veritatis lapidem revocatæ mera audiunt commenta. Turpiter ſanè allucinantur qui theoriam medicam ex hiſce nugis exſurgere putant; cùm potiùs verſetur, prælibatis matheſi, phyſicâ experimentali & chymiâ, hiſtoriâ anatomicâ & naturali, in ritè obſervatis naturæ viribus & phænomenis, tàm in ſtatu ſano, quàm in morboſo; cui doctrinæ à nonnullis adumbratæ, ſed à paucis excultæ, parcit annorum ſeries; dùm alia ingeniorum nutu mutabilis novam ferè quotannis faciem induit: nec impedit hoc pſeudo-theoriæ infortunium quominùs quiſque præconceptæ opinioni obnixè hæreat, & unus alterum erroris arguat & criminetur: hinc acres controverſiæ in ſimultates & odia ſæpiùs exardeſcentes; atque miſellis ægris plerumque lugendæ. Quapropter ab omni hypotheſi planè alienus, de cauſis morborum proximis atrâ caligine immerſis, ne verbum quidem protuli; cùm nullus dubitem quin oculatiorum indagini ſubtrahantur; quidquid de hâc re ſcripturierunt, quos nænias venditare non puduit: ſed remotas & evidentes, è quibus ritè penſitatis genuina ſæpiùs eruitur morbi proſapia, ſedulò pro viribus exarandas curavi.

Quantum conferant ad obſcuriorum morborum extricationem, & medicinæ incrementum, obſervationes ab *introſpectis cadaveribus* deſumptæ (1), quas jure pro tutiſſimâ praxeos cynoſurâ habent ſolertiores, nemini haud obvium. Itaque ſelectiores hiſtorias ex acervo cadaverum, per viginti annos & ultrà, cultro

---

argutamque ſedulitatem in hoc illove conſcribendo morbo aſſequi geſtiunt: intelligentibus pauca.

(1) Vix concipere licet quomodò major ſcriptorum medicorum pars de extiſpiciis ne verbum quidem protulerit; vel hanc præſtantiſſimam ſcientiam perfunctoriè tractaverit.

noſtro anatomico ſubjectorum depromptas, pro inſtituti ratione contractas exhibemus. His ſubjungere lubuit quidquid de hâc re litteris conſignarunt varii Authores, agmen claudente celeberrimo MORGAGNO (1): ſed delectu opus fuit; cùm plures rerum anatomicarum neſcii, vel ſuæ famæ conſulentes, haud pleniorem de hâc re ſibi concilient fidem. Quæcumque igitur diſperſa eruimus ex hoc uberrimo fonte, contracto ſtylo recenſemus; quod opus, arduum ſanè & difficile, vel medicinæ proceribus non ingratum fore confidimus. Silentio tamen minime prætermittendum ſingulos morbos, vel graviores, haud ſemper conſpicuam labem viſceribus inferre; cùm ſæpè ſæpiùs luſtrata poſt obitum interanea planè inculpata deprehendantur: quod benè notandum incumbit, ne articuli, in quibus prædictæ deſiderantur hiſtoriæ, pro inexpletis vel mancis inconſultò habeantur.

Morborum prædictiones paucis perſtrinxi, cùm futile & ſupervacaneum videatur ſub ſingulis reponere morbis delirium, convulſiones, affectus comatoſos, ſpirandi difficultatem, ſtertorem, lipothymias, ſudorem frigidum, aliaque ſymptomata graviora, morbos luctuoſos concomitari ſolita, infauſtum exitum minari; quod ſanè neminem, vel rudem & inexpertum latet. Sed nonnulla occurrunt quæ pro rerum conditione, nunc fauſta, nunc calamitoſa cenſeri debent; febres putà, eruptiones, hæmorrhagiæ, vomitus, alvi fluxus, &c. quæ ſedulò recenſere operæpretium judicavi. Haud fugit tamen exercitatiores clinicos incerta eſſe de vitâ & morte judicia, ob varias quibus ſubmittuntur circumſtantias, quas vix aſſequi licet. Cautè vaticinandum eſſe rectè monet HIPPOCRATES, candidè aſſerens nil certi de eventu in morbis acutis ſtatui poſſe: ac fortè plus veri hoc effato tradidit

(1) Inter ſcriptores, qui de extiſpiciis ex profeſſo egerunt, eminent BONETUS, MANGETUS & MORGAGNUS; quorum opera excepit *Hiſtoria noſtra Anatomico-Medica*, nuperrimè publici juris facta, quæ theſaurum obſervationum locupletiorem, ſed non omnibus numeris abſolutum, præbet.

antiquissimus medicinæ antistes, quàm suis fusioribus circà prognosim operibus; è quibus tamen inter multa dubia & intricatissima, nonnulla scitu digna & exquisitiora, suo loco recensenda, depromi queunt. Sed hæc futurorum scientia, numeris platonicis fortè obscurior, summis, nemine discrepante, premitur difficultatibus, quas nequidem suspicantur tot balatrones & inepti qui de morborum exitu, quasi è tripode, pronuntiant.

Parùm, vel obiter, *diætæ* præceptis inhæremus; licèt præcipuus in horum observatione versetur curationis cardo: sed superflua de hâc re nobis visa sunt monita; cùm nullum medicum, vel bœotici ingenii, horumce immemorem arbitremur. Simili fermè ratione ductis haud lubuit *medicamina* methodicæ seriei submittere: sed eo ordine disponuntur ut omnia primo intuitu pateant; ac magis congrua præsenti rerum statui seligi queant: ut scilicet studio & praxi edocti priùs nota, tradita, vel peracta in memoriam revocent; imò & nonnulla fortè nova per transennam addiscant. Ab insulsâ remediorum farragine alieni, selectiora tantùm vel pluries inter ægros explorata exhibemus; ut quisque pro variâ rerum conditione, probatiora & magis proficua ex hocce albo eruere valeat. Pauca sanè requiri medicamina, sub morbis acutis, uno ore fatentur exercitatiores; quibus solemne est, præmissis præmittendis, cunctari & supersedere, donec constet de morbi genere. Aliter se res habet inter morbos chronicos, ad quorum medelam iteratis tentaminibus vel cautâ exploratione, viam parare expedit. Ad summam, medicum esse naturæ spectatorem & ministrum, vel interpretem; cui duntaxàt incumbit spontaneum ejus motum cautè dirigere; vel manca & inchoata ejus munia præsentissimis auxiliis explere & perficere, apud omnes in confesso manet. Aliàs demandato deest officio; si quidpiam contra naturæ leges moliatur, morbosque hostili impetu, hâc reluctante, aggrediatur. Neminem insuper fugit plures decumbentes, post exhaustam medicorum scientiam, solo naturæ beneficio incolumes evasisse:

quod ſanequidem altâ mente tenere debent plures inepti polypharmaci, qui ad inaudita vel abſtruſiora ſe conferre; aut vulgatiora ad artis faſtuoſæ normam revocare, ſummo honori ducunt. Væ miſellis ægris! ni natura victrix morbum & noxia pharmaca ſuperet.

Nemo neſcit ampliſſimam eſſe rei medicæ ſupellectilem, & longè majorem eſſe *medicaminum copiam* quàm morborum proventum. Imò & conjicere nil vetat nullum eſſe affectum inſuperabilem, ſi opportuno tempore & congruis telis impugnetur; ſed hoc opus, hic labor eſt. Cautè tamen cum remediis, vel innoxiis, mercari expedit; cùm inconcuſſum maneat quamplures eſſe ægritudines ſolis naturæ viribus judicandas; quæ verò ab intempeſtivâ vel præpoſterâ curâ exacerbari; imò & lethales evadere queunt. Temeritatis ſanè inſimulandi tot ſcioli ægris aſſidentes, qui demandatis muniis obiter hærentes, litterarias quiſquilias effutiunt, vel inſulsè deblaterant, donec conſilio præcipites, inextricatâ morbi indole, & vix explorato pulſu, ad remedia properent; dùm eruditi & experti ad judicium tardiores, nil niſi omnibus ritè penſitatis, agendum putant. Ratum enim apud omnes manet naturam eſſe optimam morborum medicatricem; & frequentiores affectus ipſi commiſſos, annuente SUPREMO VITÆ ET NECIS ARBITRO, ſpontè ſanari: in aliis verò haud exiguam opem conferre artis præſidia, dummodò doſi congruâ præcipiantur, & tempeſtivè, vel lentâ feſtinatione exhibeantur: tardum enim, ſub hâc re, celerem aſſequi multiplici experientiâ conſtat. Sin minùs quæ ad generis humani ſalutem comparata ſunt, peſſimâ & improbâ adminiſtratione funera accerſunt (1).

Haud fortè omnibus arridebunt generaliùs tradita, circà

(1) Adeò ut quidam naſutuli pluries ſecum cogitaverint, bonine an mali plus attulerit hominibus ars medica; & hoc problema turpiſſimum poſteris ſolvendum tradiderint.

morborum curationem : nec me latet nonnullos, haud infimi ſubſellii, medicos, rebus theoreticis plus æquo addictos, aſſenſum denegaſſe noſtræ parùm rationali, ut inquiunt, medendi methodo; cùm de *indicationibus* perfunctoriè egerim, vel hanc doctrinam in ſcholis acceptiſſimam ſicco pede nonnunquàm tranſierim. Sed illos monitos velim hanc tranſlatitiam ſcribendi rationem conſultò omiſiſſe; tùm ad fugiendam nauſeoſam prolixitatem; tùm ad declinandam omnem hypotheſim : equidem nemini haud obvium venæ ſectionem indicari à plethorâ; emetica & cathartica à ſaburrâ primarum viarum ; aperientia ab obſtructionibus; diuretica ab ſtagnante colluvie ſeroſâ; emmenagoga à ſuppreſſis menſibus; refrigerantia à ſanguinis æſtu, &c. quibus evidentibus immorari futile & ſupervacaneum fore judicavimus: ubi verò cauſæ in obſcuris latent; & meris duntaxàt conjecturis illas aſſequi licet, nulla proferri poteſt indicàtio quin hypotheſi fulciatur. Hinc ſatius duxi inter haſce anguſtias remedium praxi comprobatum duntaxàt recenſere ; etſi non patet ejus agendi modus ; cùm clinicis illud duntaxàt incumbat munus, ut morbum ſcilicet curent; non verò exponant ; nec ipſis alia eſt meta laborum.

Ut nil deſit praxim exercentibus ex eo quod humana præſtare valet ſedulitas, novum in *alterâ Synopſeos parte*, materiæ medicæ conſpectum ſiſtimus, qui inter morbos curandos egregiam opem conferre poteſt. Plura ſanequidem de hâc re proſtant opera; ſed pauca, ni fallor, medentium vota explent : nonnulla enim ſunt merè chymica, in quibus ſcilicet reſeratur pyrotechniæ ars ; ſed remediorum vires obiter enarrantur : alia fuſioribus plantarum, mineralium & animalium deſcriptionibus referta, magis ad hiſtoriam naturalem quàm ad medicam ſpectant : quædam rerum cujuſvis indolis extrà uſum medicum poſitarum copiâ turgent ; & ideò ſolis naturæ curioſis arrident. Varia demùm numeroſiſſimis formulis ad meram oſtentationem plerumque conſcriptis, ineptâ & ſolertioribus invisâ, rerum

farragine tumentibus, luxuriantur. In omnibus demùm id genus operibus altum de re cibariâ silentium; licèt, nemine refragante, haud parùm conferat probus alimentorum usus, tàm ad præcavendos quàm ad curandos morbos.

Quantùm discrepat *nostrum opusculum* à libris ejusdem argumenti, viderint æqui rerum æstimatores: equidem præter nonnulla hactenùs intacta, vel inaudita, quæ scilicet in cæteris promptuariis desiderantur; innumera ab authoribus tradita, quæ sparsim prolixioribus scriptis immerguntur, & quasi delitescunt, undique collegimus; ut amplissimam medicaminum selectiorum messem classibus ad praxim accommodatis annecteremus. Quibus benè perspectis satis superque patet providam naturam lautè prospexisse morbosæ hominum conditioni: tantùm enim abest ut medicamina deficiant; quin potiùs horum copiâ quasi obruamur. Nemo non novit diversæ sortis *mineralia* quæ suppeditant patefacta telluris viscera; terras nempè, lapides, salia, sulphura, metalla, aliaque ad multiplices usus medicos aut domesticos comparata. Omnium expectationem superat vastissima *stirpium* sylva, quarum viginti circiter millia jam à curiosis naturæ scrutatoribus conspecta & descripta, haud certè dimidiam botanices partem præbet: ac in dies crescit antiquissimus plantarum usus: nec dubitare licet quin plurima adhuc lateant in vegetabilium classi præstantiora remedia, quæ fortè manent posterorum curas. Nec suis laudibus defraudanda *animalium* familia, minorem sanè medicaminum copiam suppeditans, sed fortè tutiorem & œconomiæ animali affiniorem. Nemo nescit innumera ex hoc triplici fonte depromi remedia, quæ non solùm simplicia, vel diversimodè composita præcipiuntur; sed etiam variis elaborationibus chymicis & pharmaceuticis subjiciuntur; ut hinc nova emergant mixta quæ suis viribus pollent, & ad publicum commodum in officinis prostant.

Constat, ex antiquioribus monumentis, simplicia & domestica adhibuisse remedia primos medicinæ cultores; quæ vel

ipſimet parabant, vel quorumdam tironum curæ committebant donec fortè utrorumque intempeſtivâ vanitate, hæc præſtantiſſima ars ad ineptos quoſdam ablegata fuerit, qui tùm potiùs lucro quàm ægrorum ſaluti inhiantes, variis impoſturis & portentoſis venditationibus incautorum fidem ambiebant; adeò ut naſutiores, fraudem ſubolentes, atrociſſimis conviciis, & ridiculis ſannis, utramque artem proſciderint & laceraverint. Anguſtioribus cancellis continebatur *pharmacia* Græcis & Latinis exculta; quam inſtaurarunt Arabes, & fortè ſuprà modum auxerunt: ac nullus fermè fuit in poſterum qui ad hanc ampliandam ſuum ſymbolum conferre negaverit. Nec deſiit noſtrâ ætate, hæc inconſulta quid inauditum tradendi prurigo: ubique enim occurrunt ardeliones qui fatuum popellum ludificantes, poſthabitis probatiſſimis remediis, novum qualecumque, ut inventi gloriam aſſequantur, effingere moliuntur. Nec minorem medicaminum proventum præbet *chymia*, quæ licet vetuſtiſſima, in uſum medicum raro trahebatur: adeò ut vix caput extulerit circà principium nuperrimi ſæculi; ſed parùm profecerunt veteres medico-chymici, qui ſua ſcripta conſultò obſcurarunt; vel inaudita & barbara finxerunt vocabula, ut fatuorum admirationem ſibi conciliarent; donec poſteri, quorum potior pars ab omni fraude aliena, hanc præclaram artem illuſtraverint; utiliùs ſanè ni avidiori animo ſemper ad nova properaſſent; & jam locupletiſſimis officinis varia futilia & ſuperflua adjicere ambiiſſent: ad populum phaleras.

Hinc temporum lapſu ità crevit hæc *portentoſa officinarum ſupellex*, ut vix quiſquam, vel exercitatiſſimus, inter ſeligendum magis congruum, vel proficuum à noxio extricandum, in hâc uberrimâ meſſe haud anxius hæreat (1). Hoc eſt Augiæ ſta-

(1) Nemo non novit Mangeti bibliothecam pharmaceuticam, Junckeri corpus pharmaceuticum, Trilleri theſaurum, aliaque id genus nauſeabunda opera, quæ, ut verum fatear, minùs genuinam medicinam quàm artem circulatoriam ſapiunt.

bulum

bulum quod, experientiâ duce, repurgandum curavi: medicamina nempè, inter simplicia & composita quæ solertiores, vel exercitatiores coætanei in familiarem usum trahunt, vel egomet faustè adhibui, recensenda curavi; ac flosculos duntaxàt hùc & illùc sparsos è lustrato vastissimo chymiæ & pharmaciæ campo collegi. Hinc emersit promptuarium, medicinæ tironibus expectatissimum; quod etiam diuturnâ praxi edoctis non ingratum fore putavi. Vix vicesimam medicaminum partem quæ prostant in libris ejusdem argumenti proposui; ne ex ampliori materiæ medicæ apparatu immensum & perspicacioribus invisum emersisset opus. Quapropter nonnulla consultò prætermisi, etsi celebriora, quæ ratione penuriæ & caritatis, in officinis planè desiderantur; varia olim decantata, ad vanam artis ostentationem parata, quorum usus omninò exolevit; non secùs ac quædam nova, de quorum viribus nondùm constat; vel quorum periclitatio haud benè cessit; quamplurima quæ etsi tutò adhiberi queunt, superflua tamen, ob uberrimam succedaneorum copiam, censeri debent: nonnulla demùm quæ ratione difficillimæ encheiresis raro apprimè præparata, vel artificum fraude utplurimùm adulterata, occurrunt; licèt ab incautis vel stolidis stupendâ fiduciâ in usum quotidianum trahantur, qui de hisce technis, etsi summè periculosis, minùs laborant quàm de ranis palustribus.

Ut insuper unâ eâdemque fideliâ plures dealbemus parietes, rerum emporeticarum & officinalium tabulis, hâc methodo contractis, subjungere lubuit *medicamina*, ut inquiunt, *magistralia*, quæ scilicet, pro medici arbitrio, è vario simplicium, chymicorum & pharmaceuticorum connubio confici solent; ut praxim exercentes, vel ineuntes, quidquid magis congruum præsenti rerum conditioni in promptu habeant. Hinc prodierunt formulæ medicæ numerosissimæ, ex libris sanè minime excerptæ, nec meris & incertis conjecturis innixæ; sed à solertioribus coætaneis exploratæ & comprobatæ, vel proficuè inter nostram

praxim adhibitæ; quarum exemplo alias pro re natâ cuivis concinnare licet: hâc nauseosâ ingredientium, sæpiùs mutuò colluctantium, farragine, quæ minùs præscribentium scientiam quàm horum imperitiam prodit, nusquàm turgent nostræ exaratæ formulæ (1); sed simpliciores & ad œconomiæ animalis vires magis accommodatæ prostant. Nec omnibus fortè arridebunt familiariora & euporista remedia; cùm ea semper fuit pseudo-medicis innata vecordia ut indigena fastidirent, exotica laudarent, domestica despicerent & elaboratissima prosequerentur: abjectis scilicèt omnibus obviis quæ suppeditat patrium solum, ad rara & pretiosa, ægrè comparanda, stultè se conferunt; ac fastuoso remediorum apparatu ducti, ea sola alto deprædicant supercilio quorum compositionem subeunt aurum, gemmæ, margaritæ, aliaque exotica rariora; quasi supremus opifex quædam præstantiora divitibus & magnatibus concesserit, quæ cæteris negavit. Stirpes enim pedibus calcamus quæ ratione virium omnibus remediis peregrinis, vel arte chymicâ elaboratis, magnisque titulis superbientibus, longè præstant. Quid opus est verbis! omnia vel simplicissima & vulgatiora remedia, opportunè adhibita saluberrima censeri debent; dùm rara & exquisitiora, arduis elaborationibus, vel egregiis compositionibus insignia, inertia & nociva deprehenduntur; imò & lethalia evadunt, si præposterè usurpentur: non secùs ac pigmentis vulgatioribus, rudioribusque penicillis, similitudines cum ipsâmet naturâ certantes effingunt in arte periti; dùm humilioris ordinis pictores, etiamsi rariora adhibeant, futilem in exprimendis imaginibus operam ludunt. Hinc singula cujusvis sortis remedia indigena vel exotica, simplicia vel composita, domestica vel

(1) Quis non mirabitur quamdam ipsiusmet HIPPOCRATIS mixturam ad phthisim, quam ingrediuntur ruta, anethum, opium, farina tritici & hordei; vetus caseum lactis caprini, in aquâ & vino rubro austero? neminem esse reor qui hanc insulsam farraginam audeat experiri; non secùs ac portentosas formulas quibus turgent opera MORELLI, TENCKE, GARNERII, &c.

officinalia, pro variâ administratione & medici solertiâ, laudes & vituperia mereri consectarium manet.

Rerum naturalium, officinalium & magistralium tabulas, ut nil intactum relinquatur, excipiunt *commentaria*, quibus singula cujuscumque ordinis totidem articulis ad peculiare examen revocantur: utrorumque natura & vires sedulò referantur; dosesque fortè accuratiùs quàm in cæteris libris componuntur: nec prætermittitur rectior adhibendi modus. Quibus ità dispositis, quæcumque ad rem medicamentariam pertinent legentibus nitidè occurrunt; quod objectum, quantulumcumque à nemine, ni fallor, hactenùs excogitatum. Cæterùm, haud ab instituto alienum putavi librum integrum, mantissæ instar, adjicere *de re escariâ*, quæ nemine refragante haud parvi refert ad morborum, præsertim chronicorum, medelam. Nec vigente sanitate, si morbis præcavendis studeamus, posthabenda recta ciborum ratio, ut indesinenti humorum motu, & reciprocâ organorum actione, deperdita ad amussim resarciantur; ac restituta ab utrarumque partium indole minime recedant.

Hæc est universæ *Praxeos Medicæ Synopsis*, cujus beneficio, in promptu habere queunt clinici quidquid confert tàm ad extricandam morborum indolem, quàm ad congrua administranda præsidia: nec in alio versatur genuina medendi scientia; quæ scilicèt eo collimat ut spontanea dirigantur naturæ conamina, & nil hâc reluctante moveatur. Aliàs à præpostero medicaminum usu hæc emergit medicina spuria, quæ exitialis & calamitosa jure censetur; etiamsi quandóque, vel fortuitò, benè cedere videatur. Equidem ubique occurrunt agyrtæ & empirici, quos non pudet extrà rationis sphæram prætervolare; qui scilicèt Tiresiâ cæciores, pro oculatioribus haberi gestiunt; nec dubitant violentiora sub splendidis titulis adhibere pharmaca, ut inquiunt, polychresta; quibus ità movetur corpus & concutitur; tantique, haud sine præsenti vitæ discrimine, concitantur impetus, ut nil ferè de priori œconomiæ animalis conditione

remaneat : hinc patet cur nonnunquàm accidat, ut hâc portentosâ medicatione retundatur morbi ferocia ; ejuſque fomes, licèt altè reconditus, everratur. Sic omnia audentes, & experimenta per mortem agentes, quoſvis obvios morbos, vel pertinaciſſimos, quorum characterem nequidem ſubolfaciebant, aggrediuntur circulatores; nonnunquàm evincunt & temeritatis præmio fruuntur ; dummodò tamen ſinant ægrorum vires ; qui aliàs, uti crebrò evenit, ſpe vanâ deluſi ad libitinæ rationem ducuntur ; ni ab infelici medelâ deſiſtere cogantur ineptiſſimi ardeliones. Hinc intelligitur, cur fiat ut quæ ad ægrorum ſolatium, lautiſſimâ ſuâ benignitate, paravit SUPREMUS RERUM CONDITOR, in horum perniciem à tot audacibus empiricis, qui veram medicinam ne quidem à limine ſalutarunt, vertantur ; & ſaluberrima ars, quæ inter cætera numinis beneficia par fortè non habet, medentium errore cladem præ ſe ferat.

INDEX
CAPITUM TOMI PRIMI.

LIBER PRIMUS
Morbos internos respiciens.

SECTIO PRIMA.
De generalibus et incertæ sedis.

SECTIO II.
De morbis internis capitis.

SECTIO III.

DE MORBIS INTERNIS PECTORIS.

SECTIO IV.

DE MORBIS INTERNIS ABDOMINIS.

LIBER SECUNDUS

MORBOS EXTERNOS SPECTANS.

SECTIO PRIMA.

DE GENERALIBUS ET INCERTÆ SEDIS.

SECTIO II.

DE MORBIS EXTERNIS CAPITIS.

SECTIO III.

DE MORBIS TRUNCI ET ARTUUM.

SECTIO IV.

DE MORBIS CUTANEIS.

LIBER TERTIUS

MORBOS SEQUIORIS SEXUS ET INFANTUM COLLIGENS.

SECTIO PRIMA.

DE MORBIS VIRGINUM ET MULIERUM.

SECTIO II.

DE MORBIS INFANTUM.

PRAXEOS MEDICÆ

PARS PRIMA.

LIBER PRIMUS.

MORBOS INTERNOS RESPICIENS.

SECTIO PRIMA.

DE GENERALIBUS, VEL INCERTÆ SEDIS.

FEBRES.

IN CIMMERIIS latet tenebris genuina febris indoles; nec fortè dilucidiùs patent ejus differentiæ; quidquid de hâc re in medium adduxerint nonnulli prioris notæ Authores; inter innumeros sciolos qui de eodem argumento scripturierunt; quorum plerique suis opinionibus physiologicis addicti, aliorumve vestigia prementes, sua scripta meris hypothesibus & commentis, vel intempestivâ eruditione contaminarunt; adeò ut certa ab incertis, atque utilia à futilibus, in hâcce verborum luxurie, extricare

FEBRES.

arduum ſit. Hinc plures haud infimi ſubſellii dubitarunt num ſatiùs foret cœptis abſiſtere, ac novis obſervationibus inhærere, è quibus benè perſpectis & collatis ſanior emergeret doctrina. Solertioribus lampada tradimus; & ea duntaxat quæ è praxi 30 annorum collegimus candidè, & abſque magno verborum ambitu aperiemus.

Ut igitur à familiarioribus exordium capiamus; quatuor tantummodo, dùm ægrotis noctu diuque crebrò aſſidebamus, nobis innotuerunt febrium eſſentialium continuarum ſpecies; *continua* nempè *ſimplex*, à nonnullis continens vocitata; eo quod exacerbationis expers in eodem quaſi ſtatu perſtet; quod cum grano ſalis accipiendum. De ejus ſtadio nil certi ſtatuere licet: haud ultrà tamen quatuordecim dies protelatur; ni intempeſtivâ medelâ ejus ſubvertatur decurſus. *Continua putrida*, quæ exacerbationibus conſpicuis, gravioribuſque ſymptomatibus ſtipatur; atque à quâdam ſanguinis & humorum dyſcraſiâ, ad putredinem vergente, pendere videtur: unde fit ut rarò deſinat, ni prævià quâcumque evacuatione, quâ ſanguis & humores à pravis ſuccis liberantur: imò & hæcce ſpontanea, vel critica purgatio febris putridæ characterem exhibet. *Ardens* quæ ſiti intenſâ, & interaneorum æſtu, ab aliis ritè diſtinguitur. Ac demùm *maligna* cujus ſymptomata atrociora cerebri & nervorum læſionem produnt; & ſub hoc conſpectu longè ab aliis diſtat; quidquid in contrarium adduxit HUXHAMIUS qui putridam & malignam pro uno, eodemque morbo habebat: hanc poſtremam eſſe diuturniorem, & utplurimùm epidemicam, contagioſam, vel peſtilentialem nemo neſcit.

Rarò tamen certis & conſtantibus ſe produnt indiciis prædictæ febres: nunc enim placidè ſua percurrunt tempora; aliàs majorem tyrannidem exercent; adeò ut finitimæ cenſeri debeant hæ diverſæ ſpecies: cur fit ut ſæpiùs ab invicem vix diſcrepare videantur. Hinc minimè mirari ſubit, ſi plures probæ fidei Scriptores, agmen ducente BOERHAAVIO, in eâ fuerint ſententiâ quaſcumque febres varium duntaxat gradum unius & ejuſdem morbi exhibere: nec huic opinioni adverſatur febrium epidemicarum obſervatio, quæ inter eamdem cœli & anni conſtitutionem ſub diverſo conſpectu ſe præbent, vel variorum morborum typum mentiuntur: cur fit ut incauti, affinitate decepti, in errorem ſæpiùs lethiferum præcipites ruant. Nec latet cognatas eſſe continuas & intermittentes, tam ratione exacerbationum & paroxyſmorum quæ ſtatis fermè temporibus invadunt, quàm reſpectu acceſſionis, periodi & criſeos: perindè continuæ intermittentium naturam ſæpiùs induunt; dùm intermittentes in continuas faceſſunt. Nihilominus quidquid ſit de earum affinitate, indicatum ordinem inter illas recenſendas ſectabimur, ut infrà dicenda dilucidiora pateant.

Nec minoribus difficultatibus premitur conſpectus febrium ſymptomaticarum, quæ diſſimilem curationem expoſtulantes, ritè diſtingui debent ab eſſentialibus, quas fovet prava ſanguinis diatheſis. Equidem ab alio morbo ſoboleſcunt *febres ſymptomaticæ*; & hinc dicuntur eryſipelaceæ, inflammatoriæ, dyſentericæ, catarrhales, rheumaticæ, arthriticæ, lacteæ,

lochiales, cachecticæ, ſcorbuticæ, &c. in propatulum ſanè quidem veniunt febres quæ variolas, morbillos, ruborem ſcarlatinum, eryſipelas, inflammationem, dyſenteriam, catarrhos, rheumatiſmum, arthritidem, lactis geneſim, ſuppreſſionem lochiorum; ac poſtremò dolores, contuſiones, vulnera, ambuſtiones, &c. concomitantur. Sed in occultis plerumque latent quæ à plethorâ, cachexiâ, bile depravatâ, ſcorbuto, lue venereâ, ſcrophulis, affectibus hyſtericis & hypochondriacis, cruoris æſtu, ingluvie, pravis ſuccis & vermibus in tubo inteſtinali nidulantibus, obſtructionibus; purulentiâ & gangrænâ internis, ſtagnationibus, ſuppreſſis evacuationibus, eruptionum receſſu, lacte devio, viribus exhauſtis, animi pathematibus, inſolatione, &c. ortum ducunt; de quibus ſuo loco. Sed hæc omnia hactenùs obſcurè tradita manent poſteros, qui in hâcce palæſtrâ deſudare non gravabuntur. FEBRES.

Haud rectiùs collinearunt Authores qui à perſpecto hoc vel illo ſymptomate futilia & abſurda febrium nomina finxerunt. Vix enim intelligitur quid ſibi velint per febres algidas, epialas, lipyrias, comatoſas, phreneticas, ſiticuloſas, ſputatorias, oſcitantes, ſingultuoſas, famelicas, anheloſas, anxioſas, aſodes, ſyncopales, vomitorias, torminales, cacatorias, ſudatorias, ureticas, colliquativas, &c. Sed hiſce deliramentis ſuperſedemus, & ad abſtruſiora devenimus; ad examen ſcilicet *febrium atypicarum*, quibus ſcilicet nullus eſt typus, quæ nec ad eſſentiales, nec ad ſymptomaticas referri queunt. Neminem enim practicum fugit dubiam eſſe invaſionem non ſolùm continuarum, ſed etiam intermittentium; adeò ut earum natura ſub primis temporibus atrâ caligine obruatur: febres præſertim mali moris, uti infrà dicemus, in principio intricatiſſimæ ſunt; nec quandoque in propatulo fiunt, niſi poſt elapſos 7. aut 12. primos dies: cur fit ut anxii hæreant, & judicium cohibeant, qui extrà vulgus ſapiunt, ni publica conſtitutio epidemica in ſuppetias veniat. Nec hiſce cancellis continentur curantium moleſtiæ; gravioribus enim premuntur ſub examine febrium incongruo regimine, vel præpoſterâ curatione à proprio ingenio deſciſcentium, alienamque faciem induentium; quæ ideò *febres corruptæ* audiunt. Haud feliciùs poſtremò enodantur *febres complicatæ;* dùm ſcilicet ſociantur continuæ & intermittentes, eſſentiales & ſymptomaticæ, acutæ & chronicæ, &c. quibus anguntur etiam oculatiores; adeò ut ſæpè ſæpiùs Œdipo opus eſſet.

E prælibatis patet quàm difficile ſit genuinam morborum indolem aſſequi: nec dilucidiùs innoteſcit eventus, quidquid de hâc re tradiderint HIPPOCRATES; & dein PROSPER ALPINUS, qui ejus doctrinam accuratiori methodo reſeravit; non ſecus ac innumeri veteres; & nonnulli recentiores, qui huicce vaticinandi arti promovendæ ſtrenuam operam navarunt. Sed unum duntaxat colligere licet è tot inexhauſtis laboribus, quod ſcilicet incertæ ſint prædictiones; & ideò cautè ſit ominandum: hoc eſt præclarum HIPPOCRATIS effatum, qui poſt maturiores cogitationes propria ſcripta quaſi damnavit, candidæ fidei ſcriptor. Nonnulla tamen certiora

circà instituendam in febribus *prognosim*, tum è veterum recentiorumque monumentis, tum è propriis nostris observationibus eruere licet, quæ breviter, ac distinctis articulis in medium proferre, haud abs re nostrâ fore putavimus.

Facies, ut à partibus superioribus exordium capiamus, medentium examini primò subjicitur: ex hâc enim bene perspectâ, varia mortis & salutis depromi queunt indicia, quæ sic se habent. Signorum exitialium classem subit *facies*, ut inquiunt, *Hippocratica*; quam produnt nares acutæ, oculi concavi, tempora collapsa, cutis sicca & plumbea, &c. Insuper vultus rubore inassueto perfusus, carotidum validior pulsatio, oculi flammei & torvi; ac demùm obtutus fixus & incertus, hæmorrhagiam vel delirium prænuntiant. Lux adversa (extrà variolas& morbillos); visûs hebetudo vel amissio, *oculi* immoti, caliginosi, inter dormiendum semi clausi & convulsi, infaustum ominantur eventum: è *lacrymis* etiam spontaneis, dùm cætera in pejus ruunt, mortis auguria desumuntur. *Genarum* rubor, in acutis, exacerbationis est prodromus; aliàs pulmonum labem denuntiat; præsertim si narium alæ singulis inspirationibus moveantur. Vultus subtumidus in morbis acutis nil mali portendit, præter diuturnitatem. Eruptiones pruriginosæ, alteriusve sortis, circà labia & nares proximum & salutarem febris exitum spondent.

Nec minùs observatu digna conspiciuntur *in ore*; equidem haud levem metum incutit *sitis* intensa & clamosa, vel planè deficiens in acutis; sed ejus subitanea cessatio, in febribus ardentibus summum terrorem, variis cladibus confirmatum, injicit. Tremor *labiorum*, aphthæ lividæ & nigræ, ac difficilis deglutitio, inter prava symptomata numerantur. Idem esto judicium de *linguâ* siccâ, scabrâ, quasi ambustâ; vel fœdâ crustâ obductâ. Innocuus est *ptyalismus*; imò & salutaris censetur in variolis, nonnullisque febribus epidemicis. Nil certi statuere licet de *stridore dentium*, etiam extrà horrorem & rigorem febrium, ni priùs inquiratur, num vigente sanitate ægrotantibus inter dormiendum sit familiaris.

Nemo nescit, ut incœpta *de capite* prosequamur, cephalalgias acerbissimas, insomnia contumaciora, delirium, affectus comatosos, insultus convulsivos, & stuporem partium pro signis insalubribus & exitialibus haberi. Ubi *delirium* in somnolentiam facessit; imminet interitus: si *convulsiones* majora sanguinis profluvia excipiant; cogitandum de exequiis. *Hæmorrhagia narium* caput quandoque sublevat; aliàs innocua in plerisque censeri debet, dummodò certis cancellis contineatur, ultrà quos sanè periculosæ est aleæ. De *aurium tinnitu* parùm curant Practici; nec *surditatem*, inter vulgatiora febrium mali moris symptomata numerandam, magis expavent; præsertim si decrescente morbo contingat. Mentis demùm habitûs habenda est ratio; faciliùs enim evadere segnes & impavidos, quàm ingenio præstantiores & meticulosos, nemo it inficias: à terrore sanè quidem & pavore exsurgit morborum ilias: quid mirum si præsens ægritudo hâc causâ exasperetur. Stupendum mentis pertubationum effec-

tum exhibet *canities*, à mortis formidine paucis horis orta, quàm pluries ſub hac rerum conditione accidiſſe, teſtantur hiſtoriæ. Hinc patet quanti ſit momenti, ut omnem mœrorem excutiant decumbentes; nec infimum in hoc verſatur curantium munus.

Ritè perſpectis quæ capiti congruunt, *ad pectus* deveniendum. Itaque *vox* deficiens & *tremula*, *ſpirandi difficultas*, *ſtertor* & *ſingultus* exitium minantur: nec minus imminet periculum ab anxietatibus circà præcordia, quæ ægros in quovis ſitu excruciant. Haud tamen malè ominandum de hâc pectoris anguſtiâ, quæ criſeos vel cujuſdam eruptionis cutaneæ eſt prænuntia. Ad pectus etiam pertinet *pulſus*, Praxeos, ut inquiunt, cynoſura, è quo ritè explorato innoteſcit genuinus cordis ſtatus; eruiturque febris & virium ratio, quam maximi eſſe momenti inter vaticinandum, nemini haud obvium. In propatulum venit pulſus frequens & tardus; nec latet quid hinc ſit inferendum; dummodò habeatur ratio ætatis & corporis altitudinis: ſcitur pulſum frequentiorem eſſe ſub infantili ætate; ſed haud omnibus notum tardiorem, cæteris paribus, explorari in proceribus, vel hominibus altioris ſtaturæ. Nec captum humanum ſuperant cætera pulſuum diſcrimina, ſi certis cancellis contineantur. Pulſus igitur medio modo ſe habens inter plenum & vacuum, vehementem & languidum, durum & mollem; haud levem ſanitatis recuperandæ ſpem parit: de ictuum æqualitate, proportione & ordine, idem eſto judicium. Pulſus è contrà parvus & contractus, inæqualis & inordinatus, durus & celer, cujus gradum vix aſſequi licet, morbum graviorem & contumaciorem indicat. Intermittens in morbis acutis, ſaburram primarum viarum ſæpiùs indicat: ſub juvenili ætate, & ſtatu, uti videtur, ſano, mortem proximam plerumque denuntiat. Si debilior ſit & intermittens, atque explorantis tactum fugiat, lipothymiâ frequentiùs recurrente, ad ultimum fatum properat æger. Arteriæ ſpaſmo quodam correptæ, vel extrà ſolitum rhythmum vibrantes, nil boni præſagiunt. Pulſus demùm qui ſanum mentitur, vel ad naturalem proximè accedere videtur, ſævientibus gravioribus ſymptomatibus, funeſtum eventum minatur. Hùc etiam pertinent *exacerbationes*, quæ nullo ordine vel alternis diebus recurrentes, nil mali præ ſe ferunt: ſed pertimeſcentur quotidianæ vel ingeminatæ. Ubi verò quartâ duntaxat die exſurgunt, diuturnum morbum denuntiant: quod ſanè quidem prodit affinitatem, quæ, uti ſupra notavimus, inter continuas & intermittentes occurrit. Inſuper alia, inter explorandum pulſum, obſervanda veniunt; nempè inſolitus *tendinum ſubſultus*, qui ſignum morbi luctuoſi audit: tunc temporis etiam patent *cutis ariditas*, æſtus vel frigus, è quibus pro re nata, vel aliorum ſignorum ſyndrome varia auguria deſumuntur. Inſolitus demùm *manuum tremor*, & incongrua horum motio, pro ſymptomatibus letho-finitimis habentur.

Plura adhuc, ut in orbitam redeamus, eruuntur ſigna prognoſtica è ritè obſervato *imo ventre*; cujus inflatio in febribus familiaris, vel intumeſcentia ſub coſtarum limbum magis conſpicua nil mali portendit. Si verò ultra

FEBRES.

modum exſurgat hæc abdominis prominentia & dolore acerbiſſimo ſtipetur; ad ultimam rerum lineam utplurimum ducit. *Vomitus*, ineunte morbo, ſalubris audit: nec metuendum ſub aliis morbi temporibus ſi forâs eliminentur materies viſcidæ vel bilioſæ: aliàs periculoſus cenſetur; præcipuè incaſsùm adhibitis emeticis & catharticis: imò ſi erumpat ſaburra nigra & fœtida; ad tibicines mittere licet. Nil hariolandum de *alvi fluxu*, qui nonnunquam ſuccurrit capiti: haud periculi tamen expers eſt ſi naturæ limites prætergrediatur. Inſuper dejectiones involuntariæ; plus æquo ſeroſæ, ſpumoſæ, adipoſæ, lumbricis refertæ, cruentæ, nigræ & ultra modùm putridæ grave curantibus faceſſunt negotium.

Quoad *uroſcopiam*, de quâ accuratè diſſeruit clar. Rega, nemo neſcit *parciorem*, vel *ſuppreſſam urinam* cum ſapore vinoſo, capitis gravitate, & ſopore, apoplexiam minari; nec minùs periculoſam eſſe in acutis, poſt incautam refrigerationem. *Lotium copioſius*, cum ſolamine, ſub morbis acutis, æque ac in nephreſi & hydrope, morbi ſolutionem indicat; cujus inſolitus proventus, cum pingui hypoſtaſi, febrem abire denotat: multum, album & craſſum, imminente abſceſſu, optimum cenſetur: de diabete ſuo loco. *Urina fœtida & nigra*, cujuſvis ſit conſiſtentiæ in acutis, veſicâ non laborante, mortis eſt prænuntia: ſimilis eſt ominis, cæteris malè ſe habentibus, *odoris* planè *expers*. Neminem inſuper latet urinam fœtidam evadere ab aſparago, allio & aniſo; atque odorem violæ contrahere à terebinthinâ. *Urina limpida*, vel tenuis, *& excolor* in acutis & chronicis, in febribus continuis & intermittentibus, præſertim ſi primò fuerit ſaturata, haud levem metum incutit: talis verò in cerebri affectibus ſiniſtri eſt augurii.

Scitur quò ſanguinem eſſe fervidiorem, eò *urinam* excerni *rubicundiorem*, acriorem & ſpiſſiorem; atque lateritiam mingi ſub febribus intermittentibus; non ſecus ac in ſcorbuto, atrophiâ, hydrope, &c. *ſaturatè rubræ* inter febrem, cum linguâ humidâ & inappetentiâ, ſignum præbent crudioris humoris in primis viis: ſi verò lingua ſit arida, cum calore acri totius corporis; cave phlogoſim viſcerum. *Flammea* ſub febris acutæ principio, morbum brevem, ſed dubii eventûs indicat. *Bilioſa* in acutis periculoſa cenſetur: fulva & tenuis, ſub eadem conditione diutiùs permanens, ominoſa. *Saturatè flava*, ad nigredinem vergens, in apyrexiâ, obſtructum hepar prodit. *Rubicunda* non conſidens, cum ſurditate, delirium minatur; præſertim ſub morbo regio. *Cruenta* in pleuritide & variolis, lethalis. *Rubra*, cum tali ſubſidentiâ poſt judicationem, recidivam periculoſiorem minatur. Si *fulva* poſt ſolutum à ſudore morbum, ſubſidentiam albam deponat; febris recurrere ſolet, quinto die judicanda. Rubicunda cum florulentiâ æruginoſâ mortem minatur. Si ſubrubra antè ſeptimum diem prodeat, fauſtum exitum pollicetur. Subrubra & craſſa cum tali ſedimento, diuturnos morbos, ſed ſanabiles, indicat. Craſſa & rubra, paulatim fuſa, periculoſa cenſetur. *Mictus cruentus* ſpontaneus à renibus ortum trahit; à veſicâ verò, ſi comitem habeat ſtranguriam & dolo-

rem in hypogaſtrio. Poſtremò ſcire expedit urinas excerni coloratiores à vehementiori exercitatione, vigiliis, animi excandeſcentiâ, cibis calidioribus, & inediâ: quamdam etiam à betâ rubedinem contrahere ſolent.

Urina viridis & nigra, in acutis, gangrænæ eſt prodromus. *Viridis* cum ſedimento craſſo nonnunquam excernitur in anxietatibus, alvi perturbationibus, doloribus iliacis, &c. notante BOERHAAVIO. Tenuis, livida, vel virideſcens, cachexiam & menſium ſuppreſſionem patefacit. Viridis in pueritiâ ſpaſmum minatur. *Atrovireſcens*, morbum regium, febris expertem, ſæpiùs ſolvit. *Porracea* cum ſubſidentiâ nigrâ & furfuraceâ, lethalis. Scitur prætereà quod à rheo, croco & curcumâ flavæ mingantur urinæ, & ab oleribus virides. *Urina nigra* & craſſa, ſi excipias lienoſos, qui pluries intrà annum talem fundere ſolent, nil boni portendit; in acutis verò, veſicâ inculpatâ, mortis eſt nuntia. *Enæorema* nigrum ſub febre phrenitidem minatur: nubecula nigra minùs eſt pertimeſcenda: ſed tale ſedimentum periculoſiùs judicatur. Lotium nigrum in quartanâ, morbi ſolutionem ſæpiùs indicat. Nigrum ſub febre malignâ inter criſim, nonnunquam proficuum; non ſecus ac in ſolutione delirii melancholici. Urinæ nigræ inſtar atramenti in morbis chronicis, ſæpiùs proſunt; præſertim lienoſis & melancholicis. Atro-rubræ cum obſcuro ſedimento funeſtum phthiſicis & hydropicis deſignant eventum. Nemo inſuper neſcit quod à pulpâ caſſiæ ad colorem atrum vergant urinæ; eumdemque effectum præſtant ſalſamenta. Poſtremò ſcitur lotium nigricare, vel à cruore vel à bile; ſub primo caſu atro-rubrum obſervatur; ſub altero, atro-viride occurrit. Notare expedit urinas fuſcas è longinquo adſpicienti ſubnigras videri, & pro talibus ab incautis haberi.

Urina craſſa & turbida, ſub febre, quæ nec igne, nec quiete clareſcit, eſt ominoſa. *Turbida* & confuſa, vel urinæ jumentorum ſimilis, in febribus, morbos capitis minatur; aliàs vertiginem & affectum ſpaſmodicum prodit. Turbida non alba, ſed alterius coloris, in febribus peſtilentialibus, peſſima. Craſſa & turbida, poſt tenuem & limpidam, in febribus, morbi declinationem ſignificat. Turbida & limoſa, ſub chronicis, ominoſa cenſetur. Turbida, craſſa & albicans in ſanis, cruditatum primarum viarum ſuſpicionem movet. *Lactea* in pueris vermium præſentiam indicat; in adultis verò renum & veſicæ calculum. Urina craſſa & alba, cum ſubſidentiâ, in morbis articularibus, bona; & ineunte arthritide inſultum breviorem fore indicat. Urinam turbidam, cum ſedimento, poſt nephreſim excerni nemo neſcit. Qui phrenitide & convulſionibus laborant, urinam albam & turbatam mingunt, vel anteà minxerunt. Quid cogitandum de *lotio purulento*, ſingulis obvium fit. Tenax & glutinoſum, cum ramentis furfuraceis & ſquamoſis, veſicæ deſquamationem, vel excoriationem, indicat. *Urina pinguis* obſervatur in omnibus ferè febribus: extrà febrem verò præſagit ſcorbutum vel calculos. Urina cum cuticulâ pingui, & ſedimento rubro, incipiente macie, atrophiam & phthiſim minatur. Scitur inſuper urinam mulierum eſſe craſſiuſculam; puerorum verò albio-

rem, crassiorem, copiosiorique sedimento, quàm ætate florentium. In senectute, alba & tenuis cum paucâ hypostasi redditur. Neminem postremò latet urinas turbulentas mingi à turionibus asparagi; & crassiores evadere ab otio, somno longiori, crapulâ, cibis frigidis, &c.

Sedimentum album, leve & æquale, in acutis, optimum censetur; vel crisim indicat. Urina, in acutis, haud subsidens, morbi longitudinem, abscessum, aliudve infortunium minatur. Lotium, quod post intermittentium paroxysmum non turbatur, pessimum audit; præcipuè si intempestiva præscribantur febrifuga; notante REGA. Si *nubecula rubra* quarto die conspiciatur, morbus septimo judicari solet. Urina sabulum rubrum deponens extrà febrem, diathesim calculosam, arthriticam, vel scorbuticam indicat. *Subsidentia* biliosa, ineunte morbo, acutum declarat. Nubeculæ albæ, bonæ; nigræ verò, malæ: idem intelligendum de enæoremate. Sedimentum nigrum, vel viride, in acutis, pessimum. Subsidentia flocciformis, prodit catarrhos: farinacea morbum longum minatur: laminosa & surfuracea mali est ominis. Subsidentia mucosa & tenax, cum dysuriâ, vesicæ calculum, vel ulcus indicat: scire tamen expedit quod nonnunquam talis observetur, illæsis vesicâ & renibus. Urina gravidarum deponit sedimentum instar lanæ carptæ. Fallax postremò est *uroscopia* ni habeatur ratio sexûs, temperamenti, ætatis, vitæ generis; omnium, uno verbo, circumstantiarum per quas urinæ immutari solent. Ex hinc intelligitur summis difficultatibus premi hanc doctrinam, quam ne per somnium quidem norunt tot balatrones quos stultè adit infima & inepta plebecula; qui è solâ urinæ inspectione quamvis morbum, partemque læsam dignoscere gloriantur; & hâc fraudulentâ vaticinatione rudem popellum decipiunt.

Instituitur etiam prognosis à benè perspecto *corporis habitu*: à sudore nimirùm placidè vel confertim erumpente, ut plurimum, judicantur febres: si deficiat in intermittentibus, pertinaciores fiunt. Nonnunquam in symptomatum agmine recipiuntur sudores: si enim febris accessionem præcesserint, mali sunt augurii: copiosiores per morbi decursum, continui, glutinosi, & fœtidi nusquam periculo vacant: quò magis odore, consistentiâ, & colore ab statu naturali recedunt, eò magis metuuntur. A sudoribus postremò frigidis, præsertim faciei, fatum accelerari nemo nescit. Perperàm deterrent exanthemata, pustulæ, aliæque *cruptiones cutaneæ*; cùm euphoriam sæpiùs accersant: *oris pustulæ*, uti jam innuimus, inter varias febres, sanitati præludunt: imò & à petechiis sub febribus malignis haud majus impendet periculum. *Horror & rigor* ineuntibus paroxysmis vel exacerbationibus febrilibus, nil mali portendunt: sed si plus æquo producantur; morbi diuturnitatem indicant: ubi verò inordinatè recurrunt; delitescentis purulentiæ suspicionem movent; vel delirium, aliudve gravissimum symptoma minantur. De *frigore* vel horripilatione ab affectibus hysterico-hypochondriacis; ab atrophiâ, aut quovis alio diuturno morbo, de quibus alibi, nil addimus.

Nunc proximum est ut *de doloribus* qui universum corporis habitum respiciunt

respiciunt breviter agamus. Itaque dolor febrilis cuivis parti hærens, dummodo à viscerum labe non sobolescat, nullius periculi est particeps: sed si incusentur infarctus, phlogosis, purulentia & gangræna; res est periculosæ aleæ. Ubi dolor, cæteris haud meliùs se habentibus, subitò evanescit; brevi ad superos migrabunt decumbentes. Sed ritè à febrilibus distinguendi veniunt dolores ab aliâ causâ oriundi, qui sæpiùs ab æstu febrili exasperantur: id genus sunt syphilidei, scorbutici, rheumatici, &c. qui sub morbis acutis plus terroris quàm periculi inferre solent. Hæc sunt *phænomena febrilia* è quibus salutis vel mortis auguria desumuntur: sed altâ mente tenendum semper ferè incerta esse de morbis acutis judicia; cur cautè fata canere expedit. Notandum postremò ergà tradita febrium phænomena, plura occurrere quæ non impediunt quominùs solita ineatur medendi via; ac nonnulla luctuosa peculiarem medelam efflagitare; dùm cætera merè critica omnem curam respuunt. Sed hos salubres & spontaneos naturæ motus, è quibus curationis spes elucescit, à genuinis symptomatibus, quæ funeris metum incutiunt, ritè distinguere arduum & difficile; ni accurata teneatur crisium doctrina, quam ideo hisce generalibus subnectere haud incongruum fore judicavimus.

FEBRES.

Extrà omnem dubii aleam positum manet varia esse inter enumerata phænomena febrilia, inexercitatis summum terrorem sæpiùs incutientia, quæ *crisim* constituunt; vel proximè futuram designant. Adeò ut asserere minimè dubitemus nullam ferè occurrere febrem acutam quæ quâcumque crisi, plus minusve obvia haud judicetur; quidquid obganniant nonnulli inter recentiores, qui omnis cunctationis nescii, incongruâ & intempestivâ medicatione omnia subvertere solent. Juxtà tamen medicinæ procerum mentem, vel potius secundùm ipsiusmet naturæ normam, nil aliud est *crisis* quàm spontaneus laticis morbosi exitus, quam ut plurimum præit molestissimus, sed salutaris humorum impetus; vel quædam in œconomiâ animali perturbatio, cui avertendæ omnem, maximo ægrotantium damno, operam impendunt incauti; vel novis opinionibus obcæcati: cur minimè mirari subit si plures decumbentes, tàm hoc naturæ molimine, quàm ab intempestivis remediis in vitæ discrimen trahantur, imò & ad interitum ruant. Multiplici enim & accuratiori observatione comprobatum manet, febres evacuatione, per quædam corporis emunctoria, vel quavis eruptione, solvi: hunc scilicet effectum præstant sputa, hæmorrhagiæ, vomitus, alvi fluxus; lotium copiosius, vel variis substantiis refertum; abscessus, bubones, anthraces, efflorescentiæ, vel pustulæ cutaneæ, &c. quibus rapitur jam subacta materia febrilis; cujus expulsione omnia compescuntur symptomata. Ubi verò nec absoluta, nec legitima se proferunt hæc naturæ molimina, vel ab statuto tempore deflectunt; morbus protrahitur, vel exasperatur. Quæ, ut dilucidius innotescant; doctrinam dierum criticorum, in quibus scilicet crises contingere solent, reserare necessarium duximus.

Dies critici censentur juxtà præclarum scientiæ medicæ arbitrum HIPPO-

FEBRES.

CRATEM, quartus ab invaſione, ſeptimus, undecimus, decimus quartus, decimus ſeptimus, & vigeſimus primus. Hinc obvium fit haſce periodos, diebus 3 $\frac{1}{2}$ ſtrictè contineri; quod ſanè minimè congruit, uti nonnulli autumarunt, cum ſuperſtitioſis PYTHAGORICIS numeris. Nemo neſcit varios febricitantes, etiam obſtante præpoſterâ curatione, quarto, ſeptimo, undecimo, decimo quarto, &c. die, vel ſanitati reſtitui, vel in orci fauces præcipites dari. Hinc patet (nam unicuique ſuum tribuere expedit) accuratum eſſe HIPPOCRATIS computum, quod ad quadrageſimum ſecundum diem; vel ad terminum duodecim periodorum, 3 $\frac{1}{2}$ diebus conſtantium, protrahere licet. Scitur præterea tertianas legitimas raro ultrà ſeptimum paroxyſmum, vel circuitum, protelari: febres inflammatorias quarto vel ſeptimo die, ut plurimum, judicari: peripneumoniam quarto die reſolutione expediri; vel in ſuppuratum abire, morbo ad ſeptimum, decimum quartum, imò ad vigeſimum unum, producto; febrem ſcarlatinam, morbilloſam, & eryſipelaceam numero ſeptenario, ut plurimum, ſubmitti: variolas à tertio ad quartum diem è primo inſultu conſpicuas fieri; & circà ſeptimum pus confici. Innumeræ demùm proſtant hiſtoriæ febrium epidemicarum, ſub quibus ſudor, cum euphoriâ, ſeptimo die erumpebat. Sed in immenſum creſceret pagina, ſi omnia harumce periodorum exempla hùc attexerem: unum duntaxat de epilepſiâ puerorum addere liceat; cujus diuturnitas, juxtà nonnullos, penès quos ſit fides, ſeptem menſibus, vel totidem annis continetur; ut de catameniis, quorum curriculus quinque ſepteniis concluditur, ſileamus. Hæ ſunt ſancitæ à naturâ leges, juxtà quas febres ſua percurrere ſolent tempora; quas tamen haud ſemper aſſequi, vel animadvertere licet, ob dubiam vel obſcuram nonnullarum febrium invaſionem, quâ ſanè totus ſtruitur calculus.

Exhinc colligitur, præſtituto quodam tempore, materiam febrilem, ab organorum vitalium actione, ſubigi; & in hac actione verſari laticis morboſi, in receſſu viſcerum deliteſcentis, *coctionem*, à veteribus ultrà modum fortè decantatam; & à neotericis inconſultò poſthabitam. Haud me latet quidpiam incongrui præ ſe ferre coctionis vocabulum; ſed æris ſignati, vel publicè recepti inſtar, illud accipiendum putamus. Notare expedit quod indicata criſium tempora haud ſemper immutabilibus legibus componantur: cœlum enim, anni tempeſtates, ætas, temperamentum, peculiaris medendi methodus, victûs ratio, aliaque innumera, naturæ vires, ad hoc opus congruas imminuere vel intendere; & ideò criſim retardare vel accelerare valent. Nonnunquam etiam evenit ut modo planè inconſpicuo perficiatur, vel omninò deficiat; quod tamen non impedit quominùs ſolertiores practici ad dies criticos attendant; ne intempeſtivo remedio omnia ſusdeque vertant: nec ab hocce metu planè immunes ſunt, quoad ſeptimum diem, qui contrà criſium doctrinam acriùs inſurgunt. Accuratiſſimam de hac re hiſtoriam videre eſt in Lexico Gallico, quod Encyclopædiam vocant; Authore clariſſimo BORDEU, Medico Pariſienſi celeberrimo.

Febres.

Hinc obvium quanti ſit momenti apprimè noſſe hæc ſaluberrima naturæ conamina, ad ejectionem materiæ morboſæ; ne intempeſtivis remediis perturbentur expectatiſſimæ œconomiæ animalis vires; omniſque præpediatur excretio; vel alia, reluctante naturâ, moveatur: jure enim fertur *naturam* eſſe optimam *morborum medicatricem*. Sic ophthalmiæ contumaciſſimæ quovis ſpontaneo alvi profluvio ſæpiùs ſolvuntur: nec aliâ ratione fugantur febres graviores ab erumpente abſceſſu, in quâvis habitûs corporis parte; ac pus confectum in capite, hepate, meſenterio, aliove viſcere haud rarò evacuatur per renes, vel ſentinam inteſtinalem. Ideò intelligitur quomodò à præpoſterâ curâ protrahatur morbus, vel lethalis evadat; cùm devius latex morboſus, denegato proprio incerniculo, in hanc vel illam partem irruat, & lethalem labem ipſi impertiatur: nec rarum eſſe hoc infortunium norunt practici, docentque cadaverum ſectiones. Non ex alio fonte prodit *metaſtaſis*, tùm in morbis acutis, tùm in chronicis; vel tranſlatio materiæ morbificæ ex unâ parte in aliam; quæ ſcilicet oberrans intrà vaſa omnibus partibus minatur. Sic à ſufflamminatâ dyſenteriâ colligitur materia purulenta, vel ſanioſa, in variis corporis receſſibus: ſic poſt variolas, morbillos, variaſque febres mali moris, progerminatur abſceſſus in hâc vel illâ parte: ſic materia arthritica varias partes peragrat; & ab artubus ſecedens in ſinum maſſæ ſanguineæ refunditur, viſceraque ſæpiùs impetit: ſic in nonnullis ſurditas & dolor iſchiadicus, nephritis & podagra, &c. alternatim invadunt: ſic à retrò pulſis morbis cutaneis, pulmones, aliave viſcera afficiuntur: ſic à cohibitis catameniis, hæmorrhoidibus & fluore albo variæ ſoboleſcunt ægritudines, priore morbo longè periculoſiores: ſic ab exſiccato veteri ulcere excandeſcit febris, & labefactantur viſcera: ſic eryſipelas, relictâ priori ſede, in aliam partem ſubrepit: ſic demùm lac ſanguini remixtum, ab ejus accubitu in hanc vel illam partem varias ſtrages edit, &c.

E præfatis conjicere datur ſalubriorem ſanè eſſe ſimplicem medendi methodum; quam in cauto uſu venæ ſectionum, emetico-catharticorum, diluentium, refrigerantium, temperantium, antiputridorum, diaphoreticorum, & ſedantium, de quibus mox ſigillatim agemus, verſari nemo neſcit. Sed delectu opus eſt; cùm haud ſemper tutò peragatur curatio ope prædictorum remediorum; quin potiùs noxam inferre ſoleant; ſi invitâ vel reluctante naturâ ſuos effectus edant: nemo enim, niſi rudis & inexpertus, non novit ſtupendas œconomiæ animalis vires, quibus vias ſibi novas invenit, & cudit ad materiæ morboſæ exterminationem. Hinc rectè, quo natura vergit, inquit Hippocrates, eò ducere oportet: hâc enim poſthabitâ, nullis vel commentitiis innititur fundamentis remediorum adminiſtratio. Nil fortè ſalubres naturæ conatus magis juvat, quàm *diæta* tenuiſſima: imò & mera aqua affatim hauſta, dummodo haud ſuâ mole ſtomachum laceſſat; vel à ſex ad duodecim libras intrà nychthemeri ſpatium propinata; miſſis cæteris potionibus, per tres, quatuorve dies à primâ invaſione, orgaſmo febrili egregiè occurrit; pluresque ob-

FEBRES.

sequiosos, vel huicce regimini aqueo se facilè præstantes, exhaustis morbi viribus, ab orci faucibus eripuit. Scitur monachum quemdam melitensem aquam frigidissimam pro omni potu & alimoniâ, per triginta dies, & ultrà, in quolibet fermè morbo acuto, temerario sanè ausu, sed felici successu, exhibuisse. Nec impedit hæc copiosæ aquæ ingurgitatio, vel quisve largissimus potus, quominùs tundatur vena, si sanguis nimio impetu feratur, vel plus æquo turgeant vasa; atque emetico-catharticis depleantur primæ viæ, si pravis sordibus inquinentur: multiplici experientiâ edocti, asserere minimè dubitamus sæpiùs hoc solo tenuissimo regimine, aliàs rationi consono, febrem planè fugari; vel futura symptomata, quibus per decursum exasperatur, leniri: ad summam, morbum quemvis acutum curatu faciliorem evadere. Huic methodo, in omnibus ferè morbis saluberrimæ, duntaxat officere queunt vires exhaustæ, debilis infantium habitus, & extremum senium; sub quibus circumstantiis haud opportunus sanè foret hic curandi ritus; ni ab alimentis cujuscumque sortis, vigente febre, & ore manente sordido, vires potiùs morbi quàm corporis intenderentur: innoxios esse sub hac rerum conditione fructus optimæ notæ, crudos vel coctos, asserit clarissimus TISSOT: sed hanc opinionem, pace tanti viri, cum grano salis accipiendam esse censemus. Nemo postremò nescit quid sit concedendum consuetudini, tempestati, regioni & ætati.

Etiamsi *sanguinis missio*, quâ præcaveri queunt infarctus sanguinei, inter primaria præsidia, in febrium curatione adhibenda, jure recenseatur; haud omnibus tamen congruit. Ne minimam quidem opem sæpiùs præstat; imò & pluries inconsultò repetita summam perniciem inferre valet. Haud dubitare licet quin febres inflammatoriæ certum venæ sectionum numerum efflagitent: nonnullæ tamen occurrunt febrium hujusce indolis constitutiones epidemicæ, sub quibus, notantibus HUXHAMO, aliisque celebrioribus practicis qui illas confidentiùs forte adhibebant, nocentissimæ deprehenduntur; præsertim ergà biliosos, qui numerosas venæ sectiones ægrè ferunt: nec licet in febribus cujuscumque generis, venam tundere per totum morbi stadium: sanguinis enim missio post tertium vel quartum à primo insultu diem, rarò nisi in casu urgentiori proficua censeri debet; quod altâ mente teneant clinici, ad venæ sectionem procliviores, si ægrorum saluti consulant & nobilem aucupentur famam. His circà venæ sectionem traditis addere juvat quod parùm aut nihil inferre liceat ex autopsiâ sanguinis nunc fluidi, nunc compacti; cùm quotidiè à perspicacioribus observetur quod sanguis guttatim diffluens crustam densiorem efformat, quàm is qui in arcum prosilit; & sanguinem ejusdem sectionis, sæpiùs exhibere in primâ patellâ coagulum densissimum, & in aliâ nullum; vel vice versâ. Pro comperto enim manet apud exercitatiores medicos sanguinem phlebotomiâ eductum variam nancisci consistentiam, non solùm à jactu valido, vel stillicidio; sed etiam à majori vel minori inflicto vulnere; à vasis, in quod recipitur, planitie vel altitudine; ab aeris diverso coloris & humiditatis gradu; à loco in quo

FEBRES.

asservatur; ab agitatione vel quiete, aliisque consimilibus, quæ stupendam mutationem in sanguine, à quovis corporis vase misso, efficiunt.

Ultrà omne dubium positum esse videtur, pace nonnullorum illustrium secùs sentientium quod *emetico-cathartica*, sub primâ morbi invasione, incunctanter exhibita, dum primis viis prospicere expedit, præsentaneam opem ferant; posthabitâ enim hâc evacuatione in morbis acutis, febris singulis venæ sectionibus incandescit; eo quod depleta vasa liberiorem ingressum concedunt pravis digestionum reliquiis; quod benè notandum. Sed aliter se res habet per morbi curriculum, intrà quod summâ cautelâ præscribi debent hæc evacuantia, nisi absolutâ coctione; dùm scilicet organa obsequiosiora evadunt, vel pristinam flexilitatem recuperant: concocta enim medicari oportet, non cruda, inquit HIPPOCRATES; & lege cautum est medicâ, ne quid moliatur clinicus ante præviam hancce humorum spontaneam elaborationem: non solùm enim inanem operam ludunt, qui, præmaturè exhibitis *catharticis*, alvum ducere tentant; sed sæpissimè inconditos motus cient, vel turbas concitant, vix paregoricis compescendas. Hæc est antiquorum medicinæ procerum doctrina, quotidianâ praxi confirmata, quam posthabere haud citrà piaculum licet: hanc sanè sectantur solertiores & præjudiciis liberi; dùm novis opinionibus obcæcati, & nil in febribus præter putriditatem circumsonantes, in contrarias, maximo ægrotantium damno, ruunt partes. Nec hanc controversiam dirimendam esse censemus, ni prius probè perpendantur præcipuæ horumce medicaminum vires: equidem in duplicem scopum institui catharsim, rationi & experientiæ consentaneum videtur; primò scilicet ut pravi succi, materies putridæ, vel ipsamet bilis depravata, in stomacho & tubo intestinali nidulantia, foràs eliminentur; ne per vasa lactea ad sanguinem appellentia, ipsi labem inferant, & febrem periculosiorem vel contumaciorem excitent; sub hoc conspectu extemporanea illius saburræ evacuatio salutaris, & necessaria censetur; & ideò ineunte morbo, nullâ morâ interpositâ opportunam esse suprà innuimus: secundò, ut latex morbosus sanguini & humoribus confusus ad sentinam intestinalem amandetur: sed hæc materia priùs organorum actione est subigenda, ut propriis compedibus solvatur, & ad purgationem sequacior evadat; vel faciliùs subtrahatur: aliàs hunc laticem elabi minimè sinunt vasa; huncque coercent organa, constrictione spasmodicâ correpta & catharticorum stimulo obsurdescentia. Hinc minimè mirum, si incassum hanc excretionem moliantur clinici; priusquam concoctionis notæ se prodant; atque intempestivâ hac medelâ graviora exoriantur symptomata, quæ summum incautis facessunt negotium.

Neminem latet, ut propositum persequamur, latissimum esse in febribus *diluentium* & *temperantium* usum. Scitur hæcce præsidia, in singulis morbi temporibus proficua, efferum sanguinis motum compescere, humores impactos fluxiliores reddere, flacciditatem organis conciliare, & secretionibus favere. Nullum est dubium quin *inedia* ab omnibus me-

FEBRES.

dicis, tùm veteribus, tùm recentioribus jure celebrata, plus æquo minimè protracta, graviores morbos, acutos vel chronicos, ſuperaverit. *Aqua ſimpliciſſima*, uti jam innuimus, decantata munia fauſtè obire valet; atque ptiſanas, ni fallor, apozemata & juſcula, ad hunc uſum parata, antecellit; cùm prædicta medicamina ab ipsâmet aquâ, uti ſuprà inculcavimus, præcipuas vires mutuentur. Haud deſunt tamen qui aquam, ut inquiunt, crudam reſpuunt; cur ſit ut, in hoc caſu, nonnullis herbis temperantibus aliquantulum imprægnetur; vel ipſi addantur ſaccharum, mel, ſuccus limonum, ſyrupus, &c. Cremor panis tanquam alimentum tenuiſſimum, cæteris præſtat; præſertim ſi juſcula è carnibus parata averſentur ægri. Pluris etiam habentur in foro medico *refrigerantia* & *antiputrida* quæ humorum ferociam coercent; impetum ſanguinis frangunt, huncque laticem à putredine vindicant, ac præcipuè medentur internis ignibus quibus ſæpiùs exardeſcunt viſcera: *diaphoretica*, cum cognatis, egregiam opem præſtare queunt, ſi febris ad ſudorem vergat; aliàs cautè cum illis mercari expedit; & cavendum ne illa ſuadeat hypotheſis. Nec tutiùs adhibentur *narcotica*, ni ſolerti manu tractentur: etenim ſtuporem organis vitalibus inducendo, nonnunquam impediunt quominùs ſubigatur materia morboſa, & ad exitum ſollicitetur: ſæpiùs etiam, horum medicaminum actione, à propriâ indole deſciſcunt morbi & larvatam ſpeciem præ ſe ferunt, quâ decipiuntur inexercitati. Scitur inſuper quod hiſce remediis in furorem ſæpiſſimè rapiuntur phrenetici, vel ſopore lethifero corripiuntur.

Hæc ſunt *medicamina generalia*, quibus febres profligari ſolent: pro votis ſuccedunt, ſi parcâ & cautâ manu exhibeantur; & mandata fatorum reſcindere liceat; exitialia verò evadunt, ubi majori copiâ, & indiſcriminatim ab imperitis præbentur: nullus enim ambigendi locus quin truculentiora morborum ſymptomata ut plurimum artis, naturam præpoſterè ſubvertentis, opus cenſeri debeant. Idque potiſſimum, monente SYDENHAMO, incumbit medico ut torpentes naturæ conatus excitet, vividiores moderetur, effrænès coerceat, inordinatos dirigat; ac demùm debitè procedentes intempeſtivis remediis nequaquam turbet. *Simpliciora* cæteris palmam præripiunt: nec immeritò exulant noſtrâ ætate illæ formulæ tot ingredientibus, quorum pleraque mutuo colluctantur, inſulsè refertæ, & ad meram oſtentationem concinnatæ; quæ ſcilicet imperitiam potiùs quàm doctrinam ſapiunt. Quid mirum? ſi ſalubrioribus naturæ viribus officiant tot incondita, & intempeſtiva remedia, invicem contranitentia; & ipſomet morbo magis reformidanda, tot clades & funera poſt ſe trahant. Væ ſanè miſeris ægris qui ineptis polypharmacis ſe committunt, & quidquid delirant, plectuntur. HOFFMANNUS, innumerique primi ſubſellii ſcriptores hancce luctuoſam praxim claris verbis damnarunt; & hujuſce inauſpicatæ methodi Authores atrocioribus fortè conviciis lacerarunt. HIPPOCRATES nil fermè præter victum tenuem in morbis acutis novit. ETTMULLERUS potui merè aqueo, primis morbi temporibus,

inhærebat. BAGLIVIUS contrà medicaminum multiplicem uſum & farraginem acriter inſurgit ; atque aſſerere minimè dubitavit vehementiora ſymptomata, potiùs ad pravam medelam, quàm ad morbum eſſe referenda. Nemo neſcit haud aliter ſenſiſſe clariſſ. REDI, COCCHI, alioſque primi ſubſellii medicos. Prædictis animadverſionibus conſonant SANCTORII obſervationes graſſante peſte. Nec refragatur famigeratiſſ. STAHL, qui multiplici experientiâ edoctus, nil ad ſenectutem properans, præter tantillum ſalis ſibi commiſſis ægrotantibus præſcribebat. Clariſſ. demùm LOBB, ut cæterorum monita & teſtimonia miſſa faciamus, in hanc tralatitiam medendi methodum plus æquo fortè ſævit ; cùm nec venæſectionibus, nec emeticis & catharticis parcat. E quibus colligitur atrâ & perviâ caligine obrui naturæ morboſæ phænomena ; & ideò arduum & confragoſum eſſe Medicinæ iter. Hæ ſunt artis anguſtiæ, quas minimè ſuſpicantur tot imperiti, qui genuinam medicinam ne quidem à limine ſalutarunt, & pecorum ritu aliorum veſtigia calcant : ſed minimè latent artis proceres, qui ætatem inter ægros conſumpſerunt : nec fortè aliud eſt laboris & doctrinæ præmium.

FEBRIS CONTINUA SIMPLEX.

SYNOCHA *non putrida, ephemera, continens, &c.* etiam vocitatur. Pro febre putridâ mitioris indolis, vel infimi gradûs à quibuſdam perperàm habetur ; cùm nullam putredinis, nec coctionis notam præ ſe ferat ; etiamſi peculiari quâdam criſi, vel ſpontaneâ evacuatione ſæpiùs judicari videatur. *Ephemera*, vel diaria nuncupatur ob ejus ſtadium nychthemeri ſpatio plerumque coercitum, & rariùs ad plures dies protelatum. Continentis titulum ſibi vindicat apud Veteres, eo quod illam remiſſionis & exacerbationis expertem eſſe exiſtimarunt ; quod ſi ad accuratius examen revocetur, haud ſemper veritati conſonum deprehenditur. Poſtremò *courbature* apud vulgus audit ; & à Gallo-Provincialibus vocatur *mourfoundamen* ; quod nomen vernaculum morbi ingenium & cauſam feliciùs exprimere videtur. Sub primâ invaſione vix diſcrepat à cæteris febribus *continua ſimplex ;* imò & ab illis tùm diſtingui poſſe planè negat HIPPOCRATES. In contrarium pugnat GALENUS ; aſſerens hancce febrem haud dubiis ſignis ſe prodere. Si hancce litem inter tantos viros componere fas eſſet ; utrumque à veri tramite aberraſſe facilè credidiſſem. Nullus ſanè ambigendi locus quin ægrè quandoque innoteſcat hæc febris ſpecies, aliàs vulgatiſſima, & raro ultrà triduum perennans ; ſed ſæpiùs certis indiciis in propatulum venit, uti à ſequenti adumbratione patebit.

A quodam frigore exordium ut plurimum capit ; uti ſolemne eſt in omnibus fermè febribus acutis : frigus nonnunquam tremulum, excipit æſtus, in adoleſcentibus & vegetis quandoque intenſiſſimus : pulſus plenus

Febris continua simplex.

& æqualis exploratur. De capitis, lumborum, alteriusve partis dolore utplurimum conqueruntur ægri. Sæpiùs erumpunt efflorescentiæ pustulosæ: ac demùm sudore vel hæmorrhagiâ solvitur continua simplex. Insuper uno quasi tenore sua percurrit tempora: nullis exacerbationibus, pravioribusque symptomatibus exasperatur: nec ultrà aliquot dies protrahitur, rarò ad septimum accedens. His addere juvat quod cæterarum febrium prodromi; ciborum scilicet fastidium, lassitudines spontaneæ, &c. hîc planè deficiant: hæc est Lommii observatio, nostrâ praxi pluries comprobata. Nil certi reverâ arguit hujusce febris stadium; cùm planè consimiles occurrant febrium intermittentium paroxysmi; sed diversa est utrarumque solutio, cùm febris ephemeræ finis, teste Galeno, brevis & expedita sit, nullasque reliquias post se trahat; dùm intermittentium paroxysmi sensim delentur, etiam ultrà absolutum sudorem. Attamen minimè reticendum obscuriora nonnunquam esse hæc indicia; cùm, præter intermittentes, nonnullæ occurrant febres symptomaticæ, quæ ephemeræ speciem præ se ferunt; adeo ut, deficientibus signis pathognomonicis, anxii hæreant etiam exercitatiores; ni morbi indolem ab antecedentibus, vel à genuinâ decumbentium constitutione expiscentur. Ad ephemeræ indolem proximè accedit febris lactea puerperarum, de quâ suo loco.

Animi pathemata, vigiliæ ultrà modum protractæ, labor improbus, insolatio, aëris inclementia, ingluvies, inedia insolita, &c. inter vulgatiores hujusce febris *causas* jure numerantur. *Ad ephemeram proni* censentur adolescentes, vegetiores, lautè victitantes, atque ab omni curâ soluti. Notavit Forestus, sacris addictos, ab Antistitibus ad Monachos, ad continuam simplicem esse proniores; quæ periculo vacat, ni præposterâ medelâ à proprio ingenio deflectat: illud enim altâ mente tenere debent inexercitati, rarissimè hîc profutura esse artis præsidia; quin potiùs haud levem noxam sæpiùs inferant: quod apprimè norunt experti, qui soli congruo victûs regimini committere solent curationis negotium; quo scilicet brevi extrà aleam ponuntur ægri.

E quibus facilè colligitur præcipuam hujusce febris *medelam* meris naturæ viribus absolvi, futilemque esse omnem opem medicam; ni vehementior sanguinis æstus, vel pravæ sordes in primis viis nidulantes, aliaque accidentia, nonnulla efflagitent præsidia; inter quæ primatum ducunt venæsectio & emesis; quæ etiam à nonnullis de naturâ morbi dubitantibus, haud inconsultò in usum trahuntur. Sed utplurimum solâ diætâ, vel diluentibus & temperantibus, res tota peragitur: nec despicienda mitiora diaphoretica; si incusetur præpedita perspiratio: proficua etiam censentur refrigerantia & nitrosa, dummodò nulla sit ad sudorem propensio. Alvus intereà servanda est libera; catharticis tamen minimè sollicitanda, nisi post febris decessum; nec semper hâc purgatione opus est. Hisce cancellis minimè continentur, qui scientiæ medicæ elementa desidioso delibarunt animo; quin potiùs de gravi morbo susurrantes, credulis adstantibus terrorem incutiunt: ideoque sanguinem liberali manu ducunt; & medicamina cujusvis

jusvis fortis, vel validiora præposterè adhibent; quibus scilicet nonnulli fatiscunt ægri; dum alii, solis œconomiæ animalis viribus morbum, intempestivamque curationem superant: nec inexpectato morbi exitu, perturbari sinunt pseudo-Medici; quin potiùs perfrictâ fronte hunc felicem eventum suæ egregiæ medendi methodo adscribere minime dubitent.

FEBRIS CONTINUA SIMPLEX.

FEBRIS CONTINUA PUTRIDA.

Quid sit intelligendum per *Synocham putridam*, ex intricatissimis veterum scriptis vix definire licet. Nec dilucidiùs innotescit ejus prosapia, quam in quadam humorum, ad alkalescentiam vergentium, labe versari conjicitur. Quidquid sit de abditissimâ illâ causâ, extrà omne dubium positum esse videtur, quod exhinc emergat latex quidam morbosus, naturæ viribus subigendus; ut per varia corporis emunctoria foràs eliminetur; atque hæcce qualiscumque defœcatio, vel purgatio genuinum hujusce febris characterem exhibet; quam ideò *febrem depuratoriam* nominavit Sydenhamus, de praxi medicâ benè sane quidem meritus, qui accuratam variarum constitutionum epidemicarum historiam, paululùm fortè contractam, litteris consignavit.

Rem acu se tetigisse putant, qui, *putriditatis* vocabulo decepti, veram in hacce febre humorum corruptelam excogitarunt; huic opinioni nonnihil faventibus sudore, dejectionibus, & ipsomet lotio, vigente morbo, graveolentibus. Sed tales excretiones simillimum odorem spirantes observare licet in aliis febribus diversæ indolis; ubi ne minima quidem exsurgit humorum in vasis putrescentium suspicio. Nonnulli, quibus minime arridet hæc hypothesis, quamdam purulentiam in ipsismet sanguinis receptaculis commenti sunt; hisce ducti rationibus, quod urinæ & sputa puris naturam sæpiùs redoleant; quod à vero planè alienum putamus. Nec feliciùs collineant, qui dissolutionem sanguinis putridam suspicantur; hisce rationum momentis, quod sanguis sæpiùs in hocce morbo sua claustra transiliat, & hæmorrhagias crebrò recurrentes promoveat: præterquam quod phlebotomiâ eductus hic latex brevi putrescere videatur. Nec minùs allucinantur qui totam putredinem intrà tubum intestinalem recondi contendunt; quod, ut ipsis visum fuit, à teterrimo fæcum alvinarum odore abundè probatur.

Sed hæc sunt mera *commenta*; cùm nusquam concipere liceat quomodò hoc morbo correpti, cum notis evidentioribus illius præconceptæ sanguinis corruptionis, non solùm ad mortem minime properent, sed etiam in integram sanitatem brevi restituantur: quandoquidem omnem salutis spem excludere debeat vera sanguinis & humorum putredo; haud sanè discrepans

FEBRIS CONTINUA PUTRIDA.

à mixti interitu; quod nec naturæ viribus, nec arte medicâ restitui potest. Insuper nemo nescit plures vegetiori sanitate gaudentes, insignem, vel omnibus invisum, fœtorem ore & corporis habitu spargere. Adde quod, si ad vegetabilium familiam attendamus, innumera occurrant quæ pessimum odorem exhalant, salvo naturali & integro contextu: quid impedit igitur quominùs viventium latices solutionis vel corruptelæ expertes, huncce characterem induant. Nec desunt denique Scriptores qui gangrænam, hanc febris speciem concomitari solitam, pro certissimo latentis putredinis indicio habent; quod experientiæ planè adversatur: scitur enim nihil efficaciùs corporum putredinem arcere quàm ipsummet frigus; quo tamen intensissimo, gangrænâ, vel ipsâmet sideratione, quasi illicò corripiuntur animalia; quod phænomenum cunctis obvium funditùs, ni fallor, hanc evertit opinionem.

Notare tamen juvat, annuente clariss. VAN-SWIETEN, quod sanguis & humores hâc febre labefactati, ubi vitali calore orbantur, non secùs ac partes sideratæ, ad putredinem sint procliviores: nemo enim nescit sanguinem & urinas in catillis & matulis sibi relicta brevi putrescere: nec mirum si BALLONIUS se in cruore educto, pluribus elapsis horis, vermium myriades observasse asseruerit. Hanc humorum alkalescentiam etiam produnt corporis æstus, oris graveolentia, sudoris, urinæ & fæcum alvinarum fœtor. His addere lubet cadavera hoc morbo denatorum celeriùs putrefieri; adeò ut horum conspectum vix ferre valeant, qui illis perscrutandis incumbunt. Sed nil hinc inferendum; cùm hæc omnia notanda occurrant in variis subjectis, ne minimo quidem prævio putredinis indicio. Hinc patet quanti sit momenti congrua nomina morbis imponere; cùm ex illo fonte innumeri prodeant errores, ipsismet ægrotantibus lugendi: etenim scitur illud *putredinis* vocabulum jampridem fuisse imperitorum confugium, qui quamvis obviam reconditæ indolis febrem, meram esse putridam haud cunctantes pronuntiant.

Huicce febris speciei *obnoxii* censentur sanguineâ temperie præditi, & opiparè viventes; qui scilicet ambiunt alios amystide vincere: sæpiùs etiam invadit intempestivo post pastum labori incumbentes; nec parcit vino & veneri indulgentibus. Aliarum febrium instar, à rigore & horrore orditur *continua putrida: primam invasionem* plerumque concomitantur nausea & vomitus, cum interaneorum dolore; cephalalgia, somnolentia vel delirium. Hæc excipit æstus intensior, qui dein paululùm mitescit; iterùm posteà invalescens. Pulsus sub primis temporibus æqualis & mollis exploratur: durus subindè & inæqualis, cum tendinum subsultu, & cute siccâ, deprehenditur. Exacerbatio singulis diebus exsurgit; & alternis recrudescit. Cæterum periodis, 7 vel $3\frac{1}{2}$. diebus constantibus, utplurimum submittitur; adeò ut decimo quarto, vel vigesimo primo judicari soleat.

Præter dolorem capitis gravativum, ultramodum sæpiùs, per morbi tractum sævientem, alia exsurgunt procellosa *symptomata;* sopor nempè,

vel vigiliæ pertinaciſſimæ, delirium, convulſiones & hæmorrhagiæ exitiales. Dolores non ſolùm in lumbis & artubus, uti ſolemne eſt in cæteris febribus, defiguntur; ſed etiam pectori & hypochondrio dextro inſident. Nil addimus de illis qui à viſcerum infarctu & phlogoſi oriuntur, vel à quovis morbo chronico ſoboleſcentes, ex unâ parte in alteram ſerpunt, & ideò febriles exaſperant. Spirandi difficultate & febre in dies ingraveſcentibus, & in eâdem ratione verſantibus, ægrotantium res in deterius ruunt. Interim vires obruuntur, ſubſiliunt tendines, & majorem exercent ſævitiem anxietates. Os grave olens fœdâ amurcâ inquinatur: lingua primùm muco obducta, tandem ſcabra & nigricans evadit. De anginâ ſpuriâ nonnulli conqueruntur, vel quodam ptyaliſmo corripiuntur. Lotium nunc flammeum, nunc limpidum, vel turbidum conſpicitur; ſed abſque ſedimento antè decimum quartum diem. Turgent hypochondria & totum tumet abdomen: ultramodum denique fœtent dejectiones alvinæ; vel lumbricis ſcatent. Ex hâc ſignorum, vel ſymptomatum ſyndrome abundè patet febrem, de quâ in præſentiarum, luctuoſam evadere; vel ad malignam proximè accedere: cur minime mirum ſi plures utramque habuerint pro uno eodemque morbo: attamen putrida, ſi à ſuâ indole minime deflectat, citiùs percurrit ſua tempora, quæ raro ad trigeſimum vel quadrageſimum diem protelantur. Inſuper quævis cerebri & nervorum læſio per totum malignæ curriculum producitur; dùm temporaria & fugax in putridâ obſervatur. Depuratio demùm in hâc poſtremâ familiaris, planè deſideratur in malignâ.

Febris continua putrida.

Hîc plurimum confert doctrina *Criſium*, ni intempeſtivis remediis fatiſcant œconomiæ animalis vires; & omnia ſusdeque ſe habeant. Salubriores & vulgatiores excretiones fiunt per renes & cutis ſpiracula: ſed harum nonnunquam vices explet hæmorrhagia. Urina circà decimum quartum diem turbida, quieſcens materiam quamdam fæculentam elabi ſinit; & omnia tunc temporis miteſcunt ſymptomata. Sudores critici eodem fermè tempore, vel paulò tardiùs erumpunt: ſi citiùs prodeant, nil boni ſpondent, ni fœtidi euphoriam quamdam accerſant. Expectatiſſima ſunt ſanguinis profluvia, dummodò tamen certis cancellis coerceantur. Nonnunquam etiam ſputis viſcidis, craſſis & albicantibus hæc perficitur depuratio; ſed allucinantur qui illà purulenta eſſe autumant; quos etiam haud abſimilis naturæ eſſe urinarum fæces albicantes falsò ſibi perſuaſiſſe ſuprà notavimus. Quod ad vomitum attinet, raro conducere, etiam criſeos tempore, quotidiana teſtatur experientia: magis confert imminente criſi, diarrhœa; nec nociva cenſetur circà morbi declinationem: aliàs pro ominoſo habetur fuſior alvus, præſertim ſeroſus. Nil demùm certi ſtatui poteſt de ſanguine venæ ſectione educto, nunc fluido, nunc compacto; de eruptionibus eryſipelaceis, puſtuloſis, &c.

E cadaveribus hoc morbo peremptorum, cultro anatomico ſubjectis, pauca notanda eruuntur. Nonnullas tamen læſiones inter rimanda viſcera conſpicere licet; id genus ſunt vaſa ſanguine atro & fæculento turgida;

FEBRIS CONTINUA PUTRIDA.

concretiones, ut inquiunt, *polyposæ* in cordis thalamis, quæ inter mortis luctamina efformari videntur; infarctus & phlogoses diversi gradûs; ac demùm putredines, tùm purulentæ, tùm gangrænosæ, pulmones, hepar, omentum, mesenterium, intestina, &c. deturpantes: quibus addere licet stagnationes serosas, alteriusve sortis tam in capite quàm in pectore & abdomine. De vermibus etiam, nunc solitariis, nunc in intestinorum gyros confertim collectis, mentio subjicitur. Sed hæc extispicia enucleandæ febris putridæ naturæ imparia videntur, cùm mera exhibeant producta morbosa; vel tralatitias illas læsiones, omnibus fermè affectibus communes duntaxat prodant; ita ut genuina morbi, de quo in præsentiarum, causa perscrutantium oculis se subducat.

Unâ aut alterâ venæ sectione, si nil obstet, inchoari solet hujusce febris *curatio*; ut declinentur scilicet infarctus phlogodei, qui grave sæpiùs clinicis facessunt negotium. Sed summam noxam inferunt numerosiores sanguinis detractiones, quibus vires organorum, ad morbi solutionem summè necessariæ, labefactantur: quidquid in contrarium adducant qui genuinum morbi characterem ne quidem subolfaciunt. Summam, depletis vasis, opem præstat emeticum, quo everruntur pravæ digestionum reliquiæ, cum saburrâ biliosâ, vel quævis sordes in primis viis nidulantes; è quibus prosapiam ducit alvi fluxus indomabilis; quo per integrum morbi tractum haud raro conflictantur ægri, sæpiùsque divertuntur sudores critici, uti ex sexcentis observationibus constat. Nec minùs fortè pertimescenda nimia alvi adstrictio, cui enematibus congruis, vel mitioribus laxantibus, occurritur: genuina enim cathartica solitis peragendis muniis imparia censeri debent, ni organa stimulanda, obsequiosiora fiant, & humores morbidi, è tubi intestinalis parietibus eliciendi, præviâ coctione, ad purgationem sequaciores evadant; quod raro, ut suprà innuimus, ante decimum quartum diem contingit. Porrò summas laudes merentur diluentia, temperantia, refrigerantia, & nitrosa, quæ sanguinis impetum retundunt, alvumque sæpiùs subducere queunt: pluris habetur cremor tartari cujus repetitæ doses alvum etiam blandè solvunt. Nec minùs deprædicantur antiputrida acida, tùm mineralia, tùm vegetabilia; cùm nil fortè efficaciùs reperiatur ad præcavendam humorum alkalescentiam, quæ, abjectâ omni hypothesi, haud dubiis signis sub hocce morbo se prodit; & à commentitiâ putredine summè discrepat. Multis circà finem morbi optimè cessit corticis peruviani usus; quo vires organorum, morbo fatiscentium, restitui valent. Nonnunquam etiam conducunt cardiaca & diaphoretica; ubi scilicet naturæ conamina subigendæ materiæ morbosæ imparia videntur. Summâ cautelâ in usum trahi debent narcotica, præsertim ante decimum quartum morbi diem, ne morbum quodam velamine obtegant: sed tutiùs exhibetur camphora, quæ, præter vim coercendi spirituum ferociam, sanguinem & humores à quâvis putredine vindicat. Si demùm symptomata à læso cerebro oriunda per morbi curriculum diutiùs protrahantur, vel ultramodum sæviant; capiti admoveri

queunt animalia viventia ſecta; vel in eumdem ſcopum adhibentur pediluvia : quæ topica minimè ſunt deſpicienda; cùm, experientiâ teſte, plures fauſto bearunt eventu : ſed nil fortè caput citiùs ſublevat quàm ſinapiſmi & veſicatoria cruribus vel plantæ pedum impoſita : eamdem fermè opem præſtant cucurbitulæ, quæ, neſcio quo fato, ab uſu ferè receſſerunt.

FEBRIS CONTINUA PUTRIDA.

FEBRIS ARDENS.

CAUSUS audit apud veteres; ac nonnunquam etiam *Lipyria* vocitatur : cætera nomina recenſere futile & incongruum fore judicamus. Haud multis paraſangis diſtat febris ardens à putridâ : facilè tamen diſtinguuntur prædicti morbi, vel contermini; ſi propria utriuſque ſigna haud perfunctoriè perpendantur. Febris, de quâ in præſentiarum, præter graviora quibus ſtipatur ſymptomata, comitem habet æſtum intenſiorem, quo quaſi extorrentur interanea : præterea morbus eſt acutior, vel celeriùs ſua percurrit tempora; cùm circà ſeptimum diem, imò & citiùs judicetur; ac raro ad decimum quartum protrahatur. Sed notare expedit varias occurrere febres ſymptomaticas, bilioſas nempè, inflammatorias, vulnerarias, &c. quæ ardentis faciem quadantenùs referunt; quarum tamen alii ſunt prænuntii; abſimilis fit progreſſus, & planè diverſum annotatur ſtadium; ut è ſequenti febris ardentis adumbratione abundè patet.

Rigore & horrore, vel *frigore tremulo* adoritur hæc febris ſpecies : hunc ſtatum excipit calor acris & mordax, præcipuè internus; cùm nonnunquam hoc vigente frigeat corporis ambitus : è quo ſymptomate emerſit febris lipyria veterum. Pulſus primò durus & frequens, in dies inordinatus & debilis, cum defectu virium, obſervatur : exacerbationes quotidianæ diebus imparibus ingraveſcunt; atque ut plurimùm prævio quodam frigore invadunt; adeò ut duplicis tertianæ typum præ ſe ferre videantur : imò & quamdam eſſe affinitatem inter utrumque morbum plures haud falsò ſuſpicantur; cùm in nonnullis conſtitutionibus epidemicis, non niſi poſt aliquot præceſſos intermittentes paroxyſmos ſe proferat febris ardens. Intereà, ut in orbitam revertamus, urget ſitis, nullis refrigerantibus compeſcenda; circà quam, notare expedit plures tantâ oris ariditate premi ut fluvium epotarent; qui tamen, accedente delirio, haud ampliùs ſitiunt, licet aquam videant : os æſtuans, amarore inficitur; areſcunt lingua & labia, quæ ſenſim nigredinem contrahunt, & variis fiſſuris deturpantur. Cephalalgiâ acerbiſſimâ torquentur ægri, vigiliis contumaciſſimis excruciantur; delirio, affectu comatoſo, inſultibus epilepticis, aliiſve gravioribus ſymptomatibus affliguntur. Nonnulli bilem æruginoſam evomunt vel infernè dejiciunt; ac tanto quandoque impetu per utramque viam proſilit bilis, ut ad ipſum choleram morbum accedat hæc evacuatio :

Febris Ardens.

imò & acrior ac excandescens bilis, caustici instar, œsophagum & podicem quasi exurit. Hinc perspicuum fit, quanti sit momenti ut hicce latex foràs eliminetur; ne suâ morâ, vel appulsu ad sanguinem, summam inferat perniciem. Ex hoc fonte prodire videntur cardialgiæ & anxietates nullâ arte leniendæ; lipothymiæ luctuosæ, singultus contumaciores; phlogoses exitiales, tùm ventriculi & tubi intestinalis, tùm hepatis, pulmonis, &c. In quibusdam urget spirandi difficultas; renitent hypochondria, vel totum abdomen in tumorem molestissimum attollitur. Doloribus erraticis internis & externis nonnulli conflictantur. E vehementiori impetu, quo sanguis suos volvit vortices, hæmorrhagiæ emergunt exitiales, vel crebrò recurrentes. Urinæ flammeæ & lateritiæ conspiciuntur; vel quales ab ictericis minguntur. Cutis, in febribus malignis livida; subflava hîc deprehenditur: sudore nullum levamen conferente plerumque madet; atque variis efflorescentiis, & exanthematibus signatur.

Animi pathemata improba, vigiliæ diutiùs protractæ, labores immodici, edulia acria, vel acuti saporis; vinum & aquæ ardentes, &c. hunc morbum progignere solent; suum symbolum conferentibus ætate vegetiore, temperamento cholerico, cœli constitutione & anni tempestate. In genuinam malignam quandoque facessere videtur febris ardens; vel maligna primis diebus ardentis faciem præ se fert. Vomitus & alvi fluxus circà quartum aut septimum diem erumpentes, salubriores & critici censentur. In ancipiti versatur judicium de urinis, raro aliàs sedimentum deponentibus: nec certiora eventûs indicia à sudoribus & hæmorrhagiis desumuntur. Convulsiones demùm, delirium, lethargus, impedita deglutitio, parotides, sputa cruenta, anxietates, singultus, urina nigricans, vel sanguine tincta; sudor faciei, &c. inter exitialia symptomata, nemine refragante, numerantur. Plures hoc morbo correpti ad ultimum fatum properant; tertio scilicet vel quarto die; rariùs verò septimo rapiuntur. Si ulteriùs proteletur morbus, haud levis elucescit salutis spes; præsertim in adolescentibus qui hujusce morbi sævitiem faciliùs ferunt, quàm senes. Nec semper res est in vado post absolutum hujusce febris stadium; cùm nonnunquam facessat in genuinam intermittentem, ægrè fugandam; vel in febrem lentam, quæ ægrorum ærumnas protrahit; illosque ad ultimam rerum lineam sæpiùs ducit.

Plura, ut ad *extispicia* deveniamus, exempto cranio, notanda occurrunt in capite; nempè phlogoses, purulentiæ & putredines, tùm in ipsâ cerebri substantiâ, tùm in ejus involucris: plexus choroides vascula distenta & varicosa exhibet: obvia demùm fit serosa, vel saniosa colluvies tam in anfractibus, quàm in aliis cerebri recessibus. Eamdem fermè labem recondit pectus: conspiciuntur nimirùm stagnationes ichorosæ & purulentæ non solùm in utrâque pectoris camerâ; sed etiam in ipsomet pericardio, quod cæteroquin diversimodè læditur: cernuntur pulmones livore affecti, tabidi, infarcti, maculis gangrænodeis conspersi, & partibus ambientibus accreti. Cor corrugatum & tabe quasi consumptum, pericardio

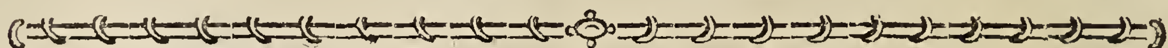
FEBRIS ARDENS.

accretum & purulentum deprehenditur; ejus thalami & auriculæ ſanguine fæculento, concreto, vel ut inquiunt, polypoſo, replentur; hinc fit ut in immenſam molem ſæpiùs aſſurgat prædictum viſcus. Patefacto abdomine, hepar purulentiâ & putredine cum notis gangrænoſis contaminatum invenitur; interdùm colore croceo intùs & extùs imbutum, ac mole ampliſſimum annotatur; adeò ut à ſursùm repulſo diaphragmate, cavum pectoris anguſtiùs evadat: aliàs skirrhoſum, durum, contractum, corrugatum, nigricans vel plumbeum, in conſpectum venit; ut nil addam de hærentiis morboſis cum vicinioribus partibus. Patet veſicula, nunc exinanita, nunc bile porraceâ vel nigricante plus æquo turgens; & proximiores partes à tranſudante latice coinquinans; ſpurios demùm lapides diverſæ molis recondens. Eadem fermè vitia, ſed rariora, in renibus aliiſque viſceribus obſervantur; non ſecùs ac fœdiſſimæ ſtagnationes. Vaſa poſtremò in venam portæ coeuntia, ſanguine picis inſtar nigerrimo turgida, paſſim oculis ſubjiciuntur.

Conducit *venæ ſectio* primo invaſionis die, ſi nil obſtet: ſed haud ultrà progrediendum; ni urgeant phlogoſis & plethora; cùm repetitæ ſanguinis miſſiones, rectè notante clariſſimo VAN-SWIETEN, vehementiora ſymptomata, vel ipſaſmet convulſiones, uti mihi obſervaſſe contigit, etiam nondum ſufflaminato ſanguinis per phlebotomiam rivulo, accerſere ſoleant. Ab illis igitur abſtinere expedit, quidquid in contrarium adducant nonnulli clinici, qui ad adſtantium nutum ſe componere ſolent; & nuſquàm, dummodò ægrorum fidem ſibi concilient, ab infauſto rerum exitu deterrentur. Hîc obiter notandum, quod turpiter allucinentur, qui, ſanguinis detractione, ſpontaneorum & criticorum ſanguinis profluviorum vices explere perperàm ſibi perſuaſerunt: cùm centies in ſingulis morbis obſervatum fuerit magis proficere hæmorrhagiam quamcunque criticam, quàm numeroſæ venæ ſectiones: adde quod hæmorrhagia in hacce febris ſpecie ſit ut plurimum exitialis. Emetica, etſi magis proficua, non niſi ſummâ cautelâ exhiberi debent; mitioraque ſunt eligenda, & copioſo potu diluenda; aliàs ab hocce ſtimulo ulteriùs excandeſcit ſanguis; ſolidaque ad contractiones ſpaſmodicas proniora evadunt; ac uno verbo currenti calcar additur. Haud diſſimili ratione, ſi ad bilem exuperantem evocandam purgatione opus ſit; manna, caſſia & tamarindi in ſero lactis, vel juſculo pulli, ceteris catharticis palmam præripiunt. Haud tutiùs uſurpantur enemata ſtimulantia; quin potiùs ſolà demulcentia cum lacte, butyro, oleo amygdalarum dulcium ſero lactis, &c. parata, injicere liceat. Hypnotica, quæ primâ fronte congruere videntur, ob ſuaviſſimam animi lætitiam quâ perfunduntur inſomnes, hîc angue pejus ſunt fugienda. Idem eſto judicium de cardiacis, etiam proſtratis viribus, cùm ſub hoc caſu minime deficiant; ſed duntaxat obruantur. Haud me fugit plures ſcripſiſſe ſe felici ſucceſſu prædicta remedia exhibuiſſe: ſed uſu receptum, uti pluries inculcavi, ut ſemper cuicunque vel præpoſteræ curationi fauſtum morbi exitum inſulsè referant auram popularem captantes: nemo enim neſcit plures ægros

FEBRIS ARDENS.

morbum & incongruam medendi methodum, ſolis naturæ viribus ſuperare. Poſtremò pluris jure habentur, in hujuſce febris curatione, diluentia, demulcentia, refrigerantia & acidula; quorum ſalutares effectus facilè enodantur: nec exiguam laudem merentur nitroſa, quæ tanquam ſedantia in ſubſidium opportunè vocantur. Serum lactis vel aqua pulli, quæ pro omni potu primis diebus præcipi ſolent, præſentaneam opem ferunt. Nec deſpicienda julapia acida, ſuccus limonum aquâ temperatus, emulſiones, aliaque id genus ſub æſtuantibus humoribus ſummè proficua. Quoddam ultimò juvamen afferunt magneſia alba, aliaque abſorbentia; quæ bilis in abdomine debacchantis efferos motus compeſcere queunt.

FEBRIS MALIGNA.

Quid ſibi velint Authores per febrem malignam, vix eorum fuſioribus ſcriptis patet: nec dilucidior eſt praxi incumbentium mens; cùm pro nutu & arbitrio varias febres reconditæ indolis, dummodò gravioribus ſtipentur ſymptomatibus, hoc nomine inſigniant: adeò ut hicce morbus pro mero problemate, extricatu difficillimo, haberi queat. Ab accurate tamen perſpectis ſignis & ſymptomatibus, facilè, ni fallor, innoteſcit hujuſce morbi deterrimi genuina indoles. *Malignitatis* verbum, licet abſurdum, admittere lubet, ne à tritâ viâ recedamus: ſed abſit ut, imperitorum more, huncce characterem impertiamur cuivis obvio morbo mali moris, vel inſuetis & gravioribus ſymptomatibus ſtipato; aut præpoſterâ curatione degenere; cùm curandi ritus ab hâcce præconceptâ opinione, maximo ægrotantium damno, ut plurimum eruatur: rectè enim notavit Sydenhamus magis fortè exitiale fuiſſe mortalibus commentitum *malignitatis* vocabulum, quàm pulvis pyrii inventum. Juxtà tamen antiquorum mentem has duntaxat febres ſic vocitare licet, in quibus naturæ vires obruuntur; adeò ut nec pulsûs velocitas, nec ſymptomatum vehementia, morbi perniciei conſonent; quaſi clancularias vitæ ſtrueret inſidias: cur minime mirum ſi plures ægri, clinico omnis metûs experte, ad fatum properent. Nec tamen omnes hujuſce ſunt commatis febres malignæ; cùm plures occurrant, quæ ſuam in propatulo exercent ſævitiem; uti *febres caſtrenſes*, vel *ungaricæ*; atque nonnullæ epidemicæ proceloſæ; quæ ſcilicet ſe produnt æſtu intenſiori & validiori pulſu, variiſque ſymptomatibus ſummum terrorem incutientibus. Eamdem fermè faciem nonnunquam præ ſe ferre febrem ardentem jam ſuprà inculcavimus: cur minime mirari ſubit, ſi plures inexperti hanc pro illâ inconſultò habuerint. Sed abſimilis eſt harumce febrium periodus; febris enim ardens ſua citiùs percurrit tempora; ac ut plurimum intrà ſeptem dies continetur; dùm maligna nuſquam ante vigeſimum primum ſolvitur, & plerumque ad quadrageſimum & ultrà protrahitur: cæterum epidemicè graſſatur & per contagium

contagium propagatur hæc postrema; à quâ, gradu duntaxat, discrepare videtur pestis; cujus historiam dilucidioris methodi gratiâ mox seorsim tradamus.

FEBRIS MALIGNA.

Ultrà omnem dubii controversiam positum esse videtur febrem malignam, quæ plerumque epidemicè grassatur, magnamque stragem edere solet, præcipuam *sedem* habere *in cerebro & nervis;* quorum munia, hâc vigente, nusquam lucida perstant, nec sub alio conspectu à cæteris febribus ritè distingui potest. Haud tamen, ut verum fatear, generi nervoso parcunt aliæ febres ad certum gradum devectæ: sed læsiones exin oriundæ fugaces & temporariæ, vel merè symptomaticæ occurrunt; dùm perstant per totum malignæ decursum. Hujus veritatis argumentum eruere licet ex ipsismet subjectis, quorum plerique mœrore, qui, uti nemo nescit, est malorum ferax, conficiebantur; ærumnis conflictabantur; vel inopiâ aliisque angustiis premebantur, priusquàm in hunc morbum inciderint. Nec mirum si mente affectâ, vel lymphatâ, ad hancce febris speciem sint procliviores; cùm neminem fermè lateat summam noxam corpori inferre cujuscumque sortis animi pathemata vehementiora; & hinc oriri morbos truculentiores, ægrè præsidiis medicis impugnandos. Narrant historici quemdam postero die patibulo affigendum, intrà noctis spatium, ob ingentem terrorem, mortisque proximæ formidinem, canum factum fuisse; quod sanè prodit stupendum mentis imperium in omnes partes; cùm intrà brevissimum tempus tantam mutationem concitet in parte siccâ, & sensationis experte. Innumera demùm prostant exempla, non solùm morborum procellosiorum, sed etiam mortis subitaneæ à terrore, mœrore & tristitiâ; non secùs ac à summâ animi lætitiâ. Alias tamen, ut in orbitam revertamus, *causas evidentes* recensere licet, nempè solutam vivendi normam; ac præsertim immodicum carnium usum; vel harum, non secùs ac piscium, putrescentiam, quâ nihil virulentiùs excogitari potest; aërem inquinatum nosocomiorum, carcerum & navium; putrida paludum effluvia, &c. quibus diversimodè afficitur, vel in consensum trahitur systema nervosum: ut de febribus alteriûs notæ, intempestivâ & incongruâ medicatione ad malignitatis gradum evectis, quales haud ex se extitissent, sileamus.

Raro derepentè *invadit* febris maligna: sed lassitudines spontaneæ, vel membrorum stupor; dolor capitis gravativus; insomnium, vel molestus & turbulentus somnus; os inquinatum, cum linguâ muco obductâ & subalbicante; nauseæ & anxietates, frigoris & caloris vicissitudines, &c. sunt vulgatissimi hujusce febris prænuntii: imò & sic se res habet per plures dies; raro per hebdomadas; dùm scilicet morbus delitescit; vel dubiis obscurisque signis se prodit; donec in propatulum veniat, & ægri decumbere cogantur. Tunc temporis horrore & rigore, uti solemne est in omnibus ferè febribus, plerique corripiuntur: hoc frigus tremulum excipit pulsus frequens, cùm calore mitiori; adeò ut morbi pernicies adhuc lateat; ni constitutio epidemica malignitatis suspicionem moveat. Nonnunquam tamen summum terrorem incutit prima invasio, quam graviora concomi-

FEBRIS MALIGNA.

tantur ſymptomata, nempè lipothymiæ, affectus comatoſi ab inſultu apoplectico vix abſimiles; convulſiones, cholera, & ſæviſſimi interaneorum dolores, qui colicæ hepaticæ vel nephriticæ faciem præ ſe ferunt. In quibuſdam epidemiis haud ſe profert febris maligna, niſi poſt varios febris intermittentis vel remittentis paroxyſmos, nullo ordine recurrentes, vel prætermodum protenſos. De aliis invadendi modis nil addimus; cùm accurata horum enumeratio noſtram potiùs hiſtoriam obſcuraret, quàm elucidaret; uti patet ex ſcriptis eorum, qui hanc materiam penitùs exhauſiſſe videntur.

Procedente morbò ulteriùs proſternuntur vires; ſæviunt dolores acerbi & contundentes per univerſum corporis habitum. Caput deleterio afflatum nutat; ingruit cephalalgia immanis, cum moleſtâ carotidum pulſatione, capitis tremore & visûs hebetudine. Nonnulli ſæviſſimo, in fundo orbitæ, dolore; aliove ſolitario per varias partes ſerpente plectuntur: oculi ſuo ſplendore deſtituti, lumen refugiunt. Facies livido, plumbeo & fœdo colore inficitur: ac non raro erumpit hæmorrhagia narium vix cohibenda. Interea mens obnubilatur, vel mortis formidine perturbatur. Inſomnes ægri falſa rerum ſimulacra ſe objiciunt, & abſurda deblaterant; imò & furore perciti compedibus ſunt conſtringendi. Nonnulli in ſtuporem & lethargum incidunt; adeò ut verbis ſe expedire nequeant, & ſoluto morbo aſſerant ſe nil doloris per totum morbi decurſum percepiſſe: alii tremore & convulſionibus corripiuntur. Lingua primùm muco albeſcente obducta areſcit, & exaſperatur; nigricans quaſi aduſta, hiulca & tremula conſpicitur. Os ſordidum fœtet; torrentur labia, à faucibus aſperis impeditur deglutitio; reſerantur ſalivæ fontes; impeditur reſpiratio; ſæviunt cardialgiæ, quas ſæpiùs ſequuntur lipothymiæ, cordis palpitationes, moleſtiſſima corporis jactatio, &c. *Pulſus* plerumque languidus, debilis, inæqualis, vel inordinatus, cum tendinum ſubſultu, obſervatur; nonnunquam à naturali vix recedens, vel vehementior & velocior deprehenditur: exacerbationes ſemel, vel bis, ſingulis diebus, ſed ſtatis temporibus minime inſurgunt.

Abdomen, raro doloris expers, per totum morbi decurſum prominet; ac ſæpiùs ultra modum diſtenduntur hypochondria. Urinæ nunc ubertim fluunt, nunc ægrè ſubeunt propria incernicula; vel in veſica coercentur: in nonnullis, à nativo colore minime recedunt; in aliis, tenues, ſubalbicantes, flammeas vel ſaturato-rubras, nigricantes, & confuſas ſe præbent: tetrum quandoque odorem exhalant; raro verò ſubſident: ſed notare per tranſennam expedit quod ab illarum vel accuratiori examine nil certi de eventu ſtatui poſſit. Bilis à propriâ indole degener, vel excandeſcens, varias in abdomine turbas concitat; hinc nauſeæ, vomitus, alvi fluxus, cardialgia, anxietates, ſingultus, tormina, &c. Alvus ſolvitur inſciis ægrotantibus qui urinâ & fæcibus ſeſe, lectumque conſpurcant: dejectiones ſummè fœtent, atque lumbricos nonnunquam devehunt. Nùm *dyſenteria epidemica* & exitialis inter febris malignæ aſſeclas ſit numeranda?

vel morbus audiat per se, ad malignitatem vergens, multùm controvertitur : & adhuc sub judice lis est. Facilè tamen crediderim, ne asymbolus videar, hunc morbum implicitum meram esse dysenteriam gravioribus symptomatibus stipatam, vel malignitatis, ut inquiunt participem : variolas enim, morbillos, febrem catarrhalem, &c. eâdem notâ in nonnullis constitutionibus signari nemo nescit. Sudores, raro salubres, tanto proventu in quibusdam erumpunt, ut plures clinici, hoc symptomate decepti, febrem de quâ in præsentiarum ad sudorem Anglicum perperam referant : summum in plerisque fœtorem spargunt ; quandoque frigidi occurrunt, &c.

FEBRIS MALIGNA.

Alia observatu digna conspiciuntur *in cute ;* petechiæ nempè, vel maculæ exiguæ, nec asperæ, nec prominentes, vel morsui pulicum planè similes ; quæ per totum corporis ambitum, exceptis facie & manibus disseminantur : seriùs ocyùs quarto scilicet, septimo, nono, undecimo, vel decimo quarto die erumpunt prædictæ maculæ, à crisi planè alienæ, & post triduum sensim extinguuntur, & in plerisque evanescunt : tanto sæpiùs agmine pectus & dorsum occupant, ut his quasi coadunatis cutis intensè rubeat ; sed nulla ex harum accessu salutis vel mortis auguria desumuntur : si tamen latiores, lividas & nigras se præbeant ; res periculosæ est aleæ. Aliud est eruptionis genus, quod miliare vocant, & à pravo calidiori regimine, annuente SYDENHAMO, promoveri solet : sunt pustulæ quædam exiguæ vesiculares vel crystallinæ, & per totum corporis habitum dispersæ ; quæ primò pellucidæ, dein albescunt : cur fit ut incongruo purpuræ albæ (*pourpre blanc*) nomine salutentur. Sudores utplurimùm excipiunt prædictæ papulæ ; ac tardiùs quàm maculæ petechiales ; vel nullo servato ordine per totum morbi curriculum efflorescunt : comitem habent pruritum ; & serosum quemdam laticem elabi sinunt : diutiùs quàm petechiales protrahuntur ; & pluries in morbi decursu recurrere queunt : tùm auram frigidam caveant ægri, qui plerumque, dum ad necessaria erigere corpus gestiunt, animo linquuntur. In nonnullis demùm constitutionibus epidemicis pustulæ miliares, & exanthemata febrilia, simul vel alternatim, prodeunt.

E præfatis colligere licet, nil ex hisce eruptionibus febrilibus, merè symptomaticis, circà morbi indolem inferendum esse ; & ideò perperam distingui *febres purpuratas*, *petechiales* & *miliares* à cæteris malignis : quin potiùs hæ efflorescentiæ symptomaticæ pendere duntaxat videantur à certo caloris gradu, & à quodam sudoris proventu, vel à præposterâ curatione ; quod multiplici experientiâ fretus satis superque probavit clar. DE HAEN ; aliave quâlibet causâ, quæ nostræ subtrahitur indagini ; cùm, uti suprà innuimus, faciei & manibus, aëri frigido magis patentibus, parcant : dum ex adverso eruptiones essentiales, quæ morbi scilicet characterem produnt ; ut variolosæ, morbillosæ, scarlatinæ & erysipelaceæ, non solùm universum corporis habitum adoriuntur ; sed confertim ingruunt in faciem & manus. Insuper neminem latet exanthemata petechalia &

FEBRIS MALIGNA.

miliaria, in aliis morbis, vel febris expertibus, se offerre; ac utraque sæpiùs conspici in variolis, febre ardente, dysentericâ & catarrhali. Scitur prætereà pustulas miliares familiariores esse puerperis; è gravi morbo convalescentibus, &c. Nec hisce cancellis continentur febris malignæ symptomata cutem respicientia: nonnulli enim decumbentes de pruritu, nullâ patente efflorescentiâ, conqueruntur: in aliis obvia fiunt erysipelata, exanthemata cum phlyctænis, alteriusve sortis; maculæ gangrænosæ, &c. erumpunt postremò parotides quæ ægrè in suppuratum abeunt; exsurgunt anthraces, &c. Hæc sunt vulgatiora hujusce febris *phænomena*, quibus benè perspectis expiscatur morbi indoles.

Febrem malignam cæteris acutis diuturniorem esse jam inculcavimus; sed nulli computo submitti potest hujusce morbi stadium; cum ægrè sæpiùs discernantur exordium & finis. Asserere tamen nil vetat hancce febris speciem nusquam ante vigesimum primum diem judicari, & vulgò diutiùs protelari; nempè ad quadragesimum, sexagesimum & ultrà: unde allucinantur qui se vidisse febrem malignam septem dierum asserunt; quæ fortè nil aliud erat quàm febris ardens gravioribus stipata symptomatibus. *Ægrotantium ærumnæ* sæpiùs morbo decrescente exasperantur; imò & ipsis gravius portendit periculum: si enim febris circà hæc postrema tempora solito contumacior domari recuset; metus est, non secùs ac à tumorum retroversione, ne materiæ morbosæ reliquiæ ad viscera irruant; ac congestionem purulentam in pulmonibus, hepate, mesenterio, &c. deponant. Alia impendent infortunia, etiam sublato morbo; nonnulli enim memoriâ planè orbantur; nec sui ipsiusmet nominis recordantur; dum alii immemores duntaxat fiunt omnium quæ in morbo contigerunt. Quidam per quoddam tempus, vel per totum vitæ curriculum desipiunt: plures surditate aliquandiù conflictantur, vel cæcutiunt. Sunt qui in febrem hecticam, aliosque affectus chronicos curatu difficiles, & tædio molestos, delabuntur. Prætereà malignam excipit in nonnullis constitutionibus febris intermittens, tertiana simplex vel duplex; solitis præsidiis ægrè cedens. Nulli demùm ex hoc morbo evadentes pristinæ sanitati brevi restituuntur; sed tædio insuperabili, ærumnisque diuturnis conflictantur; nec desunt qui, licet incolumes, animum despondent; anteà impavidi, dùm mors erat in propinquo. Aliud postremò imminet periculum, quod versatur circà morbi reditum; qui præsertim respicit illos qui ineunte valetudine è rectâ vivendi normâ deflectunt.

Ut recta instituatur *prognosis* in hoc ancipiti affectu, præteritis in memoriam revocatis, habenda est ratio virium, tùm mentis, tùm corporis: quo minùs enim debilitantur, eò major salutis spes affulget; sed à pavore & terrore, ab animi abjectione, vel inexpugnabili mortis formidine, infaustum ducitur omen. Pro variâ etiam corporis conditione, è sanguinis & humorum labe, petitâ, diversum eruitur præsagium: periculosior enim hæc censetur febris, si scorbuticum invadat; hanc ægrè superant cachectici, &c. Hisce præmissis generalibus, ad accuratius symptomatum examen

Febris maligna.

deveniamus: visûs obnubilatio, tremor linguæ, molesta deglutitio, aphthæ lividæ, &c. morbi perniciem & diuturnitatem arguunt. Nil mali portendit surditas, quæ successu temporis spontè evanescit: nec pejoris est ominis cæcitas; sed plures visum nusquam recuperant: prodest ptyalismus; nec minùs conferunt pustulæ circà labia, decrescente morbo, erumpentes. Falsa salutis auguria desumuntur à calore miti; à pulsu ad naturalem accedente; ex urinâ citrinâ ab illâ sanorum haud absimili; cùm plures, his sic se habentibus, è medio brevi tollantur. In vitæ discrimine versantur qui inscii se permingunt; qui noctu diuque inepta effutiunt, floccos legunt, lintea attrahunt, &c. Alvus plus æquo soluta, vel constricta haud levem metum injicit: dejectiones lientericæ, cruentæ, subnigræ, vel supramodum fœtidæ grave curantibus facessunt negotium. Petechiæ vel pustulæ miliares subatræ, vel solito citiùs erumpentes haud levem terrorem inferunt; ab earum verò retrocessu subitaneo lethum imminet. Hæmorrhagiæ, quovis tempore accedant, funestum præsagiunt eventum, variis cladibus confirmatum. Postremò nemo nescit singultum, lipothymias, convulsiones, delirium obscurum & triste, inconditas manuum motiones, affectus comatosos, præsertim post phrenitidem, &c. symptomata esse letho finitima. Nonnulli ultimum fatum subeunt circà septimum morbi diem: in aliis numero pluribus à duodecimo ad decimum quintum accedit; rariùs verò ad quadragesimum. Quoad crisim; neminem practicum fugit imparia esse huic movendæ in hoc morbo naturæ conamina: quid tamen simile circà septimum diem in nonnullis observatur; sed illud inchoatum opus nusquam absolvitur; quod tamen non impedit quominùs alvi fluxus naturæ limites non prætergrediens; & urinæ sedimentum præbentes maximum in quibusdam epidemiis juvamen præstent. Idem esto judicium de sudoribus, præsertim si roscido perspirationis halitu madeat cutis. Nec minor quandoque spes affulget à parotidibus; circà quas notatu dignum occurrit, quod prædicti tumores ad resolutionem vergentes sint, vigente febre malignâ, contrà consuetum rerum ordinem, cæteris auspicatiores. Abscessus extùs erumpentes criseos vices etiam supplere valent: sed interni ratione sitûs ægrum utplurimum conficiunt, vel tabem accersunt; ni materia puris per tracheam, tubum intestinalem & vesicam egressum sibi paret; sed merum hoc est naturæ opus, ac nullâ arte promovendum; è quibus omnibus prolatis colligere datur, fortunatiores ægros haud citrà molestissimos labores, & summa pericula, emergere.

Paucas naturæ scrutatoribus suppeditant observationes *extispicia*, cùm utplurimum nil spectatu dignum occurrat: vel cadaverum sectiones, pro summo fœtore, aut contagii metu, raptim & festinanter instituantur. Nihilominùs phlogoses & abscessus pluries exhibuit caput apertum, tùm in interioribus cerebri claustris, tùm circà hujusce visceris ambitum; non secùs ac stagnationes saniosas & purulentas in cerebri anfractibus, aliisque recessibus; non secùs ac in cavitate tympani post soporem & surditatem. Eadem vitia, sed rariùs in pectore conspiciuntur: pulmones à nativo

Febris maligna.

colore recedentes varias maculas lividas & gangrænosas exhibent; ac putredine nonnunquam confecti, tactu facilè rumpuntur. Cor nil vitii præ se ferre videtur; sed cruor intrà ventriculos, auriculas & majora vasa coacervatus, nunc fluidissimus & quasi solutus reperitur, nunc crassus & in concreta, ut inquiunt, polyposa abiens: in nonnullis inflammatum, pustulosum & gangrænosum occurrit prædictum viscus. Abdominis viscera crebriùs labefactata observantur: epiploon putredine absumptum oculis sæpissimè subjicitur; quam labem haud raro impertitur hepati, lieni, aliisque visceribus, quibus annectitur. Cystis fellea bile atro-viridi ultrà modum tumet; quâ etiam scatent ventriculus & intestina. In immensam molem, utplurimùm assurgunt hæc postrema viscera, quæ etiam phlogosi & exulcerationibus tacta conspiciuntur; vel maculis gangrænodeis afficiuntur, & escharâ deturpantur; in nonnullis subjectis siderata intestina dilacerantur, ac fæcibus alvinis egressum largiuntur. Postremò, hoc morbo extinctorum cadavera ultramodum intumescunt, & maculis atro-purpureis latissimis ab obitu defœdantur; brevi putrescunt & teterrimum odorem spargunt: hinc minime mirum si, perfunctoriè introspectis visceribus, sepulturæ tradenda citò relinquantur.

Quoniam obscura est febris malignæ invasio; ægrotantes imminentis periculi nescii, raro primis diebus, vel nonnisi post certum morbi progressum opem medicam efflagitant; cur fit ut plures curâ prophylacticâ, quæ in diætâ tenuissimâ vel merè aqueâ potissimum versatur, defraudentur; quâ tamen morbus quasi in ovo nonnunquam suffocatur: etenim multiplici experientiâ nobis compertum manet varios, grassante hâc febris specie, suprà traditis morbi prodromis commonefactos, diætâ tenuissimâ, cœli mutatione, vel simplicioribus & generalibus remediis imminentem morbum declinasse, & planè incolumes evasisse. Ad efficaciora properandum, ubi in propatulo se sistit febris maligna: haud tamen una & eadem *curandi methodus* cunctis congruit; cùm sæpiùs urgentioribus symptomatibus sit obtemperandum; vel epidemiæ grassantis indoli sit attendendum; cùm neminem expertum lateat has constitutiones epidemicas raro sibi similes observari. Jam diù invaluit mos, ut prædictæ febris medela sanguinis missione ineatur; de quo tamen dissentiunt Authores. Hanc utplurimum proficuam censemus, si vires ferant: sed haud nisi summâ cautelâ iterari debet; etsi inflammatio, dolores acutissimi, delirium & spirandi difficultas illam suadere videntur; cùm pluries nobis observasse contigit, quod ab illis repetitis morbus truculentior evadat, imò & fatum acceleretur. Saphenæ sectione impeditum caput sublevari vulgatissima fert opinio; sed negant Sydenhamus, Van-Swieten, aliique exercitatiores practici; quibus assentitur accuratissimus rerum morbosarum scrutator Pringle, qui tradidit numerosas venæ sectiones inanem opem conferre in delirio; quin potiùs illud sæpiùs exsuscitent, tàm sub febre malignâ, quàm in aliis speciebus. Si quid de hâc re in medium adducere liceat; multiplici experientiâ edocti asserere minime

dubitamus, quod delirium à saphenæ sectione sæpiùs exacerbetur; nedum compescatur. Sed præconcepto, & tralatitio judicio obsistere, in casu ancipiti, arduum sane & difficile videtur: cur fit ut nonnulli clinici propriæ famæ, potiùs quàm decumbentium saluti, consulentes, (quidquid de hâc re censuerint) adstantium præjudiciis, vili & abjecto animo, haud cunctanter subjici patiantur; & misellorum ægrotantium vitam hujusce periclitationis discrimini committere minime recusent.

FEBRIS MALIGNA.

Vomitoria post primum morbi incessum, præmissâ sanguinis missione, inter præstantiora remedia recenseri debent: quorum ope bilis è suis propriis conceptaculis exprimitur; vel foràs egeritur saburra in primis viis nidulans, quæ aliàs brevi cum chylo, vehiculi vices explente, ad sanguinem appellens, per omnes vasorum orbes distribuitur; & summam, inter morbi curriculum, perniciem infert. Pluries nobis fuit facultas observandi in nosocomiis, grassante febre malignâ, quantum discrimen ab adhibito, vel posthabito hoc præsidio emergeret; quod, ut verum fatear, omnem fermè fidem superat. Imò & emeticum, delapso opportuno tempore, vel in quâvis morbi ætate, usque scilicet ad decimum vel duodecimum morbi diem & ultrà præcipere minime dubitabat SYDENHAMUS. Nec latet praxi edoctos, quod plures somnolenti, circà morbi acmen, vel supremum gradum, hocce remedio, omni aliâ spe præcisâ, ex orci faucibus evaserint. Imò & expedit sub hoc urgentissimo casu, stomacho huicce stimulo obsurdescente, ut majori dosi exhibeatur, vel pluries repetatur, donec suum effectum exeruerit, vel saburram biliosam expulerit. Hæc est clava Herculea quâ sæpiùs evincitur hæc dira febris species: nec ab hâcce auspicatissimâ methodo recedunt solertiores clinici; ni planè obstet peculiaris, sed rarissima, morbi grassantis indoles; quod nonnunquam se vidisse in quibusdam epidemiis asserit Clar. DE HAEN, fortè plus æquo addictus opinioni BOERHAAVII qui emeticorum usum in acutis rariùs adhibebat.

Laxantia, cassia nempè, tamarindi & manna, quibus sociatur cremor tartari, crebrò elapsis septem primis diebus usurpari queunt: ab illis tamen abstinendum ineunte quâcumque eruptione; vel ubi nonnulla se produnt signa imminentis inflammationis in abdomine: sed nusquam posthabenda enemata emollientia, per totum morbi decursum proficua. Genuina verò *cathartica* nusquam sunt propinanda, nisi decrescente morbo; quo tempore, etiam repetita, faustè adhibentur. Haud desunt tamen qui novis hypothesibus ducti in contrariam sententiam abeunt; & vetustissima medicinæ præcepta, haud sine maximo ægrotantium damno, convellere gloriantur. Conducunt absorbentia & anthelmintica, si saburræ acidæ, vel verminosæ progeniei quædam moveatur suspicio. Sed pluris habentur per totum morbi tractum diluentia, temperantia, & nitrosa; quæ serum humorum impetum compescunt, & variis excernendis laticibus vehiculum impertiuntur. Summè demùm deprædicantur acidula, & antiseptica; aqua scilicet, vel ptisana spiritu sulphuris aut vitrioli imprægnata; qua

FEBRIS MALIGNA.

forte nil efficaciùs reperitur ad impugnandam alkalinam sanguinis, & humorum labem. Circà hæcce postrema præsidia notare juvat familiarem & saluberrimum olim fuisse aceti usum apud milites Romanos, ad avertendos morbos castrenses; qui ante inventum illud prophylacticum summam stragem in exercitibus edere solebant.

Decantatissima sunt, ut incœpta prosequamur, *cardiaca & alexiteria* in curatione febrium malignarum; id genus sunt vinum generosum, theriaca aliæque confectiones ejusdem commatis; lilium Paracelsi, salia volatilia ex animalium familiâ deprompta, &c. suas sanè laudes merentur in nonnullis febribus mali moris hæc remedia; materiæ morbosæ per cutis spiracula eliminandæ apta: sed haud cunctis, uti autumat insulsa plebecula, congruunt: opportunè sæpiùs catharticis sociantur; vel in usum trahitur kermes minералis, qui utrumque effectum præstare valet. Pro paregorico & antiseptico exquisitiori habetur camphora, præsertim acidis nupta. Egregiè se gerit sal sedativum, vigente delirio: sed cautè sunt usurpanda *narcotica*, etiam sævientibus doloribus & urgente alvi fluxu: prætereà horum usu sub hoc rerum statu, spirituum impetum rarissimè reprimi, imò & delirium exacerbari, jam suprà innuimus. Hinc infida censeri debent hæc, apud veteres celebratissima, antidota, theriaca nempè, mithridatium, orvietanum, &c. quæ præcipuas vires mutuantur ab opio. Cortex Peruvianus à nonnullis, inter quos eminet clar. DE HAEN; summis laudibus extollitur: ac non solùm vis antiseptica ipsi adscribitur; sed etiam alexiteria & diaphoretica: ab aliis tamen tanquam nocivus abdicatur: si hæc lis ad nostræ experientiæ examen revocetur; rarò profuturum esse hoc remedium sub nostro cœlo, ni solertissimâ manu tractetur, asserere minime dubitamus: summam reverà opem conferre potest, imminente gangrænâ; dummodò haud plus æquo incandescat sanguis: aliàs cum illo cautè mercari expedit; nec opinor quemquam fore apud nostrates, qui hoc vadum sæpiùs tentare audeat; ni febris maligna post vigesimum diem in legitimam intermittentem abeat; vel ultrà quadragesimum protracta, sed mitior, ratione ordinis exacerbationum ad intermittentes accedat: utrumque observari in nonnullis constitutionibus epidemicis nemo nescit. Injurius sanè forem erga laudatum Authorem, si morborum historias quas candidâ fide tradidit in dubium revocarem: sed nùm faustus eventus post exhibitum stupendâ dosi corticem peruvianum, inter vigentem febrem malignam, huicce præsidio, potiùs quàm aliis remediis vel naturæ viribus referri debeat, jure, ni fallor ambigitur.

Vesicatoria, ut ad *externa* deveniamus, dummodò bilis haud plus æquo excandescat, ponè aures, scapulis, coxis vel cruribus admota, haud exiguam laudem merentur: cùm plures qui pro mortuis lugebantur horum beneficio veluti ab inferis remearunt; materiam enim morbosam ad caput irruentem quasi alliciunt; hinc fugatur delirium, abigiturque somnolentia. Sed omni ope enitendum, ut exhinc oriundæ colluviei expurgatio diutiùs protrahatur, inflictum vulnus notissimâ arte fovendo; aliàs levem vel inanem

inanem opem conferunt prædicta topica; quibus succedaneæ sunt scarificationes, in prominentiâ à cucurbitularum applicatione exortâ celebratæ. Saluberrima præsertim hæc utraque audiunt præsidia, post eruptionum febrilium retrocessum, quo morbum exasperari, gravioremque metum incuti, neminem latet: sub quibus circumstantiis, acetum quoddam sacchato-camphoratum intùs exhibendum proponit clariss. VAN-SWIETEN; circà quod vide prædicti Authoris *Medicinam Castrensem*. Hirudines temporibus admotæ, citiùs & tutiùs ipsimet venæ sectionibus, cephalalgiam atrociorem compescunt. Eadem munia obire valent pediluvia, non secùs ac sinapismi, aliave cataplasmata stimulantia plantæ pedum imposita. Dolores demùm in tumente abdomine sævientes, topicis emollientibus vulgatissimis leniri nemo nescit. Coronidis loco addere juvat quòd nil magis febris malignæ, aliarumve mali moris, curationi officit, quàm aër inquinatus: hinc patet quanti sit momenti ut sæpiùs renovetur, vel quocumque alio modo emendetur. Imò & expedit ut non plus æquo inter lecti cortinas includantur ægri; & sub stragulis quasi sepeliantur: quin potiùs pulvinaribus dorso & capiti substratis identidem sedeant; vel lecto si vires ferant, eximantur; bono demùm esse animo jubeantur.

FEBRIS MALIGNA.

PESTIS.

STRAGE horrendâ, contagio summum terrorem incutiente, & eruptionibus peculiaris notæ, à cæteris acutis sat distinguitur nefandus hicce morbus, & reconditissimæ indolis; quem plures cœlitùs dimissum autumant. Varias formas induit *pestis*, non solùm in diversis epidemiis, sed etiam sub unâ & eâdem constitutione; adeò ut accuratam illius *descriptionem* tradere arduum sanè & difficile: quod abundè patet ex historiâ pestis quæ anno 1720, dirum in modum Massilias depopulabatur, & totam fermè Gallo-Provinciam peragrabat; quam jubente Ludovico XV, publici juris fecit clar. SENACUS Archiatrorum Comes. Hanc ferinam luem in quosvis obvios se spargentem, cordi & nervis infensissimum & generi humano bellum indicentem, ex Orientalibus plagis, à coinquinatis sarcinis, pannis, telis xylinis, aliisque mercibus, ad nos deferri vulgatissima fert opinio; cui tamen plures, etiam prioris notæ, refragantur; hisce adducti rationibus quod stupendus erucarum, locustarum, aliorumque insectorum proventus; annonæ penuria, &c. pluries hujusce cladis fuerint prodromi: adeò ut ab utrâque causâ ortum mutuari conjicere liceat. Si obscurus sit pestis ortus, haud clariùs innotescit ejus genuinus character; nec dilucidiùs patet recta curandi methodus: cur minime mirari subit, si Medici, vel solertiores, qui pestis furori se impavidos objecerunt, in hoc intricatissimo morbo planè, ni fallor, cæcutierint.

Evidentioribus fortè *signis*, quàm febris maligna, se profert pestis,

PESTIS.

quâ grassante omnes ferè alios morbos siluisse, pluries observatum fuit. Quanto terrore percutiantur hâc lue tacti, promptiùs est animo sentire, quàm verbis exprimere. Hanc quandoque prænuntiant inappetentia, nauseæ, lassitudines spontaneæ, virium prostratio, vertigines, &c. sed utplurimum, derepentè insidiatur horrore; & integrâ animi abjectione, quæ brevi delirium vel soporem accersit. Plures tunc temporis de dolore axillarum vel inguinum conqueruntur; imò & in glandulis inibi degentibus visenda se præbet intumescentia, plus minusve conspicua. Pestis, in nonnullis epidemiis, febris intermittentis faciem præ se fert, cujus tertius paroxysmus ægros è medio tollit. Insuper dolor capitis gravativus, oculi torvi, visûs obnubilatio, dolores dorsi & pectoris, tremor & convulsio, anxietates quibus corpus perpetuò versant decumbentes; lipothymiæ morti finitimæ, singultus, aliaque febris malignæ *symptomata*, pestem etiam crebriùs concomitantur. Nonnulli saburram atro-viridem & graveolentem evomunt; vel vermes per utramque viam abjiciunt. Interdum os summè fœtet; lingua copiosiori muco obducta, nonnunquam nigricat. Siti intensiori, mordaci præcordiorum æstu, molestissimâque cordis angustiâ, torquentur peste afflati. Sudores teterrimum, infensissimumque odorem spargunt; quo omnia supellectilia, quæ in ægrotantium usum adhibentur, infestantur. Lotium nonnunquam cruentum meitur; nec rarò sputa eamdem labem contrahunt. Pulsus in quibusdam à naturali vix absimilis, vel languidus, debilis & contractus, deprehenditur; in aliis vehementior, velocior, inordinatus & inæqualis observatur. Febris demùm, cùm diverso caloris gradu, innumeros sortitur modos, à mitiori ad intensiorem: intrà quatuor vel quinque dies quandoque continetur; aliàs ad duodecimum vel decimum quartum accedit: nusquam verò ulteriùs protelatur, nisi aliis accedentibus causis; inter quas primum locum tenent tumores, qui ægrè sæpiùs in suppuratum abeunt. A veri tramite deflectunt qui febrem pro mero pestis symptomate habent; eo quod calor, pulsûs frequentia & velocitas in nonnullis desiderentur: sed fallacem illam apyrexiam observare quoque licet, uti suprà notavimus, in febre malignâ, in variolis, quibusdamque aliis affectibus mali moris; quos tamen febrem semper comitem habere uno fatentur ore Medici: hinc nullam esse pestem absque quâcumque febre consectarium videtur.

Exanthemata & pustulæ diversæ sortis, atque parotides rariùs in peste quàm sub febre malignâ erumpunt: sed familiariùs occurrunt *bubones* & *anthraces*: primi adoriuntur glandulas inguinales, axillares, cervicales, aliasque per corporis ambitum disseminatas: nunc primum morbi incessum presso pede sequuntur bubones; nunc in aliis morbi temporibus prodeunt; imò & post febris decessum. Nonnunquam brevi in suppuratum abeunt; aliàs non nisi post viginti vel triginta dies, pus in ipsis conficitur; quandoque tamen resolutione judicantur, maximo ægrotantium periculo. Anthraces erysipelacei, vel phlegmonodei omnibus partibus indiscriminatim minantur; imò & intrà fauces haud rarò exsurgunt: nunc furunculi instar,

prominent, & in acumen elevantur; nunc sub pustularum acervatim congestarum formâ, quibus areola phlegmonodea basim præbet, se proferunt bubones: haud desunt denique qui in immensam molem accrescunt, vel ovi magnitudinem superant. Sphacelus quo brevi corripiuntur prædicti tumores, suppurationis nescii, horum characterem prodit. Diuturniori egent medelâ anthraces; cur fit ut integra morbi pestilentialis curatio ab horum proventu ad menses proteletur. Hæc sunt naturæ salubria conamina quibus miasmata virulenta in peste, non secùs ac in variolis, foràs sensim abiguntur; & ideò intelligitur cur, sæviente peste, ex hâcce benè se habente sanguinis depuratione, salutis auguria desumantur.

PESTIS.

Licet truculentus hicce morbus, qui non solùm contactu, sed proximiori ad ægros aditu contrahitur, nemini parcat; ultra tamen dubii controversiam positum manet, raro aggredi impavidos, qui scilicet contagii metu minime deterrentur, nec mortis formidine torquentur; non secùs ac tenui victui addictos, & munditiei studentes. A multis traditur macilentos, phthisicos, arthriticos, fluxui hæmorrhoïdali obnoxios; fonticulos & vetustiora ulcera gestantes, &c. raro hujusce luis esse consortes: contagium ècontra minatur meticulosis, helluonibus, obesis, inopibus, &c. Robustiores hoc morbo correptos in majori vitæ discrimine versari; gravidas verò & puerperas raro hunc morbum eluctari, omnes ferè tradiderunt Authores. Cæterum pulsus validior, & vehementiora symptomata, quæ nil arguunt in febre malignâ, *funestum* sub peste *exitum* denuntiant. Haud tamen periculo vacat fallax alcyonium status, cùm innumeris historiis compertum maneat, plures quibus à mitioribus symptomatibus maxima spes affulgebat, brevi ad superos migrasse; dùm alii, quibus pro extremâ morbi pernicie lethum imminebat, ad vivorum numerum revocarentur. Natura, grassante peste, criticam evacuationem raro molitur: sunt enim hæmorrhagiæ utplurimum exitiales: diarrhœa omnes ferè ad ultimam rerum lineam ducit. Si sudores spontanei circà quartum diem faustum polliceantur exitum; in aliis temporibus nullius sunt emolumenti; imò ubi primis diebus erumpunt; succedente delirio, brevi lustricâ opus erit. Tremor linguæ & manuum, oculi ignei & torvi, raucedo, rigor nullo ordine recurrens, &c. sunt totidem symptomata letho finitima. Sed omnem fermè salutis spem excludunt mentis & corporis stupor, & crebra animi deliquia; quibus addere licet sternutationem contumacem, & singultum nullâ arte compescendum, quæ pro mortis præconibus etiam habentur. Nil inferendum è cutis efflorescentiis, quæ sub vulgatissimo conspectu se præbent: sed si nigrescant, mors est in propinquo. Bubones auspicatissimi censentur; quod ad anthraces attinet, res in ancipiti versatur: majorem metum incutiunt postremi, si ante quartum diem se prodant. Febris vehemens & graviora symptomata remittuntur ab eruptione bubonum, carbunculorum & parotidum: sed major salutis spes, si se proferant prædicti tumores, omnibus anteà mitescentibus; ubi bubones quarto die exoriuntur, felicem eventum hariolari licet; sed aliter se res habet, si tardiùs

PESTIS.

erumpant. Anthraces magis ſunt pertimeſcendi, præſertim ſi bubonibus affigantur. Cervicis tumores, ſive ſint bubones, ſive anthraces, majus portendunt periculum; præcipuè ſi febris vehemens, aliudve grave ſymptoma, horum eruptioni obſtet: ſi retrocedant, conclamatum eſt; ni urinæ ab hoc receſſu materiam quamdam purulentam deponant; quod rarò eveniſſe omnes teſtantur. Poſtremò, peſte correpti occumbunt ſingulis morbi temporibus; ſed ſæpiùs intrà biduum rapiuntur: nec deſunt qui haud ultrà ſex horas cum morte colluctantur; vel nullo, uti videtur, prævio morbo ſubitò extinguuntur.

Scitur ab exaratâ *cadaverum hiſtoriâ*, partes internas eodem modo labefactari: conſpiciuntur nempè, tùm in viſceribus, tùm in membranis maculæ purpureæ, & atro-lividæ. Annotantur tumores & abſceſſus ab anthracibus & bubonibus externis parùm diſcrepantes. Reperiuntur phlogoſes, ſtigmata gangrænoſa & ſphacelata: nec ab hâc labe immune eſt ipſummet cor. Nonnunquam obvia fit ampliſſima cordis & hepatis moles: horum receptacula, & vaſa ſanguine nigerrimo, fæculento & congrumato turgent: occurrit bilis æruginoſa, & atro-viridis, majori copiâ aggeſta, non ſolùm in veſiculâ felleâ & tubis biliferis; ſed etiam in ventriculo & fiſtulâ inteſtinali. Inſuper varia hoc morbo extinctorum cadavera latiſſimis, nigriſque exanthematibus, ut ſi fuſtibus cæſi fuiſſent, defœdantur. Plura demùm occurrunt quæ tetrum & viroſum exhalant odorem; adeò ut horum ſectionem nemo citrà valetudinis diſpendium aggredi audeat: nonnullos enim novi Chirurgos, qui in poſtremâ peſte Maſſilienſi curioſitatis pœnas luerunt. His addere licet minime defuiſſe cadavera, quæ, licet diligenter intùs & extùs perluſtrata, nil notatu dignum exhibuerunt.

E præhabitâ hujuſce ſæviſſimæ luis prognoſi, cuivis patet quanti ſit momenti *curæ prophylacticæ*, quæ præcipuam laudem meretur, inhærere. Sub hoc conſpectu inquinatus aër, vel miaſmate peſtilentiali refertus, emendari ſolet variis ſuffumigiis cum pulvere pyrio, aceto, nicotianâ, ſuccino, ſulphure, & variis ſubſtantiis aromaticis, paratis; quibus contagium repelli, vel extingui poſſe vulgò fertur. Summis laudibus extollit DIEMERBROECKIUS, propriâ experientiâ edoctus, fumum tabaci, notiſſimâ fiſtulâ ore attractum & demiſſum; qui plurimùm, inquit, conferre valet ad arcenda infenſiſſima peſtis miaſmata. Pluris habetur odor aceti prophylactici, vulgò *des quatre voleurs*: acetum ſimplex, vel rutaceum, à noxiis etiam effluviis tueri valet. Summè deprædicatur apud Orientales; & à noſtratibus minime poſthabetur, uſus internus ſucci limonis, vel mali citrei: illius vires æmulatur, & forte ſuperat acetum intùs hauſtum, annuente SYLVIO DELEBOE, qui contagium hoc ſolo præſidio avertiſſe narrat: ejuſque ſummam efficaciam experti ſunt plures in nuperrimâ peſte Maſſilienſi. Nec deſpicienda ſunt theriaca, mithridatium, aliaque antidota & alexiteria vulgatiora; inter quæ allium haud fortè infimum gradum tenet; quorum ope plures peſtis aculeos deflexiſſe, vel retudiſſe nobis

compertum manet. Sed nil magis arcet contagium quàm mens ab omni curâ, sollicitudine & metu soluta, non secùs ac recta vivendi norma; proba enim victûs ratio SOCRATEM è peste, quæ frequenter Athenas depopulabatur, immunem & illæsum servavit. Summè etiam deprædicantur munditiès & nitor, tùm corporis, tùm ædium & oppidorum: scitur enim pestem olim apud Londinenses ob aërem inquinatum angiportuum sordidorum sæpissimè grassantem, ab urbe, post incendium anni 1666, restitutâ, pro latiorum vicorum & platearum munditie, prorsùs profligatam fuisse. Laudantur, hâc grassante lue, vestes sericeæ, nec immeritò. Cauterium denique brachiis & cruribus inustum à pluribus summè deprædicatur; & fortè cæteris prophylacticis palmam præripit; eo quod miasmata pestilentialia sanguinem inquinantia per apertum fonticulum, unâ cum tabo exitum sibi parant; priusquam viscera impetant. PESTIS.

Ad *curam præsentem* devenimus, quæ nusquam rectè instituitur, ni priùs attendatur ad genuinam grassantis pestis indolem; quæ pro variâ constitutione epidemicâ, monentibus famigeratissimis practicis, summè discrepat. Equidem sexcentis constat historiis Medicos, vel in arte medendi peritiores, primos peste afflatos adeuntes, pluries experimenta per mortes egisse: adeò ut sæpiùs cunctari & supersedere satiùs sit, quàm dubiis telis hunc infensissimum hostem aggredi. Egregiè sanè conducit, inter hasce angustias, HIPPOCRATIS effatum; (quò natura vergit, eò ducere oportet.) Quod altâ mente tenere debent, quibus hæc demandantur munia. In hoc enim benè perspecto spontaneo molimine versari debet curationis cardo; cùm ex innumeris propemodùm observationibus constet ab eruptionibus pus conficientibus, quas solæ œconomiæ animalis leges promovent, hunc morbum feliciùs solvi, quàm à quâcunque aliâ evacuatione: ideò nil non movendum, cæteris consentientibus, ut deleterium sanguini confusum ad corporis peripheriam alliciatur; & hoc est præcipuum curantis munus. Superfluus est, imò & exitialis major remediorum apparatus, simpliciora & vulgatiora duntaxat requiruntur; inter quæ diaphoretica, experientiâ duce, deprædicantur: præter enim auspicatissimos quos movent sudores, salubrioribus eruptionibus etiam famulantur: imò & à solo manante sudore, tùm calore lecti, tùm naturæ viribus concitato, plures præsidiis medicis planè defraudatos, sed congruæ victûs rationi addictos incolumes evasisse testantur historiæ.

Hisce generalibus prælibatis, singula præsidia quæ feliciùs usurparunt solertiores prosequi juvat; inter quæ nonnullam opem ferre queunt, sub primo morbi incessu, *sanguinis missio*, *emesis* & *catharsis*, dummodò vires ferant & sinant eruptiones: sed haud citrà periculum adhibentur sub aliis morbi temporibus; imò & omninò improbantur à DIEMERBROECKIO; etiam vigente inflammatione, & urgente alvi fluxu. Egregiè se gerunt diluentia, dummodò haud plus æquo solvatur alvus: plurimùm etiam decantantur temperantia, nitrosa, & antiputrida: nec posthabenda, si res expostulet, absorbentia: sed latiùs celebrantur & supra modùm extolluntur

PESTIS.

cardiaca & alexiteria, quibus specifica quædam vis vulgò tribuitur: haud omnibus tamen congruunt hæc medicamina; imò & noxam inferunt, si sanguis plus æquo excandescat: quo in casu, ut vulgi præjudiciis nonnihil obtemperent, alexiteria acidis tùm vegetabilibus, tùm mineralibus sociare solent experti clinici: lilium, theriaca & cognatæ confectiones, pulvis viperinus, acetum theriacale, &c. usitatiora & efficaciora audiunt; præsertim si primis morbi temporibus præcipiantur. De bezoardicis nil addimus, quandoquidem horum usus, olim celebratissimus, jam diù, nec immeritò, exoleverit. Pluribus optimè cessit *camphora*, quæ præter vim antiputridam & diaphoreticam, efferum spirituum motum sedare valet: sed cautè cum narcoticis mercandum; quorum tamen usus in nuperrimâ peste fuit, fortè plus æquo, familiarior: nonnullum tamen auxilium præstant in alvifluxu, dummodò mitiora præscribantur, qualia sunt diascordium, theriaca, mithridatium, syrupus de papavere albo, aliaque ejusdem sortis. Cathartica apprimè congruunt in fine morbi; aliàs ab expertis planè abdicantur. Præsentaneam opem ferunt vesicatoria & cucurbitulæ, quorum ope deleterium deorsùm revellitur, vel quædam pars eximitur: ac horum præsidio plures mortem effugisse constat. Aliud proponit topicum DIEMERBROECKIUS, sacculum nempè arenâ celefactâ repletum, inguinibus, axillis, pedibusque admovendum; quod sanè suas meretur laudes.

Exaratâ probatissimâ curandi methodo, silentio premere minime debemus plures practicos prioris notæ candidè scripsisse *imparia* fuisse exquisitiora *remedia* superandæ lui, cujus indolem atrâ caligine obvolvit omniscius; adeò ut dubitare liceat num ex hocce truculentissimo morbo, qui ab hisce adjunctis copiis vix debellari patitur, arti vel naturæ viribus salutem debeant convalescentes: præter quam constet, uti jam innuimus, plures ab omni auxilio destitutos feliciter evasisse. Tradidit SANCTORIUS ægros, quibus nil, præter opem medicam, deficiebat, feliciùs cæteris juxtà artis medicæ præcepta curatis, mortem effugisse: quod pluries etiam evenisse inter clades & funera pestis Massiliensis testabantur, dùm viverent, Medici, qui huic summè periculoso inhæserunt ministerio. Coronidis loco addere juvat proborum virorum monitum; adversus luem, tùm allatis mercibus hærentem, tùm in aëre latitantem; cùm ultrò citróque idem immineat periculum; ut quisque scilicet curis publicis solutus, subitaneâ & maturâ fugâ suæ saluti consulat: inter varia prophylactica nil tutiùs excogitari potest, inquit RAMAZZINI, quàm celerior fuga à loco infecto, profectio ad longinquas regiones, & tarda reversio: quod consilium, salubriores Medicorum formulas longè antecellens, hoc versiculo exprimitur:

Mox, longè, tardè; cede, recede, redi.

SUDOR ANGLICUS.

SUDOR ANGLICUS.

INTER morbos acutos & breviores, fortè periculosissimus Sudor Anglicus (*la Suette*) haud ultrà nychthemeri spatium plerumque protelatur: hinc haud malè definitur *febris ephemera pestilentialis*; quam nonnulli ad febrium putridarum classem insulsè referunt. Circà finem sæculi decimi quinti, referente WILLISIO, cui tamen illam observasse haud contigit, in Angliâ grassabatur anteà inauditus hic morbus sui generis, & posteà Daniam, Norwegiam, aliasque regiones septentrionales peragravit, quem nescio quo fato paucis abhinc annis ad nos transmissum identidem observari fertur. Unum enim duntaxat virum triginta annorum hoc morbo correptum me vidisse memini in nosocomio regio Versaliensi, qui è levi morbo convalescens, dum de suo egressu lætè cogitabat, in hunc sævissimum sudorem subitò incidit, quo intrà quatuordecim horas, variis frustrà tentatis, raptus fuit. Nusquam per contagium latè propagatur, atque constitutio epidemica rarissimè ultrà tres menses protrahitur; hinc multum abest quin tantam stragem, ac pestis, edat; licet fortè sit indomabilior; cùm ferè dimidiam ægrorum partem è medio tollat; præsertim si inexpertorum curæ committantur. Ad hunc morbum proclives censentur, vigente constitutione, è febre inflammatoriâ convalescentes: subitò & crebriùs invadit robustiores, ætatis viridæ, & viragines: sed rariùs attingit infantes, senes, macilentos & imbecilles.

Exordium capit hic apud nos insolens, & ancipitis naturæ morbus ab integrâ virium prostratione, vel animi deliquio. Nonnulli *primo incessu* rigore, vel tremore spasmodico concutiuntur, etsi interiora cæco carpuntur igne. Utramque invasionem excipiunt sudores uberrimi, qui hujusce morbi indolem, vel perniciem patefaciunt; & decumbentes sæpiùs brevi vel intrà viginti quatuor horarum spatium, illùc mittunt undè negant redire quemquam. Haud tamen, ubi diutiùs protrahitur morbus, omni periculo vacat; sed utplurimùm secundis avibus judicatur; præsertim si ad quartum vel quintum, imò ad septimum diem accedat. Hoc correpti, viribus mentis & corporis planè deficientibus, æstu vehementiori torquentur & sudore diffluunt, nonnunquam erumpentibus variis cutis efflorescentiis. De dolore lumborum conqueruntur, & siti intensiori excruciantur: ac demùm respiratione difficili, & anxiosâ premuntur. Quidam gravioribus cordis palpitationibus laborant: plerique cardialgiâ vexantur; anxietatibus etiam & lipothymiis crebrò recurrentibus conteruntur. Pulsus, sub hâc rerum conditione, varias mutationes subit; nunc velox & plenus deprehenditur; nunc tardus & obscurus, ac plerumque inordinatus exploratur. Intereà mortis formidine anguntur miselli ægrotantes; donec ad incitas redacti in delirium, vel soporem lethiferum incidant. Raro inter

SUDOR ANGLICUS.

hujusce sævissimi morbi curriculum sanguis è naribus vel ore prosilit : sed sæpiùs se produnt variæ cutis efflorescentiæ, à pustulis morbillosis quandoque haud absimiles. Nonnulli demùm sublato morbo, haud integræ sanitati restituuntur ; sed per plures menses sudoribus nocturnis tenentur, quos sæpiùs concomitantur diversæ cutis eruptiones à levissimo frigore, nullo imminente periculo, retrocedentes. Quamdam observari febris malignæ speciem, quâ corpus etiam copioso sudore diffluit, jam suprà notavimus ; addere licet hanc ab inexpertis, affinitate deceptis, pro mero sudore anglico perperam haberi : sed summè discrepant prædicti morbi, ratione invasionis, processûs & finis ; nec una & eadem curatio ipsis competit. Accuratam videre licet historiam hujusce febris speciei in diario medico mensis Aprilis, anni 1760.

Eò collimare debet *curandi methodus*, ut sudores per viginti quatuor horas foveantur : illosque remittentes promovere expedit ; ne latex pestilens, per cutis spiracula exitum moliens, intùs retrocedat. Sub hoc scopo omnis potus, duobus primis trihoriis, denegatur ; quibus elapsis conceditur, & nihil amplius movetur per diem integrum. Itaque stragulis ritè cooperti calidè in lecto se componant ægri, & à congruo situ minime dimoveantur ; nec auram frigidam captent : nequidem manus, solatii causâ, aeri frigido committant, atque somnum omni arte arceant ; quibus sanè quidem non citrà summam molestiam obtemperant. Si sudor haud ex voto effundatur, hunc sollicitare expedit, frictionibus cum linteis, vel pannis calidis ; in hunc finem etiam intùs adhibentur diaphoretica, vel cardiaca exquisitiora ; summâ tamen cautelâ exhiberi debent hæc postrema medicamina, quæ noxam inferre queunt. Parùm, nemine ferè reluctante, conducit venæ sectio : hanc tamen vel repetitam faustè successisse in epidemiâ quâdam Bellovacensi (*de Beauvais*) asserere videbatur experientissimus BOYER Medicus Parisiensis ; qui tamen meliùs consultus prædictam constitutionem alterius esse indolis candidè declaravit. Cathartica nusquam ante integram morbi solutionem propinare fas est. Hoc cæterum morbo soluto, frigus vel leve angue pejus aliquandiù fugiant ægri : plures enim, hâc posthabitâ cautelâ, alvi fluxu periculoso corripiebantur ; vel in eumdem morbum primo insultu sæviorem incidebant.

FEBRES

Febres intermittentes.

FEBRES INTERMITTENTES.

Nemini, vel rudi & inexperto haud innotescit febris intermittens, quæ varias sub se complectitur differentias : nec latet oscitationes, pandiculationes & lassitudines spontaneas; frigus cum extremorum pallore, anxietates & nauseas pro hujusce *febris prænuntiis* haberi. Rigorem, quo totis artubus contremiscunt, plerique patiuntur; ac tanto nonnulli frigore corripiuntur ut crura admotùm ignem minime sentiant. Pulsus intereà, sub algore febrili obscurus, sensim evolvitur; calor per totum corpus diffunditur; caput, vel cætera membra dolent; erumpunt in nonnullis exanthemata variæ indolis, & plerumque pruriginosa; aliave exsurgunt symptomata, nunc mitiora, nunc graviora; donec erumpente sudore omnia ad alcyonium statum redigantur; vel subsequatur apyrexia. Urinæ, decrescente vel victo paroxysmo, lateritiæ occurrunt; vel fæces deponunt pulveris laterculorum æmulas. Hic est vulgatissimus *intermittentis* essentialis *processus* : sed sub eodem conspectu sæpiùs se produnt symptomaticæ, etsi alterius indolis; febres scilicet catarrhales, hystericæ & verminosæ; febres à reconditâ purulentiâ, ab obstructionibus; aliæque benè multæ, de quibus alibi, nonnunquam idem schema præ se ferunt; adeò ut vel oculatiores decipiantur, innumerique emergant errores misellis ægrotantibus lugendi. Varias etiam formas induit *genuina intermittens*; ac sæpiùs alterius morbi faciem mutuatur; cujus tamen periodi, consueto intermittentium ordine, recurrunt. Hujusce commatis observantur cephalalgiæ; oculorum, dentium, aliarumve partium dolores, ophthalmiæ, insultus comatosi, vel convulsivi; hemiplegia, orthopnœa & ferociores cordis palpitationes; nausea & vomitus cum anxietatibus molestissimis; dolores colici, alteriusve indolis, alvi profluvium, &c. Notare expedit, quod horumce morborum cognatorum paroxysmi, statis temporibus reduces, nullo sæpiùs calore febrili conspicuo designentur. Nonnulli demùm Authores, penes quos sit fides, se observasse testantur febres quasdam partiales; in dimidiâ scilicet capitis parte, in uno vel altero brachio, &c. Notissima sunt alia *intermittentium discrimina* : neminem enim fugit febrem quolibet die recurrentem esse vel quotidianam, vel duplicem tertianam, vel triplicem quartanam : febrem alternis diebus invadentem tertianam vocitari : si verò hujusce postremæ accessio duplex stato die observetur, aliam duplicis tertianæ, sed rariorem, speciem constituit. Ubi paroxysmus tertio duntaxat die insurgit, febris quartana audit : si verò è tribus diebus, unus tantum sit febris expers, duplicis quartanæ exemplum præbet. Febris demùm singulis diebus accedens, alternisque duplex; hemitritis vel semi-tertiana dicitur. Postremò haud reticendum quod Authores de aliis speciebus mentionem subjiciunt; quæ scilicet die

Febres intermittentes.

quintâ, sextâ, septimâ vel octavâ recurrunt; aut singulis mensibus, annisve redeunt: sed hæc mira, & à publico rerum ordine aliena, consultò prætermittimus.

Nostræ sanè quidem indagini subtrahitur proxima febrium intermittentium *causa:* sed nemo nescit hoc morbi genus à fructibus immaturis vel horæis, ab aëre caliginoso vel vento imbrifero, locis paludosis, &c plerumque sobolescere. Primi *paroxysmi* febriles mitiores, ut plurimùm, observantur; sed vires acquirunt eundo: hos antecedunt, uti suprà innuimus, oscitationes, pandiculationes & lassitudines, variarum partium dolores; manuum & labiorum pallor, unguium livor, frigus nasi & extremorum, rigor & horror. Quibus accedit æstus febrilis, sudore plus minusve conspicuo judicandus. Haud desunt tamen accessiones febriles à calore, nullo prævio frigore, initium sumentes; dùm aliæ absque sudore & cute planè siccâ solvuntur. Plerique ægrotantes, ingruente paroxysmo, nauseâ & vomitu vexantur; alii somnolentiâ tenentur, vel doloribus interaneorum torquentur. Urinæ in potiori parte, vigente vel cessante sudore, lateritium colorem referunt: imò & à nonnullis habentur pro signo pathognomonico febrium intermittentium; vel morbi cujusdam à causâ febrium intermittentium ortum ducentis; adeò ut dubium circà febris indolem urinis lateritiis plerumque solvatur; præsertim ubi prima invasio colicam spasmodicam, vel apoplexiam æmulatur. Si urinæ post paroxysmum non turbentur, præsertim inter intempestivum febrifugorum usum, pessimæ audiunt. Haud leve portendunt periculum nubeculæ nigræ. Procellosi nonnunquam occurrunt insultus febriles; non solùm acerbissimo rigore per plures horas producto, quem excipit æstus vehementior; sed etiam atrocissimo capitis dolore, delirio, aliisque gravioribus symptomatibus. Febres intermittentes, continuarum instar, inordinatas vel anomalas sæpiùs observari, jam suprà inculcavimus; adeò ut earum characterem assequi vix liceat; ni apprimè attendatur ad invadendi modum, ad quemdam paroxysmorum typum, aliaque antecedentia vel conjuncta, quæ ritè pensitata febris indolem prodere queunt: sed scire juvat intermittentes inordinatas esse utplurimùm spurias, vel merè symptomaticas: id genus sunt scorbuticæ, febres quæ à puris confectione, vel aliâ viscerum labe ordiuntur, nocturnæ copiosioribus stipatæ sudoribus, aliæque de quibus jam mentionem subjecimus. Postremò febres intermittentes aliis affectibus quandoque sociantur; undè emergunt morbi impliciti & ferè inextricabiles, qui grave curantibus facessunt negotium.

Intermittentes legitimæ à propriâ indole haud deflectentes; quæ scilicet, juxtà consuetum ritum, frigore incipiunt & in sudorem desinunt, succedente apyrexiâ vel lucido intervallo, periculo vacant; ni febricitantes extremo senio, vel morbo quodam chronico sint confecti: imò & sæpiùs salutares audiunt; cùm ab harum accessu nonnulli affectus diuturni sileant, vel planè exulent. *Hyemales & vernales*, æstivis & autumnalibus breviores, & curatu faciliores jure censentur: primæ, quæ peculiari ingenio

gaudere videntur, fugantur dùm cæteræ caput exerunt: alternis vicibus ab ineunte vere depelluntur postremæ. Vernales tamen pertinaciores fiunt, imò & typum, vel accessionum ordinem, commutant, pristinamque faciem exuunt, si æstas sit frigidior & humidior: autumnales verò ab æstuoso hyeme invalescunt. Paroxysmi breviores, statas horas antecedentes, morbum mox desiturum indicant. Idem esto judicium, si secundam vel quartam accessionem molestissimam excipiat remissior; tùm quarta vel septima agmen claudere solet. Abdominis inflatio in infantibus, intumescentia crurum œdematosa in adultis; pustulæ circà labia erumpentes, &c. sanitati præludunt. Haud perfectam sanationem *hariolari* licet à sublatâ febre nisi post viginti dies, vel integrum mensem elapsum; cùm sæpiùs ab insolatione, aëre nebuloso, aurâ matutinâ frigidiori, vespertinis vaporibus, vel rore serotino; ab acetariis, fructibus crudis pravæ notæ, incongruoque regimine; à labore improbo, lapsu ab alto; à lucubrationibus; ab irâ, terrore, aliisque animi pathematibus; ab intempestivâ venæ sectione, inopportuno cathartico, balneo, &c. recrudescat. Insuper si valetudinariorum pallor post febris decessum in eodem statu perstet; si appetitus haud redintegretur, nec vires reficiantur; si caput doleat, erumpant sudores nocturni, &c. morbi mineram haud ritè fuisse extirpatam conjicere licet: hinc intelligitur cur febris post quatuordecim vel viginti dies absque causâ manifestâ revirescere soleat. Sopor, nonnunquam apoplexiæ prodromus, pessimum audit febris intermittentis symptoma in senibus; qui etiam à rigore febrili in vitæ discrimine versantur. Intermittentes contumaciores, & quarum perturbatur accessionum ordo, in icterum, hydropem, aliumve affectum chronicum facessere neminem practicum fugit. Intermittentes, præsertim autumnales in continuas vel pravi moris haud rarò degenerant: cæteroquin continuas in intermittentes transire; & febres malignas intermittentium faciem præ se ferre, suprà notavimus. Postremò plures alias mutationes, sed minoris momenti, subeunt intermittentes; nimirùm tertiana simplex & legitima in duplicem tertianam, quartanam simplicem vel duplicem, sæpiùs facessit: quod sanè arguere videtur omnes intermittentium species haud absimilis esse indolis, vel meros esse modos unius & ejusdem affectûs.

FEBRES INTERMITTENTES.

Nil ferè præter productum morbosum exhibere *secta cadavera*, è propriis observationibus, & aliorum naturæ rimatorum relatu, colligitur. In hunc censum venit cruor ater & crassus cordis receptacula, & majora vasa replens, in rigore febrili extinctis. Post diuturniores intermittentes, affectusque pedissequos; deteguntur infarctus skirrhosi, phlogoses, siderationes, & abscessus, plerumque in hepate quod sæpiùs mole portentosum occurrit; sed rariùs in pancreate & mesenterio. Lien sub diverso conspectu se præbet; nunc exsiccatus & corrugatus reperitur; nunc mole amplissimus, cum propriâ capsulâ hiulcâ; aliàs putredine correptus, & fæcum vini instar contrectatu diffluens. Occurrunt quandoque hæc viscera tantummodò contracta; vel à nativo colore recedentia, & quasi adusta: sed

epiploon putredine, quoad præcipuam partem, absumptum priùs ante oculos versatur. Vena portæ sanguine ut plurimum fæculento turget: vasa bilifera latice atro-viridi ultramodùm replentur. Inter cætera demùm notatu digna recensentur pseudolapides in vesiculâ felleâ, flatulentiæ & coarctationes in tubo intestinali, prominentes tumores in peritonæo & mesenterio: variæ stagnationes, cor inane cum aquâ in pericardio, intestina lumbricis scatentia, &c.

Intermittentium *curatio* minime est festinanda; jure enim vituperandi, qui moræ impatientes febris sufflaminationem haud citrà seram pœnitentiam moliuntur. Equidem si febris juxtà nonnullorum mentem sit peculiaris sanguinis fermentatio, quam prodit celerior hujusce laticis æstuantis motus; & excipit, morbo desinente, quædam depuratio, vel præcipitatio; sequitur haud citrà periculum salubriorem huncce naturæ motum intempestivis remediis perturbari. Itaque ad specificum notissimum non nisi post tertium quartumve paroxysmum devenire licet; ut, ritè priùs pensitato febris processu, nullum sit dubium circà ejus indolem. Nec futilis est hæc cunctatio; cùm tunc temporis, celebratâ venæ sectione & institutâ emesi, vel catharsi, propinentur diluentia & temperantia; haud sanè posthabito, congruo victûs regimine. Non solùm his præmissis tutior est specifici usus; sed sæpiùs prævio hocce curandi ritu exulat febris, imò & pluries mihi observasse contigit aquam simplicissimam per triduum & ultrà, affatim, vel ad sex vel octo libras singulis diebus haustam, non solùm febres recentes, sed vetustiores, aliisque præsidiis domari nescias, incantamenti instar profligasse: hinc haud ineptè fertur famem hujusce ægritudinis præclarum esse remedium. Præmissâ igitur venæ sectione, si vires ferant, quæ, nonnunquam jubente plethorâ, iteratur, emeticum opportuno tempore propinatum sæpiùs, causam morbi extirpando, omnem causam absolvit: præsertim, si à copiosâ bilis porraceæ & æruginosæ evacuatione inaniatur cystis fellea; quæ fortè recondit genuinum morbi fomitem: quod centies observasse memini. Tanti æstimatur à solertioribus hoc remedium ut plerumque iteretur, dùm vigent febres autumnales; vel ubi lingua muco obducta, oris amaror, & nauseæ illud suadent. A venæ sectione & vomitorio abstinendum sæviente paroxysmo; quidquid obgannient, qui à calcato tramite recedere gloriantur, ut fatuorum admirationem sibi concilient. Venam tamen, tunc temporis, tundere licet si æstus febrilis sit intensior, si dolor capitis sit acerbissimus; vel id genus alia, vigente plethorâ urgeant symptomata; nec tùm vetatur vomitorium, si ægrotantes nauseâ ultramodùm divexentur: aliàs nil movendum, *procedente insultu* febrili; sed sanguinis æstui prospiciendum diluentibus, temperantibus & nitrosis: his sedulò peractis, ad specificum devenire licet; si res expostulet. Latissima est, in alterâ hujusce operis parte traditâ, febrifugorum classis: nemo nescit quid valeant radices pentaphylli, enulæ campanæ, & gentianæ; folia cardui benedicti, fumariæ, chamædryos, absinthii & centaurii minoris; flores calcitrapæ & chamæmeli; aquæ

minerales, &c. quibus omnibus febrifugis, quæ ferè jam in desuetudinem abierunt, palmam sanè præripit *cortex peruvianus* : sed haud omnibus congruit, nec innoxius censetur, si inopportuno tempore exhibeatur. Raro opus est kinâkinâ in febribus vernalibus, quæ utplurimùm diætæ & diluentibus cedunt : quoad cæteras; non nisi post plures insultus, quibus latex febrilis quasi difflatur, tutò præscribitur illud febrifugum : etenim hâc posthabitâ cautelâ, non solùm nullum juvamen præstat, sed noxium evadit hoc medicamen, etsi febris coercetur. Norunt sanè in arte periti plures febricitantes à præmaturo, vel intempestivo kinækinæ usu, in graviores morbos incidisse; in icterum nempè & obstructiones; in hydropem, asthma, affectus comatosos & convulsivos, aliosque fugatâ febre contumaciores & periculosiores : adeò ut sæpiùs præstet in hoc casu febrem revocare; ad quod opus nonnulli adhibent venæ sectionem, catharticum; vel spiritum salis ammoniaci. Insuper haud tutò exhibetur laudatum specificum; ineunte vel vigente paroxysmo; nec magis congruit paulò ante febris invasionem. Si pluribus benè cesserit hæc methodus : aliis, teste SYDENHAMO, summam noxam intulit.

FEBRES INTERMITTENTES.

Nusquam dubitare licet quin sanguis & humores sudorum beneficio à materiâ febrili sensim liberentur : hinc intelligitur cur ab intempestivo corticis peruviani usu varii emergant morbi coercitâ febre longè periculosiores : hæc est celebriorum pragmaticorum opinio, quæ, vel tralatitiâ experientiâ, quotidiè comprobatur. Ab hâcce *curandi normâ* nonnunquam tamen deflectere licet; imò & expedit ubi scilicet ab insultibus vehementioribus jam effœti ægrotantes, vel senio confecti, in vitæ discrimen trahuntur. Sub quâ rerum conditione, consultius est anceps, ut inquiunt, experiri remedium; vel nullâ interpositâ morâ, urgentiori succurrere : aliàs haud nisi post tres quatuorve paroxysmos opportunè exhibetur laudatum febrifugum. Certis etiam cancellis contineri debet kinækinæ usus; ne pessimo pseudo-Medicorum more, qui tandiù huicce cortici hærent, quandiù protrahitur febris, ægrotantium res in pejus ruant : vix enim tutò ultrà duas vel tres uncias, partitis vicibus, per totum morbi decursum hoc præcipere licet. Aliàs, uti pluries nobis vidisse contigit, ab immodico febrifugi usu, varii emergunt morbi chronici; obstructiones nempè, hydrops, hæmoptysis, &c. Ideò ubi febris designatæ dosi minime obtemperat, alia est ineunda medendi via : ad cætera scilicet amara vegetabilia; ad aperientia, martialia, aquas minerales, &c. confugiendum. Cæterùm maximi est momenti ut hic cortex eligatur legitimus vel prioris notæ; cùm spurius vel adulteratus, quo nonnullæ scatent officinæ, summam noxam inferat; nedum exspectatum effectum edat; quod altâ mente tenere debent qui rem medicam perfunctoriè tractare solent. Nondùm constat de regimine ægrotantium, inter corticis peruviani usum; cùm in contrarias sententias de hâc re abeant Authores : partim plenum victum ægris concedendum esse autumant; partim tenuissimo inhærendum esse cogitant : utramque methodum

FEBRES INTERMITTENTES.

feliciter successisse pro comperto habemus; sed tutiorem esse postremam, nulli dubitamus.

Ergà decantatum *febrifugum exoticum*, cui sæpiùs faustè sociatur camphora, observare juvat, illud incassum sæpiùs adhiberi, si paroxysmi febriles diutiùs quàm par est protrahantur; vel solito tardiùs recurrant: iners etiam judicatur adversùs accessiones febriles, frigoris & sudoris expertes. Periculosum censetur si rubræ & supra modum tinctæ maneant urinæ, annuentibus BAGLIVIO & HOFFMANNO. Sub utroque casu proficuè usurpantur temperantia; cichorium nempè, lapathum, & lingua cervina; crystallus mineralis, sal Glauberi, arcanum duplicatum, & similia; quibus scilicet tempestivè exhibitis minime denegantur vires febrifugæ. Nec semper ex voto succedit cortex peruvianus in intermittentibus legitimis, etiamsi solertiori manu tractetur; cur fit ut pluries in subsidium vocentur alia febrifuga; flores nempè chamæmeli; sal ammoniacum aquâ tepidâ solutum; infusum salviæ, vel serpentariæ virginianæ ex vino albo; aliaque ejusdem commatis, quæ profectò exquisitiora audiunt remedia; si unâ vel alterâ horâ ante paroxysmum propinentur. Pluris etiam habentur succus limonum aquâ temperatus; theriaca; piper integrum, pulvis viperinus, &c. Nemo non novit gentianam, absinthium minus, aliasque plantas amaras; quæ, priusquam innotuisset kinakina, in vulgatissimum usum, haud sine successu, trahebantur. In eumdem censum etiam venit urina pueri vel adolescentis, quæ manè ad cyathum, singulis diebus, propinata, sibi par fortè non habet ad eradicandas febres contumaciores; quod remedium sanè pluries profuisse novi: pluris etiam habetur sal ammoniacum, dummodò stomachi vires ferant. Hæc munia postremò obeunt aquæ minerales, tàm frigidæ, quàm thermales; quæ, cæteris præsidiis incassum adhibitis, curationem utplurimum feliciter absolvunt. Nonnullis etiam arridet cortex fraxini, cui addunt sal absinthii; sed huicce febrifugo, non secùs ac aliis innumeris quibus turgent libri minime fidendum. Nonnunquam tamen juvat singula cujusvis sortis nosse, cùm pro re natâ hæc vel illa ab expertis faustè usurpari queant. Silentio minime prætermittenda sunt hypnotica, aliquot horis ante frigus exhibenda, quorum usus sub hâc conditione antiquissimus à pluribus primi subsellii recentioribus laudatur.

Si futurus *rigor febrilis*, uti nonnunquam evenit, respectu senum & debilium, *mortem minetur*; nil non movendum, ut præcaveatur vel leniatur, largo haustu aquæ tepidæ per duas vel tres horas antè frigoris exortum. In eumdem scopum præcipitur ptisanna è sarsaparillâ; decoctum borraginis & bardanæ, infusum cardui benedicti, & florum sambuci; sal ammoniacum, aliaque diaphoretica; quibus tempestivè usurpatis, plures ex orci faucibus ereptos vidi. Suas laudes etiam meretur narcoticum, haustum, si nil obstet, horâ integrâ ante rigorem febrilem; quod remedium opportunè exhibitum inter præstantiora remedia à quibusdam numeratur. Haud inutilem opem in hisce angustiis conferre valet oleum cinnamomi, vel

caryophyllorum, quod linimenti instar scrobiculo cordis admovetur. Illud tamen notare expedit, circà remedia stimulantia, procedente morbo, exhibita, quòd nonnunquam intermittentem in continuam convertant. Idem infortunium accersere valet ambitus corporis calidior à cortinis & stragulis, quibus præposterè quasi sepeliuntur decumbentes: nec minorem perniciem infert sufflaminata perspiratio à suscepto frigore, quo febris contumacior & periculosior evadit; quod sæpiùs experiuntur qui haud absolutâ diaphoresi, quâ materia febrilis diffiari solet, è lecto, quem molestè ferunt, citiùs quàm par est surgunt. Cæterum haud inconsultò exhiberi debent cathartica post sublatam febrem; ne revirescat, & ægri recidivam patiantur; quod sæpiùs evenisse testantur SYDENHAMUS, aliique primi subsellii Authores, quibus assensum denegare vetat propria experientia: imò nec tutò, sub hoc rerum statu, injici posse enemata plures cogitarunt: innoxia tamen censeri debent utraque remedia; si febris spontè desierit; vel cautè proteletur usus febrifugi, cui socientur purgantia per alvum. Si demùm intermittens in continuam vel remittentem facesserit, pristinum typum à sectâ venâ, vel à propinato cathartico recuperare valet.

FEBRES INTERMITTENTES.

Porrò *cortex peruvianus*, veluti cætera febrifuga, haud minùs congruit febribus intermittentibus larvatis; quæ scilicet sub alterius morbi facie occultantur, quàm iis quæ se sistunt in propatulo: dummodò morbi magis conspicui haud posthabeatur ratio; intermiscendo nempè kinækinæ, vel succedaneis, remedia huic postremo dicata; nimirùm cephalica in affectibus comatosis & paralyticis, antispasmodica in convulsivis, bechica in pulmonum læsionibus, cardiaca in lipothymiis, demulcentia ad varios insultus colicos, non secùs ac pro doloribus cæterarum partium; qui etiam efflagitant hypnotica, venæsectiones, &c. hisce remediis, pro re natâ usurpandis, sociatus cortex febrifugus, dummodò præmittantur jam indicata generalia, & solitæ adhibeantur cautelæ, egregium effectum præstat: imò & expedit ut largiori manu, in nonnullis casibus, exhibeatur febrifugum; ad præcavendos scilicet, vel compescendos graviores paroxysmos, cor, cerebrumve impetituros; hinc pro mortis præconibus nonnunquam habendos.

Quandoquidem *pueri corticem peruvianum aversantur*: ex illo paratur extractum quoddam siccum, quod salis DE LA GARRAYE nomine venit; & succedanei instar, minori dosi exhibendum in usum trahitur: vel conficitur syrupus horum palato magis arridens: & eamdem fermè opem præstans. Si demùm hæc quæcunque medicamina ore sumenda pertinaciter ab ipsis respuantur; ad *enemata febrifuga*, quæ iisdem viribus pollere videntur confugere juvat. Nec inutilia censeri debent hæc enemata pro nonnullis adultis, quibus invisus est cortex peruvianus; dummodò unciam integram hujusce corticis recipiant & ter quaterve per diem injiciantur; donec debelletur febris; quâ fugatâ aliquandiù horum usus est protelandus juxtà solitam methodum; ut

FEBRES INTERMITTENTES.

præcaveatur paroxyſmi reditus : adeò ut ad integram curationem ſeſquilibra prædicti corticis hâc methodo uſurpetur. Allia contuſa carpis manuum vel plantis pedum alligata ſummè à quibuſdam deprædicantur. Nec leviter culpandæ nonnullæ conſuetudines, longo uſu probatæ ; etiamſi harum ratio nos lateat. Innumera demùm, uti neminem latet, occurrunt *topica empirica*, ab inſciâ plebe comprobata, quæ à clinicis planè deſpiciuntur. Viribus tamen medicis haud omninò defraudantur ; imò interdum profuiſſe conſtat ; num à certâ ægrotantium fiduciâ ſuam virtutem mutuentur, dubitare licet. Nonnullos enim vidimus geſtantes chartulam contractam, & ſignatam, cui anteà vultu compoſito, & ridiculo quodam ſpectaculo, inſcribebatur ſententia à quovis poëtâ fortuitò deprompta, priſtinæ valetudini præter adſtantium ſpem reſtitutos. Inſuper nemo neſcit gaudium, iram, terrorem, cæteraque animi pathemata, (quæ aliàs ſunt, uti neminem fugit, totidem cauſæ, quæ, uti ſuprà innuimus, extinctam febrem revocare queunt ;) ſæpiùs febrem fugaſſe. Lapſum ab alto, aliudve infortunium, eumdem quandoque effectum præſtare experientiâ compertum manet. Minime ſanè mirum ! cùm neminem Phyſico-Medicum fugiat, quid valeant mentis perturbationes in œconomiam animalem : nec parvi ſæpiùs refert, ut hæc naturæ phænomena, etſi à publico rerum ordine aliena, aſſequantur clinici ; ut ab his benè perſpectis curandi judicium dirigatur.

FEBRIS QUOTIDIANA.

PRÆMISSIS quæ ad febrem intermittentem generatim ſpectant, ſupereſt ut vulgatiores, notiſſimaſque ſpecies breviter recenſeamus. In hoc cenſu perperàm collocatur *febris quotidiana*, vel ſingulis nychthemeris recurrens ; cùm ratione indolis toto cœlo diſtet à genuinis intermittentibus ; & cauſam pertinaciorem, pravam nempè ſanguinis diatheſim, vel labefactata viſcera agnoſcere videatur : ſed ordinem omnibus acceptiſſimum proſequi nil vetat. Cæteris intermittentibus rariùs occurrit *quotidiana legitima*, quæ verè utplurimùm ſe profert, & nonnunquam quaſi epidemicè graſſatur. Paroxyſmis æqualibus & ſtatâ horâ redeuntibus, ſat diſcrepat à duplici tertianâ & triplici quartanâ : equidem nemo neſcit primum, tertium & quintum paroxyſmum duplicis tertianæ eſſe in eâdem ratione ; & parem ordinem obſervari ergà primum, quartum & ſeptimum duplicis quartanæ. Inſuper à levi frigore *initium* ducit quotidiana, ſuccedentibus calore & pulsûs velocitate remiſſioribus, & parco ſudore judicandis. Breves utplurimùm paroxyſmi, rariſſimè duplices, ab horâ ſextâ matutinâ ad ſeptimam ingruentes, nonnunquam capitis dolore, cardialgiâ, inflatione abdominis, &c. ſtipantur. Ad menſes & annos protelatur hæc febris ſpecies ; imò fertur quemdam, qui fatis ceſſit

ætatis

ætatis anno nonagesimo quinto, hâc per sexaginta annos laborasse. Notare expedit quotidianam sæpiùs larvatam incedere; sub facie scilicet doloris capitis, arthritici, rheumatici, colici, &c. & ejus accessiones nonnunquam ad duodecim vel quindecim horas & ultrà accedere. Quartanam in quotidianam quandoque abire nonnulli tradiderunt: num triplicem quartanam pro quotidianâ habuerint dubitare licet? cùm nullam esse affinitatem inter utramque jam suprà declaravimus. Quædam febres symptomaticæ, nempè ab hysteri, mensibus suppressis, &c. quotidianam etiam mentiuntur; sed earum paroxysmi haud statis horis exsurgunt, & nullo ordine recurrunt.

Febris quotidiana.

Quotidiana, licet cæteris intermittentibus diuturnior, *periculo* utplurimùm *vacat*; ni præposterâ medelâ, proprios limites transcendens in continuam vel lentam facessat: hinc congruâ institutâ victûs ratione, cunctari & supersedere expedit; donec certò constet de morbi genere. A perspectis hujusce febris phænomenis, conjicere licet ejus fomitem, uti suprà innui, in primis viis, vel in visceribus digestioni famulantibus delitescere. Ideò saburræ stabulanti in stomacho & tubo intestinali primò, sub dilucidis intervallis, prospiciendum *vomitoriis* & *catharticis*; quidquid reclament qui curationem à venæsectione auspicandam esse autumant. Haud tamen vetatur sanguinis missio, ubi sanguis præfervidus in vasis redundat; sin minùs omittendam esse, apud saniores practicos ratum manet. Foràs eliminatis pravis digestionum reliquiis, ad reserandas viscerum obstructiones, quæ hoc morbi genus fovere videntur, converti debent clinicorum curæ: ideò omnem implent paginam *aperientia* & *martialia*; quorum vires æmulantur, imò & superant tonica. In subsidium etiam vocantur stomachica & amara, sub infarctis visceribus summè proficua: nec despiciendus est, observatis legibus medicis, cortex peruvianus, quem præter virtutem febrifugam, hanc febris speciem minime respicientem, vi stomachicâ & roborante pollere, nemini haud obvium. Sed legitimam curandi methodum nequidem per somnium norunt, qui juxtà aliarum febrium intermittentium normam, huicce cortici febrifugo præposterè hærent.

FEBRIS TERTIANA.

FEBRIS TERTIANA.

HÆC inter congeneres vulgatissima, haud dilucidè se prodit, nisi post tres elapsos dies; cùm invadendi modo, vix à cæteris discrepet; vel sæpiùs graviorem morbum mentiatur. Alternis diebus accedit, vel à primo insultu, tertio quoque die, statis temporibus, vel aliquantò antè; ac sæpissimè matutinis horis recurrit. Ejus *paroxysmi*, præeunte frigore, à sex ad duodecim horas, erumpente sudore, judicantur: nonnunquam tamen ad viginti imò & triginta horas protrahuntur. Quartus vehementior & longior observari solet; sed sequentes mitiores & breviores plerumque evadunt. Validiores & æstuosos paroxysmos excipit genuina apyrexia: si verò debiles sint, quidpiam febrile, intermedio tempore, præ se fert pulsus. Quò breviores sunt, eò sudor uberiùs erumpit: parciùs verò se præbet, vel planè deficit post longiores. Febrem malignam sub specie febris tertianæ sæpiùs produci, jam suprà notavimus: hoc imminet periculum; ubi insultus, ultrà præfixos limites protensi, nullo ordine recurrunt; ac præsertim si diebus intercalaribus, de cephalalgiâ, anxietatibus, virium lapsu, &c. nonnullo remanente febris vestigio, conquerantur ægri. Insuper plures febres symptomaticæ; hystericæ nempè, verminosæ, aliæque de quibus suprà, tertianam æmulantur; sed peculiares habent prodromos singulæ illæ febrium species; quibus ritè pensitatis, errorem deflectunt exercitatiores. Paroxysmi alternis diebus recurrentes *tertianam legitimam* produnt: ubi verò singulis diebus redeunt, *tertiana duplex* audit. Bini insultus intrà nychthemeri spatium exsurgentes, cum die intercalari, alteram duplicis tertianæ speciem præbent. Aliam commemorat TULPIUS, penes quem sit fides; cujus scilicet paroxysmi bis singulis diebus insurgunt, hinc quadruplex tertiana vocitatur. Porrò inter congeneres numeratur *semi-tertiana*, vel hemi-tritis, quæ si ad accessionum reditum rudiori modo attendatur, è quotidianâ & simplici tertianâ constare videtur; cùm quolibet die redeat accessio; & alternis diebus duplex evadat: sed id febris genus à tertianæ indole planè recedere videtur; quin potiùs ob truculentiora quibus stipatur symptomata ad febrem malignam vel pestilentialem spectet: adde quod per contagium propagetur, & sæpiùs epidemicè grassetur in Italiâ & Germaniâ hic morbus Herculeus; aliàs in nostris regionibus rarissimus.

Tertiana legitima, & præsertim vernalis, septem utplurimùm circuitibus judicanda; & cujus materia morbosa solito caloris gradu subigitur, non solùm *periculi est expers*, sed sæpiùs salutaris evadit; ejus scilicet auxilio nonnunquam averruncantur obstructiones, cachexia, insultus convulsivi, aliique affectus chronici etiam exquisitioribus præsidiis obsurdescentes. Paroxysmi solito tardiores febris decessum ominantur: si citiùs

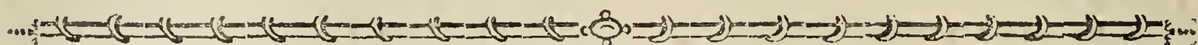
pro more accedant, metus eſt ne tertiana, à proprio ingenio deſciſcens, in continuam faceſſat. Inſultus longiores & inordinatos, cum intermiſſionibus moleſtis, haud minorem formidinem incutere ſuprà notavimus. Pro merâ evacuatione criticâ habetur ſudor in hâcce febris ſpecie; quo ſufflaminato vel impedito, majorem ſævitiem exercet futurus paroxyſmus. Sudoris vices nonnunquam ſupplent vomitus & alvi profluvium: ſed urinæ hæc munia rariſſimè obeunt. Puſtulæ circà labia erumpentes ſanitati præludunt; potiſſimùm ergà febres vernales. Tertiana demùm diuturna, vel præpoſterâ curatione impugnata, affectus chronicos ſæpiùs poſt ſe trahit. Duplex tertiana ſolutu difficilior cenſeri debet, ob breviores intermiſſiones quæ anguſtius tempus præbent ad exhibenda ſpecifica. Hemitritis, vel ſemi-tertiana, febri malignæ planè ſuppar; quæ utplurimùm comitem habet phlogoſim; & cujus paroxyſmi ad viginti quatuor vel triginta horas & ultrà accedunt, inter morbos exitiales jure numeratur. Si præter ſpem ex hoc diro affectu evadant ægri; caveant ejus reditum ſolitum eludere Medicorum artes. Eviſcerata cadavera hoc morbo extinctorum nil præter infarctus, phlogoſes, putredinem & necroſim exhibent. Omentum præcipuè abſumptum & gangrænoſum conſpicitur.

FEBRIS TERTIANA.

A venæ ſectione, ſi vires ferant, utplurimùm ſuſcipitur variarum tertianæ ſpecierum *curatio*: dein primis viis emetico proſpicitur; & poſtero die, ni obſtet paroxyſmus, propinatur catharticum, ut ſordes in digeſtionum receptaculis nidulantes, quæ hunc morbum fovere ſolent, prorsùs everrantur. Ab exhibito poſteà ſpecifico, cujus agendi modus in obſcuris latet, facilè coercetur quintus vel ſextus paroxyſmus. Præter corticem peruvianum, cæteraque febrifuga amara, quæ peculiari contrà hancce febrem efficaciâ pollent; alia uſurpantur præſidia; tonica nempè, diaphoretica, aperientia & diuretica; inter quæ nitroſa haud infimum locum tenent: ſed hæc omnia ſuperflua cenſeri debent in tertianâ legitimâ & vernali, quæ utplurimùm ſpontè deſinit, vel generalibus remediis fugatur. Si tertiana ad febrem malignam vergat, alia ſuperiùs tradita ineunda eſt medendi via: nec abſimilem expoſtulat methodum ſemi-tertiana; febris, uti jam inculcavimus, malignæ cognata: conducunt ſcilicet, præmiſſis præmittendis, temperantia, nitroſa & antiputrida, diaphoretica, abſorbentia, cathartica, aliaque de quibus ſuprà: inefficacem, vel noxium eſſe adversùs hancce poſtremam, corticem peruvianum ex obſervatis colligitur. Inſuper laudantur ſalia neutra, ut ſpiritus Mindereri, ſal abſinthii cum ſucco limonum, &c. adversùs febres anomalas, ad intermiſſiones, vel remiſſiones regulares, ſeu typicas, reducendas. Coronidis loco addere juvat quod aqua ſimpliciſſima egregium præbeat hujuſce remedii ſuccedaneum: hæc enim per tres, quatuorve dies pro omni potu, vel affatim hauſto, citiùs & tutiùs ipſomet cortice, vel exquiſitiori, tertianam ſimplicem vel duplicem abigere ſolet. Præterea kinakina inferioris notæ, vel præpoſterè exhibita ſæpiùs haud levem perniciem infert: aqua verò, ni vires planè deficiant, ſemper innocua cenſeri debet. Neminem poſtremò

FEBRIS TERTIANA.

practicum fugit, quod sæpiùs ab usu corticis specifici febris tantummodò sopiatur, denuò reversura: ac ne minimum quidem reditûs periculum incurrunt, qui aquæ beneficio curantur. Sed proh dolor! paucis arridet remedium vulgatissimum & nullius pretii: nec desunt delicatuli qui, inconsultâ experientiâ, hanc diætam tenuissimam, haud citrà periculum adhiberi posse, per plures dies, existiment; quibus nil aliud præter PLINII effatum objicimus: qui volunt decipi, decipiantur.

FEBRIS QUARTANA.

SUPRA traditis de hâc pertinacissimâ febris specie addere licet *paroxysmum*, ratione frigoris & caloris, haud vehementem, tertio quoque die, utplurimùm post meridiem, recurrere; nec ultrà sex horas protelari: imò successu temporis brevior evadit; adeò ut intrà horam nonnunquam contineatur; atque in sudorem parcum, ni planè deficiat, desinit. Notare tamen expedit quod nonnulli ægrotantes, post septimum paroxysmum, de sudoribus nocturnis quotidianis conqueruntur, qui ultrà mensem raro protrahuntur. Insuper *quartana*, ob ingentem ciborum appetitum, cui plerique obtemperant, indomabilior evadit. Nec reticendum sanguinem venæsectione eductum crustâ quâdam exalbidâ vel subflavâ obduci; quam perperàm pro inflammationis indicio haberi, per transennam observare juvat. *Duplicis quartanæ* paroxysmos primo & altero die; quarto & quinto; septimo & octavo; & sic deinceps, ingruere suprà notavimus. In *triplici* verò *quartanâ* quolibet die insurgit accessio: sed in utrâque febre paroxysmus quarto die invadens primo respondet; ac tertio quoque die eâdem ratione, in posterum redit: atque hâcce notâ ritè distinguitur triplex quartana à quotidianâ.

Scitur *quartanam* nonnunquam *ad plures annos*, cum tamen variis dilucidis intervallis, protelari; præsertim in senibus & melancholicis: etenim quartanam viginti annorum se vidisse testatur BLAW. Hinc minime mirum, si tùm ægri, tùm medentes longioris curæ pertæsi, ejus diuturnitatem ægrè ferant. Hancce febris speciem haud bis invadere in toto vitæ curriculo perhibent; quod experientiæ, ni fallor, nequaquam adversatur. Longioribus tamen intermissionibus duarum scilicet vel trium hebdomadarum, & ampliùs, intersecatur quartana; quæ induciæ ægros se incolumes existimantes sæpissimè decipiunt. Insuper facillimâ arte intercipitur paroxysmorum series; vel longiora obtinentur interstitia; sed seriùs ocyùs, à variis accidentibus; vel à posthabitâ rectâ vivendi normâ, recurrunt insultus. Per urinas nigras nonnunquam judicatur hæc febris species. Constat è clinicorum choro, partum, fluxum hæmorrhoïdalem, peripneumoniam, variolas, aliumve morbum acutum, sæpiùs quartanam profligasse: sed si plures ægritudines sint quartanæ remedium, hæc invicem epilepsiam,

hypochondriasim, nephritidem, arthritidem, aliosque morbos domari nescios, radicitùs evulsit. Quartanam demùm vitam longiorem polliceri vulgò fertur : haud rarò tamen hæc febris, sæviente rigore, debiles vel extremo senio confectos è medio tollit; contra adagium antiquissimum Gallo-Provinciale, quod sic se habet : *Febre cartano n'a jamai fa souna campano ;* febris scilicet quartana neminem unquam ad libitinæ rationem duxit. Nihilominus hæc febris species, cui obnoxii sunt cachectici & melancholici varia post se trahit infortunia, icterum nempè, hydropem, infarctus skirrhosos viscerum abdominalium, quæ nonnunquam purulentiâ defœdantur : tussem chronicam, asthma, verminosam progeniem, &c. Idem esto judicium, de duplici, & triplici quartanâ; quæ species etiam *contumaciores* censentur; ni pristinam formam, quartanæ scilicet simplicis, recuperent.

Febris quartana.

Tradit Sydenhamus se nunquam vidisse in Angliâ quartanam ante septimum mensem curatam : sed aliter rem se habere in nostris regionibus, experientiâ edocti, asserere minime dubitamus. Haud tamen festinanda est *curatio ;* nec nisi summâ cautelâ exhibendus est cortex peruvianus, qui summam sub hâcce febre noxam inferre valet; præsertim si, uti crebrò accidit, labefactatum sit hepar. Nec magis congruit hoc febrifugum, quartanæ symptomaticæ, quæ scilicet à lue venereâ, scorbuto, cachexiâ, aliisque morbis, qui absimilem curam efflagitant, ortùm trahit. Quoad quartanam legitimam; primò impugnatur diætâ, diluentibus & temperantibus, quæ humoribus crassioribus fluiditatem & organis rigidioribus flacciditatem impertiri valent. Venæ sectio rarò congruit; sed præsentaneam opem confert emeticum; cujus efficaciæ egregiè favet, haustum postero die catharticum, nec ulteriùs procedente morbo exhibenda sunt hæc evacuantia, nisi necessitas urgeat. Quod ad corticem peruvianum attinet, hunc minime usurpandum censemus, nisi post septimum saltem paroxysmum : nec coercitâ febre supersedendum, quin potiùs aliquandiù ejus protelandus sit usus. Rarò tamen, ut verum fateamur, præcavetur reditus hoc solo febrifugo; cur fit ut aliis præsidiis opus sit; roborantibus nempè, & aperientibus, quæ morbi causam magis respiciunt. Inter prima laudantur salvia, betonica, abrotanum, acorus, cinnamomum, aliaque id genus : sed hæc omnia longè antecellit cascarilla, quæ pro hâcce febre, specifici titulo quasi gaudet.

Omnibus aperientibus officinalibus, quæ hîc recensere fastidiosum esset opus, palmam præripiunt aquæ minerales, tàm frigidæ, uti Vallenses, Merienses & Vesullenses; quàm Thermales, Vicienses nempè, Bellilucanæ, Vervonenses, Borbonenses, Anselmienses, Granenses, &c. quarum beneficio latex morbosus ex intimis vasorum recessibus excutitur, & reliqua completur curatio : adeò ut æger harum ope à recidivæ metu fermè liberetur : quapropter, cæteris nil proficientibus, ad hæcce remedia, tanquam ad sacram anchoram, confugere expedit. Nec desunt alia præsidia quæ etiam suas laudes merentur; antimonium nempè, aquila alba,

FEBRIS QUARTANA.

aliaque præparata mercurialia; ſal ammoniacum, magneſia, cæteraque abſorbentia; amara, diaphoretica & hypnotica, de quibus ſuprà, quæ non ſolùm quartanæ exquiſitæ, ſed etiam duplici & triplici apprimè congruunt. Haud leve denique auxilium præſtant balnea, villicatio, peregrinationes, &c. Coronidis loco addere lubet, quod ſi totum curationis negotium naturæ committatur, ſeriùs ocyùs ſolis œconomiæ animalis viribus deſinit hæc pertinaciſſima febris ſpecies: quo felici eventu nonnunquam beantur ægri inter uſum inertium remediorum, quibus tamen hæc ſpontanea curatio ſemper tribuitur: hinc tot inſulſæ & ſpuriæ obſervationes quibus ſcatent libri.

FEBRIS REMITTENS.

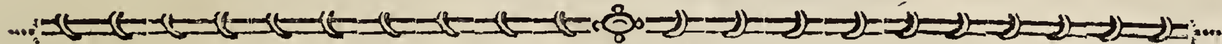
VARIA ipſi induntur nomina; à quibuſdam enim *ſubintrans*, à nonnullis *ſynecha*, ab aliis *continens*, &c. vocitatur remittens, quæ inter continuas & intermittentes medium quaſi locum tenet; ſed ad poſtremas propiùs accedere videtur; cùm à benè perſpecto remiſſionum ordine pateat typus tertianæ, duplicis tertianæ, quartanæ, &c. præter quam quod intermittentes ſæpiùs in remittentes abeant; & hæ poſtremæ in intermittentes faceſſant. Nonnullæ tamen febres, de quibus in præſentiarum, continuarum characterem aſſequi videntur; adeò ut illas ad proprium genus referre vix liceat; ni in ſubſidium veniat examen lotii cujus color lateritius intermittentium indolem prodit. Febris, ſub hoc genere, ab invaſione ad ſolutionem, ægrum non dimittit; ſed ſtatis plerumque temporibus frigore, horrore, oſcitatione, aliove præludio ſpaſmodico, intermittentium inſtar, exacerbatur, nullâ obviâ causâ evidente. A levi frigore *orditur* febris remittens; cujus æſtum raro mordacem excipit ſudor plus minuſve conſpicuus. In nonnullis, procedente paroxyſmo, ptyaliſmus erumpit; ſed plerique urinam profundunt flammeam, quæ tempore remiſſionis ſedimentum quoddam deponit. Id genus febris, vomitu, diarrhœâ, cholerâ, convulſionibus, &c. plerumque ſtipatur; præſertim ſi inordinatæ ſint periodi. Hanc etiam concomitantur dolores, huic vel illi parti infixi; & à pleuriticis, colicis, rheumaticis, &c. vix diſcrepantes.

Remittens legitima, cui ſuum jus plerumque reſtituitur, haud majorem metum incutit, ac intermittens; ſed in ancipiti verſatur inordinata & anomala, cujus ſcilicet paroxyſmi nulli temporum normæ ſubmitti queunt. Epidemicè graſſans, comitem ſæpiùs habet inflammationem, imò & malignitatem, ut inquiunt, adſciſcit; hinc jure inter morbos graviores, & ancipitis eventûs numerari ſolet. Remittens quartanæ typum referens, *pertinacior* & *periculoſior* cenſetur, cùm in febrem hecticam ſæpiùs abeat, vel maraſmum, hydropem, &c. poſt ſe trahat. Evacuationibus criticis haud planè defraudatur febris remittens; cùm ſexcentis hiſtoriis conſtet

ſudores erumpentes, vel manantem ſalivam haud exiguum levamen præſtitiſſe: imò & urina ſedimentum diverſæ indolis præbens, nonnunquam etiam confert.

FEBRIS REMITTENS

Ut ad curationem deveniamus, præmiſſis venæſectione & vomitorio, blandioribus remediis, diluentibus nempè & temperantibus eſt auſpicanda; æquè ac ſub aliis febrium intermittentium legitimarum ſpeciebus: ſed cautè & parcè præſcribi debent cujuſcumque ſortis medicamina. Quantam enim noxam inferat tumultuoſa remediorum adminiſtratio, multiplici profectò experientiâ compertum manet. Opportunè ſæpiùs uſurpantur antiputrida, haud rarò juvant amara & ſtomachica, nec expertis inviſa ſunt diaphoretica mitiora; ſed ſolerti manu pertractari debent hæc præſidia; cùm genuina hujuſce morbi cauſa, è quâ depromi ſolent indicationes, inobſcuris lateat. Cortex demùm peruvianus, temperantibus ſociatus, pro votis plerumque ſuccedit; dummodò alvus hauſtibus laxantibus, vel enematibus congruis, fuerit, uti par eſt, ſoluta. Cùm demùm febris remittens, naturæ intermittentium & continuarum particeps eſſe videtur, non abſimili fermè curandi methodo, habitâ ratione circumſtantiarum, ſubjicitur: ideò plura non addimus, ne recoctam crambem apponamus. Sed ſi hæc de febribus intermittentibus & remittentibus exarata plus æquo contracta videantur, adire licet tractatum anonymum de hâc re nuperrimè typis Tornæſianis evulgatum, cujus Author, latiſſimâ famâ nulli ſecundus, rei medicæ promovendæ ſtrenuam operam navat.

PLETHORA.

VITAM deſidem & umbratilem, ſomnum longiorem, & liberaliorem exquiſitiſſimarum dapum uſum; cui plerumque indulgent, qui ambiunt alios amyſtide vincere, *plethoram* ſub ætate potiſſimùm viridi accerſere, nemini haud obvium. Sed ab aliâ cauſâ quandoque *ſoboleſcit*, ni ſit congenita, à ſufflaminatis nempè diuturnis vel aſſuetis profluviis, tùm ſpontaneis, tùm arte concitatis, quorum beneficio ſervatur fortè conſenſus inter ſolida & liquida, quo deficiente imparia videntur viſcera demandatis muniis ritè adimplendis, quæ in perpetuâ continentium & contentorum reciprocatione verſantur: ſed hiſce atrâ caligine immerſis, & per tranſennam adductis, haud diutiùs inhæremus; ne deturpetur opus meris obſervatis contexendum. Inter cauſas plethoræ juvenum recenſeri debent crebriores hæmorrhagiæ; vel plus æquo repetitæ venæ ſectiones; cùm apud ſolertiores ratum maneat eò plus ſanguinis confici ſub floridâ ætate, quò plus demitur. Ut igitur in orbitam revertamus: præter tradita antecedentia, è quibus benè perſpectis, haud levis emergit plethoræ ſuſpicio: *aliis notis* ſe prodit ſanguis in corpore prædominans; pulſu ſcilicet pleno, venarum amplitudine, pro variis corpulentiæ gradibus, plus minuſve

PLETHORA.

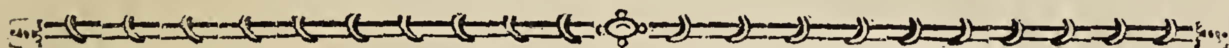
conſpicuâ; colore cutis florido, totius corporis æſtu, propenſione ad venerem, vultu rubore perfuſo & oculis flammeis: ſomno profundiori & dolore capitis gravativo, haud rarò recurrente; ſpirandi difficultate, quæ aſcenſu ad loca acclivia, vel quovis alio motu exacerbatur; artuum ſtupore & laſſitudine ſpontaneâ; vires enim à luxuriante ſanguine obruuntur: proclivitate demùm ad febrem, phlogoſim, hæmorrhagias, &c. Plenior corporis habitus pro dubio *plethoræ ſigno* haberi debet; cùm haud rarò accidat ut obeſi ſanguinis profluvia difficiliùs ferant, quàm macilenti, eò quòd vaſa ſanguifera, adipi immerſa, certam craſſitiem, præ ambientium compreſſione, aſſequi minime valeant: nec magis fidendum cutis colori florido, qui nonnunquam à peculiari, vel inſolitâ corporis conſtitutione potiùs pendere videtur, quàm à ſanguinis exuberantiâ. Ritè diſtinguenda etiam venit plethora vera, quæ haud niſi pedetentim incrementum ſumpſit, ab ſpuriâ, vel illâ vaſorum turgeſcentiâ, quaſi ſubitaneâ, merum variorum laticum rareſcentiæ effectum ſiſtente: hanc poſtremam crebrò oriri ab æſtu febrili, inſolatione; à curſu, alioque incondito corporis motu; ab ingluvie, vel à liberaliori hauſtu liquorum ardentium, quæ variis titulis apud bibones ſuperbiunt, &c. neminem vel inexpertum latet. Nùm plethora inter morbos recenſeri debeat, vel in cauſarum ordine collocari? aliis examinandum relinquimus: ſed illud nobis incumbit munus, ut accuratam *ſymptomatum* nonnunquam mortis prænuntiorum, hujuſce corporis conditionis pediſſequorum hiſtoriam tradamus. In hunc cenſum veniunt vertigines, inſultus convulſivi, apoplexia, cephalalgia, ophthalmia pertinacior, febris, phlogoſis, hæmoptyſis, aliæque ſanguinis eruptiones; catarrhus ſuffocans, cordis palpitatio, arthritis; aliique morbi periculi nequaquam expertes, à congeſtione vel ab ſtagnatione oriundi, qui licet peculiarem & diverſam indolem præ ſe ferre videantur; haud abſimili tamen curandi methodo impugnantur; quæ eò præſertim collimat, ut minuatur ſanguinis moles.

In hoc ſolo cardine verſatur plethoræ *curatio;* quæ non ſolùm ſanguinis miſſione, ſed etiam accurato regimine peragitur; victu ſcilicet tenui, labore vel quovis alio corporis motu, ſomno breviori, &c. Hæc præcipuè conferunt, ſi maſſæ ſanguineæ exſuperantia nullam labem viſceribus intulerit; vel hocce fluentum nondum extrà propria vaſa eruperit. Ubi verò de ſuppreſsâ quâdam evacuatione conſtat; maximi eſt momenti, ut quâvis arte, & nullâ morâ, revocetur, & in integrum reſtituatur. Haud debitis tamen laudibus eſt defraudanda venæ ſectio, quâ ſcilicet brevi tramite deplentur plus æquo turgida ſanguinis receptacula, & ſic obviam itur hujuſce laticis exceſſui: hæc potiſſimum proficuè adhibetur in juvenibus & prægnantibus: ſed haud plus æquo repetenda, ne vaſa, fracto ſolidorum elatere, debiliorem appellentibus ſuccis objiciant reſiſtentiam: cur fit ut humores, ſolitâ elaboratione orbati, ſuis obeundis muniis impares evadant. Prætereà conſtat variis experimentis ſummâ induſtriâ captis ſanguinis uncias ſexdecim venæ ſectione eductas, intrà quinque dierum

ſpatium

ſpatium reſtitui in homine ætatis floridæ : hinc conſectarium manet repetitam venæ ſectionem nonnunquam, uti ſuprà innui, ad plethoram diſponere. Caveant igitur qui, peſſimo more, numeroſioribus venæ ſectionibus indulgent, ne alios morbos miſellis ægrotantibus lugendos promoveant. Nec omnibus plethoricis congruit venæ ſectio, cùm plures occurrant, vel habitûs athletici, qui quamlibet ſanguinis detractionem minime ferre valent : nec deſunt, qui hanc ita expaveſcunt, ut ab aſpectu phlebotomi animo linquantur : admoveri queunt in utroque caſu hirudines ; quorum beneficio cruor pro lubitu educitur, nullo ſuccedente incommodo. Imminutâ, quâvis arte, ſanguinis copiâ, haud prorsùs inutilia cenſeri debent cathartica, diuretica, diaphoretica, aliaque evacuantia ; quibus quædam ſubducitur humorum ſanguini confuſorum portio ; & eâdem ratione deplentur vaſa : ſed incaſsùm adhibentur hæc medicamina, ni præmiſſis venæ ſectionibus, diluentibus & congruo regimine, ipſis ſternatur via. Si poſtremò ſanguinis exſuperantia cum pravâ humorum diatheſi implicetur ; cachexiæ habendam eſſe rationem, evidens eſt. De *plethoræ ſpuriæ* medelâ nihil addimus, cùm neminem fugiat, hanc diætâ, diluentibus & temperantibus facilè eximi ; nec aliam curam ſibi vindicare.

PLETHORA.

ÆSTUS MORBOSUS.

Hoc ægritudinis genus, ſub ætate juvenili familiariſſimum ; de quo tamen ne verbum quidem mutierunt Authores ; crebrò *invadit* temperie ſanguineâ vel bilioſâ, necnon mente præfervidâ præditos. Febrem ephemeram nonnunquam antegreditur ; & non ſecùs ac hæc febris ſpecies, *courbature* apud plebeculam audit : nec abſimilis eſt naturæ hic corporis ſtatus, quem vocitant Gallo-Provinciales, & Occitani, *mourfoundamen.* A merâ ſanguinis incaleſcentiâ, vim febrilem ſæpiùs æquipollente, ordiri huncce morbum vulgò fertur ; ſed haud fugit artis proceres genus nervoſum in hocce promovendo præcipuum ſymbolum conferre. Excubiæ nocturnæ, vel lucubrationes immodicæ ; helluationes vel inſolitus cupediarum uſus, liberalior vini & liquorum ardentium potus, exercitatio immodica, labor arduus & improbus, meditationes profundæ, ſtudium pertinaciſſimum, caſtra veneris, &c. ſunt totidem hujuſce affectûs *cauſæ evidentiores.* Ægrè diſcernitur hæc adverſa valetudo intrà certos limites ſubſiſtens ; adeò ut hâc correpti, qui vix ægrotare videntur, raro Medicos acciant : aliter ſe res habet, ſi ad certum gradum evehatur ; ſed *hunc ſtatum produnt* laſſitudines ſpontaneæ, dolor capitis, ſomnus interruptus, &c. Intereà exardeſcunt caput & viſcera, vel internis ignibus æſtuant : ſed hicce calor raro per habitum corporis ſe profert ; hinc minime mirum ſi ab admoto axillis vel inguinibus thermometro, haud innoteſcat : quod tamen non impedit quominus ignis è variorum cute excutiatur & coruſcent ſcintillulæ. Lingua

Æstus morbosus.

interdum ſicca obſervatur, & ſæpiſſimè ſitis urget. Pulſus inter naturalem & febrilem quaſi medio modo ſe habet. Plures de ſudoribus nocturnis à vehementiori calore conqueruntur: in nonnullis alvus ſolvitur; & lotium mingitur flammeum Languet utplurimùm appetitus, vel planè deficit; ac tardiores & moleſtæ fiunt digeſtiones. Haud rarò denique erumpunt variæ cutis efflorescentiæ, & ipſemet ſanguis extrà pulmonum, renum, &c. clauſtra exilit. Licet æſtus morboſus pro primo *febris ephemeræ* gradu, vel prodromo, uti jam innuimus, haberi queat; ſolutu tamen difficilior haud immeritò cenſetur: nil mali enim portendit febris ephemera æſtum morboſum excipiens; imò & ſalutaris plerumque evadit; cùm ejus beneficio primus quaſi judicetur morbus; qui aliàs contumacior, nec periculi expers cenſeri debet: quandoquidem ex ſexcentis hiſtoriis conſtet, quod è poſthabito æſtu morboſo, non ſolum ſoboleſcant jam enumerati affectus; ſed etiam variæ emergant febres inflammatoriæ, vel alterius ſortis, quæ ægrotantes in vitæ diſcrimen trahunt: quod tamen non impedit quominùs *ſecundis avibus* judicetur hæc ægritudinis ſpecies, ſi rectâ & tempeſtivâ curandi methodo impugnetur; vel totum negotium congruâ accedente victûs ratione, naturæ relinquatur. Aliter ſe res habet ſi humores ad alkaleſcentiam vergant, quam produnt æſtus corporis, oris graveolentia, atque inſolitus ſudoris, urinæ & fæcum fœtor.

Secta cadavera, poſt æſtum morboſum, paſſim exhibuerunt phlogoſes & purulentias, tùm in pectore, tùm in abdomine: pericardium cordi adnatum in nonnullis annotatur. Ventriculus occurrit inflammatus, craſſus & contractus, bile ſcatens & ductum choledocum nonnunquam recipiens; ac purulentiâ defœdatum. In conſpectum veniunt inteſtina, ac præſertim colon putrefacta, invicem hærentia & in glomeramen circumvoluta. Hepar, lien & pancreas infarcta & ſcirrhoſa ſe præbent; lien præcipuè cartilagineam duritiem aſſequitur; ut de aneuriſmate, aliiſve tumoribus diverſæ indolis & variæ ſedis ſileamus.

Inter efficaciora *præſidia* inſignem locum obtinet venæ ſectio; ſi vires ferant: nec inutilem opem præſtant laxantia mitiora, cum eâdem cautelâ propinata: aliàs humectantibus, refrigerantibus, temperantibus, obtundentibus; imò & depurantibus, ſi cujuſdam latentis materiæ morboſæ ſit ſuſpicio, inhærendum: ſcitur ex hiſce parari ptiſanas, apozemata, juſcula, emulſiones, &c. quibus affatim hauſtis morbus in ipſis quaſi incunabulis ſæpiùs præfocatur. Inter cætera; ſummis laudibus jure extolluntur plantæ cichoraceæ; nitroſa & acida, quæ, experientiâ judice, multùm valent ad domandos ferociores humorum impetus. Multùm etiam deprædicatur ſerum lactis; vel ipſummet lac, ni obſtet debilior ſtomachus. Nec minori ſucceſſu adhiberi ſolent aquæ Vallenſes, Monferinenſes, Meinenſes, Reginenſes, Veſullenſes, aliæque innumeræ frigidæ minerales ejuſdem indolis; quæ aliorum medicaminum vires æmulari, vel ſuperare videntur. Nonnunquam conducunt ſedantia, imò & hypnotica; dummodò non niſi præmiſſis generalibus præcipiantur

Haud inanem poſtremò operam ludunt enemata refrigerantia crebrò injecta; nec ab expertis abdicantur balnea, quibus ſæpiùs reliqua quaſi completur curatio.

ÆSTUS MORBOSUS.

VIRIUM EXOLUTIO.

LICET hic morbus à poſtremo vix diſcrepare videatur, & cum illo ſæpiùs implicetur; à rectâ tamen inſtitutâ *diagnoſi* facilè diſtinguitur; cùm unus lento greſſu incedat, nec niſi ſenſim incrementum ſumat; dùm alter brevi à recenſitis cauſis contrahi poteſt. Præterea *virium exolutio*, noſtratibus *épuiſement*, pejoris eſt ominis, abſimilemque curam expoſtulat. Nec huc coincidit virium proſtratio ſymptomatica, quæ lipothymiam, paralyſim, alioſque graviores morbos concomitatur; cùm vires exhauſtæ, de quibus in præſentiarum, morbum, ut inquiunt, per ſe referant. Alimentorum penuria, enormes hæmorrhagiæ; larga per alvum, renes, cutem, &c. profluvia; curſitationes longiores; labores improbi, ſtudium immodicum; amoris æſtus in rabiem quaſi verſus; onaniſmus, vel hæc nefanda conſuetudo quæ aſtu funeſto ſemper occultatur, &c. virium lapſum accerſere ſolent; qui ratione fontis & gradûs, nunc periculi expers; nunc gravis & *ancipitis eventûs;* aliàs exitialis & letho finitimus judicatur.

Etſi à perſpectis jam memoratis cauſis ſæpiùs in propatulo ſe ſiſtit hoc ægritudinis genus; peculiaribus etiam *ſignis* innoteſcit, quæ ſic ſe habent. Itaque hoc morbo correpti vix pedibus ſtare queunt, vel gradu ceſpitante ambulant: contabeſcentium mens ſensìm obnubilatur; & artus quodam ſtupore afficiuntur: in varias febrium ſpecies incidunt, delirio, lipothymiâ, aliiſque truculentioribus ſymptomatibus ſtipatas: ſomnus, quo recreantur vires, arcetur; impediuntur organa reſpirationi famulantia: alvus utplurimùm ſtricta manet; aliæque excretiones ægrè perficiuntur. Haud raro erumpunt hæmorrhagiæ è naribus, ore, &c. vix cohibendæ: ſtillicidium ejuſdem commatis per urethram, ſuâ diuturnitate funeris metum incutiens, in quodam ganeone obſervaſſe memini. Sub hâc *calamitosâ rerum conditione* ſanguinem ſuis particulis balſamicis orbari & mortem eſſe in propinquo facilè colligitur. Nec deſunt qui priuſquam de morbo conſtiterit ab ingruente ſyncope, ſubitâ nece extinguuntur. Nonnulli demùm morbo ad acmen perducto, lecto perpetuò affixi, vitam trahunt tædio & ærumnis exaſperatam; & tractu temporis ab libitinæ rationem veniunt. Nonnunquam tamen ad incitas redacti, & pro deploratis habiti, ad vivorum numerum quaſi revocantur; hæc curationis ſpes eluceſcit, ſi viſcera nullam labem contraxerint. Hinc variam pro morbi gradu & diverſis phænomenis, inſtituendam eſſe *prognoſim* conſectarium manet. Præterea nil certi de eventu ſtatui poteſt, ni recta cauſæ remotæ habeatur

VIRIUM EXOLUTIO.

ratio; quæ tamen, pessimo ægrotantium consilio, sæpiùs atrâ caligine immergitur.

Inter *perscrutationem hoc morbo denatorum*, conspiciuntur phlogoses & purulentiæ; atque stagnationes diversæ sortis. Reperiuntur cerebrum tabo conspurcatum; processus falciformis osseus: pulmones putridi costis hærentes, cum mediastino nonnunquam inflammato; sanguis concretus in bronchiis: cor sanguine concreto turgens, purulentiâ tactum, concretionibus lapideis inquinatum; valvulæ osseæ: pericardium cordi accretum, vel sterno morbosè hærens, aquâ turgens, purulentiâ defœdatum, vel lapides continens: ventriculus inflammatus, sanguinem concretum continens, ulcusculis exesus & gangrænosus: hepar durum & infarctum, putridum; cum cystide felleâ inani: lien marcidus, ingens, cartilagineus & putris: renes putridi; & lithiasis renum & vesicæ: præter aneurismata in abdomine, tumores steatomatosos & cysticos; sanguinem stagnantem, &c. quibus addere licet peritonæum crassissimum, vel absumptum.

Blandioribus remediis oppugnari debet hic affectus; ideò parùm in hoc casu conducunt cardiaca, analeptica, aliaque cognata stimulantia, vel roborantia, apud vulgus decantatissima; quæ vires potiùs proritant, quàm resarciunt. Cardiaca enim exquisitiora, sub hâc rerum conditione, follium munia, ergà vulgatissimum ignem, accuratè æmulantur; cùm hoc remedii genere ignis vitalis lucidior fiat, sed citiùs absumatur & extinguatur. Hinc totum ferè negotium, congruo composito regimine, naturæ est committendum: huic obsecundat mentis & corporis quies, quæ ad vires refocillandas non immeritò deprædicatur. Nec parvi habetur aëris permutatio, multiplici experientiâ comprobata; cujus beneficio plures, nullâ aliâ adhibitâ curâ, pristinæ sanitati restituuntur. Fessis intereà succurritur alimentis euchymis; sed sæpiùs obstant febris & prava stomachi dispositio; adeò ut primum tunc temporis incumbat munus, ut diluentibus & temperantibus compescatur febris; atque blandioribus catharticis everrantur sordes in ventriculo nidulantes; cujus tonus debito dein stomachicorum usu instauratur. Nemo non novit alimenta exquisitioriora; jusculа nempè vel succum è coctis carnibus expressum; gelatinas, cibum album, aliaque sexcenta artem culinarem, potiùs quàm medicam spectantia: sed plerosque latet, hanc alimoniæ speciem haud semper ritè coqui in stomacho ob defectum scilicet salivæ, quæ solâ masticatione elicitur; adeò ut plures occurrant, qui pane & carnibus, absque incommodo, vescuntur; quorum stomachus, quod benè notare expedit, ab ipsomet jusculo gravatur.

Hinc patet quanti sit momenti ut ritè perpendantur stomachi vires, & magis congrua seligantur alimenta, ne à præposterâ horum elaboratione ægrorum res in pejus ruant. Nec una eademque methodus competit macilentis & obesis: primi enim omnes evacuationes ægrè ferunt quæ aliis optimè cedunt. Emaciatis prætereà proficuè adhibentur alimenta euchyma, raró obesis profutura. Solum lac, cæteris consentientibus, utrisque

emolumento esse, experientia docuit: sed parùm neutris conferunt analeptica, è pharmacorum penu deprompta; ac præsertim cardiaca, quæ fugacem tantummodò effectum præstant: hæc enim cujusvis sortis stimulantia, sanguinis excandescentiam fovere; & hinc summam perniciem inferre queunt; ni solerti manu tractentur. Verumtamen ritè indagatis morbi causis & phænomenis; ac congruâ institutâ diætâ, manus auxiliatrices præbere valent prædicta medicamina, præsertim in phlegmaticis, & ætate provectis, quorum sanguis minus ad effervescentiam pronus jure censetur.

VIRIUM EXOLUTIO.

Hîc tamen non est subticendum martialia & ipsummet corticem peruvianum summis laudibus extolli à clarissimo TISSOT de praxi medicâ benè merito: hæc enim sæpiùs profuisse in hoc affectu à nimiâ seminis profusione contracto, asserit egregius Author, qui suam de hâc re mentem ad experientiæ incudem sæpiùs revocavit. De horum tamen remediorum viribus ulteriùs, pace laudati Authoris, inquirendum esse censemus; cùm sub hâc rerum conditione, humorum excandescentiam insensissimam concitare queant. Quod ad venæ sectionem attinet, nullus ambigendi locus quin huicce morbo officiat; ideò à sanioribus planè abdicatur, ni urgeant immanis cephalalgia, febris vehementior, vel hæmorrhagia, nullâ aliâ arte cohibenda. Haud minùs pertimescenda sunt cathartica; quæ tamen adhibere licet, urgente necessitate: conducunt enim, ut jam innuimus, hæc postrema in pravis digestionibus; quas, viribus exhaustis, luctuosas quandoque evadere neminem clinicum latet. Posthabitis demùm hisce monitis, futilem fore probam & rationalem vivendi normam cuivis obvium.

SANGUINIS INOPIA.

NIL aliud est hic affectus, de quo altum apud Authores silentium, quàm *inanitas vasorum sanguineorum*. Semper ferè delitescit hoc haud infrequens morbi genus; quod per sectionem cadaverum in apricum venit; nec ex alio fonte depromemus, quæ de hâc re nobis sunt dicenda. Hunc morbum *intricatissimæ indaginis* meris conjecturis assequi licet post inediam insolitam; vel immodica sanguinis profluvia, tàm per venæ sectiones, quàm ab hæmorrhagiis: sed dubia & fallacia sunt hæc indicia, cùm nonnunquam accidat, ratione peculiaris corporis constitutionis, quâ omnes excretiones quasi sufflaminantur, ut post inediam diutiùs protractam, emergant febres solis venæ sectionibus fugandæ; quod sanè quidem arguere videtur haud ultra modum, sub hoc casu, depleta & exinanita fuisse sanguinis receptacula. Nec huncce morbum magis in propatulo sistit stupendum sanguinis profluvium; cùm nonnunquam accuratiori observatione compertum fuit, quòd è maximo hujusce laticis

Sanguinis inopia.

dispendio, non solum non minuatur ejus moles, sed è contrà augeatur; & emergat plethora; cujus phænomeni modum jam suprà extricavimus. E quibus colligere datur quòd etiam post defectum alimoniæ, vel diuturniora sanguinis profluvia, de sanguinis penuriâ nondum liquido constet. Hinc sequitur spissioribus tenebris obvolvi huncce morbum; ni præcesserint exaratæ causæ, & à solâ vitiatâ hæmatosi pendeat, quod haud semel observasse mihi contigit in nonnullis cachecticis, & præsertim virginibus chloroticis in quibus sufflaminabantur catamenia, quod sanè notatu dignum occurrit.

Hinc patet quantis difficultatibus prematur hujusce morbi *diagnosis*; adeò ut sæpiùs Œdipo opus esset. Inter hasce angustias, nonnulla è proprio penu deprompta candidè aperiemus; quæ, si animum veritatis avidum minime expleant, suspicionem saltem hujusce latentis affectûs injicere queunt. Itaque hoc abditissimo morbo afflicti, viribus sensim orbantur; & de pertinaciori aurium sibilo conqueruntur: appetitus languet vel planè deficit, & faciei nitor sæpiùs obscuratur. Plerique alvi fluxu confligantur, vel diabete laborant: alii sudoribus diù noctuque diffluunt. Nonnulli, ad lipothymias proni, subitò rapiuntur. Interdum tument tibiæ; atque dein in pectoris & abdominis cavum effunditur latex serosus. *Procedente morbo*, utplurimùm insomnes ægri, alta ducunt suspiria, & omnem ferè recuperandæ sanitatis spem deponunt. Nec desunt qui mœroribus confecti, vel perpetuâ mortis formidine pressi, planè desipiunt; donec seriùs ocyùs rebus humanis vale supremum dicant. Si sub hâc rerum conditione de inediâ, vel immani sanguinis profluvio constet, haud falsò infertur vasa sanguinea inaniri: sed nonnunquam, ut verum fatear, desiderantur prolata signa; & deficiunt prænuntii; adeò ut planè tunc occultetur hic morbus exitialis, qui vel oculatiores fugit.

Fidem sanè superant quæ pluries inter rimanda *cadavera* hoc morbo extinctorum observavimus; nonnnulla vidimus quasi exanguia, adeò ut etiam apertis capite, thorace & abdomine, ne quidem guttam sanguinis funderent; non secùs ac si partes sectæ è merâ cerâ conficerentur. Diligentiùs perscrutata vasa exilia omninò depleta reperiebantur; majoribus verò semivacuis se præbentibus: utraque flatu turgida occurrebant; qui, trans pellucidas cerebri venas & arterias, oculis facilè subjiciebatur: insuper aërem intra prædicta receptacula sæpissimè reperiri, minime fugit, qui numerosis sectionibus interfuerunt. Ne minimum ferè cruoris vestigium vidimus in cerebro cujusdam virginis, subitâ nece extinctæ; cui intra annum centies, nescio quâ ratione, vena secta fuerat. Idem fermè phænomenum observavimus, haud procul abhinc annis, in cadavere viri nobilis, ætatis floridæ, qui inexpectatâ syncope occubuerat, post restitutam ferè valetudinem à peripneumoniâ; quâ vigente, numerosissimas venæ sectiones passus fuerat: ex institutis enim solitis dissectionibus, ne quidem cruoris guttam stillabat; ac vasa cerebralia mero flatu turgida apparebant: imò & cordis receptacula, mirum sanè dictu, vix sanguinis

vestigium præbebant. His adnectere lubet curiosam observationem clar. DE HAEN, de quodam arthritico omnis morbosæ evacuationis planè immunis;, cujus pulsus semper fuerat fortis & durus; nisi morte jam præ foribus adstante. Reperiit egregius vir in exenterato cadavere arterias & venas amplas, sed flaccidas & inanes, si excipias filum, vel chordam tenuem, albam & polyposam, crassitudine inæqualem, quæ in majori suâ diametro vix sesqui lineam habebat. Cor etiam crassum, pallidum & vacuum, pauculum grumosi vel polyposi cruoris continebat. Alium de hâc re casum tradit laudatus Author, respicientem quamdam feminam debilissimam, cujus pulmones à diù hausto metallurgorum vapore tabefacti deprehendebantur; cujus scilicet corpus ita exangue fuit, ut quamvis aorta, vena cava & alia majora vasa aperirentur, nullâ spongiâ ad imbibendum sanguinem opus fuerit. In quâ historiâ, de quovis inter vitam sanguinis dispendio, altum silentium.

SANGUINIS INOPIA.

Parvi sane quidem refert mentionem injicere de *remediis* quibus, dum viverent, utebantur hoc morbo denati: inter illos verò qui incolumes evaserunt, de morbi indole haud benè constitit; cùm nusquam evidentioribus signis se protulerit sanguinis inopia; adeò ut nil certi de hâc re in medium adducere liceat. Variis tamen observationibus instructi asserere minime dubitamus futilia esse pleraque remedia; si excipias illa quæ digestionibus prospiciunt, & organorum vitalium tonum blandè instaurare valent; inter quæ præcipuum locum obtinent rhabarbarum & martialia, quæ, cæteris consentientibus, haud inefficacia censeri debent. Quoniam verò imparia sunt instaurandæ massæ sanguineæ prædicta medicamina; in subsidium sunt vocanda alimenta euchyma: ideò danda est opera, ut congrua seligantur, atque debitâ copiâ ingerantur: in hoc sanè præcipuus versatur curationis cardo; cùm hîc plus victûs rationi quàm Pharmaciæ tribuendum esse nemo non intelligat. Summam insuper opem conferunt deambulationes amœnæ, pergratæ peregrinationes, aliæque cujusvis sortis lepidæ exercitationes; quæ animum exhilarando, organa digestioni & hæmatosi famulantia firmant: nec in alio versatur totius curationis cardo. Coronidis loco, addere juvat hunc morbum rarò simplicem esse; sed utplurimùm aliis implicitum: hinc difficilior ad curationem aditus.

Fluxuum et eruptionum retrocessus.

FLUXUUM ET ERUPTIONUM RETROCESSUS.

QUANTI sit momenti hoc familiarissimum ægritudinis genus apprimè nosse, neminem practicum fugit. Complectitur, ut patet ex ipso titulo, suppressas evacuationes naturales; sufflaminatas eluvies morbosas, sanguineas nempè, purulentas, alteriusve sortis; & retrocessum tumorum & eruptionum diversi generis. Itaque ab *impeditâ perspiratione* emergunt febres, utplurimùm ephemeræ, dolores, defluxiones vel inflammationes in variis partibus, diarrhœa, &c. *Inhibita sputa*, tàm in acutis quàm in chronicis, graviora accersunt symptomata; quod intellectu assequi facillimum. Haud minorem metum inferunt *sufflaminatæ urinæ*. Obstructa bilis incernicula variorum affectuum sunt prænuntii. *Lac devium* varia post se trahit incommoda. Debacchatur in corpore *retentus sanguis* per catamenia, hæmorrhoides & hæmorrhagias elabi solitus. Maximam perniciem inferunt *resorpta lochia*; vel colluvies purulenta à solitâ sentinâ revulsa: & sic de aliis stillicidiis & transudationibus, ex oculis, naribus, auribus, ore, genitalibus, ano, capite, axillis, pedibus, &c. è quibus impeditis, vel repulsis exsurgit morborum ilias; quibus affectibus debellandis futile impenditur opus, ni horum genuini fontis habeatur ratio; quæ tamen inexpertos, & imperitos plerumque latet. De cohibitâ perspiratione, de obstructâ alvo, de suppressis sputis, urinis, hæmorrhoïdibus, lacte, mensibus & lochiis, seorsim suo loco agere consultiùs visum fuit. Itaque de hisce tantummodo ægritudinum speciebus, quæ ad prædictos articulos minime pertinent hîc commemorabimus; in quarum censum veniunt *hæmorrhagiarum* consuetarum *cessatio*; ulcerumque diuturniorum, tùm spontaneorum, tùm artificialium exsiccatio: variorum stillicidiorum, diversis partibus prospicientium, suppressio; ac demùm tumorum, aliarumque cutis eruptionum retrocessus.

Varios & graviores exhinc emergere morbos, vel læsiones organicas, utplurimùm indomabiles, docet autopsia cadaverum. Passim enim occurrunt infarctus, phlogoses & purulentiæ; siderationes, &c. in conspectum venit colluvies serosa intrà & extrà cerebrum; deteguntur abscessus in hoc viscere, & ossa cranii carie læsa. Reperiuntur pulmones sanguine infarcti, inflammati, purulenti, indurati, putridi: cor sanguine obrutum, variis fissuris hians; pericardium aquam vel sanguinem colligens: mediastinum effuso cruore turgens; & hydrops pectoris. Conspiciuntur in abdomine ventriculus inflammatus, tabo conspurcatus & sideratus: hepar ingens, scirrhosum, putridum, vicinioribusque partibus annexum: pancreas infarctum & induratum: omentum scirrhosum, purulentum & exesum; mesenterium obstructum, & steatomata huic adnata. Præterea annotantur in

in imo ventre colluvies ſeroſa vel ſubcruenta ; abſceſſus variæ ſedis, tumores anomali ingentes, quibus addere licet viſcera adipe obruta.

FLUXUUM ET ERUPT. RETROCESS.

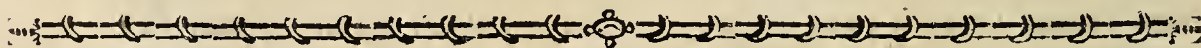
Si *hæmorrhagiæ* quæ in conſuetudinem abierunt, non ſecùs ac hæmorrhoïdes & menſes, *ſtatis temporibus minime recurrant*, quædam pedetentim emergit plethora, è quâ ſæpiùs ſuboriuntur febres acutæ, cephalalgia, ophthalmia, angina vera & ſpuria, eryſipelas, ſpirandi difficultas, hæmoptyſis; phlogoſes internæ, & præſertim pleuritis & peripneumonia; aliique affectus mali moris, qui ægros in vitæ diſcrimen trahunt. Plurimùm conducere in hocce caſu *venæ ſectiones*, nemo non videt; nec minorem opem præſtat opportuna victûs ratio : ſuumque ſymbolum etiam conferunt diluentia, cathartica mitiora, diaphoretica blandiora, aliaque evacuantia, quæ pro re natâ ſeliguntur, & diversâ methodo ſubminiſtrantur. *Ex ulceribus exhauſtis* prodeunt graviora infortunia, quæ etiam funeris metum incutiunt; ſi nullâ interpoſitâ morâ haud revocetur priſtina purulentia; vel novum cudatur ulcus; ut materia quâ conſpurcatur ſanguis, è vaſis excutiatur; atque ad hanc ſentinam amandetur prædictum tabum; quod aliàs ad hepar, pulmones, cerebrum, &c. irruere ſolet; uti patet è traditâ cadaverum hiſtoriâ. Hunc peſſimum & exitialem inhibere valent exitum *venæ ſectiones*; cùm pluribus emolumento fuiſſe hæmorrhagias ſpontaneas rectè notarint practici : ſed hæc munia feliciùs obeunt *cathartica* & *diuretica*, naturæ magis conſentanea; cùm pluries obſervatum fuerit quod materia purulenta devia & ſanguini confuſa per ſedes & urinas, mero œconomiæ animalis motu, exitum ſibi paraverit.

Tranſudationes verò, quæ nec ſanguinis nec puris naturam redolent, à ſolito alveo *revulſæ*, minus portendunt periculum; & eamdem fermè *curam* ſibi vindicant; quæ ſcilicet verſatur circà venæ ſectiones, cathartica, diuretica, diaphoretica & ſalivantia, quorum beneficio materia morboſa, ad varia colatoria appellens, è vaſis ſubtrahitur : ſed tutiùs incedunt qui omni ope moliuntur priſtinæ eluviei redintegrationem; cùm ſæpiùs futilia deprehendantur alia præſidia; uti pluries mihi obſervaſſe contigit poſt ſufflaminatum inviſum pedum ſudorem, ab intempeſtivè admotis adſtringentibus : quam præpoſteràm medelam preſſo pede ſequuntur vertigines cum aurium tinnitu; ſpirandi difficultates, cardialgiæ, dolores varias partes reſpicientes, quibus vexantur maleferiati ægri; donec in integrum reſtituatur priſtina tranſudatio. Uno verbo in omni evacuationum ſuppreſſione eò collimant ſaniores practici, ut ſolitæ revocentur; vel aliam quamcumque moliantur purgationem, quæ fluxûs prohibiti vices explere valeat; ac ſub hoc conſpectu ſæpiùs conducere depurantia ipſis jure perſuaſum fuit.

Haud abſimilis fermè methodus eſt adhibenda poſt retrogreſſas eruptiones cutaneas, vel repulſos tumores : ſcitur primarum receſſum periculoſæ eſſe aleæ in morbis acutis; morbillis nempè, variolis; febre eryſipelaceâ, ſcarlatinâ, purpuratâ, &c. ni illicò ſuccurratur ægris per diaphoretica,

FLUXUUM ET ERUPT. RETROCESS.

balnea tepida, veficatoria, aliaque confimilia quibus declinari poteft reformidanda metaftafis. Licet regreffus eruptionum chronicarum; achorum nempè, fcabiei, herpetis, &c. haud imminens exitium minetur; periculo tamen minime vacat: cùm exhinc varii emergere queant affectus, qui grave curantibus faceffunt negotium; febres fcilicet mali moris, deliria cum furore, epilepfia, convulfiones, cephalalgiæ, cæcitas, furditas; fuffocationes, dolores interaneorum acerbi, &c. quibus præcavendis & avertendis omnem operam impendere expedit, tempeftivâ præfidiorum jam memoratorum adminiftratione, nimirùm venæ fectione, catharticis, diureticis, aliifque cujufvis fortis evacuantibus: nec pofthabenda cathæretica cuti impofita, quorum efficacia celebriorum Medicorum praxi confirmatur: ni fatiùs fit priftinum morbum quâvis adhibitâ arte revocare. Quantum immineat periculum à retrogreffis tumoribus, veluti parotidibus, bubonibus, anthracibus, &c. neminem fermè latet: tùm nil non movendum ut præcaveatur metaftafis; & materia morbofa ad quæcumque corporis incernicula devolvatur; ad quod opus conferunt indicata auxilia; nec abfimilis eft hæc adhibendi modus.

DOLORES.

SUB diverfis gradibus fe proferunt dolores; nullique corporis viventis parti parcunt. Acutiffimi nempè fæviunt in caput, dentes, aures, ventriculum, tubum inteftinalem, renes, lumbos, artus, &c. minorem tyrannidem exercent hepati, pulmonibus, lieni, cæterifque ejufdem fabricæ vifceribus impacti. Multifariàm fe produnt partibus carneis & membranaceis infidentes; qui rheumatifmi, arthritidis, luis venereæ, hypochondriafis, fcorbuti, cachexiæ, &c. plerumque funt foboles. Hæc infuper molefta fenfatio, in quâcumque parte defigatur, diverfos fubit modos; alia enim eft gravativa, alia pulfans, pungens, lancinans, erodens vel ulcerofa, æftuofa vel urens; pruriginofa, &c. *Dolor gravativus* caput, renes, aliaque vifcera abdominalia fæpiùs dilaniat: *pulfans* fævit circà cranii compagem, & in fingulis partibus, ubi pus conficitur; atque hæc præcipuâ notâ conjiciuntur abfceffus interni. Dolore *pungitivo* & *lancinante* difcruciantur partes membranofæ; qui eò acerbior evadit quò majori tenfione gaudent: id genus funt dolores pleuritici, lumbares, ifchiadici, colici; fpinæ, ut inquiunt, ventofæ, &c. *Dolor erodens*, exulcerationum comes, pulmonibus, renibus, utero, &c. infigitur. *Urens* eryfipelata concomitatur: *pruriginofus* demùm cuti infidet. His addere licet hunc doloris fenfum obfcurum circà præcordia, vel hanc cordis anguftiam, quæ *anxietas* audit. Infuper omnibus innotefcunt dolores illi fpafmodici; vel hic *torpor molestiffimus*, qui vulgò *crampe* dicitur. Nec minùs nota hæc in iifdem partibus obfcura & tædiofa, nec infrequens, fenfatio, quam *inquietudines*

nocturnas vocitant. Haud prætermittenda hæc fugacis doloris ſpecies, vulgò *chatouillement*; à plantæ pedum, vel limbi coſtarum ſpuriarum titillatione concitata; licet cachinnum ſæpiùs moveat. Sunt poſtremò dolores preſſionis, contuſionis, diſtenſionis, vulneris, ambuſtionis, frigoris, &c. pediſſequi, qui innumeros modos ſubeunt. Hinc colligere licet è duplici fonte generatim prodire dolorum diſcrimina, à naturâ ſcilicet cauſæ laceſſentis, & à peculiari partis contextu. Dolores.

Dolor nullam *cauſam* externam agnoſcens, in quamcumque partem incumbat, raro eſſentialis audit. Quandoquidem ab alio primario morbo acuto, vel chronico, utplurimùm pendeat. Si truncum impetat, vel in artus ingruat ſub acutis; de quodam motu critico cogitandum: continuus verò pectoris & abdominis viſceribus incumbens, phlogoſim, ſuppurationem vel gangrænam minatur. Hunc dolorem ſanos & ægrotantes indiſcriminatim invadentem, cuicumque parti inſidentem, qui intermiſſionibus gaudet, vel ex uno loco ſerpit in alterum; à quâdam affectione nervorum ſpaſmodicâ oriri conjicere nil vetat. Sed illud altâ mente tenendum dolores illos familiariſſimos quibus conflictantur tùm valetudinarii, tùm ſani, è *quadruplici fonte* ſæpiùs altè recondito, plerumque prodire, rheumatico nempè, arthritico, ſcorbutico & venereo; de quibus ſatis ſuperque ſuo loco. Nec deſunt tamen dolores ejuſdem commatis, qui aliam originem mutuantur; vel ab animi pathematibus, ab affectibus convulſivis, ab impeditâ perſpiratione progerminantur. Occurrunt ultimò alterius ſortis dolorum iliades ab obſtructionibus, tumoribus, alterâve viſcerum labe; à quâvis colluvie, à corporibus extraneis, &c. de quibus alibi.

Quoniam in obſcuris ſæpiùs latet genuina dolorum indoles, minime mirum ſi nil certi de *eventu* plerumque ſtatui poſſit. Nonnunquam tamen ominari fas eſt: dolores ſcilicet capitis, dorſi & artuum, vigente febre, periculi expertes cenſentur; cùm utplurimùm ſublato morbo evaneſcant; vel futuram criſim polliceantur: hæmorrhagiam enim ſalutarem prænuntiant, qui oculis, temporibus & cervici infiguntur. Dolores erraticos internos ſæpiùs ſequuntur evacuationes conducibiles; lumbis impacti, futurum menſtruorum, hæmorrhoïdum, vel urinæ fluxum indicare ſolent. Immanes capitis dolores, qui nullas dant inducias, delirium vel affectum comatoſum præſagiunt. Si interni vehementiores, inter viſcerum infarctum, phlogoſim & purulentiam, ſubitò evaneſcant; haud levis de gangrænâ emergit ſuſpicio. Vagi & intermittentes raro ſunt ominoſi; ſed in ancipiti verſantur induciarum neſcii, & cuivis parti pertinaciter hærentes. Haud inanem poſtremò metum incutiunt dolorum metaſtaſes in pleuritide ſpuriâ, arthritide & rheumatiſmo, &c. Plura de hâc re, paſſim in hoc opere evolvenda, non addimus; ut nonnulla de *doloris ſede* in medium adducamus. Itaque non ſolùm atrâ caligine immergitur genuina variorum dolorum natura; ſed etiam ſæpiùs de læsâ parte minime conſtat; adeò ut utrumque meris conjecturis vix aſſequi liceat: notare enim expedit quòd morbus haud ſemper ſedem habeat in parte dolente: dolor enim

capitis sæpiùs pendet à pravis digestionibus : è pulmonum labe glottis in consensum trahitur : ex obstructis visceribus abdominalibus nonnunquam prodeunt dolores dorsi & pectoris : calculo vesicæ vel phlogosi prostatarum laborantes de dolore in extremo pene conqueruntur : tenesmum pariunt varii intestinorum affectus, ab ano remotissimi. Innumeræ de hâc re passim prostant historiæ ex autopsiâ cadaverum depromptæ, quas contractas hùc colligere expedit.

DOLORES.

Reserato *capite* patent variæ læsiones, quæ totidem causæ audiunt dolorum capitis, de quibus fusè suo loco. Nec minorem stragem exhibet *pectus :* conspiciuntur enim pulmonum hærentiæ, infarctus, phlogoses, purulentiæ & putredines : occurrunt pulmones præduri, tumidi, crustâ obducti, lapillis fœti ; vel vesiculis sero turgidis infarcti. Trachea & bronchia osseam duritiem nonnunquam contraxerunt ; non secùs ac aorta, aneurismati aliàs obnoxia. In propatulum venit cor ingens ; vel sanguine distentum, marcidum, purulentum, ulcere exesum, tuberculis obsitum, excrescentiis deturpatum ; vel è sede depulsum. Reperitur mediastinum crassum, sanguine turgens, aliove modo labefactatum : ut de hydrope pectoris, pericardii & mediastini sileamus. His subjungere expedit varias hepatis, cystidis felleæ, ventriculi & lienis vitiosæ dispositiones & defœdationes, quarum dolores falsò pectori adscribebantur.

Fecundissima est cadaverum historia respiciens *abdomen :* in apricum enim venit stomachus, instar intestini, contractus ; skirrhosus, inflammatus, purulentus, sideratus, ulcere exesus & perforatus ; sanguine vel saburrâ nigrâ turgens, flatibus distentus ; materiam mucosam, æruginosam vel saniosam recondens ; lapides fovens ; ac nonnunquam è sede depulsus : se offerunt hujusce visceris tumores skirrhosi, & cancrosi ; non secùs ac abscessus : in ipso reperiebantur vermes, lapides, pilulæ, zingiber ; aliave corpora præposterè ingesta. Cernitur pylorus laxior, vel plus æquo constrictus ; skirrhosus, ulcere erosus, vel corpore extraneo obstructus. Obvia fiunt intestina flatulenta, pituitâ vel fæcibus infarcta ; inflammata, purulenta, erosa, perforata & gangrænosa ; intorta & convoluta ; effuso sanguine scatentia, lapides recondentia ; skirrhosa & tuberculosa ; ultra modum dilatata ; mirè coarctata & callosa ; lumbricos & tæniam foventia ; invicem demùm, partibusque ambientibus annexa. Deprehenditur hepar exangue, exiguum ; ingens, obstructum, skirrhosum, tuberosum, steatomatosum, hydatidibus fœtum, & calculosum ; pus colligens, ulcerosum & putridum ; diaphragmati & costis hærens. Occurrit cystis fellea bile tumens, calculis fœtâ & purulentiâ conspurcata. Detegitur vena portæ ultra modum distenta, vel partim ossea. Patet lien ingens, abscessum recondens, putris, dilaceratus ; exiguus, induratus, skirrhosus, cartilagineus, lapidescens, appendicibus instructus, ac partibus circumambientibus accretus. Oculis subjiciuntur pancreas inflammatum, skirrhosum, purulentum putridum, lapidesque recondens ; ductus pancreaticus verme obturatus ; omentum crassum, skirrhosum, absumptum, marcidum

Dolores.

& partibus vicinis accretum ; mesenterium tabidum, obstructum, hydatidibus refertum, lapidescens, materiâ caseosâ infarctum, inflammatum, purulentum, & putre ; peritonæum phlogosi tactum, putridum, erosum vel granulosum ; ac demùm diaphragma disruptum. Quibus addere licet stagnationes serosas, cruentas, sordidas & ichorosas ; flatus extrà intestina ; hydropem peritonæi, ovariorum ; aliumve cysticum ; tumores diversæ indolis è visceribus erumpentes, corpori celluloso accretos, processibus membranosis hærentes, vel vertebris adnatos ; aneurismata variæ sedis ; herniam intestinalem, epiploicam, & vesicæ ; viscera invicem accreta, transposita ; vertebrarum lumbarium cariem, &c. renum, vesicæ, genitalium, vicinarumque partium læsiones, de quibus alibi, consultò missas facimus.

E prolatis colligitur *curationem* ad morbi causam, quæ tamen atrâ caligine plerumque immergitur, esse dirigendam ; quod sanè grave sæpiùs negotium curantibus facessit : sed plerique huic indagini perfunctoriè hærentes ; vel planè posthabitâ inextricabili morbi causâ, curæ merè palliativæ, vel generali quamcumque impendunt operam ; donec dilucidiùs innotescat morbus : vel spontaneis naturæ viribus solvatur Sub hoc conspectu, haud exiguam laudem meretur venæ sectio ; quæ tamen teste quotidianâ experientiâ, non in omnibus casibus congruit : sed cuivis dolori opitulari solent diluentia & demulcentia affatim epota. Conducunt etiam, præmissis præmittendis, anodyna, imò & hypnotica ; dummodo nulla sint infarctûs, phlogoseos & gangrænæ indicia : horum etiam usus tàm externus, quàm internus vetatur, sub doloribus arthriticis & rheumaticis ; aliisque pluribus morbis organicis ; cùm, stuporem inducendo, morbi causam sæpiùs figunt & contumaciorem reddunt ; adeò ut, cessante narcotici operatione, graviores nonnunquam & ferociores occurrunt dolores. Aliàs haud exiguam laudem merentur narcotica ; licet intùs sumantur, vel extùs admoveantur. Ope corticis peruviani, alteriusve febrifugi sæpiùs debellari dolores intermittentes jam suprà innuimus : sed haud nisi summâ cautelâ præscribi debet illud specificum : cùm haud raro occurrant febres dilucidis intervallis quiescentes, qui hocce præsidio domari minime patiuntur ; quin potiùs exasperentur, vel prorogentur ; quod altâ mente tenere debent ægrorum saluti incumbentes. Sed nil magis prodest in variorum dolorum medelâ, quàm revulsio, quâ sanguinis, humorum, vel succi nervei motus ad aliam partem dirigitur ; quod opus evacuatione, & irritatione peragitur : ideò præter venæ sectionem, quæ in hunc scopum sæpiùs præcipitur ; opportunè admoventur hirudines ; cucurbitulæ siccæ, vel scarificatæ, vesicatoria & caustica ; nec despiciendum cauterium actuale, moxâ, vel quâvis aliâ arte paratum ; cujus usum antiquissimum summè deprædicant Sinenses, aliique populi Orientales. Insuper haud inutilem opem sæpiùs præstat ergà cephalalgiam atrociorem, incassùm adhibitis aliis præsidiis, simplex pediluvium tepidum ; nec sub hoc casu suis viribus defraudantur frictus artuum. Ad summam nil proficitur,

Dolores.

uti jam ſuprà inculcavimus, inter dolorum curationem; ni priùs cauſæ, è naturæ gremio eruendæ, habeatur ratio. Examinandum nempè an à vitio quodam organico pendeant dolores; nùm ad alium primarium morbum, ſcorbutum nempè, luem veneream, &c. ſint referendi; utrùm quædam pars è genuinâ ſede dimoveatur, ut in diſtorſionibus, luxationibus, fracturis, herniis, &c. à quibus benè perſpectis & trutinatis curandi judicium dirigitur.

DEFLUXIONES VEL AFFECTUS CATARRHALES.

EVIDENTIORIBUS *ſignis* ſe proferunt humorum defluxus, caput, cervicem, naſum, aures, labia, dentes, fauces, glottidem, laryngem, bronchia & pulmones impetentes: ſed haud dilucidè ſe produnt; vel alium morbum mentiuntur, qui in alias partes ingruunt; licet tamen febre ſui generis ſtipentur; hinc fit ut plures ſpurio ſchemate decepti, inopportunis remediis hujuſce morbi curationem ineant. *Exordium* verò capiunt genuini affectus catarrhales à levi frigore, per vices recurrente, quod excipit febris continua, vel intermittens; nunc mitis, nunc vehemens; inappetentiâ, anxietatibus & ſpontaneis laſſitudinibus ſtipata; quæ cæterùm ad plures dies vulgò protrahitur. Exſurgunt intereà dolores, qui non ſolùm parti primò affectæ inſident; ſed etiam ad cæteras, vel remotiores, propagantur. Si partes pervias, nares putà, tracheam & bronchiam impetat humorum decubitus; quoddam emergit profluvium, quo materia morboſa exitum ſibi parat: ſin aliter; ſuboriuntur infarctus, plus minuſve conſpicui, vel intumeſcentiæ ad phlogoſim vergentes. Oculorum, naſi, faucium & labiorum defluxiones viſu percipiuntur: tuſſi & raucedine ſe prodit laryngis & pulmonis affectus catarrhalis. Gravedo, dolores capitis, cervicis, aurium, &c. è relatu ægrotantium innoteſcunt: faciei verò, oculorum, oris & cervicis intumeſcentiæ ante oculos verſantur, vel digitis contrectantur. Quanquam prima deſtillationum catarrhalium tempora, quæ intrà biduum continentur, nonnunquam ſint procelloſa; levem tamen metum incutiunt; etiamſi febris catarrhalis ad plures dies, duodecim ſcilicet vel quatuordecim haud rarò prorogetur.

Præter fluxiones catarrhales ſimpliciſſimas & vulgatiſſimas de quibus hactenùs, aliæ graſſantur *pravæ indolis*; vel, ut inquiunt, mali moris: id genus ſunt *febres catarrhales* malignæ, anginæ phlogodeæ vel gangrænoſæ, infarctus pulmonum inflammationis finitimi, faciei eryſipelata, defluxiones rheumaticæ, inſultus apoplectici, aliæque innumeræ alterius morbi faciem induentes, quâ ſanè minime decipiuntur ſolertiores, & experti; cùm prædicti affectus febrem catarrhalem comitem ſemper habeant; & hocce *indicio* à conſimilibus diſtingui queant. Inſuper è defluxionum

albo expungendus est catarrhus suffocans, qui, tametsi eamdem nomenclaturam sibi vindicat, ab enumeratis speciebus toto cœlo distat.

AFFECTUS CATARRHALES.

Accessu aëris frigidi, quo impeditur perspiratio, natales sumere omnes affectuum catarrhalium species, vulgò perhibent. Dubitare profectò licet nùm ad materiæ cujusdam heterogeneæ in aëre latitantis ingressum, trans cutis & pulmonum porulos, potiùs non sint referendi, quàm ad meram sufflaminationem humoris innoxii; qui aliàs, teste quotidianâ experientiâ, per renes, sedes, & cætera corporis colatoria, exitum facillimè sibi parare valet. Nec me movent influxus catarrhales, hyeme crebriùs invadentes, illos qui æstuantes aëri frigido se credunt; præsertim si frigus luculento foco expugnare soleant; cùm morbi grassantis typus & gradus frigoris haud in eâdem versentur ratione. Præterea nemo nescit affectus catarrhales nonnunquam æstate, vel ardente syrio sævire, & epidemicè grassari: scitur quoque huncce morbum minime parcere meticulosis, qui in conclavi calido se recipiunt, imò & lecto tenentur; quod sanè extrà omne dubium, ni fallor, arguit sufflaminatam perspirationem haud jure incusari. Exhinc colligitur huncce morbum à *peculiari aëris constitutione*, thermometro nusquam expiscandâ, utplurimùm pendere. Haud tamen inficiamur, hanc materiam quamcumque heterogeneam, quâ scatet aër, à frigore nonnullas vires sumere; & ejus effectus tunc temporis pertinaciores & graviores plerumque evadere. Cæterùm *febres catarrrhales malignæ*, anginæ gangrænosæ, defluxiones pulmonum exitiales, &c. deleterium quoddam produnt, quod bibulis cutis vel pulmonum porulis exceptum, & sanguini immixtum summam perniciem inferre solet, quam soli aëris frigiditati, corporis spiracula præcludenti, referre absurdum foret: prætereà huic opinioni, licet acceptissimæ, adversari videntur varia constitutionum epidemicarum phænomena; quibus constat materiam morbosam, fortè domari nesciam, solis evacuationibus evinci; narium nempè stillicidio, anacatharsi, sudoris proventu & alvi solutione: quibus addere licet ipsummet lotium, quod sæpiùs, sub hâc rerum conditione, crassum & turbidum cum ægrorum emolumento observatur.

Eviscerata cadavera eorum qui defluxionibus catarrhalibus fuerant obnoxii, varias læsiones, strages & stagnationes exhibent. Familiarissima est aqua in thecâ cranii; non secùs ac in ventriculis, aliisque cerebri recessibus. Sæpiùs annotatur cerebrum sero spongiæ instar imprægnatum. Patent pulmones inflammati, putridi, pure infarcti & erosi; nec raro vomicam recondentes. Cor sanguine coagulato, vel concretionibus, ut inquiunt, polyposis distentum observatur; cum pericardio in nonnullis purulento. Viscera abdominalia purulentiâ vel putredine defœdantur. Hepar ingens se sistit; atque cystis fellea bile inspissatâ, vel pseudolapidibus turget. Aqua insuper, nunc limpida, nunc sordida, stagnat in pectore & in abdomine. His addere licet quod nonnullorum vasa, aliave receptacula sanguinem crassum & concretum contineant.

Si insultus catarrhales ab intùs susceptâ, per cutis, alteriusve partis

Affectus catarrhales.

perviæ porulos, materiâ quâdam, in aëre delitescente, oriantur; *salubriorem* fore *evacuationem* per eadem spiracula consectarium videtur; nec adversatur experientia. Illam, servatis servandis, promovere solent spontaneæ œconomiæ animalis vires: alioquin mitiora exhibentur *diaphoretica*, diluentibus & demulcentibus sociata, quorum beneficio fovetur insensibilis perspiratio; donec blandus sudor erumpat; cui, à quâcumque causâ promoveatur, favent ægrotantes, si ad lectum se conferant & leges diæteticas servent. Prætereà vapores & suffitus in eumdem scopum etiam faustè adhiberi nemo nescit. Nec inutiles censeri debent dejectiones alvinæ; licet alvus spontè solvatur, vel notissimis auxiliis sollicitetur: sed cautè dirigenda est hæc evacuatio, ne alteri obstet. Laudem etiam merentur in nonnullis constitutionibus epidemicis *emetica*; quorum ope, morbi fomes in primis viis latitans, foràs everritur; vel ipsemet morbus, quod sanè quidem mirum, in ipsis quasi incunabulis præfocatur. Opportunè nonnunquam adhibentur theriaca, aliæve ejusdem commatis confectiones cardiacæ & anodynæ, haud immeritò, sub nonnullis constitutionibus epidemicis, deprædicatæ; quæ scilicet humores subagitando perspirationi favent. Nec posthabenda sunt narcotica, dummodò expeditæ sint primæ digestionum viæ; sin minùs, nauseosa & nociva, à peritioribus abdicantur: infesta etiam censentur, si caput gravetur & adstricta sit alvus; cautè demùm cum hisce remediis mercari debent senio confecti; ne intempestivâ somnolentiâ ad fatum properent. De venæ sectione, vigente catarrho, multùm controvertitur apud Medicos; & adhuc fortè sub judice lis est: multiplici tamen experientiâ ratum manet hanc ægritudinis speciem epidemicè grassantem, post missum sanguinem, diutiùs in plerisque protrahi; imò & nonnunquam luctuosam evadere; nedum compescatur & eximatur; ita ut ad hocce præsidium haud nisi summâ cautelâ confugere liceat; quidquid obganniant hi, qui ad declinandam phlogosim summè necessariam esse deprædicant: nonnunquam tamen ad sanguinis missionem confugere licet, si immanis sæviat febris, urgeat spirandi difficultas, aliaque graviora vigeant symptomata. Ad summam, in immensum cresceret pagina, si omnia medicamina adversùs morbos catarrhales adhiberi solita hùc attexeremus: inane sanè & superfluum emergeret opus; cùm de peculiaribus defluxionibus seorsim suo loco agere cogat instituti ratio.

CACHEXIA,

Cachexia.

CACHEXIA.

Hoc nomine insigniri hanc sanguinis & *humorum dyscrasiam*, vel pravam conditionem, quam profert fœdus corporis color, neminem vel inexpertum fugit. Huic obnoxii censentur pueri & senes, non secùs ac à longo morbo convalescentes. *Essentialis* audit quæ ab aëre inquinato, à pravis eduliis & à peculiari humorum vitio ortum ducit. *Symptomatica* verò vocitatur quæ vigentis cujusdam morbi est soboles, scorbuti nempè, infarctûs viscerum skirrhosi, putredinis, congestionis purulentæ, alteriusve sortis; vel cujuscumque labis viscerum tùm pectoralium, tùm abdominalium: sed ægrè sæpiùs in praxi internoscitur hæc differentia. *Cachexiam* insuper *accersere* solent hæmorrhagiæ immodicæ, & numerosissimæ venæ sectiones: similem effectum exerunt profluviorum sanguineorum suppressio; præpostera intermittentium medela; intempestiva quartanæ sufflaminatio, &c. Cachexiam decoloratione conspicuam, leucophlegmatiæ finitimam esse, apud omnes in confesso manet; sed multùm discrepat à chlorosi, quæ eamdem fermè faciem præ se fert; cùm conjugium hanc brevi solvat; & illam econtrà exasperet. Alterius etiam est indolis icterus, licet vitiatam sanguinis crasim sæpè comitem habeat; cùm morbus regius intrà breve tempus debellari queat; & cachexia haud nisi diuturniori curationi cedat. Nec rectiùs collineant qui scorbutum ad cachexiam referunt, vel pro extremo hujusce morbi gradu habent; cùm haud desint scorbutici cachexiæ planè expertes; & plures occurrant cachectici quos nunquam attingit labes scorbutica. Notare tamen expedit quod prædicti morbi sæpiùs reipsâ implicentur; & hic fortè genuinus fuit erroris fons.

Calor faciei lividus, subviridis & plumbeus, totius corporis pallor; macies, vel levis cutis intumescentia, magis conspicua in facie, palpebris; & extremis artubus, qui impressa digitorum vestigia nonnunquam servant; sunt totidem *signa* quæ cachexiam produnt. Crebrò frigent ægri, atque de spirandi difficultate à quocumque corporis motu conqueruntur. Pulsus tardus & compressus exploratur, accedente serotinis horis febriculâ; nonnunquam inæqualis & intermittens, cum cordis palpitatione, observatur. Hæc excipiunt inappetentia & flatulentia, cum torminibus & hypochondriorum intumescentiâ; ex eodem fonte prodeunt ructus & crepitus, præsertim post assumptum pabulum erumpentes; cum alvo variâ & inæquali. Intereà urinæ turbidæ & subalbicantes, sub hâc adversâ valetudine, annotantur: ingruunt lassitudines spontaneæ; torpent artus cum totius corporis subtumidi segnitie. Mens quasi obnubilatur; & somnus fit profundior. Tument crura primò vespere; dein œdema in eodem statu mane perstat. In nonnullis demùm sudores fœtent, & erumpunt variæ

Cachexia. cutis efflorescentiæ; quæ licèt sæpiùs domari recusent, leve tamen incommodum pariunt.

Rarò exitium minatur hic morbus, si illibata sint viscera; aliàs vix curationem admittit; hunc enim omnem Medicorum artem eludere, si à vitio quodam organico, & insanabili ortum ducat, cuivis etiam rudi & inexperto obvium. Prætereà quò tardiores fuerunt progressus, eò *pertinacior* censetur: ubi vice versâ brevi incrementum sumpsit, faciliùs profligari solet. Cæterùm ab inconsulto cohibitâ febre quartanâ, alterâve intermittente contractus hic morbus; solo febris reditu; irritis antehàc exquisitioribus præsidiis, fugatur. Postremò cachexia in ætate provectâ, etiam sartis tectis visceribus, scorbutum, marasmum & hydropem post se trahit; vel horumce exitialium morborum typum præ se fert.

Ex *observationibus anatomicis*, tùm è proprio penu, tùm ex aliorum scriptis depromptis, colligitur, majora vasa, præsertim hepatica, sanguine concreto, atro & fœculento turgere: nec ex alio fonte scaturiginem ducit diversa interaneorum labes: conspiciuntur enim viscera livore affecta, arida, corrugata, skirrhosa, putredine absumpta, tuberculis vel hydatidibus obsita. Reperiuntur abscessus & tumores anomali, cum costarum & vertebrarum carie. Occurrunt demùm stagnationes serosæ, purulentæ, fœtidæ, &c. Præmisso generali læsionum conspectu, ad peculiares vel singulis partibus proprias devenimus: hepar scilicet adinvenitur decolor, subalbicans, plumbeum, maculis conspersum, vel granulis & tuberculis exasperatum; nunc mole magis, nunc contractum congestiones diversæ naturæ recondens, & nonnunquam hydatidibus refertum: ejus vesicula bile turget, nunc viridi & acerrimâ, nunc aqueâ & insulsâ; atque pseudo-lapillos felleos recondit. Lien in quibusdam ingens; in aliis compressus & corrugatus, durus & quasi lapideus deprehenditur. Epiploon mole varium, infarctum, vicinioribus partibus coalescens; vel putredine confectum, oculis subjicitur. Iisdem fermè læsionibus defœdantur pancreas, mesenterium & intestina, quæ sæpiùs verrucosa deprehenduntur. Non absimilem labem præ se ferunt renes pluribus calculis nonnunquam scatentes. Eadem vitia, infarctum nempè, phlogosim, purulentiam, putredinem & adhæsiones morbosas haud rarò exhibet pectus: reperitur alteruter pulmo pure absumptus. Nonnunquam semiputridum reperitur pericardium; quod aliàs latice limpido vel sanioso, cum erosione turget: cor maximum conspicitur, etsi ejus thalami & auriculæ sanguine orbantur; vascula majorum arteriarum, & ipsæmet valvulæ, cartilaginis, ossis vel lapidis speciem referentia, annotantur. Dirutis demùm cerebri munimentis; nonnunquam deteguntur, tùm in ejus anfractibus, tùm in aliis recessibus, stagnationes serosæ, cruentæ & saniosæ; concretiones gelatinosæ; hydatides plexibus vasculosis adnatæ: cerebrum in nonnullis spongiæ instar aqua turget, &c. quæ tamen omnia futile oculorum ministerium præbent, ni mentis acumine ad morbi phænomena dirigantur.

Nullam peculiarem *curationem* ſibi vindicat cachexia, quæ à quovis vigente alio morbo primario fovetur; cùm hoc ſublato brevi reſtituatur ſanguinis craſis: ſed ubi à nullo alio pendet, vel ab affectu jam prægreſſo ſoboleſcit; peculiarem medelam efflagitat. Itaque ſi à ſuppreſſis menſibus, hæmorrhoïdibus, aliiſque conſuetis ſanguinis profluviis ſuboriatur; omni ope revocari debent prædictæ evacuationes: ad quas ſupplendas proficuè etiam inſtituuntur venæ ſectiones cautè celebratæ; ne, plus æquo depletis vaſis, fatiſcant œconomiæ animalis vires. Ubi econtrà ab hiſce immodicis profluviis ſcaturiginem mutuatur; his cohibitis, congruâque obſervatâ victûs ratione, totum ferè negotium naturæ committendum: experientia enim pluries docuit non ſolùm inertia fuiſſe in hoc rerum ſtatu remedia; ſed etiam nociva ſæpiùs evaſiſſe. Si demùm à ſcabie, alterâve cutis efflorescentiâ repulsâ exordium capiat cachexia; ad curandi ritum ſuprà exaratum, confugere expedit. CACHEXIA.

E præhabitis patet quanti ſit momenti, inter curandam ſanguinis & humorum dyſcraſiam, ut accuratè primis digeſtionibus proſpiciatur; ne perenni pravi chyli appulſu foveatur morbus. Sub hoc conſpectu præſcribuntur primò *emetica* & *cathartica*, tùm mitiora, tùm hydragoga, & dein ſtomachica, quibus probæ alimentorum coctioni proſpicitur. His præmiſſis, haud poſthabitâ diætâ fauſtè adhibentur temperantia, hepatica & amara; depurantia & antiſcorbutica, quæ vitiatæ ſanguinis craſi, extricatâ quantum licet morbi causâ, egregiè occurrunt. Nec minus conducunt aperientia, diuretica, ſudorifica quæ humorum moleculas ad excretionem paratiores movent: laudantur præſertim in ſpecie, & crebro uſu invaleſcunt rhabarbarum, cremor tartari, arcanum duplicatum, antimonium diaphoreticum, & antihecticum Poterii. Sed omnibus fortè palmam præripiunt martialia & roborantia; quæ ſi tempeſtivè & præmiſſis præmittendis, in uſum trahantur, aperientium exquiſitiorum munere funguntur. In ſubſidium etiam, ad reſtituendam hæmatoſim, haud improſperè vocantur aquæ Granenſes, Vicienſes, Bagnerienſes, Cauterienſes, Amandinæ, Aquenſes, Mottenſes, aliæque minerales calidæ ejuſdem indolis; nec minùs proſunt frigidæ martiales, Forgienſes nempè, Paſſienſes, &c. quæ ſingulæ interiora corporis penetralia luſtrando, humorum dyſcraſiæ, obſtructionibuſque exhinc oriundis, mederi queunt. Pluris poſtremò habentur aër purus in loco aprico, exercitationes gratæ, &c. Coronidis loco addere juvat cachexiam rarò tumultuoſæ curationi cedere; & ideò blandioribus duntaxat medicaminibus opus eſſe; accedente victu congruo, cui plus tribuendum quàm arti pharmaceuticæ: præſertim ſi à morbo quodam organico latente foveatur hic affectus. Hinc à recto deflectunt tramite, qui ſuis hypotheſibus obcæcati, huncce morbum ſolis catharticis, & diureticis oppugnandum eſſe exiſtimant; & nil aliud inter hanc curationem vident, quàm materiam morboſam ad ſentinam inteſtinalem devolvendam, vel ad renes ablegandam: hoc eſt plebis medicæ commentum, quod plerique ægrotantes luunt.

Scorbutus

SCORBUTUS.

Grassatur hæc cachexiæ, ut inquiunt, putridæ species apud gentes septemtrionales & tractuum paludosorum incolas; crebróque *invadit* nautas, milites, aliosque abjectæ plebis, qui salubrioribus esculentis, aliisque vitæ commodis planè carent. Haud immunes tamen censeri debent divites & magnates opiparè viventes; nec parcit ipsismet infantibus. Facillimè contrahitur *Scorbutus* post graviores morbos; præsertim post hydrargyrosim: ad hunc vergunt litterati & lucubrantes, hunc accersunt mœror & tristitia, gravesque curæ. Insuper pro ultimo affectionis hypochondriacæ gradu à pluribus primi subsellii Medicis habetur; nùm rectè? viderint experti quos non fugit scorbutum etiam per contagium propagari, vel à variis causis notissimis, pravis scilicet eduliis, aëre hominum frequentiâ inquinato, uliginoso; ab humore navium, spurcitie carcerum, &c. proficisci: præter quam quod infantes melancholiæ planè expertes hoc morbo sæpiùs tenentur. Eugalenus, haud ignobilis Author, cui tamen cauta adhibenda est fides, multùm insudavit ad perquirenda in singulis ferè morbis latentis scorbuti semina: suam hypothesim, fucum ignaris facientem, ambabus ulnis amplexi sunt nonnulli clinici, quibus arridet quamvis obvium morbum in quo planè cæcutiunt hoc titulo insignire. Sed validioribus argumentis hanc impugnavit opinionem clariss. Lind; qui multiplici experientiâ instructus hunc affectum ita familiarem esse, ut vulgò fertur, planè negavit; hancque materiam penitùs exhausisse videtur, ne variorum affectuum affinitate decepti in errorem, sæpiùs lethiferum, præcipites ruant medentes. Aliud subest dubium circà hanc constitutionem scorbuticam, de quâ primus, ni fallor, mentionem injecit Riverius, quæ crebrò invadit lautè victitantes & in otio recumbentes: vix concipere licet hanc corporis conditionem gradu duntaxat discrepare ab hoc scorbuti genere, quod navigatione contrahitur, & solo reditu ad littora fugatur. Verum quidem est quod iisdem fermè notis, nempè oris læsione & exanthematibus se prodat uterque affectus; & eadem expostulare videatur remedia: sed si accuratiori examini subjiciantur prædicti morbi cognomines, & ritè perpendantur eorum causæ evidentes, longè dissimilem naturam habere, pronum erit credere: sed illud dubium oculatioribus solvendum tradimus. Scorbutum nunc esse calidum, nunc frigidum vulgò perhibetur; sed hæc nuperrima divisio haud ex alio fonte prodit quàm ab ætate & temperie: pro calido enim habetur in juvenibus, sanguineis & biliosis; frigidus verò audit in senibus, melancholicis & pituitosis. Hinc patet rationalis medendi via; atque intelligitur cur refrigerantia singulis minime congruant.

Scorbutus

Gingivarum læsione, peculiaribus cutis efflorescentiis, & doloribus lancinantibus per varias partes disseminatis, genuinus in apricum venit scorbutus: sed in quibusdam desiderantur prædicta *indicia;* vel dubia occurrunt: cur fit ut alia sint inquirenda, è quorum syndrome expiscari potest prædicti morbi diagnosis. Omnes ferè ut spectabiliora recenseamus, scorbuto correpti inexpugnabili anguntur mœrore, mortisque formidine premuntur: insomnes, vel somnolenti, vertigine tentantur: plerique ad lipothymiam proclives, de cephalalgiâ acerbissimâ, atque artuum debilitate torpore & tremore conqueruntur. Intereà subtumida facies pallet, os fœtet, dentes vacillant, tumentes gingivæ extrà dentium seriem prominent, à nativo colore recedunt, sanguinem elabi sinunt; atque exulceratione vel putriditate defœdantur: nec cæteris oris partibus parcit hæc labes: hinc minime mirum, si in consensum trahantur salivæ incernicula; quæ ideò majorem hujusce laticis malè olentis, & sanie conspurcati proventum præbent, qui haud levem decumbentibus molestiam infert. Dein, procedente morbo, oris putredo sæpiùs per tracheam ad pulmones serpit; & ab hâc novâ accedente causâ halitus graviùs olet. Pulsus in plerisque tardus, inæqualis & intermittens exploratur: interdum velocior evadit & emergit *febris*, ut inquiunt, *scorbutica;* quæ nullo ordine recurrens dubium typum præ se fert: hâc vigente nonnunquam se produnt exanthemata, pulicum morsui simillima & brevi evanescentia; quæ ab ignaris, vel incautis, petechiarum nomine salutantur: sub intermittentium schemate plerumque se profert prædicta febris; sed paroxysmi crebriùs, nec statis horis recurrunt.

Plures ægri, ut incepta prosequamur, de familiarioribus cordis palpitationibus conqueruntur: nonnullos urgent sub corporis motu pectoris angustiæ; vel dolores acuti sterno, costis & dorso insidentes, atque pleuriticos æmulantes. Majorem profectò sævitiem exercet virus scorbuticum in viscera abdominalia: à labefactato nimirùm stomacho emergunt ructus fœtidi, singultus; & regionis epigastricæ, vel totius abdominis, post pastum, intumescentia insolita. In quibusdam ità constringitur œsophagus, ut esculenta, vel ipsemet potus, ægrè ad stomachum appellant. Lien sæpissimè offenditur; hinc *dolores* gravativi, vel acuti in hypochondrio sinistro, sæpiùs tumente, qui plerumque ad alterum latus serpunt. Inter varia ventris tormina, majorem tyrannidem exercet dolor colicus atrocissimus, qui nunc insultum nephriticum, nunc colicam saturninam æmulatur; ac nonnunquam paralysim post se trahit. Alvus in potiori ægrorum parte solvitur, cum dejectionibus putridis vel dysentericis. Urina mingitur lateritia vel intensè rubens & fœtida; in nonnullis sabulum rubrum & friabile lateribus matulæ hæret; ac supernatat crusta pinguis & oleosa fœtorem spargens: nec suaviùs olent sudores. Intereà dolores vagi, artus & præsertim crura obsident; & non secùs ac venerei, noctu recrudescunt; qui etiam vigente febre exacuuntur. De hisce doloribus sub titulo arthritidis vagæ & scorbuticæ disseruerunt nonnulli Authores: alii rheumaticis

cognatos esse declararunt : nùm utrique affinitate decepti, à veri tramite recesserint ? solertioribus examinandum relinquimus. Intereà vix pedibus stare queunt scorbutici ; ægrè gradiuntur, imò & claudicant ; donec crura planè deficiant, tàm ab atoniâ, quàm à retractione musculorum ; vel à tumente & impedito genu ; quod præcipuè infantibus accidit. In nonnullis rore synoviali defraudantur ossium connexiones ; cur fit ut quâdam partis motione crepitent : imò & hoc vitio etiam corripi vertebras, plures tradiderunt.

Cutis scorbuticorum sensim aridior, maculis nunc rubris vel purpureis ; nunc lividis vel nigris, si faciem & manus excipias, signatur : nonnunquam exiles, petechiarum, uti suprà notavimus, instar, & numerosissimæ observantur ; sed sæpiùs latiores ad palmæ manuum dimensionem accedunt ; nec desunt in cruribus multò magis expansæ. Erumpunt interdùm *pustulæ*, præsertim in infantibus ; dum senes pruritu vix compescendo divexantur. In quibusdam protuberant *tumores* ovi columbini magnitudinem æquantes ; qui, capiti plerumque incidentes, post biduum, triduumve recedunt ; & crebrò recurrunt. Nonnunquam erumpunt erysipelata fugacia, quæ etiam frequentem reditum portendunt. Crura ulceribus longè latéque prorepentibus, & pertinacissimis infestantur, quæ nil præter saniem fundunt, & in quibus succrescunt luxuriantes carnes, quæ horum coalescentiam impediunt. Sanguis demùm vix cohibendus sæpiùs prosilit, tàm ex ulceribus, quàm è naribus, ore, stomacho, intestinis, &c. de quo latice coronidis loco addere licet, hunc sponte fluentem, vel venæ sectione eductum, colore livido, subviridi, vel nigricante infici ; & ità linteis hærere, ut vix lixivio eluantur.

Hæc sunt præcipua *signa vel symptomata*, sub diathesi scorbuticâ, observari solita, quæ parùm sanè discrepant ab iis quæ luem veneream concomitantur ; cur minime mirum, si utriusque morbi diagnosis grave sæpiùs, vel oculatioribus & exercitatissimis, facessat negotium. Si tamen antecedentia, sedulâ, sagacique mente perpendantur ; & in memoriam revocetur invadendi modus : si oris cæterarumque partium læsiones accuratiori examini subjiciantur ; utriusque morbi characterem ex ipsomet naturæ gremio eruere licet. Enim verò scorbutus, ut ab ore exordium capiamus, dentes & gingivas invadit ; lues verò venerea ingruit in uvulam, tonsillas & palatum : dolores scorbutici ex unâ parte serpunt in alteram, nec altè defigi videntur ; venerei econtrà partibus obnoxiùs hærent & profundiores judicantur : scorbutus abdomen diversimodè afficit ; lues venerea caput præcipuè, & artus impetit : ulcera demùm scorbutica syphiliticis sordidiora & humidiora videntur, &c. Sed atrâ caligine obvolvi utriusque diagnosim, si, uti crebrò evenit, implicentur prædicti affectus, è prolatis facilè colligitur.

Scorbutum per contagium propagari ; imò & hoc modo contractum majorem sævitiem exercere docet experientia ; asseruntque Authores exercitatissimi ; quod tamen nonnulli haud inferioris notæ planè negant ; tantum

difficile eſt verum à falſo extricare. Quò vetuſtior eſt ſcorbutus, eò *curatu difficilior* evadit: ſed majorem moleſtiam curantibus affert, ſi lui venereæ ſocietur. Adventitius, qui ſcilicet à navigatione, aliâve causâ fugaci & accidentali ſcaturiginem mutuatur, brevi artis ſubſidio ſedatur & eximitur: inſitus verò, & congenitus; vel à peculiari corporis conſtitutione ſobolescens, exquiſitiorum præſidiorum vires eludere ſolet: ſub hocce commate ſæpiùs ſe proferre in hyſtericis & hypochondriacis norunt ſanè clinici. Nil ominandum de maculis cutaneis, dummodò ad lividitatem vel nigredinem minime vergant: fertur proficuum eſſe profluvium hæmorrhoïdale: inter periculoſa ſymptomata recenſetur ſpirandi difficultas. Nil certi ſtatui poteſt de alvi fluxu; cùm nonnullis infeſtus, aliis emolumento ſit: tormina vehementiora gangrænæ, in tubo inteſtinali, metum incutiunt: tumores brevi ſuccreſcentes & decreſcentes membrorum reſolutionem minantur: ulcera ſcorbutica, contumaciſſima audiunt: genuum contractura vix expugnari patitur: gangrænam viſu conſpicuam cohibere arduum ſanè & difficile. Ad ſummam ſcorbutus qui altas egit radices, hydropem, maraſmum, phthiſim, apoplexiam, paralyſim & convulſiones poſt ſe trahit: nonnulli demùm ſcorbutici adveniente ſyncope, cui, uti jam innuimus, obnoxii ſunt, in orci fauces præcipites dantur.

SCORBUTUS

Cadavera maculis atropurpureis, latiſſimiſque, defœdantur; & brevi putreſcunt; cur fit ut raptim ſæpiùs aperiantur: perfunctorio tamen examini ſubjecta, maximam ſtragem in viſceribus abdominis, cum ſtagnationibus ſanioſis, hærentiis morboſis, &c. patefaciunt. Si verò ſingulæ partes diligentiùs perluſtrentur; hepar diverſimodè labefactatum reperitur; ſiccum ſcilicet & exangue, skirrhoſum & quaſi lapideum: ejuſque ambitus variis tuberculis exaſperatus ſe præbet. Lien in pleriſque contractus, corrugatus & quaſi cartilagineus vel lapideſcens; aliàs tumens & mole maximus, nec rarò putredine confectus deprehenditur: notare expedit circà hocce viſcus, quod apud plures pro morbi ſede perperàm habeatur; cùm ſæpiùs nil vitii præ ſe ferat, & omninò inculpatus occurrat. Abdominis vaſa ſanguinea, ac præſertim hepatica & ſplenica concretiones tartareas nonnunquam recondunt. Meſenterium infarctum, skirrhoſum & purulentiâ conſpurcatum oculis ſubjicitur; ejuſque vaſa ut plurimum ſe offerunt varicoſa: epiploon nuſquam ferè illæſum apparet; ſed skirrhoſum, putredine correptum vel planè abſumptum obſervatur: ſtomachus & inteſtina maculis gangrænoſis ſignata obvia fiunt: ſtomachus in nonnullis calloſus & contractus: inteſtina ſubputrida in unum globum coaleſcunt: intacta deprehenduntur in pleriſque pectoris viſcera: nonnunquam tamen reperiuntur pulmones corrupti, fœtidiſſimis ulceribus deturpati; cor ulceroſum & putridum; pericardium cordi accretum vel penè abſumptum; ut ſileamus de cerebro nonnunquam fœtido, ulceribus, purulentiâ, excreſcentiis deturpato, &c. Varia demùm notatu digna exhibent oſſa; connexiones nempè ſiccas, fractas epiphyſes, ligamenta eroſa, luxationes, coſtas à ſuis cartilaginibus dimotas, &c: mirari quandoque ſubit oſſa

Scorbutus

mollia & quasi cartilaginea ; sed hoc infrequens phænomenum luem etiam veneream respicere plures autumant : exostoses verò & caries, huicce postremo morbo familiarissimæ, rarissimè observantur in scorbuto.

Nemo non novit, ut ad curationem deveniamus, nasturtium, cochleariam, raphanum rusticanum, cæteraque antiscorbutica, de quibus satis superque in materiâ medicâ, quæ jure specificorum titulo designantur : sed plures latet hasce plantas sæpiùs incassum adhiberi ; vel noxam inferre, ni sapientiæ præceptis regatur harum dosis ; sanguis enim à diuturniori antiscorbuticorum usu excandescit ; undè emergunt febris lenta, phthisis, marasmus, &c. Hinc patet cur sæpiùs aliis præsidiis auspicanda sit curatio : hæc versatur circà diluentia & temperantia ; lapathum scilicet, cichorium, fumariam, affinesque plantas subamaricantes. Haud exiguam opem præstat tartarus vitriolatus ; nec minorem laudem meretur nitrum, ubi præsertim imminet hæmorrhagia. Succus limonum, æquè ac alia acida vegetabilia, non solum valet ad præsentem impugnandum morbum ; sed etiam inter prophylactica principem locum sibi vindicat ; quod sanè apprimè norunt navigantes : plures scorbuticos usu acetosæ, inter alimenta, curatos se vidisse testatur Morinus ; nec adversatur propria nostra experientia. Plurimùm etiam deprædicantur turiones abietis, & aqua picea. Suppetias ferunt diaphoretica, dùm urgent dolores & vigent exanthemata ; inter quæ cæteris antecellunt diaphoreticum minerale, antihecticum Poterii, sal volatile succini, spiritus salis ammoniaci, elixirium proprietatis, &c. sed solerti manu tractari debent hæc remedia, quæ præposterè adhibita summam noxam inferre solent. Haud inutilem quandoque opem, præmissis præmittendis, conferunt martialia ; raro tamen, contrà consuetum rerum ordinem, profutura, si obstruantur viscera. Crebro demùm usu recipiuntur aquæ minerales frigidæ, vel aqua simplicissima affatim hausta ; lac, serum lactis, &c. Cathartica sæpiùs pro re natâ emolumento esse liquet : sed cautè sunt præscribenda, blandioraque seligenda. A nonnullis laudatur cortex peruvianus, nec fortè immeritò ; notare tamen expedit quod diuturnus hujusce corticis usus, inter curandas intermittentes, non impediverit quominùs plures ægri, sublatâ febre, in scorbutum delapsi fuerint. Haud citra periculum adhiberi queunt narcotica : si tamen planè insomnes sint ægrotantes, vel summam tyrannidem exerceant dolores ; urgentiori succurrere licet. Idem esto judicium de venæ sectione, haud minùs reformidandâ ; ideò exulare debet, ni graviora & truculentiora symptomata illam expostulent. Summam infert perniciem hydrargyrus, præsertim si ptyalismum moveat ; hinc à sanioribus medicis abdicatur : etsi haud desunt qui hocce præsidio scorbutum se fugasse contendunt ; quos luem veneream pro scorbuto habuisse, credere par est. Remediis tamen antivenereis inchoanda est curatio, si implicentur prædicti affectus : sed testitudineo gressu in hocce casu incedendum, ne irritentur crabrones.

Inter *remedia externa* primatum sanè ducunt gargarismata ex specificis, detergentibus

detergentibus & adſtringentibus parata; è naſturtio ſcilicet, cochleariâ, hyſſopo, ſemine aquilegiæ, balauſtiis, roſis rubris, lignis guaiaci & lentiſci, cortice granatorum, vel Winterano, camphorâ, ſuccino, ſale ammoniaco, alumine, aliiſque acidis mineralibus; quibus accedunt tinctura gummi laccæ, vel myrrhæ, ſpiritus cochleariæ, &c. Nonnullis arridet ad eumdem uſum hydromel cum aquâ hordei paratum: alii naſturtium, cochleariam, acetoſam, fructus berberidis, &c. maſticanda præbent. Camphora extùs adhibetur ad arcendam gangrænam. Summè ad artuum contracturam decantatur uſus internus & externus illius ſedi minoris ſpeciei, quam vermicularem vocant. Calidè admovetur ſal marinum cruribus œdematoſis, nec infelici ſucceſſu. Balnea demùm, morbo ad finem properante, curationem complere ſolent.

LUES VENEREA.

Sub omnium ferè morborum ſchemate ſe profert *Proteiformis hic affectus*, qui diutiùs quandoque deliteſcit, & uſu, uti fertur, tùm interno, tùm externo aquarum thermalium venit in propatulum: benè tamen notandum haud omnibus ſucceſſiſſe hanc periclitationem. Innumeris propemodum *ſignis* ſe prodit lues venerea; vel tanto *ſymptomatum* agmine ſtipatur, ut vel levem ejus adumbrationem ſolitis, pro inſtituto, cancellis vix coercere liceat. Remiſſius tamen, minúſque procelloſum & truculentum videtur noſtrâ ætate hoc ægritudinis genus; ſive eundo ejus exhauriantur vires, uti nonnulli autumarunt; ſive ab inventâ, haud multis abhinc annis, tutiori methodo faciliùs & familiariùs impugnetur: adeò ut hoc correpti confidentiùs ad notiſſima præſidia confugiant; priuſquam morbus altas egerit radices, & certam perniciem intulerit; quod ſanè magis rationi conſentaneum videtur. Circà finem ſæculi decimi quinti, ab Hiſpanis ex Americâ reducibus, in Europam traductam fuiſſe, illatenùs inauditam luem veneream, vulgò fertur: verum quidem eſt hanc primò circà hæc tempora palàm in noſtro orbe proſiliiſſe: ſed num anteà pro leprâ, tunc familiariſſimâ, nunc admodùm rarâ, haberetur haud leve emergit dubium; quod aliis ſolvendum relinquimus.

Primum luis venereæ *ſignum* ex ægrotantium, flagitia haud celantium, candido relatu depromi debet. Apertiùs enim eluceſcit hicce morbus tantâ varietate ludens, ſi habeamus fatentem reum: ſin minùs, intricatiſſima ſæpiùs eſt ejus diagnoſis. Brevi poſt compreſſam mulierem inquinatam, ut plurimum ſe prodit hic affectus; aliàs haud niſi poſt plures menſes, imò & annos, in propatulo ſe ſiſtit, diù latens in ſanguine ſine noxâ. Plerique tamen poſt concubitum impurum, de æſtu genitalium, cum ſtranguriâ, conqueruntur; & poſt triduum circiter proſilit gonorrhœa; de quâ infrà agemus. Præputium & nonnunquam balanus, phlogoſi,

LUES VENEREA.

corripiuntur : penem non secùs ac vulvam impetunt ulcuscula, pustulæ, cristæ, porri, &c. Gravioris infortunii periculum incurrit membrum genitale; nempè inflammationis, quæ ad certum gradum devecta, gangrænam minatur. Tument in pluribus testes quibus impendet phlogosis, & ex hoc fonte prodeunt in posterum hydrocele, sarcocele, & varicocele: protuberant bubones, de quibus suo loco. Anum obsident ficus, mariscæ, condylomata, rhagades & scissuræ; vel ipsamet fistula: tument furentes hæmorrhoïdes, sæpiùsque in suppuratum abeunt; vel occallescentes carcinomatis naturam redolent. Hæc sunt *signa* luis venereæ *spectabiliora*, quæ tamen infida censeri debent; cùm haud raro accidat ut gonorrhœa, bubones, pustulæ, ulcera genitalium, infarctus testium, &c. ab alio fonte prodeant : sed latentis virûs haud levem suspicionem movent prædicta symptomata, si solitis præsidiis minime cedant; vel si quâlibet arte fugata, nullâ intermediâ spurcitie, recurrant. *Febre anomalâ*, quandoque stipatur lues venerea; nunc acutâ, nunc lentâ, continuâ vel intermittente. Nonnulli demùm, ut hisce generalibus finem imponamus, de æstu, haud dubiâ apyrexiâ, in volâ manuum & plantâ pedum conqueruntur.

Præcipuam *in capite* exercet sævitiem virus venereum : parit enim cephalalgias atrociores, insultus convulsivos, vertigines, tremores & paralyses. Protuberant in facie & cute capillatâ; non secus ac in alis narium, & commissurâ labiorum, pustulæ sui generis, quarum series in fronte quamdam refert corollam, quæ singulis obviis morbum prodit. Exsurgunt è pericranio tumores cystici, quibus subjectum os carie læditur. Ingruunt ophthalmiæ, lippitudines, aliique multigeni oculorum affectus. Mali etiam consortes fiunt aures, quæ tinnitu, surditate, dolore, phlogosi & ulceribus conflictantur. Sed os latentis virûs certiora profert indicia; fauces enim, uvula, tonsillæ, palatum, & rariùs gingivæ, ulceribus latè serpentibus depascuntur. Nec feriantur nares; quæ etiam simili modo confodiuntur, cum subjacentium ossium carie : ibidem erumpunt polypi, nunc occallescentes, nunc cancri naturam redolentes : procedente morbo palati fornix ossea, in quibusdam exeditur; hinc emergit foramen, nullâ arte conglutinandum; undè vox, ut inquiunt, nasalis. Ex hisce diversis oris & narium defœdationibus emergere halitum fœtidissimum, facilè colligitur : hunc etiam fovet *pulmonum* labes, quæ à raucedine, hæmoptysi, phthisi & asthmate facilè dignoscitur. Nec inter hancce rerum conditionem illæsum manet cor, uti è palpitationibus, lipothymiis crebrò recurrentibus jure conjicitur.

Rarò in consensum trahuntur *abdominis* viscera, si excipias uterum, aliaque utriusque sexûs organa, quæ diversimodè læduntur; infarctu nempè, phlogosi, skirrhis, exulcerationibus, &c. Insuper sæpiùs tument, uti jam innuimus glandulæ inguinales; undè suboriuntur bubones, in hocce morbo vulgatissimi : rariùs glandulas cervicales & axillares obsidet virus venereum : sed ex eodem seminio prodeunt *tumores* cystici diversæ molis, & in variis partibus, non secùs ac in capite, protuberantes; ac demùm

tubercula tendinibus & ligamentis insidentia. Plures *doloribus*, in artubus nonnunquam acerbissimis, conflictantur; qui scilicet tàm altè desiguntur, ut ipsamet ossa attingere videantur. Noctu exacerbantur prædicti dolores, qui hanc vel illam partem obnixè dilaniant; vel in varias disseminantur, ab arthriticis vagis planè dissimiles. Intereà erumpunt in pluribus exostoses molles, vel renitentes; indolentes, vel molestæ, quibus labefactantur partes circumambientes: carie etiam crebrò afficiuntur *ossa*; undè enascuntur ulcera fœtidissima & contumacissima. Hiant rhagades in volâ manuum & plantâ pedum: extremi digiti paronychiis impediuntur: decidunt ungues, capilli, supercilia, &c. *Cutis* demùm diversimodè afficitur; ulceribus phagedæneis scilicet exeditur; diversiformibus maculis atropurpureis, vel lividis signatur; atque scabie, herpete, aliisque pustulis siccis, humidis, squamosis, &c. defœdatur. Notare demùm expedit quòd hæc omnia signa, vel phænomena hancce luem affectari solita, nusquam in omnibus se prodant; sed singula in singulis, pro innumeris circumstantiis, summè varient.

Lues venerea.

De discrimine quod occurrit inter scorbutum & luem veneream, è signorum syndrome, vel symptomatum congerie eruendo, jam suprà actum fuit: sed prolatis addere juvat, partes per quas contagium syphiliticum propagatur; genitalia nempè utriusque sexûs, post concubitum impurum; labia procorum & amasiarum ferventibus basiis inquinata; os lactentium, papillæ nutricum; ac demùm cutis alumnorum qui in utero materno hoc vitium contraxerunt; primò ulcusculis, pustulis, vel quovis alio modo affici. In hunc censum etiam veniunt gonorrhœa & testium intumescentia, non secùs ac bubones qui pudendorum vicinia occupant. Infantes à viru matris & nutricis sæpissimè inquinari, apud omnes in confesso manet: sed de aliis luem contrahendi modis dubitare licet: etiamsi variæ circumferantur historiæ obstetricantium, qui manu in uterum adactâ, & aliquandiù in hisce latebris versante, luis seminia recepisse arbitrabantur. Notandum incumbit signa hactenùs prolata, utrumque sexum, habitâ ratione genitalium, respicere; sed alia occurrunt ad mulieres duntaxat pertinentia; tumores nempè cancrosi mammarum; catameniorum suppressio, vel profluvium immodicum; uteri infarctus, ulcera, &c. pleræque insuper fiunt steriles; crebrò abortiunt utero gerentes; vel partum edunt rubore erysipelaceo perfusum; diversisque pustulis aut ulcusculis obsitum.

E præhabitis perspicuum fit luem veneream *periculi* ferè *expertem* esse, si nullam molestiam creet, nec obsit functionibus: *ominosam* econtrà existimari, ubi læduntur partes internæ; ac numerosa, gravioraque exsurgunt symptomata. Difficilem curam admittit, si cum scorbuto & scrophulis implicetur: ubi jam diuturnior, altas egit radices; vix expugnari patitur: indomabilis demùm censetur si præcipua viscera, vel organa vitalia certam labem contraxerint. Periculosioris est res aleæ, in infantibus & senibus. Leve incommodum parit lues venerea,

Lues venerea.

mulieribus menſtruatis ; ſed ſtipato agmine ſe proferunt ſymptomata, ubi deſinit, ſtatâ ætate, lunare profluvium. Lues demùm ſolis naturæ viribus commiſſa, & quaſi ſui juris facta, in hydropem vel maraſmum plerumque abit.

Ab exaratâ *cadaverum hiſtoriâ* colligitur, muſculos uvidos quodam latice pituitoſo imbui ; organorum involucra, non ſecùs ac cæteras membranas, variis puſtulis vel tuberculis conſpergi ; viſcera multigenis infarctibus, & quâcumque collectione contaminari ; cavitates & receſſus ſtagnationibus ſeroſis vel ſanioſis repleri. In *capite* reſerato, accuratiorique examini ſubjecto, detegitur caries in oſſibus cranii, faciei & aurium : conſpiciuntur exoſtoſes in facie internâ pyxidis oſſeæ : obvii fiunt tumores duræ matri, ejuſque propaginibus adnati. Occurrunt vaſa concretionibus, ut inquiunt, polypoſis diſtenta : in apricum venit plexus choroïdes varicoſus, & hydatidibus refertus : paſſim demùm obſervantur purulentiæ, putredines, &c. Varia etiam ſpectatu digna exhibet *pectus*, cultro anatomico ſubjectum ; pulmones nempè infarctos & skirrhoſos, tuberculis obſitos, abſceſſus recondentes, ulcere exeſos, putredine abſumptos & necroſi correptos ; tracheam & bronchia quaſi carie eroſa ; thymum skirrhoſum, purulentiâ defœdatum, vel putridum ; œſophagum ſæpiùs in conſenſum trahentem : cor tuberculis ſcatens, mole ingens : diaphragma puſtulis obſitum, &c. Haud minorem oſtendit labem *imus venter :* ſedulò enim perluſtratæ glandulæ, præſertim meſentericæ, infarctæ, occalleſcentes vel putredine conſpurcatæ reperiuntur. Nodoſa vaſa lymphatica hùc & illùc perreptantia nudis oculis ſubjiciuntur. Paſſim occurrunt hydatides, phlogoſes, abſceſſus, exulcerationes, tumores skirrhoſi, anomali, &c. Perindè peſſundantur in nonnullis hepar ; lien & pancreas : ſed hiſce vitiis crebriùs infeſtantur uterus, ovaria, veſiculæ ſeminales, proſtata, aliæque partes ad generationem comparatæ. Varia deprehenduntur oſſa, tùm trunci, tùm artuum, carie confecta, ipſammet medullam diverſimodè contaminatam attingente. Nonnullæ comperiuntur exoſtoſes, vel aſperitates ; quæ anteà deliteſcebant. De oſſium mollitie mentionem ſubjecerunt varii Authores ; ſed num rariſſimum illud phænomenum, lui venereæ, potiùs quàm ſcorbuto, ſit referendum ſuprà dubitavimus. Nec illæſa ſunt ligamenta & tendines, quæ oſſium inſtar, nunc tument, nunc carie tentantur. Se obtulit demùm mercurius vivus, in his præſertim qui inter hydrargyroſim animam exhalarunt ; non ſolum in baſi concavâ cranii, ſed etiam in ligamentis artuum capſularibus, ac in ipſomet oſſium cavo ; quod ſanè benè notandum venit.

Neminem fugit, ut ad *curationem* deveniamus, mercurium ſecretiora corporis adyta penetrantem, ſpecificum eſſe luis venereæ remedium, & uſitatius ; ſive per cutis porulos ad ſanguinem appellat, ope unguentorum, emplaſtrorum, vel ſuffumigiorum ; ſive intùs ſumatur per os ſub formâ ptiſanæ, pulveris, pilularum, &c. Hinc innumeræ emergunt methodi, quæ ſuas laudes merentur ; dummodò eò collimetur, ut mercurius

ſanguini confuſus diù intrà vaſa retineatur & ad intimiores corporis receſſus blandè feratur. Danda eſt opera ut abſque impetu effectum ſuum exerat, ne ptyaliſmum aut alvi profluvium moveat: hæ enim evacuationes, accurato ſtudio, declinari debent; cùm non modò inutiles & ſupervacaneas eſſe; ſed integræ virûs eradicationi obſtare, præcipuam hydrargyri quantitatem per os, vel alvum, devolvendo, millenis obſervationibus conſtat.

E variis medendi methodis hactenùs notis ſibi parem non habere videtur ea quæ ab admoto *unguento Neapolitano*, & frictûs ope intrà cutis porulos adacto, tempeſtate congruâ peragitur: ſed nil moliendum donec, expeditis viis, humores inquinati mercurii viribus obtemperent. In hunc ſcopum præmiſſis venæ ſectione & catharſi, præcipiuntur temperantia, lac, ſerum lactis, balnea, &c. nec poſthaberi debent prædictæ cautelæ in aliis curandi ritibus; qui aliàs inertes vel noxii evaderent. Ab hâcce normâ nonnunquam tamen deflectere licet; ſi urgentiſſimus caſus præparationis moras minime patiatur: ſed diætæ ſemper habenda eſt ratio: lacteam, ſi nil obſtet, magis congruam eſſe pluries experientiâ didici.

Mercurii unciæ circiter duæ, è quibus parantur unguenti unciæ quintæ vel ſextæ adhiberi debent pro integrâ illitione, habitâ ratione virium: imò & nonnunquam refringitur hæc doſis; raròque augetur. Frictiones, tertio quoque die iterandas, haud ultrà duodecim vel ſexdecim per totum curationis ſtadium celebrari debent, quod intrà quadraginta vel quinquaginta dies utplurimùm continetur. Dorſo & artubus duntaxat admoveri debet unguentum Neapolitanum: primò ſcilicet obliniuntur pedes, poſteà crura, dein genua, &c. nec immutantur lintea per prædictam mercurii adminiſtrationem. Si mercurius irruat ad os, aliudve grave incommodum pariat, inunctionibus ſuperſedere expedit: imò & mundum conceditur induſium; aliaque induuntur tibialia, &c. quibus induciis haud ritè ſuccedentibus, ad cathartica confugiendum; ut humores qui caput impetunt ad inferiora divertantur. Fluentibus catameniis, vel tempore graviditatis, à frictionibus abſtinendum. Pro tenellis infantibus inquinatis, nutricum ſanguis mercurio imprægnari ſolet, ut lac antivenereum ipſis præbeant; atque hoc ſolo præſidio plures ſanantur. Verumtamen mercurius quocumque modo uſurpetur, nonnunquam impar eſt eradicandæ lui venereæ: hinc fit ut poſt adminiſtratam hydrargyroſim, ad ſudorifica, quæ curationem complent, deveniant ſolertiores: ad guaiacum ſcilicet, chinam radicem & ſarſamparillam; quibus poſthabitis ſæpiùs recrudeſcit morbus, alteri hydrargyroſi, raro feliciori, iterùm ſubmittendus: quod ſanè altâ mente tenere debent, qui ægrorum ſaluti conſulunt.

Ubi cutis læſiones impediunt quominùs peragantur frictiones mercuriales, explorare licet *ſuffumigiorum* vires; cum eâ cautelâ, ut caput à fumo, oculis, dentibus, & pulmoni infenſo, tueatur. In hunc finem adhibentur cinnabaris, æthiops mineralis, mercurius ſaccharo extinctus; alterave mercurii præparatio: nonnulli ipſis addunt olibanum ſuccinum,

LUES VENEREA.

ſtyracem, maſtichen, terebinthinam, aliaque conſimilia; quorum ope parantur tabellæ, trochiſci, &c. Definitur ſuffumigationis ſpatium, à tribus, quatuorve minutis, ad horæ quadrantem, pro ægri viribus; & recipitur pro quâque ſuffitione cinnabaris drachma una aut altera, interpoſito triduo vel quatriduo: adeò ut pro toto curationis ſtadio, quod intrà quadraginta vel quinquaginta dies etiam continetur, haud ultrà uncias circiter duas cinnabaris uſurpentur. Hanc curandi methodum haud periculi expertem, nec illitionibus tutiorem eſſe, innumeris periclitationibus jamdiù conſtitit: haud tamen deſpicienda; cùm nonnunquam reſpectu circumſtantiarum, & accidentium, cæteros medendi ritus antecellat: defœdationibus præſertim cutaneis apprimè medetur; & ſub hiſce caſibus multis optimè ceſſit; ſed inanem ſæpiùs operam ludere ergà labem viſcerum, ratum apud expertos manet. Suffitiones ægrè patiuntur debiles & macilenti: has abſque noxâ admittere minime valent phthiſici, quâcumque arte præcaveatur fumi acceſſus ad pectus: imò & nonnullos ſuffitos, quorum anteà illæſi erant pulmones, in phthiſim incidiſſe experientiâ conſtat.

Intereà impar ſæpiùs cenſetur utraque methodus ſubigendæ materiæ morboſæ; nec felicior fuit ſecunda, tertiave periclitatio; cur ad aliam ſe conferre expedit, quæ duplex innoteſcit, & verſatur circà *mercurium* ſub diversâ formâ *ore ſumptum*, vel *ſudorifica* è vegetabilibus petita. Ex alterutro fonte depromunt agyrtæ & empirici, Medicis audaciores, liquores, ptiſanas, pulveres, pilulas, aliaque arcana, quæ nonnunquam ægrotantium vota explent. Nec deſpiciunt circulatores remedia quædam obſoleta, quorum uſus olim notiſſimus & probatiſſimus, neſcio quo fato, eviluit. Præſtò ſunt panacea, arcanum corallinum, aquila alba, turpethum minerale, præcipitatum rubrum, & innumera alia præparata, à Chymicis excogitata, quæ intùs ſumpta ad ſanguinem per vaſa lactea appellunt, & ſuas vires exerunt in virus venereum; quod hydrargyro per cutem immiſſo ſæpiùs obſurdeſcens, his planè ſubigi valet. Simplex eſt utendi modus: panacea ſcilicet, quæ erit inſtar omnium, ſingulis diebus, præmiſſis præmittendis, exhibetur, ad doſim primò minimam, à granis ſcilicet quatuor ad ſex; ſenſim adaugetur hæc doſis donec ad ſcrupulum unum accedat; & dein paulatim eâdem ratione imminuitur; adeò ut ultima primam minime ſuperet. Panaceæ drachmæ circiter ſex adhiberi ſolent ad abſolvendam curationem; quâ procedente ſedulò cavendum, reſpectu doſium, non ſecùs ac in aliis methodis, ne ptyaliſmus moveatur; præſertim ſi nonnulli hujuſce excretionis prodromi in ore percipiantur: hæc enim eſt pyxis nautica quæ ſolertiorum ſiſtit greſſus. Inſuper haud cæteris expeditior eſt hæc methodus; eaſdemque cautelas, & præparationes expoſtulat. Illud notare juvat, ergà quamvis mercurii adminiſtrationem, quod ad amuſſim minime definire liceat neceſſariam mercurii quantitatem, ad extirpandam luem; nec indicare numerum dierum, quibus coerceri, vel protelari debet curatio; cùm virus venereum,

nunc facilè evincatur, nunc contumaciùs evadat. Sed à benè perspectis ægri viribus, ætate, sexu & temperie; morbi diuturnitate & gradu, infortuniis & accidentibus; nec posthabitâ omnium symptomatum, successu temporis evanescentium, accuratâ observatione, curandi judicium dirigitur. Cave tamen ne sopitum duntaxat deleterium citiùs ocyùs recrudescat; quod pluries evenisse, omnibus uti videbatur ritè succedentibus, iis etiam, qui novæ contrahendæ luis nullum periculum adierint, neminem practicum fugit.

Lues venerea.

Inter varia præparata mercurialia, *sublimatum corrosivum* magis reformidandum esse, nullus fermè ambigit; cùm inter venena caustica primatum ferè ducat. Hoc tamen hactenùs invisum remedium in familiarem & auspicatissimum usum traxit celeberrimus Van-Swieten: atque numerosissimis observationibus jam constat hanc materiam, aliàs summè noxiam, solerti manu tractatam exquisitissimum, & planè innocuum antivenereum præbere; adeò ut laudatus Author hoc cæteris anteponere minime dubitet. Nec difficilis est utendi modus; solvuntur nempè sublimati corrosivi grana duodecim in spiritûs frumenti semel rectificati libris duabus: propinatur serò & manè illius solutionis cochlear unum vel alterum, superbibendo singulis vicibus decocti hordei, cum lactis tertiâ parte, libram unam; quod decoctum, potum ordinarium etiam præbet. Haud nisi præmissis præmittendis, & solitis servatis cautelis usurpari debet illud remedium; quod protelatur donec evanuerint luis symptomata; & res ad alcyonium statum redigantur. Si morbus occurrat levis, nec altas egerit radices, haud ultrà tres septimanas exhibetur, ad designatam parcissimam dosim, illud euporistum: sed ubi impugnanda occurrit lues ferina & vetustior; augetur dosis, & diutiùs protelatur curatio. In hâcce demùm methodo, non secùs ac in aliis, invisus est ptyalismus; hinc concedendæ sunt induciæ, ubi imminet.

Jam diù exolevit, & immeritò abdicatur *sudorificorum*, olim celebratissimorum, usus; guaiaci nempè, sassafras, chinæ radicis, & sarsæparillæ: verùm tamen eorum efficacia ad extirpandam luem veneream innumeris propemodum, & accuratissimis observationibus constat: nec solertiores practicos latet hoc solo præsidio, perperam hodiè posthabito pluries radicitùs evulsum fuisse deleterium syphilideum; post incassùm administratam & repetitam hydrargyrosim: imò & ab expertis, uti jam innuimus, sæpiùs in usum vocatur ad tutiùs absolvendam curationem à mercurio inchoatam, vel uti videtur peractam. Cæteris congeneribus præcellit guaiacum, & ideò illis præfertur à potiori clinicorum parte: nec difficilis est utendi modus; ejus nempè decoctum ad cyathos duos vel tres, singulis diebus, per quadraginta vel quinquaginta dies & ultrà, pro re natâ, propinatur; inter quem usum tenuissimus requiritur victus; & æger è lecto assurgere minime debet. Alterum ejusdem ligni decoctum, quod bochetum nuncupant, pro potu ordinario, ptisanæ instar paratur; ipsiusque usus ultrà prædictum terminum, vel ad mensem integrum, post

LUES VENEREA.

absolutam curationem, protenditur. Notare tamen juvat, macilentos & debiles ægrè ferre sudorificorum vires; hinc necessum est ut sub hoc casu cautâ & refractâ dosi adhibeantur. Narrat BOERHAAVIUS se curasse juvenem lue aphrodisiacâ, cum ossibus cariosis, planè confectum; post incassùm adhibita mercurialia exquisitiora, solo decocto guaiaci pro potu ordinario præcepto; faventibus sudoribus, ex spiritûs vini vapore promotis; nec posthabito victu tenuissimo.

Scire expedit nonnulla symptomata, etiam post eradicatum à quâvis methodo morbum, moras trahere & aliquandiù manere: sed nullum recidivæ metum incutiunt expertis; cùm extincto morbi fomite, facillimâ arte fugentur; vel successu temporis spontè desinant. Gonorrhœa, inter alias *reliquias*, pertinacior audit: levi tamen marte eximitur ope lactis, aliorumve demulcentium; aquarum mineralium acidularum & martialium; ac demùm balsamicorum & roborantium. Dolores etiam, nonnunquam antivenereorum vim eludunt; sed in posterùm evanescunt; etiam conferentibus lacticiniis, temperantibus, & aquis mineralibus; quibus inanem operam ludentibus, proficuè adhiberi solent diaphoretica: nec posthabenda topica emollientia, demulcentia & anodyna, quæ saltem inducias agunt, donec cætera præsidia curationem claudant. Si supersint scabies, herpetes, ulcera, caries ossium, &c. quod tamen raro accidit; nil præter tralatitiam medelam, nullâ habitâ ratione primariæ causæ, efflagitant. Hæc sunt, plus æquo fortè contracta, quæ de lue vereneâ nobis dicenda erant: qui plura ambiunt; adeant tractatum peritissimi, & disertissimi ASTRUC, qui nullis pepercit laboribus, ut hanc materiam penitùs exhauriret.

SCROPHULÆ.

VIRUS scrophulosum, venerei instar, diù in corpore sæpiùs delitescit; vel cum aliis morbis complicatur; adeò ut atrâ caligine tùm obvolvatur ejus *diagnosis*: adde quod scrophulæ (*les Ecrouelles*) lui venereæ affines esse videantur; ni sint hujusce postremi affectûs mera progenies; pluries enim observatum fuit parentes syphiliticos, imò & scorbuticos genuisse prolem scrophulosam. Insuper remedia luis venereæ specifica, mercurialia nempè & sudorifica, apprimè etiam congruunt scrophulis: eamdem postremò faciem nonnunquam præ se ferunt prædicti affectus, vel planè comparibus stipantur symptomatibus; adeò ut nil ferè certi de eorum discrimine proferre liceat. Alia tamen se prodit scrophularum prosapia: ratum enim manet apud clinicos, has sæpiùs ortum mutuari à pravis eduliis, ab aquis lutosis & putridis; à lacte nutricis utero gerentis, &c. Præterea ultrà omnem dubii aleam positum esse videtur, scrophulas ex traduce propagari, vel simplici contagio contrahi: undè colligitur huncce affectum,

affectum, nunc esse congenitum, nunc adventitium: maximique momenti, ut sub hoc duplici conspectu innotescat.

SCROPHULÆ.

Tumoribus foris erumpentibus utplurimùm se produnt scrophulæ; quæ hinc audiunt apud vulgus *Humeurs ou Tumeurs froides*. Haud immunes tamen censeri debent partes internæ, & præsertim glandulæ mesentericæ; uti ex infrà tradendis de autopsiâ anatomicâ abundè patebit. Larvatus quandoque incedit morbus; priusquam in propatulo se sistat tumoribus, quæ glandulis lymphaticis, salivaribus, & tyroïdi insident: in artus etiam incumbunt hæ prominentiæ; craniumque impetunt, quod carie haud rarò exeditur: spissoque agmine protuberant in cervice, propè aures, infrà maxillam inferiorem, & suprà tracheam quæ etiam carie afficitur. Crebrò invadunt axillas, inguina & mammas; nec parcunt oculis, naso, labiis, cubitis, poplitibus, genubus, manibus, pedibus, utrorumque digitis. Adnascuntur prædicti tumores membranis, tendinibus, ligamentis & ipsissimet ossibus quæ ideò intumescunt & carie læduntur; unde emergunt dolores acerbissimi; & hoc truculentum symptoma, sub diathesi scrophulosâ familiariùs barbaro *spinæ ventosæ* nomine venit.

Tumores scrophulosi, qui suâ naturâ inter phlegmonem & skirrhum, medium quasi locum tenent, firmiter subjectis partibus hærent; adeò ut immobiles plerumque observentur: nunc ad certam molem superficie inæquali assurgunt, & quasi conglomerati videntur: aliàs concatenatim dispositi circà cervicem disseminantur. Cuti utplurimùm concolores, ægrè phlogosim concipiunt, & in suppuratum abeunt: sed utplurimùm occallescentes, duritiem quasi lapideam nonnùnquam mentiuntur. Ulcera mali moris quæ exindè oriuntur, è quorum diuturnitate in febrem hecticam & marasmum delabuntur infantes, haud rarò cancri naturam redolent; vel in fistulam fœdissimam facessunt: prominentia & inversa horumce ulcerum labra dolent & occalescunt; atque ægrè ad mutuum contactum ducuntur: si verò post longum & tædiosum opus ferruminentur; albicantes manent cicatrices, hinc summè conspicuæ & nullâ arte delebiles. Aliud occurrit horumce tumorum genus, cysticorum nempè, qui materies diversæ sortis, vel meram aquam limpidam & inodoram recondunt: in hunc censum quandoque venit bronchocele, tyroïdem glandulam occupans; quæ suâ mole haud rarò tracheam, ipsumque œsophagum comprimit. Absit tamen ut omnes tumores anomalos, qui *Gouetres* vulgò audiunt, laryngi vel cæteris partibus incumbentes, pro symptomate scrophuloso, uti nonnulli perperàm cogitarunt, habeamus; cùm hos ab innumeris aliis causis sobolescere luce clariùs pateat. Haud rectiùs collineant, qui rhachitidem; defluxiones in artus, vel eorum tumores œdematosos, ulcera fistulosa, achores, &c. nonnunquam, ut verum fatear, luis scrophulosæ symptomata; semper & indiscriminatim ex hocce fonte prodire autumant; quod sanè rationi & experientiæ adversatur.

Nec hisce cancellis, uti jam innuimus, continetur *lues scrophulosa*, quin potiùs in plerisque pariat tumores sublinguales, tonsillarum infarctum,

SCROPHULÆ.

polypum & ozænam narium, ophthalmias, ægilopem, aliasque oculorum læsiones. Sæpiùs etiam irruit ad pectus; hinc sarcoses in tracheâ & bronchiis, hæmoptysis, phthisis, asthma, &c. Nec parcit abdomini, utplurimùm intumescenti, virus scrophulosum; præter enim mesenterium, quod præcipua morbi sedes jure censetur; hepar, lienem, omentum, &c. afficit. Sub hisce angustiis contabescunt ægri, raro febris expertes; vel in hydropem, paralysimve delabuntur; qui postremi morbi ad certum gradum devecti plures ad libitinæ rationem ducunt.

Infantes *invadere* solent scrophulæ à quarto ætatis anno ad pubertatem, ultra quam raro protelantur: si hos limites transgrediantur, cachexiam vel arthritidem, aliumve morbum chronicum, solitum eludere Medicorum artes, post se trahunt. Ubi scrophulæ scaturiginem ducunt ab aquis, alimentis & contagio, vel à quâvis aliâ causâ externâ & evidenti, secundis avibus utplurimùm judicantur; secùs verò evenit si sint congenitæ; cùm labes hæreditaria, cujuscumque sit indolis, vix expugnari se patiatur. Huic affectui magis obnoxios esse infantes qui ingenio præcoci pollent, plures autumarunt; nec reluctatur experientia. Ritè succedere potest curatio ergà tumores molles & recentes, mobiles & doloris expertes: nec minor spes affulget, si sint phlegmonodei, & à suppuratione minime alieni: sed immobiles, skirrhosi, dolentes, lividi & inveterati pertinacissimi audiunt; tracheæ & majoribus vasis incumbentes, non secùs ac tendinibus, ligamentis & ossibus accreti gravius facessunt negotium: calamitosi demùm censentur qui cancri naturam redolent. Ulcera quæ exhinc oriuntur, sordida & virulenta difficillimè sanantur; vel si indefesso labore coeant; sufflaminatum virus in aliam partem irruit; inibique novum cuditur ulcus, priori planè suppar. Summam postremò molestiam creat caries ossium manuum, pedum, maxillæ, &c. Ut demùm hæc omnia in unum contraham, à diuturnitate morbi, non secùs ac à naturâ partium læsarum erui debet *prognosis;* aliàs semper ominosa, si virus visceribus impactum marasmum vel hydropem accersat.

In tumoribus externis, *cultro anatomico* subjectis reperitur ichor fluidus, subcruentus, vel amurca quædam flava: concretiones tophaceæ, & hydatides. Circà horum vicinia conspicitur materia quasi adiposa, concreta & carnosa; lardo quandoque simillima: qualis plerumque observatur in cancris; cum ossibus subjacentibus carie læsis. Deteguntur series minorum glandularum, racematim congestarum, quæ totidem scrophularum semina, seriùs ocyùs progerminassent, &c. Haud minorem labem contraxisse partes internas è lustratis visceribus liquet; aperto enim abdomine, deteguntur glandulæ mesentericæ mole majores; quæ nonnunquam nucis juglandis, imò & pugni virilis magnitudinem assequuntur: skirrhosæ, callosæ & ferè lapideæ quandoque observantur; vel tumorum anomalorum instar, materiam quamdam sebaceam, caseosam, vel purulentam colligunt: in consensum trahuntur vasa lactea, receptaculum pequetianum, & ductus thoracicus; quæ multifariam lædi solent; sed in plerisque

materiâ quasi gypseâ infarciuntur. Occurrunt sarcomata polyposa ventriculo, tuboque intestinali, intùs & extùs, adnata; consimiliaque rariùs exhibet vesica. In apricum venit hepar, nunc corrugatum, aridum & contractum; vel skirrhosum, tuberculis refertum & obsitum; imò & quasi lapideum; nunc mole amplissimum, & abscessus amurcam albam & cruentam continentes recondens: in nonnullis demùm deforme, & à naturali situ recedens, cùm vesiculâ bile diversæ indolis & consistentiæ, supramodum distentâ, conspicitur. Simili modo labefactatur lien, qui etiam putredine confectus, adeò ut instar pultis diffluat, imò & planè absumptus deprehenditur. Easdem patiuntur defœdationes omentum, pancreas, uterus, ovaria, &c. cur fit ut vulgatissimæ sint in abdomine stagnationes serosæ, saniosæ, purulentæ & fœtidæ. Nec parcit interno pectori virus scrophulosum: thymus enim in omnibus ferè skirrhosus & stupendæ molis, vel calculos fovens, invenitur: obvium fit pulmonis involucrum crassum & callosum: patet substantia ejusdem visceris skirrhosa, tuberculis referta, pure conspurcata & putrida; imò & in quibusdam alteruter hujusce visceris lobus absumpus planè deficit; vacuum replente materiâ quâdam albicante & quasi gypseâ. Insuper ante oculos versantur pleuræ exulcerationes; tumores huic membranæ accreti cum costæ vicinioris carie. Idem vitium præ se fert pericardium; quod aliàs cordis peripheriæ annectitur, vel aquâ turgidum se præbet. Nec desunt aliæ hærentiæ morbosæ, atque stagnationes diversæ sortis, serosæ scilicet, lixiviosæ, lutulentæ, ramentis sanguineis intermixtæ, &c. circà prædicta viscera fluctuantes. De ossium tumoribus, carie, aliisque vitiis ante obitum notissimis nil addimus.

SCROPHULÆ.

Præcipuus *curationis* cardo circà incidentia & sudorifica versatur: sed inertia vel nociva deprehenduntur hæc medicamina; ni præmissâ venæ sectione, si nihil obstet, & expeditis primis viis; emendandæ sanguinis diathesi ope seri lactis, aliorumque diluentium, temperantium, depurantium, antiscorbuticorum & blandè aperientium, primùm prospiciatur. Præclarum sub hoc conspectu effectum sæpiùs præstant lacticinia; sed haud omnibus congruunt: in eumdem scopum pluris habentur radices brusci, scrophulariæ & polypodii; non secùs ac folia tussilaginis, rutæ murariæ, nasturtii, cochleariæ, &c. Laudatur in hoc primo curationis stadio ipecacuanha: sed egregiem opem conferunt per totum morbi curriculum pluries repetita cathartica; ne humores ab appellente pravo chylo ulteriùs inquinentur. Quibus præmissis ad efficaciora deveniendum medicamina; nimirùm ad millepedes, martialia, gummosa, & saponacea. Inter absorbentia & amara, nonnullis proficua, præstantiora censentur magnesia, & cortex peruvianus, à quibusdam plurimùm decantatus. Ex incidentium serie, aquila alba, panacea, æthiops mineralis, aliaque præparata mercurialia probatissima audiunt; quæ ideò diù & refractâ dosi usurpata multis optimè cedunt. His addere licet aquam calcis, quæ cautè exhibita in pretio jamdudum fuit. Inter sudorifica selectiora recensentur viperæ, sassafras,

SCROPHULÆ.

antihecticum Poterii; aliaque ejusdem commatis. Nec posthabendæ aquæ minerales, Plumberianæ nempè, Baregienses, Bonenses, Vervonenses, Dinienses, &c. Spongia calcinata ad drachmam unam circiter, serò & manè, diùque sumpta inter specifica à quibusdam numeratur: iisdem viribus pollere videntur pumex, cæteraque absorbentia. Summis etiam laudibus deprædicatur remedium *Rotrou;* quod tamen paucis arridet ob difficiliorem encheiresim, quâ fit ut in majori officinarum parte desideretur. Nec desunt qui vulgatissimas illitiones mercuriales suadent; sed ulteriori experientiâ comprobari debet hoc remedii genus, quod haud feliciter successisse experientiâ novimus. Summis laudibus nuperrimè extolluntur vires plantaginis extùs admotæ; & nil impedit quominùs explorentur. Pluribus demùm suppetiantur cauterium & setaceum; præsertim sub ophthalmiâ scrophulosâ, quæ aliàs solita præsidia expostulat; venæ sectiones nempè, cucurbitulas, hirudines, vesicatoria, &c. de quibus suo loco.

Suam curam sibi vindicant *tumores externi*, quæ versatur circà resolventia & maturantia: à benè perspecto horum schemate, ad alterutram methodum se conferunt medentes; attamen à resolventibus prima utplurimùm auspicantur tentamina. Inter innumera quæ pro singulorum arbitrio usurpantur, præstantiora censentur folia ebuli sub cineribus cocta; cataplasmata è radicibus bryoniæ & cucumeris sylvestris; fotus ex aquâ calcis; suffitus ex olibano, karabe & tacamahacâ; emplastrum diachylum cum gummis, de Vigo, de cicutâ, diabotanum, &c. Quibus incassùm adhibitis, ob tumorem resolutionis nescium, maturantia explorari solent; cataplasmata scilicet emollientia & digestiva vulgatiora, quorum beneficio tabum quandoque conficitur, & paratur abscessus; cujus, vel maturi & fluctuantis, sectio minime festinanda ut puris morâ integrè exedantur glandulæ scrophulosæ. Simili ratione minime properandus est ulceris exhinc emergentis coalitus; quin potiùs in usum trahenda sunt cathæretica; inter quæ, solutio sublimati corrosivi in aquâ plantaginis deprædicatur: digestivis & detergentibus sociata hæc postrema remedia eradicare valent scrophularum reliquias; quæ aliàs post labrorum ferruminationem superstites, iterùm procul dubio progerminantur: nec à solertioribus posthabentur ipsamet caustica, quæ si ad genuinum fomitem attingant, præclara obeunt munia. Si verò prædicti tumores integri vel aperti, venis circà ambitum tumentibus, cancri naturam induant; omnibus vel exquisitioribus topicis obsurdescunt: ideò nil tùm præter demulcentia & anodyna admovere licet; ni illos ferro abscindere fas sit; quæ operatio Chirurgi solertiam & dexteritatem expetit; nec periculo vacat, si glandulæ affectæ, etiamsi mobiles, vicinioribus nervis, & majoribus vasis hæreant. Tutiùs sanè simplici ligaturâ illas prominentes aggredi licet; sed ubi altè defiguntur, planè abdicatur utraque curandi methodus. Addere lubet, priusquam manum è tabulâ amoveamus, molestissimam scrophularum curationem, utplurimùm, ad annos protelari; cùm hicce morbus rarò domari patiatur, nisi accedente pubertate, ultrà quam per totum vitæ curriculum, sub

diverso conspectu, sæpiùs protrahitur. Pluribus optimè cessisse connubium experientiâ constat. Nil postremò omittendum eorum quæ profutura videntur.

SCROPHULÆ.

ARTHRITIS.

OMNIBUS sanè patet hic morbus, *(la Goute)* si in pedes, vel manus cum tumore, dolore & calore irruat. Sed aliter se res habet sub levioribus insultibus, qui vix nisi ab expertis ægrotantibus innotescunt. Intricatior evadit hæcce *diagnosis;* si materia arthritica alias partes, & præsertim viscera, nullo alio prævio paroxysmo, impetat, sub alterius morbi facie, quem incauti, ne minimâ genuinæ indolis subortâ suspicione, intempestivâ medelâ sæpiùs aggrediuntur. Arthritis rarò *invadit* infantes ante pubertatem, & castratos; parcit sequiori sexui, priusquam menstrua erumpant; si excipias chloroticas ad hanc procliviores: sed increbrescit apud senes, præsertim corpulentos & magnates, maturè canescentes; sæpiúsque adoritur hypochondriacos & hystericas; præsertim si sufflaminentur hæmorrhoïdes & catamenia. Hanc post se trahunt, præter labem hæreditariam, vita deses & umbratilis, lautissimus victus & cupediæ, diuturnæ comessationes, & liberalior vini & aquarum ardentium potus; ac demùm castra veneris. Nemo nescit calculum ab iisdem causis progerminari; & binos hosce morbos ex eodem fonte prodire: cur fit ut plures ab arthritide & nephritide alternatim excrucientur; & senes utroque morbo utplurimùm conflictentur; hinc patet cur nonnulli arthritici lotium mingant intensè rubrum, cum sedimento crasso & copioso. Ad dolores arthriticos proximè accedunt rheumatici & ischiadici, qui ab iisdem causis suboriri videntur: sed alterius sunt commatis dolores scorbutici & venerei, qui sæpiùs arthriticos & rheumaticos æmulantur; atque horum typum ita mentiuntur, ut vel solertiores decipere queant.

Arthritis tendinibus & ligamentis defixa sævitiem suam exercet in pedes, manus, genua & cubitos: haud tamen continuò ægros dilaniat; sed per paroxysmos rarò febris expertes recurrit. *Pars affecta* dolens & tumida, nunc levi phlogosi quasi corripitur cum calore, rubore & quâdam pulsatione; nunc œdematosa & quasi flatulenta, cum torpore & quiescentibus doloribus videtur; hinc arthritidis divisio in calidam & frigidam. Dolor ideò sub variis gradibus se profert; nunc mitis & obscurus, de quo vix conqueruntur ægri; nunc acerbissimus tantam tyrannidem exercet, ut à tactu levioris straguli mirum in modum exacerbetur. Sub diluculo utplurimùm compescitur & planè desinit; dummodò ab intempestivo motu haud acriùs recrudescat. Partem primò affectam sæpiùs deserit materia arthritica; ut in aliam partem irruat, genua nempè, manus, &c. sic protrahuntur ægrotantium ærumnæ, donec accedente pruritu, paroxysmi ad finem properantis spes affulgeat.

ARTHRITIS

Insultus arthritici pedes obsidentes, haud ultra quatuordecim circiter dies protelantur in juvenibus & vegetis; sed diuturniores fiunt, ad plures scilicet menses producuntur in senibus & debilibus: victûs tamen ratione, aliisque innumeris circumstantiis varios modos, respectu durationis & intensitatis, patiuntur. Quò vehementior est dolor, eò citiùs præterlabitur paroxysmus, & hinc longior est intermissio; & vice versâ; adeò ut dolor sævissimus sub hoc statu amarissimum hujusce morbi remedium audiat. De accessionum interstitiis, vel diebus intercalaribus, nequaquam constat; sed utplurimùm statis temporibus redeunt, plerumque vere & autumno; ni animi pathematibus, vel solutâ vivendi normâ turbentur solitæ periodi: parùm abest quin planè obliterentur in arthritide chronicâ; cùm dolores, mitiores quidem, fiunt continui; ni inducias quasdam impertiantur dies caniculares. Morbo senescente utrorumque artuum digiti impediuntur, incurvantur, diversimodè torquentur; ac suis exequendis muniis impares evadunt. Protuberant è phalangibus occallescentiæ, à materiâ quâdam cretaceâ ligamentis, tendinumque involucris impacta, subortæ; quarum ratione *arthritis* dicitur *nodosa*: quæ tubercula nonnunquam hiulca prædictis concretionibus exitum largiuntur. Arthritis tamen primâ vice invadens senes haud acerbos dolores infert; nec ordinatis periodis subjicitur. Addere juvat quod, ubi hic affectus in singulis ætatibus, cognato rheumatismo sociatur, uti crebrò evenit, postremus hicce morbus prædominium obtinere videtur.

Ructibus & flatulentiæ, alvi adstrictioni & hæmorrhoïdibus, stranguriæ, ischuriæ, &c. obnoxios esse arthriticos, ratum apud omnes manet: sed majora incurrunt infortunia à metastasi materiæ arthriticæ, quæ ab artubus secedens visceribus minatur: itaque si ad cerebrum transmittatur, suboriuntur cephalalgiæ, delirium, vertigines, lethargus, apoplexia, paralysis & tremor: si capitis partes externas impetat, sobolescunt ophthalmiæ, otalgia, dolor dentium, angina, &c. Si irruat ad pectus, concitat catarrhos & inflammationes; phthisim & hæmoptysim, asthma, anxietates, lipothymias, &c. Si incidat in viscera abdominalia, emergunt nauseæ, vomitus, inappetentia, alvi fluxus, dysenteria, ardor stomachi, vel cardialgia sævissima; dolor colicus, nephriticus, ischuria, &c. quibus sic se habentibus lotium quieti traditum sedimentum quoddam gypseum elabi sinit. Præstereà plures podagrici quamdam in ore ventriculi molestiam ante paroxysmum experiuntur, quam ventositatem vocant: nonnulli de quâdam adstrictione circà ilia & hypochondria; vel molesto interaneorum sensu conqueruntur. Ubi arthritis sub hisce faciebus occultatur; post prægressum insultum vulgatissimum facilè expiscatur morbi indoles; sed in obscuris latet, ni prævia in pedibus, manibusve accessio illam prodiderit: quod sæpiùs evenire, ætate ingravescente, neminem clinicum fermè fugit.

Arthritis congenita, vel à pueritiâ contracta, *immedicabilis* censetur: adventitia recens nonnunquam domari patitur; sed chronica & altissimis

radicibus defixa à quâvis causâ processerit, ægrè in fugam vertitur. Exemplo sit SYDENHAMUS, coætaneorum Practicorum sanè Princeps, qui huncce morbum, quo laborabat, graphicè depinxit: asserit enim vir candidæ fidei, omnibus per triginta annos incassùm exploratis, se non secùs ac illos qui remedia detrectantes, vel sumptibus parcentes nullum Medicum acciunt; arthritide pertinacissimâ affectum fuisse. Ubique insuper occurrunt, qui per totum vitæ curriculum cum podagrâ luctantur. Quod ad paroxysmum spectat; dolores acutissimi spondent breviorem, dilucidiusque intervallum; adeò ut pro salutari naturæ molimine, nonnullis delicatulis tamen inviso, habeantur. Urina crassa, ineunte insultu arthritico, hunc breviorem fore indicat. Benè etiam *ominandum* de partis dolentis intumescentiâ, ad inflammationem proximè accedente; quæ defluxionis criticæ instar, proximas inducias pollicetur. Imminentem paroxysmi exitum etiam prænuntiant urinæ crassæ, turbidæ & lutulentæ; quarum examen minime despiciebant Veteres in singulis connexionum affectibus. Arthritis senescens debilior evadit; sed diutiùs protrahuntur paroxysmi; adeò ut sensim ægri & præsertim podagrici solitis intermissionibus planè defraudantur. Multiplici experientiâ compertum manet ingruentem arthritidem emolumento fuisse febre quartanâ, asthmate vel hydrope laborantibus; & senes arthriticos longæviores fuisse: sed caveant sub hâc conditione ne evanescat prædictus morbus; consuetudo enim, ut vulgò fertur, est altera natura, cujus mutatio, etsi à pravis ad salutaria vergere videtur, periculosissima censeri debet. Periculo vacat hoc ægritudinis genus; si solis artubus insideat materia morbosa: sed res in ancipiti versatur, ubi præposterâ medicatione, diætæ vitio, aliâve causâ, ab exterioribus ad interiora vergens materia arthritica viscera, cerebrum nempè cum nervis, cor & pulmones odoritur. Minorem terrorem incutere debet, si primas vias lacessens, vomitum, alvi fluxum, vel ipsammet dysenteriam promoveat; cùm hasce evacuationes sæpiùs proficuas fuisse testetur observatorum chorus.

Autopsia anatomica exhibet, in ossium connexionibus nodosis, materiam quamdam cretaceam vel tophaceam, quâ non modo obducuntur tendinum involucra & ligamenta, sed etiam ipsamet ossa, à propriâ sede nonnunquam dimota, obvestiuntur; notare tamen expedit, quod nulla reperiatur in capsulis artuum ligamentosis. Reperitur sanguis effusus in ventriculos cerebri. Pulmones se sistunt humore viscido infarcti, inflammati, putridi & exesi. Obviæ fiunt lapidescentiæ in cerebro, corde, pulmonibus, &c.: deprehenduntur arenulæ & calculi in omnibus urinæ receptaculis. Oculis subjiciuntur renes contracti & corrugati: lien occallescens; hepar granulosum, inflammatum & putridum; lien obstructus & putris; pylorus occalescens; prostata tumida, &c. ut de cæteris sileamus quæ ad omnes ferè morbos spectant.

Haud desunt *remedia* prophylactica & palliativa ad arthritidem; quæ aliàs, uti jam innuimus, ægrè eradicatur; præsertim in senibus quorum

ARTHRITIS

contracta cutis ſpiracula ſolitis perſpirationis effluviis egreſſum denegant. Ab omni curatione abſtinere præſtat, *vigente paroxyſmo* ; & totum negotium naturæ, vel victui tenuiſſimo committendum; ni dolorum acerbitas lenientium & emollientium uſum ſuadeat. Haud citrà periculum adhiberi poſſe venæ ſectionem, ineunte inſultu, facilè crediderim : hanc enim, rarò profuturam etiam in plethoricis, morbi ſtadium ſæpiùs protraxiſſe ; ægroſque haud rarò ad ultimam rerum lineam duxiſſe ſexcentis conſtat hiſtoriis. Haud me fugit ſanguinis miſſionem, vigente paroxyſmo, è pede affecto dolorem incantamenti inſtar, nonnunquam profligaſſe : ſed nùm temera hæc methodus, cum naturæ viribus colluctans, periculi expers ſit ? iis quos non latet plures diverſi generis ægros hæc intempeſtiva levamina capite in poſterùm luiſſe, examinandum relinquimus. Cathartica haud niſi urgente neceſſitate præſcribi debent ; ſed nil vetat quominùs enematum præſidio alvus ſervetur libera. A narcoticorum uſu, cui fortè ægrorum querulis & ejulatibus auſcultans, plus æquo inhærebat SYDENHAMUS, arthritidem pertinaciorem evadere teſtatur quotidiana praxis ; quæ docet inſuper dolorem eſſe amariſſimum naturæ remedium, non ſine periculo deflectendum ; cùm ſæpiùs eveniat ut cicuratis doloribus ingruant nodi, tophi, tumores œdematoſi, & ipſamet paralyſis. Abſit tamen ut illos inſimulemus qui laudati authoris veſtigia premendo, urgentiori inter furentes dolores obtemperant. Tutiùs ſub hoc rerum ſtatu adhibetur theriaca, quæ notante *Riverio* cæteris hypnoticis præſtat ; dummodò certo judicio uſurpetur ; nec diutiùs ejus protelatur uſus.

Topica, quæ adversùs arthritidem proponuntur, indiſcriminatim uſurpare nefas : ab intempeſtivè enim admotis repercutientibus & narcoticis ſæpiùs ab artubus ſeceſſit materia morboſa : hinc ſubortæ ſunt metaſtaſes, è quibus mortis auguria deſumebantur. Sed haud vetantur emollientia & reſolventia ; inter quæ probatiſſimum eſt cataplaſma utriuſque vis particeps, è lacte, micâ panis & floribus ſambuci vel chamæmeli paratum. A nonnullis deprædicantur folia bardanæ, penes quos ſit fides. Suppetiantur cineres calidè admoti. Nec deſpiciendus eſt fotus ex ipsâmet aquâ tepidâ ſimpliciſſimâ, quæ fortè cæteris topicis præſtat ; cujus ope reſolvi poteſt ipſamet materia podagricorum calcaria. Præſentaneam opem haud rarò ferunt veſicatoria. Cæteris demùm præcellere videtur cauterium actuale à *Moxâ Sinenſium* paratum ; quod pluribus optimè ſucceſſiſſe experientiâ novi. Linum carptum, aliamve materiam vegetabilem tomentoſam in eumdem finem uſurpabant Veteres ; qui nemine diſcrepante hoc ambuſtionis genus debitis præconiis celebrarunt.

Sublato paroxyſmo, nil urgentius clinico eſſe debet quàm ejus reditum præcavere : hanc peroptatam metam attingere queunt, qui congruæ victûs rationi indulgent ; & à carnibus & vinis abſtinent. Diætam merè lacteam cæteris prophylacticis palmam præripere multiplici conſtat experientiâ. Vir quidam nobilis ſexaginta annorum, omni deliciarum genere perditus, jamdudum arthritide divexatus, adeò ut nec pedibus inſiſtere, nec manibus apprehendere

apprehendere poſſet; divino ſidere afflatus, pravos mores exuere, & è libidinum cœno emergere decrevit; virtutiſque viam inſequi neceſſarium duxit, ut iratum placaret numen, & flagitia ſerâ pœnitentiâ redimeret: ideò abjectis voluptatibus & cupediis, nil aliud præter phaſeolos nullo condimento coctos, panem & aquam ad omnem alimoniam ſibi conceſſit: quâ vivendi ratione non modò ſaluti æternæ, annuente qui intimos mentis humanæ receſſus perſcrutatur, proſpexit; ſed ſenſim jam inveteratam & nodoſam arthritidem planè fugavit, radicitúſque incogitans evulſit. Variis etiam hiſtoriis conſtat nonnullos arthriticos lautè priùs victitantes, ad ſummam inopiam adversâ fortunâ redactos, adeò ut nil præter panem & aquam ipſis offerebatur, arthritidem cum paupertate commutaſſe: tantum valet tenuis & parcus victus ad profligandos diuturniores affectus; præſertim ſub arthritide, cujus fomitem & mineram latere in primis viis apud omnes in confeſſo manet. ARTHRITIS

Sapo, ut in orbitam redeamus, inter præſtantiora remedia recenſeri debet; & pro adeundis altioribus corporis penetralibus, vaſiſque obſtructis blandè reſerandis ſibi par fortè non habet; dummodò congruo regimine ejus vis nociva infringatur. Opportunè exhibentur amara & ſtomachica; in quorum cenſum veniunt cortex peruvianus, gentiana, ariſtolochia rotunda, centaurium minus, tanacetum, chamædrys, chamæpitys, epithymum & theriaca. Nec poſthaberi debent ſudorifica vel antimonialia, quæ ſolerti manu exhibita nonnullos fauſto bearunt eventu. Haud in minori pretio jamdudum fuit aquarum thermalium uſus internus vel externus. Porrò plurimum conducit quævis corporis exercitatio: nec inutilem opem conferunt frictus; non quidem tempore vigentis vel imminentis paroxyſmi; ſed planè ſilente morbo. Pluris habentur induſia è panno tenuiſſimo, (*flanelle*) conflata. Nonnullos voti compotes vidi, dùm utebantur noctu diuque, udonibus laneis vel calceaminibus è pellibus villoſis coagmentatis. Aliquid fert auxilii balneum è vinaceis paratum: pluribus podagricis proficuus fuit præceps aquæ uberrimæ lapſus moletrinarum. Nonnullis demùm arridet linimentum ex oleo terebenthinæ & ſpiritu ſalis confectum; vel balſamum ſulphuris antimoniatum HOFFMANNI, quod ex ſale ſcoriatum reguli antimonii ſimplicis, ſuperinfuſo oleo terebenthinæ & juniperi paratur; & præſertim valet ad tophos præcavendos & diſcutiendos in ſenili podagrâ: ut de generalibus quamvis methodum reſpicientibus nihil addam.

Alia ineunda medendi via *ad materiæ morboſæ metaſtaſim*, quam vocant arthritidem anomalam, *goute remontée* vulgò dictam. Huic infortunio anſam præbere topica narcotica & repercutientia, helluationes, iracundiam, aliaque graviora animi pathemata, &c. jam ſuprà declaravimus. Nulla eſt viventis corporis pars interna vel externa, cui hæc devia materia haud infigi queat; undè emergit morborum ilias: ſed crebriùs impetit cerebrum, pulmones, ſtomachum, tubumque inteſtinalem, renes, &c. quibus primarii morbi conſortibus ægrotantium res in ancipiti verſantur: cur nil

ARTHRITIS

non movendum ut latex arthriticus ſanguini remixtus ad artus revocetur. In hunc ſcopum illicò tunditur vena, & præſertim pedis; ſaphenæ enim ſectione hanc deviam materiam priſtinam ſedem petiiſſe haud ſemel experientiâ novimus: quod ſanè arguit infidum eſſe illud præſidium ſæviente podagrâ. Præſentaneam opem ferunt cathartica quorum ope materia morboſa ad ſentinam inteſtinalem amandatur; quapropter, his ritè ſuccedentibus de reditu arthritidis ad artus parùm curant clinici; quos præterea non latet alvi fluxum tam ſub paroxyſmo, quàm in diebus intercalaribus, potiori arthriticorum parti proficuum fuiſſe.

Purgantium vires ſupplere valênt diaphoretica è triplici regno deprompta. Eumdem effectum præſtant roborantia, tùm aromatica, tùm amara, nux nempè moſchata, zedoaria & cortex peruvianus, quæ congeneribus præcellere videntur. A nonnullis etiam deprædicatur moſchus, ubi materia arthritica ſtomacho inſidet. Nonnunquam tamen opportunè exhibentur alkool martiale, aliaque innumera medicamina, quæ pro re natâ & diverſis ſymptomatibus ſuum ſymbolum conferre valent: quibus recenſitis nonnunquam egregiè obſecundant hypnotica, quæ tamen exulare debent, ſi mens obnubiletur, & impediatur reſpirationis organum. Prioribus minime cedunt topica ſtimulantia, veſicatoria nempè ſi res urgeat; ſinapiſmi, aliaque id genus vellicantia. Sunt qui ſolam admovent picem Burgundiam, quæ ſæpiùs blandè & ſine moleſtiâ veſicantium vices explet. Alii pedes in aquam tepidam demergunt, vel hos pelle ovis, alteriuſve pecudis recèns mactatæ, accuratè obvolvunt. Haud exiguam laudem merentur frictiones cum pannis aſperis celebratæ. Nec poſthaberi debent hirudines vaſis hæmorrhoïdalibus admotæ; quas ſæpiùs mira præſtaſſe memini. Quibus tamen minime proficientibus, nil tutiùs novi quàm repetitis catharticis inhærere. Pluribus demùm prodeſt decubitus in lecto, benè tecto corpore; ut blanda foveatur diaphoreſis, juvante quovis potu calido; nec poſthabitâ diætâ tenuiſſimâ.

RHEUMATISMUS.

LICET rheumatiſmum ab arthritide minime disjungant veteres ante Ballonium; & ab unâ eâdemque causâ pendere videantur cognati, vel finitimi hice morbi, ut inquiunt, articulares; ritè tamen diſtingui debent, tàm ratione partis affectæ, quàm reſpectu eventûs & curationis. *Rheumatiſmus* in membranas & involucra incumbens faciliùs evincitur; *arthritis* verò ligamentis inſidens contumacior evadit; ſed unus facillimè in alium faceſſit; vel ambo ſimul ſuam in eodem ſubjecto tyrannidem exercent; undè emergit quædam arthritis anomala, quam noſtrates vocant *rheumatiſme gouteux*. Morbus de quo in præſentiarum, & cujus vehementia raro ultrà quatuordecim dies protelatur, adoritur artus, cervicem,

dorſum, maxillam, ſcapulas, pectus & abdomen: nunc totam muſculoſam compagem corripit, vel repentè peragrat; nunc peculiari parti infigitur, quâ relictâ, in aliam ſubrepit. *Torticolis*, vulgatiſſimo vel barbaro idiomate, audit hic poſtremus; ſi cervicis muſculos impediat; adeò ut caput velut obſtipum maneat. *Pleuritis ſpuria*, *fauſſe pleuréſie*, dicitur; ſi pectoris muſculis incumbat. Lumborum muſculis implantatus *lumbago* vocitatur: atque *iſchiadis* titulo innoteſcit; ſi partem cognominem, vel coxam viciniореſque partes occupet; de quibus ſuo loco. Suſceptum frigus, corpore æſtuante, ædes humidæ vel recèns conſtructæ, vita iners & otioſa; helluationes & caſtra veneris; menſes & hæmorrhoïdes, aliave conſueta ſanguinis profluvia ſufflaminata; eruptiones repulſæ, &c. ſunt totidem *cauſæ* rheumatiſmi. Uſui corticis peruviani diutiùs protracto indulgentes ad hunc morbum procliviores eſſe autumavit SYDENHAMUS; ſed refragatur experientia.

RHEUMATISMUS.

Dolores rheumatici, arthriticorum inſtar, variis gradibus ſubjiciuntur. Si intenſiores evadant, muſculi ſuis obeundis muniis fiunt impares, vel ægri ab omni motu temperant, ne cruciatus exaſperentur. Frigidus à nonnullis dicitur hic morbus; ſi nullam febrem comitem habeat. Calidus verò audit, ſi febre ſtipetur; quod per tranſennam notare expedit. Ut plurimùm tamen *exordium* capit ab *horrore & febre*; nec ante biduum, triduumve dolores emergunt, qui nonnunquam repentè in omnes partes irruunt; vel unam duntaxat partem impetunt; ac ſæpiùs mobiles ex hâc in aliam propagantur; adeò ut in eodem paroxyſmo per plures partes divagentur; quod crebrò evenire ſub juvenili ætate nemo non novit. Hunc typum etiam præ ſe fert rheumatiſmus arthritidis particeps, qui hinc *arthritis vaga* apud nonnullos audit; in quâ pars affecta ſubtumida, rubore, veluti in genuinâ arthritide, perfunditur. *Febris rheumatica*, quâ carent inſultus leviores, nunc mitis, nunc vehemens; continua vel intermittens intrà breve tempus coercetur: ſed dolores diutiùs protrahuntur, ac ſæpiùs ſublatâ febre exarcebantur, & non niſi poſt triginta vel quadraginta dies fugantur; imò & ad annos, vel per totum vitæ curriculum protelantur.

Dolores rheumatici, venereorum & ſcorbuticorum inſtar, noctu ingraveſcunt: utplurimùm arthriticis perſtant remiſſiores; ſi excipias lumbaginem fortè ferociorem, quæ ideò ab incautis nonnunquam pro nephritide habentur; præſertim ſi quâvis aliâ causâ, vel fortuitò, vomituriant ægri. Notandum tamen haud raro ſociari prædictos affectus; quod ſanè minime mirum, ob notam affinitatem inter arthritidem, rheumatiſmum & calculum. Porrò ſcire expedit vetuſtiſſimos dolores rheumaticos utplurimùm foveri à viru venereo vel ſcorbutico; imò & dolores hujuſce commatis ſæpiùs ſub facie rheumatiſmi pertinaciſſimi deliteſcere; quod altâ mente tenere debent inexperti. Poſtremò ad accurationem rheumatiſmi *diagnoſim* addere juvat ſanguinem venæ ſectione eductum cruſtâ ſubviridi obduci, ceu in pleuritide: ex hâc ſimilitudine craſſiſſimus emerſit

RHEUMATISMUS.

error, cujus pœnas luerunt innumeri ægrotantes: ſibi enim perſuaſerunt complures, rheumatiſmum morbum eſſe inflammatorium, ſolâ hinc multiplici venæ ſectione domandum: ac tandiù huicce præpoſteræ medendi methodo inhæſerunt clinici, quandiù invaluit hæc, jam obſoleta, hypotheſis.

Periculo plerumque *vacat* rheumatiſmus, ni ab incongruâ victûs ratione, vel præpoſterâ medelâ, latex morboſus ad cerebrum, pulmones, aliaque viſcera, relictâ genuinâ ſede, irruat; undè ſuboriuntur ſymptomata, quæ veluti in arthritide anomalâ, haud levem terrorem incutiunt. Univerſali ſudore ſæpiùs, & nonnunquam eruptionibus cutaneis judicatur: vel lotii, menſium, hæmorrhoïdumve profluvium, evacuationem criticam mentitur. *Pertinacior* cenſetur; ſi peculiari cuidam parti defigatur; ſed rarò quid mali portendit. Utriuſque induciæ, vel intermiſſiones morbum curatu faciliorem indicant: ſecùs verò evenit; ſi deficiant. Inveteraſcente morbo, non ſecùs ac arthritide; aridis & decurtatis muſculis flectuntur digiti, & protuberantibus nodis torquentur: imò & oſſa è propriâ ſede nonnunquam dimoventur, vel ferruminantur: hinc patet cur artus ſuis exſequendis muniis impares evadant; imò & motu planè orbentur; ac nonnulli ægri ad lectum ſe conferre cogantur. Rheumatiſmus demùm faciliùs, ut ſuprà inculcavimus, quàm arthritis eximitur; etſi enim rheumatiſmus familiarior eſt; frequentiùs tamen occurrere veteres arthriticos neminem fugit.

Cadavera cultro anatomico ſubjecta exhibent muſculos ita contractos & exſiccatos, ut tendinum ſpeciem referant. Obvia fit materia quædam, nunc gelatinoſa, nunc tophacea, membranis & aponeuroſibus accreta. In conſpectum veniunt oſſa invicem coaleſcentia, vel ferruminata, necnon ex acetabulis repulſa. Cæteras læſiones, de quibus ſuprà dùm de arthritide, conſultò miſſas facimus. Sedulò tamen animadvertendum quod tradita, de ſeniori duntaxat rheumatiſmo intelligi debeant: in recenti verò nulla patet læſio; vel labes contracta oculorum aciem fugit; cur fit ut nil notatu dignum præbeant artus, etiam accuratiori examini ſubjecti.

Curatio vigente febre à ſanguinis miſſione eſt auſpicanda; præſertim ubi partes affectæ tenſione & rubore afficiuntur; imò & iteranda quandoque venit, inter tres quatuorve dies à primâ invaſione; ultrà quos ab illâ abſtinere expedit, ne morbus diutiùs proteletur: nec ultràmodum fundatur ſanguis intrà conſtitutos limites; cùm ter, quaterve ad ſummum venam tundere ſufficiat; quidquid obganniant, qui tandiù cruorem eſſe mittendum, quandiù perſtat febris, & ſæviunt dolores, perperàm volunt; hiſce rationibus ducti quod ſanguis eductus morbum inflammatorium prodat: quod merum eſſe commentum jam ſuprà declaravimus. Narrat MARQUETUS Author candidæ fidei, ſe diù, inſtar aliorum, creberrimas venæ ſectiones adversùs rheumatiſmum adhibuiſſe: ſed experientiâ noviſſe huncce morbum hâc methodo pertractatum ad menſes & annos prorogari: ideò meliùs conſultum ad cathartica & ſudorifica ſe contuliſſe; quorum ſubſidio,

missis numerosis venæ sectionibus, morbum antehàc contumacissimum intrà paucos dies profligabat; quod sanè observatu dignum occurrit.

RHEUMATISMUS.

Nonnunquam expedit à primâ celebratâ venæ sectione, *vomitum* ciere; ut saburra nidulans in stomacho brevi per viam regiam foràs eliminetur. Cathartica, haud urgente necessitate, ad finem morbi sunt ableganda; si excipias blandiora laxantia quæ, non secùs ac enemata, lubricam alvum servant; quod maximi in hocce morbo esse momenti, multiplici observatione satis superque constitit. Faustè usurpantur, persistente paroxysmo, diluentia, refrigerantia & temperantia; serum nempè lactis; ptisanæ vel apozemata nitrosa; pulvis temperans, cremor tartari, &c. nec minùs prosunt diuretica, depurantia, & diaphoretica mitiora: nec nisi summâ cautelâ, vigente præsertim febre, validiora in usum trahi debent, ne irritentur crabrones; vel febris rheumatica in inflammatoriam facessat; quod sæpiùs evenisse incondito terebenthinæ, antimonii diaphoretici, spiritûs cornu cervi & & viperarum, aliorumque ejusdem commatis stimulantium usu, meminerunt Authores; quibus experientiâ edocti lubenter assentimur.

Quod ad *hypnotica* attinet; haud magis congrua videntur in rheumatismo, quàm in arthritide; etsi dolores compescere & ægros solari queunt: naturæ enim vires excretionem criticam nonnunquam molientis infringere, & hinc morbum protrahere valent; imò & quandoque materiæ morbosæ ad cerebrum, vel ad pulmones, impetui, haud citrà maximum ægrorum periculum, favent. Nihilominùs camphora, inter sedantia locum sibi vindicans, tutò exhiberi potest; nec immeritò multis laudibus affertur apud prioris notæ clinicos; cùm præter vim anodynam, diaphoresim movere, viresque organorum refocillare queat. Postremò proficuè nonnunquam adhibentur lapilli cancrorum cornu cervi præparatum, aliaque absorbentia, quæ pro nonnullis symptomatibus quibus stipantur paroxysmi, in aliorum medicaminum subsidium veniunt. Sed alia expostulat præsidia *rheumatismus chronicus*, continuus vel intermittens; inter quæ primatum ducunt demulcentia, roborantia, aperientia, incidentia & sudorifica; lacticinia nempè, rheum, cortex peruvianus, baccæ juniperi & aqua picea; aquæ minerales, sapo & mercurius dulcis; ac demùm decoctum guaiaci lacte temperatum, juscula viperina, &c. quæ totidem etiam prophylactica audiunt. De radice bardanæ quam nonnulli tanquam specificam deprædicant, ulteriùs inquirendum. Plura demùm remedia in arthritide usurpari solita, proficua etiam esse in curatione rheumatismi nemo ambigit.

Suam etiam opem præstant medicamina externa, in quorum censum veniunt balnea frigida, quæ ad fugandum recentem rheumatismum tanquam efficacissima à nonnullis deprædicantur: haud omnibus tamen profuisse experientiâ freti asserere minime dubitamus: nec desunt qui haud citrà periculum illa adhiberi posse crediderint. Balnea verò tepida, ritè depletis vasis, egregiam, nemine fermè discrepante, opem conferunt. Inter

RHEUMATISMUS.

topica uſitatiora recenſeri debent axungia humana & urſina ; medulla cervina ; unguentum de althæâ ; oleum laurinum, lumbricorum & chamæmeli ; cataplaſma è micâ panis, &c. nec improbantur animalia viventia ſecta, parti dolenti admota ; veſicæ lacte tepido ſemi-turgidæ ; lagenæ ſtanneæ fervidâ aquâ repletæ, aquæ ferventis vapor quâvis arte ad partem læſam ductus ; furfur calidum, &c. ubi verò furunt dolores, ad balſamum tranquillans, cæteraque narcotica externa confugere licet ; ſed cautè cum illis mercari expedit. Si demùm partis intumeſcentia & rubor venæ ſectionibus minime obtemperent ; hirudines admoveri ſolent parti affectæ, quæ materiam fortè morboſam unà cum ſanguine ſugunt. Hanc etiam allicere valent veſicatoria, quibus nil efficacius & expeditius experiri creditur.

Quod attinet ad *rheumatiſmi chronici* medicationem externam ; geſtantur induſia è panno molliuſculo (*flanelle*) conflata : ſummis laudibus extolluntur, nec immeritò, ſudatoria : fauſtè adhibentur balnea aquarum thermalium, Plumberianarum nempè, Vicienſium, Borbonenſium, Arcimbaldicarum, Bellilucanarum, Dinienſium, Aquiſgranenſium, &c. immerguntur ægri in vinacea ; admovetur lutum aquarum mineralium : celebrantur frictus cum linteis & pannis calidis. Nec ſilentio ſunt prætermittenda cauteria & ſetacea, quæ præclaros ſæpiùs effectus edunt. Si demùm morbus parti cuidam infigatur, nullum fortè præſentius remedium novi quàm motum voluntarium partis affectæ ; quo ſanè quidem exaſperantur dolores : ſed contractione muſculari attritus latex morboſus brevi utplurimùm difflatur ; dummodò non adoleverit morbus. Cervicis muſculis hærens, ſolo calore ab admotâ lanâ ſuccidâ, aliiſque modis impetrato ; aut ſuffitu ex olibano, karabe, &c. excitato, facillimè miteſcit & fugatur. Coronidis loco addere lubet quod, ubi dolores rheumatici à cohibito quocumque profluvio, vel à repulsâ quâvis eruptione originem ducunt ; omni ope moliendum ut revocentur ſolitæ evacuationes, priſtinæque efloreſcentiæ ; quæ recurrentes omnem curam abſolvere queunt : quod altâ mente tenere debent, qui perfunctoriè evidentes morborum cauſas perſcrutantur ; & intempeſtivis remediis commentitium morbi fomitem impugnando laterem plerumque lavant.

Hypochondriasis.

HYPOCHONDRIASIS.

Satis superque notum est huncce affectum spasmodico-flatulentum nomen mutuari ab hypochondriis, quæ pro genuinâ *morbi sede* habentur; & præsertim incusari venarum propagines, quæ reducem sanguinem ex omnibus visceribus chylificationi dicatis excipientes, in venam portæ hepati prospicientem coeunt; ut de melancholiâ humorali, vel cacochymiâ atrabilariâ, de quâ apud veteres, sileamus; quorum opiniones de humore melancholico & atrabilario, jam obsoletas nuperrimè restauravit clar. Lorry, theoriæ & praxeos diligentissimus excultor. Quidquid sit de hisce dubiis; apud omnes in confesso manet in spasmodicorum agmine recipi huncce morbum, qui non solùm, stupendâ nervorum mobilitate, vel irritabilitate, totum corpus subagitat; sed etiam menti minime parcit: undè fit ut clinici qui auram popularem captant, & fatuos ludificare minime renuunt, à proprio nomine indecoro & probroso temperent, ac latissimo, insulsoque vaporum (*les vapeurs*) titulo hypochondriasim, ceu cognatum morbum hystericum, designent. Frequens ingruit *hypochondriasis* à vigesimo ætatis anno ad quinquagesimum, ultrà quem in scorbutum vel arthritidem facessere videtur. Hypochondriaci ingenio utplurimùm præditi & meditabundi, vix à rebus seriis dimoveri patiuntur, mœrore suffusi, à sinistro nuntio toti contremiscunt, atque hominum, vel familiarium, congressum fugiunt: sui anxii, metu imminentis gravioris mali torquentur, vel perenni mortis formidine premuntur. A parentibus in prolem nonnunquam propagatur hoc ægritudinis genus: sed *natales* plerumque ducit à rei familiaris angustiâ, à gravibus curis, variisque infortuniis; à studio intensiori, vel labore improbo; adeò ut pro miseris litteratorum stipendiis habeatur: ab exhaustis tùm mentis, tùm corporis viribus. Nec parcit illis qui vitam trahunt curarum expertem, cùm hunc morbum etiam accersant vita deses & otiosa, ingluvies, solutaque vivendi norma. Contrahitur ab emeticorum, catharticorum & hypnoticorum usu immodico: in nonnullis fovetur à materiâ deviâ arthriticâ: progerminatur demùm à coercito semine, à suppressâ gonorrhœâ, à cohibito alvi fluxu; ab intempestivâ febrium intermittentium sufflaminatione, &c.

Flatulentia quâ præsertim afficitur ventriculus, cum œsophago; quâ tument hypochondria, totumque inflatur abdomen cum intestinorum rugitu; atque erumpentes ructus & crepitus, cum alvo adstrictâ, primam affectionis hypochondriacæ suspicionem movent. Exsurgit in nonnullis, crebrò spuentibus, vomitus materiarum mucosarum, fuscarum & fœtidarum, acrium & acidarum; quibus postremis, non secùs ac ructibus ejusdem indolis, læduntur dentes. Plures ab hâc colluvie acidâ, æstu viscerum abdominalium, vel fame quâdam spuriâ laborant, quam horis

HYPOCHONDRIASIS.

insolitis, noctu diuque compescere coguntur: alii anorexiâ vel cibi fastidio conflictantur. Pulsatio in abdomine, quæ ad cœliacam referri solet, tactu in quibusdam percipitur. De doloribus circà limbum costarum spuriarum omnes ferè conqueruntur; imò quandoque de interaneorum cruciatibus, paroxysmorum more recurrentibus; qui colicam intestinalem, hepaticam, vel nephriticam, situ & sævitie æmulantur. Complures ægros angunt anxietates cum lipothymiæ metu. Urinæ subalbidæ crebriùs quàm par est minguntur, nec raró cum stranguriâ, etsi copiosiores excerni solitæ: aliàs fuscæ colorem cervisiæ referunt; imò & nigræ instar atramenti quandoque observantur in lienosis, qui meliùs ab hâc excretione se habent: plerique demùm de ventre segniori conqueruntur. Pectus constrictione quâdam spasmodicâ arctatur; nec raró urget tussis sicca. Cor palpitatione & tremore tenetur. Pulsus parvus & tardus, intermittens & tremulus observatur; nonnunquam succedentibus animi deliquiis. Caput dolore & torpore gravatur; ac cum vertigine luctatur: faciei & capitis musculi nonnunquam convelluntur; sæpiùs accedente aurium tinnitu. Somnus est molestissimus; vel planè deficit: nec desunt qui ad diluculum plerumque insomnes, lecto se committere renuant; vel ægrè haud exutis vestibus illum petant. Mens sæpiùs obnubilatur, imò & perturbatur; adeò ut ægri nunc tristitiâ obruti illacryment; querelas ingeminent, & se mori perpetuò exclament: aliàs ad hilaritatem compositi risu ilia dissolvunt. Nunc dolorum impatientes, & impavidi, mortem aucupant; nunc meticulosi, & de obnubilato sensorio communi queruli, ab imminente, ut ipsis videtur, ultimo fato, perperàm torquentur.

Traditis signis accedunt torpor variarum partium, convulsiones, tremores, musculorum palpitationes & subsultus, artuum strepitus; singultus, oscitationes, & pandiculationes. Auditus ab aurium tinnitu, vel ab strepitu quasi cujusdam rivuli, obtunditur. Defœdantur nitidus faciei color, & oculorum splendor; præsertim in lienosis: pluresque ptyalismo laborant. Pharynx & œsophagus ita spasmodicè quandoque afficiuntur ut difficilior evadat deglutitio, vel planè impediatur. Mordacis acidi sensus in stomacho famem sæpiùs importunam, & insolitam, concitat. Alia annotantur symptomata ab hepate læso; cùm mirus sit hujusce visceris consensus cùm sensorio communi; & vice versâ. Hinc intelligitur cur melancholia hepar sensim labefactet; & hypochondriasis cerebrum afficiat. Nonnulli in febrem erraticam incidunt; atque de frigore, æstusque alternatim exsurgentibus conqueruntur; non secùs ac de variis doloribus, qui in diversas partes musculosas propagantur; & audiunt vernaculè *points de côté*, si ad pectus externum pertingant. Plures etiam torquet lumbago rheumatica, quæ ad femora protenditur. Signorum vel symptomatum agmen claudunt hæmorrhoïdes, nunc siccæ, nunc fluentes; quæ haud raró largum cruoris proventum, quo ægri sensim emaciantur, elabi sinunt. Præfatis addere juvat huncce morbum quandoque recrudescere; vel sub accessionum procellosarum conspectu caput exerere. Proindè ratione variorum

variorum morborum quibus sociatur, numerosissima emergunt symptomata, quæ perperàm ab Authoribus hypochondriasi adscribuntur; adeò ut morborum ilias videatur hic status. Hinc intelligitur quàm arduum sit, sub læsione totius nervorum syntaxeos, propria hujusce ægritudinis signa & phænomena ab spuriis extricare.

HYPOCHONDRIASIS.

Hypochondriasis, non secùs ac hysteris, cùm inter utrumque morbum sit arcta affinitas, intrà certos limites subsistens, tædio potiùs quàm dolore molesta, *falsum* ægrotantibus *terrorem* incutere solet. Difficilè, etsi recens, curatur; ubi verò altas egit radices, vel materiæ arthriticæ sociatur, nullâ ferè arte evinci potest: adeò ut ejus diuturnitati æquo animo ferendæ impares sint, tùm ægrotantes, tùm clinici. Nec tamen periculo vacat, cùm sæpè sæpiùs judicium perturbet; vel in scorbutum, cachexiam, hydropem, asthma, febrem lentam & marasmum abeat; vel tumores cancrosos, gangrænam, aliamve stragem post se trahat; præsertim si prædominium obtineat atrabilis: dum scilicet ejicitur materia quædam atra & picea; fœtens, & atramento quasi simillima, quæ diluta virescit; dum urinæ simili colore tinctæ excernuntur. Quibusdam profuisse fluxum hæmorrhoïdalem spontè erumpentem, vel insultum arthriticum, variis constat observationibus: nec minori emolumento quandoque fuisse vomitum sanguinis, aliàs calamitosum, apud omnes prioris subsellii Medicos ratum manet. Liquet porrò hypochondriacos à morbis epidemicis, vel ipsâmet peste immunes fuisse: sed ipsis minime benè vertit hæc fortuna; cùm ex animi acerbitate & perpetuâ mortis formidine miseram trahant vitam, quâ tandiù anguntur, quandiù mente constant.

In *evisceratis* hoc morbo *extinctis* reperiuntur vasa in venam portæ abeuntia, infarcta & turgida; illam me vidisse memini in hunc modum dilatatam & ampliatam, ut genuini intestini molem, faciemque assequeretur. Annotantur præterea obstructiones, skirrhi, purulentia, putredo & sphacelus, in hepate, liene, pancreate, omento, mesenterio, & renibus succenturiatis. Nonnunquam occurrunt pseudo-lapides in vesiculâ felleâ. Lien nunc turgidus & mole amplissimus, adnatisque appendicibus deformis observatur: nunc durus & lapidescens vel ita contractus deprehenditur, ut vix ad unciam unam pondere accedat; imò & traditur illum planè defecisse. Circà prædictum viscus notare expedit nullum esse ambigendi locum quin in plerisque hypochondriacis labefactetur; sed ratum manet, apud omnes naturæ scrutatores, haud raro illæsum & inculpatum reperiri; licet alia organa diversimodè contaminata se præbeant; quod sanè quidem arguit hoc viscus immeritò pro morbi fomite, vel sentinâ, ut inquiunt veteres, humoris melancholici, haberi. Pylorus, ut eò redeamus undè digressi sumus, obstructus, skirrhosus & cartilagineus apparet. Stomachus, plerumque inflatus, saburrâ subnigricante & fœtidâ scatet. Colon in quibusdam ultra modum dilatatur; similem extensionem rariùs patiuntur cætera intestina. Pancreas infarctum, purulentum, vel calculosum occurrit. Passim demùm se offerunt in abdomine tumores anomali, præcipuam

HYPOCHONDRIASIS.

in mesenterio sedem habentes. Pectus apertum exhibet pulmones corrugatos, infarctos, vix à vicinioribus citrà lacerationem avellendos. Cor contractum, aridum, pericardio accretum; ejus ventriculos nunc atro & concreto cruore turgidos; nunc seroso & fœtido latice scatentes; ut de valvulis osseis & commentitiis polypis sileamus. Deteguntur abscessus in auriculis: oculis subjiciuntur aneurismata in aortâ, ejusque propaginibus, quæ nonnunquam osseæ deprehenduntur: pericardium aquâ turgens, &c. Reserato capite, patent vasa cerebrum perreptantia, atro & crasso sanguine repleta, gelatinâ obducta; variæ defœdationes purulentæ & putridæ; stagnationes serosæ, saniosæ, mucosæ. Tumores skirrhosi plexui choroïdeo adnati; meninges osseæ; venæ varicosæ, &c. Colluviem insuper serosam in varios corporis recessus effusam; hydatides acervatim aggestas; aliaque vitia ad morbos quos post se trahit hypochondriasis pertinentia consultò prætermittimus.

In immensum cresceret pagina; & nauseosum emergeret opus, si omnia remedia ab Scriptorum choro tradita hùc attexerem; qui scilicet nil fermè ex inexhaustis materiæ medicæ fontibus intactum reliquerunt: cur missis futilibus, selectiora duntaxat & magis comprobata recensebimus. Scire expedit in primo limine præcipuum *curationis* momentum in eo versari, ut diluatur sanguis crassior, ægréque circuitum suum peragens; ut rigidioribus vasis, ac plus æquo vibratilibus nervis flexilitas concilietur; ut demùm lymphata mens ad hilaritatem componatur. Venæ sectio, ni illam urgentiora suadeant, frustranea vel nociva censeri debet; præter quam quod plures hypochondriaci quamvis sanguinis detractionem horrent. Vomitoria & cathartica sæpiùs conferunt; sed cautè & opportunè exhiberi debent; præsertim rheum & polypodium, quæ alvum anteà siccam ulteriùs restringere solent; quod sanè neminem clinicum latet; prætereà ventriculum nonnunquam lacessunt; flatusque mordaces gignunt cathartica: cur fit ut plurium ægrorum hæc ambientium votis obtemperare minime liceat. Haud vetantur tamen nonnulla laxantia, pruna scilicet Damascena, sal Epsoniense vel Sedlicense in largo aquæ potu solutum; dilutum cassiæ, aliaque consimilia. Nec posthabenda sunt enemata lubricantia & emollientia, tam sub paroxysmo quàm in diebus intercalaribus, quorum auxilio alvus blandè solvitur. Plurimum deprædicantur, nec immeritò, diluentia & temperantia, quorum usitatiora depromuntur è sero lactis, & cichoraceis; capillaribus herbis, fumariâ, nasturtio aquatico; è cancris fluviatilibus, &c. Omne porrò fert punctum lac aquis Sedlicensibus dilutum, vel pro omni alimoniâ exhibitum.

Juvant martialia, dummodò refractâ dosi præcipiantur, atque largo potu & obambulatione obsecundentur. Suas laudes merentur *aperientia* mitiora, uti radices graminis, asparagi, &c. quæ scilicet blandè & sine molestiâ vasa obstructa reserare valent; undè abdicanda veniunt baccæ alkekengi, millepedes, antimonialia & mercurialia. Nonnullis prosunt amara: nec raro proficuè adhibetur cortex peruvianus: sed aloe, etsi usu

recepta, paucis congruit. Juvamen præstant magnesia, cæteraque absorbentia; præcipuè si catharticis misceantur. Suppetias ferunt stomachica; radix nempè helenii, cascarilla, catechu, extractum juniperi, aqua florum aurantiorum, &c. Inducias impertiuntur antispasmodica, radices scilicet valerianæ & pæoniæ, folia melissæ & menthæ, flores tiliæ & gallii lutei; pulvis de guttetâ, & id genus alia, quæ vi quâdam sedativâ, debiliori sanè, sed innnocuâ pollent. Aliter se res habet circà usum narcoticorum, à nonnullis ægrotantibus obnixè efflagitatorum, quæ capiti infesta haud raro observantur, vel alvum segniorem reddunt: sed horum vires, nullo discrimine, supplere valet camphora, quam pluribus optime cessisse multiplici experientiâ novi. Postremò inter exquisitiora præsidia recenseri debent aquæ minerales, Vallenses nempè, Montferinenses, Passienses, Forgienses, Cranenses, Spadanæ, Sedlicenses, Merienses, Baregienses, Amandinæ, &c. Plures fausto beavit eventu usus diuturnus balneorum frigidorum, præsertim in fluminibus: nec inutilia censeri debent balnea domestica tepida; imò & irrigationes capitis cum aquis thermalibus, vigentibus faciei & cervicis motibus spasmodicis. De commentitiis hellebori viribus nil addimus, cùm de his satis superque in materiâ medicâ.

HYPOCHONDRIASIS.

Alia ineunda est medendi via dùm urget *paroxysmus*: danda scilicet est opera ut primò compescatur efferus spirituum animalium motus. Varia externa in hunc scopum præscribi solent, acetum putà acerrimum, ruta, castoreum, assa fœtida, aqua melissæ composita, spiritus salis ammoniaci, oleum succini, sal anglicanum, aliaque volatilia quæ naribus admota plurimùm conferunt. Simili modo adhibentur fumus chartarum, plumarum, veterum coriorum, &c. Insultum nonnunquam fugat crurum immersio in aquam tepidam: horum frictus eumdem effectum edere valet. Quibus nil proficientibus ad efficaciora deveniendum; ad interna scilicet medicamina: probatiora sunt camphora, aqua florum aurantiorum, tinctura castorei, guttæ anglicanæ, spiritus volatilis salis ammoniaci, vel aqua dicta *de Luce*, quæ temperatior proximè ad illum accedit; salia volatilia, aliaque benè multa in affectu hysterico, hypochondriasi cognato, usurpari solent.

Hæc sunt remedia, quæ à celebrioribus Practicis in usum quotidianum vocantur; inter alia innumera quibus turgent libri; & de quorum selectu anxii hærent clinici, vel solertiores: sed hîc non est subticendum illa raro profutura, utplurimùm vitio verti; nec latet qui extrà vulgus sapiunt, quod hicce morbus, quem haud insulsè vocant flagellum Medicorum, in plerisque haud expugnari se patiatur; imò ab inconditâ remediorum farragine sæpiùs exasperari. Tradunt enim candidæ fidei scriptores, ac experientiâ triginta annorum nobis innotuit, innumeros hypochondriacos tandiù cum morte colluctasse, quandiù, consiliis medicis religiosè parentes, medicaminibus cujuscumque sortis indulserant; ac meliùs se habuisse, imò & nonnullos sanitati restitutos fuisse, ubi pertæsi longioris

HYPOCHONDRIASIS.

curæ, omnibus vale dixerunt; vel ſimpliciſſimum extremis labris admovere detrectarunt: quæ, pace ſecùs ſentientium, ſilentio premere nequivimus. Quapropter nil forte efficacius reperitur adversùs hunc morbum, tædio potiùs quàm dolore moleſtum, congruo regimine, potu aqueo largâ manu exhibito, jucundis exercitationibus, tùm animi, tùm corporis. Danda præſertim eſt opera ut ad meliorem ſpem erecti ægrotantes omnem mœrorem excutiant: ſollicitudines angue pejus fugiant: omnem uno verbo curationem naturæ committant; vel Medicos, juxtà MONTANI conſilium, & medicamina fugiant: ſed neſcio quo fato, nùm ſit morbi ſymptoma? omnem ſpem in umbrâ medicinæ reponunt; adeò ut non ſolùm cuivis obvio medico ſe credant; ſed etiam Barbitonſoribus, & Circulatoribus confidunt; è quorum præceptis ne lato ungue diſcedunt: quod haud citrà cordolium millies mihi notaſſe contigit.

HYDROPS.

PALAM ſe prodit *colluvies ſeroſa* per totum corporis habitum diffuſa. In propatulum venit aſcites: tactu percipitur tumor aqueus & cyſticus peritonæo, ovariis, &c. inſidens, & ad certam molem evectus: ſed ægrè *innoteſcit* hydrops pectoris & pericardii; atque in obſcuris latet aquæ collectio in cerebro & medullâ ſpinali. De hydrope duntaxat generali, vel leucophlegmatiâ hîc agendum nobis incumbit, quippè de aliis ſpeciebus, pro inſtituti ratione alibi differemus. Colluviei ſeroſæ obnoxii cenſentur, qui vitam umbratilem ducunt; & qui loca paludoſa habitant: ad hanc proclives exiſtimantur helluones & potatores: familiaris eſt ſequiori ſexui; nec parcit infantibus, uti dicemus ſuo loco. Hanc poſt ſe trahunt febris ardens & maligna, variolæ & morbilli, aliique morbi acuti: illam comitem habent obſtructiones, cachexia, icterus, ſcorbutus, arthritis, febris quartana, cæterique affectus chronici. Inſuper preſſo pede ſequitur colluvies ſeroſa, larga ſanguinis profluvia, tùm ſpontanea, tùm arte parata: hùc coincidit menſtruatio ultrà ſolitum periodi naturalis terminum producta. Eumdem effectum exerunt diuturniores alvi fluxus, aliæve evacuationes immodicæ: imò & harum jam conſuetarum intempeſtiva ſufflaminatio, idem infortunium minatur. Ortum demùm trahit hydrops à præmaturâ febrium intermittentium curatione; à repulſis efflorescentiis vel eruptionibus cutaneis; ab arefactis ulceribus & fiſtulis; ab iſchuriâ & dyſuriâ; ut nil addam de tumoribus, ſkirrhis, abſceſſibus, exulceratione & putredine internis, quæ vulgatiſſimum hujuſce morbi fomitem præbent.

Anaſarca vel *leucophlegmatia* à pravâ humorum indole orta, cachexiam, uti ſolemne eſt in ſingulis fermè colluviei ſeroſæ ſpeciebus, excipit. Ineunte morbo & ſerotinis horis malleolas circumambit œdema, quod manè

obliteratur. Respiratio haud liberè perficitur, præsertim inter ascendendum. Nonnulli sub hisce primis temporibus de siti & tussiculâ conqueruntur. *Procedente morbo* tumor œdematosus totos pedes obvolvit & sensim ad crura diffunditur; dein ad coxas, cæterasque partes, quasi ex traduce propagatur. Nec pro certo hydropis signo haberi debet *œdema crurum*; hoc enim incurrunt longioribus equitationibus fracti; nec non diutiùs quàm par est pedibus stantes. Familiaris est hæc intumescentia in ætate provectâ: sæpiùs obtingit chloroticis & utero gerentibus; atque in hisce casibus nil mali portendit. Nec tamen semper ab artuum inferiorum œdemate exordium capit anasarca: si enim ab ascite vel quâvis labe viscerum scaturiginem mutuetur; abdomen externum, lumbos, pectoris ambitum, faciem & brachia nonnunquam invadit œdema; priusquam crura & pedes adoriatur. Scrotum in utroque casu in immensam molem sæpiùs assurgit; similique modo afficitur penis, cujus præputium in hunc modum sæpiùs tumet, ut liber mictus præpediatur. *Consistente morbo* urinæ minori copiâ fluunt; sedimentum lateritium deponunt, præsertim ubi afficitur hepar; vel quævis stagnatio in abdomine delitescit. Sudor tunc temporis vel planè deficit, vel parciori proventu erumpit.

Facilè evincitur leucophlegmatia à nimio sanguinis profluvio, aliâve causâ fugaci, natales habens; sed contumacior censetur ubi à suppressâ quâcumque solitâ evacuatione, vel regressis eruptionibus cutaneis ortum ducit. Curatu facilis evadit, si asthmatis, febris acutæ vel intermittentis sit soboles: sed periculosæ res est aleæ, si ab affectu chronico & præsertim à labefactatis visceribus oriatur; etsi solitis præsidiis obtemperare videtur; quandoquidem seriùs ocyùs recurrere solet. Haud levis curationis spes elucescit in juventute, vel ætate vegetâ: secùs evenit in senio. Insuper exitium portendit hydrops; si lingua sit arida, tussis crebra; & respiratio ita impedita ut urgeat suffocationis periculum; si pulsus sit debilis & vires deficiant; si demùm lotium & sudores à naturali normâ plus æquo recedant. Nil metuendum de alvi fluxu circà prima morbi tempora: sed aliter se res habet, morbo jam senescente; præsertim si nullas inducias concedat; cùm non impediat quominùs serosa colluvies circà abdominis, pectorisve labefactata viscera effundatur. Postremò periculi, uti jam innuimus, expers censetur crurum tumor œdematosus, casu obtingens: haud ominosus audit in convalescentibus, cùm à resarcitis viribus spontè evanescat. Nec quidpiam mali portendit facies subtumida in morbis acutis, quæ sæpiùs inexpertis inanem metum incutit.

Præter varias diluvies internas quæ passim occurrunt ab scrutatione *hoc morbo denatorum*; in apricum veniunt viscera colore nativo orbata, obstructa, skirrhosa, arida, pus recondentia, putrida, &c. Deteguntur tumores cystici & vesiculares, multiformes, diversæque molis; variis partibus accreti. Reperiuntur in *abdomine* tubercula skirrhosa, vasis hepaticis & splenicis adnata; venæ atro & quasi adusto cruore turgidæ, in quibus quandoque delitescunt concretiones tophaceæ. Annotatur hepar

Hydrops.

nunc contractum, nunc mole ampliſſimum; decolor, albicans vel exangue; nigrum, plumbeum, quaſi torrefactum, variis maculis ſignatum; ſuperficie inæquali, granuloſâ, tuberculis, hydatidibuſque exaſperata; skirrhoſum, aridum, lapidis inſtar durum, putridum; abſceſſus, ſteatomata, hydatideſque acervatim aggeſtas recondens, &c. Veſicula fellea nonnunquam inanis obſervatur: in pleriſque bile atro-viridi turget; vel repletur in nonnullis latice limpido, lacteo, ſaporiſque experte; concretionibus biliofis, &c. Ante oculos verſatur lien, nunc exiliſſimus, nunc mole portentoſus; putredine ita confectus, ut inſtar pultis contrectatus diffluat; skirrhoſus, tuberculiſque nonnihil lapideſcentibus refertus. Obvium fit epiploon nunc craſſiſſimum & skirrhoſum, tuberculoſum, vel colluviem colligens; nunc emaciatum vel putredine abſumptum. Conſpiciuntur inteſtina phlegmonodea, skirrhoſa, ulceroſa & ſiderata, invicemque coeuntia. Eadem infortunia ſubeunt meſenterium, renes, uterus & ovaria. Alia demùm memorabilia exhibet imus venter; tumores nempè anomalos, purulentiâ vel putredine tactos; vertebris carie exeſis accretos; hydatides diverſæ molis; ſarcoſes ex hepate, pancreate, alterove viſcere aſſurgentes, &c.

Reſerato pectore, patent pulmones œdematoſi vel inſufflati, infarcti & inflammati; cruſtâ obducti, lapillis ſcatentes, tubercula vel abſceſſus recondentes, pleuræ agglutinati, tabo vel putredine peſſumdati, &c. Cor nonnunquam exiguum; aliàs mole ſtupendum deprehenditur; in pleriſque vacuum reperitur; in aliis cruore ſcatet; concretiones, ut inquiunt, polypoſas continet. Valvulæ utriuſque thalami arteriales cartilaginis, oſſis, lapidiſve duritiem, in quibuſdam, aſſequuntur. Cor nonnunquam ulcere eroſum conſpicitur; ſed rariùs notatur abſceſſus in cordis & auricularum ambitu: pericardium verò ingentem aquæ copiam, ſerumque fœtidum coercens, vel planè ſiccum, imò & cordi auriculiſque agglutinatum obſervatur. Se demùm vidiſſe, tàm in leucophlegmatiâ, quàm in pectoris & abdominis hydrope diſruptum ductum thoracicum, nonnulli tradunt Authores; quod nuſquam notaſſe memini. De capite, quod nil ultrà productum morboſum exhibet, parùm curarunt Anatomico-Practici: in hoc tamen, vel perfunctoriè luſtrato ſæpiùs reperiuntur purulentiæ & putredines, tàm in ipſo cerebro, quàm in ejus involucris; tumentia plexûs choroïdis vaſcula, varicoſa & hydatidibus intermixta: cæterùm deteguntur ſtagnationes feroſæ, ſanioſæ & fœtidæ in ſingulis cerebri receſſibus; concretiones lapideæ; meningum coalitus, &c.

A venæ ſectione auſpicari licet *curationem*, ſi hæmorrhoïdes, aliave conſueta ſanguinis profluvia ſufflaminentur: nec inefficax cenſetur, ineunte morbo, ſub ætate juvenili & vegetâ: aliàs haud citrà periculum celebrari poſſe crediderim. Inducias ſanè fert phlebotomia, urgente ſpirandi difficultate; ſed morbus, annuentibus primi ſubſellii clinicis, dein exaſperatur, contumaciorque evadit. Subticendum tamen non eſt haud deeſſe nonnulla exempla curationum à repetitis venæ ſectionibus, vel ſpontaneis

Hydrops.

hæmorrhagiis peractarum; sed ab hoc inopportuno præsidio fatum in pluribus accelerari, satis superque etiam notum est. *Vomitorium* sub primis morbi incunabulis faustè usurpatur; nonnullam opem etiam præstare valet, illo jam adolescente, dummodò vires ferant: imò & liquet ex accuratè observatis, multos repetitis emeticis, vel spontaneis vomitionibus sanitati restitutos fuisse. Aliàs summam noxam inferre potest; constat enim variis historiis nonnullos hydropicos animam inter vomendum exhalasse. Inter hasce angustias ab omnibus ritè perspectis & trutinatis, curandi judicium dirigitur. Pluris habentur in foro medico *cathartica* & præcipuè *hydragoga* per totum morbi curriculum exhibita; quibus nidulantes latices è parietibus intestinorum elici queunt: inter usitatiora recensentur rheum, jalapium, radix ireos & cortex sambuci; succus foliorum ejusdem arboris cum lacte; gummi gutta, elaterium, diacrydium, sal polychrestum, aquila alba, syrupus de rhamno cathartico; aqua vitæ germanica, &c. nec dubitare licet quin plures horumce medicaminum præsidio ex orci faucibus erepti fuerint: raro tamen proficiunt, si morbus jam altas egerit radices, & adsint stagnationes in pectore vel abdomine. Sub hisce dubiis, multiplici experientiâ de hâc re instructi asserere minime dubitamus periculosa fore hæc remedia, ubi inter horum usum nullæ impetrantur induciæ: tùm his supersedere consultiùs visum fuit, ne hoc intempestivo stimulo intestina phlogosi vel gangrænâ corripiantur; quod pluriès evenisse sexcentis constat historiis.

Suas laudes merentur *hepatica* vel *aperientia*, quæ sanguinis dyscrasiam emendare, vasa obstructa reserare, & renes emungere queunt. Sed si morbus certum gradum assequatur; inertia utplurimùm deprehenduntur hæc medicamina; quorum probatiora sunt lingua cervina & herbæ capillares, plantæ cichoraceæ, fumaria, agrimonia & pimpinella; radices apii & asparagi sylvestrium, fœniculi, rubiæ tinctorum, eryngii, brusci, anonidis, &c. *Diuretica* verò, nemine fermè discrepante, cæteris palmam præripiunt: in hunc censum veniunt radices raphani, bryoniæ & scillæ, fructus alkekengi, nitrum, salia lixivialia, vel ipsummet lixivium è cineribus genistæ, absinthii, juniperi & sarmentorum paratum; arcanum duplicatum, terra foliata tartari; vinum vel oxymel scilliticum, aselli, terebinthina, &c. Nonnullis optimè cessit pulvis bufonum ad scrupulum unum & ultrà in vino albo exhibitus. Nec reformidandus, sub casu urgentiori, pulvis ipsarummet cantharidum à grani quartâ parte ad granum unum vel alterum; quo, si nil obstet, copiosa urina prolicitur: constat enim plures ab orco revocasse hoc remedium, à circumforaneo quodam venditatum; ideò neminem esse reor qui imminente interitu, omnibusque frustrà tentatis, illud experiri recuset. Plures, penes quos sit fides, narrant se observasse feliciores successus ab usu sudorificorum. Postremò traditur spontaneum ptyalismum nonnullis proficuum fuisse; sed nùm hæc evacuatio arte promota eamdem præstitisset opem? dubitare licet.

E præhabitis colligere juvat cum grano salis admittendas esse hasce di-

HYDROPS.

versas *curandi methodos*. Variis quidem periclitationibus de hâc re edocti, candidè declaramus nullos vidisse ægros hydropicos sudorificorum internorum ope curatos; paucos verò catharticorum præsidio; sed benè multos opportuno diureticorum usu: postremorum vires æquant & fortè superant *roborantia*, amara nempè, stomachica, & martialia; quorum selectiora audiunt folia absinthii & centaurii minoris; radices helenii & angelicæ; cassia lignea, baccæ juniperi, catechu, alkool martiale, aliaque chalybeata, elixirium proprietatis, &c. A quibusdam summè deprædicatur allium, nec fortè immeritò, cùm tonicorum vires æmuletur. Prætereà minime posthabendæ aquæ minerales, tùm frigidæ, tùm thermales; inter quas eminent Plumberianæ & Borbonienses anselmienses: quæ tamen, etsi aliorum plurium affectuum chronicorum curam absolvunt, huicce morbo jam consenescente inutilem operam sæpiùs ludunt. Licet hypnotica morbi causam minime aggrediantur, nonnunquam tamen in usum vocantur ad coercendum aliorum remediorum impetum; vel ad promovendum sudorem, si natura illùc vergere videatur; nec desunt exempla variorum hydropicorum, qui inter horum usum incolumes evaserunt. De antiscorbuticis nil addimus cùm hydropem duntaxat scorbuti sobolem respiciant.

Omnibus remediis, de quibus hactenùs, aliisque id genus sexcentis, si omnia persequi luberet, incassùm tentatis, pluribus optimè cessit cujusvis *potûs abstinentia*; & illud regimen ad plures menses, vel ad annum, protractum fuit; sub quo si urgeat sitis, illam fallere solent cum pane tosto aquâ vitæ irrorato, & linguæ admoto, vel quâvis aliâ arte; dummodò nil liquidi deglutiatur. Hanc victûs rationem non solùm conferre in anasarcâ; sed etiam in ascite, aliisque hydropis speciebus variæ testantur historiæ. Parùm profuisse sudores à medicaminibus internis excitatos, jam suprà notavimus: sed aliter se res habet, ubi à rebus externis promoventur; ab aëre scilicet tepido sudatoriorum; à balneo aquarum thermalium; ab admotis sale, arenâ, furfure, &c. solis radiis vel furno excalefactis; à frictu cum pannis molliusculis, benzoini, thuris, mastiches, succini, &c. fumo imprægnatis: ab arduis demùm corporis exercitationibus, quibus stagnantes latices subigi, & per cutis spiracula foras amandari queunt: sed hæc omnia prorsùs inutilia fore, si labefactentur viscera, rationi & experientiæ consectarium videtur.

Silentio prætermittere minime debemus crurum, ultràmodum tumentium, cutem sæpiùs dilacerari, & per hasce fissuras fieri quoddam aquæ, intrà partium contextum stagnantis, stillicidium, quo non solùm sublevantur nonnulli ægri; sed pristinæ sanitati planè restituuntur. Eumdem effectum edere valent vulnera ab ambustione, vel quovis alio modo inflicta; quod semel vidisse memini in muliercula, quæ omnibus frustrà adhibitis ad ineluctabile fatum properabat; dùm lectum excalefacientis incuriâ ustis cruribus emerserunt vulnera, quorum beneficio serum per totum corporis ambitum

HYDROPS.

ambitum diffusum exitum sibi paravit; quo scilicet profluvio brevi præter omnium expectationem ad vivorum numerum fuit revocata. Hisce observationibus instructi Medici consimilem fluxum moliri tentarunt, tàm simplicissimis *scarificationibus*, quàm *vesicatoriis*, vel ipsomet cauterio: sed nescio quo fato secùs evenit; pars enim vulnerata gangrænâ sæpiùs correpta fuit; hinc fit ut hæc curandi via omnibus ferè fuerit invisa; quam tamen haud omninò abjiciendam censemus; ubi morbus ad cætera præsidia surdus domari recusat; & ægrotantes in extremum vitæ periculum adducuntur; cùm in hisce angustiis meliùs sit (inquit CELSUS) anceps experiri remedium quàm nullum. Prætereà hæc vulnera minùs pertimesceri debent, si cuti laxiori & flexiliori, nempè coxarum vel scroti infligantur; & imminens gangrænæ periculum notissimis præsidiis avertatur.

Parergi loco, præhabitis addere licet quod omnia cujusvis sortis remedia, hactenùs tradita, & ad hydropis curationem prosperè usurpata, hujus *morbi reditum* etiam præcavere queunt. Neminem enim practicum latet plures convalescentes, morbo uti videbatur sublato, recidivam utplurimùm exitialem, seriùs ocyùs passos fuisse. Hinc solertiores clinici, & ægrorum saluti consulentes, omnem curam impendere solent, ut cautâ medicaminum suprà traditorum administratione, hoc infortunium declinetur. Cathartica identidem usurpata, aperientia, diuretica, &c. in hunc scopum præscribuntur: sed multiplici experientiâ edoctus, nil sub hâc rerum conditione præsentius novi quàm tonica vel roborantia, quæ solidorum contextum firmando novam aquæ stagnationem tutiùs præpedire valent. Hæc de colluvie serosâ dicta sufficiant; circà quam selectiora veterum & recentiorum monumenta inexhausto labore collegit, & contraxit clar. MONRO.

STAGNATIO SANGUINIS ET PURIS.

UTERQUE morbus, utplurimùm immedicabilis, raro in apricum venit; nisi à sectione cadaverum: imò de illo quidpiam tradere inane & supervacaneum foret; ni quandoque innotesceret, & opportunis auxiliis obsecundaret. Neminem fugit sanguinem illicò extrà vasa emissum in cerebri recessus, brevi necem inferre; nec ab aliâ causâ è medio tolli apoplexiâ sanguineâ perculsos; uti abundè patet ab exaratâ historiâ anatomico-practicâ: nec minùs ominosum esse sanguinem in cavum pectoris vel pericardii pleno gurgite irruentem, tùm à disruptione vasorum conspicuorum, tùm à dilaceratione aneurismatis: sed nonnulla spes affulget ab stasi sanguinis in abdomine, quæ imi ventris tumore ante oculos versatur; vel fluctuans digitis contrectatur. Prædictæ *stagnationum species* minùs *exitiales* censentur, si à vasorum transudatione, vel exiguissimorum capillarium erosione pendeant; cùm sub hisce circumstantiis morbus

STAGNATIO SANGUINIS ET PURIS.

tardigradus diutiùs protrahatur ; & hinc opportuna adhiberi queunt præsidia ; dummodò abditæ colluviei quædam emergat suspicio ; & morbi sedes haud omnem curationis spem amoveat. Insuper reperitur *cruor stagnans* in osseis capitis sinubus, in aure internâ, in ventriculo & tubo intestinali ; in vesicâ & utero ; in tumoribus cysticis & præsertim in hydrocele. Nonnunquam diffunditur intrà contextum corporis cellularis : hunc majori copiâ, vel ad libras circiter tres, intra laminas musculorum abdominalium detegisse memini in cadavere cujusdam ab alio morbo extincti ; qui dùm viveret vix de dolore obscuro in parte affectâ conquerebatur. Nulla est demùm corporis viventis pars post vulnera, contusiones, ictus vel casum ab alto, in quâ cruor haud seriùs ocyùs effundi queat.

Omnibus praxi edoctis innotescere queunt *stagnationes purulentæ*, vel saniosæ, præ morâ lutulentæ vel fœtidæ ; ortum ducentes à disrupto abscessu in capitis, pectoris, abdominisve cavo ; vel in peculiaribus viscerum, aliarumque partium latebris ; cùm horum suspicionem moveant prævia phlogoseos & suppurationis indicia. Sed in obscuris latent quædam tabi stases, quæ aliam originem mutuantur, nimirùm à peculiari viscerum exudatione, doloris experte, nullâ prægressâ phlogosi conspicuâ ; nullo præexistente abscessu ; vel absque quâvis exulceratione quam sæpiùs inter rimanda cadavera me observasse contigit in ambitu cerebri, pulmonum, cordis, intestinorum, &c. Certis terminis consistens hæc colluvies purulenta rarò distinguitur ab aliis stagnationum speciebus ; & solâ cadaverum sectione è tenebris utplurimùm eruitur.

Serum in quâvis corporis parte nidulans vasorum porulis sæpiùs resorberi apud omnes practicos inconcussum manet : sed hunc felicem exitum hariolari minime licet sub sanguinis vel puris stagnatione ; adeò ut nulla alia occurrat *curationis via*, præter morantis liquidi evacuationem, cui promovendæ impares sunt naturæ vires ; & ideò solâ arte impetrari potest. Hæc tamen spontaneo œconomiæ animalis molimine sæpiùs absolvitur in partibus perviis ; auribus putà, sinubus frontalibus, pulmonibus, stomacho & intestinis, vesicâ & utero, &c. Sed ubi nidulant prædicti latices in capitis pyxide osseâ, in pectoris & abdominis cavo, aliisque partibus imperviis, ad *præsidia* merè *chirurgica*, si nil obstet, confugiendum. De hisce variis stagnationum speciebus, & de curandi methodo suo loco acturi, nil hisce generalibus adjicere, ne crambem repetitam apponamus, consultiùs nobis visum fuit.

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

VISCERUM *obstructio*, etsi vulgatissima, in obscuris plerumque latet, ni ad certum gradum provecta in propatulum veniat. Nec dilucidiùs patet hujusce morbi indoles; ni in subsidium vocetur exarata *cadaverum historia*; è quâ, non secùs ac è nostris propriis observationibus, tradenda depromere haud incongruum fore putavimus. Ex his itaque benè perspectis, didicimus *infarctus* passim occurrentes, tam in pectore, quàm in abdomine, diversam naturam redolere: alii enim merè *sanguinei* videntur; alii verò *lymphatici* audiunt: primi scilicet, missâ omni hypothesi, ab impeditis vasis sanguineis sobolescere, jure conjicitur; alii verò ab obstructis utriusque sortis tubulis lymphaticis ortum mutuari, vulgò existimatur. *Infarctus sanguinei*, ad quos proclives sunt juvenes & plethorici, à suppressis quibuslibet profluviis sanguineis originem sæpiùs ducentes, pulmonibus & hepati plerumque insident, subitò aggrediuntur, ac dolore & calore stipantur: nunc vigente *apyrexiâ* adoriuntur; nunc febrem comitem habent; atque nonnunquam facessunt in genuinam phlogosim; cujus fortè primum gradum exhibent. *Infarctus lymphatici*, à lymphâ, aliove latice orti, familiares sunt melancholicis, phlegmaticis, cachecticis, scrophulosis & scorbuticis: crebrò invadunt febre quartanâ, aliove morbo chronico detentos: imò & nonnunquam infarctui sanguineo, vel ipsimet phlogosi, natales debent. Infarctus, qui *obstructionum* titulo insigniuntur, sub primis temporibus doloris expertes, vel dolore obscuro stipati, lento gressu procedunt; & leve plerumque incommodum pariunt: sed si ulteriùs progrediantur & certum incrementum capessant, in skirrhum abeunt; cujus prodromi jure censentur: viscera & glandulas ad hancce infarctûs speciem proniora esse, nemo non novit. Hæc sunt generalia infarctuum discrimina quæ non solùm ex autopsiâ cadaverum, sed etiam à variis effectibus quos exerere solent, sat dilucidè se produnt. Cæterùm nonnulli occurrunt impliciti, utriusque naturæ participes, qui ratione ægri temperiei, & præposteræ medicationis, nunc phlogoseos, cui sunt finitimi, characterem induunt; nunc in merum skirrhum facessunt, è nostris observationibus tùm anatomicis, tùm clinicis colligimus.

Sanguis intra vasa redundans, vel plus æquo excandescens, labor corporis improbus, ciborum calidiorum esus, diuturnæ comessationes, vinum liberaliùs sumptum, &c. sunt totidem *causæ evidentes* infarctûs sanguinei. Ex alio fonte prodeunt lymphatici, à congenitâ scilicet humorum dyscrasiâ, vel à parentibus transmissâ; à vitâ deside; gravibus curis, attentisve cogitationibus, & ab incongruâ vivendi normâ: quibus addere licet chocolati usum diuturniorem, vel immodicum, quo plerumque hepar læditur. Hos demùm accersere queunt consuetorum tùm naturalium, tùm morbo-

forum fluxuum sufflaminatio, eruptionum cutanearum retrogressus, &c.

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

De infarctibus duntaxat internis in præsentiarum acturi, quidquid attinet ad phlogoses, vel skirrhos oris, glandularum salivarium, cervicis, mammarum, inguinum, axillarum, aliarumque partium externarum, consultò prætermittimus; cùm de his singulis, juxtà instituti rationem, alibi differemus.

Obscura est *diagnosis* infarctuum sanguineorum, quorum signa parùm discrepant ab inflammationum indiciis; præsertim si mitior phlogosis nulla gravia post se trahat symptomata: sed diversus horumce affectuum incessus: infarctus enim sanguineus intrà biduum, citiùsve resolvi potest; quod nusquam evenit in genuinâ phlogosi. Hæc præterea ante septimum diem resolutione vel suppuratione judicari solet; ille etsi plerumque brevior, haud raro tamen contumacior evadit. Atrâ caligine sæpissimè immerguntur obstructiones recentes; nec dilucidiùs quandoque patent vetustiores: licet enim viscera obstructa ampliora & duriora in plerisque evadant; haud semper tamen explorantibus digitis se præbent; præsertim in corpulentis & obesis: delitescit etiam, vel obscurè persentitur, illud vitium, si altè immergatur viscus affectum, & à naturali mole parùm recedat. Quidquid demùm inter hæc indaganda, à medicorum plebe in medium adducitur, mendacium sæpiùs sapit. Tactû tamen facilè percipiuntur in macilentis hepar & lien; sed obscuriùs deteguntur pancreas, mesenterium, &c. Insuper haud semper, adauctâ mole, prominent viscera obstructa vel skirrhosa; quin potiùs nonnunquam contrahuntur & marcescunt; quod sæpissimè evenire ergà ipsummet hepar neminem anatomicum fugit. Hinc colligitur parùm sæpiùs conducere solitam tactûs ope explorationem; cur fit ut ad alia signa è variis læsionibus, infrà enarrandis, deprompta confugere necesse sit. Nec magis constat de genuinâ *morbi sede*, etiamsi tactu se prodat, ob varias partes, plus minusve immersas, quæ prementi digito respondere queunt. Subest præterea dubitare, utrum corpus renitens sit organum affectum? an tumor quidam huic accretus, vel in corpore cellulari progerminatus? quæ omnia meris duntaxat conjecturis sæpiùs assequi licet.

E præhabitis colligere datur in ancipiti sæpiùs versari *indicia*, quæ ab explorantibus digitis desumuntur; hinc sedulò inquirendæ sunt aliæ notæ, quibus se produnt obstructiones & skirrhi; ut ex illorum syndrome quid certi statui queat. Itaque, præter molestam & obscuram sensationem, quæ tactu exacerbatur, & à corpore gravi vel premente in plerisque excitari videtur; prominet imus venter; pallida tumet facies: pedes obliteratis malleolis œdemate obvolvuntur: respiratio nonnunquam offenditur; tussisque movetur, non solùm ab obstructis pulmonibus; sed etiam ab affectis hepate & liene. Quibus addere licet anxietates, cordis palpitationes; cibi fastidium, oris siccitatem, pravas digestiones, flatulentiam ructibus & inflatione stomachi sat conspicuam; alvum utplurimùm solutam; ac demùm urinas albicantes. Intereà *procedente morbo*, vires

prosternuntur, somnus deficit, exsurgit febricula, quæ à pastu exacerbatur. Hæc sunt indicia generalia, quibus utplurimùm se prodit infarctus tùm pectoris, tùm abdominis: sed alia peculiaria occurrunt quæ morbi sedem patefaciunt; deglutitio nempè impedita tumoris skirrhosi, pharyngi vel œsophago insidentis, suspicionem movet: urgens suffocatio pulmonis infarctum prodit: icterus læsionem hepatis in propatulo sistit: scorbuti signa cum hypochondrii sinistri renitentiâ, lienem respiciunt: ex alvi fluxu & atrophiâ incusatur mesenterium, præsertim in infantibus: vomitus diuturnus & indomabilis, utplurimùm, sobolescit à læsis ventriculo, pyloro vel pancreate: sævientibus ileo & dysenteriâ tubum intestinalem labefactari proclive est cogitare, &c. Circà morbi indolem disquirendum incumbit; nùm quoddam virus in sanguine lateat, venereum nempè, scorbuticum, scrophulosum, cancrosum, &c. quanti enim sit momenti hasce vulgatiores chronicorum causas evolvere, quantum licet, nemini haud obvium.

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

Licet infarctus sanguinei curatu sint faciles; imò & sæpiùs spontè desinant; haud semper tamen *periculo* vacant; si perfunctoriè, vel præposterâ medicatione impugnentur: ex illis enim, ut suprà inculcavimus, non modò prodeunt conterminæ phlogoses; sed etiam obstructiones & skirrhi; quod sanè quidem arguit affines esse singulos hosce morbos; etsi progressu temporis multùm ab invicem discrepare videntur. Neminem latet senescentes obstructiones & præsertim skirrhos, in plerisque indomabilia esse; vel præter expectationem averruncata sæpiùs recurrere: sed facilè debellantur obstructiones recentes; dummodò sat citò curantibus innotescant; quod rarò evenire candidè fatemur. Haud mirum, si aliter se res habeat, ubi jam altas egerint radices; vel tantam duritiem contraxerint, ut remediis vel exquisitioribus planè sint imperviæ: haud fugit enim, qui numerosis sectionibus interfuerunt, viscera intùs & extùs tuberculosa, cartilaginea, tophacea, imò & friabilia sæpiùs deprehendi; quæ sanè, sic labefactata, omnibus præsidiis obsurdescere evidens est.

Obstructiones & skirrhi ad certam molem provecta, viciniora premendo, inflammationi, purulentiæ, putredini & siderationi ansam præbent; quibus accedentibus omnia in pejus ruere consectarium manet. Notare tamen expedit plures quorum obstructa & skirrhosa sunt viscera, cæteris benè se habentibus, congruâ victûs ratione longiorem vitam protrahere. Ubique enim occurrunt ægrotantes utriusque sexûs obstructionibus conflictati, qui per quindecim vel viginti annos & ultrà vitali aurâ fruuntur. Haud tamen institui debet *prognosis*, nisi benè perspectâ morbi sede: scitur enim levem metum incutere infarctum lienis; longè periculosius esse hepar hac labe affectum; summè pertimescendam censeri obstructionem mesenterii, plerumque virûs scrophulosi sobolem. Infarctus skirrhosi, quibus partis moles accrevit faciliùs eradicantur, illis qui contrarium effectum, emaciationem nempè exeruerunt. Quædam curationis spes elucescit, dùm dolent; immedicabiles verò censentur, si nullius sensationis sint participes. Nihilominùs

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

skirrhi qui utero, aliisque visceribus perviis, exquisitiori sensu donatis, insident; brevi cancri, uti fertur, naturam induere solent. Infarctus demùm skirrhosi; quamcumque partem impetant, atrophiam & hydropem sæpiùs post se trahunt. De *autopsiâ cadaverum*, è quâ jam tradita depromuntur, nil addimus.

Infarctuum sanguineorum *medela* inchoari solet venæ sectione, quam etiam iterare licet, si nil obstet, & vires ferant: sed diluentia, demulcentia & temperantia præcipuam opem conferunt: nec omittenda sunt laxantia. Plerique tamen ægrotantes solo victu tenui, vel largo aquæ potu, interpositâ quiete, hunc affectum superare queunt: nec fortè tutior & magis naturalis proponitur medendi methodus. Aliter verò se res habet ergà obstructiones & skirrhos, quibus domandis impares forent naturæ vires; ni opportunis remediis, habitâ semper ratione partis affectæ, obsecundarentur. Licet hæc infarctuum chronicorum genera pro morbi prægressi vel subsistentis producto sæpiùs haberi debeant; nil tamen urgentius esse debet clinico, quàm illud evincere; & præcipuum curandi scopum in hunc finem dirigere. Itaque mittendus est sanguis, si catamenia, hæmorrhoïdes, aliave consueta sanguinis profluvia, sufflaminentur: nonnunquam etiam sub aliis circumstantiis conducit venæ sectio, ineunte morbo: sed inutilis vel noxia censetur ubi inveterascit obstructio, vel in merum skirrhum facessit. Ne minimum quidem levamen afferunt cathartica; imò & morbum exasperare solent: urgentiori tamen succurrere licet; si sordes in primis viis nidulentur; sed mitiora tunc temporis in usum vocari debent.

Diluentia, temperantia, *hepatica* & *aperientia* proficuè per totum morbi curriculum usurpantur; inter quæ selectiora audiunt serum lactis; radices lapathi, helenii, asparagi, apii, brusci, eryngii & chelidonii, herbæ cichoraceæ, lingua cervina, capilli veneris & nasturtium; quibus addi debent rheum & aloe; borax, sal ammoniacum, sal vegetabile, tartarum vitriolatum vel chalybeatum, sal de duobus, aselli, &c. quorum ope dilui & subigi crassiores succos; ut fluidiores facti solitum alveum petant; & sic reserari obstructa organa, credere par est: nùm actionem suam exerant in ipsummet viscerum contextum vasculosum? dubitare licet. Hæc per transennam dicta sufficiant circà horum agendi modum, qui ut verum fateamur, atrâ caligine obruitur; quidquid obganniant scioli, qui hisce quisquiliis scholasticis plus æquo indulgent. *Incidentia*, ut in orbitam revertamus, quæ cuncta permeare videntur, haud immeritò ab exercitatissimis deprædicantur: probatiora sunt nonnulla gummata, sapones, antihecticum Poterii; ac demùm panacea, vel aquila alba: hæc sunt quæ in vulgatissimum usum cedunt & intimiora corporis penetralia adeundo, præclara munia obire valent; dummodò summâ cum cautelâ usurpentur; viscerisque læsi recta habeatur ratio: diversa enim congruunt pulmonibus, hepati, utero, &c.

Insuper mos invaluit, nec inconsulto, ergà incidentium usum, ut ipsis intermiscerentur *diluentia*, demulcentia & temperantia; sub hoc scilicet

scopo, ut impediant quominùs viscera illæsa lacessantur. Imò & identidem concedendæ sunt induciæ, ne sanguis jam præfervidus, accelerato impetu haud plus æquo incalescat: sed aquæ minerales, cuncta etiam permeando, utrorumque munia egregiè obire valent; cùm primatum ducant inter diluentia, temperantia, hepatica, aperientia, & ipsamet incidentia. Decantantur, inter frigidas, Vallenses, Passienses, Forgienses, Cranenses & Sedlicenses: cæteris thermalibus antecellunt Plumberianæ, Vicienses, Vervonenses, Baregienses & Montis aurei: horum præsidio id genus morbos, aliis cujusvis sortis, vel exquisitioribus medicaminibus obsurdescentes, sæpiùs eradicari, apud omnes in confesso manet. Pluris habentur declinante morbo tonica & martialia; quæ aliàs imparia superando morboso obici, inanem operam ludunt, vel noxia evadunt: quod altâ mente tenere debent, qui vulgi præjudiciis obcœcati ferrum pro polychresto remedio habent. Solertioribus demùm invisa sunt sedantia, & præsertim narcotica: quæ dolores compescendo, somnumque conciliando; in facie salutem, in tergo verò funus gerunt.

INFARCTUS ET SKIRRHUS.

Ex illâ *ingenti remediorum supellectili* minime inferendum numerosa fore adhibenda; quin potiùs pro re natâ, & ægri temperie selectu opus sit. Nec diutiùs etiam exquisitioribus inhærendum; cùm horum vires longiori usu infringantur. Proindè nova sæpiùs sunt excogitanda; & assuetis supersedendum; plura enim remedia quæ jampridem emolumento fuerunt, inefficacia in dies, imò & nociva deprehenduntur; cur ad aliam methodum se conferre expedit; quæ è superiùs adductis depromi potest. Quæcumque igitur adhibeantur præsidia; horum sæpiùs mutuò se oppugnantium incondita vitanda est farrago. Congruæ insuper victûs rationi inhærendum; è cujus sanè quidem errore, molestissima sæpiùs emergere symptomata, neminem practicum fugit. Addere licet, priusquam manum è tabula amoveamus, in hoc versari præcipuum curandi ritum, ut accuratè prospiciatur sæpiùs delitescenti cuicumque deleterio; venereo nempè, scorbutico, scrophuloso, alteriusvè indolis; intermiscendo scilicet remediis suprà exaratis, horumce ægritudinum specifica; è quorum connubio morbus, ni sit planè immedicabilis, non solùm domatur; sed etiam radicitùs evellitur. Postremò minime posthaberi debent balnea & semicupia; non secùs ac fotus emollientes, quorum ope nonnullæ impetrantur suppetiæ: sed topica resolventia vel exquisitiora planè inertia à pluribus haud infimi subsellii existimantur; ac quidquid de eorum præclaris viribus in medium adducitur pro meris commentis; vel anilibus fabellis habetur; quod tamen cum grano salis accipiendum esse censemus. Cùm nonnunquam variorum topicorum simplicium & compositorum, inter mulierculas celebratissimorum, haud in prosperum effectum nobis, vel reluctantibus, observasse contigit: hinc nil impedit quominùs explorentur vires quorumdam remediorum, è quibus nil mali pertimescendum.

Tumores interni.

TUMORES INTERNI.

Foris nonnunquam prominentes *tumores interni*, visu & tactu percipiuntur: aliàs in intimis corporis recessibus reconditi haud nisi *cadaverum extispiciis* in propatulum veniunt: situm sæpissimè habent in abdomine: quandoque intra pectus latitant; sed rariùs in capitis pyxide osseâ, vel medullæ spinalis thecâ occluduntur. Diversam naturam obtinent; sunt enim skirrhosi, vel sarcomatosi; cystici vel anomali: ac demùm aneurismata; ut de inflammatione & abscessu, de quibus infrà, sileamus. *Tumores skirrhosi*, ritè distinguendi à visceribus hâc labe tactis, diversi coloris & variæ duritiei, sunt quædam sarcoses visceribus, membranis, vasis, &c. accretæ, vel corpori celluloso adnatæ; nullo dolore stipatæ; nisi ratione partium quibus incumbunt, aut quas comprimunt. Explorantes digitos minime fugiunt prædicti tumores in abdomine; ni tamen altiùs immergantur: sed ægrè sæpiùs distinguuntur ab infarctis visceribus. Haud desunt tamen nonnulla *indicia*, è nostris propriis observationibus, tùm clinicis, tùm anatomicis deprompta, quæ utrumque affectum prodere queunt; & sic se habent. Infarctus viscerum, qui non secùs ac tumor solitarius, tactu percipitur; nusquam huncce gradum assequitur, nisi prægressis diuturnioribus ægritudinibus; pro quorum producto jure habetur; celeriùs verò incrementum sumunt, & adolescunt tumores; & præter omnium expectationem, haud adversâ, uti videbatur, valetudine, sæpiùs palàm prosiliunt. Insuper obstructio viscerum comitem utplurimùm habet faciem pallidam & subtumidam; vel cachecticos invadit: tumores verò skirrhosi hos plerumque adoriuntur, qui faciem floridam præ se ferunt, & vegetiori sanitate frui videbantur: quod paucis ab hinc annis vidisse memini in quodam Helvetio staturæ proceræ & formæ, ut nil suprà, viginti annos nato; cujus tumor atrocissimis doloribus, ob mesenterii cui accreverat distractionem, stipatus, in tantam molem intrà breve tempus surrexit; ut ipsismet oculis perciperetur; quem sectione cadaveris purulentiâ & putredine tactum deprehendimus.

Haud dilucidiùs innotescunt *tumores cystici*, lentiùs increscentes, variis partibus annexi; & ab externis vulgatissimis vix discrepantes; nunc doloris expertes, nunc acerbissimis cruciatibus, paroxysmorum instar nonnunquam recurrentibus, sævientes; ob phlogosim quam concipiunt; & vicinioribus partibus impertiuntur; quæ scilicet progressu temporis cancri naturam induere solet. Per viginti annos & ultrà sæpiùs gestari obstructiones viscerum skirrhosas, jam suprà inculcavimus: sed aliter se res habet, de tumoribus solitariis, tùm skirrhosis, tùm anomalis; quorum incrementum celeriùs perficitur; cur fit ut inflammationem, purulentiam, putredinem, gangrænam, stagnationes, &c. post se trahant. Utriusque sortis

tumores interni à peculiari, & delitescente viru utplurimùm prodeunt; sed nonnunquam à prægresso morbo notissimo sobolescunt. Quæcumque postremò sit alterutrorum prosapia; pro *calamitosis* & *immedicabilibus* habentur. TUMORES INTERNI.

Hinc obvium fit *futilia* & supervacanea fore omnia *aperientia* & *incidentia*, vel selectiora, quæ experientiâ teste, ne minimum quidem auxilium præstant. Haud efficaciora sunt ipsamet latentis virûs specifica; quæ non solùm ad partem affectam minime appellunt, sed etiam huicce labi evincendæ planè imparia existimantur. Hinc, ubi constat de morbi genere, ad *curam* merè *palliativam* se conferunt peritiores Medici, rectâ tùm diætæ, tùm remediorum generalium administratione. Nec major ferè spes affulget ab arte Chirurgicâ; cujus solo præsidio averruncari posset hic luctuosus affectus; si candidè sui oblivìscerentur, ii quibus hoc grave incumbit onus: per transennam enim notare expedit sæpiùs in morbis exitialibus faustè successisse novas & inauditas, vel *temeras periclitationes*; ubi nullus alius patet curationis aditus: quandoquidem temeritas nonnunquam efficit, inquit CELSUS, quod prudentia nequiverit. In hisce angustiis, nonnullas inducias impetrare queunt cauteria vicinioribus partibus inusta, quorum ope nonnihil materiæ morbosæ demitur; quâ sanè sublatâ tumor tardiùs incrementum sumit; ni faventibus œconomiæ animalis viribus planè exhauriatur; quod tamen nusquam me vidisse, vel legisse memini.

Haud faciliùs expugnari se patiuntur *aneurismata*, utplurimùm, conspicua, quæ, uti neminem latet, curam tantummodò palliativam admittunt. Satis superque notum est ab arteriarum dilatatione oriri has tumorum species, quasi tunicatas; quæ scilicet variis sicci & compacti sanguinis tunicis sibi invicem incumbentibus, vel cepæ instar lamellatim dispositis turgent; remanente in medio, vel axi tumoris, canale utrimque pervio, sanguinem, post obitum, nigricantem & grumosum recondente: quo antehàc liberum circuitum edebat prædictus latex. Mirari profectò subit arteriarum hoc morbo correptarum involucra, etsi ultramodum expansa, majorem firmitatem, crassitiemque adipisci; imò & nonnunquam cartilaginum, ipsorumque ossium duritiem, contrahere. In stupendam quandoque molem attolluntur aneurismata: occurrunt enim quæ mediam ferè pectoris partem replent, vel qui à supernâ sterni parte ad maxillam protenduntur. Aneurismatis acceptissima est divisio in verum & spurium; externa duntaxat, de quibus suo loco, respicit. Aneurismata interna, de quibus in præsentiarum, originem vulgò trahunt à quodam violento conatu, inter massam ponderosiorem movendam; vel inter clamandum, tussiendum, egerendum, parturiendum, &c. Saltus & concussio ferocientis equi; tubæ inflatio, casus ab alto, aliæve contusiones hunc dirum affectum etiam accersere valent. De *cordis aneurismate* mentionem perperàm subjecerunt nonnulli Authores, quibus hoc titulo insignire lubuit vulgatissimam thalamorum dilatationem, quæ toto cœlo distat à genuino aneurismate; cùm planè deficiant crustaceæ sanguinis concreti lamellæ, aliæ aliis incumbentes,

TUMORES INTERNI.

quæ hujusce tumoris speciei indolem produnt. Præterea symptomatibus planè dissimilibus stipatur hæc cordis dilatatio; quæ etiam alio modo procedit; aliumque habet exitum. Arteriæ duntaxat hujusce visceris coronariæ, hoc morbo, sed rarissimè, tentantur; quo sanè quidem immune prædictum circulationis organum, multiplici autopsiâ anatomicâ edocti, asserere minime dubitamus.

Sedem utplurimùm habent aneurismata in pectore, è quo ad superiora in nonnullis propagantur; atque intumescentiâ foris conspicuâ sæpissimè produnt, tùm in cervice, tùm in anticâ pectoris parte, imò & posticâ: eo quod viciniora ossa & cartilagines fracta & comminuta, vel carie confecta ipsis egressum quasi largiantur. Hinc in plerisque prominet tumor diversæ molis, & cuti concolor, mollis & tactui cedens cum sensu doloris urentis; atque pulsationem, cordis ictibus synchronam, comitem habens; & cujus ambitus circumscribitur. Hisce *notis* se produnt aneurismata carotidibus, subclaviis, intercostalibus & aortæ superiori insidentia. Sed aneurismata in aortam inferiorem & iliacas incumbentia utplurimùm occultantur; quibus postremis, vertebræ etiam carie læduntur. Qui hoc morbo in pectore, vel circà pulmonum vicinia sito conflictantur, de indesinenti spirandi difficultate, vel gravi pectoris repletione, conqueruntur; decubitum pavent ob suffocationis metum; plures ægrè deglutiunt; ac demùm nonnulli, à levi corporis motione, lipothymiâ corripiuntur; quibus aliàs pulsus rarus & vibratus exploratur.

Aneurisma internum, rarò duplex, dolores acutissimos concitat, qui nonnunquam paroxysmorum more exacerbati misellos ægros, haud sine adstantium terrore, in vitæ discrimen trahunt: plerique ingentis tumoris pulsationem intùs persentiunt. Pulsus intereà contractus, renitens, convulsivus, & intermittens observatur, præsertim in brachio viciniori: quandoque saliunt arteriæ in jugulo; urget tussis; & cutis citrinum colorem induit, vel subtumida annotatur, ut in cachexiâ. Ingruunt, *procedente morbo*, palpitationes, lipothymiis crebrò recurrentibus; dolor lumborum, &c. Sin verò venæ reducem sanguinem è capite excipientes comprimantur; emergunt cephalalgiæ, vertigines, convulsiones, delirium, &c. Melancholici, nullâ sæpiùs præviâ causâ evidente, in huncce dirum morbum sunt proclives; quem exitialem esse nemo nescit; cùm marasmum, gangrænam, cachexiam & hydropem, præsertim pectoris, accersat; ni ægri præmaturâ morte rapiantur; à scilicet disruptione, vel dilaceratione aneurismatis in pectore siti; quâ sanguis pleno gurgite irruit in cavum pectoris, vel pericardii; uti pluries inter *rimanda cadavera* nobis observasse contigit. Ad annos tamen utplurimùm protelatur hic morbus; sed nullâ arte evinci potest, & planè *incurabilis* ab omnibus habetur. Hinc nulla alia cura, præter *palliativam*, adhiberi solet: hæc versatur circà venæ sectiones, identidem repetitas; & accuratissimam vivendi normam: quibus benè perspectis præcaventur graviora symptomata & imminens lethum tantisper repellitur.

PHLOGOSIS INTERNA.

PHLOGOSIS INTERNA.

DE inflammationibus internis ſigillatim, vel totidem capitibus acturi, nonnulla generalia præmittere haud inconſultum fore judicavimus, quæ non ſolùm affectibus inflammatoriis ſuo loco exarandis; ſed etiam quibuſcumque aliis extrà viſcera inſidentibus congruere queunt. Præter nobiliora corporis & notiſſima organa; glandulæ, membranæ, & præcipuè corpus celluloſum ad phlogoſim prona eſſe nemo ambigit: nec immunes ſunt muſculi abdominales; uti nonnunquam me obſervaſſe contigit. Exercitationes immodicæ, labores ardui, eryſipelatis retroceſſus, arthritis anomala, devia rheumatiſmi materia & ſanguini remixta, conſuetorum ſanguinis profluviorum ſuppreſſio, calidiorum ciborum & cupediarum eſus, vinum liberaliùs ſumptum, aquarum ardentium uſus, &c. *hunc affectum parere ſolent.* Eumdem nonnunquam adducunt emetica, cathartica, draſtica & venena: concitatur ab inteſtini ſtrangulatu in herniâ; à quâvis compreſſione, contuſione, &c. Hoc ægritudinis genus familiare eſt plethoricis; ſæpiùs attingit juvenes, & temperie ſanguineâ præditos: nec parcit bilioſis.

Phlogoſis interna, ni intrà anguſtiſſimos limites coërceatur, comitem ſemper habet *febrem:* dolore plerumque ſtipatur, nunc miti, nunc acuto, nonnunquam pungente: aliàs lancinante & pulſatorio; ratione ſcilicet partis fabricæ, morbi incrementi, & propagationis; ac demùm propenſione ad puris confectionem. *Dolor inflammatorius* quandoque quieſcit; ſed fallaces ſunt induciæ; cùm ſeriùs ocyùs recrudeſcat. De æſtu & dolore circà morbi ſedem conqueruntur ægri, leviſſimos rigores ſæpiùs patiuntur, præſertim ſi lecti impatientes ſitum commutent. Sanguis venæ ſectione eductus ſub primis temporibus à nativâ fluiditate vix recedit; ſed *procedente morbo*, craſſitiem contrahere videtur; ac concretus & fœculentus, cruſtâ flaveſcente vel ſubviridi in patellis cooperitur. Haud tamen pro certo inflammationis *indicio* haberi debet hæc morboſa ſanguinis conſtitutio; cùm in quibuſdam per totum inflammationis evidentioris curriculum planè deficiat: nec morbus tùm, uti nonnulli perperàm ſibi perſuaſerunt, calamitoſior evadit: prætereà ſanguis ejuſdem indolis, vel prædictâ cruſtâ obductus, ſæpiùs mittitur, abſque phlogoſeos, vel levioris, ſuſpicione; quod notare debent qui vulgi opinionibus inconſultam fidem adhibent. *Febris inflammatoria*, ut è diverticulo in viam redeamus, ſæpiùs ab ardente vix diſcrepat, & etiam ab horrore & rigore exordium capit: pulſus validus, durus, ſæpiùſque inæqualis deprehenditur: dolet caput, urgetque ſitis cum linguâ aridâ, nonnihil nigricante. Quibus addere licet æſtum ad viciniora partis affectæ pertingentem, anxietates in præcordiis, inſomnium, delirium, aliaque graviora febrium ſymptomata,

quæ truculentiora fiunt ; si membranæ, pleura nempè, mediastinum, diaphragma, stomachus, intestina, mesenterium, &c. phlogosi corripiantur.

Phlogosis interna.

Inflammationes internæ, uti jam inculcavimus, ægrè sæpiùs *innotescunt*; si excipias peripneumoniam, quæ sputo cruento in propatulum venit: sed nonnunquam clanculùm subrepit partium abdominalium, cæterarumque phlogosis, quam meris duntaxat conjecturis assequi licet. Nonnullis tamen *signis* mox enumerandis internoscitur quorumdam viscerum inflammatio; sed dubiis indiciis se proferunt aliæ imi ventris phlogoses. Ex *abdominis* sanè quidem renitentiâ dolore & febre stipatâ, *phlogosim* adesse vel imminere arbitrari fas est: sed arduum sæpiùs est inquirere quænam pars afficiatur. Phlogosis ventriculi dolore atrocissimo in epigastrio, deglutiendi difficultate, vomitu & singultu, anxietatibus molestissimis & extremorum frigore sat dilucidè se prodit. A dolore acuto circà umbilicum, à genuinâ colicâ vix discrepante, abdominis tumentis renitentiâ, vomitu, ac alvo occlusâ; intestina phlogosi tentari conjicere datur. Dolor gravativus, circà lumbos, accedentibus cæteris signis, læsionis mesenterii suspicionem movent: si dolor eamdem partem occupans sit acutior, in mentem veniunt renes. Tactûs ope deprehenditur hepar inflammatum; simili exploratione dignosci potest lien affectus: sed aliter se res habet, si pancreas, aliæque abdominis partes phlogosi teneantur; imò & obscurè sæpiùs distinguitur inflammatio viscerum vel corporis cellulosi, ab illâ musculorum abdominalium; sub quâ tamen postremâ acerbioribus cruciatibus torquentur ægri; præsertim inter tussim, aliaque munia quibus exequendis inserviunt hæc motûs organa. Peripneumoniæ & pleuritidis signa alibi trademus. Meningum & cerebri phlogosim concomitantur cephalalgia, tam vehemens ut vix effari possit; delirium; quo in furorem adiguntur ægri; aliaque truculentiora symptomata. Sed turpiter allucinantur qui, merâ hypothesi ducti, quodvis delirium febrile ad inflammationem cerebri vel ejus involucrorum referunt; quod falsum inter rimanda cadavera quotidiè deprehenditur.

Nusquam *periculo* vacant phlogoses internæ, ni angustioribus terminis coërceantur; sed plus minusve *ominosæ* censeri debent ratione partis affectæ & symptomatum sævitiei: citòque sua percurrunt tempora, ni in morbum chronicum, genuinum scilicet skirrhum, è quo prodeunt febris lenta, marasmus & hydrops, facessant. Nulla ferè extrà resolutionem curationis spes affulget, si viscus impervium phlogosi impediatur: aliter se res habet de pulmonibus, ventriculo & tubo intestinali; renibus & aliis quæ, propriis ductibus, foris hiant. Hæmorrhagiæ & sudores circà septimum diem erumpentes nonnullis emolumento sunt: sed in plerisque mera audiunt symptomata, quæ nil boni spondent. Urinæ circà quartum vel septimum diem subsidentes salutarem quandoque exitum denuntiant; aliàs ex horum examine nil certi de eventu statui potest. Quibusdam prodest alvi fluxus; sed si saburra nigricans egeratur, vel vomitu foràs deturbetur; cogitandum

de exequiis. In phlogosi resolutionis nesciâ, pus utplurimùm conficitur, & hinc emergit abscessus vel ulcus: aliàs gangrænam post se trahit, quæ ægros ad ultimam rerum lineam brevi ducit. Suppuratio à quarto ad septimum diem accedit: si pus, tam in abscessu quàm in ulcere, ratione fabricæ & sitûs partis affectæ exitum sibi parare possit, nonnulla salutis spes affulget; aliàs lethum imminet. Levis horror, crebrò & inordinatè recurrens, dolor pulsatorius, haud deficientibus cæteris signis, sunt vulgatissimæ *abscessûs notæ*. Dolor lancinans ad ulcus vel erosionem spectat. Imminentem gangrænam indicat dolor urens & acutus: hunc lethalem exitum declarat doloris subitanea cessatio; sævientibus febre, aliisque gravioribus symptomatibus. Si demùm jam præterito suppurationis tempore, nulloque prævio purulentiæ indicio; de dolore obscuro, gravativo & quasi distrahente conquerantur ægri, infarctum inflammatorium in merum skirrhum abiisse, pronum est credere: hæc omnia docet *autopsia anatomica*.

PHLOGOSIS INTERNA.

Pro deterrimâ habetur pleuræ, hepatis & uteri inflammatio: sed ferocior forte est *ventriculi phlogosis*, frequentior sanè quàm vulgò existimatur; quæ tertio plerumque quartove die gangrænam accersit, funestum sanè præsagientem eventum, variis cladibus confirmatum: vel skirrhi naturam induit; è quo suboritur vomitus pertinacissimus, ac planè immedicabilis; etsi medicamina ad partem affectam proximè appellunt. Raro inibi conficitur pus, per vomitum vel secessum, abscessûs disruptione, foràs eliminandum; relicto ulcere quod ægrè domari patitur. E *mesenterii* inflammatione haud infrequenti emergit abscessus, cujus materia per tubum intestinalem quandoque foràs elutriatur; aliàs intrà abdominis cavum effunditur; & circùm viscera fluctuans, ipsis exitialem labem impertitur. Minùs pertimescendam esse pulmonum, renum, aliorumque viscerum foris patulorum inflammationem, ob liberum puris egressum, jam suprà innuimus: sed de cæteris partibus felicem *eventum* à solâ resolutione hariolari licet; quod dubium intrà paucos dies solvitur.

Quandoquidem omnis *salutis spes*, pro partibus quibus nullus est aditus, circà resolutionem versatur, in aliis casibus etiam auspicatissimam; nil non movendum ut opportunis remediis impetretur. In hunc scopum nullâ cunctatione tunditur vena, & pluriès iteratur *sanguinis missio*: sed circà illud præsentissimum præsidium notare juvat, quod certis cancellis contineri debeat, ne majori quàm par est copiâ sanguine educto, accersatur gangræna; præsertim si partes membranosæ afficiantur; quod non rarò in praxi observavi. Ideò venæ sectionem haud ultrà ter, quaterve, aut ad summum sexies repetendam esse, multiplici experientiâ edocti, asserere minime dubitamus. Nec indiscriminatim, uti pessimus mos invaluit, in omnibus morbi temporibus celebrari debet; cùm tertio, quartove die elapso; planæ inutiles vel nocivæ, ni urgentiori sit succurrendum, à peritioribus censeantur. Præterea nullum est dubium quin confectioni puris officiant; cùm ad opus requiratur quædam arteriarum renitentia, quâ

PHLOGOSIS INTERNA.

fanè defraudantur prædicta vafa, fi ultrà modum depleantur. Cur minime mirum, fi à nimiâ illius laticis detractione hoc depurationis genus ægrè abfolvatur, vel planè deficiat; & infarctus fanguineus in merum skirrhum faceffat; quod docet exarata *cadaverum hiftoria*. His addere lubet quod parciori manu fundendus fit fanguis in inflammatione, febrium putridarum & malignarum adolefcentium fymptomate; imò & fæpiùs fub hoc cafu venam fecare minime licet; quidquid clamitent inconfulti, qui ab ufu perperàm recepto nufquam dimoveri patiuntur.

Emeticum ineunte morbo poft unam vel alteram venæ fectionem, egregiam fæpiùs opem præftat: fed angue pejus fugiendum, fi venter tumeat & doleat; ne irritentur crabrones. Nec tutiora funt cathartica: *laxantia* duntaxat, caffiam nimirùm, mannam, tamarindos, oleum amygdalarum dulcium, &c. cautè ufurpare fas eft. Alvus intereà per totum morbi ftadium fervetur libera, enematum præfidio, quæ laxantibus, haud tutò femper adhibendis, fupplere valent. Multùm conferunt, uti neminem latet, diluentia, *demulcentia* & temperantia; in quorum cenfum veniunt aqua pulli, ferum lactis, emulfiones vulgatiffimæ, herbæ cichoraceæ, flores malvæ & altheæ, femina lini, &c. Haud tamen plus æquo refrigerantibus inhærendum; ne calor, tùm ad refolutionem, tùm ad fuppurationem, apprimè neceffarius reftinguatur. Plurimùm deprædicantur diaphoretica mitiora, quæ nonnihil materiæ morbofæ demere valent, veluti borrago & bugloffum, fcorfonera, fcabiofa, carduus benedictus, &c. hujufce commatis effe videtur fanguis hirci præparatus, qui non modò in peripneumoniâ, fed etiam in phlogofi cæterarum partium, proficuè adhiberi poteft. Inter refolventia interna, cerefolium aliis antecellere videtur, fi fcriptoribus fit fides. A nonnullis commendantur abforbentia: fed nùm hypothefis hæc fuadeat? folertioribus examinandum relinquimus. Sanioribus clinicis invifa funt narcotica, cùm organis vitalibus ad morbi folutionem conferentibus, torporem impertiri, & morbum quodam velamine obtegere foleant: infuper haud citrà periculum hæc adhiberi queunt, ubi vel levis fubeft gangrænæ metus: fed paregorica, nitrofa fcilicet, fal fedativum, camphora, liquor anodynus mineralis, &c. fæpiùs fauftè ufurpantur.

Quod ad *remedia externa* attinet; nonnullam opem præftare valent fotus & cataplafmata emollientia; vefica lacte tepido femi-turgida; animalia viventia fecta, eorumque pelles nativo calore præditæ, &c. quæ præter vim rigidiora laxandi, & hinc dolores compefcendi, refolventium & maturantium munere, pro re natâ, fungi videntur. Quandoque profunt hirudines vafis podicis admotæ; præfertim fi folitum hæmorrhoïdale profluvium coërceatur. Haud exiguam laudem merentur veficatoria circà viciniam partis affectæ impofita, quorum ope quædam materiæ morbofæ pars eximitur. Hæc munia præfertim obire prædicta topica, in pleuritide & peripneumoniâ, neminem practicum latet. Haud minùs demùm prohibentur narcotica extùs admota, quàm intùs exhibenda; nec nifi in urgentiffimis cafibus ad illa folatia confugere licet.

PURULENTIA INTERNA.

PURULENTIA INTERNA.

PHLOGOSIM excipere solet *puris confectio*; tanta est inter utrumque morbum affinitas ut vix unus ingruat, quin alter presso pede sequatur. Familiarissimam esse purulentiam internam, de quâ in præsentiarum, haud fugit sanè illos qui *cadavera* perscrutari haud gravantur; & hic est fons è quo depromimus, quæ de hâc re dicenda habemus: missis scilicet omnibus de hoc naturæ conamine commentis, quibus scatent libri; quæ pace illustrium virorum qui in hâcce palæstrâ desudarunt, superfluam & inanem potiùs quàm genuinam doctrinam sapiunt. *Quatuor* occurrere *suppurationis internæ species* è propriis nostris observationibus, tùm clinicis, tùm anatomicis colligimus: *primam* exhibet abscessus, vel apostema, sub quo pus peculiari quodam folliculo coërcetur: *secundam* præbet ulcus: *tertia* patet à crustâ quâdam albicante, & quasi gelatinosâ, quâ intactum, uti videtur, viscus obducitur: *quarta* verò nihil aliud est, quàm purulentus viscerum infarctus.

Ut à *primâ* & notissimâ purulentiæ specie exordium capiamus: à quarto ad septimum morbi inflammatorii diem pus confici jam suprà declaravimus; sed addere juvat præmaturum illud naturæ munus nonnunquam inchoari, circà tertium imò & secundum phlogoseos diem: quod sedulò animadvertendum; ne intempestivis turbetur remediis. Nemo nescit quod vigentibus febribus putridis & malignis, variolis & morbillis; affluxus purulentos sæpiùs intrà brevissimum tempus in pulmones, hepar, mesenterium, &c. nullo prævio phlogoseos indicio illabatur. Vulgatissimum prætereà esse hoc infortunium à metastasi; ubi scilicet ab exhaustis ulceribus externis, materia purulenta sanguini remixta in hanc vel illam partem irruit; nullo alio accedente prænuntio, satis superque notum manet. *Apostasis*, gallis *dépot*, audit hæc puris collectio in quamvis partem, nullâ præviâ inflammatione; quæ hinc ægrè innotescit. In suppuratum quandoque abeunt tumores anomali vel cystici, qui non solùm pus inibi collectum, sed diversas alias materies, lapides putà, ossa, cartilagines, squamas, &c. recondunt. Diversam esse ratione partis fabricæ, vel morbi causæ, *abscessuum internorum* molem nemo non intelligit. Quemdam olim me vidisse memini, in hepate stupendæ magnitudinis, qui puris haud pravæ notæ libras octo continebat: hoc morbo detenta muliercula staturæ humilis, maximâ spirandi difficultate, dùm viveret, premebatur, ob repulsum diaphragma ad tertiam costam, à claviculis numero ducto; adeò ut mirari subiit quomodo cor & pulmones in hoc angustissimo spatio, vitâ superstite, coërcerentur. Alium abscessum fortè ingentiorem observavi in eodem viscere, cujus pus fœculentum & fœtidissimum exitum sibi paravit, trans diaphragma & pulmones, per bronchia, & tanto proventu ad os

irruit hæc diluvies, ut planè suffocatus æger, aliàs habitûs athletici, diem extremum clausit.

PURULENTIA INTERNA.

Secunda suppurationis *species* infrequentior, si excipias vulnera ad quæ etiam pertinet; sede duntaxat morbi à primâ discrepare videtur: si enim pus in superficie, limbove viscerum, vel in eorum cavo conficiatur, proprium visceris involucrum, vel membranam cavum obvestientem erodit; hinc superato hoc obice, pus colligi nescium extrà funditur; undè emergit *ulcus*, quod nonnunquam latè diffunditur; vel quamdam visceris partem depascitur; imò & integrum, horrendo sanè spectaculo, absumit: quod de alterutro pulmone, sæpiùs accedisse norunt sanè qui pluribus dissectionibus interfuerunt. Cor totum ulcerosum sæpiùs deprehenditur; sed in solâ superficie prorepens erosio haud inferiorem visceris contextum attingit. Simili fermè modò læditur facies interna laryngis, & bronchiorum, renum & vesicæ, stomachi & tubi intestinalis, ùteri, &c. quæ viscera, ratione ductuum foràs hiantium, materiæ purulentæ egressum largiuntur.

Tertia occurrit suppurationis *species* quæ solâ transudatione peragitur, absque abscessu; nulloque existente ulcere. Pus scilicet blandum, & acredinis, uti videtur, expers, è viscere quasi expressum; nunc fluidum stagnationi purulentæ ansam præbet; non secùs ac in aliis purulentiæ speciebus: nunc viscidum & glutinosum ambitui partis læsæ hæret, instar *crustæ gelatinosæ*; quâ sublatâ integrum conspicitur viscus, cùm tamen evidentibus inflammationis notis, hæc phlogoseos & suppurationis species non solùm respicit morbos acutos; sed sæpiùs etiam post chronicos observatur in pulmonibus, corde, intestinis, &c. cur fit ut nonnulli de verâ illius materiæ indole dubitaverint. Nec, ut verum fatear, liquidò constaret de hoc inflammationis affectu; ni sæpiùs reperiretur prædicta substantia concreta puri fluido & optimæ notæ intermixta; tùm in stagnationibus, tùm in ipsismet abscessibus; quod, ni fallor, ejus naturam sat apertè prodit.

Quarta demùm vulgatior purulentiæ *species* observatur; cùm totus viscerum contextus tabo imprægnatur, vel imbuitur, sine ullâ conspicuâ erosione, nulloque utplurimùm existente abscessu; ni hoc nomine veniant innumera conceptacula passim occurrentia, quæ tantillum puris recondunt. Hic est primus putredinis gradus, cui proclivia sunt pulmones, hepar, lien & pancreas: ipsumque omentum hâc labe sæpissimè consumptum deprehenditur. Viscera compacta hoc vitio correpta, primo examini sæpiùs inculpata videntur: sed ubi cultrum in hæc adigitur, pus intrà eorum substantiam coacervatum protinùs erumpit, & undique diffluit. Hæc sunt quæ in apricum veniunt *inter rimanda cadavera* hisce affectibus denatorum, & atrâ sæpiùs caligine obruta, dùm in vivis agerent.

Præter jam tradita phlogoseos *signa*; puris collectio innotescit dolore pulsatili, lancinante & gravativo; atque algore quodam febrili inordinatè recurrente; pulsu duro, intermittente vel obliterato; lipothymiâ, extremorum frigore, &c. Si abscessus pectus occupet, recrudescit spirandi difficultas,

difficultas, & proritatur tussis: si in capite latitet post casum ab alto, quamlibetve contusionem, concitantur cephalalgiæ atrocissimæ, mentis torpor, insultus apoplectici, convulsiones, &c. difficiliùs internoscitur abscessus in abdomine reconditus, ni in subsidium veniat tactûs exploratio; aliàs ita sæpiùs occultatur, ut nequidem in suspicionem veniat. *Procedente abscessu*, vel ad maturitatem, ut inquiunt, accedente, mitiora fieri solent symptomata; pulsusque flexilior evadit, ni dolores exasperentur à tumoris mole, proximiores partes comprimente; vel à pure erodente, quod foveas intrà partes exquisitiori sensu donatas sibi cudit. Abscessus à materiæ purulentæ *metastasi* sobolescentes, utplurimùm putridi & saniosi; raro doloris sunt participes, febremque concitant: hinc minime mirari subit, si solis cadaverum extispiciis in apricum veniant. Aliter se res habet ergà illos qui circa ultima febrium biliosarum vel mali moris tempora conficiuntur; qui scilicet dolorem & renitentiam post se trahunt, si in hepar, mesenterium aliaque abdominis viscera ingruant; tussimque & suffocationem movent, si pulmonibus insideant. E disruptis abscessibus prodire ulcera vulgatissima nemo nescit: sed alia, uti jam innuimus, nascuntur nullâ præviâ puris collectione. *Ulcera* situm habentia in visceribus cavis, puris evacuatione facilè dignoscuntur; cætera meris conjecturis assequi licet; etsi haud suis signis defraudantur; in quorum numerum veniunt dolor lancinans, cum ardore in parte affectâ; febris lenta, sudores chronici, tabes, &c. Quod attinet ad alias purulentiæ species, de quibus altum apud Authores silentium, nullis indiciis hactenùs notis se produnt; nec quid certi de hâc re statuere licet à propriis nostris observationibus è solâ *cadaverum* inspectione depromptis: cur fit ut nisi à benè perspectis antecedentibus in suspicionem venire queant.

PURULENTIA INTERNA.

Superest ut de *febre* lentâ quadragesimum scilicet diem excedente, quæ licèt ab omnibus fermè morbis chronicis foveatur, præcipuum tamen purulentiæ internæ symptoma audit, breviter agamus. Hanc primò clancularié invadentem, comitem habet quævis suppuratio interna, tardo gradu incedens. Pulsus in primis temporibus vix à solito, & naturali rhythmo recedit; sed increscente labe, & contabescente ægro palàm prosilit *febris*, quæ sæpiùs ita excandescit ut pro febre acutâ ab incautis habeatur; quam maximo ægrotantium damno venæ sectionibus debellandam existimant. Ubi in propatulum venit *febris* hectica, exacerbationem post pastum, horisque serotinis patitur: tùm æstus jam perennis intenditur; acriorque & mordax ad volam manuum propagatur: rubent genæ; arescit lingua & muco subalbicante obducitur. Intereà ingruunt horrores inordinatè recurrentes; vel de simplici & fugaci extremorum refrigeratione conqueruntur ægri. Prosternitur appetitus, vel proritatur fames: somnus deficit vel turbatur; languent vires; sensim emaciantur ægri & collabuntur tempora, contrahitur imus venter, quasi inanis esset: urina sæpiùs pinguis & crassa, vel putrida observatur. Sudores demùm, præsertim inter dormiendum, uberiori proventu erumpentes; alvi fluxus, ut inquiunt, colliquativus; &

PURULENTIA INTERNA.

ad quævis remedia ſurdus; cutis ſicca & ſqualida; nares acutæ; oculi concavi; capillorum defluvium, &c. pro mortis præconibus habentur.

Nonnunquam evenit ut *abſceſſus* pectoris, vel abdominis extùs promineat; quod pluries in affecto pectore vidiſſe memini; è quo felici & inexpectato exitu futuram, vulgatiſſimâ arte, ſanationem hariolari fas eſſe, cuivis obvium. *Pus* prætereà, in quamvis partem colligatur, haud rarò foràs amandatur *per ſputa, vomitum, ſedes* & *urinas*: nec hic fauſtus eventus ſolam pulmonum, ſtomachi, tubi inteſtinalis & renum purulentiam reſpicit; ſed etiam ad abſceſſus viſcerum planè imperviorum ſpectat; quorum materia purulenta viciniora erodendo aditum ſibi parat in cavum prædictorum emunctoriorum; vel ſanguini ſpontaneo naturæ motu remixta aut reſorpta ad hæc incernicula circuitûs lege appellit: nec planè deſpondendum ab abſceſſu intrà cranii pyxidem recondito; cùm, exeſis cerebri involucris, & ipſimet oſſibus, nares vel aures materiæ purulentæ egreſſum ſæpè largiuntur. Poſtremò notare expedit laticem purulentum in quamvis partem, intrà febrium curriculum, clanculariè collectum, vel ab exſiccato ulcere hùc metaſtaſi adductum, utplurimùm ad putredinem, brevi in proximiores partes tranſmittendam, vergere; undè ad tibicines mittere licet. Minus portendit periculum abſceſſus internus à genuinâ phlogoſi ortus, cùm præter indicatas evacuationis vias, pus optimæ notæ & minori copiâ aggeſtum ſuam fluiditatem quandoque amittat, & in corpus durum faceſſat, quod in poſterum leve incommodum parit, inibique hoſpitatur circà vitæ diſcrimen: hoc docet *ſectio cadaverum.*

Ægrè ſanè *medentur*, etiam exercitatiſſimi, ulceribus internis bronchia, ventriculum, inteſtina, renes, veſicam & uterum obſidentibus; ſed planè *inſanabilia* cenſentur quibus nullus patet aditus. Utraque *febre hecticâ* ſtipantur, quæ ſudores & diarrhæam quibus corpus quaſi diffluit, poſt ſe trahit; hinc maraſmus quem haud rarò excipit hydrops. Cancri naturam ſæpiùs induere videntur prædicta ulcera, præſertim viſcerum concavorum: ſed mos invaluit ut hoc nomine duntaxat inſignirentur uterum obſidentia. Ulcera pulmonum, renum, uteri aliorumque viſcerum perviorum non impediunt quominùs vita per plures annos protrahatur, ob liberum puris effluxum: ſed ubi nullus patet aditus, fatum acceleratur. Suppurationis ſpecies quæ fit per exſudationem haud fortè omnem præcludit *ſanationis ſpem*: ſed de hâc re nil certi in medium adducere licet; cùm hoc ægritudinis genus nuſquam niſi poſt obitum innoteſcat. Haud diſſimili ratione dubius cenſeri debet eventus ab ſtaſi puris intrà viſcerum contextum; longè tamen periculoſior cenſeri debet hæc labes, quæ uti ſuprà inculcavimus, primum putredinis, ſemper exitialis, gradum exhibet. Addere lubet quod hæc poſtremæ purulentiæ ſpecies partes viciniores in conſortium trahat; ni præmaturâ morte rapiantur ægri: quæ omnia viſenda præbent *diſſectiones anatomicæ.*

E præhabitis colligere datur quod rarò pateat quidam ad purulentiæ internæ *curationem* aditus; non ſolùm quia remedia huicce domando affectui

imparia sunt; sed etiam quòd plerumque occultetur, & ne quidem in curantium mentem veniat. Apud omnes tùm Medicos, tùm Chirurgos in confesso manet venæ sectiones, inchoatæ suppurationi officere: nec hinc sequitur illas magis congruere, ubi pus in parte quâdam haud perviâ conficitur, denegatâ spe futuri egressûs; cùm in hocce casu gangrænam accersere, vel skirrhi generationi favere valeant; qui morbi majorem *funeris metum* incutiunt, quàm pus in parte etiam imperviâ coacervatum; quod uti jam innuimus, viam sibi parare valet versùs tubum intestinalem, aliaque corporis receptacula; vel resorberi; circulationisque beneficio ad excretionum organa appellere: qui duplex exitus prioribus morbis planè denegatur. *Laxantia* mitiora, si nidulent sordes in primis viis, tutò exhiberi queunt; sed præcipuum morbum nullo modo respiciunt. Opportunè usurpantur *diluentia* & *demulcentia*; inter quæ selectiora audiunt serum lactis vel ipsummet lac; oriza, hordeum, sagutium, aliaque ejusdem commatis, quæ acriora obvolvendo, vel obtundendo, naturæ viribus obsecundare queunt. Haud minorem opem præstant *vulneraria*, detergentia & balsamica; in quorum censum veniunt pervinca, veronica, hedera terrestris, sanicula, hypericum & alchymilla; mel Narbonense, balsamum Peruvianum, vel Canadense, terebinthina Chia, aqua picea, balsamum Lucatelli & id genus alia, quæ pluribus emolumento fuere. Nec posthabendæ aquæ minerales materiebus balsamicis imprægnatæ; Bonenses nempè, Bagnerienses, Baregienses, Montis aurei, &c. de acidularum viribus, quæ à nonnullis proponuntur, dubitare licet.

Purulentia interna.

Quoad *remedia externa*; nullus ambigendi locus quin plurimùm conferant emollientia & maturantia; si abscessus foris promineat; vel fluctuatio prementibus digitis deprehendatur. Nec minùs patet injectionum detergentium efficacia, si ad locum ulcere affectum impelli queant. Sed cauteria cæteris auxiliis longè antecellere apud prioris subsellii practicos ratum manet: notis enim haud infrequentibus materiæ purulentæ metastasibus, facilè intelligitur quomodò puris devii & sanguinem conspurcantis motus versùs hanc sentinam dirigatur; vel salutari naturæ molimini faveatur; quod experientia quotidiana testatur. Nil præstant cauteria adversùs stagnationes purulentas abdominis, pectoris & capitis, ob crassitiem à morâ contractam, resorberi nescias: cur ad aliam methodum se conferre expedit, quæ versatur circà evacuationem arte chirurgicâ, si nihil vetet, promovendam: exitialem enim nonnullis fuisse, haud latet clinicos; præsertim respectu pectoris; ubi scilicet planè absumpto alterutro pulmone, pus hujusce visceris pristinam sedem replet: quo in casu neminem esse reor qui illam audeat experiri.

GANGRÆNA INTERNA.

GANGRÆNA INTERNA.

AB exaratâ cadaverum historiâ abundè patet partes internas, non secùs ac corporis ambitum, ad gangrænam procliviores esse: nec minùs obvium, huncce dirum morbum alterutras partes impetentem, excipere *sphacelum*, vel *siderationem*, quâ pars, innato calore planè extincto, nigra, arida vel mollis, grave olens, putrisque evadit. Nemo nescit *gangrænam* extùs conspicuam, aliam esse *siccam*, aliam *humidam*: idem fermè discrimen notare licet in intimioribus corporis recessibus; quod, etsi anceps, admittere consultum duximus; ne quæ dicenda veniunt, novâ nomenclaturâ, obscuriora evadant. Prima vel *sicca*, inter rimanda *cadavera*, se prodit maculis lividis & nigricantibus, quæ pleuram, peritonæum, mesenterium, stomachum & intestina, aliasve partes membranaceas, involucri vices replentes, vel cavitatum latera succingentes, haud infrequenter impetunt. Secunda vel *humida*, putridæ dissolutionis exordium, in ipso viscerum contextu cernitur: pulmones, hepar, lien, pancreas, omentum, &c. hâc labe tacta sæpissimè deprehenduntur. Utramque gangrænæ speciem, in sphacelum abituram, ab unâ eâdemque causâ prodire; quæ ratione partis fabricæ, alterutrum effectum edit, credere par est. *Alia gangrænæ*, ni fallor, *species* haud infrequens, *sectione cadaverum* in conspectum venit, & à cæteris multùm discrepare videtur: sub pelliculæ albicantis schemate se profert, quæ escharæ instar facilè avellenda, viscerum superficiei hæret: *cor*, suprà alia viscera, huic labis generi obnoxium deprehenditur: haud rarò tamen occurrit in stomacho & intestinis; nec parcit hepati, aliisque visceribus. Macularum instar, vix ultrà visceris superficiem prominentium; primo intuitu se præbent prædicta stigmata; quæ nunc exigua, nunc longè latéque diffusa observantur: in nonnullis solitaria conspiciuntur: in aliis numerosa reperiuntur; quæ postrema stipato agmine sæpiùs cor obsident; adeò ut pro hujusce visceris exfoliatione, vel desquamatione, haberi queant: circà quam obiter notandum haud ex alio fonte fortè prodire hæc ramenta membranacea, quæ tussi ejiciuntur; vel cum fecibus alvinis, lotiove foràs elutriantur; quæ nil aliud esse quàm membranæ interioris tracheæ, bronchiorum, tubi intestinalis & vesicæ segmina eodem deleterio detracta haud falsò conjicitur.

Prima gangrænæ species, vel sicca, à phlogosi, pressione, nimiâ partium dilatatione, vel distractione utplurimùm suboritur. Aliàs est morbus quasi sui generis, licèt haud primariò vel per se existat; cùm scilicet à vitiatâ humorum, vel sanguinis, crasi progignatur. Hanc gangrænæ speciem comitem sæpiùs habent variolæ, febres malignæ, aliive morbi acuti. Eadem etiam animadvertitur in cadaveribus scorbuticorum, phthisicorum, hydropicorum, aliove affectu chronico denatorum. Nec absimilem

postremò pariunt animi pathemata graviora, aër halitibus virulentis inquinatus; venena intùs sumpta, vel morsu animalium sanguini indita, &c. *Secunda gangrænæ species*, vel humida, ab infarctu purulento, uti jam innuimus, sæpissimè producitur: sed ab aliis causis etiam promovetur, quæ hactenùs nostræ indagini subtrahuntur. *Tertiæ speciei* à cæteris planè discrepantis causa & indoles in cimmeriis latent tenebris; nec præsciri potest eventus; licèt viscera hâc labe affecta, tùm in acutis, tùm in chronicis, suis obeundis muniis haud imparia videantur: quapropter ulteriùs de hâc re inquirendum esse censemus.

GANGRÆNA INTERNA.

Gangrænam imminentem indicat dolor urens & acutus; cujus subitanea cessatio hujusce infortunii, vel sphaceli præsentiam arguit. Natales plerumque sumit à phlogosi; sed minime dubitare licet quin etiam à variis aliis causis procedat; quæ vel atrâ caligine obruuntur, vel meris duntaxat conjecturis attingi queunt. Gangræna interna partes extùs conspicuas haud raró in consensum trahit; & hâcce notâ, cæteris consentientibus, jure suspicatur; quod sæpiùs evenire in senili ætate haud fugit sanè clinicos. Sed ubi hæc conspicua *indicia* desunt; à benè perspectis antecedentibus extricari valet hujusce morbi diagnosis. Nil certi inferre licet de pulsu debili & intermittente, de anxietatibus, virium prostratione, sudoribus frigidis, &c. quibus stipatur; cùm hæc symptomata omnes ferè morbos respiciant. E dejectionibus nigris, ichorosis & fœtidissimis, si cætera præcesserint signa, facilè colligitur tubum intestinalem gangrænâ & sideratione, silentibus doloribus, infestari. Hâc labe tacta prædicta viscera membranacea *dilacerationis* periculum incurrere sat abundè patet: nonnunquam enim ileum observasse memini ex hâcce causâ prodeuntem; à disrupto scilicet intestino foràs prorumpebant alimentorum reliquiæ, quæ sensim in abdominis cavum aggestæ, inferiora intestina obruebant; hinc vomitus nullâ arte sedandus, qui vitam ægris eripuit. Alium casum rariorem, nec minùs horrendum nostris adversariis commisimus: versatur circà stomachi & proximioris diaphragmatis dilacerationem, quâ ingesta in pectus irruentia tantam intulerunt suffocationem, ut illicò ad superos migraverit decumbens.

Gangræna interna cognitu difficillima, haud *curatu* facilior occurrit. Nemo nescit roborantia, cardiaca, alexiteria & diaphoretica pluris haberi in foro medico adversùs gangrænam externam: iisdem præsidiis impugnandam esse gangrænam intùs reconditam; rationi & experientiæ consonum videtur. Sed cæteris palmam præripiunt antiseptica, quibus, licèt diversæ indolis, haud denegantur vires specificæ; etsi genuinum horum agendi modum haud in promptu est exponere. Selectiora & usitatiora audiunt camphora, cortex peruvianus, spiritusque salis dulcis; quæ opportunè exhibita, vel solerti manu tractata plures, ni ad ultimum gradum provectus morbus domari planè recuset, ab orco revocarunt.

GANGRÆNA INTERNA.

Sed rarò, ut verum fateamur, proficuè adhiberi queunt prædicta medicamina adversùs labem, quæ clanculùm insidiatur; nec priùsquam altas egerit radices innotescit; quæ demùm in plerisque, haud nisi post obitum vel à *sectione cadaverum*, in apricum venit.

INSECTA ET CORPORA EXTRANEA.

De lumbricis, aliisque notissimis vermium speciebus in primis viis hospitantibus alibi seorsim agemus; non secùs ac de vermibus cutaneis, qui præsertim infantes respiciunt, de quibus suo loco. Ideò de hisce *insectis multiformibus*, quæ passim occurrere queunt in corpore humano, nonnulla in præsentiarum tradere operæpretium judicavimus; missis tamen fortè innumeris, quæ oculorum aciem fugiunt. Cum grano salis accipiendas esse censemus innumeras propè modum, quæ de hocce argumento prostant observationes; cùm pleræque à meris nebulonibus turpi lucro inhiantibus in medium adductæ fuerint, ut celebrarentur, & fatuorum admirationem sibi conciliarent: nec desunt mulierculæ quæ subtili sanè quidem artificio, portentosa fingunt, vel machinant; ut mira de se narrentur. Hinc fit ut difficile sit verum à falso extricare. Haud dubitare tamen licet quin progignantur *vermes*; vel *quædam animalcula* ipsis cognata in omnibus corporis viventis partibus. Delitescunt enim in cerebro, qui cephalalgiam atrocissimam, delirium, convulsiones, &c. accersunt. Summam sævitiem exercent aurium, sinuumque nasalium incolæ. Molestissimi evadunt quæ in bronchiis & pulmonibus progerminantur; ni cum sputo foràs projiciantur. Inter rariores & nocentissimos recensentur reperti in ipsismet cordis ventriculis, auriculis & pericardio. Pro vulgatioribus habentur & minùs reformidandis, nidulantes in hepate, liene, pancreate, mesenterio, renibus & vesicâ; non secùs ac in variis tumoribus, folliculis, &c. Quod ad horumce insectorum formam & molem attinet; à traditâ eorum historiâ constat alia esse glabra, alia pilosa: nonnulla pedibus insident, qui cæteris negantur: ratione magnitudinis, utplurimùm exilia; aliàs ingentia deprehenduntur. Juxtà demùm varios Authores, penès quos sit fides; nonnulla occurrunt quæ millepedum, hirudinum, gryllorum, scarabæorum, scorpionum, ranarum, lacertarum, anguium, &c. faciem sat accuratè referunt. Notare expedit miratu, inter hæc, digniora per vomitum aut sedes, uti ferebatur, foràs prosilisse; quod sanè haud levem fraudis suspicionem movet. Insuper tenuiora alterius sortis animalcula deteguntur, non solùm ope microscopii; sed etiam oculis nudis in sanguine, salivâ, urinâ, &c. haud tamen repeiuntur hæc corpuscula viventia, si excipiantur vermiculi spermatici, in

hisce laticibus recèns eductis; sed post aliquam duntaxat moram, vel quamdam putrefactionem, observanda se præbent: hinc sequitur haud talia extitisse, uti plures autumarunt, in vasis sanguineis, aliisque corporis viventis conceptaculis. Haud minùs allucinantur, qui vermes crassiusculos per vulnus phlebotomo inflictum foràs prorupisse testantur: sed incautis, vel circulatoriarum artium nesciis, arrident hæ fabulæ stupendæ: nec desunt qui nænias venditare, & fidem præbere mendacio, minime erubescunt.

INSECTA.

Haud magis liquet de nonnullis historiis circà *lapides* & *corpora extranea* traditis: licet nullus sit ambigendi locus quin hæc concreta passim occurrere queant in corpore humano; ut de calculo renum & vesicæ, de quibus suo loco, sileamus. Crebrò deteguntur lapides in variis cerebri recessibus: sabulosa utplurimùm deprehenditur glandula pinealis; imò & totum cerebrum arenulis refertum nobis sæpiùs inter *rimanda cadavera* observasse contigit: quam vitiosam cerebri constitutionem haud exitium intulisse, pro certo habuimus. Sed calamitosi censeri debent lapides certæ molis in quâvis cerebri parte reconditis; cùm hinc emergant cephalalgiæ acerbissimæ, delirium, lethargus, vertigines, convulsiones, cæcitas, &c. Frequentiores sunt concretiones tophaceæ pulmonibus, bronchiisve impactæ, quæ tussis ope foràs sæpiùs detruduntur; nec minùs ominosæ censeri debent, cùm concitent raucedinem & tussim indomabilem; spirandi difficultatem, hæmoptysim; aliaque symptomata, quæ tabem pulmonarem vel marasmum post se trahunt. Ipsummet cor etiam concretionibus lapideis circà valvulas sitis impeditur; è quibus emergunt, præcipuè in senili ætate, cordis palpitationes & syncope.

Haud rariùs obvii fiunt *lapides* in imo ventre: procreantur enim in contextu hepatis, & præcipuè in ejus ambitu; undè prodeunt dolores, aliaque phænomena variis morbis communia; adeò ut sæpiùs planè occultetur hoc ægritudinis genus: vel nequidem in curantium mentem venit. Pari fermè caligine obruitur concretionum biliosarum diagnosis; ni è vesiculâ felleâ delapsæ ductum choledocum obturent; & liberum bilis fluxum præpediendo, colicam, ut inquiunt, hepaticam infligant. Nec in solâ cystide felleâ concrescunt prædicti pseudo-lapides; sed sæpiùs in tubo intestinali progerminantur, qui ad ovi columbini imò & gallinacei molem accedunt; & per podicem egeruntur. Alterius indolis nonnunquam deteguntur lapides in liene & pancreate: rariùs comperiuntur in mesenterio; ni hoc nomine perperàm insigniantur infarctus skirrhosi, qui lapidis duritiem quandoque æmulantur.

Numerosissimæ, ut propositum persequamur, prostant observationes circà *lithiasim* primarum viarum; quæ utplurimùm innotescit à lapidibus foràs per os vel podicem prorumpentibus; sed cave fraudulentorum artes. De lapidibus genitis in testibus, vesiculis seminalibus, utero & placenta nullum subest dubium: haud minùs constat hos nonnunquam recondi intrà corpus cellulosum, & ipsosmet musculos, nec vasa sanguinea immunia

INSECTA.

censeri debent. Porrò concrescunt lapides in margine palpebrarum: in naribus, earumque cavernulis coacervantur, radici linguæ implantantur; cæterasque oris partes obsident. Erumpunt in nonnullis phthisicis sudores sabulosi: materia arthritica & rheumatica artubus impacta merè tophacea videtur. Postremò reperiuntur in tumoribus anomalis & quibusdam abscessibus corpora lapidea multiformia; non secùs ac substantiæ osseæ & cartilagineæ: ibidem obvia fiunt *corpora extranea* deglutita, vel quovis alio modo corpori intromissa; acus nempè; clavi, globuli plumbei, nummi; semina plantarum, nuclei, spicæ, festucæ, fragmenta lignea, & vitrea; ossa deglutita, piscium spinæ, plumæ, &c. Omnem fermè fidem superant, quæ nonnulli narrant de cultris integris, forficibus, cochlearibus, tridentibus escariis, aliisque consimilibus, in abscessibus quoque repertis. Mantissæ instar addere lubet lapides etiam generari in diversorum animalium corporibus: innumera enim prostant in naturæ curiosorum musæis corpora bezoartica è capri-cervis orientalibus & occidentalibus, damis, aliisque quadrupedibus exoticis extracta: sua præbent bufones, serpentes & cancri fluviatiles: similia rariùs reperiuntur in bove, ariete, equo, cervo, &c. ut de ægagropilis in boum & caprarum stomacho compaginatis sileamus. Nec desunt historiæ plantarum progerminantium in corpore animalium; quod ideò microcosmi instar recondere videtur rerum animalium, vegetabilium & mineralium rudimenta, quæ non solùm sub variis circumstantiis evolvuntur; sed etiam incrementum sumunt. Hæc sunt ludentis naturæ phænomena in quibus exponendis vires experiri vetat mentis humanæ tenuitas.

E præfatis colligere datur arduam & intricatissimam esse multiformium affectuum ab insectis & corporibus extraneis sobolescentium *curationem*, soli utplurimùm naturæ commissam. Opportunis sanè præsidiis impugnari queunt insecta aures, sinus frontales, palpebras, dentes, &c. obsidentia: opportuno naturæ molimine foràs deturbari possunt bronchiorum, stomachi & intestinorum, renum & vesicæ incolæ: sed futilia sunt artis & naturæ conamina adversùs animalcula, cerebrum, cor, hepar, aliaque organa impervia lacessentia. Idem fermè judicandum de lapidibus, aliisque corporibus extraneis in diversis corporis viventis partibus hospitantibus: equidem tussis ope exitum per tracheam nonnunquam sibi parant concretiones pulmonum tophaceæ: urinæ impetui sæpiùs cedunt exigui renum & vesicæ calculi: egressum largiuntur os & anus lapidibus, alteriusque sortis materiebus in primis viis nidulantibus: sed nulla fermè spes affulget, si incarcerentur prædicta concreta in cerebro, hepate, pancreate, liene, &c. Haud tamen in singulis hisce casibus planè despondendum; cùm experiri liceat vires tùm anthelminticorum, tùm incidentium lithontripticorum, quæ etsi superando morboso obici imparia esse videntur, nonnullam opem, faventibus naturæ viribus, præstare queunt.

VENEA.

VENENA.

E TRIPLICI regno depromuntur *venena*, æquè ac medicamina, & solâ administrandi ratione ab invicem discrepare videntur; quandoquidem *toxica* magis reformidanda, cicuta nempè, stramonium, œnanthe, belladona; sublimatus corrosivus, cantharides, &c. quotidiè à prioris notæ clinicis in usum medicum, sed refractâ dosi trahuntur. Varius est venenorum gradus; missis quæ ad animalium morsum, de quo alibi, spectant; alia deterrimæ indolis truculentiora excitant symptomata; quæ brevi, vel illicò mortem inferunt; alia tardiora, haud nisi per aliquot elapsos dies, menses vel annos suum effectum exerunt; adeò ut diù silentia, clancularias vitæ struant insidias hæc postrema; intricatissimumque ac lentum morbum mentiantur, qui in dies recrudescit; donec exhaustis viribus & absumptis carnibus misellos ægros jam ærumnis confectos ad ultimam rerum lineam ducat. E promptissimo & stupendo effectu quem edunt utriusque orbis Indorum sagittæ, quodam veneno imbutæ, versatissimos esse hosce barbaros in hâc nefandâ arte facilè intelligitur; absit tamen ut hanc exitialem industriam ipsis invideamus: mirari profectò subit hæcce tela venenata, præsertim bantamensia, etiam post multos annos, levi inflicto vulnere brevi enecare. Quænam sit genuina *venenorum indoles* arduum est inquirere: atque nil certi de hâc re arguere licet è variis tentaminibus in animalium corporibus peractis; cùm absimilem effectum in diversis animalibus præstet unum & idem venenum: amygdalæ, verbi gratiâ, amaræ, & petroselinum, quæ inter alimenta numerantur, aves enecant; quæ aliàs cicutâ, uti fertur, & helleboro pinguescunt. Cicutam etiam innoxiè pabulantur sues: tithymalus, quem avidè depascunt capræ, piscibus, hominibusque est exitialis: inter toxica canum, aliorumque animalium domesticorum jure recensetur nux vomica, quam tamen alexiterii instar nonnulli exhibent, ut alia fortè innumera hujusce phænomeni exempla silentio prætermittamus.

Sat dilucidè patet *nonnullorum venenorum natura*, pulverem vitri, crystalli & adamantis modo merè mechanico suum effectum exerere; angulosis scilicet fragmentis, quasi totidem pugiunculis, ventriculi tunicas vulnerare & perfodere, pronum est arbitrari: arsenicum & auripigmentum, sublimatum corrosivum, viride æris, cantharides, &c. acria esse corrosiva haud falsò conjicitur: nullum est dubium quin spiritus nitri, sulphuris, aluminis & vitrioli, acidorum causticorum classem subeant: liquet porrò stramonium, hyoscyamum, mandragoram, solanum, belladonam, &c. narcoticorum gradum consequi. Satis superque compertum manet, prima, vel caustica, præcipuam perniciem exercere in stomachum & intestina; alia verò vel narcotica, suam labem inferre sanguini &

VENENA.

humoribus. Sed haud liquidò conſtat agendi modus cicutæ, œnanthes, aconiti, lauro-ceraſi, fungorum, variorumque vegetabilium, quæ in toxicorum agmine locum habent: ut ſileamus de animalium rabidorum, viperæ, ſerpentis caudiſoni, tarantulæ, ſcorpionis, bufonis, aliorumve conſimilium veneno, cujus indoles atrâ caligine obvolvitur. Aliud dubium angit clinicos; nùm ſcilicet hoc vel illud venenum à ſceleſtis porrectum fuit; quod tamen noſſe magni refert, ad opportuna exhibenda remedia: ſæpiùs enim poſt accuratiorem indaginem, nil præter conjecturas aſſequi licet; cùm è ſignorum, ab affectibus deſumptorum, quotquot adſunt, ſyndrome; nil certi de intùs aſſumpti toxici naturâ inferre liceat.

Plura ſanè quidem erui poſſunt è relatu ægrorum & adſtantium circà indolem veneni fortuitò, errore vel incuriâ hauſti: ſed aliter ſe res habet ſi incuſentur malè ambulans fides, & nequitia; vel patrati ſceleris opus: cùm in hiſce anguſtiis nihil præter ſuſpiciones profari liceat. Attamen veneficium cujusvis ſortis *numeroſiſſimis ſignis* ſe prodit; cephalalgiâ nempè, vertigine & visûs obtenebratione, oculis torvis, delirio, tremore & convulſione; labiorum, linguæque intumeſcentiâ & nigredine; reſpiratione interruptâ, cordis anguſtiâ, palpitationibus & lipothymiis; anxietatibus, ſingultu, dolore æſtuante ventriculi, torminibus, vomitu, paſſione iliacâ, cholerâ morbo, dejectionibus cruentis, hypochondriorum inflatione, &c. pulſus intereà debilis, obſcurus, intermittens, tremulus vel convulſivus obſervatur: porrò obruuntur vires, vel planè deficiunt; torpent artus & algent; erumpunt ſudores frigidi; totum corpus tumidum evadit; cutis maculis gangrænoſis ſignatur; nigreſcunt ungues, &c. ſed hæc *indicia* omnibus fermè toxicis, cujuſvis ſint naturæ, congruere videntur: hinc alia indaganda veniunt quæ veneni naturam dilucidiùs prodant; quæ ſic ſe habent. Ardor œſophagi & ventriculi, faucium inflammatio, ſitis ardens, cruciatus interaneorum, ſedes cruentæ, ileus, cholera, ſyncope, &c. toxicorum, tùm acrium, tùm acidorum, vel aquarum ſtygiarum effectus audiunt. Vertigo, lethargus, delirium cum furore, convulſiones, nauſeæ, vomitus, &c. veneni narcotici haud infida ſunt indicia.

Hiſce generalibus nonnulla addere juvat circà cicutam & fungos noxios, quæ ſæpiùs noſtro victui, errore lethifero immiſcentur. *Cicuta*, quæ nunc pro radice paſtinacæ; nunc pro foliis petroſelini, ob ſimilitudinem, ab incautis habetur, innumera & procelloſa movent ſymptomata; inter quæ frequentiùs occurrunt totius corporis ſtupor, nonnunquam ſubitaneus; vertigines, visûs obnubilatio, delirium, virium defectus, convulſiones, vomitus, ſingultus, æſtus & dolor interaneorum; regionis epigaſtricæ intumeſcentia, ſanguinis ex auribus profluvium, oris ſpuma, &c. Hinc intelligitur noſtram cicutam toto cœlo diſcrepare ab illâ veterum; quæ merè narcotica mortem blandam inferebat: cùm noſtra, annuente WEPFERO, præcipuam actionem exerceat ergà ventriculum, è quo vellicato, inflammato, atque eroſo; imò & eſcharam ſectione anatomicâ exhibente, atrociora emergunt ſymptomata. *Fungi* venenoſi, quos cavere debent qui

cupediis delectantur, tardiùs vel post diem integrum virulentiæ notas exhibent; quarum spectabiliores sunt nauseæ & vomitus horrendus, cholera, sanguinis ejectio cum fecibus & lotio, cardialgiæ, tormina, sitis intensior, mentis perturbatio, pectoris angustia, inflatio hypochondriorum, aortæ vel cœliacæ vibrationes insolitæ, anxietates, virium lapsus, pulsus creber, humilis, depressus, &c.

VENENA.

Sed silentio minime prætermittere debemus quod hæc *tradita signa* cicutam, fungos, aliave toxica respicientia, *haud in omnibus similia* se proferant: etenim ratione dosis, materierum ingestarum quibus immiscentur, aliarumque innumerarum circumstantiarum, diversas obtinere vires evidens est. Prætereà vomitu promptiori vel tardiori, alvo plus vel minùs solutâ; major, minorve materiæ virulentæ pars eximitur; foràsque deturbatur: hinc minime mirum si symptomata imum ventrem respicientia nonnunquam mitiora & obscura evadant. Idem esto judicium de hâc veneni cujusvis parte, quæ parciori vel uberiori proventu ad sanguinem per vasa lactea appellens, nunc circulationis organis subigitur, & per diversa corporis incernicula foràs elutriatur; nunc sanguini intimè sociatur, & à suis compedibus solvi nescia nervos sensim lædit; hinc torpores, paralyses, contracturæ, aliaque chronicorum symptomata quæ ægros in vitæ discrimen trahunt. Hæc non solùm de cicutâ & fungis virulentis; sed etiam de omnibus aliis toxicis intelligi debent; in quorum censum revocari debent lithargyrus, qui ad edulcorandum immaturum vinum pessimo more usurpatus, summam perniciem inferre solet; & ærugo quam excipiunt edulia in vasis ærariis parata, è quibus emergit colica pictorum vel saturnina, de quâ suo loco.

Superest ut breviter recenseamus signa quæ ab *autopsiâ anatomicâ* desumi solent. Corpora veneno peremptorum utplurimùm tumida observantur; abdomen præcipuè ultrà modum inflatur; cutis & ungues maculis atro-lividis defœdantur: lingua nigricans & tumens extrà os plerumque exeritur: vix hærent capilli, &c. Reserato abdomine conspiciuntur stupendæ tubi intestinalis dilatationes, totidem strangulationibus, si sic loqui fas sit, finitimæ. Passim occurrunt phlogoses, erosiones & gangrænæ. Œsophagus, stomachus & intestina in nonnullis se præbent inflammata, livida, hîc & illîc erosa, sphacelata, multifariàm hiulca; atque haud citrà lacerationem contrectanda: ac post plures elapsos à veneno annos, conspicitur ventriculus contractus & durus, excrescentiis fungosis intùs exasperatus. Hepar nonnunquam deforme, contractum & quasi adustum, vel necrosi correptum deprehenditur. Insuper deteguntur exulcerationes in renibus & vesicâ. Maculæ demùm, quæ spisso agmine omnes partes obsident, lividæ & atro-rubentes oculis subjiciuntur: quibus addere licet colluviem gelatinosam, nigram & putrem in cerebri ambitu & receptaculis. E collatis hisce notis cum prægressis symptomatibus; omnibusque ritè pensitatis & trutinatis, quidpiam certi circà latentem interitûs causam eruere licet; quod

VENENA.

pro forensi renuntiatione dilucidis verbis exprimendum incumbit; ne decipiantur rerum capitalium judices.

Ex eo quod ingens sit toxicorum diversæ sortis numerus, facilè infertur diversam esse illa impugnandi methodum. Omnia *medicamina* adversùs venena adhibita hùc attexere, futile & fastidiosum opus: cur selectiora duntaxat tradere operæpretium judicavimus. Hæc sub *tribus classibus* comprehendi queunt; quarum *prima* exhibet *emetica*, cæteraque primas vias evacuantia; quæ festinanter vel opportuno tempore hausta genuinum morbi fomitem foràs expellere valent; & sic ægros ex orci faucibus quasi eripere. Ad venena præsertim narcotica, præsentaneam opem ferunt hæc evacuantia; nec minùs proficuè adhiberi queunt adversùs venena corrosiva; dummodò celeriter & nullâ interpositâ morâ exhibeantur; priùsquam scilicèt venena certam stomacho intulerint labem, quâ horrendus concitatur vomitus. Itaque obvium fit frustranea fore in hoc casu emetica; quæ currenti, ut inquiunt, calcar adderent: ni concitaretur vomitus oleo, butyro fuso, vel pharyngis titillatione. Nec posthabenda est venæ sectio, si vires ferant: curatio præsertim à sanguinis missione est auspicanda, si incusetur opium; si sævissimi dolores imminentem inflammationem denuntient, ad quam declinandam nil sanè quidem non movendum: nec vetatur illud præsidium procedente morbo, si urgeat necessitas: sed haud nisi summâ adhibitâ cautelâ sanguis est educendus per totum morbi curriculum; ne ingruente gangrænâ fatum acceleretur; quod pluriès accidisse testantur historiæ.

Secunda classis colligit *diluentia*, refrigerantia & *demulcentia*; in quorum censum veniunt aqua sincera tepida, vel succo limonum, alterove cognato, imprægnata; quæ acida vegetabilia præcipuè conferunt ad venena narcotica: emulsiones, aqua pulli vel vituli, decoctum althææ & orizæ; lac, butyrum, mel, olea & jurcula pinguia; quorum postremorum beneficio irretiuntur & obvolvuntur moleculæ acriores; vel tanquàm injectis vinculis detinentur & figuntur. Suum symbolum etiam conferunt enemata è lacte, decocto omasorum, butyro, oleo, melle, &c. parata. Id genus remedia quæ adversùs omnia venena haud improsperè usurpari solent, longè efficaciora censeri debent, experientiâ teste, contrà aquas stygias, vel venena acria, stimulantia & corrosiva, quorum spicula à substantiis viscidis pinguibus & oleosis obvolvi queunt. Per transennam notare juvat, nil sero lactis magis aptum natum esse ad retundendam cantharidum, à perditissimis scortatoribus intùs assumptarum, virulentiam. Diluentibus & demulcentibus addere licet hypnotica, quæ haud inutilem opem præstant, urgentibus acerbissimis cruciatibus, post assumpta venena acria vel acida; dummodò primæ viæ debitis evacuantibus antehac expediantur. Neminem postremò latet quanta sit efficacia salis tartari, lapillorum cancrorum fluviatilium, aliorumque absorbentium; ubi veneni acidi virulentia est impugnanda; quo in casu demulcentium vires explere manifestum evadit.

Tertia classis respicit *cardiaca*, alexiteria & diaphoretica; inter quæ principem locum obtinent, theriaca, orvietanum, mithridatium, & diascordium; allium, pulvis viperarum, salia volatilia, &c. Nonnulli addunt bezoartica, olim celebratissima, quorum usus jamdudùm, nec inconsultò, exolevit. E præhabitis tamen colligere datur parùm proficere adversùs venena acria hæc alexiteria medicamina, etsi ab agyrtis & circumforaneis decantatissima, ab insciâ plebe comprobantur: quibus sanè deleteria horumce venenorum vires intenduntur; nedùm ipsis reluctentur. Nemo nescit postremò quid valeant acetum, & spiritus volatiles naribus admota; non secùs ac enemata stimulantia, præmissis solitis evacuationibus, contrà venena narcotica; vel ipsummet opium, quod largiori dosi haustum haud infimum gradum inter toxica sibi vindicat.

VENENA.

Nonnulla, ut incepta prosequamur, circà cicutam & fungos venenatos seorsim tradere expedit. Itaque nil urgentius esse debet clinico post esum *cicutæ*, aliarumque consimilium plantarum, olerum faciem præ se ferentium, quàm vomitum & catharsim haud cunctanter promovere. Sæpiùs etiam conducit venæ sectio; si, uti jam innuimus, nil obstet: vinum, cæteraque alexiteria plures fausto bearunt eventu: sed omnibus prælaudatis remediis fortè antecellunt diluentia, refrigerantia & demulcentia, quæ uti pluriès inculcavimus, singulis toxicorum speciebus congruere videntur. Quod ad *fungos* attinet: licèt intricatissima sit eorum natura, ab affectibus tamen mox adductis, & à juvantibus remediis, materiâ acri & stimulante pollere, proclive est arbitrari. Hinc miris laudibus jure efferuntur aqua pulli, infusum althææ, lac, butyrum, oleum, aliaque demulcentia, adversùs venena corrodentia usurpari solita: faustè adhibentur cathartica blandiora, enemata laxantia; fotus emollientes & balnea: quibus præmissis, sedatisque truculentioribus symptomatibus, ad cardiaca & alexiteria devenire nil vetat, quæ aliàs intempestivè adhibita noxam inferre solent. Mantissæ instar addere lubet nonnulla esse venena, sublimatum nempè corrosivum, cicutam, belladonam, stramonium, aconitum, solanum, &c. quæ paucis abhinc annis in usum medicum trahuntur à nonnullis Medicis primi subsellii, haud sanè improspero successu: sed nùm hæc remedia, etsi conducibilia, si solertiorum manu pertractentur, omnibus obviis, vel vulgò Medicorum, Chirurgorum & Pharmacopæorum, tutò committi possint? sanioribus politicis examinandum relinquimus.

SECTIO II.

DE MORBIS INTERNIS CAPITIS.

VERTIGO.

INTER morbos qui ſacram Palladis arcem aggrediuntur, nullus ſanè vertigine familiarior. Hic affectus nonnunquam idiopathicus, & ſignis cerebrum reſpicientibus ſtipatus; in pleriſque alteriùs ægritudinis ſymptoma audit. Objecta in quibuſdam videntur circumvolvi, vel in gyrum verti; in nonnullis murmur inſonat auribus, veluti delabentis cum ſtrepitu fluminis; vel tanquam ventus vela percutiens; aut ſtridor plauſtri currentis: in aliis viſus obnubilatur; multi verò de utroque phænomeno queruli, pedibus ſtantes titubant; vel in terram nutantes concidunt, ni ſibi caveant. Hinc prodit *vertiginis diviſio* in ſcholis acceptiſſima, ſed à ſanioribus practicis poſthabita, in gyroſam ſcilicèt, tenebricoſam vel caliginoſam, & titubantem vel caducam; quæ nil aliud ſunt quàm gradus uniùs & ejuſdem morbi: miror ſanè hiſce tribus commentitis ſpeciebus, quartam, nempè ſoporoſam non adjeciſſe Authores; quâ, ſanè haud raro, ægri ſenſibus aliquantiſper orbantur.

Nemo neſcit vertigini *obnoxios* eſſe hypochondriacos; ad cordis palpitationes & flatulentiam pronos; æquè ac mulieres hyſtericas & utero gerentes. Ad hanc vergunt litteris addicti, & meditationibus profundis indulgentes; in otio recumbentes, & quorum alvus eſt adſtricta; inædiâ exhauſti; non ſecùs ac helluones & vino dediti, qui manè duntaxat & jejuno ventriculo, hoc morbo liberantur. Attingit cælibes & ab omni ſalacitate planè alienos; nec parcit admiſſariis, vel qui impuberes veneri petulantiùs ſe addixerunt. Hanc accerſunt profluvia ſanguinis immodica, vel conſuetorum ſuppreſſio; ſaburræ in ventriculo nidulantes, flatulentia, vermes, &c.; inſuper contrahitur à largiori liquorum ardentium potu; à pane loliaceo, à tabaco funali formâ compacto & pro naribus craſſiuſculè trito; ab ejuſdem fumo fiſtulâ congruâ hauſto; ab aëre, vapore carbonum inquinato; ut de lapſu ab alto, de capitis vehementi percuſſione, inſolatione, &c. ſileamus. Vertiginem demùm fugacem patiuntur qui diù intentis & fixis oculis quid conſpiciunt; qui iram acerbiorem concipiunt; qui in loco præcipiti, ac lubrico verſantur; qui in aquarum vortices; vel amnem præcipiti curſu labentem, oculorum aciem defigunt, &c.

Imminentem vertiginem nonnunquam denuntiat dolor capitis gravativus: hanc concomitantur tinnitus aurium, nauſeæ & vomitus, virium lapſus, &c.

Insultum apoplecticum, imò & epilepticum, brevissimum sanè, haud raro æmulatur vertigo: tanta prætereà est inter prædictos morbos affinitas, ut sæpiùs in juvenili ætate, vertigo epilepsiæ sit prodromus; atque in senio, affectum soporosum, apoplexiam vel paralysim nonnunquam prænuntiet vertigo idiopathica, vel sedem habens in ipsomet sensorio communi; præsertim si paroxysmi sint longiores & crebriùs recurrant. Addere tamen lubet, ut meticulosorum mentem componamus, inanem sæpiùs terrorem incutere vertigines chronicas & increbrescentes; cùm plures novi ætate provectos qui viginti vel triginta abhinc annis; imò & à pueritiâ, incolumi aliàs sanitate, cum vertigine luctabantur. Quoad vertiginem symptomaticam, vel sympathicam cujus causa alii parti hæret, morbi primarii habenda est ratio ut recta instituatur *prognosis*: eam verò quæ à causâ fugaci & facilè amovendâ ortum trahit, ne minimum quidem portendere periculum singulis patet. Aliàs minùs est pertimescenda vertigo quæ corporum circumgyratione se prodit, quàm soporosa, quæ apoplexiam minatur. VERTIGO.

Ex *observationibus anatomicis* colligitur cerebrum in suis anfractibus & plicis serosam vel cruentam recondere colluviem: hâc præsertim repletur hic recessus, qui, sub tertii ventriculi titulo, innotescit. Comperiuntur in plerisque hydatides plexui vasculoso, sanguine utplurimùm turgido, adnatæ; quæ nonnunquam humore subnigricante madent. Carotides in quibusdam osseam duritiem contraxerunt. Tumens & quasi carcinomatosa se præbet glandula pinealis. Passim occurrunt purulentiæ & putredinis notæ, non solùm in ipsâ cerebri compage; sed etiam in ejus involucris. De vermibus, lapidibus, aliisque corporibus extraneis nil addimus; cùm innumeros alios morbos respiciant. Deteguntur in reserato pectore pulmones tuberculosi & putridi; cordis dilatationes, valvulæ concretionibus osseis vel lapideis impactæ; & coagulationes, ut inquiunt, polyposæ intrà cordis thalamos, auriculas, majoraque vasa, quasi ad proplasma fictæ; quibus addere licet hydropem pericardii. Abdomen exhibet ventriculum & intestina, quæ morbi mineram sæpiùs recondunt, flatibus turgida, maculis lividis signata, occalescentia, &c. viscera inflammata, obstructa, à nativo colore recedentia, corrupta & diversimodè labefactata; vesiculas seminales ultràmodum dilatatas, putridas, aliove vitio tactas, &c.

Ob omni *curatione* abstinere præstat, si vertigo à causâ evidente & fugaci ortum ducat: aliàs tùm in symptomaticâ, tùm in idiopathicâ, ad præsidia medica devenire licet; sed morbi fomite in obscuris sæpiùs latente, ardua & intricatissima est horum administratio; adeò ut à juvantibus & lædentibus utplurimùm dirigatur hæc curatio; ni solâ & congruâ vivendi ratione penitùs absolvatur. Venæ sectio, præsertim saphenæ, juvenibus & plethoricis sæpiùs proficua censetur; ac multò magis si sufflaminentur catamenia vel hæmorrhoïdes; idem præstant hirudines ano admotæ: aliàs morbum exasperare solet quævis sanguinis detractio. Præsentaneam opem ferunt emetico-cathartica quæ foràs deturbando sordes in stomacho

VERTIGO.

& inteſtinis retentas morbi fomitem ſæpiùs impugnant : haud ſingulis tamen congruit vomitus : cautéque moveri debet in flatulentis. Ritè depleto ſtomacho, hujuſce organi viribus proſpiciendum; ad quod opus jure deprædicantur ſtomachica ex aromaticorum, amaricantium & abſorbentium claſſibus deprompta; quorum uſitatiora audiunt acorus, enula campana, cortex peruvianus, gentiana, fumaria, & abſinthium; ſal tartari, corallum, &c. Parùm à prædictis diſcrepant cephalica & antiſpaſmodica, quæ etiam prodeſſe queunt inculpato cerebro; hæc ſunt ſalvia, betonica, meliſſa, mentha, valeriana ſylveſtris; flores tiliæ, calendulæ, lilii convallium; cinnabaris antimonii, mitrhidatium, &c. quæ omnia colophonem curationi imponere ſolent. His obſecundant & fortè palmam præripiunt diluentia; aqua ſcilicet ſimpliciſſima, vel materiebus vegetabilibus congruis non nihil imprægnata; ſerum lactis, aquæ minerales frigidæ & thermales; Vallenſes nempè & Sedlicenſes, Bellilucanæ, Plumberianæ, &c. Porrò aliquid ferre poſſunt auxilii millepedes, gummi ammoniacum, martialia, ſaponacea, aliaque aperientia; quæ obſtructa viſcerum abdominalium vaſa reſerando, frequentiori vertiginis cauſæ medentur. Nec deſpicienda ſudorifica, antiſcorbutica & depurantia, quæ pro re natâ & circumſtantiis proficuè adhibentur; guaiacum præſertim multis profuiſſe teſtantur hiſtoriæ. Plures demùm vertiginem præcavent tantillum comedendo; uti pluries in praxi obſervavi.

Omnia demùm *medicamina*, apoplexiæ & epilepſiæ dicata, congruere videntur vertigini; haud inconſultò tamen in uſum ſunt vocanda; cùm curatio in variis vertiginis ſpeciebus opportuno regimine; vel uno aut altero cathartico abſolvatur. *Paroxyſmum* cohibent odor aceti acerrimi, vel diverſarum materierum graveolentium; vapor ſalium, ſpirituumque volatilium; fumus plumarum & veterum coriorum; vel injecta enemata ſtimulantia: nonnullis prodeſt fumus ſalviæ & roris marini, fiſtulâ, ut inquiunt, tabacariâ hauſtus, &c. Ex obſervatis conſtat ſaluberrimum quandoque fuiſſe ſpontaneum muci narium profluvium; hinc patet cur proſint ſternutatoria; egregiamque opem conferant ſalivantia. Nec exiguam laudem merentur frictus in dorſo, vel artubus inferioribus celebrati; pediluvia, balnea domeſtica, &c. Cæterùm veſicatoria, ſetacea, & cauteria inter exquiſitiora præſidia recenſentur; ſed vertiginem duntaxat idiopathicam reſpiciunt. Symptomatica verò aliis telis eſt impugnanda; nec hilum proficitur, ni curandi ratio ad primarium morbum dirigatur; quo noto (ſed hoc opus, hic labor eſt) medicamina in hunc ſcopum efficaciora è jam traditis eruere licet.

APOPLEXIA.

APOPLEXIA.

Utrorumque sensuum, motuumque voluntariorum abolitione, incolumi respiratione, & illibatâ cordis actione, *innotescere* huncce truculentum morbum à multiplici causâ oriundum, neminem fermè latet. Nonnulli hoc subitò perculsi, vel quasi fulmine tacti, sui inscii concidunt; aliàs somni profundi instar invadit, & suos habet prænuntios hic affectus; qui nunc infrequens est, nunc epidemicè grassari videtur. Licèt *apoplexia* suis signis se proferat, & hinc facilè ab affinibus distinguatur; varii tamen affectus, præceps etiam exitium afferentes, ab incautis vel inexpertis latissimo apoplexiæ vocabulo insigniuntur: quem errorem quotidiè prodit *sectio cadaverum*, quâ patent varia cordis, pulmonum, stomachi, &c. vitia, quæ inculpato cerebro promptissimam & inexpectatam necem fovent. Prætereà ad apoplexiam proximè accedunt ultimus vertiginis gradus; nonnulli insultus hypochondriaci & hysterici, affectus comatosi febrium malignarum prodromi, syncope, catarrhus suffocans, &c. porrò pro apoplexiâ sæpissimè & perperàm habentur effectus commotionis cerebri, insolationis, ingluviei, & ebrietatis; venenorum, fumi carbonum; vel vehementiorum animi pathematum; tùm lætitiæ immoderatæ, tùm mœstitiæ & desperationis inexpectatæ, &c. quæ sunt totidem *causæ mortis subitaneæ*; sed diversa est harum accessionum ratio, quarum antecessus, progressus & exitus, benè perspecti, praxi edoctos ab omni errore vindicant.

Apoplexiæ sanè cognatus videtur vertiginis soporosi paroxysmus; sed brevior, mitiorque censeri debet. Convulsiones sat perspicuæ præeunt, vel sequuntur affectus comatosos, hypochondriacos vel hystericos. Difficiliùs *distinguuntur insultus soporosi*, quibus exordium capiunt quædam febres mali moris, ni præcesserint soliti febris prænuntii; sed ægri temperies, pulsus contractus, & quædam spirandi difficultas, febris ineuntis suspicionem movent; quæ demùm brevi se sistens in propatulo, omne dubium solvit: notare tamen expedit quod invasio illa comatosa & febrilis haud raro hemiplegiam, genuinum apoplexiæ signum, post se trahat; tam difficile est genuinum *morbi characterem* extricare. Dilucidiùs se profert syncope, pulsu scilicèt obscuro, vel planè deficiente, respiratione vix conspicuâ, fœdo vultûs pallore, &c. A notis antecedentibus, de quibus infrà, distingui potest catarrhus suffocans ab apoplexiâ; sed sæpiùs, ut verum fatear, Œdipo opus esset. E relatu demùm adstantium scitur nùm morbus sobolescat à capitis percussione, ab ardore solis, crapulâ, veneno, vapore carbonum, &c. Cæterùm mos invaluit ut hic convulsionum lethalium exitus, vel hæc omnium partium subsidentia quæ in obitum vergit, pro apoplexiâ haberetur: nùm rectè? solertioribus examinandum relinquimus.

APOPLEXIA

Ex infrà tradendis obſervationibus *è cadaverum acervo* deſumptis colligitur *triplicem* eſſe *apoplexiam*, nempè *ſanguineam*, *ſeroſam* & *accidentalem*. *Primam* oriri ab ſtaſi ſanguinis in cerebro, tàm intrà vaſa, quàm extrà ſua receptacula pro comperto manet. Huic ſpeciei, cæteris frequentiori, obnoxii cenſentur plethorici, vel temperie ſanguineâ præditi, lautè victitantes & obeſi; quorum cervix brevior videtur: hanc accerſunt aſſuetorum profluviorum ſanguineorum ceſſatio; non ſecùs ac vehemens ira, aliaque graviora animi pathemata: hanc demùm apoplexiæ ſpeciem caveant à quadrageſimo ad ſexageſimum ætatis annum, qui quamdam huic proclivitatem à parentibus contraxerunt.

Apoplexia ſeroſa à laticis aquoſi, vel pituitoſi, ſtagnatione in variis cerebri receſſibus nomen mutuatur; ſed hæc eluvies ſeroſa in multis etiam morbis, nullâ accedente apoplexiâ, comperitur; hinc objicere licet merum eſſe productum morboſum, cujus cauſa verſatur in atoniâ vel concidentiâ cerebri. Ad hanc ſpeciem (quam prodit faciei livor, & in quibuſdam ſpuma circà os; ac nonnunquam concomitatur convulſio oculorum, aliarumve partium; licèt reſpiratio liberiùs exerceatur, quàm ſub ſanguinea,) proclives exiſtimantur phlegmatico temperamento donati, ſenio confecti & deſipientes; æquè ac in otio recumbentes, cum ingenio tardo: quibus addere licet ſcorbuticos & arthriticos. Hanc etiam inferre queunt ſomnus ultrà naturæ metas protractus, uſus immodicus tabaci naribus excepti; iſchuria renalis chronica, veterum ulcerum exſiccatio, ſputorum conſuetorum ſuppreſſio, ſudoris pedum retroceſſus, &c.

Tertia apoplexiæ *ſpecies*, vel accidentalis, à quâvis alteriùs ordinis compreſſione cerebri ſoboleſcit; quem effectum exerunt tumores vel abſceſſus, cujuſcumque laticis ſtagnatio, oſſa cranii depreſſa, vel è propriâ ſede dimota, &c. Hanc demùm promovent caſus ab alto, vehementiores capitis contuſiones, vulnera, &c. Hinc perſpicuum fit multùm ab invicem diſcrepare prædictas apoplexiæ ſpecies; quæ licèt inter *rimanda cadavera* luce clariùs pateant, ægrè ſæpiùs, vel ab exercitatiſſimis practicis, antè obitum diſtinguuntur. Itaque haud niſi ab apprimè notis antecedentibus, ætate, temperamento, aliiſque circumſtantiis, eruere licet horumce morborum, ſolo exitu conſimilium, accurata *diagnoſis*.

Inter *apoplexiæ* cujuſvis tituli *prodromos* numerantur dolor capitis gravativus, temporum, alterutriuſve oculi; vertigines, reminiſcentia læſa; membrorum torpor, fletus involuntarii, aurium tinnitus, oris diſtorſio, labiorum tremor, loquela impedita, dentium inter ſomnum ſtridor, extremorum frigus, arthritis anomala, &c. Omnium functionum animalium, ac motuum voluntati obſequentium ceſſationem, remanentibus muniis vitalibus, cujuſvis *apoplexiæ characterem* exhibere jam ſuprà inculcavimus: ſed addere juvat quòd, procedente, vel ingraveſcente morbo, pulſus ſenſim oblitteretur, & pectoris motus vix percipi valeat; adeò ut nonnulli jacentes immmoti pro mortuis habeantur; & ſepulturæ tradendis, haud citrà piaculum, relinquantur. Hæc ſunt *indicia* ſpectabiliora,

quæ apoplexiam in genere produnt; sed cuique speciei congrua superest ut tradamus.

APOPLEXIA

Apoplexia sanguinea, quam vernaculo idiomate vocant *coup de sang*; repentè utplurimùm invadit: nonnulli hâc perculsi inter cadendum ejulant. Facies rubore perfunditur; oculi semi aperti solito splendore destituuntur: respiratio paululùm impedita, cum stertore & sibilo sæpiùs exercetur; pulsus altus & validus observatur. Paralysis in quibusdam se prodit ineunte morbo; vel non nisi pluribus elapsis horis, vel diebus, invadit: in variis haud integra fit sensuum abolitio; adeò ut plures suas cogitationes nutibus exprimere queant; atque compellati audiant, & alloquentes intueantur. Nonnulli apoplectici mente constant, & se magno morbo corripi subitò exclamant; dum artus & lingua paralysi tentantur. Nonnunquam demùm evenit ut sub apoplexiâ sanguineâ ad lethum properante, dentibus strideant, vel convellantur ægri. Sopor *apoplexiam serosam* plerumque denuntiat; quâ vigente, facies, venis vix conspicuis, pallore afficitur; respiratio difficilior evadit, cum roncho vehementiori. Pulsus depressus, inæqualis & intermittens deprehenditur; nonnulli denique ad obitum vergentes spumas ore agunt. Sed prædictæ notæ in ancipiti versantur, inextricabilesque se proferunt; si apoplexia utriusque causæ, staseos nempè sanguineæ, & serosæ colluviei, fit particeps; quod in nonnullis *cadaveribus* compertum fuisse, nullus ambigendi locus. E prægressis erui potest apoplexiæ accidentalis diagnosis; si à causâ evidente & notissimâ ortum trahat; sed in obscuris latet, si à tumore, aliove cerebri vitio processerit.

Hæc omnia, intricatiora dùm vita agitur, luce clariùs patent post obitum. Itaque *cadavera apoplexiâ sanguineâ raptorum*, priusquàm asseri imponantur, multum cruoris ex ore & naribus effundunt: cultro anatomico subjecta exhibent vasa, cerebrum, ejusque involucra irrigantia varicosa & aneurismatica, ultrà modum repleta, & concretionibus, ut inquiunt, polyposis infarcta, plexum choroïdem tumentem & varicosum, sæpiùs laceratum & inanem; cujus varices magnos uvæ acinos haud rarò æquant; carotidum & vertebralium disruptionem; cruorem extrà vasa emissum, stagnantem in ventriculis, sub meningibus & intrà propriam cerebri substantiam, quæ hinc solvitur, & quâquâ versùm dimovetur, ab excavatis cavernis circà medullam oblongatam, cerebellum & medullam spinalem. Sed hæ sanguinis effusiones aliam sæpiùs, præter plethoram, prosapiam ducere infrà dicemus. Ingurgitantur etiam in plerisque pulmonum vasa, quæ hinc post interitum disruptionem sæpiùs patiuntur; cur fit ut sanguis in multis cadaveribus per os & nares, uti notavimus, prosiliat: porrò caput hoc morbo extinctorum suprà modum sæpiùs tumet. Reperiuntur in *apoplexiâ serosâ extinctis* cerebrum uvidum & flaccidum, vel in sese collapsum; ac aquâ obrutum: ventriculi capacissimi sero nunc limpido, nunc cruento turgidi: eadem se præbet colluvies inter utramque meningem: hæc præsertim uberiori proventu colligitur ad basim cranii;

Apoplexia

atque in quibusdam circà medullam spinalem fluctuat. Hæc materia per prædictas partes diffusa nonnunquam visciditatem contrahit, & gelatinæ instar, quæ circà vasa præsertim colligitur & pellucida apparet, se offert. Plexus choroïdes utplurimùm decolor varias appensas hydatides ostendit, quarum nonnullæ ad avellanæ magnitudinem accedunt: vasa annotantur plus sero & aëre, quàm sanguine turgida; & glandula pituitaria marcida: occurrit demùm in nonnullis, vegetis dùm viverent, temperieque sanguineâ præditis, diluvies, uti jam innuimus, partim aquea, partim sanguinea. In *apoplexiâ accidentali sublatis* vitia spectabiliora deprehenduntur, nempè tumores molles vel ossei; abscessus, erosiones, ulcera sinuosa; pus metastasi collectum intrà ventriculos, & putriditates; hydatides & folliculi, ovum gallinaceum nonnunquam æquantes, sero subluteo vel cruore atro & grumoso turgidi; glandula pinealis mole amplissima; varia corpora extranea; ossa depressa, falcis ossificatio; corpus striatum emarcidum; arteriæ carotides & vertebrales osseam duritiem referentes; vasa prætermodum flatulenta; materies nigricans instar fuliginis, circà ambitum cerebri, &c. quibus addere licet stagnationes serosas, sanguineas & purulentas; quæ prosapiam habent, à mox adductis causis alienam.

Neminem practicum fugit apoplexiam spontaneo naturæ motu sæpiùs solvi, nunc salivæ fluxu, nunc hæmorrhagiâ; absque aliâ quâcumque notabili evacuatione. Hemiplegia quæ in plerisque apoplexiam presso pede sequitur, sæpiùs, ingruente apoplexiâ, se prodit; imò & nonnunquam illam antecedit; sed raro post quartum à primo insultu diem accidit. Haud *mortem minatur* hæc paralyseos species, & plerùmque spontè, vel quocumque medico auxilio evanescit. Secùs evenit de paralysi universali; quæ omnem curam vincens ægros seriùs ocyùs in orci fauces trahit. Nullam demùm occurrere apoplexiam, quæ quamdam paralyseos speciem haud inferat, nonnulli, inter quos eminet Baglivius, asserunt; sed refragatur experientia. Pulsus plenus & æqualis, atque respiratio libera, faustum pollicentur exitum: sed quò magis ab statu naturali recedunt cordis & pulmonum munia, *periculosior* censetur apoplexia. Res est etiam periculosæ aleæ, si impediatur deglutitio; si adsit stertor. Lotium cruentum vel vinosum mortem imminentem indicant. Ingruens demùm febris, procedente paroxysmo, pro salutari habetur. Omnes rei medicæ scriptores asserunt post Hippocratem apoplexiam levem curatu difficilem esse; fortem verò planè indomabilem: sed huic aphoristicæ sententiæ etiam reluctatur observatio medica. Ubi tamen in apoplexiâ forti, elapso uno vel altero die, solita præsidia vel exquisitiora nullam opem præstiterunt; ad vespillonem mittere licet. Fatis cedunt apoplectici primo, secundo vel tertio ab insultu die; sed qui septimum diem superant superstites plerùmque evadunt.

Hisce generalibus nonnulla circà *prognosim cujuscumque speciei* addere expedit. Itaque convulsiones sæviente apoplexiâ sanguineâ, mortem instantem indicant; hanc etiam adventantem portendit facies decolor,

livida vel plumbea. Apoplexia ferofa, præfertim in fenili ætate, nonnullas inducias, plerùmque mendaces, impertitur; quæ tamen fi ultrà octavum diem protrahantur res eft in vado: fed ubi paucis elapfis diebus recurrit morbus, cogitandum de exequiis: fuffocatio in hâc fpecie, ftertor, oris fpuma, fudor frigidus, urinæ & alvi continentia, infultus convulfivi, &c. totidem audiunt fymptomata ominofa: infuper hemiplegiæ, oris diftorfioni, loquelæ impeditæ, &c. vulgò fubjiciuntur ægri, qui hanc apoplexiæ fpeciem evicerunt. Ubi poftremò ab ftagnatione tùm fanguinis, tùm feri fovetur alterutra fpecies, quod tamen difficilè præfcitur, brevi luftricâ opus erit. Apoplexia

Apoplexiæ cujufvis tituli *curatio* eft feftinanda; cùm maximum fit periculum in morâ: nihilque non movendum ut celeriter fuperetur morbofus obex, qui aliàs omnem curam vincere folet. Ut ab *apoplexiâ fanguineâ* exordium capiamus; protinùs mittitur fanguis è brachio, pede vel cervice: maximum etiam juvamen præftare valet arteriotomia, quæ, nefcio quo fato, jam ferè abiit in defuetudinem: venarum occipitalium fectionem commendat MORGAGNUS; quam olim faufté etiam adhibebat LUSITANUS in cafibus defperatis: nùm fanguis feliciùs ex hifce venis mittatur, quàm è cæteris cervicalibus? dubitare licet. Certis tamen cancellis cohiberi debet fanguis detractio, quæ haud ultrà ter, quaterve ad fummùm celebrari debet, etiam in athleticis; ne calor nativus, ad morbi folutionem apprimè neceffarius, reftinguatur: imò & in plerifque una aut altera venæ fectio præcipuam explet indicationem; quæ eò redit ut præcaveatur vaforum cerebralium difruptio: nec inutilem opem præftant vincula infrà poplites injecta, quorum beneficio fufflaminatus fanguis intrà venas inferiores minori proventu ad cerebrum appellit. Depletis vafis mos invaluit ut ad emeticum properetur; quod tamen haud omnibus congruit, quin potiùs noxam vel mortem, fub hâc apoplexiæ fpecie, plerùmque inferat: fed præmiffo cathartico, tutiùs exhibetur vomitorium, fi faburra nidulans in ftomacho illud fuadeat. Poft debitas utriufque fortis evacuationes; haud inopportunæ cenfentur aquæ fpirituofæ cephalicæ, & cardiacæ vulgatiffimæ; dummodò temperatæ, & parciori dofi, præcipiantur; aliàs cautè cum illis mercari expedit. Pro conceffo enim manet, quòd in ipfo curationis exordio, eò collimandum fit, ut flexilitas vafis cerebri concilietur: fed contrarium effectum exerere has fubftantias fpirituofas, intùs vel extùs adhibitas, nemo rebus phyfico medicis edoctus inficias ibit.

Aliter fentiendum de *enematibus ftimulantibus*, è vino fcilicèt emetico, colocynthide, euphorbio, &c. paratis, quæ revulfionem faluberrimam movere queunt: nonnulli laudant infufum caffe, fimili modo ufurpatum; fed huicce remedio minime fidendum. Eamdem opem præftant *hirudines*, temporibus, ano, &c. impofitæ; *veficatoria*, finapifmi & cucurbitulæ fyncipiti, fcapulis, coxis, &c. admota; vel ipfummet cauterium

Apoplexia

occipiti, vel plantæ pedum, inuſtum. Nec poſthabendi ſunt frictus in dorſo & artubus inferioribus in eumdem ſcopum celebrati. Jamdudùm eviluit, vel ad populum ablegatur animalium viventium ſectorum capiti impoſitorum uſus: ſexcentis tamen hiſtoriis conſtat illud topicum, dùm familiariùs uſurparetur, plures ab orco revocaſſe. Fugato demùm apoplexiæ inſultu, nil non movendum ut declinetur recidiva; cui ſcopo ſatisfaciunt congrua victûs ratio, corporis exercitationes, tempeſtivus venæ ſectionum & catharticorum uſus; aquæ Bellilucanæ, Vicienſes, aliæque thermales, ſetaceum, fonticulus, &c.

Alius eſt *apoplexiam ſeroſam curandi ritus;* cùm in reſarciendas vires converti debeant clinicorum curæ. A venæ ſectione nimirùm abſtinere præſtat; quæ tantò eſt nociva in hâcce apoplexiæ ſpecie, quantò proficua in alterâ: quod tamen non impedit quominùs à vulgo Medicorum, ſub utrâque indiſcriminatim adhibeatur; cur fit ut mortem, vel ſalutem in apoplexiâ, nullo habito diſcrimine, inferre rectè tradiderit Celsus. Nonnulli tamen inter recentiores venam, ſi vires ferant, ſemel ſecare haud renuunt; ut alia remedia ſuam actionem faciliùs exerant; vel potiùs ut vulgi præjudiciis obtemperent. Lethalem tamen eſſe venæ ſectionem, ſi ſenſuum & motuum privatio ab ingluvie, quod ſæpiſſimè accidit, ortum mutuetur, omnes pronuntiant. Rectiùs igitur à vulgatiori emetico, & largâ doſi exhibito, auſpicatur medela; cui remedio, ſi obſurdeſcat ſtomachus, ad pulverem algaroth devenire licet: hoc enim præſidio non ſolùm foràs exturbantur ſordes quibus gravatur ſtomachus; ſed tota corporis compages concutitur, & torpidi utplurimùm exſuſcitantur ſpiritus. Emeticorum vires quandoque æmulantur purgantia draſtica: nec exiguam laudem merentur enemata acria ſuprà tradita: quibus nil proficientibus injici poteſt decoctum nicotianæ; cujus doſis pro quocumque enemate à ſemiunciâ ad drachmas ſex contineri debet. Jure etiam deprædicantur cephalica, cardiaca & diaphoretica; infuſum nempè meliſſæ, & menthæ; decoctum cardui benedicti, &c. aqua Reginæ Ungariæ, meliſſæ compoſita, imperialis & theriacalis, ſpiritus ſuccini & ſalis ammoniaci; guttæ Anglicæ, confectiones cardiacæ officinales, aliaque innumera omnibus affectibus comatoſis, & paralyſi dicata.

Præſtantiſſima depromuntur præſidia, ſub hâc apoplexiæ ſpecie, ex *ſternutatoriis*, quorum uſitatiora cenſentur iris florentina, folia nerii, ſemina ſinapi & ſtaphiſagriæ, piper, pyrethrum, helleborus albus, euphorbium, aliaque id genus; imò & cantharides, arſenicum, ſublimatum corroſivum, in re urgentiori, naribus inſufflari queunt. Nil fortè magis confert in hiſce anguſtiis, quàm jacentes omni arte exagitare & vellicare: nonnulli enim, cæteris præſidiis deficientibus, rhedâ per vias ſtratas & aſperiores vecti, ſanitati reſtituti ſunt. Nonnullos vidi à majori ſtrepitu expergefactos: ſonum tympanorum bellicorum, tubarum clangorem, pulveriſque pyrii fragorem etiam profuturos crediderim; ſed clinicis de famâ

plus æquo sollicitis minime arrident hæc tentamina, quæ haud ritè succedentia à nasutulis lubibrio haberi queunt. Mira demùm præstant cujusvis sortis vellicantia & *stimulantia externa;* aquæ nempè cephalicæ naribus admotæ, spiritus & salia volatilia simili modo usurpata; odor sulphuris accensi; frictus cum panno asperiore, sinapismi, vesicantia, cucurbitulæ scarificatæ, cauterium actuale, &c. Hisce præsidiis, vel naturæ viribus, sublato morbo, danda est opera ne recurrat: hoc infortunium avertere solent practici diætâ congruâ & variis corporis exercitationibus; usu opportuno cephalicorum, catharticorum, aperientium, diaphoreticorum & salivantium; inter quæ crebro usu recipiuntur salvia, elixirium proprietatis, millepedes, martialia, antihecticum Poterii, antimonium diaphoreticum, tabacum masticatorium, vel ejus fumus fistulâ congruâ haustus. Sed cæteris prophylacticis palmam præripiunt aquæ Bellilucanæ, Plumberianæ, Vicienses, Vervonenses, Borbonienses Arcimbaldicæ, &c. quibus addere licet setaceum & cauterium, quæ fortè ex omnibus antiapoplecticis paria non habent.

Hæc sunt, experientiâ duce, quæ ex *immensâ remediorum*, quibus scatent libri, *farragine* depromere è re nostrâ fore putavimus; quæ, etsi selectiora & magis comprobata, haud nisi summâ cautelâ in usum vocari debent. Millenis enim historiis satis superque constat innumeros apoplecticos solis naturæ viribus; vel tralatitiis, anilibusque præsidiis, ab omni medico apparatu alienis, evasisse: nùm in hisce casibus salubriora naturæ conamina, à frustraneis vel inopportunis remediis haud perturbentur? viderint qui abditos naturæ recessus lustrarunt. Sed nil magis me movet quàm apoplexia ingruens post remedia ad illam fugandam efficaciora, & in alium finem usurpata: equidem paucis abhinc annis vidisse memini virum nobilem vegetæ constitutionis, quinquaginta circiter annorum, cui ob febrem, ni fallor, catarrhalem, vena intrà quatriduum ter secta fuerat, & propinata fuerant, interjecto die, emeticum & catharticum quæ egregiam evacuationem præstiterunt: quibus peractis apoplexiâ lethali postero die, correptus fuit. Quid hinc inferendum virorum probitate & doctrinâ conspicuorum examini submittimus.

AFFECTUS SOPOROSI.

AFFECTUS SOPOROSI.

EX omnibus de hoc argumento ſcriptis, nil fortè præter inſulſam nomenclaturam, quam pro arbitrio invertunt Authores, eruere licet: juxtà quam quatuor ſoporis morboſi conſtituuntur ſpecies, nempè carus, coma ſomnolentum, lethargus & coma vigil. Binæ priores, pulſu apureto, utplurimùm deprehenduntur; poſteriores verò febrem comitem habent, vel pro mero ſymptomate febrili recipiuntur. *Carus*, qui ad apoplexiam proximè accedit, verſatur in ſomno profundiore quem clamores & ſtrepitus, corporis commotiones, vellicationes & punɛturæ vix expugnare queunt. Ubi verò diverſimodè laceſſiti ægri expergiſcuntur, audiunt, percipiuntque quæ ſecum aguntur; ſed brevi in priſtinum ſtatum relabuntur, ſtertore, non ſecùs ac in apoplexiâ, quandoque ſtipatum. *Coma ſomnolentum* vocitatur hic ſopor profundus, idiopathicus & chronicus qui faciliùs, ſi vocè compellantur ægri, diſcutitur: ſed ubi relinquuntur propenſioni, ad ſomnum obtemperant. Scitur ad hunc pronos eſſe ſenes, qui vel inter garriendum & comedendum inexpugnabili fermè dormiendi neceſſitate premuntur; ad eamdem proclives ſunt hypochondriaci, hyſtericæ & catalepticæ: hanc accerſunt arthritidis retroceſſus, hæmorrhoïdum, aliorumque ſpontaneorum profluviorum ſufflaminatio, &c. *Lethargus* febre quâ ſtipatur, vel cujus eſt ſymptoma, à duabus prioribus ſpeciebus differt. Hoc correpti vix ſpontè expergeſiunt, plerique vigiles deſipiunt; alii ita ſunt immemores ut inter oſcitandum claudendi oris obliviſcantur. Supini denique cubant; vel ab aliis in latus converſi, ultrò in dorſum revolvuntur. Inter ſymptomata febrilia etiam recenſetur *coma vigil*, ſub quo ægri irrito dormiendi deſiderio urgentur; mente capti, & inſomnes, etſi oculos claudunt, moleſtiſſimâ totius corporis inquiete torquentur. Has poſtremas ſpecies ad febrem pertinentes conſultò prætermittimus, ne crambem repetitam apponamus.

Somnolentia idiopathica, de quâ præſertim agendum nobis incumbit, in quam coëunt carus & coma ſomnolentum, non ſecùs ac apoplexia, à quâ gradu duntaxat differre videtur, triplici innititur causâ, facem præferente *autopſiâ anatomicâ*; ſanguineâ nempè, ſeroſâ & accidentali; de quibus ſatis ſuperque in præcedenti capite: hinc minime mirum ſi hæc ſomnolentiæ ſpecies familiariſſimus ſit apoplexiæ prodromus; vel etiam intrà proprios limites ſubſiſtens, tremorem capitis, & quamdam debilitatem paralyſi finitimam ſæpiùs poſt ſe trahat. Hanc cognationem luculenter demonſtrat *ſectio cadaverum*; quâ oculis ſubjiciuntur ſtaſes ſanguineæ, fluctuationes ſeroſæ, colluvies gelatinoſa in anfractibus cerebri & ad ſpinæ tubum, tumores, aliæque cerebri defœdationes, quas exhibent apoplexiâ extincti. Notare tamen expedit rariorem eſſe ſanguinis congeſtionem;

hinc

hinc patet cur ſomnolentia, de quâ in præſentiarum, apoplexiam ſeroſam, vel accidentalem crebrò denuntiet. E præhabitis obvium fit haud aliam eſſe curandi methodum; morbi tamen gradûs accuratâ habitâ ratione: eo pacto his diutiùs immorari ſuperfluum fore judicamus. Iiſdem etiam telis ſoporem febrilem aggredi licet; dummodò omnibus benè perſpectis & trutinatis curandi judicium dirigatur.

AFFECTUS SOPOROSI.

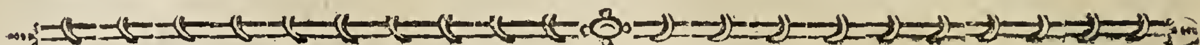
Nunc ſupereſt ut agamus de aliis *ſomnolentiæ ſpeciebus accidentalibus*, quæ *ebrietatis* titulo innoteſcunt; & illæſo cerebro foventur à vino, cereviſiâ, aliiſque id genus potulentis fermentatis; à lolio, ab opio, cæteriſque narcoticis; à fumo tabaci, ab aquis mineralibus, &c. Harum diverſi ſunt modi; adeò ut intenſiores à genuinâ apoplexiâ vix diſcrepent: huic errori ſe objiciunt etiam peritiores, ſi ægrum curandum ſuſcipiant, priuſquam morbi cauſam evidentem ex adſtantibus ſciſcitentur: plures enim, quorum curæ demandabatur hæc ſomnolentiæ ſpecies, conveni pſeudo-Medicos, qui genuinum morbi characterem ne quidem ſubolfaciebant. Hoc ſoporis genus, licèt accidentale, & à nullâ cerebri labe pendeat, haud periculi eſt expers: maximum terrorem incutit, ſi apoplexiam accuratè mentiatur; præſertim ſi præeant paralyſes in palpebris & labiis, capite & brachiis; imaginationes omnis generis tàm furibundæ quàm jocoſæ; convulſiones in omnibus ferè partibus; amentiæ pueriles, &c. Minùs ſanè ominoſum cenſetur, ſi ſomni placidi inſtar ſe proferat; etſi expergefacti ſomniculoſi haud mente conſtant, vel furibundi evadunt. Aliàs, in mitiori ſcilicet gradu de dolore capitis gravativo conqueruntur ægri, inter ambulandum titubant, nil diſtinctè cernunt, aliena & incondita loquuntur; tremores patiuntur, &c.

Illius ſoporis ſpeciei curatio ſimplicioribus peragitur; ni præſtet ab illâ planè abſtinere. Quoniam in caſu graviori ſaburrâ utplurimùm gravatur ſtomachus; danda eſt opera ut cieatur vomitus largo aquæ tepidæ potu; vel pharyngis vellicatione ſollicitetur. Quibus tentaminibus haud ritè ſuccedentibus, emeticum propinare fas eſt: nec poſthabenda ſunt enemata purgantia; cùm maximi tùm ſit momenti, ut alvus etiam exoneretur. Expeditis primis viis, nil magis confert quàm aqua nitroſa, vel acidis vegetabilibus imprægnata. Traditur plures ebrios fortè fortunâ in aquam prolapſos, illicò perſanatos fuiſſe; hinc patet quanta foret balneorum frigidorum efficacia. Quoad venæ ſectionem, multùm controvertitur apud Medicos; ſed hanc maximè reformidandam eſſe ſub *temulentiâ* vulgatiſſimâ, experientiâ edocti, aſſerere minime dubitamus: ſub aliis verò caſibus venam ſemel ſecare, ſi vires ferant, nil fortè impedit.

Coronidis loco addere licet varias proſtare hiſtorias *ſomni ad menſes vel annos*, cum nonnullis tamen intermiſſionibus *protracti*, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, & Societatis Regiæ Londinenſis, in Actis Lipſienſibus, aliiſque id genus Collectaneis & Diariis, quorum Auctoribus rara & curioſa, vel à publico rerum ordine aliena, ad rem phyſicam ſpectantia, litteris conſignare incumbit. Quibus conſtat hos præternaturales

AFFECTUS SOPOROSI.

somnos præsidiis adversùs apoplexiam potentioribus incassùm impugnatos fuisse ; & nonnisi exhaustis medicinæ fontibus totum curationis negotium, ne quid pejus evenisset, naturæ commissum fuisse : adeò ut ejus spontaneâ vi, post absolutum illius stupendæ ægritudinis decursum, expergefacti fuerint dormientes. Haud tamen reticendum quod, inter remedia multigena, quæ ad hunc rarissimum casum adhibita sunt, subitanea in aquam frigidam immersio pluribus optimè cessit; quod hujusce suprà laudati auxilii præstantiam ulteriùs arguere videtur.

TREMOR.

NEMINEM fugit *tremorem*, nunc esse generalem vel omnes partes afflantem; nunc peculiari parti, capiti scilicet, brachio, cruri, &c. insidentem : sed haud omnibus innotescit hujusce morbi, licèt vulgatissimi, genius : quandoquidem *paralyseos* in pletisque sit *particeps* ; in aliis verò merè *convulsivus* audiat ; ac sæpiùs utriusque ægritudinis, paralyseos nempè, & convulsionis sit prodromus. *Primæ tremoris speciei* obnoxios esse senes, & à morbo gravi convalescentes, nemini haud notum. Ad eamdem vergunt baccho litantes, venerique plus æquo indulgentes : nec immunes sunt qui crebriori caffe haustu, rectè notante BAGLIVIO, delectantur. Hanc demùm accersunt narcotica & venena, hydrargyri, plumbi, aliorumque mineralium pertractatio, &c. Promovetur verò *tremor convulsivus* à frigore externo; à terrore, iracundiâ, aliisque gravioribus animi pathematibus. *Horror*, & præsertim *rigor*, vel totius corporis concussio oculis conspicua; sub quâ nonnunquam cutis solitum calorem servat; febrium, aliorumve morborum symptomata, ad hunc pertinent. Frigus tremulum etiam pariunt animi pathemata; purulentia interna; vermes in intestinis nidulantes; ischuria renalis, vel vesicalis; mensium & lochiorum suppressio, &c. Facilè *distinguitur* tremor quem fovet partium debilitas, à tremore convulsivo : primus scilicet magis perspicuus fit, vel incrementum sumit, ubi manus onus quoddam sustinet, & planè desinit si brachium suffulciatur : secundus verò à gestato pondere domatur; sed quieti partis minime cedit. E benè perspectis antecedentibus, symptomatibusque tremorem concomitantibus; nec non aliis circumstantiis à vivendi normâ, ætate, sexu, &c. eruendis, patet quid de *utriusque speciei eventu* statui potest. Tremorem à debilitate ortum, paralyseos prænuntium nonnunquam fuisse jam suprà inculcavimus : si ad annos protrahatur præcipuè in ætate provectâ, nullam curam admittit; aliàs in potiori parte periculi expers censetur. Tremoris verò convulsivi, utplurimùm symptomatici diversus est exitus : nec accurata instituitur prognosis; ni primarii morbi recta habeatur ratio : sed in morbis acutis delirium excipiat, vel à sufflaminatis lochiis sobolescat, exitium portendit.

Tremor.

Pauca eruuntur ab *introſpectis cadaveribus* circà indolem primæ ſpeciei, atque de hâc re obſervata magis ſpectant ad morbos ſuccedaneos, vel adventitios, quàm ad ipſum tremorem. Sed plura edocent ſectiones eorum qui tremorem convulſivum paſſi fuerant. Reperitur nempè latex ſeroſus, ſubviridis, fluctuans circà cerebrum & medullam ſpinalem: occurrit ſanies in ventriculis cerebri; viſendæ ſe præbent purulentiæ & putredines, diverſas hujuſce viſceris partes defœdantes. Deteguntur etiam vermes in nonnullis ejuſdem partis receſſibus hoſpitantes. Vaſa inſuper ſanguine fœculento turgent. Obvius fit lien immenſæ molis, & haud raro quaſi cartilagineus. Conſpiciuntur vaſa bilifera ultrà modum turgida. Paſſim occurrunt ſuppurationes, putredines & gangrænæ, in viſceribus tùm pectoris, tùm abdominis: uterus præſertim ſæpiſſimè labefactatus deprehenditur.

Primæ tremoris ſpeciei medela vix diſcrepat ab illâ quæ paralyſim & convulſiones reſpicit, de quâ ſuo loco agemus: cur ſuperfluum foret huic diutiùs inhærere. Solemniora tantummodò & uſitatiora, quaſi per tranſennam indigitare haud abs re fore putavimus. Itaque ad hanc ſpeciem, præmiſſis generalibus, principem locum merentur cephalica & ſtomachica, è roborantium claſſe petita; id genus ſunt meliſſa, ſtœchas, ſatureia, helenium, fœniculum, cortex peruvianus, caryophylli, nux moſchata, &c. Pluris etiam habentur martialia; nec inanem operam ludunt diaphoretica. Sed diluentia, temperantia & demulcentia omnem implent paginam; ſi tremor à venere, baccho, &c. ortum mutuetur. Cardiaca, diaphoretica & diuretica conducunt, ſub tremore ab hydrargyro. Cæterùm præclara munia obeunt, ſi tremor ſit paralyſeos particeps, frictus vulgatiſſimi; balnea & irrigationes ab alto cum aquis thermalibus; Vervonenſibus putà, Vicienſibus, Dinienſibus, Aquis Granenſibus, Balneolenſibus, & aliis cognatis; non ſecùs ac linimenta roborantia, fotus & ſuffitus aromatici, &c.

Tremor convulſivus alia expoſtulat *præſidia*: nimirùm conducit in nonnullis venæ ſectio, ſi vires & ætas ferant; præſertim ubi ſufflaminatur quodvis ſanguinis profluvium. Profunt etiam cathartica, aliaque remedia generalia, in limine cujuſvis curationis uſurpari ſolita, ut efficacioribus ſternatur via: hæc verſantur circà antiſpaſmodica & cephalica, quæ vi quâdam ſpecificâ pollere videntur: proficuè etiam adhibentur roborantia, alexiteria & ſtomachica, quæ à prioribus parùm diſcrepant. Ubi verò incuſantur vermes, ſcorbutus, hypochondriaſis, hyſteris, &c. quid facto opus ſit, nemo non videt. Plurimùm inſuper deprædicatur multiplex aquarum thermalium uſus; nec improbantur balnea frigida. Juvamen ſæpiùs præſtant frictus: nec inutilem opem conferunt ſetaceum & fonticulus; licèt inter obſoleta immeritò referantur. Præcavetur poſtremò rigor febrilis largo aquæ tepidæ hauſtu paucis horis ante paroxyſmum exhibitæ. De tremore ab irâ, timore vel terrore, aliiſque cauſis fugacibus nil addimus.

Paralysis

PARALYSIS.

In sensûs & motûs, alterutriusve defectu versari paralysim, cui proximè accedunt debilitas & stupor partium, nemini haud obvium. *Universalis* audit, si omnes partes infrà caput positas ingruat: ubi verò dimidiam, nunc dextram, nunc sinistram corporis partem occupat, *hemiplegia* vocitatur. Si demùm hanc vel illam partem; brachium nempè, crus, palpebras, linguam, pharyngem, penem, vesicam, anum, &c. seorsim invadat, paralyseos *particularis* nomine venit; de quâ passim sub aliis titulis agemus. In nonnullis impeditur lingua, vigentibus sensibus internis, adeò ut nutibus respondere cogantur. Alii mente minime constant, & motibus etiam convulsivis agitantur; quod phænomenon morbi complicati suspicionem movet. Haud obscura sanè est hujusce morbi genesis, si ritè perspiciatur quid emergat à vi externâ nervos comprimente. A torpore etiam quem infert, vel à longinquo, tactus hic singularis piscis, quem vocant torpedinem (*la torpille*), plura circà ejusdem indolem eruere licet.

Paralysis, raro morbus primarius, apoplexiam plerumque *sequitur*: illam etiam post se trahunt epilepsia, aliique affectus spasmodici; nephritis acerbior, colicus dolor acutissimus, dysenteria torminosa; ac demùm arthritis & rheumatismus. Huic *obnoxii* sunt senes, hypochondriaci, scorbutici & syphilitici; ac demùm scrophulosi. Hanc caveant plethorici, non secùs ac hi quorum vires ab immodicis sanguinis profluviis, vel à petulantiori venere sunt exhaustæ. Hanc promovent diuturnior vel immodicus caffei usus; vinum liberaliùs sumptum vel lithargyro adulteratum, inconsultus narcoticorum usus, aër halitibus metallicis inquinatus, effluvia mercurialia, brumale frigus, &c. Natales quandoque sumere à vulneribus, luxationibus & fracturis nemo nescit. Postremò hunc morbum sæpiùs contrahunt infantes ab eruptionum cutanearum retrocessu; à præposterâ variolarum & morbillorum medelâ, &c. Notare expedit quod paralysis ab scorbuto, hypochondriasi, affectibusque spasmodicis orta sola motuum organa illæso sensu afficere soleat.

Hemiplegia, quæ nullo prodromo sæpiùs invadit, & inter varias species frequentior audit, oculum, os & linguam in consensum trahit; atque cum ægris utplurimùm senescit, dummodò sensorium commune ab omni læsione vindicetur. *Paralysis universalis* plerosque brevi è medio tollit; sed si ultrà mensem producatur chronicorum classem subit. Benè *ominandum* in quâvis specie, ubi membra resoluta tremore, pruritu, formicatione, vel dolore corripiuntur. Felicem etiam eventum hariolari licet, si febris inter paralysim, apoplexiæ serosæ succedaneam, incandescat; ni morbus tamen sit extrà curationis metam. Paralysis, quæ motum

duntaxat impedit, minùs periculosa censetur, curatuque facilior evadit. Major salutis spes affulget, si paralysis cujuscumque ordinis nullo prævio cerebri affectu invaserit. Sudor ingens morbum solvit vel insanabilem reddit. Paralysis, quæ comitem habet atrophiam vel frigiditatem, pro immedicabili habetur. Convulsiones in paralyticis, præsertim in latere opposito, morbo & vitæ imponunt finem. Ubi membra resoluta œdemate corripiuntur; gangræna imminet: idem infortunium minatur paralysis à frigore contracta. Si jam semel fugatus morbus denuò recurrat, res est periculosæ aleæ; rarò enim numerantur tres accessiones. *Stupor* sub hypochondriasi & hysteri, nil mali portendit; sed lethale audit symptoma in febribus acutis. Si postremò anus & vesica resolutione tententur, mors præ foribus imminet. PARALYSIS.

Paralysis, non secùs ac apoplexia, *sæpiùs sponte desinit*; & hic felix exitus ad remedia quæcumque priùs usurpata, etsi sæpiùs futilia, tribui solet. Prostant historiæ variorum paralyticorum qui, post diuturniorem & inefficacem medicationem, ab irâ vehementiori, à terrore, aliove graviori animi pathemate, illicò sanitati præter omnium expectationem restituti sunt. Refert VALERIOLA se vidisse quemdam paralyticum Arelatensem multis abhinc annis lecto affixum, in tantum terrorem incidisse ab inexpectato propriarum ædium incendio, ut suæ debilitatis quasi oblitus, è lecto cum impetu ejulans prosilierit, & festinanter vicinos in subsidium vocaverit; adeò ut à flammarum periculo, & à morbo simul evaserit. Haud minùs mirum quod narrat BARTHOLINUS, circà mutum, à quâdam muliercula quam antehàc odio prosequebatur, ludibrio habitum, qui irâ percitus, vires colligendo, loquelam adinvenit, & invisam conviciis proscindere potuit. Nec desunt aliæ historiæ paralyticorum qui pro ingenti timore, vel quodam acri desiderio, artuum usum recuperarunt.

De variis cerebri læsionibus apoplexiam & paralysim respicientibus & inter *rimanda cadavera* obviis, jam suprà actum fuit. Recensitis addere licet vulgatissimas esse post paralysim stagnationes serosas, vel gelatinosas; tùm inter meninges, tùm in cerebri anfractibus; tùm circà medullam spinalem. Crebrò etiam occurrunt purulentiæ, erosiones, & putredines in diversis cerebri partibus; sed imprimis in corporibus striatis; quæ aliàs minùs firma occurrunt, instar amurcæ discolorata, striis ferè obliteratis. Serum æruginosum & quasi vitriolicum, viciniora erodens, nonnunquam recondunt ventriculi. Annotatur in plexu choroïde aggeries hydatidum ad phaseoli magnitudinem accedentium. Reperiuntur in medullâ oblongatâ, haud rarò flavâ flaccidâ & semiputridâ, folliculi ad ovum columbinum accedentes, & aquam turbidam continentes. In quodam latebat tuberculum fabæ magnitudine circà corpora striata. In plerisque glandula pinealis occurrit sabulosa. Notandum ergà læsiones alterutrum cerebri latus occupantes quod situm præsertim habeant in latere paralysi opposito; ob fibrarum cerebri medullarium decussationem, pluriès in Actis parisiensibus celebratam: haud tamen hanc perpetuam esse legem docent secta cadavera.

PARALYSIS

Medulla ſpinalis nunc marceſſit; nunc parùm abeſt quin in putrilaginem abeat. Theca vertebrarum ſæpiùs ſero plena occurrit, cerebro planè ſicco. In nonnullis annotantur vertebræ à genuinâ ſede remotæ; connexiones oſſium calvariæ laxiores, &c. Inſuper obſervantur in abdomine vaſa bilifera ultrà modum turgida; viſcera diverſimodè labefactata, &c.

In immenſum creſceret pagina, ſi omnia *remedia* quæ adversùs paralyſim proponuntur hùc attexerem; cur ea duntaxat quæ à ſanioribus practicis uſurpari ſolent, vel à propriâ praxi confirmata, pro inſtituto, recenſere animus eſt. Ut à venæ ſectione exordium capiamus; inutilem vel noxiam fore, ſi paralyſis à colluvie ſerosâ ortum ducat, è præhabitis jure infertur: aliter ſe res habet, ubi à causâ ſanguineâ procedit; dummodò tamen morbus haud jam annoſus evaſerit. Nec in uſum trahi debet illud præſidium, niſi priùs probè attendatur ad ætatem, vires & prægreſſa. Proficuè adhibentur emetica, ubi nulla ſtaſeos ſanguinis intrà vaſa cerebri eſt ſuſpicio; aliàs angue pejus fugienda. Tutior eſt in utroque caſu catharticorum uſus; ſed longè ſalubrior, ſi inſimuletur ſeroſa colluvies. Plurimùm præſertim conferunt evacuantia per alvum in paralyſi ſcorbuticâ; æquè ac in aliâ ſpecie quæ à colicâ natales ſumit, &c. Enemata demùm acria, ſtimulantia & aromatica, perquàm utilia, generalium agmen claudunt.

Inter opportuniora præſidia, primarium locum tenent *roborantia & cephalica;* ſalvia nimirùm, ſtœchas, meliſſa, camphorata, baccæ juniperi, ſuccinum, &c. Ageratum ſeu eupatorium Meſues, inſtar the, cerebro & nervis prodeſſe experientiâ conſtat; ut nil addam de celebratiſſimâ radice ginzeng. Haud exiguam laudem merentur ſudorifica; interque uſitatiora audiunt guaiacum, & antimonium diaphoreticum. Proſunt etiam aperientia; martialia ſcilicèt, aloëtica & mercurialia. Nec poſthabenda ſunt antiſcorbutica. Colocynthis à decimâ parte grani ad ſextam, mira præſtat, teſte BOERHAAVIO, in languidis nervorum morbis. Cæteris poſtremò remediis palmam ſanè præripiunt aquæ minerales calidæ, vel ore ſumptæ; vel ſub balnei, & irrigationis ab alto ſpinam reſpicientis, formâ uſurpatæ; in quarum cenſum veniunt Borbonienſes Anſelmienſes, vel Arcimbaldicæ, Vicienſes, Vervonenſes, Montis aurei, Bellilucanæ, Plumberienſes, Dinienſes, Granenſes, Bagnerienſes, Baregienſes, &c. His adde quòd Borbonienſes Anſelmienſes, in paralyſi ſcorbuticâ, cæteris præcellere vulgò feratur. Paralyſis verò, vel hemiplegia intermittens febrium congenerum curam ſibi vindicat.

Summè deprædicantur, nec immeritò, pelles animalium recèns mactatorum parti affectæ admotæ; vel ipſamet *animalia viventia ſecta*, priuſquam calore nativo orbentur. Opportunè uſurpantur linimenta è petroleo, oleo laurino & formicarum; ex unguento martiato, aliiſque id genus roborantibus parata. Laudantur frictus ſicci, vel cum ſpiritu vini camphorato, alterove liquore ſpirituoſo, celebrati: commendantur ſuffitus, fotus & balnea ex aromaticis parata, ſudatoria; urticationes, vel

flagellationes partium paralyticarum cum urticis; sinapismi & vesicatoria; quibus subjungere juvat setaceum, & cauteria. Si deficiant thermales naturales; parari queunt artificiales, cum libris quatuor calcis vivæ & libris duabus sulphuris, coctis in sufficienti aquæ fontanæ quantitate. Plurimùm demùm prodest balneum arenæ solis radiis imprægnatæ, idem præstare queunt vinacea: folia demùm ebuli furno excalefacta, quibus obvolvuntur ægri, sudorem saluberrimum elicere valent. Nec silentio prætermittendum, quod pars affecta, inter usum prædictorum remediorum, pellibus vulpinis, leporinis, aliisque consimilibus probè muniri debeat. Nonnullos ultimò ab admotâ machinâ electricâ curatos fuisse multiplici experientiâ constare videtur: sed pluribus minime successisse hanc periclitationem pro comperto habemus. PARALYSIS

MENTIS ET MEMORIÆ SEGNITIES.

ARDUUM sanè quidem opus aggredimur de mentis læsionibus dicturi; cùm ægrè intelligatur quomodò ab affecto corpore mens laboret. Ab alio tamen fonte nusquam pati debent mentis errores, annüentibus physico-metaphysicis, qui in eâ versantur opinione quod nihil utilius & magis proficuum censeri debeat ad sui ipsius cognitionem, quàm accuratè perpendere quid enti immateriali sit tribuendum; quid corpori sit concedendum; ne alterutrius vires, genuinâ posthabitâ causâ, ab inani eruantur hypothesi. Undenam stupenda ingeniorum discrimina, & diversa hominum propensio, cæteris paribus, ad virtutes & vitia? illud sanè intactum prætermisit moralium scientia, nec dilucidiùs extricavit philosophia; quidquid adhibuerint solertiæ Authores ad enucleanda virtutum & vitiorum semina. Neminem latet tot fermè esse ingeniorum modos, quot sunt homines: viri sub hoc conspectu multum discrepant à feminis: integræ nationes, aliis ingenio præstant: de moribus idem esto judicium; si historicis & peregrinantibus sit fides. Hæc omnia, nemini haud obvia, discrimina ad diversam mentis humanæ indolem referre absurdum, imò & impium foret; cùm ejus suprema genesis omnem innatæ labis amoveat suspicionem. Feliciùs illud extricatur phænomenum, si illius ratio in causâ merè physicâ, medentium indagini submissa, inquiratur. His obiter notatis, è diverticulo ad propositum redimus.

Morosis & *oblivifscentia* à senectute, vel à quâdam cerebri constitutione hereditariâ, nullâ arte domari patiuntur; nec inter ægritudines recensentur; proindè hùc minime spectant. Sed aliter se res habet, si ab aliâ *causâ* sobolescant *ingenii tarditas* & oblivio; ab apoplexiâ nempè; à cerebri commotione post ictum vel casum ab alto, à colluvie serosâ, &c. Hæc etiam accersere valent infortunia, terror subitaneus, mœrorque

Mentis et memoriæ segnities.

acerbissimus; non secùs ac diuturnæ comessationes, & castra veneris. Mentem nonnunquam obtenebrat somnus ultrà naturæ metas protractus, vel abusus narcoticorum: eumdem effectum sæpiùs exerunt prægressi graviores morbi, è quibus nonnulli convalescentes planè obliviosi, vel sui nominis haud recordantur. Profluvia insuper immodica, cujusvis sint sortis similem sensorio communi labem inferre queunt. Porrò onanismus, ad quem pueri sunt proclives, nonnunquam imaginationem & memoriam lædit. Haud absimile periculum incurrunt, qui præmaturo ingenio plus æquo obtemperantes, intempestivo labori vel studiis intensis indulgent; atque à severioribus cogitationibus se retrahi minime patiuntur; adeò ut haud raro eveniat, ut qui in juvenili ætate ingenio, & mentis acie nulli secundi judicabantur, sensim exhaustis judicii & imaginationis viribus, hebetes & stolidi evadant. Nonnulli ex adverso videntur infantes ingenio tardo, vel inepti, qui processu temporis, mentis torporem discutiunt; adeò ut nullis parcentes laboribus, non solùm ingeniosi & memores; sed etiam ad peritissimorum & facundissimorum gradum devehantur. Hunc felicem eventum nonnunquam promovent morbi gravissimi; lapsus ab alto, aliaque accidentia, quæ sub aliis circumstantiis contrarium effectum nonnunquam exeruerunt.

Has judicii & reminiscentiæ læsiones à parentibus contractas, vel extremam senectutem concomitantes, planè *immedicabiles* esse, jam suprà innuimus. Si memoria, nullâ præviâ causâ manifestâ, deficiat; apoplexiam esse in procinctu; vel paralysim imminere jure conjicitur; sed notissima sunt præsidia prophylactica, quibus utrumque fatum avertere licet. Si hebetudo & memoriæ lapsus, à venere & baccho, vel ab usu narcoticorum, originem ducant; contrariâ vivendi normâ, nonnullis pro re natâ in subsidium vocatis præsidiis, facilè evincuntur: secùs evenit si sint apoplexiæ soboles; vel commotionis cerebri effectus. Sed mentis obnubilatio & oblivio, post perpessum graviorem morbum accidentes, spontè utplurimùm, vel congruo regimine desinunt. Mentis demùm imbecillitas à pravo corporis habitu ægrè impugnatur, ni primarii morbi habeatur ratio.

Secta cadavera ostendunt cerebrum nunc uvidum, flaccidum & depressum; nunc siccum; vel tantâ ariditate donatum, ut nonnunquam ad friabilitatem accedat: aliàs densum & contractum ob serosæ colluviei molem, quæ non modò varias intercapedines replet; sed etiam circà visceris ambitum fluctuat, quem etiam obducit materia crassa & gelatinosa. Præterea conspiciuntur diversa tumorum genera, abscessus & hydatides; lapides, aliave corpora extranea. Traditur glandulam pinealem in quibusdam planè defecisse; quæ in nonnullis ingens deprehendebatur. Dura meninx, nunc ad livorem vergens, nunc tuberculis obsita, putrida, dilacerata deprehenditur. Quibus addere licet insolitam cranii crassitiem, aliamque ossium vel connexionum pravam constitutionem.

Utramque cerebri læsionem rarò *curationem* admittere è præhabitis facilè colligitur;

colligitur : hinc minime mirum si plerumque inefficacia sint, vel exquisitiora medicamina : si quid conferre nonnunquam videantur; id minùs auxiliis medicis, quàm tempori, rectæ victûs rationi, somnoque breviori tribuendum. Quod ad infantes spectat; prosunt præcipuè parentum vel magistrorum curæ, qui opus plusquam herculeum aggredi haud gravantur; & præceptis nitidè expositis, mentem in obscuris latentem evolvere & componere queunt. Nil tamen impedit quominùs, ubi quædam curationis spes affulget, in subsidium vocentur, præmissis generalibus, cephalica & antispasmodica; inter quæ selectiora audiunt flores stœchados, tiliæ, primulæ veris, & lilii convallium; pœonia, valeriana, zedoaria & calamus aromaticus; cubebæ, macis, caryophylli, &c. De viribus cephalicis ambræ cineritiæ & moschi, dubitare licet; cùm experientiâ constet plures ad morosim & oblivifcentiam nullo modo proclives in utrumque morbum ab eorum immodico usu incidisse. Spiritus succinatus salis ammoniaci ad guttas decem, serò & manè exhibitus à practicis prioris subsellii commendatur. Quoddam insuper ferre queunt auxilium sternutatoria, masticatoria, aliaque evacuantia hydragoga. Postremò hæc decantata præsidia nullam opem præstare videntur, ni obtemperent morbi indoles & œconomiæ animalis vires; quibus reluctantibus incassùm adhibentur, vel vitio vertuntur.

MENTIS SEGNITIES.

PERVIGILIUM.

SOMNI consueti defectus, ad quem proximè, uti suprà notavimus, accedit, coma vigil, raro morbus per se, vel essentialis audit; sed alios utplurimùm tùm acutos, tùm chronicos concomitatur; hæc paucis perstringere expedit. Somnum arcent graves curæ & sollicitudines : *noctes insomnes* trahunt melancholici & imprimis maniaci : de somno interrupto conqueruntur macilenti, biliosi, severioribus cogitationibus intenti; vel ærumnosi, qui etiam inter dormiendum insomniis molestissimis anguntur. In otio demùm recumbentes, vel diutiùs quàm par est lecto affixi noctes inquietas sæpiùs traducunt. Insuper notissimus est *consensus inter cerebrum & stomachum;* cur minime mirum, si quævis hujusce postremi læsio, vel molestia, quieti nocturnæ officiat. Hoc incommodum incurrunt nonnulli juvenes à fame; cur fit ut non nisi post largam cœnam placidè dormiant : contrarium sanè evenit in plerisque adultis, & præsertim senibus, quorum stomachus ab ingestis inter dormiendum gravatur; hinc minime mirum, si post pastum sæpiùs expergefiant, vel ob imminentem incubum, difficilemque decubitum è lecto se proripere cogantur. Cur necesse est ut sanitati consulentes à cœnâ planè abstineant. Nonnullorum somnum fugat haustus caffe; dùm aliis, vel cubitum ituris, tutò porrigitur. Alios innu-

meros diversos, vel contrarios effectus ab unâ & eâdem causâ, ratione variarum circumstantiarum, oriundos consultò prætermittimus.

PERVIGILIUM.

Quid sit *pertimescendum* à diuturniori pervigilio nemo non videt: notare tamen expedit quòd hanc molestiam cæteris faciliùs ferant melancholici & maniaci, qui plures menses vel annum integrum planè insomnes sine noxâ transigere queunt: de vigiliis innoxiis decem, viginti & triginta annorum, mentio subjicitur apud Authores, penès quos sit fides: aliter se res habet sub vigiliis febrilibus, quæ delirium prænuntiant, & vitæ sæpiùs insidiantur. Pauca depromuntur ex observationibus anatomicis: verumtamen annotantur in potiori *cadaverum* parte stagnationes serosæ, tùm in cranii pyxide, tùm in vertebrarum thecâ: mirari profectò subit simile quid observari in ægritudine planè contrariâ; post scilicèt soporosos affectus. Cæterùm deteguntur abscessus in propriâ cerebri compage; phlogoses in ejus involucris, caries in ossibus cranii, &c. Reperiuntur etiam purulentiæ & putredines, aliæque defœdationes in hepate, pancreate, aliisque abdominis visceribus; quæ, ut verum fatear, minùs ad pervigilium, quàm ad varios affectus, quorum est symptoma, pertinere videntur.

Nonnulli de noctibus insomnibus queruli *levamen* experiuntur, si haud ultrà sex aut septem horas lecto se contineant. Pluribus prodest, horâ somni, largus haustus aquæ simplicissimæ, vel succo limonum, seminibusve frigidis imprægnatæ: proficuè etiam adhibentur stato tempore syrupus violarum, nymphææ, &c. De balneorum efficaciâ nullum est dubium. Omnem insuper implent paginam diluentia, *refrigerantia* & *demulcentia*, quæ spirituum fervorem reprimere, sanguinisque impetum retundere valent: hunc effectum etiam præstare valet venæ sectio, suum symbolum conferentibus cæteris remediis generalibus. Haud minorem opem ferunt obambulationes, equitationes, aliæque corporis exercitationes in loco aprico, vel aëre nullis halitibus inquinato. Nec desunt qui lecti, cunarum instar, jactatu somnum alliciunt. Insuper conferunt legitimus animi & corporis deliciarum usus, concentus musici, aquarumque fluentium strepitus; nec despicienda anagnostæ vox composita; quid enim valeant ad promovendum somnum piæ conciones nemo non expertus fuit. Quibus haud ritè succedentibus ad *anodyna* confugere expedit; in quorum censum veniunt nitrum, camphora, pulvis temperans, & liquor anodynus mineralis; quæ etiam in morbis acutis præscribi solent: sed his antecellunt narcotica quæ promptiùs humorum, spirituumque ferociam coërcent, insomnesque suavissimâ animi lætitiâ perfundunt: quæ tamen cum cautelâ; nec diutiùs quàm par est, exhiberi debent; quod altâ mente teneant ægrorum querulis plus æquo auscultantes. Postremò pediluvium cum aquâ tepidâ sincerâ, vel coctione anodynorum imprægnatâ, pluribus, etiam vigente febre, optimè cessit. Addere licet priusquàm manum è tabulâ amoveamus, parùm profutura hæc præsidia, si pervigilium alterius morbi sit symptoma; aliam tùm ineundam esse medendi viam obvium fit.

Incubus.

INCUBUS.

Inter somnum *ingruens* hoc morbi genus, (*le Cochemar*) *affectibus convulsivis* cognatum esse credere par est. Conqueruntur ægri de quodam onere pectori incumbente, quo intercipitur respiratio, cum imminente, ut ipsis dormientibus videtur, suffocatione. Plures loquuntur de phantasmatibus horrificis quibuscum luctantur; quæ pectori incumbentia, vocis iter clamitare cupientibus præcludunt; quibus tanto terrore concitantur ægri, ut subitò cum inordinato cordis motu expergiscantur; atque à molestissimo somno, & à morbi insultu liberantur; quo fugato defessi aliquandiù perstant, non secùs ac post affectus convulsivos. Stomachus ingestis à vespertinâ crapulâ turgidus incubum sæpiùs promovet; hinc fit ut lautè victitantes & voraces huic morbo sint obnoxii: ad eumdem etiam proclives censentur plethorici, hypochondriaci & hystericæ: nec parcit infantibus, præsertim vermibus, vel hydrocephalo laborantibus; si pavores, uti nonnulli autumant, ab eâdem causâ processerint; quod peritioribus examinandum relinquimus. His addere licet ferociorem, ac nonnunquam lethalem, incubi insultum parùm discrepare à catarrho suffocante; ni sit unus & idem morbus.

Incubus infrequens, & intrà certos limites subsistens, *periculi exsors* censetur, sed vehemens, crebróque recurrens epilepsiam in nonnullis juvenibus *prænuntiat*; vel apoplexiam in ætate provectâ minatur: imò & fertur quandoque fuisse maniæ prodromum. Incubus tamen vehemens, sub quâvis ætate, subitò enecare potest; narrat Cælius Aurelianus hunc morbum fuisse olim Romæ epidemicum, & pestis instar summam stragem edidisse. Nil effatu dignum è *cadaveribus eviſceratis* colligitur; si excipias colluviem serosam, & purulentiam in cerebro nonnunquam repertas; quæ nec ad causam morbi, nec ad ipsius productum spectare videntur. De ingenti cordis mole mentio etiam subjicitur.

In congruâ victûs ratione versatur præcipuus *curationis* cardo; ac sæpiùs nil aliud opus est factu. Potiori ægrotantium parti prodest supinus decubitus; nonnullos tamen vidi qui paroxysmum declinabant in alteruttrum latus cubando. Sed nil magis præstat, quàm vacuo ventriculo, vel post absolutam digestionem, ad quietem se componere. Quoad præsidia medica; opportunè celebratur venæ sectio, si nil obstet, & adsint nonnulla plethoræ signa: sed primis viis, ubi latet morbi fomes, præsertim prospiciendum; ideò præsentaneam opem ferunt cathartica; imò & emetica, quæ imminentem accessionem procul dubio tollunt. Ubi inculpatur humorum crasis, suas laudes merentur diluentia, temperantia, vel blandè aperientia; inter quæ primatum ducunt aquæ minerales tùm frigidæ, tùm thermales; martialia, tartarus vitriolatus, &c. Ubi pravæ digestionis occurrunt indicia,

INCUBUS.

expeditis primis viis, faustè usurpari solent stomachica ex absorbentibus, amaris & roborantibus petita; corallum nempè & conchæ præparatæ; fumaria, gentiana, cortex peruvianus & aloë; salvia, melissa, &c. Agmen claudunt cephalica & antispasmodica, si de læsione cerebri quædam emergat suspicio; id genus sunt stœchas, rosmarinus, betonica, pæonia, succinum, castoreum, &c. sed haud inconsultò exhiberi debent hæc præsidia, rarò uti jam innuimus, necessaria: ac præsertim vetatur horum incondita farrago.

MELANCHOLIA.

NOTISSIMUS est hic *affectus temperamento cognomini finitimus*, & ab illo vix discrepans, ni certum gradum assequatur. Somnum ægrè capiunt melancholici, insomniisque molestissimis conflictantur. Proclives ad vertiginem de impeditis cerebri functionibus conqueruntur. Nonnulli aurium tinnitu & dolore capitis gravativo torquentur: in quibusdam se proferunt tremores, convulsiones, vel affectus soporosi. Inter familiarissima symptomata numerantur anxietates, cordis palpitationes & pectoris constrictiones, cum sputo crassiori. Pulsus exiguus, inæqualis & intermittens deprehenditur: se sistunt pulsationes in abdomine ex aortâ, cœliacâ vel mesentericâ superiore, oriundæ: crebrò erumpunt ructus acidi, alteriusve naturæ; tyrannidemque exercet flatulentia, quâ venter sæpiùs inflatur. A colluvie acidâ in stomacho nonnullorum melancholicorum nidulante, emergit fames quædam spuria, & quasi inexplebilis. Matulam sæpiùs petunt melancholici; urinasque profundunt limpidas & subalbicantes: sed rarò stimulantur ad secessum. Intereà mœrore obruuntur: quidam mortis formidine premuntur, alii cum oculis cavis, tædio vel integrâ animi objectione pertæsi rebus humanis vale supremum dicere ambiunt. Plerique hominum congressus fugiunt; ludos & spectacula aversantur, nec quod aliis volupe est sapiunt. Eorum demùm mens obnubilatur: à causâ sæpiùs levissimâ summo, ob meticulosam mentis depressionem, terrore percutiuntur, vel à dubio nuntio toti contremiscunt: falsa rerum simulacra se objiciunt; nunc illacrymant, nunc risu ilia dissolvunt; vel planè delirant. Notare tamen expedit quòd hæc mentis ludibria circà unum duntaxat vel alterum objectum plerumque versentur; ægréque ab hâc præconceptâ opinione, de aliis rebus rectè judicantes, dimoventur, ni astutiâ animo excutiatur: alii enim se vasa esse figulina putant, & timent ne aliorum occursu frangantur: alii se mortuos esse arbitrantur: & sic innumeris modis desipiunt.

De alio *delirio melancholico* mentionem subjiciunt Authores, quo tacti tenebras persequantur; latebras quærunt; vitamque inter feras degere cupiunt; & ideò seriùs ocyùs è domo se proripiunt; locaque deserta &

ſalebroſa, luporum inſtar, adeunt; noctuque vagantur; hinc *lycanthropia* audit hicce morbus. Alii ſollicitudinibus confecti & vitam quaſi moleſtè ferentes, licèt à fugâ planè alieni, locum tamen mutare avent; perpetuóque nituntur in vetitum. Sunt è contrà qui otio recumbentes, è domo vel conclavi egredi planè negant; atque tantâ ſegnitie, vel animi abjectione urgentur, ut de rebus humanis parùm curantes, hebetes, vel tanquàm ſtipites jaceant. Poſtremò inter varias melancholiæ ſpecies numerari ſolet *Noſtalgia*, vulgò *la maladie du pays*, quâ affecti patriam inviſendi deſiderio flagrant; quod tamen ſæpiùs rationi conſonum exiſtimamus: patriâ enim, vel parentibus orbati, mœrore corripiuntur, languent, debilitantur, lentè febricitant; anorexiâ laborant, & ſenſim abſumuntur.

MELANCHOLIA.

Melancholiam præcipuam ſedem habere in cerebro & nervis, nulli dubitamus; nec refragatur clar. LORRY qui exquiſitiſſimum de hâc re conſcripſit tractatum: ſed de aliâ ſpecie, nimirùm humorali, quæ parùm, ni fallor, diſcrepat ab hypochondriaſi, mentionem ſubjecit eruditiſſimus Author, per quem jamdiù obſoletæ reviviſcunt veterum opiniones. Melancholia, ut in orbitam revertamus, à parentibus in prolem tranſmitti ſolet; ſed nonnunquam adventitia à *causâ evidente* ortum mutuatur; ab amoris ſcilicèt æſtu, à mœrore & triſtitiâ, aliiſque ingratis animi affectibus haud raro exſurgit: ſub quo rerum ſtatu de cordis conſtrictione queri ſolent ægri, ſcrobiculum cordis oſtendentes; undè emerſit ſuſpicio hunc morbum ſedem habere in oſtio ſuperiori ventriculi, annuente clar. REGA. Hanc promovent ſuppreſſæ hæmorrhoïdes, aliique innumeri ſubſiſtentes vel prægreſſi morbi. Inſuper affectus hypochondriaci & hyſterici, de quibus ſuo loco, melancholiam plerumque comitem habent: ſed à veri tramite recedunt, qui arbitrantur hoſce morbos ab invicem non diſcrepare; quandoquidem occurrunt hypochondriaci, à melancholiâ planè expertes, imò ad hilaritatem compoſiti; non ſecùs ac melancholici, ab hypochondriaſi immunes: ſed ut verum fateamur, ſeriùs ocyùs in pleriſque coëunt prædicti affectus. His addere licet melancholiam nonnunquam ſolvi ab erumpentibus hæmorrhoïdibus, ab eﬄoreſcente ſcabie, aliiſque morbis cutaneis: nec ſuis defraudantur viribus adversùs hunc morbum pertinaciſſimum vulnera; ſi variis hiſtoriis ſit fides. Sed rarus eſt hic fauſtus exitus, extrà quem vix ſubit ſanitatis ſpes; quin potiùs *diuturnus hic morbus* & ad certum gradum provectus, ſcorbutum, phthiſim, febrem hecticam, maraſmum, &c. poſt ſe trahat.

Pauca depromuntur ex *obſervationibus anatomicis*, licèt numeroſiſſimis; cùm vix pateat, nùm melancholiæ, vel hypochondriaſi, quas pro uno eodemque morbo habuerunt plerique Authores, ſint referendæ. Ut de hâc re certiora tradamus, ſcire expedit quòd, remotâ cranii abſide, obvia fiunt vaſa circà cerebrum reptantia ſanguine craſſiori & ſubatro turgida; colluvies ſeroſa in omnibus prædicti viſceris receſſibus, plexus choroïdes quodam muco obductus; glandula pinealis in majorem molem accreta, &c.

MELANCHOLIA.

Cor in quibusdam planè vacuum repertum fuit; in aliis se obtulit concretionibus, ut inquiunt, polyposis refertum, vel sanguine fæculento & fluido repletum. Abdominis vitia, suprà tradita, dum de hypochondriasi, consultò missa facimus, ne crambem repetitam apponamus.

Immedicabilem plerumque esse hunc affectum jam notavimus: imò & crebrò evenit ut ægri plus æquo remediis confidentes in pejus ruant; nedùm ipsis leventur: ideò cautè præscribi debent, & non nisi à juvantibus & non lædentibus dirigi debet *curatio*. Prodest venæ sectio, si incusetur plethora vel cujusvis fluxûs sanguinei sufflaminatio; aliàs iners vel noxia, quidquid in contrarium adducant Authores, censeri debet. Saluberrima audiunt præsidia, emetica & cathartica, ubi sordes in primis viis nidulant; aliàs futilem operam ludunt. Sed sibi paria non habent humectantia, diluentia & temperantia; inter quæ miris laudibus effertur aqua simplicissima, quæ largâ manu propinata cæteris præcellere videtur: in hunc censum veniunt cichorium, fumaria, lapathum, &c. lac asininum vel caprinum, serum lactis; aquæ minerales frigidæ, &c. quibus præmissis proficuè adhiberi queunt aperientia è nitrosis & martialibus petita; non secùs ac antiscorbutica; ubi de affectu cognomini nonnulla emergit suspicio. Quibusdam prosunt aromatica, quæ in cephalicorum & stomachicorum classi recipiuntur; id genus sunt melissa, botrys, cerefolium, semen anisi; chocolatum, extractum juniperi, electuarium de baccis lauri, mithridatium, &c. Inducias impertiuntur antispasmodica: inter quæ usitatiora sunt flores tiliæ, aurantiorum & stœchados; crocus, camphora, castoreum, &c. Juvamen præstare videntur narcotica; sed haud reticendum quod ab eorum intempestivo usu haud sopiantur melancholici; quin potiùs magis turbentur, & morbus, utplurimùm, pertinacior evadat; ideò cum illis cautè mercari expedit. Pluris habentur balnea & enemata refrigerantia; sed ut omnia in unum contraham, nil fortè efficaciùs reperitur quàm proba vivendi ratio: omnem scilicèt mœrorem excutiant melancholici; confabulationibus, deambulatione, equitatione, itineratione, &c. animum ad hilaritatem componant; & post congruum pastum curis & negotiis valedicant; donec prima eduliorum elaboratio in stomacho absoluta fuerit. Quod ad *nostalgiam* attinet; si ægri patriam exuere planè negent, & omnibus rationum momentis obsurdescant; danda est opera ut ad lares nullâ morâ properent; nec alia est curandi methodus.

MANIA.

Nemo nescit maniacos firmioribus viribus pollere, famem & vigilias facillimè ferre; & ad venerem esse procliviores. Melancholiam ad certum gradum provectam maniæ esse cognatam jam suprà notavimus; adeò ut ab unâ & eâdem causâ utrumque morbum sæpiùs promoveri consectarium sit. Varios subit gradus hic affectus, à primâ scilicèt illâ desipientiâ, vel mentis imbecillitate ad furorem quem nec verbera, nec compedes, nec fames vincere valent. Nonnulli nec feroces, nec queruli, solâ ratione carent: non desunt qui lucidis gaudent intervallis. In plerisque vires corporeæ adaugentur, etiam sub pravo & tenui victu; adeò ut robori musculari addi videatur quod intellectui demitur: sed omnes insaniendi formas persequi arduum & inutile. Vehementiora animi pathemata, insolens scilicèt gaudium, amoris æstus, mœror & tristitia, adversa, studia intensa; meditationes profundiores, cum hâc perspicaciâ, vel quodam ingenii acumine, quod vocant *bel esprit*, hæreditaria demùm pronitas, *insaniam minantur.* Nec tamen immunes censeri debent ingenio tardi & stolidi, qui ad amentiam sæpiùs vergunt. Prætereà hæmorrhoïdum & mensium suppressio; affectus hystericus vel hypochondriacus, phrenitis, insultus comatosi, aliique graviores morbi stultitiam inferre queunt; quæ aliàs nonnunquam pendet à systemate nervoso ventriculi, quod notante Boerhaavio plerique ægri accusant: ut sileamus de amentiâ senili planè immedicabili.

Hic morbus recens & remittens, à morbo acuto, aliâve causâ fugaci contractus, *secundis avibus* sæpiùs *judicatur:* sed ubi inveterascit & à causâ stabili fovetur, omnibus denegatis induciis, *domari recusat.* Ab erumpentibus varicibus, ab uberrimo mensium & hæmorrhoïdum, post quamdam suppressionem, proventu, aliove sanguinis inassueto profluvio; à diarrhœâ naturæ limites prætergrediente, à dysenteriâ sævissimâ, aliâve immodicâ evacuatione, nonnulli desipientes sanitati restituti sunt. Eumdem effectum præstarunt febris quartana, cæteræque intermittentes; quibus tamen sub aliis circumstantiis, nonnulli anteà mentis compotes in maniam delapsi sunt. Si demùm spontaneo naturæ motu, vel opportunis remediis discutiatur hic morbus, mortalium superbiam deprimens; hujusce turpitudinis haud immemores, ex hoc convalescentes tantâ tristitiâ obruuntur, ut in publicum prodire vereantur, & perpetuo recidivæ metu torqueantur. De delirio à venenis, de quibus suprà, nil addimus.

Cadavera stultorum *cultro anatomico* subjecta exhibent cerebrum firmius & aridum; ejus compagem elasticam; vix pyxide osseâ coërcendam; vasaque sanguifera latice nigerrimo infarcta; & cerebellum molle. In quibusdam serosa colluvies omnes recessus cerebri implet; & hydatides,

MANIA.

nunc solitariæ, nunc acervatim aggestæ, plexui choroïdi varicoso, & nonnunquam skirrhoso, adnatæ, conspiciuntur. In aliis dura meninx, suis vasis vix conspicuis, crassa & callosa, vel exiguis tuberculis albicantibus obsessa, nonnunquam observatur. Osseam duritiem contrahit processus falciformis; & cerebellum consimili sepimento munitum in suo antro delitescit; nec ab hâcce labe immunes sunt cæteræ meningum partes. Vermes haud rarò recondunt sinus frontales; nec ipsimet cerebri substantiæ parcunt hæc fœda animalcula. Ossa demùm cranii, cujus obliterantur connexiones, insolitam crassitiem præ se ferunt. Insuper vesicula fellea bile glutinosâ & atro viridi turget. Cæteras verò viscerum læsiones quas memorant scriptores, recensere, haud è re nostrâ fore putavimus.

Curatio, uti neminem latet, à venæ sectionibus est auspicanda; ut inanitis vasis obsequiosiora fiant sensationum organa, & hinc compescatur efferus spirituum motus: sanguis videlicèt educitur è brachio, pede & cervice. Decantatissima erat apud Veteres *arteriotomia*, quæ etsi à nostris coætaneis posthabita, plures tamen maniacos fausto beavit eventu: circà quam obiter notandum, haud minorem laudem mereri adversùs phrenesim, cephalalgiam atrocissimam, ophthalmiam pertinaciorem, &c. Nemo nescit arterias temporales ob subjacentia ossa huic sectioni aptiores esse. Sanguis etiam educitur è venis frontis, podicis, &c. ope hirudinum solitâ arte admovendarum. Nil postremò non movendum, ut cohibitus fluxus hæmorrhoïdalis, vel menstrualis in integrum restituatur. Pluris habentur emetico-cathartica, si bilis æstuans & nidulans in propriis receptaculis, vel primis viis, uti crebrò accidit, incusetur. Suum symbolum etiam conferunt, sub eodem conspectu, enemata purgantia & stimulantia. Depletis vasis, & expeditis primis viis, præstò sunt humectantia, diluentia & temperantia; refrigerantia & nitrosa; aqua scilicèt affatim hausta, vel gelidissima; aquæ minerales frigidæ; cichorium, borrago, & fumaria; oryza, hordeum, & semina frigida; lac, serum lactis, &c. quibus sensim reprimitur ferus spirituum impetus.

Raro profutura sunt *narcotica*, opiata nempè & papaverina; quin potiùs morbum sæpiùs exasperent: sed eorum vices supplere valent alterius sortis sedantia & anodyna; flores nempè nymphææ, violarum, &c. Haud exiguam laudem meretur camphora, quam in re urgentiori ad semidrachmam, semel aut bis in die, exhibere licet. Sunt qui saccharum saturni à granis duobus ad octo, pro furore extremo compescendo suadent: sed à saniori clinicorum parte improbatur illud remedium: cæterùm suppetias quandoque ferunt antispasmodica suprà laudata. Quòd ad *helleborum* olim celebratissimum spectat; scire expedit hancce radicem, quæ sub hoc titulo venalis prostat, solertiorum examini subjectam, vel ad quamdam stirpem quam christophorianam vocitant pertinere; vel ex helleboro nigro, herbâ indigenâ & vulgatissimâ, depromi; non verò à genuino helleboro HIPPOCRATIS, amplissimo folio, caule præalto & flore purpurascente; plantâ exoticâ & orientali, quæ haud multis abhinc annis in curiosorum hortis

hortis colitur : hinc è remediorum antimaniacorum censu expungendum esse hunc pseudo-helleborum officinalem facilè colligitur. Haud tamen efficaciorem fore verum helleborum, licèt apud Veteres decantatissimum, variis rationum momentis adductus, facilè crediderim. MANIA.

Inter præstantiora auxilia, ut in orbitam revertamus, recensentur *balnea frigida :* non modò totum corpus, collo tenùs in aquam mergitur ; sed etiam caput per vices irroratur, & hoc est balneatorum munus : nec inutilem opem præstant semicupia, paratu faciliora. A nonnullis etiam laudatur repentina & inexpectata immersio in aquam maris ; uti mos est in hydrophobiâ. Pluribus profuisse castrationem traditur. Quibusdam optimè cessit cranii perterebratio : nec despiciendum cauterium occipiti inustum, &c. Nonnunquam evenit, ut irritis omnibus hisce præsidiis, à summo terrore, lapsu ab alto, aliove adverso casu, præter omnium expectationem sanitati restituti fuerint maniaci. Nec merè curiosa sunt hæc phænomena à publico rerum ordine aliena ; cùm ex illis benè perspectis & trutinatis curandi judicium dirigere queant solertiores ; qui scilicèt praxi edocti à tritâ viâ recedere minime detrectant.

PHRENESIS.

HACTENUS de insipientiâ apuretâ actum fuit ; nunc expedit, ut ad *delirium febre stipatum* deveniamus. Hoc duplicis esse sortis docet praxis ; scilicèt morbus, ut inquiunt, per se censetur, & febrem comitem habet ; nunc cujusvis febris symptoma audit : ad neutram tamen speciem pertinere huncce morbum implicitum exsurgentem è delirio melancholico aut maniaco, & quâcumque febre adventitiâ, nemini haud obvium. His præmissis circà hæc discrimina, ab Authoribus perfunctoriè tradita, de genuinâ phrenitide agendum nobis incumbit : quo nomine insigniri debet illud *delirium idiopathicum* vel essentiale quod febrem acutam exsuscitat : delirium verò febrile dicitur mentis alienatio, si febris sit primarius morbus. Sed harumce ægritudinum species diversis gradibus & implicationibus confines, ità sæpiùs invicem nectuntur, ut *diagnosis* summis difficultatibus prematur ; & vix constet de morbi indole.

Phrenitis vera & *legitima*, rarior ac vulgò fertur, prænuntiari solet æstu & dolore atrociori capitis quem ægri ad interiora haud perperàm referunt ; faciei & oculorum rubore, pervigilio, &c. Intereà exsurgit febris, nunc levis, nunc intensa ; nec semper morbi impetui consona, adeò ut solâ diuturnitate discrepare videatur hoc delirii genus à maniâ, quam contumaciorem esse nemo nescit. *Delirium* verò *febrile*, vel symptomaticum præviæ febri appenditur, solosque febricitantes adoritur ; cur minime mirum si hoc sedato perstet febris, solitamque periodum absolvat. Aliter se res habet sub phrenitide ; si enim resipiscant ægri, illicò, uti pluries in praxi

PHRENESIS.

observari, sanitati restituuntur; si excipias virium debilitatem quâ aliquandiù tenentur hoc gravissimo morbo convalescentes.

Haud silentio prætermittendum aliud esse delirium symptomaticum, *paraphrenitidem* nempè, clinicis rarissimè occurrentem; quam ad morbos capitis inconsultò referunt scriptores Medici; cùm hic morbus ratione partis affectæ nullo modo discrepet à pleuritide simili delirio stipatâ, & uterque in pleuram irruat; cum hoc tamen discrimine, ut pleuritis membranam cognominem costas succingentem invadat, & paraphrenitis sedem habeat in illâ pleuræ propagine concameratum diaphragma suprà vestiente. Paraphrenitidem de quâ Authores, alii aliorum vestigiis instantes, mentionem amplam subjecerunt, haud me observasse memini; & bis tantùm, ni fallor, in *extispiciis cadaverum*, inter innumera quæ secanda curavi, oculis visenda se præbuit vera pleuritis, quæ tamen apud pseudo-Medicos vel imperitos pro frequentissimâ habetur. Notandum postremò incumbit pleuræ tùm pectoris latera, tùm diaphragma obvestientis phlogosim haud semper delirium adjunctum habere, uti patet è traditâ cadaverum historiâ.

Delirium melancholicum à prægressis gravioribus morbis, ab affectu hypochondriaco & hysterico, à sollicitudinibus, &c. prosapiam ducere jam suprà inculcavimus. *Delirium* verò *febrile* febres continuas & intermittentes cujusvis sortis sæpiùs concomitatur: hoc prænuntiant vigiliæ, cephalalgiæ acerbissimæ; oculi flammei & truces, fletus sine causâ manifestâ, inquietudines vel insolens animi fiducia: promovetur à sufflaminatis evacuationibus; ab erysipelatis, alteriusve cutis efflorescentiæ recessu, phlogosi internâ, &c. *Phrenitis legitima*, quæ intrà aliquot dies continetur, & rarò ad octavum protelatur, juvenes, vegetiores vel athleticos, biliosos & iracundos, opiparè viventes & poculis indulgentes invadere solet: hanc pariunt dapes salitæ vel piperatæ, liquores ardentes bibonibus gratissimi, insolatio, capitis contusiones, &c.

Rarò in obitum vergit desipientia melancholica: ægros in vitæ discrimen trahit delirium febrile, præsertim si febres biliosas & inflammatorias, variolas & morbillos, ileum, aliumve morbum fonticum, concomitetur. *Phrenitis morbus calamitosus* audit, qui scilicèt tertio, quartove ab insultu die ægros è medio tollit. Tremor, hâc procedente, & convulsiones; bilis æruginosæ vomitus, sitis defectus, lotium suppressum vel subalbicans, &c. funeris metum incutiunt. Faustum econtrà exitum pollicentur dolores trunci & artuum, hæmorrhagiæ, fluxus hæmorrhoïdalis, varicum eruptio, alvi profluvium, sudores, &c. Si demùm sublatâ febre persistat delirium essentiale vel symptomaticum, in desipientiam melancholicam, vel maniacam, & nonnunquam in affectum soporosum facessit.

Extrà oleas evagarer si quidquid in *exenteratis cadaveribus* post morbos acutos vel chronicos delirio stipatos hùc attexerem. Eas duntaxàt læsiones in cerebro detectas, quæ magis ad phrenitidem pertinere videntur, è re nostrâ fore putavimus, quæ sic se habent. Reserato capite, conspiciuntur

vasa, quæ per cerebrum, ejusque involucra, nonnunquam crassa & corrugata, disseminantur, plus æquo turgida & varicosa in plexu choroïde: sinus duræ meningis concretionibus polyposis turgentes. Deteguntur sarcoses, aliique tumores: occurrunt vermes in variis ejusdem visceris partibus hospitantes. Serosa colluvies, in plerisque, omnes cerebri recessus implet, vel inter meninges effusa deprehenditur. Haud rarò occurrit humor gelatinosus circà tenuis meningis vasa. Cerebrum densum, aridum & & firmius, phlogosi, non secùs ac meninges, correptum, purulentiâ vel gangrænâ defœdatum sæpiùs annotatur. Easdem læsiones quandoque exhibet medulla spinalis; similibusque vitiis contaminantur alterutrius partis involucra; præter quæ, dura meninx tuberculis obsita deprehenditur: ac postremò hujusce membranæ processus, sepimentorum munia gerentes, haud rarò osseam duritiem assequuntur. His addere licet quod hepar, viciniores que partes nonnunquam phlogosi corripiantur; bilisque receptacula sæpissimè turgeant cum flavedine ictericâ totius corporis; & sanguis omnium vasorum fluidus reperiatur; ut de aliis pectoris & abdominis vitiis, à nostro proposito alienis, sileamus

PHRENESIS.

De *medelâ* delirii febrilis, vel symptomatici, suprà actum fuit: sed præhabitis addere licet quòd haud leve emergat dubium circà venæ sectionum efficaciam, ab omnibus fermè scriptoribus celebratam; quin potiùs pluriès mihi observasse contigit quòd à misso sanguine, dùm viget delirium, fatum acceleretur; præsertim si sub primis diebus jam pluriès secta fuerit vena, & morbus etiam adoleverit: scitur prætereà, post WILLISII, FLOYERI, aliorumque haud infimi subsellii Authorum observationes, delirium à balneo frigido sæpiùs fugari, imò & morbum solvi: nùm illud phænomenum phlebotomiæ inertiam arguat? solertioribus examinandum relinquimus. Quod spectat *ad phrenitidem*, quantocyùs celebrari debent venæ sectiones; nec fallit sub hoc casu vulgatissima indicatio: commendatur præsertim sanguinis missio è saphenâ: aliis tamen antecellere jugularium sectionem propriâ experientiâ pluriès didici: nonnullis tandem optimè cessit ipsamet arteriotomia. Probè depletis vasis conferunt emetica & cathartica: suas laudes etiam merentur enemata purgantia prioribus succedanea: à quibus peractis, haud rarò clauditur curatio. Insuper propinanda veniunt per totum morbi curriculum, diluentia, demulcentia, & temperantia; aqua nempè oryzæ & pulli, serum lactis, emulsiones, decoctum cichorei & borraginis, aliaque consimilia, quibus occurritur fibrarum rigiditati. Inter anodyna jure decantantur nitrum, & cremor tartari; camphora & sal sedativum, quæ lascivientes spiritus egregiè compescunt: sed rarò proficiunt narcotica; quin potiùs, æquè ac in delirio febrili, morbum exasperare soleant.

Haud despicienda remedia externa, inter quæ utilia admodùm censentur aqua frigida, vel gelidissima, acetum, nitrum, camphora, &c. Egregium etiam effectum præstant, præmissis præmittendis, sinapismi, vesicatoria, & cucurbitulæ, artubus inferioribus admota. Pluris habentur

PHRENESIS.

hirudines, vasis hæmorrhoïdalibus impositæ, si fluxus cognominis cohibeatur: sub aliis circumstantiis fronti & temporibus admoveri solent; atque inter remedia efficaciora jure numerantur. Pediluvium postremò tepidum multis optimè cessit.

CONVULSIONES.

RITÈ *distingui debet* mera *convulsio*, à *motu convulsivo;* sub illâ scilicèt partes rigidæ & immobiles perstant, in hâc membra diversimodè concutiuntur, atque jactatione, plus minùs violentâ, agitantur. Insuper mentis operationes liberè utplurimùm exercentur in convulsione; ac planè deficiunt in motibus convulsivis: respiratio in utroque affectu raro læditur: sed pulsus sæpiùs obscurus, & quandoque febrilis, deprehenditur. Nemo nescit hosce morbos vel generales; vel hanc, illamve partem respicientes, nunc fugaces, nunc diuturnos esse; adeò ut de eorum stadio raro quid certi proferre liceat. Quibusdam periodis nonnunquam continentur; vel statis temporibus febrium intermittentium more recurrunt: huncce typum sæpiùs præ se ferre convulsiones hystericas neminem practicum latet. Varia sortitur nomina convulsio, ratione partis cui insidet: si musculi, utrimque commissuris labiorum implantati, convellantur, emergit *spasmus cynicus* vel *risus sardonicus:* ubi alterutrum latus duntaxat afficitur, *tortura oris* audit, quam etiam in paralysi suboriri cuivis anatomico obvium. *Trismus* est convulsio maxillæ inferioris, feminis præsertim hystericis & infantibus recèns natis familiaris. Convulsio in dorsum ingruens *tetanos* dicitur; sub quâ specie maxillæ inferioris musculi primò lædi solent; dein morbus transmittitur in musculos cervicis, dorsi & lumborum; hinc corpus rigidum in neutram partem flecti potest; pharynx convellitur; adeò ut fiat deglutiendorum reditus per nares. Nonnulli acerbissimis dorsi doloribus torquentur; vigiliis pertinacibus, imò & delirio plectuntur. Si soli musculi flectentes afficiantur, *emprosthotonos* vocitatur morbus: *opisthotonos* verò dicitur, si antagonistæ spasmo corripiantur: sed de hâcce Græcâ nomenclaturâ à Veteribus, qui nescio quo pruritu fingendi nomina laborarunt, excultâ, & in Scholis celebratâ parùm curant clinici, qui rectam medendi normam apprimè callent; dummodò genuina indoles morbi, in quâcumque parte sedem habeat, ipsis innotescat.

Præter has *differentias*, alii occurrunt morbi convulsivi; epilepsia nempè, incubus, asthma & tussis ejusdem commatis; cordis palpitatio; sternutatio, strabismus, singultus, priapismus, &c. de quibus suo loco.

Ad eumdem censum etiam referri queunt *oscitatio* & *pandiculatio*, quæ in symptomatum agmine locum habent. Alia est convulsionis species ab Scriptoribus celebratissima, quam *catalepsiam* vocant, de quâ variæ

Convulsiones.

traduntur fabulæ; quæ nil aliud eſt quàm quidam convulſionis gradus quo membra flexiliora impertitum ſitum retinent: hypochondriaſis vel hyſteris ſpeciem præ ſe fert hic affectus; nec aliâ curandi methodo expugnari ſolet: è traditis enim hiſtoriis liquidò conſtat *catalepſiam* natales ſumpſiſſe è profundioribus & religioſis meditationibus; ab improbo litterarum ſtudio, aliiſque gravioribus animi pathematibus. Subitò ingruere ſolet hæc rara convulſionis ſpecies; & ægrum, uti fertur, vigilantem, loquentem, ſtantem, decumbentem, ſcribentem, &c. In eodem ſtatu immotum ſervat: adde quòd nonnulli, ſub hâc rerum conditione, vident & audiunt; ſed nec loqui, nec palpebras movere queunt. Hùc etiam ſpectat *chorea ſancti Viti, la danſe de St. Guy,* quâ pueros puellaſque à decimo ætatis anno ad pubertatem invadere ſolet; quâ correpti manus in eodem ſitu continere nequeunt, vel horæ momento; ac ſtultè quaſi ſaltant; inconditiſque ſingulorum artuum motibus detorquentur. Nec parcit hic morbus ætate majoribus; & ipſiſmet mulieribus quæ ad templum ſancti Viti, in Circulo Sueviæ, juxtà Ulmam concurrunt, circà feſtum menſe Maio celebratum; quæ ſcilicèt ſaltu ſe exercent nocte dieque cum mentis perturbatione; donec extaticorum inſtar corruant. Epidemicè quaſi graſſabantur inter utriuſque ſexûs juvenes, pſeudo-convulſiones epilepticæ in quodam noſocomio Harlemiano: cùm poſt fruſtrà tentata omnia, vel eximia præſidia, accerſitur Boerhaavius, qui à ſolâ læsâ imaginatione oriri hunc truculentum affectum jure ſuſpicabatur: ideò palàm & coràm omnibus proponit cauterium ferro candente brachio altè inuſtum; quo remedio perterriti ad huncce morbum proclives, non ampliùs epilepſiâ laborarunt. Puella ſeptennis epilepſiâ, uti omnibus videbatur, in noſocomio Monſpelienſi, laborabat: dolum ſubolfaciens clar. Sauvages uſum verberum præſcripſit; quo audito, ſanata eſt. Morbus ni fallor affinis, haud multis abhinc annis quaſi graſſabatur, & in propatulo erat Pariſiis; nec fortè deſiiſſet, ni Rex Chriſtianiſſimus lymphatæ ægrotantium menti ſeverâ lege conſuluiſſet. Haud abſimili fortè morbo teneri *pſeudo-dæmoniacos,* avis nimiùm credulis fucum facientes, credere par eſt.

Convulſionibus correpti, quoad potiorem partem, nec loqui, nec moveri valent: plures in coma ſomnolentum, quod nonnunquam ad menſem & ultrà protelatur, incidunt; nonnulli etſi immobiles jacent, omnia cernunt, audiunt, intelligunt; quorum ſublato morbo nitidè recordantur. Aliter ſe rem habere in *motibus convulſivis* ſuprà declaravimus, quibus afflicti omni utplurimùm ſenſu orbantur. Utriuſque ſortis *inſultus convulſivos,* truncum & artus plerumque obſidentes, *prænuntiant* vertigines, aurium tinnitus, oſcitationes, pandiculationes, tremores, dolores in hanc vel illam partem impacti; cordis palpitationes & pulſus inordinatus; anxietates, cardialgiæ & nauſeæ: nonnulli imminente paroxyſmo, de quâdam pedum formicatione conqueruntur; alii auram, ut inquiunt, frigidam perſentiunt in coxide, vel extremis artubus, quæ per dorſum, ut ipſis videtur, ſerpens caput impetit. Poſtremò hypochondriorum inflatio,

CONVULSIONES.

ani ſpaſmodica conſtrictio, cervicis veſicæ præcluſio, &c. inter hujuſce *morbi prodromos* etiam numerantur. Ægri inſuper, vieto inſultu, quaſi ingenti labore fracti remanent: nonnulli animo loquuntur; alii torpore afficiuntur, vel ſomnolenti evadunt: morbus demùm inter clamores & ejulatus ſæpè ſolvitur. His addere licet quòd quidam *vigente paroxyſmo* priapiſmum patiuntur, qui etiam ab obitu non domatur.

Nemini parcunt morbi convulſivi; ſed ſequiorem ſexum & infantes ad hoſce affectus *proniores* eſſe nemo neſcit. Hos promovent hyſteris & hypochondriaſis, amoris æſtus & lubricitas, terror & iracundia, cæteraque graviora animi pathemata. Erumpentibus catameniis haud raro ſæviunt, & ab harum ſuppreſſione; non ſecùs ac à partu difficili & abortu etiam *ſoboleſcunt*. Convulſiones accerſere valent emetica & purgantia draſtica; toxica diverſæ naturæ, vinum lithargyro adulteratum, &c. Natales ducunt ab iſchuriâ, ſeminis ſufflaminatione, ſudore cohibito ab aſperrimo frigore, effloreſcentiarum cutanearum regreſſu, & arthritide repulsâ. Concitantur ab inediâ inſolitâ, & ab evacuationibus immodicis. Has infligunt febres mali moris; materia æruginoſa os ventriculi mordicans; vermes in primis viis nidulantes; morſus & punctura animalium venenatorum, &c. Quibus addere licet vulnera, luxationes & fracturæ; ac uno verbo quidquid nervos, membranis proſpicientes, laceſſit & vellicat: cur minime mirum, ſi crebrò ingruant à teſtium vulnere, à curatione ſcilicèt chirurgicâ ſarcoceles, vel à caſtratione; quæ gangrænam internarum partium, autopſiâ judice, accerſere valet.

Convulſiones faciliùs ferre infantes, quàm adultos; & mulieres, quàm viros neminem practicum fugit. Has quandoque ſolvunt hæmorrhagiæ, urinæ largum profluvium, vermium dejectio, vomitus ſpontaneus, &c. *Luctuoſæ* audiunt, ſi ab inediâ & exhauſtis viribus proceſſerint; ſi nulla annotetur remiſſio nec intermiſſio. Omnes aſſerunt Authores, duce HIPPOCRATE, tetano correptos poſt ſuperatum quartum diem incolumes evaſiſſe: nonnullos tamen vidiſſe memini qui duodecimo vel quintodecimo morbi die occubuerunt. Traditur quoque poſt divinum, ut inquiunt, ſenem, febrem ſub convulſionibus invadentem auſpicatiſſimam eſſe, cui effato etiam refragatur experientia. Utriuſque ordinis morbi convulſivi haud raro faceſſunt in epilepſiam, æquè ac in apoplexiam & paralyſim, quæ in provectâ ætate *exitium portendunt*. Convulſiones erumpentibus variolis, vel ineuntibus aliis morbis acutis, minùs ominoſæ à clinicis cenſentur. Calamitoſæ audiunt, ſi immodicas evacuationes excipiant; cùm multiplici experientiâ conſtet periculoſiores eſſe ab inanitione quàm à repletione. Nec feliciorem eventum hariolari licet à convulſionibus nonnullarum partium: pro exitiali nimirùm habetur, præſertim in infantibus, oculorum convulſio: in obitum vergit ſpaſmus cynicus, morbus aliàs rariſſimus: ſed nil plerumque demit ſanitati tortura oris. Quid minetur ſubſultus tendinum, vigente febre, ſuprà declaravimus. Convulſiones in pleriſque varias remiſſiones & intermiſſiones ſubeunt: ratione cauſæ, nunc fugaces, nunc

contumacissimæ observantur; nonnunquam enim intrà paucas horas continentur, aliàs ad menses & annos protelantur. Coronidis loco addere juvat morbos convulsivos minùs esse pertimescendos in morbis acutis, quàm sub cæteris; & periculo planè vacare affectiones illas chronicas quibus os vel palpebræ sæpiùs detorquentur, & vultus indecorè componitur. Idem arbitrandum de hisce assuetis partium jectigationibus, fremitibus, &c. quæ inter morbos non transcribuntur.

E traditis convulsionum causis evidentibus colligitur numerosissimas esse *observationes anatomicas;* adeò ut in immensum cresceret pagina, si omnia de hâc re prolata, licèt contracta, in medium adducerem; quapropter cerebri duntaxat & medullæ spinalis læsiones recensere animus est. Capite igitur aperto, vasa cerebri infarcta, & nonnunquam disrupta, cum stagnante cruore conspiciuntur: patent meninges phlogosi vel purulentiâ tactæ, quæ aliàs osseam duritiem in quibusdam contraxerunt; rariùs deteguntur vermes sub cranio delitescentes: occurrit materia gelatinosa circà ambitum cerebri; non secùs ac colluvies serosa circà cerebrum & medullam spinalem fluctuans, ac varios recessus replens: deteguntur in quibusdam tumores varias cerebri partes obsidentes; plexus choroïdeus skirrhosus vel putris: glandula pinealis ingens. In conspectum venit cerebrum purulentiâ & putredine sæpiùs defœdatum; sed rariùs aridum & siccum deprehenditur. Iisdem vitiis submittitur medulla spinalis; sed hîc frequentiores sunt stagnationes serosæ inter bina ejus involucra: & vertebræ nonnunquam reperiuntur carie affectæ. Notandum incumbit medullam vertebralem solam esse partem læsam, incolumi cerebro, sub convulsionibus quæ functionibus animalibus, & loquelæ organis parcunt. Inter aliarum partium læsiones familiariùs annotantur suppuratio diaphragmatis; corruptela omenti, partiumque vicinarum; calculi renales, cruditates acidæ in stomacho & duodeno latitantes; lumbrici in tubo intestinali flatibus turgente hospitantes, &c. Notare expedit trismum vel convulsionem maxillæ, sub tetano, nonnunquam post mortem permanere usque ad triduum: priapismum etiam in cadaveribus sæpiùs observari jam suprà innuimus: sed quid magis stupendum detegitur; ossium nempè luxationes & fracturæ, quæ ferociorum sanè succussionum effectus exhibent. Post demùm convulsiones febriles nil præter paululum seri reperitur in cerebro. Frustrà etiam quæritur causa morbi in capite post convulsiones quæ fiunt per consensum.

Quod ad *curationem* spectat; supervacanea utplurimùm vel noxia fore venæ sectiones & emetica, à vulgo Medicorum usurpari solita, experientiâ teste asserere minime dubitamus. Non vetatur tamen sanguinis missio, urgente plethorâ; vel si incusetur hæmorrhagiarum consuetarum suppressio. Sed invaluit mos pessimus hæc præsidia in omnibus obviis gravioribus morbis adhibere ad vituperium deflectendum, vel insulsæ plebis præjudiciis obtemperandum. Haud desunt tamen medicamina quæ faustè in usum trahi queunt: propinantur nempè potiones oleosæ: injiciuntur

CONVULSIONES.

enemata ejuſdem naturæ, vel ſtimulantia: naribus admoventur acetum acerrimum; ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplex, vel ſuccinatus; petroleum, terebenthina, aliæve ſubſtantiæ graveolentes; celebrantur frictus in dorſo & tibiis; injiciuntur vincula conſtrictione moleſta; fiunt litus emollientes & aromatici juxtà longitudinem ſpinæ; affiguntur cucurbitæ ſiccæ vel ſcarificatæ; veſicatoria, &c. Laudantur balnea, ſemicupia & pediluvia: vel pars affecta in aquam immergitur. Nec omnia, ſæviente inſultu, haud impeditâ deglutitione, vetantur remedia interna: pluribus enim profuit aqua frigida affatim hauſta: nonnullam opem conferunt antiſpaſmodica; guttæ nempè Anglicæ, tinctura caſtorei, vel ſuccini, aqua florum aurantiorum, &c. Si convulſiones ortum ducant à quovis urgentiori dolore, vel ab aliâ quâcumque irritatione, ad hypnotica confugere licet; aliàs cane & angue pejus fugienda. Mira demùm præſtare valent, propriâ experientiâ judice, tubarum, tintinnabulorum & tympani bellici ſtrepitus, pulvis pyrii fragor, & id genus alia, quæ nequidem in curantium mentem veniunt.

Fugato paroxyſmo, danda eſt opera ut præcaveatur reditus; à benè perſpectis jam exaratis cauſis curandi judicium dirigendo. Pro comperto enim manet vulgatiores convulſiones eſſe merè ſymptomaticas: hinc primarii morbi habendam eſſe rationem cuivis, vel rudi & inexperto, obvium fit. Ubi verò cauſam fugacem agnoſcunt, inſultus convulſivi, totum negotium naturæ committendum; vel ad remedia melancholiæ dicata confugere expedit. Aliàs *curatio prophylactica* à venæ ſectione in pleriſque eſt auſpicanda, præſertim poſt ſufflaminata ſolita ſanguinis profluvia. Miſſo ſanguine, primis viis proſpiciendum; ſordes ſcilicèt inibi nidulantes, tùm per vomitum, tùm per ſeceſſum foràs elutriando. Intereà in uſum vocantur diluentia, temperantia & demulcentia; aqua nempè ſimplex vel nitro imprægnata, aquæ minerales, frigidæ, vel thermales, ſerum lactis, vel ipſummet lac, juſculum pulli vel vituli, emulſiones, &c.

Nec minùs conducunt antiſpaſmodica, inter inducias, quàm ſub paroxyſmo; quibus proximè accedunt cephalica & carminantia: uſitatiora audiunt meliſſa, ſalvia & betonica; folia aurantiorum, quorum vires ſummis laudibus extollit clar. DE HAEN; flores tiliæ, primulæ veris & lilii convallium; pæonia & valeriana; ſuccinum, caſtoreum, pulvis de guttetâ, &c. Tanquam præſtantiſſimum remedium à nonnullis recentioribus laudatur moſchus, à granis octo ad duodecim, exhibitus. Juvamen ſæpiùs præſtant amara, inter quæ multùm deprædicatur, nec immeritò cortex peruvianus, quo occurritur digeſtionum vitiis: nec ſub alio ſcopo laudes merentur abſorbentia & vermifuga; corallina nempè, ſemen ſantonicum, &c. Nec inanem operam ludunt aperientia; martialia nempè, aſelli, &c. Inter ſedantia pluris habentur camphora & liquor anodynus mineralis. Proficuè etiam uſurpari queunt narcotica antiſpaſmodicis ſociata, ſi liberè exerceantur functiones animales: aliàs haud citrà periculum hæc adhiberi poſſe facilè crediderim. Multis emolumento ſunt balnea aquarum thermalium

vel

vel alterius fortis; non secùs ac varia topica, fugando paroxyſmo dicata. Intereà multùm intereſt ut locum editum adeant ægri; ut obambulatione, vel equitatione ſe exerceant, aut rhedâ vehantur: pluribus ſummè profuiſſe hæc vivendi ratio, experiundo didici. Fertur nonnullos incaſsùm adhibitis omnibus præſidiis, ſanitati reſtitutos fuiſſe, magnetem ferro inſtructum geſtando: quod phænomenum, etſi à publico rerum ordine alienum, rationi tamen minime abſonum videtur; dummodò cerebrum nullum vitium contraxerit. Quod choream ſancti Viti ſpectat, à mentis perturbatione, ni fallor, ſemper oriundam: licèt monitis, increpationibus & minis fugari queat; haud tamen inutilem opem præſtant ſuprà tradita remedia; inter quæ præſertim laudatur cortex peruvianus; non ſecùs ac electuarium antiepilepticum Fulleri.

EPILEPSIA.

Hoc morbo perculſi ſubitò, vel poſt varios gyros, quaſi vertiginoſi, *corruunt.* Humi proſtrati, ſui inſcii, omnique ſenſu orbati, inconditis & horrendis motibus, luxationem ſub infantiâ minantibus, torquentur; adeò ut commiſeratione permoveantur adſtantes, vel ſilicei. Jacentium oculi convelluntur; os, declinante præſertim paroxyſmo, ſpumâ ductili, inſtar ſebi fuſi, defœdatur; facies tumida calore atro-violaceo perfunditur; lingua craſſa extrà os exeritur & dentibus nonnunquam vulneratur, vel planè reſecatur: reſpiratio in pluribus difficilis cum ſtertore multiſono exercetur. Pulſus, ſæviente paroxyſmo, durus & inæqualis; debilis verò circà finem deprehenditur; imò & in nonnullis quaſi obliteratur. Nonnulli ejulant & furore quaſi perciti pugnis ſe percutiunt: alii delira loquuntur, vel quædam inaudita profutiunt, quæ à variis nebulonibus pro rebus dæmoniacis venditantur. Nec deſunt qui cœleſtia ſibi fingunt ſomnia, ab inſulsâ plebe, vel à fanaticis celebranda. Penis in juvenili ætate erigitur, imò & ſemen erumpit: urinæ in nonnullis ſummo impetu proſiliunt, & alvus eâdem ratione ſolvitur. Paroxyſmus nonnunquam ingeminatus, vel circà declinationem recrudeſcens hebetudine vel ſomnolentiâ, apoplexiæ planè compare excipitur. Nonnulli ſuperato paroxyſmo membrorum torpore aliquandiù afficiuntur; omnes de laſſitudine inſolitâ, ceu ſummo labore fracti, conqueruntur; ut de capitis contuſionibus quas patiuntur ſuper pavimentum lapidibus ſtratum devoluti nil addam.

Inſultus epileptici quibuſdam periodis plerumque ſubjiciuntur; ſingulis ſcilicèt annis, menſibus, hebdomadibus, &c. recurrere ſolent: nec rarò lunæ phaſibus ſubmittuntur; hinc minime mirum ſi veteres, hoc morbo correptos lunaticos vocitaverint. In nonnullis per plures annos ſilet hic morbus, præter omnium expectationem dein recurrens. Paroxyſmi ab horæ

EPILEPSIA.

quadrante, ad horam unam vel alteram vulgò protenduntur; haud desunt tamen qui ad plures dies protelantur. Quidam epileptici varios prodromos jam experti, lapsum præcavere queunt: multa enim *imminentem paroxysmum* indicant; dolor nempè capitis gravativus, vertigo vel scintillæ oculis obversantes, aurium tinnitus, cordis palpitatio, epigastrii inflatio, borborygmi, extremorum refrigeratio, &c. His addere licet dolorem quemdam vel titillationem alterutris artubus insidentem, qui accessionem minatur; cui monito obtemperantes ægri, lapsum & contusionem paventes, humi se prosternunt. Aura, ut inquiunt, ab hâc parte ad caput movetur; quasi inibi esset fomes morbi, qui cerebrum in consensum traheret. Plerisque tamen nullus occurrit paroxysmi prænuntius, qui tùm gravior esse solet; adeò ut haud desint qui ob metum invasionis domo egredi negant. Nonnullorum tamen epilepticorum, sensibus inter paroxysmum minime orbatorum, memorant Authores: nùm affinitate decepti unum morbum pro altero habuerint? solertioribus examinandum relinquimus; cùm nemine ferè discrepante in integrâ sensuum internorum abolitione præcipuus versetur *epilepsiæ typus*; quo benè perspecto in apricum veniunt variorum mendicorum fraudes. Præstereà in genuinâ epilepsiâ oculi convelluntur, solo albo conspicuo; & in hoc signo verè distinguitur à fictâ vel simulatâ.

Signis tamen *evidentibus* haud semper se profert epilepsia; nec observationes anatomicæ, etsi numerosissimæ, genuinum hujusce morbi characterem produnt; nedùm variæ epilepticorum historiæ, ab Authoribus traditæ, nos ab erroris periculo vindicent. Plerosque nubem pro Junone salutasse rectè notavit BOERHAAVIUS; qui tamen hallucinationem declinandi modum minime docuit; adeò ut haud fortè absonum sit dubitare, nùm epilepsia cum aliis convulsionum speciebus haud coincidat: imò & re seriò pensitatâ, omnes morbos spasmodicos solo gradu ab invicem discrepare arbitrari fas est. Nec refragantur, uti jam innuimus, hoc morbo denatorum *extispicia*. Scitur prætereà omnes ferè convulsionum species iisdem causis evidentibus progigni; symptomatibus vix absimilibus stipari; congeneribus auxiliis impugnari; nec planè diversum habere exitum: sed illud dubium in medio relinquimus.

Infantes & juvenes, non secùs ac cachecticos & melancholicos epilepsiæ *obnoxios* esse experientiâ compertum manet: sed raró invadit senes hic morbus, ni à pueritiâ illum contraxerint. Nemo nescit mulieres, præsertim gravidas & puerperas, ad hunc pronas esse; ni hysteris ipsis familiaris epilepsiæ faciem præ se ferat. Terrores & pavores, aliaque graviora pathemata, quibus mens acerrimè commovetur, epilepsiam accersere queunt. Fertur virginem sex & viginti annorum, tenerioris & sensibilioris naturæ, vetulam horrendâ epilepsiâ correptam conspexisse; & à concepto horrore in epilepsiam incidisse, singulis diebus, pari horâ recurrentem. Traditur etiam nonnullos epilepticos ab ingenti terrore, quod sanè mirum, curatos fuisse. Hanc concitant effrenata salacitas, vel frequentior seminis emissio. Nonnunquam etiam promovetur à castimoniâ post

petulantiorem veneris usum. *Causam in ipso capite* hærentem, in obscuris plerumque latentem agnoscit *idiopathica*, quæ sæpè progerminatur ab scabiei, aliorumque affectuum cutaneorum retrocessu, ab exhaustis vetustis ulceribus, à præposterâ febrium intermittentium curatione, &c. *Sympathica* verò plerumque suboritur à saburrâ in primis viis nidulante; à cohibitâ in utroque sexu ad venerem propensione; à sufflaminatis mensibus; aliove uteri vitio: hanc promovent in infantibus vermes & dentitio: natales postremò sumit à contusione, vulnere, ossium fracturâ & carie, aliisque causis in proximo capite recensitis, quibus per nervorum consensum afficitur sensorium commune. His subnectere licet epilepsiam nonnunquam incipere à latere, manu, pede, &c. sub sensu auræ, formicationis vel doloris ad caput ascendentis; cur fit ut fasciâ injectâ cohibeatur exoriens paroxysmus; vel secto nervo planè curetur morbus.

EPILEPSIA.

Epilepsia puerorum, de quâ suo loco, pubertate utplurimùm solvitur; nec ultrà septem menses, vel annos produci vulgò fertur; ni tamen sit congenita, vel à partu difficili contracta; aut summo terrore concitata. Sed in *adultâ ætate* raro spontè desinit; quin potiùs per totum vitæ curriculum proteletur. Quò frequentiores sunt paroxysmi eò *periculosior* censetur epilepsia, hereditaria nullam fermè curationem admittit: idiopathica etiam pro immedicabili habetur; sympathica verò facilè evincitur. Epilepsia in affectum quemdam comatosum apoplexiæ æmulum facessens ægros in orci fauces præcipites trahit; ni accedente paralysi ad vivorum numerum revocentur; quod nonnunquam evenisse testantur historiæ. Paroxysmum sæpiùs presso pede sequitur syncope, quâ jacentes vix à mortuis discrepant; quod altâ mente tenere debent clinici, ne cogitetur de exequiis; & infelicissimi ægri, vivi sepeliantur; quod plus quàm horrendum infortunium plures passos fuisse haud falsò conjicitur: qui demùm ferociores hosce insultus superant; his mens ægrotat. Coronidis loco addere juvat epilepsiam omnibus remediis obsurdescentem à febre quartanâ, aliove graviore morbo, radicitùs haud raro extirpatam fuisse. Nec desunt exempla epilepsiæ sanatæ à puris effluxu per oculos, nares & aures. Nùm epilepsia sit contagiosa dubitare licet; etsi nonnulla in medium adducuntur exempla prædicti contagii.

Ex *observationibus anatomicis* colligitur epilepsiam in plerisque esse idiopathicam: præter enim ossium cranii & suturarum morbosam conformationem; occurrunt exostoses cerebrum prementes; vel fragmenta ossea, nunc mobilia, nunc pyxide adnata, & duram meningem lacessentia. Cranium circà suturas pellucidum visum fuit, vel passim cariosum. Crassæ meningis processus in osseam substantiam, cujus nonnullæ partes angulosæ cerebrum vellicare queunt, conversi deprehenduntur. Conspiciuntur crassa meninx tuberculis obsita, vel piæ meningi accreta, cerebrumque firmum, callosum, suis involucris agglutinatum; substantiæ medullaris præcipua portio in corpus gelatinosum subfuscum & pellucidum mutata. Substantia corticalis, colliquaminis instar, levissimo attactu diffluens, vel

EPILEPSIA.

in mucosum corpus conversa quod cultri mucronem attollentem sequens in fili modum ducebatur, &c. Visenda se præbent vasa per cerebrum, & meninges disseminata, concretionibus, ut inquiunt, polyposis, vel muco quodam tartareo infarcta; & in quibusdam materiâ quadam viscidâ & gelatinosâ obducta; plexus choroïdes dilatationibus varicosis, vel hydatidibus refertus, &c. In propatulo fiunt stagnationes cruentæ, tùm in ipsâ cerebri substantiâ, tùm in variis ejusdem visceris anfractibus: sed frequentior est serosa colluvies omnes recessus implens, vel circà cerebrum & medullam spinalem fluitans. Detegitur in ventriculis cerebri sanies fœtida, vel ichor quidam viscidus parùm discrepans ab spumâ, quæ os defœdabat. Materia huic planè compar, sub crassâ meninge, etiam conspicitur. Alia notatu digna etiam observantur; tumores nempè diversæ sortis, purulentiæ, putredines, plexus choroïdes granulosus, vel hydatidibus refertus, &c. Insuper obvium quandoque fit argentum vivum circà basim cerebri; & in diploe, non solùm in iis qui ante obitum hydrargyrosi syphilideæ submittebantur; sed etiam in variis artificibus qui illud minerale conductitiis & assuetis operibus pertractaverant. Postremò nil à naturâ alienum invenitur in nonnullorum capite; præsertim post epilepsiam per partium inferiorum consensum quæ raro sui vestigium in cerebro relinquunt.

Superfluum sanè foret mentionem subjicere de variis læsionibus pectoris, abdominis, trunci & artuum, à nostro proposito planè alienis. Sed haud abs re erit nonnulla *quæ artus spectant* in medium adducere. Plures epilepticos dolore quodam in pedum, manuumve digitis, vel in quâvis aliâ crurum, vel brachiorum parte defixo imminentis paroxysmi admoneri, jam suprà innuimus: occurrit in hocce puncto, ab ægrotantibus, dùm viverent, pluriès designato, ganglii quoddam genus, aliudve vitium quod genuinam morbi sedem præbet: imò & nonnullis historiis constat, plures hâc chirurgicè sublatâ causâ, vel secto nervo huic vitio prospicienti; sanitati restitutos fuisse; quod sedulò annotasse sufficiat.

Venæ sectiones & *emetica* quæ audacter à pluribus imperitis, vigente paroxysmo, præcipiuntur, superflua & exitialia censeri debent. Consultius est totum opus naturæ committere, dummodò situ congruo, contusionibus præcaveatur; & adacto inter utramque maxillam subere, aliove corpore congruo, impediatur quominùs lingua à dentibus vulneretur. Etsi paroxysmus à sanguinis missione nonnunquam fugari videatur, ratum tamen manet, apud artis Magistros, hoc intempestivo præsidio, morbum contumaciorem evadere: exemplo sit hæc mulier in diariis celebrata, cui intrà anni curriculum, nescio quo præcipiente Medico, vena quater millies secta fuerit; tantùm invalescunt præconceptæ opiniones. Nonnunquam tamen sanguinem mittere licet, ut urgentiori occurratur; ubi scilicèt vasa sanguinea, ob plethoram, vel cujusvis fluxûs sanguinei suppressionem, plus æquo turgida disruptionem minantur; quod non raro à vehementioribus convulsionibus accidisse, è relatu naturæ rimatorum sat abundè patet.

Pari ratione præscribi potest emeticum; si primæ viæ pravis digestionum reliquiis turgeant: sed summâ cautelâ moveri debet vomitus, quo sanguis majori impetu irruens ad cerebrum, lethalem labem ipsi impertiri valet. Tutiùs, ad quamdam revulsionem peragendam, celebrantur frictus in dorso vel cruribus; & injiciuntur enemata stimulantia vel cathartica, quæ sub variis circumstantiis haud inutilem operam ludunt. Ab injecto vinculo paroxysmus coërceri solet in hâcce epilepsiæ sympathicæ specie, quæ à peculiari artuum vitio pendet; pluriesque benè cessisse hanc opportunam deligationem experientiâ constat. Sternutatoria in potiori epilepticorum parte nocentissima, nonnullis prosunt: sed cùm arduum sit inquirere in quo casu congruant prædicta stimulantia; ab his planè abstinere satiùs videtur. Odoramenta graviora & ingrata in aliis convulsionum speciebus proficua, planè inertia in hâcce deprehenduntur; adeò ut mos invaluerit apud omnes ferè gentes, ut paroxysmi solutio *solis naturæ viribus* committeretur.

EPILEPSIA.

Inter inducias, nil non movendum ut præcaveatur invisi illius morbi alter accessus; hæc *medicatio prophylactica* vix discrepat à suprà, vel in postremo capite, exaratâ. Sanguinis missio, præsertim è pede, vel cervice, omnibus ferè epilepticis opitulatur: nec minùs proficua censentur emetica & cathartica in primo curationis limine, imò & alvum sæpiùs ducere expedit per totum medelæ curriculum; præsertim si saburræ acidæ in primis viis nidulantis, vel vermium inibi hospitantium occurrant indicia. Cathartica ante novilunium & plenilunium prodesse notat Boerhaavius: minime mirum si sub hâc cœli constitutione suboriantur, juxtà Sanctorii observationes, quædam plenitudines quæ hebetudinibus, lassitudinibus, turbato somno, aliisque signis se produnt, ac sudoris vel urinæ insolito proventu solvuntur. Suppetias ferunt in quovis tempore diluentia & temperantia. Pluribus optimè cessit regimen lacteum, quo spirituum ferocia egregiè reprimitur, nec minorem laudem merentur aquæ minerales frigidæ, tùm acidulæ, ut inquiunt, tùm martiales. His præmissis in usum vocantur *specifica*: sed multùm abest quin hâc, quæ vulgò ipsis tribuitur, efficaciâ polleant, quin potiùs debellando morbo in plerisque sint imparia: interque selectiora audiunt pæonia, valeriana sylvestris, viscum, cortex peruvianus, cinnabaris antimonii, pulvis de guttetâ, &c. quorum ope nonnunquam cohibentur insultus epileptici. Ipsis cognata sunt cephalica: quæ iisdem fermè viribus instrui videntur; præsertim si kinækinæ socientur. Proficuè nonnunquam adhibentur amara & absorbentia: quibusdam conferunt sudorifica; præcipuè decoctum guaiaci: nec inutilia censentur aperientia, & præsertim martialia. Præstò sunt antiscorbutica & antivenerea, si latentis virûs quædam emergat suspicio: inter hæc postrema, usitatiora audiunt æthiops mineralis & aquila alba. Ipsammet hydrargyrosim faustè fuisse adhibitam, etiam in luis venereæ planè expertibus, plures tradiderunt. Alia occurrunt medicamina quæ pro re natâ usurpari queunt; sapones scilicèt, magnesia; flores salis ammoniaci, &c. Nec despicienda

EPILEPSIA.

ſunt hypnotica, ſi incuſetur cauſa quædam irritans : vel ærumnis & mœrore torqueatur æger.

Haud poſt habenda *remedia externa :* fauſtè enim, in quibuſdam epilepticis, adhibetur capitis irrigatio ex aquis bellilucanis, aliiſque thermalibus ; proſunt hirudines vaſis hæmorrhoïdalibus admotæ ; conferunt cucurbitulæ ſcarificatæ capiti, dorſo vel femoribus impoſitæ : horum vires æmulantur veſicatoria iiſdem partibus affixa : mira præſtat ſetaceum per occipitis cutem trajectum : nec exiguas laudes merentur vulnera à cauſticis inflicta ; dummodò haud adoleverit morbus. Agmen claudit cauterium actuale ſincipiti inuſtum, quod pluribus optimè ceſſiſſe, variis obſervationibus, conſtat. Ligaturam poſtremò nonnunquam conducere ad cohibendum morbum ſuprà notavimus. Nil addimus de variis amuletis ex hydrargyro, radice pæoniæ, ungulâ alcis, aliâve materiâ paratis, collo appenſis, vel regioni cordis appoſitis, quorum vires ab impetratâ ægrotantium fide pendere videntur. Hactenùs traditis, parergi loco, ſubnectere expedit, hunc pertinaciſſimum affectum ſæpiùs eximi poſt longam, tædioſam & futilem curationem, à quocumque novo vitæ inſtituto ; à cœli mutatione, longinquis peregrinationibus, diutinâ navigatione, &c. Multiplici poſtremò experientiâ comprobatur, nullum par ſibi habere præſidium probam victûs rationem ; quæ inſuper omnibus cujuſcumque ſortis auxiliis obſecundat : quâ deficiente ab omni aliâ curatione abſtinere præſtat. De epilepſiâ ſympathicâ nil addimus ; cùm ratione cauſæ peculiarem curam ſibi vindicet, quæ verſatur circà vermifuga, abſorbentia, cauſtica, &c.

SECTIO III.

DE MORBIS INTERNIS PECTORIS.

RAUCEDO.

OMNIBUS innotescit hic affectus glottidi insidens, vocem infirmans, & exasperans, qui à nostratibus *enrouement* vocitatur. Sed alter est morbus nullo nomine gallico designatus, etsi familiarissimus, qui in laryngem, & præcipuè tracheam, incumbit; ac *branchus* apud Scriptores audit. Fluxiones catarrhales vulgatissimas alterutram raucedinem comitem habere nemo nescit; quæ etiam inter variorum morborum symptomata numeratur; phthiseos nimirùm, vomicæ, atrophiæ, vermium, mensium suppressionis, &c. Hanc promovent cohibita perspiratio, aër frigidior inspiratus, potus gelidus, cantus, clamores, &c. Contrahitur à dapibus frixis, ab oleo & butyro rancidis, &c. Utramque à muco quodam, membranam internam laudatarum partium lacessente, progigni ultrà omne dubium positum manet, cùm solo exscreatu, vel roncho quodam arbitrario, mitescat. *Ad veram raucedinem proclives* sunt macilenti, scorbutici, syphilitici, &c. *Brancho obnoxii* existimantur senes & cachectici, concionatores; illi demùm qui perstudiosè affantur, vel haud abjectâ verecundiâ ad populum dicunt. Raucedo à quovis accidente, vel à causâ fugaci, ortum ducens *periculo vacat;* licèt ad plures menses protelari queat: sed si à causâ internâ sobolescat, aut alterius morbi symptoma sit, nil boni spondet: idem fermè cogitandum de brancho, qui insuper in provectâ ætate haud leve incommodum parit; nec periculi expers est; cùm sæpiùs in asthma vel suffocationem facessat; num verò catarrhum suffocantem, uti nonnulli arbitrantur, minetur, subest dubitandum.

Cadavera cultro anatomico subjecta exhibent glottidis, laryngis & tracheæ faciem internam glutinoso muco madentem; vel infarctam, phlogosi correptam, vel ulcusculis exesam, aridam & maculis gangrænosis signatam. Utrarumque partium cartilagines carie læsæ deprehenduntur. Inibi etiam conspiciuntur congestiones gypseæ vel lapideæ; atque in propatulo veniunt sarcoses polyposæ, nunc immobiles, nunc pendulæ & fluitantes, &c. Pulmo in consensum sæpissimè trahitur; nunc enim skirrhosus vel tuberculis refertus, nunc abscessum recondens, vel ulceratione erosus occurrit: nec immunis est thymus, qui accurato examini subjectus eamdem labem haud rarò ostendit: ut de oris ulceribus, aliisque læsionibus quæ ante obitum cernere licuit nil addamus.

Medendi methodus parùm discrepat ab illâ quæ tussi, catarrho, phthisi, &c.

RAUCEDO.

congruit. Quapropter rarò conducit venæ sectio, ni adsint plethoræ indicia; aliquam opem conferunt laxantia, si dejectiones haud ritè perficiantur, vel quâvis saburrâ gravetur stomachus. Sed pluris habentur diluentia, demulcentia vel pectoralia mitiora: id genus sunt lac, ejusque serum; mel, napus, jujubæ, oryza, hordeum & consimilia; gummi tragacanthum, saccharum, sperma ceti, testudines, &c. quibus medetur tumentibus, vel rigidioribus laryngis vasculis; sanguinisque æstus compescitur. Laudantur adversùs raucedinem chronicam vulneraria & detergentia pectori dicata; veronica nempè, hyssopus, hedera terrestris, gummi ammoniacum, balsama naturalia, syrupus de erysimo, balsamum Lucatelli & sulphuris, &c. Suas laudes etiam meretur, in senili imprimis ætate, spiritus salis ammoniaci; sed solerti manu pertractari debet illud remedium. In raucedine verò symptomaticâ, morbi primarii habendam esse rationem nemo non videt: hinc minime mirum, si sæpiùs ritè succedant sudorifica, antivenerea, antiscorbutica, aliaque incidentia multigena. Præclara demùm munia obeunt fontanellæ & setacea; ubi morbus altas radices egit; & inepta fuerunt cætera medicamina.

TUSSIS ET CATARRHUS PECTORIS.

NEMINEM, vel rudem & inexpertum latet *catarrhum*, peripneumoniam, phthisim, hydropem, aliosque morbos pectoris, tussim comitem habere: sed non omnibus innotescit hanc *suboriri* à solâ glottidis, vel laryngis vellicatione; à pleuræ, diaphragmatis, & hepatis phlogosi; nec non purulentiâ: à pravis succis in stomacho & duodeno nidulantibus, aliisque viscerum abdominalium læsionibus; ab hysteri & hypochondriasi, &c. Si à causâ laryngem lacessente, à pleuræ ejusque propaginum inflammatione, & à diversâ viscerum abdominalium labe, ortum ducat tussis; *sicca* utplurimùm observatur: sed si à muci proventu, stagnante sanguine, purulentiâ, tuberculis, concretionibusque lapideis vel osseis pulmones vellicantibus concitetur, *humida* audit, vel sputi ejectione stipatur; quod nunc merè pituitosum, nunc striis sanguineis notatum, nunc purulentum, sordidum, &c. se præbet. *Tussis vehementior*, quam convulsivam vocant, catarrhalis vel alterius naturæ, quibusdam periodis submittitur; atque tantâ ferociâ nonnunquam urgent paroxysmi, plus minùsve frequentes, ut facies colore atro cæruleo perfundatur; & ægri suffocationis periculum incurrant. Ex hoc fonte etiam prodeunt hæmorrhagiæ, sputum sanguinis, vomitus; mictus involuntarius & intempestiva alvi dejectio; abortus; ac demùm cujusvis sortis herniæ. Tussis hujusce commatis, juxtà nonnullorum mentem contagiosa, epidemicè sæpiùs grassatur, ac *coqueluche*, *grippe*, *folete*, &c. pro mero curantium nutu vocitatur.

Tussim

Tussis et catarrhus pectoris.

Tussim catarrhalem, quam plerumque promovent subitæ aëris vicissitudines, prænuntiare solent coriza, gravedo, raucedo; & pharyngitis, vel hæc anginæ species quæ vulgò *mal de gorge* audit. Hancce morbi constitutionem etiam produnt urinæ cum subsidentiâ floccorum instar discerptâ. Nil ferè sub primo stadio è pectore educitur; sed nonnullis diebus elapsis, sputa sensim crassiora evadunt, & uberrimo proventu ejiciuntur. Quandoque verò haud sine magno labore; cùm scilicet pituita vel materia cruenta, viscida hùc collecta, ob moram glutinosior evadat; hinc bronchiis firmiter hæreat: *febris* catarrhum concomitans à refrigeratione; vel vagis, longisque horroribus, utplurimùm orditur, & vespertinis horis exacerbari solet: hæc, quam *catarrhalem* vocant, nunc mitior intrà biduum vel triduum continetur; nunc mali moris doloribus erraticis, spirandi difficultate, anxietatibus, lipothymiâ, exanthematibus cutaneis, vel eruptionibus miliaribus, sudoribus uberrimis, &c. stipatur. Sub nonnullis constitutionibus epidemicis, peripneumoniæ, vel febris malignæ faciem referens, *febris catarrhalis* vitæ insidiatur: atque sub hoc genio ad septimum vel decimumquartum diem protenditur; ultrà quem metus est ne in febrem hecticam facessat.

Aliæ sunt *tussis* species; *stomachalis* nempè, *gutturalis* & *hepatica:* prima à saburrâ viscidâ, acidâ, alteriusve indolis, in stomacho nidulante oriri & foveri videtur: ejus diagnosis quæ atrâ sæpiùs caligine obvolvitur, ore sordido, cibi fastidio, nauseâ & vomitu, cardialgiâ vel dolore gravativo stomachi, & epigastrii inflatione eruitur. *Tussis stomachalis*, ad quam proni sunt infantes, hypochondriaci & senes, nullum ferè movet sputum jejuno ventriculo; sed post pastum exacerbari solet cum sputo copiosiore; ac tantam quandoque sævitiem exercet, ut febrem accendat, & infantes haud rarò ducat in atrophiam. *Tussis gutturalis*, utplurimùm chronica, à molestâ quâdam sensatione in imis faucibus, vel circà laryngem, deficientibus numeratis signis, patefit: sed plerumque meris duntaxat conjecturis ejus characterem assequi licet. *Tussis hepatica*, nonnullis hypochondriacis familiaris, est intermittens, & nonnunquam ferocissima: in ejus intervallis nulla percipitur spirandi difficultas, nec febris: si lacticiniis, bechicisque edulcorantibus, vel hypnoticis tractetur, uti tussis vulgaris, abit in tabem hepaticam, febre lentâ stipatam, quam fovet hepatis abscessus. Alia & fortè frequentior observatur *tussis symptomatica:* hâc vexantur hypochondriaci & hystericæ, scorbutici & scrophulosi: hanc promovent arthritis & rheumatismus, sudor introversus; scabiei, aliarumque eruptionum cutanearum retrocessus; ulcerum chronicorum exsiccatio, &c. Concitatur à variolis & morbillis; à dentitione & vermibus: hanc demùm pariunt fumus, halitus minerales; quodvis corpus extraneum in laryngem subreptum, vulnera, &c.

Nil mali portendit tussis catarrhalis simplex, leve incommodum parit; ac spontaneis naturæ viribus solvitur. Chronica verò labem pulmonibus infert, è quâ haud rarò emergit phthisis: hæc in provectâ ætate haud citrà

TUSSIS ET CATARRHUS PECTORIS.

periculum cohiberi potest; & plerique senes tandiù anacatharsi egent, quandiù vitali aurâ fruuntur; eo quod coarctati cutis poruli solitis perspirationis effluviis exitum minime largiantur. Strages sæpiùs edit febris catarrhalis epidemica ob phlogosim internam, quam plerumque comitem habet; vel ob graviora symptomata quibus stipatur, quorum ratione pro febre malignâ perperàm ab incautis habetur: sed alterius est indolis hæc febris catarrhalis species, alioque stadio subjicitur, cùm haud ultrà decimum quartum diem proteletur; quâ procedente, sudores fœtidi & urinæ fæculentæ *faustum spondent exitum:* si malè constitutos invadat, vel præposterâ medelâ impugnetur, exitum portendit; vel in tussim chronicam ferè indomabilem facessit. Tussis ferocior, vel convulsiva, varia post se trahit infortunia: sanguis enim validissimâ pectoris succussione, majori impetu irruens ad cerebrum, cephalalgiam, vertiginem, & apoplexiam nunc lethalem, nunc in paralysim abeuntem, inferre valet: ab eâdem causâ prodeunt hæmorrhagiæ, abortus, herniæ, aliaque infortunia, de quibus suprà. Tussis postremò sicca, & chronica, cujusvis latentis pulmonum vitii, aliorumve viscerum infarctûs skirrhosi suspicionem movet; hinc phthisim, vel asthma, de quibus suo loco, minatur. Facilè fugatur tussis stomachalis recens; sed pertinacior censeri debet chronica, præsertim sub senio. Gutturalis à labe quâdam organicâ originem, utplurimùm, ducens, omnibus remediis ferè obsurdescit: in symptomaticâ verò, morbi primarii habenda est ratio.

Sectis cadaveribus, patent pulmones haud citrà lacerationem à vicinioribus avellendi; œdemate, vel emphyzemate affecti; crustâ gelatinosâ obducti, emaciati, præduri & skirrhosi, lapillis scatentes, emphyzemate tumidi, phlogosi tacti, purulenti, putridi, exesi, &c. Comperiuntur bronchia muco glutinoso, vel pure concreto infarcta, vasa circà hæc reptantia, plus æquo turgida & varicosa. Deteguntur in eodem viscere skirrhi, tubercula, tumores cystici, abscessus, ulcera, aliæve purulentiæ, putredines & gangræna; nec raro ibidem occurrunt concretiones lapideæ, osseæ, &c. Pleura, cum suis processibus, livore affecta, phlogosi tacta, maculis gangrænodeis signata ante oculos versatur. In apricum venit colluvies serosa, saniosa vel purulenta, tùm pulmones circùm ambiens, tùm in mediastino vel pericardio recondita. Haud silentio prætermittendum, inter numeranda effatu digna, quòd cor, etiam hujusce mali consors, ulcerosum vel suo involucro accretum haud rarò deprehenditur. Nec inculpata se præbent abdominis viscera: annotantur enim inflammationes, purulentiæ & skirrhi in hepate, liene & pancreate, stygmata gangrænosa, vel tubercula in ventriculo & intestinis, quorum cavum multigenis sordibus repletur; vasa biliaria suprà modum turgentia, &c.

Febris catarrhalis vulgatioris *curatio* simplicioribus peragitur; vel naturæ committitur; dummodò tamen vitetur aëris frigidioris, non secùs ac calidioris fortè magis pertimescendi, accessus; nec posthabeatur victus ratio. Radix althææ, capilli veneris; flores malvæ, tussilaginis, verbasci

Tussis et catarrhus pectoris.

& papaveris rhœados ; ſuccus liquiritiæ, aliaque pectoralia demulcentia, omnem implent paginam. Nec vetantur hypnotica, ſi noctes ſint inſomnes, & tuſſis majorem quàm par eſt ſævitiem exerceat. Sputa craſſa, & liberè excreta, proximam ſolutionem indicant ; ni morbus incongruâ & intempeſtivâ medicatione proteletur. Sed aliter ſe res habet in febre catarrhali mali moris, quæ varia efflagitat præſidia ; inter quæ venæ ſectio à pluribus haud infimi ſubſellii Medicis laudatur, annuente ipſomet SYDENHAMO. Haud tamen experientiâ teſte, in omnibus epidemiis conducit ſanguis miſſio ; quin potiùs ſummam noxam vel necem inferre queat : ſed proh dolor ! nulla patent indicia, quibus de hâc re curandi ritus dirigi valeat : adeò ut ſub hiſce anguſtiis, ineunte epidemicâ conſtitutione, ægros nonnullis periclitationibus ſubmittere fas ſit. Sed ſemper proficuè adhibentur diluentia, demulcentia & bechica ; liquiritia nempè, herbæ capillares, hiſpidula, jujubæ, napus, braſſica rubra, mel, oleum amygdalarum dulcium, ſperma ceti, looch album, lac, ut inquiunt, gallinaceum, tabellæ de althæâ, ſaccharum penidiatum, lac, ſerum lactis ; cremor hordei, oryzæ, &c. quæ non ſolùm acredini opitulantur ; ſed etiam vaſis plus æquo rigentibus flexilitatem conciliant.

Valent, declinante morbo, *cathartica ;* aliàs ſummâ cum cautelâ uſurpari debent ; ne intempeſtivâ per alvum evacuatione, ſputa ſufflaminentur, & periculoſiſſimæ concitentur ſuffocationes : quod pluriès eveniſſe memini ; quidquid in contrarium adducant RIVERIUS, aliique haud inferioris notæ ſcriptores, qui huicce præſidio plus æquo confidebant. *Emetica* tamen, ineunte febre catarrhali, egregiam ſæpiùs opem præſtant ; non ſecùs ac in aliis febrium ſpeciebus ; hæc proſunt præcipuè in hâc tuſſis ſpecie, *coqueluche* nomine notâ, quæ ſcilicèt paroxyſmis ferocioribus, *quintes* vocitatis, exacerbari ſolet. Cæteris emeticis, nemine ferè reluctante, præſtat ipecacuanha : ſummis etiam laudibus extollitur in hoc caſu kermes minerale, licèt tanquàm vomitorium præſcribatur, vel pro alterante & incidente exhibeatur. Rariſſimè fallunt diaphoretica blandiora ; flores ſcilicèt papaveris rubri, & verbaſci ; vel jam laudatus kermes refractâ doſi exhibitus : imò & tuſſim catarrhalem ſæpiùs cohibent theriaca, mithridatium, aliaque id genus electuaria roborantia & cardiaca, quæ etiam paregoricorum claſſem ſubeunt. Nonnullis, inter tuſſim catarrhalem convulſivam, profuerunt exiguæ doſes caſcarillæ ; ſed non inconſultus debet eſſe hujuſce remedii uſus, quo ſanè quidem incautè exhibito irritari queunt crabrones. Salubriorem perſpirationem movent, & inducias agunt ſedantia ; crocus nempè, laudanum, guttæ anodynæ, diacodium, ſyrupus de karabe, pilulæ de cynogloſſo, cæteraque hypnotica ; quæ tamen ſolerti manu tractari debent, ne intempeſtiva emergat ſputorum ſuppreſſio.

Tuſſis ſtomachalis, ſub quâ affectus ventriculus pulmones in conſenſum trahit ; hypochondriacis, infantibus & ſenibus familiaris, *evacuantia* per vomitum, vel alvum, experientiâ judice, expoſtulat ; ſub quo ſcopo ſæpiùs fauſtè ſucceſſit kermes mineralis. Expeditis primis viis, vel ſaburrâ

Tussis et catarrhus pectoris.

inibi fluctuante foràs eliminatâ, egregiam opem conferunt stomachica; anisum nempè, coriandrum, catechu, theriaca, opiata Salomonis, &c. Nonnullis etiam opitulantur confectio de hyacintho, aliaque absorbentia, quæ saburram acidam ventriculum lacessentem infringere queunt. *Tussis hepatica* initio feliciter avertitur aloëticis, jusculis aperientibus & ptisanis nitratis; nec inutilem opem conferunt blandiora cathartica. Notandum quod demulcentia bechica, quæ largâ copiâ adhiberi solent adversùs quamvis obviam tussim, inertia vel noxia sub symptomaticâ censeri debeant: de quorum viribus, etiam ergà alias tussis species haud leve emergit dubium; cùm aqua simplicissima omnium fortè exquisitiorum bechicorum efficaciam superet; quod solertioribus pensitandum relinquimus.

Aliam curam sibi vindicat *tussis chronica:* præmissis nempè præmittendis, opportunè exhibentur pectoralia demulcentia; lacticinia nimirùm, farinacea, testudines, &c. Hæc excipiunt pectoralia vulneraria, inter quæ selectiora audiunt hedera terrestris, alchymilla, veronica, hypericum, balsama naturalia, aqua picea, syrupus de erysimo, balsamum Lucatelli, pluraque officinalia quæ vires à sulphure mutuantur; atque sub tabellarum, balsami, magisterii, & florum formâ venditantur. Nec minùs conferunt, haud adversante morbi genio, pectoralia incidentia, abrotanum putà, camphorata, feniculum, baccæ juniperi, myrrha, styrax calamita, flores benzoïni, antimonium; varia è scillâ præparata, pilulæ balsamicæ, &c. Hùc coincidunt diaphoretica; guaiacum nempè, china radix & salsaparilla; antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, jam pluriès laudatus kermes mineralis, aliaque consimilia, quæ cutis spiracula reserando plures fausto bearunt successu. Pro re natâ in usum etiam trahuntur diuretica, aperientia & depurantia; aselli nempè, iris florentina, oxymel scilliticum, æthiops mineralis, &c. Sed fortè cæteris adminiculis præstat aër apricus & serenus; vel materiebus balsamicis imprægnatus, fumo scilicèt succini, mastiches, olibani, styracis, &c. Hinc summè prodest tussientibus rusticari & versari inter abietes & pineta; aëremque terebinthinaceis effluviis gravidum inter ambulandum inspirare. Postremò inter exquisitiora præsidia recenseri debent aquæ Bonenses, Cranenses, Baregienses, Montis aurei, Selteranæ, &c. quæ interiora corporis penetralia lustrando, pertinaciores obstructiones solvunt, & chronicorum curam claudunt.

Præclarum effectum in nonnullis edunt *vesicatoria*, setacea & fontanellæ; præcipuè si priùs recesserint eruptiones cujusvis sortis cutaneæ, & annosi ulceris labra ad mutuum contactum coiverint. Idem esto judicium de variis aliis morbis diversæ indolis, qui tussem symptomaticam movere queunt; quibus benè perspectis, legitimus patet curandi modus. Mantissæ instar addere lubet historiam in Actis Academiæ Regiæ Scientiarum traditam; de quodam, tussi pertinacissimâ & chronicâ laborante, qui jamdudùm in cubiculo calido, ostiorum & fenestrarum rimis religiosè clausis, Medicorum consilio, se continebat, & molestâ vel tædiosâ medelâ plectebatur; qui scilicèt ulterioris moræ impatiens omnibus remediis valedixit, & in

publicum prosiliit: mirum sanè quòd ab inspirato aëre frigidissimo, non solùm haud recruduerit tussis; sed præter spem planè evicta fuerit; adeò temeritas nonnunquam efficit, quod prudentia nequiverit.

TUSSIS ET CATARRHUS PECTORIS.

CATARRHUS SUFFOCANS.

VIX quid certi è libris eruere licet; cùm de hoc argumento tradita, lascivientis potiùs ingenii quàm sedulæ observationis opus sapiant. Plures *catarrhum suffocantem* à suffocatione vulgatissimâ & multiplici, planè diversum, pro subitaneo pulmonum infarctu, undè nomen prodiit, habuerunt; quod à vero haud abludere, respectu senum & infantum, testatur *autopsia anatomica*: sed aliter se res habet in aliâ ætate. Cor nonnulli inculparunt; hinc morbum, de quo in præsentiarum; ad *syncopem cardiacam*, quâ scilicèt cor & pulmones sanguine obruuntur haud perperàm retulerunt. Alii inter peritiores existimarunt catarrhum suffocantem versari in violentâ laryngis irritatione, quam excipit calamitosa vel lethalis suffocatio; adeò ut parùm discrepet hic morbus ab hâc anginæ specie, nullâ intumescentiâ phlogodeâ stipatâ; nisi in eo quòd catarrhi suffocantis accessio sit promptior & periculosior. Nec desunt qui insultum asthmatis convulsivi, vel suffocationis hystericæ, catarrhi suffocantis nomine salutent; etsi maximum occurrit discrimen inter morbum chronicum, & acutissimum. Plures demùm prædictum catarrhum ab apoplexiâ haud differre sibi falsò persuaserunt; cùm suffocatio in hâc catarrhi specie se prodat, priusquam aboleantur sensationes; uti constat è relatu famulorum excubias agentium; dùm apoplectici primò functionibus animalibus planè carent; dein verò respiratio læditur. Proximiùs, ni fallor, accedit catarrhus suffocans ad ferociorem incubi insultum, haud minùs periculosum; nec dubito quin unus pro alio plurièès habeatur.

E præhabitis colligere licet plures, affinitate deceptos, in genuinâ hujusce morbi diagnosi planè cæcutiisse, & alium pro altero pertractasse. Re accuratiùs pensitatâ, *à duplici causâ* ortum mutuari catarrhum suffocantem credere par est; ab spasmodicâ scilicèt glottidis constrictione, & à bronchiorum infarctu. Prima species invadere solet illos qui ab ingenti quodam labore æstuantes, aëri frigido, nullâ interpositâ morâ, se committunt. Crebrò attingit fluxionibus catarrhalibus jam obnoxios, æquè ac obesos; lautè victitantes, in otio recumbentes, poculis deditos, &c. Ad alteram speciem pronos esse infantes & senes suprà innuimus. Utraque diversis gradibus submittitur, quorum leviores periculo minime vacant: è gravioribus verò emergit subitanea suffocatio, roncho & sibilo stipata; sensationibus plerumque deficientibus. Sub ineunte primâ specie, larynx molestè vellicatur & dein coarctatur, imminente suffocatione,

non ſecùs ac à bolo hùc elapſo : poſteà ſenſorium commune in conſenſum trahitur. Aliter ſe res habet in alterâ ſpecie ; quâ , illæsâ larynge , tanto pondere obruitur pulmo , ut illicò omnibus ſenſibus orbati corruant ægri.

CATARRHUS SUFFOCANS.

Binæ catarrhi ſuffocantis ſpecies haud ultrà aliquot horas protelantur, & necem ſubitaneam ſæpiſſimè infetunt; quod præcipuè de poſtremâ intelligi debet, cujus ſolutio in ſolâ expectoratione verſatur; cui promovendæ impares ſunt debiliores infantes & ſenes. Ratò clinicis occurrit hic alterutrius ſortis morbus; etſi multò frequentior eſt quàm vulgò fertur; cùm circà mediam noctem plerumque ingruens, ſuum ſtadium percurrat priuſquam cura ſuſcipiatur; adeò ut ab omni ope medicâ deſtituti miſelli ægri repentinâ morte ſæpiùs abripiantur.

Nil fermè colligitur ex *obſervationibus anatomicis* ſub hoc titulo conſcriptis ; cùm pleræque circà inſultus hyſtericos , & varios cordis cerebrique morbos , immutato nomine , verſentur. Unicus vir inter Magnates conſpicuus , & ſexagenarius , primâ catarrhi ſuffocantis ſpecie noctu extinctus , ſi adſtantium famulorum relatui ſit fides , mihi ſecandum ſe obtulit. Ventriculos cordis , & præſertim primum , ſanguine compacto ultrà modum infarctos reperi : nil viſendum ſe præbuit in glottide & larynge , cujuſvis læſionis , uti videbatur , planè expertibus ; licèt æger aphonus , nutu indubio , morbum hiſce partibus hærentem clarè indicaſſet. Ideò ne minimo prægreſſæ ſtrangulationis ſubſiſtente veſtigio , productum tantùmmodò morboſum ; ſtaſis nempè ſanguinis in cordis thalamis , auriculis , aliiſque receptaculis , oculis ſubjiciebatur. Notare expedit hoc morbo denatum , obeſum , mœrore & ſollicitudinibus confectum , vitam peregiſſe otioſam ; qui cæteroquin vegetâ fruebatur ſanitate. Pluriès mihi obſervaſſe contigit , alteram catarrhi ſuffocantis ſpeciem , infantibus & ſenibus familiarem ; quorum cadavera tracheam & bronchia muco viſcidiori repleta , & aëri planè impervia exhibebant ; dùm cætera viſcera inculpata , vel variis læſionibus à re noſtrâ planè alienis affecta conſpicienda ſe præbuerunt. Inter exenterationem cujuſdam ſimili morbo extincti , materiam viſcidam bronchiis pertinaciſſimè hærentem , horumque cavum replentem etiam obſervavit clar. MORGAGNUS.

Haud dubitare licet quin *venæ ſectiones* etiam pluriès repetitæ catarrho ſuffocanti glottidem obſidenti congruant. Præſentaneam opem ferre valet emeticum , dummodò ritè priùs depleantur vaſa ſanguinea ; aliàs vitam ægris eripit. Minùs ſanè eſſent pertimeſcenda cathartica ; ſed anguſtiſſimum vel breviſſimum morbi ſtadium hæc præſidia , ſuum effectum tardiùs exerentia , adhibere nuſquam ſinit. Semel venam tundere licet in ſecundâ ſpecie ; ſed vetatur ulterior ſanguinis detractio. Kermes minerale , cæteraque emetico-cathartica , licet probatiſſima , non niſi ſummâ cautelâ exhiberi debent. Conducunt in utroque morbo enemata ſtimulantia , quæ aliàs nullam noxiam inferre valent. Idem eſto judicium de cucurbitulis ſcarificatis , de veſicatoriis & ſinapiſmo. Haud exiguam laudem merentur

pediluvium calidum, & vincula artubus injecta: nec despiciendæ sunt vellicationes, frictu, aliove modo celebratæ, quæ humores & spiritus alliciendo, partem spasmo correptam sublevare queunt. Secundis naturæ viribus vel artis præsidio, superato hocce herculeo morbo, nil non movendum ut declinetur alia invasio. Inter generalia prophylactica pro re natâ usurpanda, laudatur cautus catharticorum usus: cætera auxilia è diaphoreticorum & diureticorum classibus depromi solent; id genus sunt terra foliata tartari, succus raphani, sal succini, spiritus salis ammoniaci & cornu cervi, &c. Nec inutilem opem præstant pectoralia demulcentia & incidentia, nimirùm sperma ceti, gummi tragacanthum & ammoniacum, &c. Fontanella denique hisce auxiliis obsecundat; & hæc fortè superat. Interim pluris habenda est congrua victûs ratio, demptâ pro senibus cœnâ: temperatiore aurâ in loco edito fruantur ægri; mœrores & sollicitudines fugiant; obambulationibus vel peregrinationibus indulgeant, &c. Plura addere vetat accuratarum observationum penuria; nec sinit propositum.

CATARRHUS SUFFOCANS.

INFLAMMATIO PECTORIS.

PRO uno, eodemque morbo habentur apud sciolos *peripneumonia* & *pleuritis*, quæ multùm tamen ab invicem discrepant, ratione partis læsæ; cùm peripneumonia sedem habeat in ipsomet pulmone, & pleuritis in membranam costas succingentem ingruat. Peripneumonia insuper morbus est frequentissimus; pleuritis verò, autopsiâ judice, rarissimè invadit: inter enim innumeros inflammatione pectoris sublatos, quos secandos curavi, binos duntaxat, ni fallor, genuinâ pleuritide affectos reperi. Verum quidem est quòd pulmones phlogosi correpti pleuram in consensum sæpiùs trahunt; undè emergit hic morbus implicitus quem vocant *pleuro-peripneumoniam*; sed à merâ pleuritide, pulmoni parcente, multùm abludentem. Turpiter de hâc re allucinantur, qui dolorem acutissimum lateris pro pleuritidis indicio manifesto habent; cùm sæpiùs nobis contigit observasse pleuram in hocce casu ne minimam quidem labem passam fuisse. Alius in praxi subrepsit error circà inflammationem illius pleuræ procesûs, convexam diaphragmatis faciem obtegentis; qui morbus cum pleuritide coincidit; ratione causarum undè gignitur, effectuum quos edit, & methodi quâ curatur: is est quem pro delirio, quo stipari solet, ad morbos capitis, sub *paraphrenitidis* titulo insulsè referunt Auctores, etiam optimæ notæ: sed hisce haud diutiùs immorabimur, ne crambem repetitam apponamus.

Horror plerumque anxius, quem excipit febris; dolor alterutrius lateris, utplurimùm tamen sinistri, sterni, dorsi, &c. sputa cruenta & spirandi

INFLAMMATIO PECTORIS.

difficultas, ſunt notiſſima *peripneumoniæ ſigna*. Sedulò animadvertendum quòd in quibuſdam, peripneumoniâ decumbentibus, nulla erumpant ſputa cruenta, licèt pulmones verâ phlogoſi corripiantur; cur fit ut plures clinici, duce SYDENHAMO, hunc affectum pro *peripneumoniâ nothâ* habeant; nùm rectè è mox enarrandis patebit. Illud etiam notandum incumbit quòd pulmonum phlogoſis haud ſemper tuſſi, dolore, & ſpirandi difficultate ſtipetur; uti graſſante conſtitutione epidemicâ anni 1754, haud raro inter *rimanda cadavera* eorum quorum cura mihi demandata fuerat, obſervavi. Peripneumoniam nonnunquam præeunt ventris tormina, defluxio anginoſa, aliuſve morbus inflammatorius: nec infida in quibuſdam epidemiis cenſentur hæc prænuntia, in aliâ tempeſtate planè ſilentia. De eryſipelate pulmonum poſt HIPPOCRATEM & GALENUM, mentionem ſubjecerunt LOMMIUS & BOERHAAVIUS; ſed meris conjecturis ſuffulta eſt hæc opinio; cùm eryſipelas ſolam cutem reſpicere videatur; cujus retrogreſſu, materiâ morboſâ in quodvis viſcus per metaſtaſim ingruente, alter emergit affectus, ob partis fabricam, ab eryſipelatis indole profectò diſpar: quod pace tantorum virorum per tranſennam annotaſſe ſufficiat.

Nulla promoventur *ſputa* cruenta in *pleuritide* & *paraphrenitide*, ni ferociori tuſſi diſrumpantur bronchiorum vaſcula; ſed in hoc caſu ſanguis rutilans ſub alio conſpectu ſe præbet. Delirio in pleriſque ſtipatur uterque affectus; dolor acutiſſimus, hanc vel illam partem pectoris occupans, ab inſpiratione recrudeſcens decumbentes, hinc ægrè ſpiritum ducentes, torquet. Pulſus, vigente febre, durus exploratur; os aridum deprehenditur; ac demùm rigores inordinatè recurrunt. E doloris ſitu internoſcitur paraphrenitis, quam prætereà concomitantur ructus, nauſea & vomitus, cardialgia, anxietates, ſingultus, riſus ſardonicus, &c. Parùm diſcrepat reſpectu *ſignorum* hepatitis, à pleuritide & à paraphrenitide; præſertim ſi phlogoſis partem hepatis gibbam, diaphragmatique hærentem invadat; cùm dolores indè exſurgentes totum pectoris ambitum pervadere, vel ad claviculas & ſcapulas pertingere queant. Nec dilucidiùs ſe ſiſtit *cordis* & *pericardii inflammatio*, morbus aliàs rariſſimus; cùm eadem fermè ſymptomata poſt ſe trahat; nec diſſimilibus ſignis ſe prodat. Notandum ſanguinem in omnibus ferè hiſce morbis inflammatoriis, phlebotomiâ eductum, parte rubrâ compactum, & cruſtâ, ut inquiunt, phlogiſticâ tectum poſt unam vel alteram venæ ſectionem in patellis conſpici: haud tamen pro certo *phlogoſeos indicio*, uti fertur, habendam eſſe hanc ſanguinis concretionem pluriès experientiâ didici; & ſuprà notavi.

Quævis pectoris inflammatio ſputo cruento ſtipata, nec ne, intrà triduum, vel quatriduum, reſolutione *judicari* poteſt; ſed ſi febris, dolor, cæteraque ſymptomata, ultrà illud ſtadium perſiſtant; de ſuppuratione, aut infarctu skirrhoſo nullum eſt dubium. Morbus ad decimum quartum, vel vigeſimum diem in primo caſu protrahitur: in ſecundo verò ulteriùs protelatur, donec ſenſim chronicorum faciem induat. E quâcumque

pectoris

pectoris inflammatione, aliarum instar, nonnunquam emergunt metastases; quæ à materiæ purulentæ in hanc vel illam partem accubitu, plùs minúsve *ominosæ* censentur. Peripneumonia, rusis infensissima, omnium frequentior eò majus portendit periculum, quò horror febrilis, ineunte morbo diutiùs protrahitur; & sputa tardiùs procedunt. Secundis verò avibus judicari solet, si subcruenta & conglobata se prodant: haud levem molestiam pariunt glutinosiora & ægrè è bronchiis avellenda: serosa, biliosa & subviridia summum terrorem incutiunt; æquè ac sanguine rutilante & spumoso scatentia: si nigra demùm conspiciantur, ad vespillonem mittere licet. Quandoquidem præcipua hujusce morbi solutio à congruâ expectoratione præsertim pendet, facilè intelligitur mortem præ foribus imminere, si planè deficiat, vel intempestivis remediis sufflaminetur. Ubi verò circà quartum morbi diem promovetur anacatharsis, & liberè in posterùm exercetur, morbus circà septimum, nonum vel undecimum diem spontaneo sudore plerúmque *solvitur*. A doloris subitaneâ cessatione, cæteris sævientibus symptomatibus, gangrænam esse in procinctu, & brevi lustricâ opus fore, nemini practico non obvium.

INFLAMMATIO PECTORIS.

Omnibus pro comperto manet pulsum, sub hocce morbo, esse praxeos cynosuram; ideò haud instituenda est *prognosis*, ni priùs attendatur ad cordis rhythmum & caloris gradum: pulsus enim durus & contractus, cum æstu acriori & cute aridâ, nil boni spondet: quò minùs à nativo statu recedit, eò major affulget salutis spes. Plura etiàm eruuntur è doloris typo; obscurus enim phlogosim interiora pulmonum occupantem indicat; undè expectoratio facilior: ab acuto verò inflammatum esse pulmonis ambitum conjicitur; nec fortè inculpatam esse pleuram; cur fit ut morbus periculosior evadat. Clinicos tamen monitos velim, *autopsiâ cadaverum* edoctus, dolorem nonnunquam fuisse sævissimum, illæsâ pleurâ; quod præsertim evenit, si pulmo huic membranæ connectatur; quam cohæsionem, etiam in pancraticâ sanitate, sæpissimè observari, neminem anatomicum fugit. Sudor uberior sub primis morbi diebus haud vano metu clinicos terret; sed circà septimum diem, evacuationis criticæ vices explet. Salubriora munia sæpiùs obiisse tempestivum vomitum biliosum, haud latet in arte peritos.

Urinæ subalbicantes & fæculentæ, circà septimum, nonum vel undecimum morbi diem, cum ægrorum solamine non raró minguntur. Si crassæ sub principio, circà quartum diem attenuentur, pro lethalibus habentur. Porraceæ cum sedimento nigro aut furfuraceo in pleuritide mortem etiam minantur, notante DURETO. Mali etiam est ominis urina cruenta. Copiosior ineunte morbo nil boni spondet; nec minorem terrorem sub eodem tempore incutit uberior sudoris proventus. Aliàs nil certi de *eventu* statui potest ab uroscopiâ. Nec certiora salutis vel mortis *auguria* desumuntur ab alvi fluxu; qui tamen, procedente morbo, ominosus in plerisque censetur. De hæmorrhagiâ res etiam in ancipiti versatur. Sed faustum pollicentur exitum abscessus ponè aures, in dorso, femoribus, &c. erumpentes.

INFLAMMATIO PECTORIS.

Respiratio econtrà singultuosa vel anxiosa, & ronchus ad ultimam rerum lineam ducunt. Delirium cum vultu tumido & flammeo, pro exitiali habetur: nec à linguâ aridâ & nigricante, vel ab aphthis lividis, passim in ore occurrentibus major spes elucescit. Lethum postremò imminet, si sexto morbi die recrudescant symptomata; vel nova gravioraque caput exerant; si post febrem vehementiorem & calidiorum usum ingruant anxietates & lipothymiæ; extremorum frigus & maculæ lividæ circà pectus, cum sputo seroso, fusco & graveolente, aliisque gangrænæ signis. Peripneumonia scorbuticos & scrophulosos invadens, calamitosa audit: grave etiam facessit negotium, anginam, aliumve morbum inflammatorium excipiens. Si dolor, tussis & febris ultrà solitum morbi terminum protelentur, & accedant rigores inordinati, anxietates, sudores nocturni, &c. peripneumonia in febrem hecticam, phthisim, vomicam, empyema & hydropem pectoris facessit. Abscessûs movetur suspicio circà decimum quartum morbi diem, si parciora ejiciantur sputa, vel planè deficiant; si febris inter noctem recrudescat cum sudore; remanentibus dolore, tussi, & spirandi difficultate. Quid sit postremò expectandum de materiâ morbosâ è pulmonibus secedente, ad hepar, alterumve viscus irruente, nemo non intelligit.

Pleuritis & *paraphrenitis* labem gangrænosam parti affectæ plerùmque impertiuntur: pus tamen nonnunquam inibi conficitur & emergit abscessus in majorem, minoremve molem succrescens, qui extùs in quibusdam tabo sub digitis fluctuante, protuberat: in potiori verò parte pus in cavum pectoris effunditur; undè suboritur empyema: aliàs, sed rariùs, ad abdominis interiora, trans diaphragma, viam sibi cudit; hinc emergit ascites purulentus, quo brevi labefactantur viscera. Qui demùm phlogosim internam pectoris jam passi sunt, quamdam in huncce morbum proclivitatem contrahunt; cur postliminium, simili adveniente tempestate, ipsis impendet, quod primâ accessione periculosius censetur.

A *sectionibus anatomicis* colligitur pulmones bifariam labefactari; lividi scilicèt, infarcti indurati, hepatis substantiam æmulantes, & mole ampliores reperiuntur. Circà horum ambitum occurrunt ecchymoses, pustulæ suppuratæ, maculæ gangrænodeæ; quæ visum fugiunt, si pleuræ vicinioribusque partibus nectantur hæc viscera. Horum superficies obducitur *crustâ* quâdam *gelatinosâ*, subalbicante vel flavescente, leviter hærente, vel radente scalpello facilè eximenda: haud absimili etiam materiâ quandoque subtegitur pleura: eodem modo defœdari hepar, intestina, aliaque viscera inflammata, suprà innuimus. A quâdam suppuratione genitam esse hanc materiam, membranæ instar pulmones obvolventem, credere par est; cùm post confirmatam pulmonum phlogosim, nulla alia sæpiùs pateant purulentiæ indicia: insuper me pluriès observasse contigit similem materiam cum sincero pure immixtam. Crebriùs, ut propositum persequamur, deteguntur abscessus integri intrà pulmonum substantiam, quæ aliàs ita pure scatet ut à quâvis sectione undique diffluat ille latex: putridi demùm

in nonnullis & ſiderati deprehenduntur pulmones : ſed rarò integri enumeratis modis labefactantur ; ſed ſæpiùs alterutra pars, læva vel dextra ; hic vel alter lobus afficitur. Coronidis loco animadvertere expedit circà morbi ſedem, quòd nonnunquam, judice autopſiâ, de dolore circà partem ſanam conquerantur ægri, dùm ſilet latus affectum.

INFLAMMATIO PECTORIS.

Diverſam labem præ ſe fert *pleura*, tùm coſtas ſuccingens, tùm diaphragma obtegens, tùm mediaſtinum efformans ; livida enim, extrà ſolitum craſſa & cartilaginea ; tuberculis obſeſſa ; phlogoſi correpta, ulceratione exeſa, & ſiderata deprehenditur. Conſpicitur tàm in pleurâ quàm ſub mediaſtino abſceſſus, cujus moles in immenſum quandoque aſſurgit ; adeò ut totus hujuſce lateris pulmo penè obliteretur. Simili quandoque modo labefactari videntur, quædam pulmonis plaga, & huic proſpiciens pleura ; ſed ritè diſtinguere licèt, tàm autopſiâ, quàm hiſtoriâ morbi, quænam pars fuerit primariò affecta, è quâ morbus in aliam fuit propagatus. Sub hoc conſpectu genuinam pleuritidem, uti innuimus, morbum eſſe rariorem, tùm è noſtris obſervationibus, tùm è naturæ rimatorum relatu per tranſennam colligere datur. Has morboſas diſpoſitiones excipiunt ſtagnationes ſeroſæ, ſanioſæ & fæculentæ, quæ circùm pulmones & pericardium fluctuant. Cor prætereà diverſimodè læſum deprehenditur ; concretionibus polypoſis ſæpiùs ſcatet ; ejus ſuperficies ſubalbicans, ulcuſculis exeſa vel quaſi tomentoſa conſpicitur ; maculiſque ſubalbicantibus, quæ uti jam innuimus, totidem ſunt pelliculæ, exfoliationis inſtar, avellendæ, ſæpiùs defœdatur ; præter quæ pericardium inflammatum, humore ſordido oppletum, ſideratum & cordi undiquè accretum, oculis ſubjicitur. Nonnunquam pericardio proceſſibus quaſi ligamentoſis alligatur cordis mucro : nec rarò ſtagnat colluvies ſeroſa vel ſordida in pectore. Hepatis nonnunquam ingentis, aliorumque viſcerum phlogoſes ; vermes in primis viis nidulantes, aliaque innumera imi ventris vitia, quæ parùm ad noſtrum argumentum pertinent, conſultò prætermittimus.

Nullum eſt dubium quin ad quamvis pectoris phlogoſim, præcipuus *curationis cardo* in ſanguinis detractione verſetur : nec obſtant fluentia catamenia ; ſed tùm ſecanda eſt ſaphena, ne intempeſtivâ revulſione ſufflaminentur ; veramtamen in quâcumque parte celebrentur *venæ ſectiones*, certis cancellis contineri debent ; ne vires, plus æquò depletis vaſis, ad promovendam expectorationem, aliudve naturæ molimen, planè deficiant. Experientiâ edocti & celebriorum practicorum conſenſu ſuffulti, aſſerere minime dubitamus haud ultrà ter vel quater ſub primis morbi diebus venam tundendam eſſe ; & magis profuturas paucas venæ ſectiones tempore opportuno peractas, quàm numeroſiſſimas per reliquum morbi ſtadium inſtitutas ; quæ fugax ſolatium præſtando, ſæviora deinceps ſymptomata concitare queunt. Præclarus praxeos Medicæ arbiter SYDENHAMUS ſanguinis uncias circiter quadraginta, tribus aut quatuor venæ ſectionibus, mitti curabat. Famigeratiſſimus RIVERIUS, qui etiam ætatem inter experimenta conſumpſit, haud ultrà ſanguinem fundebat ; quorum veſtigiis

INFLAMMATIO PECTORIS.

inhæsisse celebriores & annosiores practicos, nemini haud incompertum. Ut quid de hâc re arbitrer, ne asymbolus videar, candidè aperiam; longiori, & fortè felicissimâ, praxi edoctus pro certo habui, tres aut quatuor sanguinis, ad uncias circiter duodecim, missiones omnibus infortuniis, à nimiâ sanguinis copiâ, præcavendis aptas natas esse; adeò ut haud nisi urgentiori casu ad quintam vel sextam me contuli. Insuper nemo nescit venæ sectiones etiam paucissimas in nonnullis constitutionibus epidemicis, ubi præsertim debacchatur bilis, lethales esse; sub quibus circumstantiis, ab omni sanguinis detractione planè abstinere præstat. His addere licet quòd venæ sectiones, nemine discrepante, suppurationi officiant; quam natura circà tertium quartumve morbi diem auspicari solet.

Haud reticendum plures, nec inferioris notæ, contrariam methodum sectari; qui scilicèt in quâvis obviâ pectoris inflammatione, venam deciès, quindeciès & ultrà secare jubent. Hanc *stupendam sanguinis missionem* ferre valent juvenes & athletici; sed multos in phthisim vel hydropem, superato morbo inflammatorio, delapsos vidi; ut sileam de pluribus, quorum vires ab immodicâ vasorum depletione fatiscunt: cur fit ut promovendæ expectorationi impares evadant; & suffocatione, vel gangrænâ è medio tollantur. Sunt postremò qui velint phlebotomiam juxtà latus affectum celebratam magis proficuam fore; cui opinioni adstipulantur RIVERIUS & SYDENHAMUS: quod nec rationi nec experientiæ absonum videtur.

Celebratâ unâ vel alterâ venæ sectione, ad *emeticum* properare sæpiùs expedit, ne primarum viarum saburra ad sanguinem appellens, vel tractum intestinalem lacessens, grave in posterùm curanti facessat negotium: sed rarò conducit illud remedium sub aliis morbi temporibus. Haud tamen reticendum vomitoria, ineunte peripneumoniâ, à nonnullis prioris notæ clinicis tanquam perniciosa, imò & lethalia planè abdicari; quod, pace illustrium virorum, experientiæ quotidianæ planè adversatur. Declinante morbo opportunè exhibentur *cathartica*; aliàs cautè præcipi debent; ne ex horum intempestivâ administratione, à nonnullis coætaneis acceptissimâ, plura emergant infortunia; inter quæ primatum sanè ducit sputorum suppressio quæ ægrum in vitæ discrimen trahit. Libera tamen servanda est alvus, vel laxantibus mitioribus, vel enematum emollientium præsidio: sed ab hâcce normâ nonnunquàm deflectere fas est; ubi scilicèt os sordidum, lingua muco obducta, nauseæ & vomitus, &c. pravam colluviem in primis viis nidulantem arguunt; sub quâ conditione, nil non movendum ut foràs eliminentur sordes, haud aliâ arte evincendæ. Expeditis primis viis, sanguini æstuanti prospicere juvat; hinc apprimè congruunt per totum morbi curriculum, & fortè cæteris auxiliis præstant, *diluentia & demulcentia*, quorum magis comprobata audiunt liquiritia, althæa, cichorium, hispidula & herbæ capillares; oleum lini & amygdalarum dulcium, sperma ceti; syrupus de althæâ & de nymphæâ; mucilagines è semine lini, & gummi tragacantho extractæ; varii tinctus, emulsiones

simpliciores, aqua pulli, &c. Laudatur inter *temperantia*, præsertim in peripneumoniâ biliosâ, cremor tartari qui ad plures uncias intrà nychthemeri spatium exhiberi potest, annuente clar. Tissot. Prædictis opportunè socientur *diaphoretica blandiora*, papaver nempè erraticum, flores sambuci, borrago, carduus benedictus, scorsonera & scabiosa. Nec id genus validiora sunt despicienda, sanguis nempè hirci præparatus, in nonnullis regionibus celebratissimus; kermes minerale, antimonium diaphoreticum, &c. *Hypnotica*, doloribus occurrendo, & spirituum ferociam coërcendo, nonnullis prosunt: cautè tamen cum hisce remediis mercari expedit, præsertim in legitimâ pleuritide; licèt à pluribus prioris subsellii clinicis, familiariùs usurpentur; refragantibus aliis non inferioris notæ, vel ipsomet Hecqueto opiatorum cæteroquin, uti nemo nescit, strenuo encomiastâ: cùm, falsas inducias impetrando, vel sputa sufflaminando, morbum quandoque occultent; qui hoc velamine obductus ex voto succedere videtur; dùm gangræna clancularias ægrorum vitæ struit insidias.

Inflammatio pectoris.

Inter *varia topica* quæ usurpari solent; summam sanè opem conferunt vesicatoria parti affectæ, alibive admota: equidem ex observatis constat morbos tùm acutos, tùm chronicos, sæpiùs solvi, vel ab eruptionibus cutaneis, vel ab humorum, materiæve morbosæ, in hanc vel illam partem affluxu. Hæc salubriora naturæ molimina promovent, vel æmulantur, cathæretica, quæ devios humores ad cutem, salvis visceribus, dirigere queunt. Scitur prætereà humores inquinatos per annosa ulcera sentinæ vices explentia expurgari; cur fit ut ab his exhaustis, tabum viscera impetere soleat. Neminem postremò fugit laticem purulentum in quâcumque parte collectum sæpiùs resorberi, & per varia colatoria exitum sibi parare. Hinc liquet profutura esse vesicatoria, consentientibus naturæ viribus, si materia morbosa sanguini remixta metastasim internam minetur, vel aliò vergat. Eamdem opem præstare valent cucurbitulæ scarificatæ parti dolenti, alterive impositæ; quæ etiam, sub sputorum subitaneâ suppressione, cruribus faustè affiguntur.

Proficuè adhibentur, ad dolorem compescendum, cataplasmata *emollientia*, vel vesicæ lacte tepido semi turgidæ: eumdem effectum edit inspiratus aquæ tepidæ vapor: in eumdem scopum etiam commendantur linimenta ex axungiis, medullis, unguento de althæâ, oleo lumbricorum vel laurino, &c. parata; quibus nonnulli addunt camphoram. Balsamum tranquillans, aliaque narcotica externa, in ferocioribus & urgentissimis doloribus, cautè usurpare fas est; aliàs exulare debent. Ad anilia medicamina perperàm amandatur dimidium panis, recèns è furno extracti; cùm sæpiùs hoc solo & innoxio præsidio conticeant dolores: nec minorem opem præstat felis viva exenterata dolenti parti admota. Eò magis profutura hæcce topica, quò cuti proximior est sedes morbosa; cùm major tùm spes affulgeat ut purulentia divertatur, luce clariùs patet: sub quo scopo

INFLAMMATIO PECTORIS.

à quibusdam usurpantur emplastra maturantia, quæ cuti arctè infixa, pus hùc movere & dirigere queunt. Plures demùm, etiam conclamatos, fausto bearunt eventu cauteria & setacea, loco congruo imposita: sed parùm arrident hæc stimulantia, & molestiora topica, clinicis qui ad ægrorum vel adstantium nutum se componunt: hinc minime mirum, si decumbentes, hisce salubrioribus præsidiis plerùmque defraudentur. De pleuritidis, aliarumque suprà enumeratarum pectoris inflammationum curatione nil addimus, cùm haud absimili methodo, dummodò accurata circumstantiarum habeatur ratio, pertractari soleant. De vomicâ verò & empyemate, quæ pectoris phlogoses excipere solent, suo loco agemus.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

PAUCIS sanè innotescit hic affectus, licèt in ætate provectâ haud infrequens: cùm nulla fortè prostet apud Authores hujusce accurata descriptio. De hoc perfunctoriè egit RIVERIUS, sub nomine peripneumoniæ pituitosæ: morbos planè diversos sub uno & eodem titulo adumbrarunt SYDENHAMUS & BOERHAAVIUS; nihilque fortè præter hypotheses tradiderunt. È recto deflectunt tramite qui post BOERHAAVIUM, hunc pulmonum infarctum, ultimi fati, in omnibus ferè morbis, prodromum, pro peripneumoniâ nothâ habent: nec feliciùs collineant quibus arridet, hanc inter morborum symptomata, numerare. Constat propriis observationibus peripneumoniam spuriam morbum esse sui generis, vel per se existentem; qui peripneumoniæ legitimæ typum sæpiùs æmulatur; adeò ut in solo pulsûs rhythmo discrimen inter utrumque morbum versari videatur. Merum esse *vasorum pulmonarium* recentem *infarctum*, à phlogosi planè alienum; sed ab stagnante latice, ut inquiunt, pituitoso ortum credere par est. Tussi & spirandi difficultate, dolore obscuro & gravativo, præcipuè stipatur. Sputa in plerisque albicantia, viscida, & spumosa, raró cruore tincta erumpunt: pulsus, etsi febrilis, tardus & contractus deprehenditur: inordinatè recurrunt rigores; vel frigus & calor alternatim invadunt; lingua lento humore madida conspicitur: anxietatibus anguntur ægri, qui aliàs morboso sopore premuntur, &c. *Obscurum* sæpè est hujusce morbi *exordium*; unde fit ut de ejus stadio vix quid certi proferre liceat. Verumtamen, non secùs ac peripneumonia legitima, intrà triduum quatriduumve solvi potest: aliàs ejus curriculum sat accuratè æmulatur; cur minime mirum si hanc pro illâ habeant inexperti; ni paroxysmum asthmatis se curare arbitrentur. Cum legitimâ tamen nonnunquàm implicatur *peripneumonia notha*; undè emergit morbus ancipitis naturæ, qui etiam peritioribus grave facessit negotium.

Sopor lethargicus, fœdus faciei & unguium livor, raucedo, anxietates & artuum refrigeratio, imminentis *interitûs metum* incutiunt: sed sæpiùs silent hæc symptomata, latetque periculum; adeò ut inter spem felicioris exitûs, illùc quandoque abeant ægri, undè negant redire quemquam. In locis humidis & paludosis sæpiùs grassatur peripneumonia notha; præsertim sub tempestate humidâ & frigidâ. Senibus prætereà impendet hic morbus; ad quem etiam proni sunt cachectici & phlegmatici, nec parcit potatoribus. Crebriùs uno verbo occurrit in praxi hæc peripneumoniæ species, cujus typum nequidem in supicionem admittunt imperiti: quid hinc emergat proclive est intelligere.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

Experiundo didici *curationem* esse festinandam, cùm sæpiùs, sub hâc rerum conditione, serò medicina paretur. Raro conducit venæ sectio, quæ tamen urgente spirandi difficultate levamen fugax impertiri solet; sed haud dubitare licet quin à detracto sanguine imminuantur vires, difficiliúsque promoveantur sputa; undè morbus gravior & periculosior evadit. Præsentaneam opem fert *emeticum*, præsertim ubi ægri nauseâ vexantur; cùm sæpiùs saburra in primis viis nidulans primariam morbi causam recondat: nec minùs conferunt evacuantia per alvum, cathartica nempè & laxantia, vel enemata his obsecundantia. Haud omittenda sunt diluentia aquea, quorum ope lenti & hærentes succi blandè solvuntur & faciliùs expelluntur. Proficuè etiam adhibentur pectoralia, demulcentia & incidentia; hedera nempè terrestris, hyssopus, aqua mulsa, sperma ceti, kermes minerale, &c. Nec suis laudibus defraudantur diuretica & aperientia prioribus immixta; nimirùm enula campana, nitrum, sapones, oxymel scilliticum, spiritus cornu cervi, & alia, quæ intimiora corporis penetralia adeundo, viscidiorum humorum stases solvere queunt. Inter paregorica decantantur camphora, anodynum minerale, &c. sed vetantur narcotica; dummodò solerti manu tractentur. Haud denique posthaberi debent vesicatoria vel cucurbitulæ scarificatæ, quæ humores noxios alliciendo, aliquam horum partem eximere valent.

ASTHMA, ET MORBI COGNATI.

ASTHMA, ET MORBI COGNATI.

Hoc titulo perperàm insigniuntur *variæ spirandi difficultates*, à genuino asthmate summè discrepantes; & illùc res rediit ut è decem ægrotantibus qui pro asthmaticis curantur, vix unus occurrat, qui vero hoc morbo laboret: mirari profectò subit clarissimum FLOYERUM, qui asthmate ipsemet conflictatus, ejusque accuratissimam descriptionem tradidit, hujusce fortè erroris haud immunem fuisse. Scitur ex autopsiâ cadaverum ab innumeris causis promoveri spirandi difficultatem, quæ vulgò dyspnœa audit; nempè ab œdemate, tuberculis, vomicâ, aliove pulmonum vitio; à cordis mole; à latice stagnante, vel tumore, tùm in pectore, tùm in abdomine; à pravâ pectoris conformatione, congenitâ vel adventitiâ, &c. quæ omnes *anhelationis* species pro asthmate ab imperitis habentur. E benè perspectis tamen signis facilè expiscatur asthmatis indoles, quæ in perennante vel chronicâ spirandi difficultate per se existente, nunc continuâ, nunc intermittente; sed semper periodica; & cujus diversi sunt gradus, versatur. Hinc patet hanc spirandi difficultatem omnes pectoris morbos pedissequam, aliove morbo pendentem, alterius esse commatis. *Asthma* morbus sui generis, utplurimùm febris expers, duplicem habet conspectum: sub hoc nulla promoventur sputa; sub illo copiosa diversæ sortis, vel purulentiæ faciem referentia erumpunt: primum *siccum* audit, alterum *humidum* vocitatur. Utrumque ratione gradûs dyspnœa, asthma vel orthopnœa dicitur: sed de hâcce nomenclaturâ in scholis celebratissimâ parùm curant clinici.

Alterutrius naturæ asthma suos habet paroxysmos plus minùsve conspicuos; quorum gravioribus hiante ore aërem captant ægri; nec nisi erectâ cervice spiritum ducere queunt. Noctu vel post prandium insurgere solent *accessiones*; cur fit ut plures ægri è lecto, ad captandum aërem, sese cum impetu proripere cogantur. Tussi utplurimùm, stertore & sibilo stipantur insultus, qui à bihorio ad diem integrum & ultrà protenduntur; & sæpissimè insolito urinæ profluvio solvuntur. Nec raró convulsionis est particeps *insultus asthmaticus*; hinc fit ut tumentibus venis excandescat facies; atque ægri suffocationis periculum incurrant: brevior sanè, crebriùsque recurrens est spasticus paroxysmus, quem præeunt ructus, ventris inflatio, aliaque flatulentiæ indicia. Nil certi tradi potest de paroxysmorum interstitiis, nunc duodecim vel quindecim dierum, nunc unius vel alterius mensis, anni, &c. eò tamen ampliora videntur lucida intervalla, quò longiores sunt insultus. Nonnunquàm insuper asthma, præsertim siccum, continuum, uti suprà notavimus, observatur: sed quibusdam exacerbationibus semper subjicitur, quæ paroxysmorum vices explere videntur: atque in

in hiſce periodis, licèt haud ſtatis temporibus recurrentibus, verſari genuinum aſthmatis typum, ex enarratis facilè colligitur.

ASTHMA, ET MORBI COGNATI.

Ad aſthma proclives cenſentur plethorici & obeſi; cachectici, ſcorbutici, arthritici, hypochondriaci, hyſtericæ, &c. Hunc affectum promovere valent eruptionum cutanearum, & chronicarum regreſſus, arthritis anomala, annoſorum ulcerum exſiccatio, menſium & hæmorrhoïdum ſuppreſſio, &c. Inter reliquias variolarum, phlogoſeos pectoris, & febris intermittentis etiam numeratur. Aſthma continuum acceſſit aër quovis pulvere per eum volitante, halitibus mineralibus, fumo carbonum, &c. inquinatus; quibus addere licet pravam pectoris conformationem. Inter morbos pertinaciores jure recenſetur aſthma, quod ad triginta, quadraginta vel quinquaginta annos protelatur; nec longævitati obſtare videtur: ſi tamen cordis palpitatione, lipothymiis & artuum paralyſi ſtipetur, res eſt periculoſæ aleæ: ad certum enim gradum devectus hicce morbus, accedente graviſſimo inſultu, ægros nonnunquàm è medio tollit; vel in cachexiam, anaſarcam, pectoris hydropem, tabem, phthiſim, &c. faceſſit.

Haud deſunt ſanè *obſervationes anatomicæ;* ſed ægrè diſtinguitur, nùm genuinum aſthma, aliudve cognatum morbum reſpiciant. Ex his tamen benè perſpectis colligitur, pulmones ſubtumidos & mole ampliores, œdematoſos & ſkirrhoſos; gypſeos, tophaceos, vel cretaceos; maculis nigris & gangrænoſis ſignatos; cruſtâ quâdam obductos, pleuræ, mediaſtino & diaphragmati accretos reperiri. Abſceſſus, hydatides, alioſve tumores cyſticos haud raró recondit prædictum viſcus; quod etiam tuberculis, concretionibuſque lapideis ſcatet, vel purulentiâ, putredine & gangrænâ defœdatum deprehenditur. Occurrunt bronchia à diverſis inſpiratis pulveribus obſtructa; exulcerata & materiâ purulentâ, quaſi pultaceâ, obturata. Tracheam quandoque impediunt ſarcoſes, mole & numero variæ; quæ aliàs è pulmonum ambitu prodeunt; vel è pleurâ, ejuſque proceſſibus naſcuntur. Obſervantur tumores aquâ, materiâ pultaceâ, ſanguine, pure, vermibus, lapidibus, &c. ſcatentes; quibus trachea & pulmones comprimuntur. Bronchia in nonnullis oſſeam duritiem aſſequuntur; claviculis, granis frumentaceis, carnis fruſtulo, aliiſque corporibus extraneis fortuitò deglutitis obſtruuntur. Thymus quandoque ingens; & glandulæ bronchiales tumidæ obſervantur. Occurrunt aneuriſmata in pectore latitantia; aorta oſſea & tuberculoſa. Planè inculpata in nonnullis reperiuntur viſcera; ſi cor excipias, quod mole ampliſſimum ante oculos verſatur; cujus ſuperficies ulcuſculis exeſa, vel pericardio accreta annotatur. Stupendo in quibuſdam adipis proventu obruitur; & quaſi tumulatur prædictum viſcus: nec abſimili causâ totum ſæpiùs tumet mediaſtinum: cur minime mirari ſubit ſi ab hâc adiposâ mole, emergat pulmonum anguſtia; eumdem ferè effectum exerit hydrops pericardii. Inſuper utriuſque oſtii valvulæ oſſeam vel petream duritiem referunt: eamdem læſionem cernere licet in aortâ, ejuſque propaginibus. Thalami ſanguine compacto, vel, ut inquiunt, polypoſo, tumidi deprehenduntur; ac auriculæ ſupramodum dilatatæ.

Asthma, et morbi cognati.

Repertum fuit foramen ovale patens & minimum digitum admittens. Pleuram insolitâ crassitie & stupendâ duritie labefactatam; adeò ut hinc emergeret alter pectoris ambitus, soliditate vix naturali cedens, observasse memini; aliique annotarunt. Mediastinum crassum, aquâ vel sanguine turgens conspicitur. Serosa postremò, cruenta, vel purulenta colluvies omnes, tùm pericardii, tùm pectoris recessus sæpissimè replet.

Varia etiam observatu digna exhibet *abdomen*: diversimodè nempè defœdata visenda se præbuerunt digestionum organa: annotantur enim tumores & tubercula in ventriculo, qui æruginosâ colluvie nonnunquam turget, flatu distenditur, & è genuinâ sede depellitur. Hepar discolor ad insolitum molem exsurgit, vel infarctu skirrhoso, purulentiâ, putredine, &c. contaminatum, diaphragmati & nothis costis morbosè accretum, tuberculosum, hydatidibus fœtum, crustâ obductum deprehenditur. Eadem vitia conspicere licet in liene, pancreate, mesenterio, aliisque imi ventris visceribus; præter tumores diversæ sortis, variamque colluviem. Parergi loco addere expedit haud rarò occurrere asthmaticorum cadavera, quorum viscera, tùm pectoris, tùm abdominis, nullum vitium conspicuum contraxerunt: haud sanè mirum; si cultro anatomico subjecti asthmate convulsivo & periodico, cujus causa in nervis delitescit, dum viverent, torquerentur. Præterea evidens est hanc multiplicem viscerum, aliarumve partium labem, quam exhibet cadaverum scrutinium, alios morbos ab asthmate planè discrepantes respicere; ni tamen pro producto morboso in genuino asthmate nonnunquam haberi debeant; quod sanè rationi consentaneum videtur.

E præfatis colligitur arduam esse asthmatis *curationem*, cùm multiplici causâ, in cimmeriis tenebris utplurimùm demersâ, progignatur; vel potiùs diversi sunt morbi qui ob eumdem effectum quem edunt sub eodem titulo perperàm comprehenduntur, adeò ut in hisce angustiis satiùs fortè foret, instituto congruo victûs regimine, ab omni curatione planè abstinere; vel ad medelam diversis tentaminibus viam cautè sibi parare; adeò ut curatio merè empirica videatur. Inter varia præsidia adversùs hunc contumacissimum morbum usurpari solita, primatum ducunt *venæ sectiones*, quarum sinistros effectus sæpiùs plangunt saniores Medici; cùm, etsi temporarium solamen impertiuntur, omnia à detracto sanguine in pejus plerumque ruant. Ubi tamen vasa sanguinea ultra modum turgent; vel sufflaminantur menses & hæmorrhoïdes, aliudve consuetum sanguinis profluvium phlebotomiam profuturam facilè crediderim. Haud vetatur etiam in urgentiori asthmatis convulsivi insultu, imminente scilicèt suffocatione: aliàs exulare debet. Qui verò aliam methodum sectantur, undè flatus ostenditur, vela dare; & de morbi exitu, pessimo sanè consilio, parùm curare, videntur.

Conducunt *emetica* & *cathartica*, vigente asthmate humido; prima præsertim laudantur sub insultu; sed tutiora & magis proficua utraque censentur, si inter inducias exhibeantur. Congruunt in omnibus temporibus

diluentia & demulcentia; ferum nempè lactis vel ipsummet lac; jusculà è pulmone vitulino parata; æquè ac ptisanæ, & apozemata, liquiritiâ, borragine, tussilagine & hederâ terrestri imprægnata. Parum abest quin specifici titulo gaudeant *pectoralia*, vulneraria, & incidentia; hinc summis laudibus extolluntur camphorata, erysimum, abrotanum, hyssopus, marrubium, satureia, arum; baccæ juniperi; gummi tragacanthum, vel ammoniacum; sapo, aqua picea, terebinthina, varia officinalia è sulphure præparata, flores benzoini, balsamum Lucatelli, &c. quæ omnia haud indiscriminatim sunt usurpanda; sed, pro re natâ, delectu opus est. Nec minorem opem præstant *aperientia* & *diuretica*, gramen nimirùm, bruscus, feniculum, enula campana, bryonia, iris florentina; aselli, nitrum, martialia, oxymel scilliticum, &c. Sed notare expedit circà aperientia, incidentia, aliave stimulantia; quòd haud nisi summâ cautelâ in usum trahi debeant; cùm præposterè adhibita summam noxam inferre queant: nec latet in arte medendi peritos, plures asthmaticos intempestivâ horumce medicaminum administratione ad fatum properasse; qui aliàs vitam diuturniorem curâ palliativâ, vel solâ probâ victûs ratione, traxissent.

Inter salubriora præsidia à prioris notæ scriptoribus recensentur *perspirationem moventia*; quæ præsertim conferunt, si asthma à retrogressis efflorescentiis cutaneis, vel à materiâ arthriticâ sanguini remixtâ originem mutuetur; inter quæ usitatiora audiunt scabiosa, carduus benedictus, guaiacum & lignum sassafras; china radix & sarsa parilla; antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, &c. Suas laudes etiam merentur *antispasmodica*, crocus nempè, succinum, & castoreum; ubi scilicèt præ insultuum vehementiâ de læsis nervis injicitur suspicio. Nonnullis congruunt amara; inter quæ cæteris præstat cortex peruvianus: pluribus demùm arridet haustus caffe, qui sub quibusdam circumstantiis aliquantulùm auxilii præstare potis est. Pro supervacaneis vel noxiis, sæviente paroxysmo, habentur hypnotica, quæ etiam in aliis temporibus à sanioribus clinicis planè abdicantur. Agmen claudunt aquæ minerales, Vallenses nempè frigidæ: Plumberianæ, Borbonienses Anselmienses, Baregienses, Montis aurei, Cauterienses, Dinienses, Balneolenses, Granenses; aliæque thermales quæ secretiora corporis adyta permeando, vel vascula impedita reserando, omnium fermè chronicorum curam absolvere solent; hinc minime mirum, si pro extremo Medicorum, de cæterorum remediorum efficaciâ despondentium, confugio habeantur.

Mira præstant, urgente paroxysmo, enemata emollientia, cathartica & stimulantia; vel cum colocynthide, vino emetico, &c. parata. Juvant frictus in cruribus celebrati, nec non pediluvium tepidum. Imparia sunt superando morboso obici sinapismi & vesicatoria; ni accessio ultrà plures horas protelετur; sed præclara munia obire valent, si temporibus intermediis admoveantur; præsertim post eruptionum cutanearum regressum, circà quem notare expedit, quòd asthma à repulsâ scabie ortum nullâ arte

tutiùs fugari quàm ab iterum traducto hoc fœdiſſimo morbo. Veſicantium vires ſuperare cauteria extrà paroxyſmum impoſita multiplici experientiâ comprobatum manet: hæc enim humores nocivos tractu temporis alliciendo, morbum cæteris auxiliis obſurdeſcentem eradicare queunt, nec fugit practicos eumdem effectum ſæpiùs præſtaſſe ulcera à prævio abſceſſu, vel quâvis aliâ causâ fortè prognata. Nonnulli inſultum fugant fumo tabaci, ope fiſtulæ notiſſimæ hauſto: aliis prodeſt acetum ſub eodem ſcopo naribus admotum, &c. Mantiſſæ inſtar addere licet haud levem noxam aſthmaticis inferre aërem frigidum & humidum; præcipuè ſi pectus haud accuratè cooperiant.

SUFFOCATIO.

IN propatulo ſe ſiſtit hic morbus, à catarrho ſuffocante, de quo ſuprà multùm diſcrepans; non secùs ac ab orthopnæâ, quæ eſt anhelationis chronicæ exacerbatio; vel alterius morbi ſymptoma; ſed ſæpiùs delitescit ejus indoles. Scitur ſanè ſuffocationem *promoveri* à curſu; ab iracundiâ, aliâve vehementiore mentis perturbatione; à leviori atmoſphærâ in excelſioribus montibus; ab aëre craſſiori in profundioribus fodinis, &c. Nec latet hanc concomitari incubum, anginam; ſanguinis vel puris è bronchiis eruptionem, &c. Notiſſima eſt ſuffocatio à bolo, aliove corpore incautè deglutito, fiſtulæ œſophagi impacto; à tumore quocumque tracheam premente, &c. nec minùs obvia glottidis obſtructio, tùm ab excreſcentiis polypoſis huic parti, vel tracheæ adnatis, tùm à tuberculis & concretionibus lapideis è pulmone prodeuntibus, vel à quovis corpore extraneo per os hùc fortè intromiſſo. Variæ enim proſtant apud ſcriptores medicos hiſtoriæ variorum corporum in glottidem, vel tracheam, illapſorum; fruſtorum ſcilicèt panis vel carnis, caſtaneæ, pomi, pyri, &c. piſorum & phaſeolorum; nucleorum ceraſorum & prunorum; uvarum acinorum, &c. Facilè demùm intelligitur ſuffocationem excitari, ſi trachea & bronchia, poſt hæmorrhagiam narium, vel oris, ſanguine obruantur; quod ſemel accidiſſe memini in viro, aliàs athletico, qui poſt hæmorrhagiam narium, intempeſtivo ſomno indulſerat; à majori & ſubitaneo puris profluvio in cavum pectoris; à diſruptione aneuriſmatis, &c. Sed haud ſingulis perſpicuum fit, an ſuffocatio prodeat ab affectu hypochondriaco, vel hyſterico; à catarrho ſuffocante, ab hydrope pectoris & empyemate: nec liquet nùm à diſrupto aneuriſmate, à peculiari cordis morbo, &c. concitetur.

E præhabitis conſpicuum fit ſuffocationem plerumque eſſe ſymptomaticam; vel enumeratos morbos, de quibus alibi, reſpicere. Quapropter nobis in præſentiarum agendum incumbit de hâc ſolâ *ſuffocationis ſpecie accidentali*, quæ à *ſubmerſione in aquam*, vel ab inſpirato aëre *muſti*

effervescentiâ, *fumo carbonum*, *halitibus mineralibus*, vel *mephiti*, inquinato; quæ scilicèt gravioris syncopes faciem brevi induit; adeò ut miselli ægri vitæ planè expertes videantur. Sed è relatu pristinæ sanitati restitutorum, pro comperto manet primam invasionem meram fuisse suffocationem, quæ ad certum gradum devecta functiones animales & vitales ita impedit, vel obscurat, ut jacentes vix à mortuis discrepent.

SUFFOCATIO.

Ad propositum minime attinet sarcoses polyposas, & corpora extranea glottidi infixa; nec variam colluviem, quâ pulmones intùs vel extùs obruuntur; aliasve jam enumeratas suffocationis causas recensere: cur ea duntaxat notatu digna, quæ colliguntur è *sectione* subitò extinctorum ab aquâ, vel aëre quodam inquinato, exhibebimus; quæ sic se habent. Vasa cerebri ultrà modum tumentia deprehenduntur: cordis receptacula insolitam amplitudinem referentia sanguine obruuntur: patent ejusdem laticis stases intrà tumida pulmonum vasa: in propatulo demùm fiunt ecchimoses & stigmata diversæ sortis in pulmonum, aliorumque viscerum ambitu. Sed illud notandum incumbit, quod stomachus eorum qui in aquis animam efflarunt, ne minimam aquæ copiam, uti vulgò fertur, excepisse: quod phænomenum altâ mente tenere debent clinici, qui vulgi præjudiciis obcæcati eò collimant ut stomachus hâc commentitiâ sarcinâ liberetur, quid mali ex hâcce præposterâ methodo emergere queat, facilè intelligitur. Membra postremò hisce infortuniis sublatorum plerumque rigida, cum dentibus constrictis, occurrunt; vel insolitâ flexilitate donantur: facies nunc rubra, nunc pallida se præbet; cætera consultò prætermittimus.

Sub hoc casu urgentissimo, missâ omni cunctatione, nil non movendum ut vires refocillentur, sensus revocentur, & morans sanguis solitum circuitum absolvat. Haud despondendum de iis qui mortuorum instar jacent; ni adsint putriditatis signa: cùm minime dubitare liceat, quin plures pro defunctis, pessimo fato, relictis, opportunorum ope auxiliorum ex orci faucibus fortè fortunâ evaserint: etenim variis historiis constat haud paucos, qui post plurium horarum submersionem pro mortuis lugebantur, præter omnium expectationem, ad vivorum numerum revocatos fuisse; sub quâ tamen conditione haud citrà piaculum libitinæ tradi solent: exemplo sit quidam aquis per sex horas submersus, cujus memorat PECHLINUS; atque mulier quæ tres dies sub aquis latuit, de quâ loquitur BOERHAAVIUS; quod, ut verum fatear, omnem fidem superat. Quapropter, nullâ interpositâ morâ, ad focum devehantur, & susceptum frigus sensim arceatur; diversis motionibus agitentur, & volvantur, ut sopiti spiritus suscitentur. Sunt qui balneum cinerum calidorum, fimetive calentis; vel pellem ovis recèns mactatæ quâ obvolvantur naufragi, suadent: sed utplurimùm in re urgentissimâ hæc desiderantur præsidia: hinc ad alia properare expedit; inter quæ primatum sanè ducit *venæ sectio*, præsertim jugularis, quantocyùs celebrata. Intereà promovendus est *vomitus* pharyngis vellicatione vel quâvis aliâ arte: naribus & temporibus admoveantur spiritus flagrantissimi; vel ori guttatim instillentur. Conducunt errhina

SUFFOCATIO.

validiora. Haud inutilem operam ludit aër, vel fumus tabaci, per os congruâ vi & compressis naribus insufflatus. Jure laudantur suppositoria & enemata acriora, vel è nicotianâ parata. Horum vices æmulatur & fortè superat, *fumus tabaci* per podicem injectus ope cujusdam instrumenti à BARTHOLINO, MUSCHENBROEKIO, aliisve recentioribus delineati: sed parvi habendum in re urgentissimâ præsidium quod nullibi præstò occurrit. Sunt qui *laryngotomiam* summè deprædicant: hanc necessariam fore, si glottis quocumque modo obturetur; sed inutilem judicamus, ubi liber manet hicce aëris aditus, quem inculpatum observari in defunctis ab aquâ, nemo nescit. Nec sufficiunt in hoc extremo casu nonnullæ periclitationes: quin potiùs ipsis diutiùs inhærendum, cùm plures ex aquâ extracti, vel *laqueo suspensi* jam conclamati, haud nisi post bihorium & ultrà, quædam vitæ superstitis indicia incolumes præbuerint; quod sanè, etsi mirum & à publico rerum ordine alienum videtur, ultrà omne tamen dubium positum manet.

Simili fermè modo pertractantur suffocati ab aëre venenosis vaporibus imprægnato. Primò nempè, danda est opera ut ad locum editum ferantur: facies aquâ frigidâ inspergatur: aër compressis naribus per os insufflettur, ut irruat ad pulmones. Olfacienda admoveantur, acetum nempè acerrimum, sal volatile Anglicum, spiritus salis ammoniaci, aliaque consimilia. Illicò insuper *tundenda vena:* nonnulli proponunt emeticum; nùm rectè? cæteris judicandum relinquimus. Nec fortè feliciùs collineant qui antispasmodica & sedantia adhibent; quæ tamen si variis historiis sit fides, faustè nonnunquam successisse videntur. Conducunt ultimò *sternutationem moventia acriora; enemata stimulantia* suprà laudata, frictiones cum pannis asperis celebratæ, cucurbitulæ scarificatæ, aliaque innumera adversùs syncopem & affectus comatosos adhiberi solita. Mantissæ instar, addere licet circà suffocatos à quâcumque causâ, qui sensibus, pulsu & respiratione orbati fatis cessisse videntur; quòd de exequiis cogitare nusquàm liceat; nisi variis præmissis tentaminibus, quibus erui possunt nonnulla latentis vitæ indicia; cùm nulla certa, præter putrefactionem, occurrant, uti suprà innui, obitûs signa. Itaque accuratè perspici debent oculi qui peculiari modo infuscantur in demortuis, vel suo nitore planè defraudantur: admoveri debent vesicatoria acriora, quæ si phlyctænas promoveant haud mendacem vitæ notam produnt; cùm planè inertia sint in cadaveribus: prætereà infigitur ferrum candens in plantam pedum, &c. quæ omnia altâ sanè quidem mente tenere debent Medici suis muniis perfunctoriè hærentes; ne priusquam moriantur, horrendum dictu! sepulturæ tradantur quâvis causâ suffocati.

HÆMOPTYSIS.

IN ancipiti nonnunquàm versatur hujusce morbi *diagnosis*; cùm tanto sæpiùs proventu erumpat sanguis, ut pro vomitu cruento ab ipsismet ægrotantibus habeatur; vel, cùm sputa tantummodò cruenta excreentur præ sanguine è naribus, faucibus, ore & glottide, inculpato pulmone, haud rarò prosiliente: nec ab hoc errore vindicantur solertiores; si in hisce casibus tussis à quâcumque aliâ causâ excitetur. Re tamen accuratiùs pensitatâ, minime arduum est inquirere, nùm sanguis è bronchiis prodeat, tùm enim rutilans & spumosus hic latex tussis ope ejicitur; prætereà conqueruntur ægri sub hâc hæmorrhagiæ specie de æstu acriori, pruritu vel dolore quodam gravativo in parte affectâ: inspirandi insuper difficultatem sibi, nonnunquàm vomitum adjungit hæmoptysis, quæ hisce notis, ab affinibus vel cognatis sanguinis profluviis facilè *distinguitur*. Sanguis verò è partibus superioribus prorumpens per nares stillat, priusquàm in propatulum veniant sputa cruenta: si è gingivis, vicinioribusque partibus prodeat, ab introspecto ore morbi sedes detegitur, & sanguis simplissimâ sputatione projicitur: si è faucibus exeat, titillationem non obscuram inibi excitat & excreatu everritur: si demùm disrumpantur vasa glottidem vel laryngem irrigantia; molesta circà prædictas partes emergit sensatio; & sanguis cujusdam ronchi ope foràs, parcâ copiâ amandatur; vel sputa striis sanguineis tantummodò notantur: sed notandum quòd tussi stipetur hæc postrema sanguinis excretio; cur fit ut ægrè sæpiùs à genuinâ hæmoptysi, ad quam proximè accedit.

Ex ipsâ pulmonum substantiâ exeuns sanguis; nunc solâ transudatione exprimitur, & vix sputa inficit; nunc disruptis vasis in bronchia sese exonerantibus, tantâ copiâ ad os appellit, ut de vomitu cruento nonnullam moveat suspicionem; præsertim si sanguis blandior, ne minimam inibi vellicationem concitet; nullamque vel leviorem tussim moveat; quod nonnunquàm evenire haud fugit Medicos. Nùm cruor affatim è pulmonibus erumpens à disruptis arteriis evomatur; necne? ambigendi locus: sed illud dubium in medio relinquimus. Inter hæmoptyseos signa minime recenseri debet febris, quæ tamen ab æstuante sanguine nonnunquàm excandescit; quâ fit ut imperiti, vel incauti, de peripneumoniâ perperàm cogitantes, genuinum morbi characterem, nequidem subolfaciant. Nec magis ad hæmoptyseos notas pertinent quædam bronchiorum ramenta, quæ unà cum sanguine è pulmonibus profluente, nonnunquàm foràs detruduntur; cùm illud phænomenum solos phthisicos ad hancce hæmorrhagiam, uti nemo nescit, proclives respiciat. In nonnullis sapor quidam salsus, quem ad sanguinem referunt ægri, anteit futuram hæmoptoem; fortè referri debet prædictus

Hæmoptysis.

ſapor ſanguini bronchia laceſſenti : non ſecùs ac colluvies amara in ventriculo nidulans oris amarorem concitat per conſenſum partium.

Hæmoptyſis *contrahitur* à cantu, clamore, tuſſi vehementiori; ab immani iracundiâ; à lapſu ab alto; ab ictu pectori illato; à conatu violento inter verſandas magnas moles, &c. Hanc fovet menſium vel hæmorrhoïdum, aliorumque aſſuetorum ſanguinis proflùviorum, tùm ſpontaneorum, tùm arte inſtitutorum ſuppreſſio. Huic obnoxii cenſentur in otio recumbentes, æquè ac improbis corporis laboribus indulgentes; helluones & admiſſarii. Hanc caveant graciles & macilenti; juvenes à decimo quinto ætatis anno, ad trigeſimum, imò trigeſimum quintum; ſcorbutici; hypochondriaci, litterati, &c. Pronus denique ad hæmoptyſim cenſetur ſequior ſexus. *Periculi* eſt expers hic affectus, ſi cauſam accidentalem, illibatâ aliàs ſanitate, agnoſcat, & certis terminis coërceatur : nil mali etiam expectandum, ſi catameniorum vices expleat. Sed periculoſæ eſt aleæ, ubi inveteraſcit, vel à jam diuturno morbo pendet; nec major ſpes affulget ab hæreditariâ. Nemo neſcit hæmoptyſim ad pulmonum ulcerationem vergere, præſertim in ætate juvenili : ſuffocationem minatur cruor pleno gurgite erumpens, vel moleſtiſſimas poſt ſe trahit reliquias.

Secta cadavera exhibent tracheam & bronchia ſanguine vel ſanie repleta; membranam has fiſtulas obveſtientem eroſam; clavos, aliaque corpora extranea hùc intromiſſa. Pulmones pallidi, contracti, duri & ſanioſi, ſanguine infarcti, nunc ſingulis partibus ambientibus hærent; nunc maculis gangrænodeis, vel exanthematibus ſignantur; aliàs phlogoſi, puris collectione, exulceratione, vel ſckirrhis defœdantur; tubercula etiam, concretioneſque lapideas recondunt; horumque vaſa ſanguine turgent. Viſenda ſe præbent aortæ aneuriſmata diſrupta, & bronchiis ſanguine infarctis pervia. Obvium fit cor ſuo involucro nonnunquàm accretum, mole ampliſſimum, cum ſuis auriculis præter morem dilatatis : ejuſque ſuperficies ulcuſculis eroſa deprehenditur. Occurrit ſeroſa colluvies tùm in pericardio, tùm in cavo pectoris. Sanguis demùm ſtagnans in contextu mediaſtini nonnunquàm conſpicitur. Nec minùs memorabilia annotantur in abdomine; oculis enim ſubjiciuntur hepar inflammatum, tuberculoſum, vel ſckirrhoſum, lien triplo major, venæ portæ propagines ultra modum tumentes, &c.

Hæmoptyſeos accidentalis & recentis *curatio* coincidit cum eâ quæ congruit hæmorrhagiis : hæmoptyſis verò chronica phthiſeos inſtar, ratione affinitatis, pertractari debet. Præſentaneam ſanè, ineunte morbo, opem præſtant, in primo caſu, venæ ſectiones, quæ hanc fortè tutiùs præcavent : ſed haud majori quàm par eſt copiâ mittendus eſt ſanguis, ne proclives ægri in phthiſim delabantur. Depletis vaſis conducunt refrigerantia & demulcentia; hordeata nempè, emulſiones, decoctum oryzæ, althææ & nymphææ, oleum lini, &c. quæ ſub morbo leviore curationem abſolvere queunt : ſed ſi inter horum uſum ſanguis ubertim profluat, ad efficaciora deveniendum; ad adſtringentia ſcilicèt & vulneraria; in quorum cenſum

veniunt

veniunt pimpinella, urtica, consolida major, plantago, hedera terrestris & pervinca; rosæ rubræ & balaustia, mucilagines, catechu, sanguis draconis, succinum, corallum, lapis hæmatites & globulus martialis. Urgente demùm necessitate, vel sanguine pleno gurgite profluente, ad alumen, oleum vitrioli, & essentiam Rabel confugere expedit: sed haud nisi summâ cautelâ præscribi debent hæc postrema remedia; ne intempestivâ, vel subitaneâ sufflaminatione, sæviora emergant symptomata. Nec vetantur narcotica, si tussis ferocior hæmorrhagiam foveat; id genus sunt diacodium, pilulæ de cynoglosso, trochisci de karabe, &c. cum quibus tamen cautè mercandum. Postremò minime sunt posthabenda vincula artubus injecta, ut, vasis infrà ligaturam tumentibus, minor sanguinis copia ad cor & pulmones redeat; lintea aquâ frigidâ vel oxycrato imbuta scroto admovenda, aliaque adversùs hæmorrhagias recentes adhiberi solita.

HÆMOPTYSIS.

Apud saniores Medicos in confesso manet nil feliciùs usurpari ad hæmoptysim chronicam quàm *lacticinia*, cremores oryzæ, hordei & avenæ; jusscula è testudine, pulmone vitulino, &c. parata. Parùm conferunt in utroque casu cathartica: si tamen sordes in primis viis nidulantes ea expostulent; blandiora, ut cassia, manna, tamarindi, &c. sunt præscribenda. Omnia præsidia longè antecellit congruum victûs regimen; imò & opus est diætâ tenuissimâ, & demulcente, ubi viget hæmorrhagia. Aliàs danda est opera, ut à cupediis sapidioribus, vino & consimilibus, abstineant ægri; ut aurâ temperatiore fruantur & moderatè caleant: in otio insuper recumbant; atque præsertim sileant hæmoptysici, ne inter pulmonum actionem vascula recèns agglutinata iterùm dilacerentur; sub quâ conditione cave phthisim, morbi, de quo in præsentiarum pedissequam.

PHTHISIS.

SPUTUM sanguinis, tussis sicca, febricula vix conspicua, genarum rubor, æstus totius corporis, & præsertim volæ manuum, &c. sunt totidem phthiseos *prodromi*. Hanc produnt sputa fœda, glutinosa & purulenta; febris lenta & evidentior, quæ post pastum & serotinis horis exacerbatur; vox rauca & submissa, halitus fœtidissimus, respiratio impedita, dolor circà pectus, vel ad dorsum pertingens, marasmus, ungues incurvi, &c. Non tamen in omnibus hæc spectabilia *signa* morbum in propatulo sistunt; quin potiùs his deficientibus, vel dubiis, haud raró res in ancipiti versatur. Notare enim expedit tussim nonnunquàm esse siccam, nullumque erumpere screatum purulentum; etsi pectus pure scatet; imò & in quibusdam planè deficit tussis: nec desunt phthisici, haud procul à tabe remoti, liberè spiritum ducentes, & doloris planè expertes. Præterea asthma humidum, cum tussi chronicâ, non secùs ac catarrhus inveteratus, phthiseos faciem non

PHTHISIS.

rarò præ ſe fert, quâ decipiuntur imperiti; tuſſis verò ſicca & habitualis inſidum phthiſeos tuberculoſæ ſignum præbet. Sola igitur *ſputa purulenta* morbi characterem produnt; ſed nùm hanc naturam redoleant? arduum quandoque inquirere; cùm quotidiè excreentur in ſimpliciſſimo catarrho ſputa ſubalbicantia, fœdiſſima, fundum aquæ petentia, aliaſque ſinceri puris notas referentia; quæ tamen ratione indolis ab phthiſicorum ſputis longè diſcrepant. Nec certiores depromuntur notæ ex odore quem referunt, & ex horum ſapore ſolo ægrotantium relatu dignoſcendo. Pus tamen prunis injectum, quid fœtidi exhalat, ab alio odore diſtinguendum. Nihilominùs tantâ ſæpiùs caligine obruitur hujuſce morbi *diagnoſis*, ut nihil præter conjecturas aſſequi liceat, præſertim ſi à concretionibus ſteatomatoſis, tophaceis, gypſeis, &c. foveatur.

Noctes utplurimùm inſomnes ducunt phthiſici, & in alterutrum latus ægrè decumbunt. Cietur vomitus à tuſſi poſt paſtum accedente: prorumpunt, præſertim noctu, ſudores copioſiſſimi, puſtulæque pruriginoſæ totum quandoque corporis ambitum infeſtant. Accedit alvi fluxus, ut inquiunt, colliquativus, qui ſcilicèt contabeſcentiam poſt ſe trahit; emergunt aphthæ in ore jam ſalſedine affecto: urinæ minguntur oleoſæ: corpore jam macie confecto, excavantur oculi; naſus acuminatur; protuberant ſcapulæ; capilli decidunt; tument tibiæ, &c. Nonnulli demùm phthiſici tubercula cum ſputis excreant; non ſecùs ac calculos præduros, aut aſſicula diverſiformia, hordei vel piſi magnitudine; corpora polypoſa, ramenta pulmonum, vel membranæ bronchia obveſtientis, &c. Nec ſemper hiſce ſymptomatibus ſtipatur phthiſis; cùm haud deſint ægri quorum alteruter pulmo putredine planè abſumptum, pure totum ſpatium replente poſt mortem deprehenditur; qui tamen, uti ſuprà inculcavimus, in alterutrum, facili manente reſpiratione, cubare queunt, nullo dolore premuntur, nec tuſſi moleſtantur, &c. Quod ſtupendum phænomenum pluriès, poſt accuratam prægreſſi morbi notitiam inter *rimanda cadavera* obſervaſſe memini.

Phthiſim caveant quibus ineſt hereditaria labes, vel mala pectoris conformatio; & graciles ſtaturâ oblongâ donati. Hunc morbum promovent caſtra veneris, liberaliorque vini, liquorum ardentium & cupediarum uſus; conſuetorum ſanguinis profluviorum ſuſflaminatio; retrogreſſæ eruptiones cutaneæ; arthritis anomala; ulcera exhauſta, &c. *Suboritur* ab aſthmate, variolis & morbillis, peripneumoniâ, tuſſi catarrhali chronicâ, vulneribus, &c. Poſtremò inter luis venereæ, ſcrophularum, ſcorbuti, &c. ſymptomata numerari prædictum morbum neminem fermè latet.

Immedicabilis cenſetur phthiſis hereditaria, confirmata, vel ad certum gradum provecta: accidentalis verò, quæ ſcilicèt à peripneumoniâ, variolis, ſuppreſſis evacuationibus, &c. ortum mutuatur, curatu facilior evadit. Quoad ſymptomaticam, haud niſi ſublato primario morbo eradicari omnibus obvium. Funeris metum incutit febris acuta, hoc præcedente morbo, inſurgens; prodit enim plerumque à tuberculorum phlogoſi & purulentiâ: atque haud rarò intermittentium faciem præ ſe fert, licèt alte-

PHTHISIS.

rius ſanè ſit indolis. Minime mirum ſi febris acuta ſub hoc rerum ſtatu exſurgens, pro calamitoſâ habeatur; cùm neminem fugiat quòd morbi chronici qui in acutos vertuntur, cæteros ſævitie & pernicie antecellant: ſputa copioſiora & fœdiſſima, ſuffocatio, alvi fluxus, ſudores ubertim erumpentes, vel arenoſæ; vultus colorem plumbeum referens, capilli decidui, atrophia & virium defectus, pro mortis præconibus habentur. Levem moleſtiam creant tubercula, ni phlogoſi & ſuppuratione corripiantur. Conſtat tamen nonnullos phthiſicos, quorum ſputa ultrà omne dubium pus redolebant, congruo compoſito victûs regimine, per viginti, triginta annos & ultrà, vitam traxiſſe: quod evenit ubi ulcus pulmonum haud latè ſerpens, fontanellæ inſtar ſentinam præbet, quâ humores è noxiis, virulentiſque materiebus expurgantur; adeò ut haud citrà periculum exſiccentur prædicta pulmonum ulcera. Nemo neſcit phthiſim inter conſanguineos propagari; ſed nùm pertimeſcendum ſit illud contagium in conjugio nondùm liquet.

Sectiones anatomicæ horrendam & ſtupendam ſtragem à purulentiâ & putredine ortam exhibent: adeò ut mirari profectò ſubeat ægrotantes, his ſic ſe habentibus, haud citiùs occubuiſſe. Conſpiciuntur pulmones omnibus partibus vicinioribus arctiſſimè annexi; cur fit ut ſine laceratione evelli nequeant. Viſenda ſe præbet horum tunica craſſiſſima, calloſamque duritiem nacta. Deteguntur larynx, trachea & bronchia ulceribus exeſa. Repertus fuit larynx ſarcomate, vel fruſtulo pulmonis obſtructa. Abſceſſus integros, vel apertos; tumores anomalos, materiam melleam, ſteatomatoſam & putridam continentes; tubercula gypſea vel tophacea, & concretiones lapideas recondunt pulmones; qui etiam ſæpiſſimè purulentiâ per totam ſubſtantiam ſerpente, vel putredine conſpurcati ſe præbent. Nonnunquàm alteruter pulmo ulcere phagedænico planè abſumptus deprehenditur, vel exiguâ parte ſuperſtite; ac tanta ſæpiùs annotatur hæc horrenda ſtrages, ut omnem fidem ſuperet. In apricum veniunt pulmones exſucci, aridi, ſckirrhoſi; mediaſtinum purulentum & putridum. Occurrunt ſtagnationes ſanioſæ, vel purulentæ, tùm in cavo pectoris, tùm in ipſo pericardio, ob cordis exulcerationem, quod aliàs putridum, vel adipe obrutum invenitur. Nec thymo, ſæpiùs mali conſorti, parcit purulentia; qui ſcilicèt ita in nonnullis peſſundatur, ut pro præcipuâ morbi ſede haberi queat. In conſenſum etiam quandoque trahuntur viſcera abdominalia, hepar nempè, epiploon, pancreas, &c. in quibus eaſdem fermè defœdationes cernere licet.

Venæ ſectio, ineunte morbo, in nonnullis proficua cenſetur; aliàs inutilem operam navat vel noxam infert: de ſanguinis detractione notare juvat, quod hanc præcipere ſoleant imperiti, in hâcce febris acutæ ſpecie, quæ à tuberculorum inflammatione & ſuppuratione ſoboleſcit: ſed ab hâc intempeſtivâ ſanguinis miſſione pluriès iteratâ, ad æthereas ſedes properaſſe ægros pluriès vidiſſe memini. Nonnulli qui praxim à limine ſalutarunt, vel obſervationum anatomicarum fortè inſcii, tuſſim phthiſicorum pro

PHTHISIS.

ſtomachali perperàm habent : cur fit ut nil præter ſaburram in primis viis nidulantem cogitantes, catharticorum præpoſtero uſui, reluctante experientiâ, hæreant ; quibus ſtimulantibus irritari crabrones nemo non intelligit ; hinc minime mirum ſi plectantur ægri, quidquid delirant medentes. Haud tamen vetantur hæc remedia in pravis digeſtionibus ; ſed blandiora ſunt eligenda, & cum cautelâ præcipienda, ne vehementiori pulmonum æſtu, quem accerſere ſolent id genus medicamina, tuſſis recrudeſcat. Inter remedia phthiſi dicata primatum ſanè ducit lac ; nil enim efficacius reperiri, tàm ad ſanandum, quàm ad præcavendum huncce morbum, experientia quotidiana teſtatur : uſitatiora ſunt aſininum, equinum, caprinum & vaccinum ; quæ duo poſtrema pro omni alimoniâ uſurpari ſolent ; adeò ut alimentum, ut inquiunt, medicamentoſum præbeant : hæc eſt *diæta lactea* circà quam, ſi nil obſtet, totus verſari debet phthiſeos curationis cardo : ſi ab injecto lacte gravatur ſtomachus, hydrogala, vel lac copioſâ aquâ dilutum præſcribitur. Eumdem fermè effectum præſtat lac ebutiratum : huic obſecundant pectoralia demulcentia, borrago nempè, pulmonaria, herbæ capillares, tuſſilago & hiſpidula. Lactis vices ſupplere queunt juſcula è pulmone vitulino, vel teſtudine parata, cremores hordei, oryzæ, &c. Prodeſt ſub phthiſi tuberculoſâ, notante BOERHAAVIO, ſuccus endiviæ, lactucæ, cichorii & taraxaci. Præclara etiam munia obeunt *pectoralia* vulneraria & detergentia ; veronica nimirùm, hypericum & hedera terreſtris ; benzoinum & gummi ammoniacum ; balſama naturalia, balſamum Lucatelli, varia officinalia è ſulphure parata ; aquâ picea, pilulæ balſamicæ MORTON, &c. ſed cautè uſurpari debent hæc poſtrema ; ne ab horum præpoſtero uſu, jam æſtuans ſanguis ulteriùs excandeſcat. Nil ad morbi curationem conferre videntur abſorbantia, ſed variis ſymptomatibus, nimirùm aceſcentiæ primarum viarum, alvi fluxui, hæmorrhagiis, ſudoribus immodicis, &c. opitulari queunt.

Inducias agunt diacodium, pilulæ de cynogloſſo, aliaque hypnotica ; ſed cautè & opportunè debent exhiberi, atque certis cancellis contineri, ne ſymptomata leniendo noxam inferant ; morbumque jam adultum exaſperent. Quamdam opem præſtare ſolent, morbo nondùm provecto, aquæ minerales balſamicæ, Bonenſes nempè, Baregienſes, Montis Aurei, Cauterienſes, Balneolenſes, &c. Selteranas, non ſecùs ac aquam calcis, opportunè ſæpiùs lacti immiſceri jam ſuprà notavimus. De mercurialibus, ſudorificis, aperientibus & incidentibus, antiſcorbuticis, &c. quæ phthiſi duntaxat ſymptomaticæ congruunt, nil addimus : nec de cortice peruviano quem phthiſicis præſcribere haud detrectant, poſt BAGLIVIUM & ipſummet BOERHAAVIUM, celebriores Medici ; quod, pace ſecùs ſentientium, incongruum judicamus. Poſtremò equitationi indulgeant ægri ; ſe ambulando exerceant in loco edito, vel juxtà flumina ; aurâ temperatâ fruantur : aëremque inquinatum fugiant : verſentur inter abietes & pineta ut aërem terebinthinaceis effluviis imprægnatum inſpirent. A vino, liquoribus fermentatis, aliiſque luxurioſæ gulæ humidis blandimentis ; ab eduliis ſalſis, piperatis, &c. abſtineant ; &

victui vegetabili quantùm licet hæreant. Nonnullis prodest fumus herbarum vulnerariarum, vel bechicarum cum balsamis immixtarum, fistulâ congruâ haustus. Plures demùm fausto beavit eventu cauterium occipiti, scapulis, alterutrove brachio inustum, quod non nihil de materiâ morbosâ alliciendo, hanc sensim prorsùs eximere valet; præcipuè ubi phthisis à catarrho chronico, vel à quâlibet metastasi ortum trahit. Ubi demùm de peculiari quodam dolore in pectore conqueruntur ægri; egregiam opem fert setaceum, cuti parti affectæ prospicienti trajectum: ac fortè nihil efficacius excogitari potest. PHTHISIS.

VOMICA.

Occultatur in plerisque hic affectus, donec à disrupto intrà pulmones latente abscessu, pus vel parcâ copiâ, vel pleno gurgite haud citrà suffocationis periculum ad os irruat. Haud tamen suis *signis* defraudatur hæc puris collectio; tussiculâ nempè post pastum molestiori, nunc siccâ, nunc humidâ tenentur ægri, & de dolore pectoris obscuro conqueruntur: respiratio ab angustatis loculis pulmonaribus, nonnihil impeditur cum difficili decubitu in latus sanum; halitus fœtet & os inquinatur: plures anxietatibus laborant, sudoribus nocturnis diffluunt, vel alvi fluxu corripiuntur: alii fame quasi caninâ urgentur, vel cibi fastidio laborant; cum febre lentâ horis serotinis exacerbandâ conflictantur. Abscessûs à pulmonum phlogosi sobolescentis movetur suspicio, circà decimum quartum morbi diem; si malè se habuerit expectoratio, vel planè defecerit; si febris noctù cum sudoribus recrudescens subsistat; si haud desierint dolor, tussis, spirandi difficultas, aliaque purulentiæ symptomata. Ubi verò ortum ducit hic morbus à fluxione catarrhali chronicâ, aliâve pectoris læsione; à suppressis evacuationibus, vel repulsis eruptionibus, exhaustisve ulceribus externis; à contusione vel à vulnere; à metastasi febrium malignarum, putridarum, &c. clanculùm sæpè conficitur pus; nec nisi hoc erumpente se profert morbus. Post tabi à disruptâ cystide evacuationem, sputa in plerisque prodeunt purulenta, sublutea, saniosa vel fecum vini faciem referentia; livent digiti; tument crura; aliave se produnt phthiseos *symptomata*. Nec desunt qui unam integram vomicam, ovi columbini, vel gallinacei, magnitudinem adæquantem, imò & plures, haud sine suffocationis periculo, rejiciunt.

A tussi, clamore, sternutatione, aliâve pectoris commotione *dilaceratur abscessus*, sed cystidis hiatus haud semper bronchiis prospicit, quibus pus exitum per os sibi parat, quin potiùs in cavum pectoris nonnunquam diffunditur hic latex & inibi delitescit; donec partibus obviis labem inferens graviora concitet symptomata, in empyemate purulento observari

VOMICA.

solita. Addere lubet quod sæpiùs evenit ut collectum pus trans pleuram, musculos intercostales, diaphragma, ipsumque hepar viam ad exteriora sibi cudat; hinc fit ut felici sanè quidem exitu, nonnunquam in gracilibus extùs protuberet abscessus; qui tùm notissimâ arte chirurgicâ aperiri solet.

Vomica inter morbos *calamitosos* jure censetur: plures enim ab uberrimo puris, ad libram unam vel alteram accedentis, proventu suffocati, illicò è medio tolluntur. Ulcus à disrupto abscessu in nonnullis emergens latiùs serpit, & phthisim indomabilem parit. Hoc impendet infortunium, si accedentibus cæteris prædicti morbi indiciis, sputa purulenta & fœda ultrà quadragesimum diem ejiciantur. Haud rarò accidit, ut ulcus apertum certis terminis coërceatur; adeò ut exhinc emergat sentina, quà sanguis & humores, uti suprà notavimus, à noxiis materiebus per *anacatharsim* liberentur. Cystis post evacuationem plerúmque agglutinatur, & pus iterùm hùc colligitur, donec nova fiat dilaceratio; & sic deinceps; adeò ut plures ægrotantes viciès, trigesiès, & ultrà, hunc abscessum per vitæ curriculum evomuisse testentur historiæ. Nec desunt postremò juvenes, illibatâ aliàs humorum massâ, qui post exhaustum folliculum, carnibus rore nutritio ferruminatis, pristinæ sanitati restituti sunt: sed nonnullas reliquias plerúmque trahit hic morbi exitus, præsertim si haud liberè exerceatur respiratio; sub quâ conditione sibi caveant ex hoc affectu convalescentes. Nonnunquam evenit, uti jam notavimus, ut pus in cavum pectoris diffundatur; hinc empyema, de quo infrà, vel viciniora erodendo ad ambitum corporis appellat, & producto tumore sub digitis fluctuet. Aliàs tabum sanguini remixtum solis naturæ viribus, faustissimo sanè eventu, ad renes, vel fistulam intestinalem excernendum amandatur.

Nihil non movendum ut disrumpatur vomica intrà pulmones & per os promoveatur puris ejectio. Huic evacuationi facient inspiratus aquæ tepidæ vapor; diluentia & demulcentia interna, largâ manu exhibita; variæque pulmonum, totiusve corporis motiones; quibus addere licet tussim moventia, quæ tamen cautè adhiberi debent, ne à subitâ vomicæ dilaceratione, vel pure pleno gurgite erumpente suffocetur æger. Nullam opem conferunt venæ sectiones, quidquid in contrarium adducant Authores; sed alvus servanda est libera, laxantium & enematum ope: nec perstante abscessu integro planè inutilia sunt diuretica, sub spe futuræ metastaseos. Post disruptum verò abscessum, phthiseos instar pertractari debet hic affectus. Quapropter omnem implent paginam *demulcentia*, quorum selectiora audiunt lacticinia, cremores hordei & oryzæ, jusculа è pulmone vitulino & testudinibus parata, &c. Pluris etiam habentur *detergentia*, veronica nempè, mel, terebinthina, balsamum sulphuris, pilulæ MORTONI, &c. in eumdem scopum proficuè adhiberi queunt aquæ Bonenses, Baregienses, Montis aurei, aliæque minerales bituminosæ, quæ, cæteris consentientibus, plures quasi ex orco revocarunt. Suas laudes merentur cauteria & setacea, quibus saburra purulenta foràs sensim eliminari

potest. Multum denique prosunt aër apricus nullis noxiis effluviis inquinatus, equitatio, vectio in rhedâ; aliaque præsidia phthisicis dicata. Sub perenni pulmonum ulcere, à vetustiore vomicâ prognato, cavendum ne à vehementiori animi pathemate, ab inspirato aëre frigidiori, aliâve causâ sufflaminentur sputa: grave enim negotium facessere hanc suppressionem neminem expertum latet; hinc nihil non movendum, ut ab inspirato aquæ tepidæ vapore sputa revocentur, vel quâvis aliâ arte huic infortunio occurratur, sub quo sæpiùs mira præstat oxymel scilliticum, ex saturatâ infusione aqueâ florum sambuci propinatum, annuente clar. Tissot, de rebus practicis benè merito.

Vomica.

EMPYEMA.

Sic vocitatur hæc puris in cavo pectoris stagnatio quam sæpiùs post se trahunt vomica & peripneumonia; vel aliæ suppurationes, tùm pulmonum, tùm pleuræ, mediastini, diaphragmatis, hepatis, &c. accersunt. Idem sortitur nomen sanguinis vel chyli collectio intrà pectus post contusiones, vulnera; aneurismatis vel ductûs thoracici dilacerationem, &c. de quibus alibi. Ægrè *dignoscitur empyema*, de quo in præsentiarum, post peripneumoniam haud infrequens: suspicio tamen nascitur pus nidulari, si inter prædicti morbi curriculum parcus fuerit sputorum proventus; vel febris post decimumquartum vel vigesimum morbi diem, cum exacerbationibus serotinis persistat. Haud desunt tamen *notæ* quibus se prodit hic affectus: impedita scilicèt respiratio & tussis sicca: quoddam pondus circà pectus quo conqueruntur ægri; difficilisque in alterutrum latus decubitus: his addere juvat os fœdum, appetitum depravatum, tumorem crurum œdematosum, sudores nocturnos, rigores inordinatè recurrentes, anxietates, febris lenta, macies, &c. Nusquam demùm in propatulum venit id morbi genus, ni tactu vel auditu innotescat puris stagnantis collectio; quod haud raro evenire norunt Practici.

Nec ab omni empyematis metu vindicat largus, procedente peripneumoniâ, sputorum etiam optimæ notæ proventus: etenim hanc fœdissimam colluviem pluriès observasse memini in pectore eorum, quibus ob pleniorem, dùm viverent, anacatharsim, fausti exitûs spes affulserat; idemque testantur varii naturæ rimatores. Haud minùs *in ancipiti versantur* cætera tradita *signa*; præsertim ubi empyema à vomicâ, aliâve tardiori suppuratione originem ducit: plures enim ægros curandos suscepimus qui liberâ respiratione, nullâque urgente tussi, in utrumque latus pro lubitu decumbebant; in quibus post obitum alteruter pulmo putredine planè consumptus, compertus fuit, pristinum visceris locum replente hâc purulentâ

EMPYEMA.

ſpurcitie; quod haud citrà admirationem annotarunt adſtantes, & tradiderunt nonnulli Authores. Præfatis addendum, quandóque reperiri pus majori copiâ circà pulmones fluctuans ante decimumquartum peripneumoniæ diem; quod ſanè altâ mente tenere debent clinici, qui illud infortunium tùm temporis, nequidem ſubolfaciunt. Alium ſtupendum exitum annotavi in homine qui ante peripneumoniam pancraticâ ſanitate fruebatur, & trigeſimo ſecundo die morbi, ad patres migravit; cujus *exenteratum cadaver* pulmonem dextrum planè abſumptum exhibebat; ſincerum nempè pus & inodorum, vel lactis æmulum, integram pulmonis ſedem occupabat, exiguâ hujuſce viſceris parte ſuperſtite. Aliàs reperiuntur pulmones inflammati, skirrhoſi, abſceſſum recondentes, putridi & pleuræ annexi, quæ utplurimùm craſſior & purulenta conſpicitur. Quibus addere licet hepar purulentum, ulceroſum, &c.

Pus circà viſcera fluctuans nonnunquam reſorberi, & unà cum ſanguine, circulationis lege, ad renes, vel ſentinam inteſtinalem amandari jam ſuprà innuimus: apud omnes in confeſſo manet hæc præclara munia obire ſolas œconomiæ animalis vires; quibus tamen obſecundare cauto *laxantium, diureticorum*, imò & *ſudorificorum* uſu nil vetat. Sed futilibus hiſce tentaminibus nuſquam immorandum; ſi morbus in propatulo ſe ſiſtat: tùm enim nil non movendum, ut ſtagnans pus incunctanter ope phlebotomi, vel cannulæ acuminatæ, quam vocant *troicart;* aut topici cujuſdam eſcharotici ſubtrahatur. Plures fauſto beavit eventu hæc *paracenteſis*, tempeſtivè celebrata, priuſquàm ſcilicèt ſtagnans pus certam ſtragem ediderit; aliàs ægros, fatiſcentibus viribus, in orci fauces præcipites trahit hæc evacuatio. Haud citrà ſubitaneæ necis periculum exhauritur pus majori copiâ intrà pectus aggeſtum, quod tutiùs per vices educitur. Si hâc arte eductum tabum, ſincerum, album & optimæ notæ ſe præbeat, nonnulla emergit ſalutis ſpes: ubi verò fœtidum & lutulentum occurrit: ad tibicines mittere licet. Poſt hanc peractam evacuationem, injectionibus vulnerariis & detergentibus inhærendum; nec poſt habenda cætera præſidia, de quibus ſatis ſuperque dùm de phthiſi.

HYDROPS

Hydrops pectoris, et pericardii

HYDROPS PECTORIS, ET PERICARDII.

FREQUENTIOREM esse hunc affectum obscurum & ambiguum, quàm arbitratur Medicorum vulgus, docent *cadaverum sectiones*. Non secùs ac empyema, *difficilè innotescit* hydrops pectoris: nec faciliùs ab invicem distinguuntur prædicti morbi: qui etiam pro asthmate ab incautis pertractantur, quid hinc emergat omnibus obvium fit. Serum in cavo pectoris stagnans, raró pericardio parcit; nec ab hâc colluvie immunia sunt mediastinum, pleura & ipsimet pulmones qui folliculos aquâ turgidos recondere queunt. Tardè incedit hydrops pectoris & pericardii; ni à morbo inflammatorio ortum trahat. Ascitem sæpiùs post se trahit hydrops pectoris; & uterque morbus ut plurimùm ab anasarcâ sobolescit.

A signorum syndrome aquam in pectore stagnare conjicere licet; sed atrâ caligine sæpiùs obvolvitur hæc *diagnosis*. Ritè tamen perpensis signis à solertioribus traditis expiscari potest hujusce morbi indoles. Hunc scilicèt prænuntiare solent crurum vel scroti intumescentia œdematosa, dyspnœa levis cum tussiculâ siccâ vix advertenda; dein prodeunt sputa glutinosa; viresque nonnihil deficiunt cum levibus anxietatibus. Præsentem indicant respiratio frequens & difficilis, cum pinnarum nasi manifestâ expansione; quæ difficultas magis urget in situ horizontali; quâ scilicèt anxiè decumbunt ægrotantes; sæpiùsque ineunte somno molestè expergiscuntur. Plures cubitum ituri imminentis suffocationis metu torquentur; nec nisi inviti, haud exutis vestibus, ad lectum se conferunt; è quo sæpiùs cum impetu prosiliunt. Alii non nisi in sedili somnum capere queunt; nec desunt qui noctes planè insomnes ducunt, licèt inexpugnabili dormiendi necessitate premantur; ni sedentes proni pulvinariis incumbant. Omnes ferè siti, tussi nunc siccâ, nunc humidâ, vel cum sputo catarrhali laborant, & de dolore quodam obscuro & gravativo circà diaphragma, cartilaginemque xiphoidem conqueruntur, qui nonnunquàm ad scapulas & brachia pertingit. Intereà pulsus contractus, inæqualis & intermittens exploratur: aliàs exsurgit febris lenta, exacerbationibus nocturnis & rigoribus inordinatè recurrentibus stipata, tussis in dies crebrior & molestior evadit; ac erumpunt, jam provecto morbo, sputa cruenta; non secùs ac in peripneumoniâ: quandoque tamen evenit, ut tussis & sputa planè deficiant. Præter œdema crurum & scroti; pectus externum & brachia simili modo afficiuntur: tumet facies, & in fastigium attollitur abdomen. His accedunt cordis palpitationes, lipothymiæ, sudores nocturni, lumborum dolor, oris fetor, lotium paucum & crassum, demùm atro rubens, cum furfuraceo vel lateritio sedimento, &c. plures subitò & sine agone extinguuntur. Sed *infida* omnia hæc *signa* quæ aliàs in nonnullis planè desunt, ni à quâdam corporis motione

HYDROPS PECTORIS, ET PERICARDII

aqua fluctuans in pectore ab ægris percipiatur, vel ab adstantibus audiatur quo solo indicio, sub empyemate, rarò occurente, morbus de quo in præsentiarum, in propatulum venit. Hydrope pectoris, vel empyemate affectos in latus sanum ægrè decumbere, jam suprà notavimus: sed sæpiùs contrarium evenire observatione clinicâ & *autopsiâ anatomicâ* suffulti asserere minime dubitamus.

Hinc colligitur intricatissimam esse hydropis pectoris *diagnosim*; nec clariùs patet colluvies serosa in solo pericardio nidulans; quin potiùs cognitu longè difficilior, deficiente fluctuatione, evadit: tantâ enim caligine obruitur *hydrops pericardii*, plerumque cachexiæ pituitosæ, vel scorbuticæ soboles, ut de hoc etiam peritiores planè cæcutiant; quem haud rarum esse, liquet è *cadaverum sectionibus*. Hoc tamen nomine non insigniri debet hæc parca aquæ copia, quæ in omnibus ferè cadaveribus intrà prædictum cordis involucrum colligitur, cùm à partibus in sese concidentibus post mortem exprimatur, vel productum merè morbosum præbeat. Sed hæc sola pericardii, à collecto seroso latice, intumescentia, quæ inter rimanda corpora, primo conspectu, obvia fit, hoc nomen sortiri debet. Jam prolatis indiciis addere licet faciei colorem plumbeum, viriumque languorem, pulsum obscurum, cum frigore artuum marmoreo; lipothymias frequentes, cordis palpitationes, sitim, febrem lentam, difficilem decubitum in latus dextrum, &c. Præter hæc signa aliud recenseri potest, pulsus nempè tardissimus, quem se in simili casu observasse tradidit DIEMERBROECKIUS: unum enim inter plures vidi, appetitu & viribus ritè se habentibus, arteria viciès tantùm intrà horæ minutum micabat; qui inter majorem salutis spem è vivis sublatus, & *cultro anatomico* subjectus, pericardium in immensam molem à colluvie serosâ assurgens exhibuit: sed ut verum fatear, non in omnibus, sed in nonnullis duntaxat hoc annotavi phænomenum: adde quod in pluribus hydrope pericardii laborantibus, pulsus deprehendatur intermittens; adeò ut nonnunquam deficiant quatuor vel sex pulsationes: haud rarò etiam exploratur durus, inæqualis & convulsivus. De hydrope mediastini & pleuræ, prædictis cognato, nec dignotu faciliore nil addimus, ne repetitam crambem apponamus.

Asthma, phthisis, cordis palpitationes, aliique viscerum thoracicorum affectus hydropem pectoris sæpiùs accersunt; quem etiam *promovent* scrophulæ, scorbutus, lues venerea, &c. Huicque obnoxii sunt litterati vitæ sedentariæ plus æquo indulgentes, debiles, valetudinarii & cachectici. Summè *periculosum*, ac ferè indomabilem esse hydropem pectoris nemo nescit: plures tamen hoc morbo correpti, vitam ad plures annos protelant; nec desunt, si conjicere liceat, vel variis historiis sit fides, qui ab hydrope pectoris evaserunt: nil tamen certi de hâc re adduci potest; cùm solâ cadaverum sectione nitidè pateat hic affectus. Nonnulla igitur sanitatis spes affulget, ubi haud gravioribus stipatur symptomatibus prædictus affectus; accedentibus verò febre acutâ, anhelosâ, & anxiosâ respirandi difficultate, sputis cruentis, lipothymiâ crebrò recurrente, &c. mors præ foribus imminet.

Hydrops pectoris, et pericardii.

Numerosissimæ de hâc re prostant *observationes anatomicæ*; quibus infertur pulmones ob aquæ copiam plùs minùsve contractos, raro illibatos occurrere: skirrhosi enim, callosi, tuberculis mole variis obsiti, hydatidibus, receptaculisve merè aqueis scatentes, deprehenduntur; vel purulentiâ, putredine & gangrænâ defœdantur; præcipuè post peripneumoniam, phthisim, aliosque pulmonum affectus; qui uti jam innuimus, hydropem pectoris sæpiùs post se trahunt. Pleura insuper crassissima, & ad cartilaginis duritiem accedens, nonnunquam occurrit. Thymus skirrhosus, callosus vel mole amplissimus, nunc putredine confectus conspicitur. Latex in uno vel altero pectoris latere, vel in utroque stagnans, limpidus, spumosus & inodorus; subcæruleus, flavus, mucosis telis conspurcatus, saniosus, purulentus, lutulentus & fœtidus oculis subjicitur. Rariùs observatur hydrops cysticus, mediastini scilicèt, pleuræ, &c. Ad hanc speciem referri debet hydrops lacteus, à disrupto ductu thoracico oriundus, quem nonnulli annotarunt: sed haud infrequens est colluvies pericardii, nunc merè aquea, nunc saniosa & purulenta. Cor in aquâ, suo involucro coërcita, fluitans; mole amplissimum, ulceratione erosum deprehenditur: ejusque valvulæ, præsertim semilunares, osseam, lapideamve, duritiem sæpiùs referunt. Easdem fermè læsiones cernere licet in visceribus abdominalibus, hepate scilicèt, liene, pancreate, stomacho, &c. circà quæ fluitat similis diluvies: quibus addere licet concretiones lapideas in vesicâ felleâ sæpiùs latitantes. E quibus benè perspectis luce clariùs patet, cur pauci huncce morbum eluctentur.

Hydropem pectoris pro asthmate sæpiùs ab incautis haberi jam suprà notavimus; hinc minime mirum, si hunc venæ sectionibus perperàm aggrediantur; quibus scilicèt fatum acceleratur. Hydropem pectoris *curandi modus* haud differt à methodo, in colluviei serosæ conspectu generali jam traditâ, quæ versatur circà *cathartica*, roborantia & aperientia; ac præsertim diuretica. Nullus ambigendi locus quin nonnullis optimè cesserint purgantia per alvum; sed constat quoque plures ab inopportuno horumce medicaminum usu in marasmum lethalem incidisse: hinc cautè explorari debent horum vires, ne vitio vertantur: inter usitatiora recensentur rheum, jalapium, diacrydium, elaterium, pulvis de tribus, aquila alba, syrupus de rhamno cathartico, &c. Parùm profuisse gummi guttam in hâc hydropis specie multiplici experientiâ constat.

Superfluum serum foràs tutiùs elutriatur *aperientibus* & *diureticis*, quæ circulationis lege cuncta permeando, materiam morbosam unà cum lotio, ad renum incernicula devehunt. Cæteris congeneribus sanè præstat scilla, vinum & oxymel quæ ex hâc parantur. Suas laudes merentur bryonia, aselli, crocus & sal martis; tartarus chalybeatus, sal tamarisci, &c. quibus addere juvat baccas juniperi, cassiam ligneam, aliaque tonica, quæ aperientium & diureticorum vires sæpiùs egregiè æmulantur. Sibi par fortè non habet kermes minerale, quod naturæ conaminibus obsecundando nunc catharsim, nunc diuresim vel diaphoresim movet: præclaram in

Hydrops pectoris, et pericardii.

hocce casu prædicti pulveris, refractâ dosi exhibiti, efficaciam pluriès expertus novi. Quod attinet ad depurantia, sudorifica, antiscorbutica, &c. quæ sæpiùs faustè usurpantur; hydropi pectoris symptomaticæ duntaxat congruere videntur; vel potiùs primario morbo è quo sobolevit. Bechica verò & expectorantia pro re natâ proficua & inter mera palliativa referenda consultò prætermittimus.

Inertia, ut verum fateamur, in plerisque sunt hæc *præsidia*, ni latex morbosus arte chirurgicâ, omnibus sub hoc casu decantatâ, sed raro institutâ; non secùs ac in empyemate, priùs evacuetur: sublatâ enim aquâ pulmones obruente suam actionem feliciùs exerere valent prædicta medicamina: neminemque eruditum latet plures ægros ad incitas redactos, ex orci faucibus, utroque præsidio, ereptos fuisse. Experientiâ teste, decem vel duodecim aquæ libræ, citrà maximum virium dispendium, *paracentesi* educi queunt: sed tutiùs sanè est hanc evacuationem per vices moliri. Haud reticendum quòd hoc curandi ritu sæpissimè defraudentur ægri, quorum morbus in obscuris latet: minime sanè mirum, si raro celebretur paracentesis adversùs morbum quem solâ, utplurimùm, suspicione assequi licet; ita sanè intricatâ, ut quid certi concludi nequeat; donec evidentioribus signis se prodente morbo, sit cogitandum de exsequiis. Prætereà infelicissima sæpiùs fuisse id genus tentamina satis superque notum manet. Præclusis tamen omnibus aliis medendi viis, nec reluctantibus ægris, aliquid fortunæ committere haud nefas. Post hanc peractam operationem ope cannulæ cuspidatæ, serum denuò colligi solet; cur fit ut pluriès haud citrà ægrotantium damnum iterari debeat: hinc satiùs est vulnus phlebotomo inflictum hians servare, ut præcaveatur stagnatio; & æger metu novæ punctionis non torqueatur. Quibusdam demùm profuerunt vesicantia, cauteria & setacea: aliis arrident crurum tumidorum & scroti scarificationes aut inustiones: sed haud citrà gangrænæ periculum adhiberi illud postremum auxilium suprà monuimus; quod infortunium præcaveri posse saturato corticis peruviani fomento notasse juvat.

CORDIS PALPITATIO.

Cordis palpitatio.

AB obſcuris, *ad abſtruſiora* pergimus, dùm cordis affectus adumbrandos ſuſcipimus: pauca enim de hâc re eruuntur ex eruditorum adverſariis; ſi tamen excipias clariſſimi SENACI opus elaboratiſſimum, comptiorique calamo expolitum: nullis enim parcens laboribus peritiſſimus Author, inter abditos naturæ humanæ receſſus luſtrando, multa ſanè notatu digna è ſectis cadaveribus deprompta, aliaque innumera ad artem clinicam ſpectantia, libro nuperrimè recuſo, dilucidè tradidit; quæ vel contracta recenſere vetat anguſtior pagina, nec ſinit propoſitum. Quapropter de tribus duntaxat vulgatioribus cordis affectibus, totidem diſtinctis articulis, coincidentibus cum aliis fortè omnibus hujuſce organi læſionibus verba facere expedit, ne præfixos limites exceſſiſſe criminemur.

Palàm ſanè *proſilit cordis palpitatio*; cùm tactu, viſu & auditu percipi valeat; ſed ægrè diſtinguitur *eſſentialis* à *ſymptomaticâ*: nec dilucidiùs innoteſcit genuina palpitationis *cauſa*. In ſpaſmodicâ tamen hujuſce viſceris contractione, quâ thalamorum latera inani niſu cruoris expulſionem moliuntur, credere par eſt. Palpitationem dolore nonnunquam ſtipatam, quâ cor versùs coſtas diversâ vi arietat, eſſe convulſionis conſortem, exindè patet, quòd ab ejus vehementiâ non ſolùm vox & reſpiratio lædantur; ſed etiam coſtæ à ſuâ ſede dimoveantur, vel frangantur. Pulſus, *procedente morbo*, contractus, inæqualis, intermittens exploratur; adeò ut minime conſonet cordis motioni: ingruit vertigo, cum viſûs obtenebratione. Flatulentiâ torquentur ægri, & de quâdam in parte affectâ vellicatione conqueruntur, &c. Syncopem nonnunquam prænuntiat cordis palpitatio; vel aſthmati convulſivo, pectoris hydropi, leucophlegmatiæ, &c. ſociatur. Alterius eſt indolis *cordis tremor*, quem pro palpitatione perperàm habent imperiti; licèt ab hâc apprimè diſtinguatur pulſu debili, viribus fatiſcentibus, lipothymiis, ſudore frigido, aliiſque mortis præconibus.

Natales ducit cordis palpitatio ab aortæ anguſtiâ, vel aneuriſmate; ab ingenti cordis mole; à pericardii abſceſſu, aliove vitio organico; ut de commentitiis polypis ſileamus. Promovetur à plethorâ, vel à conſuetorum ſanguinis profluviorum ſufflaminatione; ab eruptionum cutanearum repulſione, annoſorumque ulcerum coalitu: ſoboleſcit à variis ſtomachi morbis, à diverſæ ſortis febribus, &c. Hanc poſtremò accerſunt inſolens gaudium, iracundia, timor, terror, ſollicitudines, aliaque animi pathemata graviora: ut ſileamus de nonnullis odoramentis, de immodicis exercitationibus, &c. quæ etiam hanc promovere queunt. Ad cordis palpitationem proclives ſunt cachectici, hypochondriaci, ſcorbutici & arthritici;

Cordis palpitatio.

huic obnoxiæ sunt hystericæ & chloroticæ : sæpiùs demùm invadit valetudinarios, helluones, in otio recumbentes, &c.

Periculi expers est cordis palpitatio à causâ accidentali & fugaci procedens, nec semper ominosa censetur symptomatica, dummodò morbo indomabili minime submittatur : sanitatis demùm spes affulget, si à nervorum læsione generali progerminetur ; vel à consensu partium qui inter frequentiores morborum causas jure numeratur. Secùs verò evenit si à vitio cordis organico prodeat ; quod suspicari licet, ubi palpitatio crebriùs recurrit, vel continuò ægrum conflictat. Quo læsionis genere inter palpitationem afficiatur præcipuum circuitûs sanguinis organum meris conjecturis assequi licet : nec hilum proficerent clinici, etiam notissimâ morbi indole, cùm nullam fermè curationem admittat hæc labes organica ; uti ex infrà dicendis luce clariùs patebit.

Secta cadavera cor multifariàm labefactatum exhibent : phlogosi nempè & purulentiâ correptum, vel adipe obrutum, conspicitur : passim in ipso occurrunt tubercula ; ejusque ambitus haud raro exulceratione defœdatur. Insuper stupendam quandóque molem assequitur prædictum viscus ; cujus thalami, auriculæ & appensa vasa ultrà modum aliàs dilatantur. Binæ majores arteriæ cum coronariis, osseam duritiem sæpiùs referunt ; nec ab hoc vitio immunes sunt valvulæ, tùm auriculares, tùm arteriosæ ; quæ aliàs tuberculis asperæ, vel lapideæ visendæ se præbent ; invicem annexæ, absumptæ, &c. detegitur sarcoma cordi adnatum. Concrescunt corpora lapidea, tùm juxtà cordis ostia, tùm in ipsismet ventriculis & pericardio ; in quibus etiam vermes nonnunquàm latitare traditur. Conspiciuntur venæ coronariæ præter solitum ampliatæ & varicosæ. Flatum, serum, colluviem saniosam vel purulentam, recondit pericardium ; quod aliàs pinguedine obrutum, carnosum, cartilagineum, osseum, tumore exasperatum, & cordi accretum conspicitur. In nonnullis planè desideratur hæc capsula. Visenda se præbent aortæ ejusque propaginum aneurismata ; nec parcit arteriæ pulmonari illud vitium. In propatulo denique fiunt costæ à genuinâ sede depulsæ vel fractæ ; ingens hepatis, lienis & pancreatis moles : ut de hydrope pectoris, variisque tùm pulmonum, tùm viscerum abdominalium læsionibus, quæ parùm ad nostram rem pertinent, conticeamus : quibus addere licet nonnunquam omnia sana reperiri, tùm in thorace, tùm in abdomine ; sub quo casu causam morbi in ipsismet nervis latitare haud falsò injicitur.

Inducias agunt *venæ sectiones* in vehementioribus cordis palpitationibus, à quâvis causâ oriundis ; nec inutiles censeri debent in idiopathicis ; licèt impares sint superando morboso obici : sed haud citrà periculum adhiberi queunt, ubi vires deficiunt ; mortemque inferunt in tremore cordis. Faustè præcipiuntur cathartica ; si sordibus scateant primæ viæ ; caputque gravetur : cautè tamen sunt usurpanda ; vel mitiora seligantur, ne hoc stimulo irritentur crabrones. Mira præstant diluentia & refrigerantia ; largus scilicèt aquæ simplicissimæ potus ; aquæ minerales acidulæ & martiales,

nonnullæque thermales; ſerum lactis vel ipſummet lac, &c. His ſæpiùs proficuè ſociantur aperientia, quorum uſitatiora ſunt crocus martis, tartarus martialis, & ſal tartari, aſelli, ſapones, &c. Sed præcipuus curationis cardo verſatur in congruo regimine: plus enim, ſub hoc rerum ſtatu, victûs rationi quàm pharmaciæ tribuendum eſſe nemo non intelligit.

Cordis palpitatio.

Suas laudes merentur præcipuè *adversùs cordis tremorem* ſtomachica & amara; fumaria nempè, ariſtolochia rotunda, rheum, cortex peruvianus, caryophylli, cinnamomum, elixirium proprietatis, &c. Pluris etiam habentur abſorbentia, ubi colluviei acidæ nonnulla occurrunt indicia. Nocentiſſima verò ſunt narcotica; ſed haud vetantur alterius ſortis ſedantia, nitrum nempè, pulvis temperans, liquor anodynus mineralis, ſal ſedativum, &c. Morbum compeſcere ſolent antiſpaſmodica, camphora nimirùm, caſtoreum, ſuccinum, flores benzoini, aqua florum aurantiorum & tiliæ, meliſſophylli, &c. ſed raro hunc profligant. Pluribus demùm opitulantur enemata purgantia & carminantia; fotus emollientes, ſemicupia, pediluvia, hirudines vaſis hæmorrhoïdalibus admotæ; camphora ſacculo excepta, & regioni cordis admovenda, &c. Mantiſſæ inſtar addere lubet inanem operam ludere, hæc omnia auxilia, ni morbi primarii habeatur ratio, in quâ verſari præcipuum curationis momentum cuivis obvium ſit.

OPPRESSIO CARDIACA.

ANIMI pathemata vehementiora, tùm grata, tùm triſtia hunc morbum vulgatiſſimum, de quo tamen altum apud Authores ſilentium, poſt ſe trahunt: ſub variis gradibus ſe profert hæc cordis læſio, quæ nunc verſatur circà levem, & quaſi ſepultam, graviditatis ſenſationem in regione cordis, magis ſuâ pertinacitate, quàm moleſtiâ ingratum; de quâ, ob apprimè notam cauſam, parùm curant ægri; etſi mente & ſtomacho tantiſper laborant; & identidem anxietate, vel angore in præcordiis conflictantur. Aliàs hîc loci graviùs moleſtantur; & de quâdam ſarcinâ cor premente, atque ad ſuſpiria cogente, queruntur. Hæc ingrata ponderis quaſi prementis ſenſatio *coudoun* audit apud Accitanos & Gallo-Provinciales; nomine ducto à malo cydonio, quod cordis molem & formam ſat accuratè exprimit. Aliter ſe res habet; ubi hic morbus, ratione gravioris cauſæ, vehementior ingruit, & ad ſummum acuminis gradum pervenit; ſub quo, veluti à conſtricto pectore, ægrè exercetur reſpiratio; & ominoſa inter ejulatus & querulum anhelitum, concitantur ſymptomata: obſcurè audiunt & intelligunt, tanquam aphoni jacentes; vel nonnulla verba effutiunt. Nonnulli convulſiones, tremores, vel cordis & muſculorum palpita-

OPPRESSIO CARDIACA.

tiones patiuntur; ob spirituum quasi torpescentium ataxiam; vel totius systematis nervosi spasmum. Morbo ad hunc gradum provecto, nil calamitosiùs excogitari potest: adeò ut plures, sub hâc rerum conditione, in syncopem spasmodicam delabantur; vel primo insultu repentinâ morte obripiantur; quo superato, haud nisi post summos & tædiosos labores, lethum effugiunt senescentes & valetudinarii; qui sæpiùs intempestivâ dein medicatione in vitæ periculum denuò adducuntur. Major affulget salutis spes ergà juvenes, qui etsi primo morbi incessu velut morituri jacebant, brevi tamen incolumes evadunt.

Jure sanè quidem dicitur *oppressio cardiaca* hic affectus, quo obruuntur cordis vires, quod etsi genuina sedes morbi, haud tamen primariò afficitur; cùm nullum sit dubium quin à priùs affecto sensorio communi in consensum trahatur cor; non secùs ac respirationis organa, & ipsemet ventriculus qui tùm suis obeundis muniis impar evadit. Ponderis & constrictionis spasmodicæ sensatio in regione cordis præcipuum hujusce ægrotationis symptoma audit; adeò ut manum, vel incogitantes admoveant plerique ægrotantes, etiam sensibus quasi orbati, vel tanquam apoplectici jacentes; vix tamen immutatis pulsu & colore faciei, uti nonnunquàm observasse mihi contigit. Equidem facilè intelligitur cur in gravioribus animi perturbationibus cerebrum primo morbi impetu tactum, brevi cor in consensum trahat; non secùs ac pericardium, diaphragma, os superius ventriculi; vicinioresque partes, notissimâ sympathiâ ejusdem sortis participes. Hinc patet cur ab irâ & timore; æquè ac à summo gaudio afficiantur præcordia, & cor quodam torpore corripiatur, vel suffocanti palpitatione teneatur: neminem enim fugit nonnullos summo terrore, vel sinistro & inexpectato nuncio perculsos, subitò corruisse, vel morte repentinâ raptos fuisse.

Ad hoc ægritudinis genus procliviores censeri debent systematis nervosi morbosâ, congenitâve debilitate; vel nimiâ, ut inquiunt, sensibilitate donati; meticulosi scilicèt & pusillanimes, melancholici & hypochondriaci; qui demùm suî anxii, perenni cujuscumque eventûs formidine premuntur: hinc intelligitur cur mulieres, & præsertim hystericæ, huic ægritudini sunt obnoxiæ. Hocècontrà infortunium eluctantur apathici & impavidi, vel à vehementioribus animi pathematibus planè soluti. Certis cancellis coërcitum hoc malum periculi expers est; sed si ad supremum gradum provehatur, cum pravâ & præviâ viscerum dispositione, feralem habere potest exitum; vel subitò enecare: aliàs, superato primæ & procellosæ invasionis impetu, collectis viribus ad vivorum numerum revocantur ægri; lassitudine dein, totiusque corporis torpore & ignaviâ, vel memoriæ debilitate aliquandiù laborantes, præsertim, uti suprà innuimus, in provectiori ætate.

Curatio, naturæ viribus submissa, paucis peragitur: ideò caveant polypharmaci, ne intempestivis remediis ægrotantium res in deteriora ruant. Exulare debent venæ sectiones quæ sub hoc primo rerum statu pro exitialibus,

libus, nemine, ni fallor, refragante, habentur. Nec minùs pertimescenda emetica & cathartica, quæ plus damni quàm emolumenti inferre solent: solâ enim cunctatione evincitur in plerisque hic affectus, qui ideò progressu temporis cicuratur, & sensim evanescit; vel nonnullæ ægritudines, plus minúsve contumaces post se trahit; præsertim in senescentibus & valetudinariis. Intereà naribus admoventur antispasmodica fortiora, acetum nempè acerrimum, aqua melissæ composita; spiritus salis ammoniaci; sal anglicanum, oleum succini, &c. Confert largus aquæ potus, quantùm licet à faucibus, quæ haud rarò constrictione spasmodicâ tentantur: valent aqua florum aurantiorum, guttæ anglicæ, aqua dicta *de luce*, vel spiritus salis ammoniaci succinatus. Omni ope enitendum ut alvus enematibus emollientibus, & catharticis, solvatur; quibus frustrà adhibitis addere juvat vinum emeticum turbidum. Nec inutilem opem præstant frictiones in artubus, tùm superioribus, tùm inferioribus, celebratæ; ut de variis aliis adminiculis, quæ pro re natâ adhiberi queunt, sileamus.

OPPRESSIO CARDIACA.

Quod ad *morbi reliquias* attinet, capitis nempè gravitatem, memoriæ debilitatem, oculorum obnubilationem, stuporem partium, spirandi difficultatem, præcordiorum angustiam, cordis tremorem vel palpitationem, aliosve affectus spasmodicos: pluribus à primo insultu elapsis diebus, solitis & notissimis præsidiis impugnantur: nimirùm venæ sectionibus, hirudinibus, vesicatoriis & cucurbitulis; laxantibus & catharticis; diluentibus, antispasmodicis, &c. Nihil denique non movendum ut omnem mœrorem & tristitiam excutiant ægri; ut sedulò amoveatur quidquid mentem in violentos impetus præcipitem agere potest. Sapientibus econtrà monitis, blandis adhortationibus, vel gratis confabulationibus, in meliorem spem erigantur: severis cogitationibus, vel intempestivis meditationibus nusquam indulgeant. Quidquid demùm morbum fovere potest, viriliter arceant; & mentem, quantùm sinit rerum conditio, ad hilaritatem componant.

Syncope, vel animi deliquium.

SYNCOPE, VEL ANIMI DELIQUIUM.

NEMO nescit cardialgiam, debilitatem, faciei pallorem, visûs obnubilationem, tinnitum aurium, sensûs & motûs primò obscurationem, deniquè omnimodam feriationem, frigiditatem, &c. esse vulgatissima syncopes *indicia*. Sed alia sunt quibus differt ab apoplexiâ & affinibus, in quibus sensus & motus etiam abolentur; nec deficiunt alia signa quæ versantur circà observatum pulsûs & respirationis rhythmum. Etenim in syncope, cordis & thoracis motus planè deficere videntur; adeò ut ægri animam egisse videantur, & solâ membrorum flexibilitate à mortuis planè discrepent. Sed hic est ultimus syncopes gradus, quorum levior, sub quo sensationes non planè abolentur, *lipothymiæ* nomine insignitur; & apud nostrates audit *défaillance*, ou *évanouissement*. Signis prolatis, totidem prodromorum instar, sæpiùs prænuntiatur syncope; aliàs illicò ingruit. Brevi utplurimùm fugatur hic affectus, vel spontè desinit: nonnunquàm tamen ad plures horas, imò & diem integrum protelatur: è quibus longioribus insultibus nonnisi defessi, & quasi ab immani labore fracti evadunt ægri, qui processu temporis pristinæ sanitati restituuntur.

Immodicum sanguinis, alteriusve laticis, profluvium; non secùs ac cujuscumque liquidi majori copiâ in cavo pectoris & abdominis aggesti evacuatio syncopem accersere solet. Hanc etiam *promovent* virium ab alimentorum penuriâ exsolutio: idemque impendet infortunium, si vires ab ingluvie obruantur, vel ab ardentioribus amplexibus cupidinis exhauriantur: nec desunt exempla variorum utriusque sexûs inter coitum extinctorum. Contrahitur à vehementiore animi pathemate, terrore nempè, irâ, mœrore, &c. non secùs ac à cadaveris, serpentis, muris, alteriusve objecti invisi conspectu: eumdem effectum exerunt nonnulli odores, musci nempè, ambræ, rosarum, jasmini, &c. Concitatur à simplici venæ sectione, aliove sanguinis profluvio; à quovis dolore acutissimo, à narcoticis, venenis, vermibus, &c. Huic morbo obnoxii sunt debiles & valetudinarii; cachectici, hypochondriaci & hystericæ, arthritici, plethorici, &c. Syncope demùm febres haud raro antecedit, atque inter variorum morborum ominosa symptomata numeratur. Qui sine causâ manifestâ animo linquuntur, inquit HIPPOCRATES, hi derepentè moriuntur: verissimum esse illud effatum satis superque testatur experientia: hoc præsertim imminet infortunium, si æger sit senio confectus; si crebrò recurrat prædictus morbus; ejusque insultus diutiùs producantur: sed ubi causam fugacem agnoscit, periculo vacat.

Incisis hoc morbo interemptis, in apricum venit pericardium cordis ambitui agglutinatum, adipe obrutum; aquâ, sanguine vel pure, hùc collectis turgens diversimodè labefactatum, vel planè absumptum. Cor mole

maximum, phlogosi & purulentiâ tactum; ulcusculis externis, ad auriculas haud raro pertingentibus, exesum; ultrà modum, cum suis appendicibus, dilatatum conspicitur: passim in eodem viscere reperiuntur tumores, & pustulæ diversæ sortis. Valvulæ & arteriæ; tùm majores, tùm coronariæ, osseam duritiem nonnunquam contrahunt. In plerisque, patent venæ cerebri, flatu turgidæ, præsertim post numerosiores venæ sectiones, vel immodica cruoris profluvia. Supervacaneum foret hîc mentionem subjicere de variis cerebri & meningum læsionibus, de pulmonum, pleuræ, mediastini & diaphragmatis phlogosi & purulentiâ, de hydrope pectoris, de pravarum digestionum reliquiis; variisque stomachi, hepatis, lienis, pancreatis, mesenterii, uteri, ovariorum, &c. læsionibus: sed non abs re erit nonnulla per transennam in medium adducere de *commentitiis illis polypis*, ab Authorum turbâ celebratis, qui nil aliud sunt quàm concretiones sanguineo-lymphaticæ, quæ interstitia columnarum replentes, totidem radicibus cordis substantiæ implantari videntur.

SYNCOPE, VEL ANIMI DELIQUIUM.

Rei specie decepti sunt qui de polypo cordis scripserunt: hæc enim concretio sanguinea trabibus & columnulis cordis alligata, primo intuitu, refert substantiam carneam variis radicibus instructam; quæ accuratiori examini subjecta concretionem merè sanguineam prodit; nil discrepantem ab illâ crustâ subalbicante, sanguini venæ sectione educto innatanti: hæc substantia cruore levior, corii instar firma & tenax, quæ *coëne* apud nostrates audit, sanguine refrigerato concrescit in corde, non secùs ac in patellâ. Si *polypi* nomine intelligatur sarcosis è cordis contextu prodiens, non secùs ac narium polypi è membranâ pituitariâ exsurgunt; talem nusquam observari in corde asserere nulli dubitamus. Mirum sanè foret inter tot millia cadaverum, quæ per triginta annos in nosocomiis secanda curavi; ne unum quidem polypum se visendum præbuisse; quem tot Medici, qui, tanquàm canis è Nilo, nonnullis dissectionibus per vitæ curriculum interfuerunt, pluriès se compertos fuisse somniarunt. Sed ab hoc crassissimo errore vindicantur solertiores, quibus lubuit huncce sanguinem compactum, vel contextum fibrosum, primo intuitu, referentem, concretionis polyposæ nomine salutare. Absit tamen ut pro causâ syncopes vel mortis subitaneæ, habeantur prædictæ concretiones; quæ potiùs inter, vel post obitum, efformari videntur. Hinc intelligitur cur vulgatissimæ occurrant, tùm post morbos acutos; tùm post chronicos: non secùs ac cùm sanguis venæ sectione eductus, ratione peculiaris indolis in coagulum densum & subalbicans facessit; sic post obitum, vel deficientibus motu & calore concrescit in suis receptaculis prædictus latex.

Nemo non novit *præsidia extemporanea* adversùs syncopem adhiberi solita: ad locum scilicèt apricum feruntur ægri, & in situ horizontali collocantur; ac quocumque modo agitantur & vellicantur: facies aquâ frigidâ inspergitur: avelluntur pili: ori inditur frustum salis cibarii: liquores fragrantiores; acetum nempè, aqua Reginæ Hungariæ, vel melissæ composita; spiritus salis ammoniaci sincerus vel succinatus, &c. naribus &

Syncope, vel animi deliquium.

temporibus admoventur; summamque opem conferre queunt sternutatoria. Panis tostus, vino irroratus, & aromaticis conspersus, scrobiculo cordis, volæ manuum & plantæ pedum imponitur: refrigerata extrema linteis calidis obvolvuntur; frictiones cum pannis asperis celebrantur, &c. Intùs exhibentur liberâ deglutitione cardiaca & cephalica; vinum nempè generosum, aqua cinnamomi, imperialis & theriacalis, aliaque id genus innumera, quibus cordis vires refocillantur; & ejus motus perennatur: aliàs cum cautelâ ori instillantur, ne glottidem, haud sine ægrorum periculo, subeant. Nec omnibus tamen congruunt prædicta stimulantia interna: vetantur enim, si incusetur hæmorrhagia, quæ horum adminiculo foveri potest. Suam opem etiam conferunt enemata acriora, cucurbitulæ scarificatæ, vesicatoria, &c. sed tardiora hæc præsidia rarò usurpari posse adversùs morbum brevissimum facilè intelligitur.

Quod ad *venæ sectionem*, quæ incassùm sæpiùs tentatur, spectat; non solùm rarò conducit inter paroxysmum; sed sæpiùs noxam infert; præsertim ubi ingestorum copiâ gravatur stomachus. Opportunè verò extrà paroxysmum sæpiùs celebratur, & inter *auxilia prophylactica* jure numeratur. Sed tutiùs fortè præcavetur hic morbus cauto emeticorum & catharticorum usu: præter quam quòd eò sit collimandum, ut alvus servetur libera; ne primæ viæ, cor in consensum sæpissimè trahentes, pravis digestionum reliquiis lacessantur. Haud in alium scopum proficuè sæpiùs adhibentur absorbentia, stomachica & amara, quæ hujusce saburræ genesi adversantur; nec despicienda sunt roborantia & martialia, quæ cordis & vasorum vires adaugendo, sanguinis stasim præcavent. Sed hæc omnia fortè antecellunt congrua victûs ratio, hilaritas, gratæ exercitationes, &c. Nec licet suprà laudata remedia indiscriminatim adhibere; cùm delectu opus sit priùs habitâ ratione morbi causæ, uti nemo non intelligit.

Haud abs re erit nonnulla, parergi loco, addere circà *mortem repentinam*, quæ apoplexiæ, catarrho suffocanti, & syncopi vulgò referri solet; licet diversi alii sint morbi, & innumeræ causæ quæ hominem præter exspectationem celerrimè rapiant: quod fatum sæpiùs opportunis remediis præcaveri & averti posse, dummodò innotescant prodromi & causæ; ultrà omne dubium manet. Variis enim historiis constat plures pro subitò interemptis habitos, imò & sepultos, arte vel spontè evasisse. Adeò ut incerta sint mortis indicia, ni corpus jam putrescere & fœtere incipiat; vel infigatur ferrum candens plantæ pedum, nullâ excitatâ sensatione. E conspectu etiam oculorum, qui post obitum suo nitore planè defraudantur, erui possunt latentis vitæ signa. Aliàs admoveri potest vesicatorium cantharidibus saturatum, quod in cadaveribus ne minimum effectum edit. Inter causas mortis subitaneæ frequentiores recensentur victus opimus, & lautior; temulentia, plethora, obesitas & inedia: vita deses & otiosa; arthritis anomala; consuetorum sanguinis profluviorum suppressio; eruptionum chronicarum retrocessus; veterum emunctoriorum exsiccatio; graviora animi pathemata; castra veneris; insolatio & frigus

intenſiſſimum; fumus carbonum, mephitis, aliæque ſuffocationis cauſæ, de quibus ſuprà; ardui labores, conatus virium vehementiores, contuſiones, caſus ab alto, &c. Exhinc prodeunt innumeræ læſiones quas ſiſtit autopſia anatomica, nunc in capite, nunc in thorace, aliàs in abdomine. Equidem vaſorum ſanguineorum cerebrum irrorantium dilaceratio à quâcumque causâ internâ vel externâ, frequentiorem mortis ſubitaneæ cauſam præbet: hùc coincidit apoplexia fortis ſanguinea; ſub quâ comprimitur cerebrum ab effuſo ſanguine. Intrà ventriculos, aliiſque hujuſce viſceris receſſus; vel in propriam ſubſtantiam, quæ ab irruente hoc latice excavatur. Rariùs hunc effectum exerit colluvies ſeroſa vel purulenta.

Syncope, vel animi deliquium.

Crebriùs ſanè deprehenditur *mortis ſubitaneæ cauſa* in pectore, ab ingenti ſcilicèt mole, vel dilaceratione vaſorum ſanguineorum: alterutrum ſcilicèt pectoris cavum ſanguine congrumato plenum reperitur à diſrupto aneuriſmate aortæ, alteriuſve arteriæ: bronchia nonnunquam ſanguine obruuntur. Vaſa etiam priùs inculpata; aorta nempè, vena cava, azygos, &c. inter vehementiorem niſum, diſruptionem patiuntur; ſimilique ratione inexſpectatum lethum accerſunt. Similis animadvertitur cruoris ſtagnatio à fiſſis auriculis; vel à dilacerato ipſomet corde, ob quemcumque obicem qui egreſſui ſanguinis obſtabat; nec hujuſce diſruptionis immune eſt ipſummet ſeptum cordis medium. Sæpiùs occurrit pericardium ſanguine tùm ex arteriis, tùm è venis prorupto mirè diſtentum quo brevi extinguitur cordis motus. Eumdem effectum, ſed rariùs, exerit hydrocardia; non ſecùs ac ingens cordis moles à retento & concreto ſanguine; vel ab adipis copiâ, quâ quaſi obruitur. Annotantur abſceſſus & ſarcomata è cordis vel auricularum ambitu erumpentia; pericardium craſſiſſimum, tuberculoſum, & pure abſumptum; cordis valvulæ cartilagineæ, oſſeæ, vel lapideæ. Mirari profectò ſubit aortam laminis vel bracteis oſſeis munitam, diſruptioni & eroſioni magis obnoxiam eſſe, nullâ conſpicuâ dilatatione. Pluriès obſervata fuit cordis eroſio ab ulcere; quo perforatum hoc viſcus ſanguinem elabi ſinit. Inſuper ſtatim corruunt quibus impeditur & ſufflaminatur reſpiratio, à conſtrictâ vel obturatâ glottide; non ſecùs ac ab uberiori ſanguinis vel puris proventu ad bronchia. Suffocationem etiam inexſpectatam accerſit ſubita irruptio ingeſtorum in cavum pectoris, ob dilacerationem ſtomachi, & diaphragmatis putriditate tactorum. Poſtremò inter cauſas mortis ſubitaneæ numerari queunt ſanguis ſtupendâ copiâ effuſus in cavum ventriculi, cum liene ſubputri; hoc viſcus fiſſum & diſruptum; hepar ingens & abſceſſum recondens; aneuriſmatis abdominalis diſruptio; majorumque vaſorum dilaceratio: ventriculi, tubique inteſtinalis perforatio; portentoſa horumce viſcerum diſtenſio, gangræna, &c. quibus proximæ mortis auguria deſumuntur. His addere licet hæmorrhagiam enormem à quâvis parte externâ erumpentem; ut de variis aliis cauſis, omnibus notiſſimis, ſileamus.

SINGULTUS.

SINGULTUS.

E MORBORUM albo expungitur singultus vulgatissimus & fugax : sed aliter se res habet de diuturno & chronico, qui nonnullos ægros in vitæ discrimen trahit. *Sub variis gradibus se profert* hic affectus; qui tantâ ferociâ quandoque ingruit, ut totum corpus concutiatur, & costæ diffrangi videantur; atque ægri suffocationis periculum incurrant. Haud rarò periodicè invadit; licèt nil certi statui possit de ejus reditu : nec magis constat de ejus stadio, quod nunc nonnullis diebus vel mensibus continetur; nunc ad plures annos, imò & triginta protelatur. Helluones & potatores ad huncce morbum fugacem & diuturnum *pronos* esse neminem latet; qui etiam familiaris est infantibus, hypochondriacis & hystericis. Hunc alterutriùs sortis promovent solitarum evacuationum suppressio, arthritis anomala, efflorescentiarum cutanearum retrocessus : *progignitur* à primarum viarum saburrâ; à vermibus; ab emeticò-catharticorum stimulo; à venenis, à cartilaginis xiphoideæ prolapsu, à luxatione costarum, à premente quocumque tumore, &c. Singultum postremò comitem habent febres acutæ, phlogoses internæ, ileus, cholera, dysenteria, hæmorrhagia, &c. sub quibus pro periculosiori symptomate haberi neminem fugit.

Ab exaratâ *cadaverum historiâ* colligitur, inter innumeras pectoris læsiones, pulmones phlogosi tactos, vel purulentiâ conspurcatos sæpiùs reperiri. Obvius fit stomachus bile vel sordidâ colluvie scatens, maculis gangrænosis signatus, skirrhosus, inflammatus & ultrà modum dilatatus; cujus nervi nonnunquàm à tumore vicinioribus partibus hærente premuntur; in quibusdam denique à sede depulsus. Hepar occurrit mole amplissimum, vel inflammatione correptum; æquè ac intestina, renes, vesica, aliave abdominis viscera. Omentum skirrhosum, crassissimum; ventriculumque versùs inferiora detrahens, peritonæo adglutinatum, deprehenditur. Passim demùm annotantur putredines, gangrænæ, aliæque strages; ut de cartilagine xiphoide à genuinâ sede dimotâ, de vulneribus, &c. sileamus.

A benè perspectis antecedentibus, & ritè extricatis causis, suam quisque *curandi methodum* condere debet, quæ solum singultum chronicum respicit. Nullum est dubium quin sæpissimè conducat venæ sectio : sed magis proficuè adhiberi solent *emetico-cathartica*, & enemata his cognata. Expeditis primis viis, egregiam opem præstant diluentia & demulcentia; largus scilicèt aquæ simplicissimæ potus, infusum the, serum lactis, decoctum oryzæ, oleum amygdalarum dulcium, emulsiones vulgatissimæ, &c. quibus præmissis ad absorbentia & stomachica deveniendum; corallum nempè & lapillos cancrorum fluviatilium; ad mentham, anisum, anethum, corticem peruvianum, catechu, diascordium, theriacam, &c. Plu-

ribus prosunt aperientia; radices nempè notissimæ; rheum, aselli, martialia, acetum scilliticum, &c. Præclarum sæpiùs effectum edunt antispasmodica; crocus nempè, castoreum, succinum, aqua florum aurantiorum, &c. Nec posthabenda sunt hypnotica & paregorica; laudanum nempè & diacodium; liquor anodynus mineralis, &c. Curationem postremò sæpiùs absolvunt lac; sudorifica; aquæ Forgienses, Passienses, Vallenses, Bellilucanæ, aliæque minerales. Suas laudes etiam merentur *remedia externa*; inter quæ auxilium præstant balnea; sed pluris habentur fotus, vel epithemata è menthâ, salviâ, rutâ, absinthio, caryophyllis, camphorâ, theriacâ, aliisque consimilibus parata; panis calidus linteo obvolutus, &c. Nec despicienda sunt linimenta cum axungiâ humanâ, ursinâ, &c. Nonnullis demùm profuerunt cucurbitulæ regioni epigastricæ, vel dorso admotæ.

SINGULTUS.

Futilis est hic remediorum apparatus *ad singultum accidentalem*, qui vel spontè desinit, vel haustu aquæ simplicissimæ fugatur: cohibetur etiam ab aliquandiù retardatâ respiratione, ab attentâ cogitatione, à quocumque inopinato eventu, &c. Pertinacior esse solet *singultus symptomaticus*, cui occurrendum remediis suprà traditis; inter quæ usitatiora & efficaciora aqua pulli, serum lactis, vel emulsiones, oleum amygdalarum dulcium; corallum, cæteraque absorbentia terrea; cortex peruvianus, castoreum & diascordium; liquor anodynus mineralis, syrupus de papavere albo, aliudve hypnoticum. Proficuè etiam usurpantur epithemata emollientia, vel roborantia, cucurbitulæ, aliaque topica, de quibus suprà.

SECTIO IV.

DE MORBIS INTERNIS ABDOMINIS.

PRAVA DIGESTIO.

Hoc præcipuè ad praxim sese accingentibus incumbit munus; ut scilicèt stomachi, qui jure pro innumerorum morborum fomite habetur, vires & functiones apprimè calleant: aliàs ejus læsionum, caput, aliasve partes impetentium, genuinam indolem nusquàm assequi valent. Non secùs ac hominum vultus, etsi iisdem partibus constant, ab invicem in infinitum discrepant: sic in singulis individuis diversa occurrunt digestionis & chylificationis organa; adeò ut quisque peculiari, ab aliis planè absimili, gaudet stomacho; cujus temperies accurato studio esset perpendenda, ut exhinc emergeret dilucidior pathologia. Sed de hâc saluberrimâ scientiâ parùm curasse videntur Authores; quos non puduit putidæ litterarum ostentationi inhærere, vel ætatem in condendis futilissimis hypothesibus conterere. Hinc minime mirum si inter abstrusiora naturæ humanæ phænomena adhuc numerentur *genuinæ digestionum leges*; & in cimmeriis plerùmque lateat tenebris innumerorum morborum has respicientium typus; infaustaque sit curandi methodus.

Experientiâ quotidianâ, vel tralatitiâ, ultrà omne dubium constat cuique stomacho congruere certam alimentorum quantitatem, ultrà quam ejus pervertuntur munia. Nonnullis enim prodest parca alimonia; dùm alii victum liberaliùs sumptum optimè ferunt. Pluribus conducunt obambulationes, aliæve corporis exercitationes post pastum: nonnulli verò ingesta haud ritè concoquunt, nisi in quiete, vel inter dormiendum. Aqua egregium eduliorum dissolvens præbet potiori hominum parti: haud desunt tamen, quibus vinum, liquoresque ardentes emolumento sunt. Haustus caffe, chocolatæ, &c. quibusdam prodest; cæteris nocet. Lac saluberrimum, vel lethiferum alimentum suppeditat. Idem fermè esto judicium de fructibus & leguminibus; de oleo & butyro; de quadrupedum, avium & aquatilium carne, &c. quæ in diversis subjectis contrarios effectus edere solent. Ut nil addamus de stupendis *idiosyncrasiæ* vel *antipathiæ* phænomenis, quâ fit ut plures à lacte, caseo, vino, &c. abhorreant; alii anguillas, testacea, peculiares fructus, quædam legumina, &c. aversentur; quod ab affecto systemate nervoso pendere videtur; vel peculiari spirituum animalium, in appetitûs, famis, digestionis & chylificationis opere præcipuum symbolum conferentium vitio. Equidem famelicus etiam sanissimus à conspectu cujusdam rei sordidæ nauseat, & appetitum planè amittit;

amittit : quidam notante BOERHAAVIO, secundâ gaudens valetudine vix poterat famem ferre : ingressus diversorium pedem offendit, talum distorquet, & corruit : ipso momento deletur appetitus, à cibis abhorret & nauseat. Circà odores etiam versari antipathiam, mulieribus familiarissimam nemo nescit. Quibusdam est infensissimus odor moschi, rosarum, jasmini, aliarumve materierum suave olentium. Plures etiam aversantur conspectum aranearum, muris, felis, serpentis, &c. Hùc etiam coincidit virginum & mulierum appetitus depravatus : sed in immensum cresceret pagina, si omnia *digestionum phænomena* vel adumbrare susciperemus; nec è re nostrâ fore putavimus : cur solertioribus lampada tradimus.

PRAVA DIGESTIO.

Ubi stomachi functiones, alio modo quàm à naturâ constitutum est, exercentur, digestiones perverti evidens est : hinc emergit *saburra ventriculum lacessens*, quæ variorum morborum fomitem præbet. Pravarum digestionum reliquiæ cibi fastidio, ore sordido, ructibus inquinatis, cardialgiâ, nauseâ & vomitu, vertigine tenebricosâ, dyspnœâ, &c. se produnt : sed nil aliud exhibent prædicta indicia præter productum morbi cujusdam organici ægrè dignoscendi, vel atrâ caligine immersi. *Diversæ* est *indolis* hæc *saburra stomachica; acida* nempè occurrit, vel *amara*; *mucosa*, vel *putrida* : hanc igitur sub totidem ægritudinis speciebus examini subjicere consultiùs fore judicavimus. 1°. Ructus acidi, stomachus morsu affectus, ejusque ardor & inflatio, in nonnullis voracitas ad famem caninam accedens; dolor capitis gravativus, tussis, singultus, alvus sicca & tenesmus, ingestorum *acescentiæ notas* exhibent : & ex hoc putredinis genere emergunt cruditates, ut inquiunt, acidæ; è quibus, præsertim in lactentibus, graviores exsurgunt affectus. Melancholici & hypochondriaci ob copiosum in primis viis acidum plus appetunt & ingerunt quàm ipsis est utile : hinc exacerbantur morbi symptomata & morbus insanabilior evadit. 2°. *Oris amarities*, lingua arida, cardialgia, æstus interaneorum, vomitus materierum luteo-virentium, alvi fluxus, fames inexplebilis, &c. *bilis regurgitationem*, vel materierum in ventriculo latitantium amaritiem produnt; quæ materies nonnunquàm æruginosæ pelves argenteas, quibus excipiuntur, maculis vix delendis infestant : cur minime mirum, si ventriculum lacessendo cardialgias molestissimas inferant. Bilis porracea & eruginosa, notante BOERHAAVIO, producit cibi fastidium, anxietates, singultum, cardialgiam, vomitum, flatulentiam, tormina, fluxum dysentericum, acutos morbos, febres & convulsiones : magis est pertimescenda, si in atram facessat, quæ nunc sapore acerrimi aceti, nunc putrefacti cruoris, urit & rodit; hinc dolores atrocissimos, inflammationes & gangrænas parit. 3°. Os glutinoso humore inquinatum, saliva viscida, appetitus prostratus, flatulentia, eructationes quæ post plures horas à pastu, deglutitorum odorem & saporem referunt; vomitus & dejectiones materierum mucosarum, lienteria, &c. arguunt primas vias *muco copiosiori* oblimiri, qui horumce organorum sensationem obtundit, & alimentorum elaborationi officit. 4°. Os sordidum, quasi ab ovo incubato, ructusque ejusdem indolis;

PRAVA DIGESTIO.

ſtomachi gravitas, anxietates, flatulentia, vomitus gravè olentes, dejectionum fetor inſolitus & alvus ſoluta, *putredinis merè alkalinæ* notas præbent, & cruditates, ut inquiunt, nidoroſas patefaciunt. *Inappetentia* has omnes ſtomachi læſiones concomitari ſolet; quæ etiam mœrorem, capitis torporem, lipothymias, hypochondriorum inflationem, &c. ſæpiùs poſt ſe trahunt.

Ingluvies, vel inſolita ingeſtorum copia, ſtomacho aliàs benè ſe habente, *pravam digeſtionem*, minùs verò pertimeſcendam parit: ſed ſtomachi vires crapulâ obruuntur, ſi præceſſerint prædicta digeſtionum vitia. Omnibus innoteſcunt nimia repletionis ſigna, torpor nempè, vel ſegnities corporis paulò poſt paſtum, vel nonnullis elapſis horis; capitis dolor gravativus; mens ſolito tardior; inſomnia turbulenta, vel nimia ad ſomnum propenſio; nauſeæ demùm & flatulentia. Solutam vivendi normam excipiunt interaneorum dolores, ad tormina ſæpiùs accedentes; appetitûs dejectio, anxietates, ſtomachi inflatio, ructus acidi vel nidoroſi, ſingultus, vomitus, alvi fluxus, crepitus olidi, &c. gravioribuſque nonnunquàm ſymptomatibus ſtipatur hic ſtomachi ſtatus à victu præter ſolitum pleniori; ſopore nempè, affectu comatoſo & delirio. Ab eâdem causâ haud raró excandeſcit febris, quâ ſæpiùs maximo ægrotantium damno decipiuntur incauti.

Apud omnes in confeſſo manet ſtudia intenſa, attentaſque alterius ſortis cogitationes, alimentorum primæ elaborationi officere: ab accuratâ enim ſtomachi *autopſiâ anatomicâ*, haud falsò colligitur materiam quamcumque à cerebro ad illud organum appellere, ut ejus functiones ritè peragantur: hinc minime mirum, ſi à ſufflaminato, ad alios etiam uſus comparato hoc ſpirituoſo latice, ſuis viribus orbatus ventriculus, ritè *coquendis ingeſtis impar* omninò evadat. Languent ejuſdem viſceris functiones à debilitate generali, & à provectâ ætate; ac præſertim à majore ſanguinis vel ſeminis profluvio; vel ſpirituum diſpendio in his qui poſt paſtum labori & ſtudio indulgent; nec meliùs ſe habet ventriculus inter mœrorem, aliave animi pathemata. Nec ritè perficiuntur ventriculi munia, ſi ſaliva à nativâ indole deflectat, & cibi haud debito tritu in ore ſubigantur. Pervertuntur demùm à vitio quodam organico tùm ventriculi, tùm aliorum viſcerum digeſtioni alimentorum famulantium. Putredini acidæ *obnoxii* cenſentur hypochondriaci æquè ac hyſtericæ: digeſtiones verò melancholicorum, phlegmaticorum, ſcorbuticorum, & pronorum ad inſultus catarrhales, ad mucoſas vergunt. Bilioſi & iracundi à laticis fellei excandeſcentiâ, vel majori proventu torquentur. Valetudinariis & debilibus, non ſecùs ac carneis dapibus plus æquo indulgentibus, familiares ſunt cruditates nidoroſæ.

Nuſquàm *periculo* vacant, à quâcumque causâ ortum ducant, *pravæ digeſtiones*: ex hoc enim fonte, tanquàm è Pandoræ pyxide, innumeri & graviores prodeunt morbi, tùm acuti, tùm chronici; inter quos frequentiores numerantur febris intermittens, arthritis, nephritis, obſtructiones, alvi

fluxus, &c. Pro comperto manet apud peritos, quòd à primarum viarum acescentiâ emergat potior affectuum chronicorum pars. Scitur quòd à succis amaris & putridis exurgant vertigines quæ apoplexiam minantur; febres acutæ pejoris notæ; haud tamen in hâcce putriditate versatur *febris*, ut inquiunt, *putridæ* typus; sed ab horum succorum depravatorum ad massam sanguineam accessu hanc febris speciem progerminari credere par est.

PRAVA DIGESTIO.

Prava digestio ab eduliorum copiâ, vel ingluvie, sub diversos gradus se profert; quorum nonnulli haud inanem *metum incutiunt*, cùm sæpiùs ad ultimam rerum lineam ducant; præsertim si affectum comatosum, ab apoplexiâ vix absimilem, infligant. Majus portendit periculum, si *temulentiæ* societur, ni primæ viæ vomitu & alvi fluxu sese exonerent. Periculosæ est aleæ *inappetentia*, in infantiâ & senectute, post morbos graviores, sub alvi fluxu chronico, &c. Notavit Baglivius ingentem appetitum post diuturnum cibi fastidium, in morbis chronicis, lethalem esse; sed huic opinioni nonnunquàm refragatur experientia. Nemo nescit quod à coagulo lactis in stomacho horrenda suboriantur symptomata.

Scitur è *viscerum intuitu* inculpatum sæpiùs stomachum à viciniorum labe in consensum trahi; nec forte ex alio fonte prodeunt variæ sordes, de quibus suprà. Haud raro tamen ultrà modum dilatatus, vel contractus reperitur; in quibusdam adipe quasi obruitur: in aliis materiâ potulentâ, vel flatibus turget. Exiliores, nullisque rugis exasperatæ nonnunquàm patent ejus tunicæ; quæ aliàs succo atro obliniuntur, vel crustâ crassâ & glutinosâ succinguntur. Præter lapides diversæ sortis in ejus cavo repertas, occurrunt prominentiæ callosæ vel skirrhosæ, tubercula variæ molis, &c. Quandóque ulceribus, putredine & gangrænâ defœdatur stomachus, qui iisdem causis perforatur, & multifariàm hiulcus proximiora viscera coinquinat. Nonnunquàm demùm à propriâ sede dimovetur illud organum, & ab hærente in herniis omento versùs inferiora, vel infrà umbilicum trahitur. Sed frequentiores sunt, uti suprà innuimus, ambientum viscerum læsiones: hepar enim skirrhosum, colorem subalbicantem vel plumbeum referens, stomacho accretum, molem ineffabilem, quâ ad pelvim usque nonnunquàm depellitur, exhibens; emaciatum & deforme, tuberculis obsitum, hydatidibus refertum, abscessus recondens, ulcere depastum, putridum, gangrænosum, &c. deprehenditur. Lien exiguus, corrugatus & callosus sæpissimè conspicitur; aliàs corruptus, pultaceus, vel planè absumptus observatur. Patent intestina flatibus ultrà modum distenta, mutuò connexa, necrosi correpta, lacera, &c. Infarctum denique skirrhosum, suppurationem, putredinem, aliamve labem cernere licet in pancreate, omento, mesenterio, renibus, utero, &c.

Hinc jure infertur stomachum, ferendis alimentis imparem, raro idiopathicè affici; sed sæpiùs ab aliorum viscerum abdominalium labe, vel strage, in consensum trahi; hinc patet quàm difficile sit congruam *curandi methodum* assequi; ad quam variis tentaminibus viam sibi parare nil

PRAVA DIGESTIO.

vetat. Omnibus sanè innotescunt modi quibus occurritur diversæ primarum viarum saburræ: sed cum atrâ sæpiùs caligine obruatur ejus prosapia, minime mirum si tot incassùm adhibeantur remedia. Haud dubitare licet quin in hisce angustiis urgentiori sit occurrendum; sordes scilicèt cujuscumque sortis in stomacho nidulantes, foràs incunctanter, congruo emetico-catharticorum usu, elutriando: nec minùs patet quantùm conferat exquisitissima victûs ratio. Quoad cætera præsidia, ea sunt eligenda quæ benè perspectam primarum viarum colluviem subigere queunt; quæ experientiâ duce, sigillatim tradere expedit. 1°. *Ad cruditatem acidam*, præmissis præmittendis, egregiè conferunt diluentia simpliciora, vel ipsamet aqua. Specificè agunt absorbentia, lapilli nempè cancrorum fluviatilium, corallum, creta, &c. Conducunt amara, inter quæ usitatiora audiunt cortex peruvianus, gentiana, aloë, elixirium STOUGTON, &c. Juvant roborantia; rheum nempè, & extractum juniperi, elixirium proprietatis & garusi, martialia, &c. Nec inutilem opem præstant plantæ antiscorbuticæ, quæ non solùm peculiari vi stomachi acescentiam oppugnant; sed etiam ad sanguinem appellentia, hujusce laticis contractam labem emendare queunt. Vetantur sub hisce circumstantiis fructus crudi, vinum, aliique liquores fermentati; farinacea & saccharata; lac & jura carnium quæ morâ & calore brevi acescunt. Nùm experientiâ, vel hypothesi ductus celeberrimus BOERHAAVIUS vinum & aquam vitæ suis ægris concedebat, solertioribus examinandum relinquimus.

Alia expostulat *auxilia colluvies amara*, inter quæ primatum sanè obtinent evacuantia emetica vel cathartica, circà quæ notare juvat oris amarorem, haud semper oriri à nidulante colluvie biliosâ in stomacho; cùm sæpiùs à solâ salivâ inquinatâ ortum ducat, sub quo casu nihil proficiunt cathartica: sed summam opem conferunt vomitoria inter quorum actionem bilis è suis receptaculis exprimitur, & pleno gurgite irruit ad stomachum è quo foràs per os amandatur. Nec leve juvamen præstant in utroque casu diluentia; imò & sæpiùs conducit vinum quod saburram biliosam, aquam respuentem, feliciùs diluit & solvit. Quibus præmissis rarissimè fallunt aquæ minerales frigidæ, Vallenses nempè, Passienses, Forgienses, Spadanæ, &c. Sed hanc saburram amaram expeditiùs subigere queunt medicamenta acida, tùm vegetabilia, tùm mineralia; in quorum censum veniunt syrupus limonum, vel granatorum; spiritus sulphuris & vitrioli, aliaque consimilia.

Quod *ad materiam mucosam* attinet; haud præcipienda sunt evacuantia, ni priùs debito diluentium potu, fluiditas ipsi concilietur: aliàs stomachus muco obductus remediorum stimulo obsurdesceret. Quibus præmissis, ad aquas Thermales, Plumberianas nempè, Bellilucanas, Vicienses, Veronenses, &c. quibus proficuè sociantur cathartica, devenire juvat. Intereà pro votis succedere solent diversæ sortis stomachica, tùm aromatica, ceu mentha & salvia; cortex citri & aurantiorum, cyperus, calamus aromaticus, zedoaria, cinnamomum, nux moschata, piper, caryophylli, &c.

tùm roborantia; uti malum cydonium, myrobalani, rheum, catechu, nux condita; vinum Cypreum, Hispanicum, aliudve generosum; martialia, &c. tùm amara; absinthium nempè & centaurium minùs; gentiana, cortex peruvianus, aloë, &c. tùm officinalia è prædictorum miscelâ conflata, opiata nimirùm Salomonis, mithridatium, theriaca, &c. Monendi demùm hâc colluviei specie conflictati, ut probè stomachi regionem cooperiant.

PRAVA DIGESTIO.

Emesi & catharsi etiam impugnantur *cruditates nidorosæ:* cæterùm, ab institutâ diætâ è terræ frugibus paratâ, auspicatur *curatio.* Quibus peractis in usum sunt vocanda refrigerantia acida, quibus præstat hic gratissimus potus, quem limonadam vocant: prosunt quoque tamarindi, cydoniata & id genus alia. Nonnunquàm etiam pro re natâ contraria juvant; cortex nempè peruvianus, gentiana, absinthium, aliaque amara; non secùs ac aromatica, mentha scilicèt, abrotanum, &c. Suas demùm meretur laudes rheum, sub hoc casu usitatissimum: nec inertes censeri debent aquæ minerales, tùm calidæ, tùm frigidæ; quæ præsertim visceribus digestioni alimentorum famulantibus succurrere valent.

E prolatis intelligitur cur *cibi fastidium*, omnium ferè harumce morbosarum stomachi dispositionum familiare pedissequum, diversam pro multiplicium causarum conspectu, *curandi methodum* expostulet. Nemo sanè quidem nescit quòd quædam alimenta vel remedia appetitum in hoc promovent, & in illo prosternunt: hinc fit ut experti clinici, suis præjudicatis opinionibus minime addicti, ægrorum votis sæpiùs indulgeant; imò & ex illo fonte plura eruunt quæ morbi indolem, anteà occultam, prodere queunt. Pluriès enim vidisse memini, post incassùm exhausta prioris notæ remedia, appetitum restitutum à cepâ, allio & nucibus; ab acetariis, ab echinis marinis, à carnibus & piscibus muriâ conditis, aliisque id genus expetitis; sed in morborum curatione planè obsoletis.

Superest priusquàm manum è tabulâ amoveamus, ut de modo medendi *pravis crapulæ effectibus* breviter agamus; è quibus sanè, præviâ & vigente quâvis morbosâ stomachi dispositione, graviora vel lethalia emergere queunt symptomata; quorum curatio plerùmque absolvitur aquæ, pro omni alimoniâ, largo potu; vel alvi solutione spontaneâ, vel enematum beneficio concitatâ. Venæ sectionem in hoc casu periculosam esse nemo nescit; cur fit ut, nisi urgente necessitate, nusquàm ante elapsas à pastu viginti quatuor horas adhibeatur. Ab hâcce normâ nonnunquàm tamen deflectere licet, ubi in statu plethorico vehementior sævit febris, cum somnolentiâ, delirio, aliove ominoso symptomate. Sed cavendum ne impeditæ cerebri functiones, quæ huic causæ submittuntur, pro genuinâ apoplexiâ habeantur; quem errorem capite luunt plerique ægrotantes. Præsentaneam opem ferunt cathartica & emetica, quæ tutiùs morbi fomitem foràs eliminant; cum cautelâ tamen sunt præscribenda, ne fatiscentibus viribus vitio vertantur. Ultrà omne dubium positum manet sordes primarum viarum nervos lacessere, & truculenta excitare symptomata, donec foràs eliminentur;

Prava digestio.

hinc anxietates, cephalalgiæ, deliria, soporosi affectus, &c. quibus cathar-ticorum præsidio occurritur. His peractis nonnunquàm conducunt amara vel acida, imò & roborantia: absit tamen ut imperitorum, vel nebulo-num exemplo diutiùs quàm par est proteletur curatio. Si demùm *temu-lentia* eduliorum ingluviei societur; opportunè exhibetur largus haustus the, vel succus limonum aquâ copiosiori & saccharo temperatus: sed in urgentiori casu ad venæ sectionem & emetica, cùm suprà laudatis caute-lis, confugere licet.

VOMITUS.

HAUD abs re erit per transennam annotasse vomitum à vi contractili & spasmodicâ ventriculi promoveri, non verò à diaphragmatis & musculo-rum abdominis simultaneâ actione, ubi tradidit aliàs celeberrimus CHI-RAC; cui assensum inconsultò præbuerunt omnes, ni fallor, Scholæ Me-dicæ: circà quod phænomenum vide Acta Regiæ Academiæ Scientiarum Parisiensis anni 1752. Ventriculum exquisitissimo sensu donari è benè per-spectis crassioribus nervorum propaginibus quæ ejus contextum adeunt, abundè patet: hinc minime mirum si à quâvis vellicatione convellatur; vel spontaneo naturæ nisu lacessentes materias, duplici fibrarum lacerto-sarum serie instructus, foràs abigat. *Vomitus*, ut ad propositum reverta-mur, quem præit nausea, vel os anxiosum, cum copiosâ salivæ excre-tione, *concitatur* à pravis eduliis, vel majori copiâ ingestis, à vino libe-raliùs sumpto, à medicamentis stimulantibus, & venenis; atque à variis sordibus in stomacho nidulantibus. Suboritur à ventriculi inflammatione, exulceratione, skirrho, alteriusve fortis labe organicâ: quibus addere licet herniam epiploicam, quæ stomachum adducendo, ejus inconditum mo-tum fovere solet. Sed familiarior est *vomitus sympathicus*, vel per con-sensum, à morbis scilicèt capitis, hepatis, lienis, renum, &c. soboles-cens: nullum enim est dubium quin hemicrania, capitis contusio, ebrietas à vino, tabaco, fumo carbonum, aliâve causâ; hepatitis, nephritis, &c. vomitum accersant: neminem latet vomitum moveri pharyngis vellica-tione, ope digiti vel plumæ: sed occultantur innumeræ aliæ causæ; ni ab *extispiciis* cadaverum innotescant. Apprimè norunt Practici *vomitum sym-ptomaticum*, vel *criticum*, in morbis acutis, in variis colicæ speciebus, &c. nec expertos fugit hunc sæpiùs concitari à retrocessu materiæ arthriticæ, ischiadicæ, vel rheumaticæ, à sufflaminatâ perspiratione, à suppressis mensibus, urinâ, aliove fluxu. Conspectum postremò rerum aversarum, insolitam navigii jactationem, ergà inassuetos, vel maris impatientes, currûs vectio ergà retrorsùm sedentes; casus ab alto, &c. eumdem ef-fectum edere nemo nescit.

Ad vomitum *proni* censentur infantes, helluones, & potatores; hypochondriaci & scorbutici, cachectici & valetudinarii: huic obnoxiæ sunt virgines chloroticæ, mulieresque utero gerentes. Vomitus, febrium intermittentium instar, & præsertim quartanæ, nonnunquàm periodicè recurrit. Plures quidem, vegetâ aliàs sanitate gaudentes, quotidiè matutinis horis, materiam, utplurimùm, mucosam vomituriunt. Alii hanc evacuationem patiuntur singulis hebdomadibus, mensibus, &c. nonnulli demùm post pastum stomachum exonerare solent. VOMITUS.

Vomitu deturbari quidquid in stomacho & intestinis continetur, ingesta nempè, bilis, succus pancreaticus, mucus gastricus & intestinalis, vermes, lapides, sanguis, pus, &c. nemo nescit: ut quosdam vomitus, à publico rerum ordine alienos, quorum historiæ fabulas sapiunt, silentio prætermittamus: bufones enim, lacertos, serpentes, talpas, catellos, mures, &c. in stomacho viventia latitasse, credat Judæus Apella. Proficuus est vomitus ab ingestorum copiâ concitatus: ac perutilis est bilis, vel materiæ mucosæ, evacuatio. Sed majorem *incutit metùm* colluviei nigræ & putridæ, saniosæ vel purulentæ ejectio. Vomitio chronica, nullâ accedente causâ manifestâ, ab stomachi, vicinarumque partium vitio organico pendere; hinc exitium portendere haud falsò conjicitur. Vomitus in principio morborum acutorum non solùm *periculo* vacat; sed conducibilis censetur. Aliter se res habet sub aliis morbi temporibus, cùm sit utplùrimùm symptomaticus: si demùm, inter morbi gravioris periculum, singultu stipetur vomitus; præceps exitium affert.

Scitur è *sectis cadaveribus* rarò occurrere pravam stomachi conformationem; hoc verò viscus, nonnunquàm mole portentosum, sæpiùs è sede suâ depellitur, tùm à propriâ herniâ diaphragmatis scilicèt repagulum, vel musculorum abdominalium obicem solvens; quod tamen rarò contingit: tùm ab herniâ epiploicâ; vel ab aliâ causâ. Skirrhosus in multis deprehenditur ventriculus: sed huic vitio magis obnoxium est ostium inferius, quod, præter obstructionem à nummo, aliòve corpore extraneo, in nonnullis cartilagineum, vel osseum reperitur; nec hujusce labis immune est appensum duodenum: quandoque etiam visendus se præbet pylorus phlogosi correptus; sed rarò ad purulentiam vergens. Insuper observatur ventriculus præter solitum contractus, occallescens, pustulis diversæ sortis obsitus; tumoribus anomalis, nonnunquam cancrosis, deformis; phlogosi, purulentiâ, exulceratione & gangrænâ tactus; dilaceratus, vulneribus confossus, &c. Hepar, inter cætera viscera abdominalia, frequentiùs defœdatur; inflammatum nempè, purulentum; skirrhosum vel steatomatosum; gangrænosum & putridum; diaphragmati, stomacho, aliisve partibus ambientibus accretum; aridum, durum & quasi elixum, deprehenditur. Concretiones biliosas recondit vesicula fellea, quæ aliàs, non secùs ac vasa choledocha, bilis copiâ turget: insolita nonnunquam comperitur insertio ductûs communis; qui scilicèt propè pylorum, vel in ipsomet ventriculo implantatur. Intestina ultrà modum di-

VOMITUS.

ſtenta, veluti à circumducto filo arctè conſtricta; extrà abdomen depulſa, unà cum epiploo; putrida & invicem accreta; vermium glomeramine, vel invaginationibus obſtructa, diſrupta, &c. cernuntur. Lien, pancreas, meſenterium, omentum & renes, mole portentoſa, inflammata, purulenta, skirrhoſa, putrida, &c. annotantur: quibus addere licet lithiaſim renum, & ureterum. Deprehenduntur tumores diverſæ ſortis, ſtomachum, tubumque inteſtinalem comprimentes, vel laceſſentes. Obvius poſtremò fit cartilaginis xiphoidis prolapſus; ut de hydrope cyſtico, aliâve colluvie; variiſque capitis & pectoris læſionibus quæ ſtomachum movere queunt ſileamus.

Curatio vomitum duntaxat immanem, vel diuturnum, nullâ præexiſtente causâ organicâ immedicabili, reſpicit. Venæ ſectiones, nemine ſanè diſcrepante, exulare debent. Nonnunquàm conferunt emetica, & præſertim ipecacuanha: ſed cum grano ſalis admittendum illud effatum, quo fertur vomitum vomitu curari; cùm haud omnibus congruat hic curandi ritus; quo, experientiâ teſte, crabrones ſæpiùs irritantur; & exaſperatur morbus; præcipuè ſi à vitio organico foveatur. Proficiunt laxantia: ſed rarò obicem morboſum ſuperare queunt: egregiam verò opem præſtant enemata ſtimulantia. Conferunt diluentia & refrigerantia; ſerum nempè lactis, ipſumve lac; juſcula pulli leviora, aqua ſimplex vel ſucco limonum, ſpiritu vitrioli & ſulphuris, imprægnata, &c. Commendantur paregorica, nitroſa nempè, ſal de duobus, & liquor anodynus mineralis: nec vetantur narcotica, laudanum nempè, diacodium, pilulæ de cynogloſſo, &c. Jure deprædicantur, præmiſſis præmittendis, ſtomachica roborantia & amara, mentha ſcilicèt & ſalvia; abſinthium & centaurium minus; enula campana & rhabarbarum, roſæ rubræ & balauſtia, cydonia & cortex granatorum, maſtiche, balſamum peruvianum, extractum juniperi, theriaca, confectio de hyacintho, &c. Nec poſthabenda ſunt abſorbentia; creta nempè & lapilli cancrorum fluviatilium, cornu cervi præparatum, crocus martis, &c. Minime prætermittendum, vomitui febrium ſymptomatico egregiè occurrere, mixturam Riverianam, ſuccum nempè limonum cum ſale abſinthii, alterove ejuſdem naturæ, fermentatum, qui in pleriſque, incantamenti inſtar, vomitum moleſtiſſimum compeſcit. Poſtremò curationem claudunt aquæ Forgienſes, Vallenſes, Paſſienſes, Borbonienſes Anſelmienſes & Arcimbaldicæ, Bellilucanæ, Cauterienſes, Amandinæ, &c. quæ cuncta permeando ſtomachi, viſcerumque ambientium morbis organicis mederi queunt.

Neceſſum quandoque judicatur ut ægrotantes lecto ſe contineant: aliàs gratis obambulationibus in aëre aprico ſe exerceant. Sed ſemper prodeſt, quævis cauſa incuſetur, *victus tenuis* è gelatinis, cremoribus, ovis ſorbilibus, &c. depromptus. Aquæ ſimplicis, vel variis ſtirpibus imprægnatæ largus potus nonnullos juvat; alios offendit. Si demùm *vomitus immanior ab emetico* largiori doſi, vel intempeſtivè exhibito ſoboleſcat; largo aquæ, vel vitrioli imprægnatæ, potu ſedatur: acida verò vegetabilia contrarium

effectum

VOMITUS.

effectum edere vulgò fertur; sed refragatur experientia. Eamdem opem conferre valent demulcentia vulgatiora, sedantia stomachica & absorbentia: rarò tamen in usum trahuntur prædicta medicamina adversùs morbum, qui solo odore citri vel aceti sæpiùs fugatur.

Præclara múnia obire valent sub debilitate stomachi, *topica* diversæ sortis roborantia, & regioni epigastricæ admota; pulpa nempè cydoniorum, mentha, melissa, absinthium, caryophylli, crocus; aqua Reginæ Hungariæ, acetum, theriaca, aliaque id genus, è quibus conficiuntur cataplasmata, vel epithemata, quæ pluribus optimè cedunt: sed cæteris fortè præstat panis tostus vino generoso irroratus, aromaticis conspersus, & scrobiculo cordis impositus. Faustè etiam naribus admoventur acetum acerrimum, aqua Reginæ Hungariæ, aliava cognata; aurantia, limones, &c. arte demùm chirurgicâ curatur cartilaginis xiphoidis prolapsus. Quod *ad vomitum symptomaticum* attinet; morbi primarii habendam esse rationem, nemo non intelligit: cur fit ut sæpiùs conferant aperientia, sudorifica; hirudines podici admotæ, cauteria cruribus vel brachiis inusta, &c.

VOMITUS CRUENTUS.

ÆGRORUM relatu, vel affinitate morbi deceptos, hæmoptysim pro vomitu cruento, quosdam habuisse jam suprà notavimus: accuratiori tamen examine, maximum patet inter utrumque morbum *discrimen*: sanguis enim è pulmonibus erumpens sincerus, rutilans & spumosus observatur; qui econtra ex stomacho prodit nigricans & diversis materiebus immixtus conspicitur: præterea hæmoptysis tussi stipatur, & hâcce notâ à vomitu cruento facilè distinguitur. Alium in autopsiâ errorem caveant inexperti, qui haud ritè distinguunt sanguinem nigrum & corruptum per vomitum excretum ab illâ caligine biliosâ, atro-viridi, ad acidum vergente, quæ atra bilis veterum audit, à recentioribus, si excipias clarif. LORRY inter Medicos Parisienses celeberrimum, inconsultò posthabita; quæ scilicèt non solùm per vomitum & per sedes se prodit; sed etiam urinas suo colore inficit; ut sæpissimè observatur sub diathesi humorum melancholicâ. Morbum, de quo in præsentiarum, prænuntiare solent æstus, dolor gravativus stomachi, hypochondriorum inflatio, anxietates, quædam artuum inferiorum inquietudines noctu invadentes; cibi fastidium & nauseæ quibus nonnunquàm sociantur motus convulsivi, vel sudores frigidi à prosiliente sanguine fugandi. Febrem rarò comitem habet vomitus sanguinis; quin potiùs pulsus in plerisque exiguus est & contractus. Intereà vultus colorem pallidum, vel plumbeum induit; vires deficiunt, accedunt anxietates, lipothymiæ, aliaque graviora *symptomata* in cæteris hæmorrha-

Vomitus cruentus.

giis observari solita. Major, minorve est sanguinis, nunc floridi, nunc nigricantis & fœtidi proventus, qui etiam atramenti instar per sedes egeritur, præsertim ubi vasa mesenterica, non secùs ac gastrica, hunc profundunt. Dolor varium situm obtinet, è quo benè perspecto, quænam sit *pars affecta*; nùm scilicèt stomachus, vel tubus intestinalis, lien vel pancreas, &c. lædantur, licet conjicere.

Plethora à suppressis profluviis sanguineis, præsertim in sequióri sexu, vomitum cruentum sæpiùs concitat: hunc *promovent* soluta vivendi norma, ciborum calidiorum, vel sale & aromatibus conditorum esus; emetica, purgantia drastica, & venena. Rarò epidemicè grassatur hic affectus; cui *obnoxii* censentur plethorici & cholerici; melancholici, hypochondriaci, & scorbutici. Dejectiones, sub hocce morbo, sanguine aterrimo plerúmque inquinari notavimus; hinc fit ut *morbi nigri titulo* insigniatur, apud Veteres: sed hanc incongruam nomenclaturam hactenùs obsoletam, quibusdam verò recentioribus plus æquò fortè arridentem, admittere gravamur; ne ex hoc fonte prodeant errores misellis ægris lugendi. *Vomitus* sanè quidem *cruentus* haud semper dejectionibus ejusdem naturæ stipatur: ac feces alvinæ nigerrimæ sæpiùs conspiciuntur, nullo prævio vomitu. Undè liquet binos hosce affectus, plerúmque reverà implicitos, seorsim nonnunquàm existere; cùm horum universa sit sedes. Quibus addere licet, quòd quandóque accidat ut sanguis è naribus prodiens, inter dormiendum in situ supino, stomachum petat; cur fit ut ventriculus partim vomitu sese exoneret, & partim sanguinem stagnantem versùs inferiora elabi sinat; undè sedes nigerrimum colorem contrahunt: turpiter sanè hallucinari qui sub hocce casu, morbum nigrum se pertractare somniant, nemini haud obvium.

Haud *ominosus* est vomitus cruentus qui à suppressis mensibus & hæmorrhoïdibus fovetur; dummodò tamen sanguis haud pleniori gurgite erumpat; cùm à restitutis pristinis evacuationibus desinat. Exitium econtra portendit, si febre stipetur, vel symptomatis instar in morbo acuto se prodat; si sanguis niger & graveolens profundatur; si demùm, post accuratum doloris sedis examen, à lienis, pancreatis, &c. vitio quodam organico pendere videatur. Vomitus sanguinis à liene manifestè tumido, qui post vomitum in sese concidit, periculosæ est aleæ. In quibusdam verò paululùm cruoris foràs per os amandatur, stomacho remanente turgido, vel ultrà modum distento; undè emergunt lipothymiæ, syncope, aliaque graviora symptomata; ni sanguis corruptelam morâ brevi induens, inferiora versùs exitum sibi paret. His addere licet quòd hoc morbo semel correpti, ejus reditum cavere debeant.

Ab institutis *cadaverum sectionibus* patet stomachus cruentus, tumore quasi cancroso defœdatus, exulceratus, maculis gangrænodeis infestatus, vix citrà dilacerationem pertractandus. Ostium inferius in nonnullis infarctum, & quasi obstructum oculis subjicitur. Deteguntur hujusce visceris venæ, lieni præsertim prospicientes, plus æquò turgidæ & varicosæ; ac

fimili modo afficiuntur vafa inteftinorum, qui etiam flatu diftenduntur: emaciata deprehenduntur omentum & mefenterium: tumens confpicitur lien, skirrhofus, cartilagineus vel putridus. Pancreas infarctum, induratum vel putridum reperitur. Hepar, fed rariùs fimili fermè modo læditur, veficulaque fellea bile turgida annotatur. Ut de aneurifmate, aliifque vitiis taceamus, quæ paffim occurrunt, tùm in pectore, tùm in abdomine, quæ à noftro propofito fermè aliena videntur.

VOMITUS CRUENTUS.

Quiete & diætâ tenuiffimâ in ipfis quafi incunabilis fæpiùs præfocatur hic morbus: quod tamen non impedit quominùs *venæ fectio* opportunè celebretur; ubi fcilicèt excretus fanguis rutilans & coccineus oculis fubjicitur; vel poft confueti fanguinis profluvii fufflaminationem: aliàs inutilem operam ludit; vel planè improbatur. Inter *remedia* ufitatiora & magis proficua recenferi debent refrigerantia & temperantia; aqua fcilicèt fucco limonum vel nitro impregnata, fyrupus aceti, vel de berberide; ferum lactis; aqua pulli, oryzæ & hordei; quibus addere licet infufa vel decocta è cichorio, agrimoniâ, pimpinellâ, acetosâ, portulacâ, &c. Conducunt vulneraria & adftringentia blandiora; urtica fcilicèt, confolida major, hedera terreftris, plantago, millefolium & herbæ vulnerariæ; malum cydonium, rheum, cathecu, corallum, balfamum peruvianum, copahu, &c. multis etiam optimè ceffit aqua gelidiffima. Quoad adftringentia validiora, lapidem putà hæmatitem, fanguinem draconis, alumen, effentiam Rabel, fpiritum vitrioli, aliaque confimilia; haud nifi urgentiori cafu in ufum trahi debent; cùm noxam, imò & lethum fæpiùs inferant.

Cautè etiam præfcribi debent *hypnotica*, diacodium nempè, trochifci de karabe, &c. ne intempeftivâ vomitûs cruenti fufflaminatione, fanguis moram trahens in primis viis corruptelam induat; & hinc truculentiora moveantur fymptomata. Nec minùs funt pertimefcenda *cathartica*; fi excipias mitiora, caffiam nimirùm, tamarindos, rheum & myrobalanos; quæ nonnunquàm poft cohibitum fanguinem ufurpare licet; fed maximi eft momenti ut alvus aperta fervetur. Exulare debent emetica: radicem duntaxat Brafilienfem refractâ dofi exhibere nil vetat. Minime demùm funt pofthabenda, vigente paroxyfmo, *auxilia externa*, in omnibus fermè hæmorrhagiis adhiberi folita; nempè vincula artubus injecta, frictiones in cruribus celebratæ, manuum & pedum immerfio in aquam frigidam vel tepidam; lintea calida imo ventri admota; fotus ex aceto vel oxycrato paratis, &c. Quod ad remedia *prophylactica* fpectat, pluris habetur diæta refrigerans, lac nimirùm pro omni alimoniâ, cremores hordei & oryzæ, &c. Conducunt præfertim venæ fectiones: conferunt laxantia: proficua nonnunquàm audiunt martialia, aperientia, aliaque benè multa primarium morbum refpicientia, qui fcilicèt vomitionem cruentam fovet.

※

FAMES CANINA.

FAMES CANINA.

SIC vocitatur hæc *inexplebilis ciborum voracitas*, quâ conflictati latrantem ſtomachum compeſcere nequeunt; quæ vomitum & lienteriam, aliaque graviora incommoda poſt ſe trahens, atrophiâ demùm excipitur. Alia eſt famis indomabilis ſpecies quæ nullam harum evacuationum comitem habet; atque dolore ſtomachi gravativo, ſpirandi difficultate ſtipata, *fames bovina* audit. Ab alterutrâ, vires ſenſim proſternuntur; ingruit ſomnolentia, &c. Rariſſima eſt genuina fames canina, ſub quâ nuſquàm ſaturantur ægri; licèt quotidiè hoc nomine ab inexpertis inſigniatur hæc eſuries, juvenibus, mulieribuſque gravidis; melancholicis & valetudinariis familiaris, quæ nil fermè ſanitati demit. Fami caninæ obnoxii ſunt hypochondriaci & ſcorbutici: illi qui per nives diù gradiuntur; cur fit ut regionum ſeptentrionalium incolæ ſint edaciores. Multa proſtant exempla hominum voraciſſimorum qui uno convivio quadraginta & ultrà carnis libras vorabant, cum panis & vini ſtupendâ copiâ. Fidem ſanè ſuperat quod traditur de variis athletis qui integrum taurum uno die comedebant. A ſaburrâ acidâ nonnunquàm fovetur fames canina, uti patet ex vomitu, quo rejiciuntur materies acidæ & æruginoſæ, ſtuporem dentibus inducentes, & vaſa ænea quibus recipiuntur brevi in æruginem arrodentes. Eumdem effectum non rarò producit bilis reſtagnans in ventriculo: ſcitur enim plures, in quibus ductus choledochus hiabat in ventriculum, voraciores fuiſſe. Hepatis ingens moles, ſolium, & lumbricorum copia, voracitatem etiam inducunt: ut ſileamus de variis cauſis quas patefacit autopſia anatomica.

Luſtrata cadavera exhibent ſtomachum ultrà modum turgentem; vel parvum cujus latera inſolitam craſſitiem exhibent: deteguntur in ejus cavo cruor ſtagnans; colluvies atramenti inſtar nigra; bilis æruginoſa & quaſi vitriolica; ingenſque pediculorum numerus. Pylorus laxior, vel plus æquo apertus ſe ſiſtit; ductus biliaris in ipſummet ventriculum hians obſervatur, &c. Stupendus conſpicitur lumbricorum proventus in tubo inteſtinali; qui nonnunquàm etiam ſolium recondit. Adinventum fuit unicum inteſtinum recto tramite ab ſtomacho ad anum pergens; ut alia conformationis vitia ſileamus. Hepar nonnunquàm infarctu ſkirrhoſo tactum vel mole ampliſſimum annotatur. Lien etiam ſtupendam magnitudinem præ ſe fert; vel pultaceus & putridus deprehenditur. Eaſdem fermè læſiones contrahunt pancreas, meſenterium, &c. Quibus addere licet ductum pancreaticum duplicem; œſophagum alterius ſtomachi inſtar in pectore dilatatum, &c.

Proficua in utrâque fame cenſentur, ni nil obſtet, *evacuantia* per alvum. Plurimùm conferunt *refrigerantia* & demulcentia, aqua nempè pulli, vel

oryzæ; ferum lactis, &c. Hùc refpiciunt dapes pinguiores, vel oleo conditæ, quæ fæpiùs exquifitiorum remediorum vices fupplent. Nec minùs præftant, præmiffis præmittendis, *hypnotica;* diacodium fcilicèt, laudanum, pilulæ de cynogloffo, aliaque id genus. Simili fermè ratione adhibetur nicotianæ fumus, tanquam fcilicèt præfens fævientis famis levamen. Pro votis quandóque fuccedunt, perfpectâ morbi causâ, mercurialia, aliaque vermifuga. A nonnullis decantatur ambra cineritia: alii fuadent theriacam, aliave ftomachica aromatica, quæ fedantium vires æmulari videntur. Nec defpiciuntur abforbentia, corallum nempè, creta, lapis hæmatites, limatura ferri, &c. quæ, acida ftimulantia fubigendo, inducias impertiri queunt.

FAMES CANINA.

MOLESTIA STOMACHI.

DE multiplici hujufce *morbi indole*, perfunctoriè à veteribus indagatâ, nil ferè præter commenta effutierunt recentiores: adeò ut, quidquid de hâc re in libris proftat, animum veritatis avidum minime expleat. Ægrè fanè *innotefcit*, nùm hic morbus, in quibufdam fæviffimus, fit effentialis, vel fymptomaticus: nec faciliùs nonnunquàm diftinguitur à colicâ hepaticâ, inteftinali, nephriticâ, &c. *Sedem* habere videtur hic dolor in fcrobiculo cordis, cui ventriculi oftium fuperius refpondere, neminem anatomicum fugit. Sed hifce cancellis minime continetur; quin potiùs nunc per tota præcordia fe diffundit; nunc in latiorem regionem epigaftricam propagatur; aliàs ad notiffimas diaphragmatis connexiones, hypochondria nempè, dextra lævaque pertingit. Sub variis gradibus fe profert hæc molefta ftomachi fenfatio, qui ob diverfum typum quem affequi videntur ad *quatuor* referri queunt *fpecies*, quas feorfim exhibere expedit. 1°. Dolor obfcurus & languens, *anxietas* audit, quæ etfi mitior videtur, ægros tamen modo quodam ineffabili excruciat; undè inquietudines, quarum fævitiem produnt fufpiria & gemitus. 2°. Morfu quodam afficitur orificium ventriculi fuperius, quod *cardiam* vocitarunt Veteres; hinc *cardialgia* audit hic affectus, qui pravas digeftiones concomitari folet, & fuos nonnunquàm habet paroxyfmos. 3°. Alius occurrit dolor quafi urens, vel fervoris fenfus, *fodæ* nomine notus; *le fer chaud* à noftratibus dicitur, juxtà œfophagum fæpiùs propagatur hæc ingrata fenfatio; & fovetur à colluvie acidâ quafi vitriolicâ in ftomacho nidulante, cui obnoxii funt melancholici, & cerevifiæ potatores, de ructibus ejufdem naturæ perpetuò queruli.

4°. Denique alia eft doloris fpecies lancinans quæ fuam tyrannidem exercens in eodem digeftionum organo, *colica ftomachi* dicitur: hæc ab fpafmo & flatulentiâ natales fumit; ructibufque ac inflatione epigaftrii,

anxietatibus & lipothymiis plerúmque ſtipatur. Notare expedit quòd, ſi hic poſtremus dolor, ad certum gradum evectus febrem comitem habeat, ventriculi minatur phlogoſim; quæ truculentiora poſt ſe trahit ſymptomata; & crebriùs ſanè occurrit quàm vulgò fertur. Hiſce ſtomachi cruciatibus, partes proximiores & diſſitæ in conſenſum trahuntur; & omnes ferè œconomiæ animalis functiones pervertuntur; prodeunt nempè vomitus enormes, ſpirandi difficultates, cordis palpitationes, & pulſus inordinatus; rigores, tremores, lotii ſuppreſſio, ſudores frigidi, extremorum refrigeratio, convulſiones, paralyſes, &c. adeò ut nonnulli ægri, hiſce ferendis impares, deficientibus mentis & corporis viribus ad incitas redigantur: minime ſanè mirum, ſi acerbiſſimi ſtomachi dolores hanc truculentiorem ſymptomatum catervam poſt ſe trahant; cùm nulla occurrat pars in corpore vivente, ratione habitâ molis, quæ tantum nervorum proventum excipiat, & hinc exquiſitiori ſenſu donetur: cur haud malè dicitur ventriculum, & cor, habenas tenere quibus totum corpus regitur.

MOLESTIA STOMACHI.

Suboriuntur dolores ſtomachi à materiebus ſtimulantibus, in ejus cavo latitantibus; pravarum nempè digeſtionum reliquiis, emeticis & catharticis, venenis, vermibus, &c. Soboleſcunt ab iracundiâ, mœrore, aliiſque gravioribus animi pathematibus; à ſuppreſſis profluviis ſanguineis, à repulſis eruptionibus cutaneis, à cohibitâ dyſenteriâ; à colicâ inteſtinali, meſentericâ, duodenali, hepaticâ & nephriticâ; à febribus mali moris, &c. Hiſce torminibus *obnoxii* ſunt comeſſationibus indulgentes, melancholici, arthritici & calculoſi; ad hæc pronæ cenſentur chloroticæ & hyſtericæ, &c. Stomachi dolores crebrò recurrentes haud *periculo* vacant: indomabiles ſunt chronici: vehementiores, vigente febre, ſtomachi inflammationem minantur: malum denique impendet maximum, ſi, his ſævientibus, exſurgant ſingultus, ſudores frigidi, lipothymiæ, &c. Scire expedit hunc morbum, *cardialgiæ* nomine notum, ſedem ſæpiùs habere extrà ventriculum; non ſolùm in œſophago, duodeno, diaphragmate & omento; ſed in hepate & liene, in pancreate & meſenterio; ac in muſculis abdominalibus. Aneuriſmata etiam & cæteri tumores ventriculum laceſſere queunt: hinc ſequitur, haud jure ſæpiùs incuſari ventriculum; & morbum, ſub hoc errore, præpoſterâ curatione impugnari.

Secta cadavera patefaciunt bilem acerrimam vel æruginoſam in ſtomacho ſtagnantem; vel lapilli biliares, inſtar granorum mali granati, in ſtomacho deliteſcentes, atque ſanguinem extrà vaſa emiſſum. Flatulentiâ, vel copiâ alimentorum, in immenſam molem aſſurgit prædictum viſcus, nonnunquàm è ſede depulſum; ejus tunicæ craſſiores & occalleſcentes, phlogoſi & purulentiâ tactæ, ulceribus intùs & extùs exeſæ, putridæ, gangrænoſæ & dilaceratæ deprehenduntur. Paſſim etiam occurrunt tumores anomali vel cyſtici, ſarcoſes fungoſæ, verrucæ, puſtulæ gangrænoſæ ad papulas varioloſas accedentes; aliave diverſæ ſortis tubercula. Detegitur quandoque ductus biliaris huicce organo implantatus, in quo etiam reperiuntur

vermes, folliculi pediculos colligentes, lapides multiformes & diversæ molis, pilulæ, nuclei, carbones, gypsum, aciculæ, innumeraque alia corpora extranea deglutita. Pylorus demùm tumidus & skirrhosus, verrucis vel sarcomatibus obsessus, ac ulcerosus; in nonnullis ita relaxatus ut omnes digitos junctim compositos admitteret, oculis subjicitur. Nec duodeno parcit hæc morbosa dispositio; quod etiam à flatibus ultrà modum distenditur; non secùs ac alia intestina. Hepar skirrhosum, inflammatum, purulentum & putridum reperitur: similique labe defœdantur lien, pancreas, mesenterium, omentum, &c. Patet vesicula fellea ad crepaturam repleta; vel stupendum concretionum biliarium numerum recondens. Ante oculos versantur herniæ epiploicæ; aneurisma aortæ vel cœliacæ, &c. ut de mediastini & pericardii phlogosi; immensâ cordis mole, aliisque hujusce organi vitiis sileamus.

MOLESTIA STOMACHI.

Ubi dolor stomachi acerbissimus febre acutiori stipatur, venam tundere juvat; ut imminens declinetur phlogosis. Equidem sub hocce casu sanguini minime parcendum. Aliàs nihil celeriùs expedire valet ventriculum quàm *emetico-cathartica*; cùm uni eliminationi sordium in primis viis nidulantium ante omnia sit studendum. Cum cautelâ tamen, vel hypnoticis immixta præscribi debent; ne hoc stimulo exasperetur morbus. Quibus peractis proficuè adhibentur demulcentia; aqua nempè pulli, serum lactis, emulsiones, oleum amygdalarum dulcium; aliaque consimilia, quæ præsertim emeticorum & venenorum spicula vellicantia obvolvere queunt: aqua aliàs simplicissima affatim hausta pro votis succedit: plures enim hoc chronico morbo liberantur hâc solâ ratione, quâ vino abstineant. Haud inanem operam ludunt decocta è borragine, cichorio, pimpinellâ, fumariâ, cerefolio, cancris fluviatilibus, aliisque temperantibus vulgatioribus parata.

Prædictis medicaminibus sociari queunt *sedantia paregorica*, nitrum nempè & camphora, liquor anodynus mineralis, &c. Nonnunquàm proficiunt antispasmodica; melissa mempè & flores tiliæ, castoreum, aqua florum aurantiorum, pulvis de guttetâ, &c. nec vetantur urgentioribus doloribus narcotica; diacodium nempè, guttæ anodynæ SYDENHAMI, aliave affinia. Hunc morbum etiam respiciunt *stomachica* & *carminantia*, flores nempè chamæmeli, à pluribus jure celebrati; mentha & salvia; anisum & feniculum, enula campana, & rheum, cortex peruvianus & cascarilla, extractum juniperi & absinthii, theriaca, &c. In subsidium postremò vocantur, pro re natâ, absorbentia, anthelmintica, martialia & aperientia, sudorifica, antiscorbutica, &c. quibus impugnari solent variæ causæ stomachum in consensum trahentes. His insuper obsecundant enemata demulcentia, laxantia & carminantia.

Maximi sanè est momenti inter hasce dolorum species curandas, ut apprimè attendatur ad materiarum in stomacho nidulantium indolem, quam produnt recensita signa; nùm scilicèt ad aciditatem vel ad alkalescentiam vergant? ne post adhibitam inconditam remediorum farragi-

Molestia Stomachi.

nem, à juvantibus & lædentibus tota dein dirigatur medela, merè empirica. *Colluvies* enim *acida*, præmissis diluentibus & evacuantibus, solis absorbentibus quandóque domatur; cretâ scilicèt, corallo, lapidibus cancrorum fluviatilium, magnesiâ, aliisque consimilibus. *Saburra* verò *alkalina* contrariis subjicitur, nitro scilicèt, limonadâ, aliisque potionibus acidulis. Sed hæc omnia remedia, inertia sæpiùs esse, haud latet sanè clinicos, qui exhaustis officinarum fontibus ad aquas minerales, tanquàm ad sacram anchoram confugere solent; inter quas usitatiores audiunt Vallenses, Forgienses, Plumberianæ, Bellilucanæ & Montis aurei. Pluribus demùm proficuit, cæteris consentientibus, victus demulcens, è lacte scilicèt, cremoribus oryzæ, hordei, &c. paratus. Sed infausta hæc est curatio, ni priùs, uti jam innuimus, morbi primarii habeatur ratio.

Quod ad *topica* spectat; plura adhibentur quæ inducias impertiri queunt; in quorum censum veniunt emollientia, sub litûs, fotûs vel cataplasmatis formâ, regioni epigastricæ imposita. Doloribus chronicis tutiùs occurrunt aromatica, spirituosa, balsamica & camphorata, è quibus parantur sacculi, linimenta, epithemata cataplasmata. Nec despiciantur emplastra è pice, tacamahacâ, baccis lauri, conflata. Nonnullis prosunt balnea, vel semicupia tepida: nec inutilem opem præstant pediluvia. Plures demùm, qui post longam tædiosamque curationem in pejus ruebant, nedùm levarentur; omnibus remediis valedixerunt, & regione epigastricâ ritè coopertâ congruoque composito regimine, sanitati sensim, præter spem, restituti sunt.

INFLAMMATIO ABDOMINIS.

De phlogosi internâ generatim conspectâ, jam satis superque in primâ Synopseos parte: nunc operæ pretium judicamus ut de *inflammatione abdominis*, morbo frequenti & ominoso, speciatim pro instituti ratione agamus. E notâ imi ventris fabricâ colligitur variam sedem habere hic acutissimus & truculentus affectus; qui tamen intestina, præsertim tenuia, invadere solet; atque ventriculum, mesenterium, aliaque viscera in sacco peritonæi recondita in consensum sæpissimè trahit: nec parcit, autopsiâ judice, ipsismet musculis abdominalibus, aliisque imi ventris involucris. Ad hunc morbum proni censeri debent juvenes, temperieque sanguineâ vel biliosâ præditi; qui aliàs inter febrium mali maris symptomata numeratur. Hunc promovent erysipelatis, aliarumque efflorescentiarum cutanearum retrocessus; devia, & sanguini remixta, materia arthritica, vel rheumatica: sobolescit à fluxûs hænorrhoïdalis, alteriusve consuetæ hæmorrhagiæ sufflaminatione: contrahitur ab alimentis calidioribus & piperatis; à vino & liquoribus ardentibus; vel à copioso aquæ gelidissimæ haustu;

haustu, corpore intensiùs calente: quibus addere licet emetica præposterè adhibita; cathartica vehementiora; venena acria & corrodentia, inconsultus hydrargyri usus, &c. Præterea hoc accersunt infortunium, corporis labores ardui, compressiones violentæ, contusiones graves; dolores colici ferociores, præsertim ab herniâ incarceratâ; diarrhœâ intempestivè cohibitâ, &c.

INFLAMMATIO ABDOMINIS.

Abdominis prominentis, distenti & renitentis dolor æstuans, cum nonnullis horripilationibus; febris vehemens, nonnunquàm maligna, semitertiana & pestilentialis, cum siti molestissimâ; pulsu duro, nonnihil inæquali, qui haud rarò obliteratur: anxietates & vigiliæ, sæpiùs succedente delirio; vomitus ingestorum, vel colluviei viridis & nigricantis, singultu nonnunquàm stipato: faucium siccitas & ardor, cum deglutiendi difficultate; cardialgia, vel ventris dolores, præsertim circà præcordia & umbilicum; ac in quibusdam dolor gravativus circà lumbos; alvus adstricta, cum urinâ paucâ, crassâ vel flammeâ; fæces subnigricantes; ac nonnunquam alvi fluxus pertinacissimus, vulgatiora audiunt *phlogoseos abdominalis signa*. Solitâ exploratione innotescit inflammatio ventriculi & intestinorum: non secùs ac hepatis & lienis. Sed ægrè dignoscitur, eâdem adhibitâ indagatione, inflammatio pancreatis & mesenterii, sub quâ pulsus debilior, & symptomata mitiora observantur. Quod attinet ad musculorum abdominalium phlogosim, aliàs rariorem; dignosci potest à dolore acerbiori, qui vel levi tactu, vel quovis corporis motu, præsertim inter tussim exasperatur. Minime recipitur in hocce articulo renum, vesicæ & uteri, viscerum extrà peritonæum positorum, inflammatio; quæ cæteroquin notissimis, alibique traditis signis se prodit.

Nemo nescit omnes ægros *in vitæ discrimen* trahere, imò & plures neci dare inflammationem abdominis, cùm rarò resolutione intrà paucos dies absolvendâ desinat, & sæpiùs purulentiam, vel ipsammet gangrænam; aut infarctum skirrhosum, diuturnitate molestissimum, solitumque eludere Medicorum solertiam, post se trahit. Proximum exitium portendit ventriculi phlogosis, quæ gangrænam accersere solet; vel in ulcus lethale facessere; ni emergat infarctus skirrhosus planè immedicabilis. Nonnulla sanitatis subit spes, si solus tubus intestinalis afficiatur, cùm pus à quarto ad septimum diem inibi confectum, per patentem viam exitum sibi parare queat. Hinc salutis auguria desumuntur è fœdis dejectionibus; ni obstet summa virium prostratio. Conjicere licet partem affectam in suppuratum abire, si stato tempore de dolore pulsatorio, & de levi frigore crebrò & inordinatè recurrente, conquerantur ægri. Ubi verò dolor urens & acutus subitò, vigentibus cæteris morbi symptomatibus, evanescit; cogitandum de gangrænâ. Dolor lancinans & contumacior ulceris suspicionem movet: obscurus demùm & gravativus, post solitum morbi stadium, nullis præviis suppurationis indiciis, infarctum skirrhosum denuntiat. Sed sæpiùs, ut verum fateamur, in ancipiti versantur prædicta signa, adeò ut nonnisi conjecturas de morbi exitu assequi licet; vel solâ hoc

INFLAMMATIO ABDOMINIS.

morbo denatorum evisceratione pateant defœdationes, quæ à prægressâ inflammatione suboriri solent. Inter varia symptomata quæ nil boni spondent, singultus indomabilis & lipothymiæ crebrò recurrentes, cum sudoribus frigidis, maximum terrorem incutiunt: sub quâ rerum conditione, maculæ atro-lividæ cum phlyctænis in abdomine erumpentes, pro funesto habentur indicio.

In *sectis cadaveribus* patent ventriculus inflammatus, maculis subatris, & erosionibus deturpatus, cum liquamine subflavo & æruginoso, ac fœtido in ejus cavo fluctuante: intestina maculis sanguineis signata, inflammata, purulenta, gangrænosa & disrupta; flatu turgida, lumbricis scatentia, fæcibus infarcta, crustâ quâdam albâ & viscidâ obducta; ac invicem hærentia: cæcum cruore putrido ultrà modum distentum: hepar phlogosi tactum, tuberculosum, subnigrum & sideratum: vesicula fellis pseudo-lapidibus biliosis scatens; inanis, &c.: pancreas inflammatum, infarctum & tuberosum: epiploon intestinis & peritonæo adglutinatum, vesicæ accretum, skirrhosum & putridum: peritonæum cum limbo diaphragmatis phlogosi & gangrænâ correptum: mesenterium infarctum, purulentum & passim putridum. Præterea occurrunt abscessus incertæ sedis; colluvies sordida & purulenta stagnans in abdomine; ut de variis herniis & pectoris læsionibus quas exhibent cadavera sileamus.

Phlebotomia incunctanter celebrata, pro ætate & viribus pluriès iteranda, præsentaneum audit remedium adversùs inflammationem abdominis; quamcumque sedem habeat: sed notare expedit quod intrà primos morbi dies contineri debeant venæ sectiones; nec ultrà quater, vel ad summum sexies tundenda sit vena: ideò à sanguinis missione, rationibus suprà allatis, abstinendum post primum quatriduum, ni urgeat necessitas. Insuper si imi ventris inflammatio sit symptoma febris putridæ vel malignæ, jam adolescentis; vix semel, cæteris consentientibus, venam tundere licet; cùm sub hâc conditione periculosissimæ censeri debeant venæ sectiones, quidquid in contrarium adducant secùs sentientes. Intereà diæta tenuissima, vel merè aquea, quantocyùs est præscribenda: huic obsecundant diluentia, temperantia & demulcentia; inter quæ præstant serum lactis, aqua pulli, emulsiones simpliciores; infusum florum malvæ, vel seminum lini; decoctum hordei & avenæ; mucilagines è radicibus althææ, seminum psyllii, &c. Nonnullis prosunt blandiora diaphoretica, borrago scilicèt & buglossum; scorzonera, carduus benedictus, &c.: sed cautè adhiberi debent hæc præsidia, ne sanguis plus æquo incandescat. Vetantur opiata, aliave narcotica: sed exhiberi queunt paregorica, uti nitrum, camphora, liquor anodynus mineralis, sal sedativum, &c. Insuper alvus servetur libera ope enematum emollientium & demulcentium: haud tamen reformidanda laxantia mitiora, oleum nempè amygdalarum dulcium, cassia, tamarindi; vel ipsamet manna, cautè & partitis vicibus adhibita: cætera verò cathartica, per totum morbi stadium angue pejus sunt fugienda. Hinc obvium fit quid sit cogitandum de èmeticis, quæ haud sine præsenti

vitæ discrimine propinari queunt; etsi à nonnullis, penes quos sit fides, pluriès, ineunte morbo, faustè successisse traditur. Opportunè præscribuntur absorbentia, si nidulet colluvies acida in ventriculo. Postremò minime despicienda medicamina externa, fotus nempè & cataplasmata emollientia, pelles animalium recèns mactatorum, &c. Nec immeritò deprædicantur hirudines podici admovendæ; præsertim post suppressum consuetum fluxum hæmorrhoïdalem. Nil addimus de prolapsu intestini, vel de herniâ incarceratâ quæ artem chirurgicam expostulat.

INFLAMMATIO ABDOMINIS.

ILEUS.

AB intestino ileo, sæpiùs tamen inculpato, nomen sortitur hic affectus; qui haud raro cæcum & colon, imò & rectum obsidet. *Volvulus* etiam dicitur à volvendo, eò quòd tubus intestinalis ob mutuum suarum partium ingressum ita intricatur, ut circumplicari videatur. A vomitu demùm horrendo, ab anxietatibus & cruciatibus quibus torquentur ægri, barbaro *miserere* nomine insignitur. Lento utplurimùm gradu *insurgit ileus;* sub quo enim primò evomuntur materies in stomacho contentæ; dein bilis projicitur, quam excipit materia chylacea: procedente demùm morbo, non solùm feces alvinæ, sed etiam enemata & suppositoria per os quandóque deturbantur. Intereà alvus occluditur; tumet abdomen vel in altum attollitur; sæviunt tormina umbilicum haud raro spectantia, respiratio offenditur, exsurgit singultus; ac presso pede sequuntur convulsiones, lipothymiæ, sudores frigidi, extremorum refrigeratio, &c. Venena, emetica, aliæve materies acriores ileum accersere queunt: hunc *promovent* crapula, colica convulsiva, tubi intestinalis constrictio ab herniâ, aliâve causâ; innumeraque vitia organica in imo ventre latitantia: quibus addere licet vehementiorem iracundiam, cursus effrenos, &c.

A probo materierum vomitu rejectarum examine facilè innotescit *sedes morbi*; cùm eæ tantùm, quæ suprà obicem colliguntur, retrogradum motum patiantur. Nec inutilis est partis affectæ indagatio, cùm ab illâ benè perspectâ, accuratior institui possit *prognosis;* faciliorque pateat ad curationem aditus. Ileus inter morbos calamitosos numeratur; præsertim si occurrant febris intensior, dolor acutus, intumescentia abdominis, aliave inflammationis internæ indicia. Nec minorem metum incutit, si ab stranguriâ ortum trahat. Doloris cessatio, cæteris vigentibus symptomatibus, gangrænam portendit; quæ brevi, tertio scilicèt vel quarto morbi die ægros illùc mittit undè negant redire quemquam. Nonnunquàm tamen diutiùs protelatur hic morbus; ad septimanas nempè, imò & menses; quod sanè à diversâ morbi causâ pendere cuivis obvium.

Ileus.

Scitur, uti suprà innuimus, ex *autopsiâ anatomicâ*, intestinum ileum haud crebriùs lædi, quàm cœcum, colon & rectum; ideò de omnibus intelligenda veniunt quæ supersunt dicenda. Itaque patent in pluribus intestina ultrà modum distenta, phlogosi correpta, vel gangrænâ tacta: dilacerata nonnunquàm reperiuntur; undè à profusis materiebus quas continebant, quædam emergit ascites, quâ imus venter anteà ultrà modum intumescebat. Oculis passim subjiciuntur, per totum tubi intestinalis tractum, abscessus, vel protuberantiæ skirrhosæ, quibus canalis planè obturatur. Simili modo impeditur prædictus tubus à fecibus induratis, à concretionibus quasi gypseis, à vermium glomeramine, à coalitis tubi lateribus, &c. Deteguntur intestinorum susceptiones, vel invaginationes; quibus scilicèt intestini coarctati pars in partem proximam priùs expansam ingreditur; quæ ita oppletur ut nil à superioribus intestinis ad inferiora permeare possit: circà quam obstructionem illud notatu dignum occurrit, quod nunc per partem superiorem, nunc vice versâ, hic mutuus fiat ingressus. Sed silentio minime prætermittendum has duplicationes observari in pluribus morbo iliaco nusquàm anteà conflictatis. Obvia sæpissimè fiunt intestina ab herniis præclusa, vel ita coarctata, ut à circumducto filo anteà constringi videantur. Nonnunquàm etiam intorti, implicati & intertexti, vel nodo quasi constricti apparent horum gyri. Quandòque demùm occluduntur à compressione tumoris extrà tubum siti; ab ingenti hepatis, alteriusve visceris mole; à massâ cujusvis liquaminis in abdomine stagnantis, &c.

Curatio hujus affectûs est properanda; cùm maximum sit periculum in morâ. Priusquàm tamen inchoetur; probè inquirendum nùm ab herniâ prodeat ileus; quæ haud semper conspicua est præsertim in mulieribus: quid factu tùm opus sit, nemo vel rudis & inexpertus non intelligit. Aliàs præsentaneam opem ferunt venæ sectiones, tam ad impugnandam quàm ad præcavendam phlogosim. Depletis vasis jure celebrantur demulcentia, aqua nempè pulli, oleum amygdalarum dulcium, jusculà pinguiora, serum lactis, emulsiones, decoctum seminum lini, &c. Faustè etiam usurpantur sedantia paregorica, nitrum scilicèt, camphora, liquor anodynus mineralis, &c. Nec vetantur, præmissis præmittendis, narcotica, diacodium nempè, laudanum liquidum, aliaque id genus; quorum præsidio opportunè propinari queunt laxantia blandiora, quæ præclara munia obire solent. Nonnullos juvat aqua gelidissima; imò & profuit, incassùm tentatis cæteris præsidiis, cortex peruvianus. Ubi verò nec herniæ, nec inflammationis subest suspicio; exhibere licet globulos plumbeos, vel hydrargyri libram unam, aut alteram, in aquâ vel jusculo congruo. Notare per transennam expedit mercurium crudum, sub hisce circumstantiis propinatum, ptyalismum nonnunquàm promovisse.

Insuper deprædicantur enemata emollientia, purgantia vel stimulantia, per totum morbi curriculum summè proficua. Sunt qui post Hippocratem aërem vel flatum, ope follis fabrilis, in anum injicere tentant; sed haud

innoxia est hæc methodus, quæ experientiâ teste truculentiora tormina sæpiùs accersit. Nonnulli in hisce angustiis instrumentum, quod delineandum curavit DEKKERS, excogitarunt, cujus beneficio fumus tabaci in anum inflatur; quo stimulo excitatur quædam revulsio, quæ plures fausto beavit eventu. Inter usitatiora præsidia recensentur *topica* emollientia, fotus scilicèt & cataplasmata, necnon balnea vel semicupia ex aquâ tepidâ, decocto emollienti, vel oleo olivarum parata. Hùc coincidunt animalia secta; horum omentum, vel pelles cum suo calore nativo. A nonnullis demùm celebratur linimentum ex axungiâ & camphorâ paratum: alii summis laudibus extollunt cataplasma ex oleo menthæ, theriacâ, &c. confectum: sed, ut verum fatear, sæpiùs incassùm adhibentur hæc auxilia externa; quæ aliàs citrà periculum admoveri posse crediderim. ILEUS.

CHOLERA.

FEROCISSIMUM, velocissimumque esse hunc affectum, qui subitò invadit, & dirum in modum *ardente syrio*, sæpiùs *grassatur*, nemo nescit. Vomitu & diarrhœâ, simul sævientibus, *in propatulo se sistit* hic affectus; sed infida censeri debent hæc indicia; cùm utramque evacuationem, periculi planè expertem haud rarò promoveat prava alimentorum digestio. Cur hisce *notis* addere juvat truculentiora symptomata quæ choleræ characterem produnt; dolorem scilicèt acutissimum & æstuantem interaneorum, renitentem abdominis intumescentiam, cardialgiam, singultum, anxietates, lipothymias, intensiorem sitim, pulsum inæqualem, contractum, intermittentem & febrilem; convulsiones, membrorum contractiones, crurum spasmos, sudores frigidos, extremorum refrigerationem, &c. Cholera vegetiores sæpiùs intrà nychthemeri spatium è medio tollit; vel ad biduum, triduumve protelatur. Materies per utramque viam pleno gurgite erumpentes biliosæ, porraceæ, æruginosæ, nigræ, &c. observantur. De aliâ choleræ specie, quam siccam vocant, ab illâ, de quâ in præsentiarum, toto cœlo distante, suprà, dùm de flatulentiâ mentionem subjecimus; hinc crambem recoctam haud apponemus.

Choleram, cui *obnoxii* sunt compotationibus indulgentes, biliosi & iracundi, *promovere* solent melones & cucumeres, fungi, aliaque alimenta pravæ notæ; purgantia drastica & venena. Hanc comitem habent nonnullæ febres, imi ventris inflammatio, aliusve gravior morbus. Sub variis gradibus se profert cholera, quorum leviores verum morbi typum haud præ se ferentes periculo vacant: sed *calamitosus* censetur hic affectus, si vigeant jam enumerata symptomata; ubi præsertim nulla prævia patet causa evidens; & utrâque viâ prosilientes materies odore & colore

CHOLERA.

à genuinâ indole deflectant. Sub quâ conditione jure incusatur bilis redundantia, vel ferocia : bilis enim pravæ indolis, porracea nempè, æruginosa & atra, præter anxietates, cardialgias, vomitum & alvi fluxum; dolores atrocissimos, inflammationes & gangrænas post se trahit. Atra, tenax & quasi picea imaginationem sæpiùs lædit. Atro-flava, putrescens, & ad aciditatem vergens, veneni instar omnia turbat; hinc insania, ecstasis, convulsiones, &c. Hæc est atrabilis veterum quæ non solùm per vomitum & sedes exitum sibi parat; sed etiam urinam suo colore nonnunquàm inficit; quod sanè haud raró observatur in melancholicis.

Scitur ab *scrutatione cadaverum*, bilem in propriis conceptaculis exuberare, quâ redundante conspurcantur digestionum organa. Observatur hic latex à propriâ naturâ degener; atro-flavus scilicèt, viridis, & æruginosus; niger, tenax, putrescens & ad aciditatem vergens. Ductus choledochus in nonnullis propè pylorum inseritur, cujus ratione bilem eructabat in ipsum ventriculi cavum, cui etiam nonnunquàm implantatur. Hepar deprehenditur infarctum & induratum, steatomatosum, phlogosi tactum, vel gangrænâ defœdatum. Intestina se præbent inflammata vel sphacelata. Passim postremò observantur aliorum viscerum læsiones, quas recensere, è re nostrâ alienum fore putavimus.

Curatio simplicioribus peragitur : nec hilum proficit hæc ab Authoribus in medium adducta remediorum farrago; quâ sanè quidem saniora medicinæ præcepta convelluntur. Pessimè se gerunt qui venæ sectionem hîc confidentiùs adhibent; cùm à detracto sanguine fatum sæpiùs acceleretur : venam tamen sub diversis circumstantiis tundere licet; sed rarissimè occurrunt, atque in his dignoscendis planè cæcutiunt innumeri, qui Medici nomen sibi arrogant. Currenti calcar addunt emetica & cathartica, quæ hinc exulare debent : nonnunquàm tamen opportunè exhibentur, si vires ferant, cassia, tamarindi, aliaque laxantia blandiora. Nonnullis conferunt absorbentia, testacea nempè, lapides cancrorum fluviatilium, aliaque terrea, quæ materies digestionum organa vellicantes intrà sinum recondere solent. Sed à sanioribns Medicis abdicantur adstringentia præsertim sub primis morbi temporibus, & nonnisi ab imperitis, reluctante etiam experientiâ, adhibentur hæc remedia; quæ declinante morbo suppetias nonnunquam ferunt.

Expedit ut ad *salubriora præsidia* properemus, quæ depromuntur è diluentium & demulcentium classi; nec alia sunt propinanda sub hujusce morbi procellosis temporibus : usitatiora & efficaciora audiunt aqua simplicissima, vel succo limonum, acidove minerali imprægnata; aqua pulli, & serum lactis; quæ singula pro omni alimoniâ, vel largâ manu exhiberi debent : nec minùs prosunt enemata refrigerantia & demulcentia vulgatiora. Cæterùm egregiam opem præstant lac, juscula pinguia, oleum amygdalarum dulcium, aliaque id genus; si veneni sit suspicio. Prosunt, præmissis prætermittendis, hypnotica & antispasmodica, si incusetur catharticum drasticum, aliave quæcumque materies stomachum & intestina

vellicans: in quem ſcopum fauſtè uſurpantur laudanum & diacodium, tinctura anodyna & caſtorei, &c. ſed cautè cum hiſce remediis mercari expedit. Horum explere valent ſtomachica roborantia; diaſcordium nempè, theriaca & confectio hyacinthi; quæ tamen haud niſi elapſis octo vel decem horis à primo inſultu, tutò præſcribi poſſunt. Nil fermè expectandum de topicis ſtomachicis, quæ tardiùs effectum ſuum exerunt in morbo velociſſimo: opportuniùs ſanè adhiberentur emollientia, quæ admovere vix ſinunt perpetuæ ægrorum jactationes.

DIARRHŒA.

SUB triplici conſpectu ſe profert *alvi fluxus incruentus*; nunc enim genuina diarrhœa audit; nunc fluxus cœliacus nuncupatur: aliàs lienteriæ nomen ſortitur. *Diarrhœam* vulgatiorem prodit frequens alvi dejectio ſtercoroſa, bilioſa, ſeroſa, mucoſa vel pituitoſa, adipoſa, vel colliquativa, purulenta, &c. Hanc concomitantur cibi faſtidium, anxietates & lipothymiæ, flatulentia & borborygmi, interaneorum dolores, teneſmus, ventris intumeſcentia, ſpaſmus crurum, &c. ſub quibus parciores urinæ, ſubrubræ & turbidæ mingi ſolent. Innoteſcit *fluxus cœliacus* à dejectionibus ſubalbicantibus, chylaceis & mucoſis: hunc affectum à denegato chyli ingreſſu in venas lacteas oriundum, ſequuntur inappetentia & ſitis, ructus acidi & dolores lumbis proſpicientes, quibus nonnunquàm accedit febris: urinæ etiam fœculentæ, ac minori proventu proſiliunt. *Lienteria*, quam levitatem inteſtinorum vocavit CELSUS dignoſcitur ab egeſtis cibis ſemi-coctis, vel vix immutatis: diarrhœam & dyſenteriam ſæpiùs excipit hic morbus; quem etiam poſt ſe trahunt varii affectus chronici: quo vigente appetitus nunc proritatur, nunc proſternitur; vires deficiunt, aliaque tradita emergunt ſymptomata: lotium poſtremò craſſum & lutulentum parcâ copiâ profunditur. Hæ ſunt differentiæ quibus obiter diſtingui ſolent alvi fluxûs incruenti ſpecies: ſed innumeræ aliæ occurrunt ab ætate & temperie depromendæ; non ſecùs ac à victûs ratione, à ſumptis medicaminibus, aliiſque accidentibus vigentibus vel prægreſſis; è quibus benè perſpectis patet genuina medendi via. Ad diarrhœam *proclives* cenſentur pancraticè viventes, cachectici, bilioſi, arthritici, &c. hanc nonnunquàm *promovent* pedum refrigeratio, quædam alimenta, aquæ inaſſuetæ, &c. ſi ortum ducat à medicamento purgante per alvum; *hypercatharſis* audit noſtratibus *ſuperpurgation*. Fluxui cœliaco obnoxii ſunt infantes: ſcorbutici verò ad lienteriam ſunt proniores. Hos demùm alvi fluxus poſt ſe trahere ſolent incondita victûs ratio, vel ſoluta vivendi norma.

Diarrhœa vomitu, lotii profluvio, vel ſudore ſæpiùs ſolvitur: recens ab aëre frigido, aquis vel alimentis ſoboleſcens, *periculi* eſt expers, bre-

DIARRHŒA.

vique definit : sed ominosa censetur diuturna, vel à causâ internâ prodiens; ubi præsertim vires deficiunt. Id genus censeri debet diarrhœa quæ à mœrore fovetur; planè incurabilis, persistente causâ, atque atrophiam lethalem post se trahens. Eò periculosior existimatur diarrhœa, quò dejectiones colore, & fœtiditate magis ab statu naturali recedunt: grave demùm facessit negotium, si truculentioribus symptomatibus stipetur; febre nempè, cum siti ingenti, torminibus & tenesmo, anxietatibus & singultu, sudoribus frigidis & lipothymiâ, &c. Biliosa ad choleram morbum quandoque accedit, vel in dysenteriam facessit: adiposa, quam *colliquativam* vocant, marasmum post se trahit: purulenta nonnunquàm salubris audit; cùm sæpiùs abscessus intùs latentes, ejus beneficio, exhauriantur: aliàs in obitum vergit. Diarrhœa in morbis acutis pro criticâ sæpiùs habetur; sed huncce typum minime præ se fert in primis morbi temporibus: exitialem sæpiùs esse sub morbis pectoris suprà declaravimus. Si nullum juvamen præstet hydropicis alvi fluxus, hos in orci fauces præcipites trahit. Sinistri est *augurii* in vulneribus, & præsertim capitis. Haud inanem metum incutit utero gerentibus: puerperasque in vitæ discrimen trahit; phthisicos postremò tabidos conficit. Quod ad lienteriam attinet; luctuosa censetur in singulis ætatibus; sed senes brevi ad libitinæ rationem ducit. Fluxus verò cœliacus faustè judicatur, si à materiæ mucosæ prædominio ortum mutuetur: ubi verò à vitio quodam organico pendet; cogitandum de exequiis.

Sectiones cadaverum patefaciunt copiosiorem mucum primas vias conspurcantem; undè chylus ægrè ad lacteorum oscula appellebat. In conspectum veniunt phlogoses, ulcera, maculæ gangrænosæ, & putredines, tùm in stomacho, tùm in tubo intestinali, cujus tunica bombycina abrasa sæpiùs deprehenditur. Ventriculus nonnunquàm intestini instar contractus occurrit. Post diarrhœam, à dysenteriâ prognatam, conspiciuntur cicatrices numerosissimæ, vel occallescentiæ quibus præcludebantur venarum lactearum oscula. Inveniuntur intestina mutuò connexa, vel in unam massam coeuntia; inflammata, tuberculosa, skirrhosa, gangrænosa & perforata. Hepar nunc mole amplissimum, nunc exiguum, vel plus æquo contractum, skirrhosum, induratum & quasi elixum, aridum & friabile; phlogosi correptum, abscessus, tumoresve cysticos & vermes recondens; tuberculis refertum vel putridum cernitur. Vesicula fellea bile æruginosâ & nigricante; vel concretionibus lapideis fœta annotatur. In apricum venit lien stupendæ magnitudinis, occallescens, putridus, vel pultis instar levi attactu diffluens. Obvium fit pancreas skirrhosum, ejusque ductus secretorius lapillis scatens deprehenditur. Obstructæ & ingentes reperiuntur glandulæ mesenterii, quarum plures avellanæ molem mentiuntur. Epiploon crassissimum & skirrhosum, vel putredine confectum observatur. Tumores insuper diversæ naturæ, stagnationes saniosas & purulentas, aliave tùm abdominis, tùm pectoris vitia, quæ parùm ad rem nostram pertinere videntur consultò missa facimus. Haud absimiles fermè læsiones conspiciuntur

consᶅpiciuntur in lienteriâ extinctis ; annotantur præsertim intestina crassa & callosa, putrida & gangrænosa; mesenterium infarctum, abscessum recondens, putridum, &c.

DIARRHŒA.

Sævientibus doloribus, nonnullos juvat *venæ sectio*; dummodò tamen vires ferant : aliàs inanem operam ludit, vel noxam infert. Vomitu spontaneo diarrhœam sisti jàm suprà notavimus ; hinc proficua fore *emetica* pronum est credere, & experientia quotidiana testatur : hùc spectat radix brasiliensis, quæ, nemine discrepante, adversùs alvi fluxum cæteris vomitoriis antecellit. Nec minorem opem præstant *cathartica* blandiora, rheum nempè, tamarindi, myrobalani, manna & cassia, quæ secessum blandè movendo, diarrhœam sæpiùs cohibent. His præmissis omnem implent paginam, in diarrhœâ biliosâ, alterive causæ calidæ submisſâ ; refrigerantia ; acetosa nimirùm, aqua succo limonum, vel ribesiorum, imprægnata ; serum lactis, nitrum, &c. quæ alvi fluxum à debacchante bile tutò refrænant. In eodem casu, æquè ac sub hypercatharsi, hâc diarrhœæ specie ab imperitis artificibus excitatâ, egregiè se gerunt sedantia narcotica ; laudanum nempè, diacodium, tinctura anodyna, pilulæ de cynoglosso, &c. Sed inertia utplurimùm esse hæc postrema medicamina in alvi fluxu seroso, aliisve speciebus, experiundo didici.

Quibus peractis, *stomachica* in usum trahere licet, inter quæ pro usitatioribus habentur absinthium & centaurium minus, cortex peruvianus, cinnamomum & cassia lignea, diascordium & theriaca, vinum cypreum, hispanicum, &c. Morbo hisce omnibus remediis obsurdescente ; præscribere licet adstringentia, pervincam nempè, balaustia & rosas rubras, tormentillam & simaroubam, sumac, cynorrhodon & corticem granatorum, catechu, sanguinem draconis & acaciam ; syrupum magistralem, de rosis siccis, cydoniorum, &c. quibus addere licet martialia, quæ præter adstringendi vim, alia munia obire valent. Nonnisi tamen summâ cautelâ in usum vocentur adstringentia, ne lupus, ut inquiunt, stabulo includatur : quæ scilicèt intempestivè, vel citiùs quàm par erat, usurpata, phlogoses, infarctus, vel obstructiones, alvi fluxu domando longè periculosiores, accersere queunt : adeò ut nil feliciùs sæpè excogitari possit inter exhibenda hæc inopportuna præsidia, quam ut nullum effectum exerant. Lac postremò, omnibus incassùm tentatis, pro clinicorum votis sæpissimè succedit ; nec minus auxilium præstant aquæ minerales, Forgienses nempè, Plumberianæ, Borbonienses, Arcimbaldicæ, &c. ad quas quasi ad sacram anchoram confugere solent Medici. Quod ad diarrhœam febrilem attinet ; laudantur demulcentia, serum lactis scilicèt, aqua pulli & oryzæ, decoctum album, &c. Prosunt quoque laxantia, cassia nimirùm & manna ; nec vetantur hypnotica, diacodium putà, laudanum, diascordium, &c. Sæpiùs postremò conferunt lapilli cancrorum fluviatilium, corallum, aliaque absorbentia : nec posthabentur diaphoretica, inter quæ præstat kermes minerale.

Eâdem fermè methodo *curatur lienteria*, cui magis congruere videntur

DIARRHŒA.

absorbentia & stomachica, inter quæ usitatiora audiunt testacea & corallum; absinthium, rheum, cortex peruvianus, nux moschata, mala cydonia, panis tostus vino generoso irroratus, &c. Quod ad *fluxum cœliacum* spectat, pluris habentur, præmissis præmittendis, rheum, absinthium, centaurium minus, aliaque amara: sed ubi, sub hocce morbo, de mesenterii obstructione quædam emergit suspicio; martialia, aliaque aperientia opportunè exhiberi queunt. Enemata insuper demulcentia, sedantia vel adstringentia, pro re natâ & circumstantiis haud inanem operam ludunt, in quâvis alvi fluxûs specie. Nec despicienda ropica roborantia regioni epigastricæ admota. A sudoribus arte concitatis vel spontaneis diarrhœam sæpiùs solvi, suprà notavimus; hinc infertur proficuas esse corporis exercitationes, peregrinationes, & frictiones; quibus addere licet balnea calida, indusia à panno laneo tenui contexta, aliaque id genus perspirationem promovere solita. Connubium denique pluribus profuisse nemo nescit: sed omnibus hactenùs traditis fortè præstat exquisita victûs ratio; vetantur enim animalium carnes, fructus crudi, acetaria, &c. Scitur insuper innumera remedia, etsi probatissima, adversùs diarrhœam sæpiùs incassùm adhiberi; adeò ut ægri diuturniori & infaustâ curatione pertæsi, totum negotium naturæ committant; vel ad anilia medicamenta, haud rarò efficaciora confugiant; ni agyrtarum consiliis obtemperent.

ALVI FLUXUS CRUENTUS.

NON secùs ac diarrhœa, *triplicis* est *sortis*; dysentericus nempè, hepaticus, & gastro-mesentericus, quibus addere licet fluxum hæmorrhoïdalem, quo diarrhœæ sociato plures decipiuntur. Ut â *dysenteriâ* exordium capiamus; nunc acuta, nunc chronica, epidemicè sæpiùs grassatur; extremâ præsertim æstate, vel sub autumnali tempestate; ac adveniente hyeme mitescens. Ab horrore & febre utplurimùm *orditur;* quæ excipiunt sitis, tormina & æstus interaneorum, dejectiones mucosæ, adiposæ, saturatè luteæ, porraceæ & cruentæ; frequens desidendi cupiditas, &c. quibus *signis facilè* distinguitur à fluxu hepatico, mesenterico & hæmorrhoïdali. Sed haud semper dilucidè patent hæc discrimina, ob innumeros propemodùm gradus, quibus se proferunt prædicti affectus. *Febris dysenterica*, ineunte morbo, levis, ita sensim invalescit, ut sæpiùs prædominium obtineat; vel morbus pro febre mali moris, alvi fluxu cruento stipatâ habeatur. Dejectiones primò biliosæ, dein sanguine intermixtæ annotantur, intereà de ore sordido, cibi fastidio, pervigilio & virium prostratione conqueruntur ægri. Nonnullos angunt cardialgiæ, vomitus & flatulentia: quibus procedentibus secessus fiunt mucosi; pici liquidæ similes, saniosi vel purulenti; imò & sæpiùs dejiciuntur carunculæ, intesti-

norum ramenta : nonnunquàm demùm lienteriæ particeps videtur prædictus affectus. Illud notandum incumbit, quòd in nonnullis epidemiis dejectiones incruentæ se præbeant, vigentibus cæteris morbi phænomenis; adeò ut cholera, tùm, parùm discrepare videatur; præsertim si accedat vomitus; hinc minime mirum, si sub utroque titulo ab Authoribus adumbretur hic affectus.

Dysenteria, alia mitis, febris scilicèt expers, nullaque post se trahens procellosa symptomata, benigna vocitatur; alia truculenta & contagiosa, ob sæviora quibus stipatur symptomata, maligna audit: quâ vigente excandescit febris; sanguis sincerus nonnunquàm dejicitur; lingua patet arida, muco obducta & multifariam hiulca; os ulcusculis vel aphthis defœdatur; erumpunt vomitus enormes; ac cutis exanthematibus purpureis nonnunquàm signatur. Quibus addere licet singultum, delirium, convulsiones, aliaque atrociora symptomata febrem malignam concomitari solita. A doloribus circà umbilicum sævientibus; non secùs ac à dejectionibus liquefactis, vel dilutioribus, intestina tenuia affici haud falsò conjicitur : sed morbus sensim ad crassiora pertingit; acerbioremque tenesmum infligit, quo nonnunquàm emergit ani prolapsus : imò & in quibusdam macie confectis paralysi tactus podex, hians vel patulus, fœdissimo sanè aspectu, remanet. Dysenteriæ *obnoxii* sunt arthritici & scorbutici : præsertim si legum diæteticarum obliviscantur. Hanc *promovent* febris biliosa; aqua nivea, fructus horarii, aliaque alimenta pravæ notæ; cathartica drastica; aër castrorum, nosocomiorum & carcerum, vel hominum frequentiâ inquinatus. Notare expedit haud jure incusari fructus inter epidemicam constitutionem; cùm potiùs sint saluberrimi; dummodò tamen sint maturi & optimæ notæ, annuente clar. Tissot, cujus opinioni multiplici experientiâ edocti inhæremus.

Inter rariores morbos recenseri debet *fluxus hepaticus* : ni, uti mos est, hoc titulo insigniantur affinia profluvia. Genuinus se prodit dejectionibus subcruentis, vel loturæ carnium similibus : ac febre lentâ stipatur, non secùs ac cibi fastidio, & oris amaritie : præterea erumpunt flatus; minguntur urinæ biliosæ; tumet cum dolore & renitentiâ hypochondrium dextrum; facies colorem subluteum induit; ingruunt tussis & spirandi difficultas; sanguis demùm è naribus, vel ore prosilit. Nonnulli, inter recentiores, hunc affectum pro quodam fluxu hæmorrhoïdali interno perperàm habuerunt; sed observationes è *cadaveribus* depromptæ arguere videntur, hepar haud immeritò à veteribus incusari. Sanguis insuper è vasis hæmorrhoïdalibus, vel internis prodiens sincerus, & nusquàm fecibus alvinis intimè permixtus dejicitur : Adde quòd icterus, hepatitis, aliique jecoris morbi fluxum hepaticum sæpiùs post se trahunt; cui præterea hypochondriaci de hepate perpetuo queruli *obnoxii* censentur.

ALVI FLUXUS CRUENTUS.

Alius occurrit *alvi fluxus cruentus*, sub quo sanguis majori sæpiùs proventu egeritur, à dysenterico, hepatico, & hæmorrhoïdali summè discrepans; quem ob suam duplicem prosapiam *gastro-mesentericum* vocitare

Alvi fluxus cruentus.

lubet. A disruptis vasis gastricis, vel mesentericis oriri hancce hæmorrhagiæ speciem docet autopsia cadaverum: hinc intelligitur cur vomitum cruentum plerúmque excipiat. Sanguis per podicem excretus à diversâ in primis viis morâ, & à variâ morbi sede, nunc scilicèt in stomacho, nunc in gracilioribus intestinis, vel in crassioribus, sub multiplici conspectu se profert. Ideò vel sincerus & floridus deprehenditur, vel fæcibus alvinis probè mixtus & fæculentus observatur: aliàs inodorus & graveolens occurrit; ob minorem scilicèt vel longiorem quem percurrit tractum; priusquàm per podicem foràs amandetur. Etenim ratione moræ in tubo intestinali diversum colorem induit; variumque fœtiditatis gradum contrahit; atque ex hocce putrido latice infensissimum quoddam haud raro emergit deleterium, quod non solùm lipothymias accersit; sed etiam necem infert. E dejectionum atro colore *morbum nigrum* ab HIPPOCRATE dictum fuisse fluxum gastro-mesentericum, jam suprà notavimus; ad quem *proclives* esse melancholicos & scorbuticos norunt practici. Traditis addere licet sanguinem nonnunquàm, trans vasorum intestinalium latera, per diapedesim, vel transudationem excerni; undè prodit fluxus quidam mesentericus dilutè rubens; non secùs ac fluxus hepaticus: sed utriusque signa omne dubium solvunt: notare juvat bilem atro-viridem nonnunquàm per podicem excerni, ritè distinguendam à mero sanguine; cùm haud rarus, de hâc re, sit error in autopsiâ.

Nil fermè *metuendum de dysenteriâ* miti: sub gravi verò, erumpentibus sudoribus, sanitatis spes affulget. Periculosæ est res aleæ; si exacerbetur febris, tyrannidem exerceant tormina, vires obruantur, erumpat vomitus, exsurgat singultus, se prodant aphthæ & venter subsideat: si dejectiones suprà modum fœteant, vel pure scateant, cum tunicæ villosæ ramentis: si demùm procedentibus cæteris symptomatibus dolores planè desinant, artus frigeant, &c. Ubi sævientibus circà umbilicum doloribus sanguis majori proventu excernitur; imminet intestinorum gracilium inflammatio quæ ad ultimam rerum lineam ducere solet. Dysenterici quorum dejectiones atrâ bile inquinantur, intrà quatuor dies plerumque moriuntur; vel superato quatriduo incolumes evadunt. Gravem etiam metum incutit dysenteria infantum & senum; cachecticorum, scorbuticorum & puerperarum. Scire juvat hunc affectum sublatum sæpiùs recurrere, ni congruâ victûs ratione præcaveatur reditus: aliàs in diarrhœam contumacissimam facessit. Porrò ab intempestivè cohibitâ dysenteriâ materiam morbosam irruere ad hepar, quod purulentiâ afficitur; vel ad artus qui arthritide impediuntur, post HIPPOCRATEM observarunt clinici: quibus addere licet asthma & hydropem similem haud raro prosapiam ducere. De *dysenteriâ incruentâ*, (*dysenterie blanche*,) haud minùs ominosa, quæ à cholerâ vix discrepat, suprà actum fuit. Minorem sanè sævitiem exercet *fluxus hepaticus*; sed longè pertinacior evadit, cachexiamque, hydropem & marasmum sæpiùs post se trahit. In ancipiti versatur fluxus *gastro-mesentericus* ob majus sanguinis dispendium, vel contractam à diuturniore hujusce laticis

morâ putriditatem; è quâ duplici causâ graviora emergere symptomata suprà notavimus. Calamitosa censetur, si febri putridæ, aliove morbo ancipitis eventûs societur. Ejus demùm reditum cavere debent qui unam vel alteram accessionem passi sunt.

ALVI FLUXUS CRUENTUS.

Sectis dysenteriâ extinctis, patet bilis porracea, fusca vel atra, nidulans in propriis receptaculis, & in intestinorum cavo. Hæc viscera chartæ pergamenæ instar arida, flatibus ultrà modum turgida, phlogosi correpta, vermibus scatentia, pure deturpata, ulceribus exesa, sphacelata & dilacerata deprehenduntur. In ipsis etiam percipiuntur tubercula, skirrhi, occallescentiæ, pustulæ variolosæ, &c.: mutuò demùm accreta, vel invicem agglutinata cernuntur. Multifariàm læditur ventriculus, qui scilicèt ulcusculis confossus, infarctus, skirrhosus, &c. conspicitur. Hepar livore affectum, à naturali magnitudine recedens, densum & firmius, necrosi correptum vel putridum, oculis subjicitur. Mesenterium infarctum, purulentiâ tactum, & gangrænâ detentum occurrit. Omentum subviride, skirrhosum & putredine absumptum se offert. Porrò lien tumidus, pultis instar diffluens, annotatur. Ut de aliis læsionibus, & de variâ colluvie circà viscera fluctuante sileamus.

Fluxu hepatico denati exhibent hepar partim putridum, vel hâc labe planè confectum; ejusque proprium involucrum sacci instar materiem saniosam, vel loturæ carnium similem, sæpiùs continens. In nonnullis inflammatum & infarctum absque putredine deprehenditur prædictum viscus: nùm postremi genuino fluxu hepatico laboraverint, dubitare licet. A perspectâ hepatis defœdatione, nonne colligere datur fluxum hepaticum à putridâ hepatis solutione præcipuè pendere? Sed per quam viam hæc materia ad tubum intestinalem appellat? haud obvium fit. Si tamen conjecturæ locus sit; hanc colluviem, ductûs biliaris notissimi ope, in intestinorum cavum eructari existimamus; licet haud dilucidè pateat quomodò, post tantam visceris stragem, integra serventur prædicti vasis propagines. Illud postremò minime reticendum; quòd hepar simili corruptelâ tactum nonnunquàm deprehendatur; nullo tamen prævio fluxu hepatico: quod fortè à dirutis vel obliteratis prædictis ductibus secretoriis, vel à denegato hujusce materiei aditu ad intestina, referri debet.

In *fluxu gastro-mesenterico peremptis* observantur jejunum & ileum phlogosi correpta, flatibus turgida, ac maculis gangrænodeis signata: sed suprà omnia annotatur colon flatulentiâ ultrà modum expansum. Colluvies nigra, sanguinea & graveolens totum tubi intestinalis tractum conspurcat, quæ in pluribus majori copiâ intrà ejus cavum colligitur. Annotantur omentum absumptum; hepar parvum, cum vesiculâ felleâ flatu turgidâ. De sede morbi nil certi statui potest; cùm nunc in ventriculo, nunc in intestinis gracilibus observetur; aliàs in crassioribus reperitur; sed crebriùs in cæco, suprà quod ne minimum sanguinis vestigium tùm apparet. Insuper epiploon & mesenterium emaciata & contracta deprehenduntur: hepar in nonnullis infarctum, skirrhosum vel aridum conspicitur: lien marcidus & putridus

Alvi fluxus cruentus.

occurrit : vasa splenica & mesenterica, nunc ultrà modum turgida ; nunc exinanita oculis subjiciuntur : sed notare expedit quòd hæc omnia vitia in multis etiam detegantur, qui fluxum mesentericum nunquàm passi fuere.

A venæ sectionibus primò auspicanda *dysenteriæ curatio ;* dummodò pulsus & vires sinant, nec vetet constitutio epidemica. Depletis vasis, præsentaneam opem fert emeticum : ipecacuanha quæ in hocce casu specifici titulo gaudet, vix cæteris præstat : nec fortè conducibilius vitrum antimonii ceratum ; etsi nostrâ ætate summis præconiis celebratur ; quod tamen, ni fallor, jam exolescere videtur. Tutò præcipiuntur laxantia, manna scilicèt & tamarindi, rheum & catholicum. In latissimum usum trahuntur demulcentia, aqua nempè pulli & vituli, oryzæ & hordei ; serum lactis ; decoctum album, oleum amygdalarum dulcium, sperma ceti, &c. nonnullis arridet, ni obstet febris, lac coctum cum triplici aquæ quantitate & largâ manu exhibitum. Suas laudes etiam merentur refrigerantia ; aqua nimirùm succo limonum vel nitro imprægnata ; decoctum pimpinellæ & consolidæ majoris, &c. Plures demùm curatos vidi solâ adhibitâ aquâ simplicissimâ per nonnullos dies : nonnunquàm tamen expedit ut præmittantur generalia : aliàs omnium vices explet illud remedium, quod in majori morborum ineuntium parte par sanè non habet.

His præmissis, præclara munia obeunt *sedantia* ; tùm paregorica, ut camphora & liquor anodynus mineralis ; tùm narcotica, ceu laudanum, syrupus de papavere albo, guttæ anodynæ Sydenhami, aliaque id genus ; quæ etiam catharticis opportunè socientur ; dummodò tamen nulla moveatur gangrænæ suspicio. Conducunt vulneraria & balsamica ; hypericum nempè & pervinca, balsamum copahu & Lucatelli, aliaque consimilia. Nonnullis prosunt diaphoretica, uti scorzonera, china radix, guaiacum, &c. Proficuè etiam adhiberi queunt absorbentia vulgatiora : sed solerti manu tractari debent stomachica & adstringentia, quibus opportunè adhibitis curatio plerúmque absolvitur : in hunc censum numerantur rosæ rubræ & balaustia, tormentilla, & simarouba haud immeritò à neotericis celebrata, acacia, mastiche, alumen & martialia, diascordium, theriaca, &c. Nemo demùm non novit singularem diætæ lacteæ efficaciam ; egregiasque aquarum Forgiensium, aliarumve mineralium frigidarum vires, quæ post varia remedia, vel exquisitiora, incassùm usurpata, ægrotantium vota explere valent : nec latet quantùm conferat cœli mutatio, quæ sola plures conclamatos ab orco revocavit.

Minime prætermittenda sunt *enemata* demulcentia & detergentia, quæ ineunte morbo & per totum curationis curriculum opportunè injiciuntur : demulcentia primis morbi temporibus magis congrua parari solent è lacte, jusculo omasorum, vel capitis vervecini ; è decocto althææ, verbasci, seminum lini, &c. Hæc excipiunt detergentia, quæ ingrediuntur hypericum & pervinca ; rosæ rubræ, saccharumque cognomine ; ovi vitella, mel, terebinthina, &c. quibus haud infaustè sæpiùs sociatur camphora. Sed debilem opem præstant *topica*, tùm emollientia tùm roborantia ; ni quasdam

impetrent inducias. Hæc ſunt præſidia adversùs quamvis dyſenteriæ ſpeciem uſurpari ſolita; ſed ratione circumſtantiarum, ſelectu opus eſſe nemo non intelligit: ideò ſi ad malignitatem, ut inquiunt, vergat hic affectus; ad compoſitam methodum ſe conferre expedit. His addere lubet quod eadem curandi ratio haud ſingulis *conſtitutionibus epidemicis* congruat; cùm rarò ſibi ſimiles obſerventur: venæ ſectio, verbi gratiâ, pro quâdam cœli intemperie, vel diversâ morbi naturâ, nunc ſalubris, nunc exitialis deprehenditur: idem dicendum de ipecacuanhâ, ſimaroubâ, lacte, &c. Ideò nil non movendum ut priùs innoteſcat morbi, vel miaſmatum in aëre latitantium, indoles: aliàs cautè explorari debent remedia; cùm ſæpè ſæpiùs haud niſi poſt varia tentamina, ad curationem pateat aditus. Poſtremò caveant hoc morbo convaleſcentes æſtuoſas mentis & corporis exercitationes, aërem frigidiorem, cupedias, inconditamque victûs rationem; quæ ſunt totidem cauſæ morbi reditum promovere ſolitæ.

Alvi fluxus cruentus.

Quæ dicenda ſuperſunt de *fluxûs hepatici & meſenterici medelâ*, paucis complecti cogit obſervationum penuria. Ut igitur à fluxu hepatico exordium capiamus; ex omnibus de hâc re traditis, & noſtris animadverſionibus, colligere datur varias plantas temperantes, aperientes & amaras, haud immeritò hepaticas à veteribus vocitari, cùm nil fortè efficacius, præmiſſis præmittendis, reperiatur adversùs prædictum morbum; dummodò tamen haud altas egerit radices: ſelectiora & uſitatiora audiunt hepatica, agrimonia, cichorium, dens leonis, & lingua cervina; centaurium minus, rheum, &c. Nonnulla etiam pro re natâ in ſubſidium vocantur præſidia, nempè abſorbentia & ſtomachica, aperientia validiora & ſudorifica; quæ pluribus benè ceſſiſſe videntur. Sed lac tempeſtivè adhibitum, conſentiente ſtomacho, exquiſitiorum remediorum vires æmulari, experiundo didici. Quoad *fluxûs gaſtro-meſenterici curationem*, primò danda eſt opera ut foràs elutriatur ſanguis in tubo inteſtinali nidulans; ne diuturniori morâ putredinem contrahat: ſola tamen enemata in hunc ſcopum adhibere licet; nec ſine cautelâ ſunt præſcribenda; ne foveatur hæmorrhagia. Quibus peractis egregiam opem conferunt antiputrida acida, quæ non ſolùm hæmorrhagiam ſiſtere; ſed etiam ſanguinis ſtagnantis corruptelam inhibere queunt: aqua pulli vel oryzæ ſucco limonum vel eſſentiâ *Rabel* imprægnata, cæteris ſanè antecellit. Nonnullis profuerunt balſama naturalia, peruvianum nempè, tolutanum, &c. Decoctum chamæmeli intùs adhibitum, vel per podicem injectum egregiam etiam opem præſtitiſſe traditur. Hanc curationem claudit medicamen catharticum; quod tamen eâ lege præſcribitur, ut recidivæ periculum minime incurrant ægri. Plura circà hujuſce poſtremi morbi indolem & medelam accuratè exarata proſtant in diario medico menſis Martis anni 1758 & Decembris 1760, quæ conſulere expedit.

Tenesmus.

TENESMUS.

Sic vocitari frequentiorem desidendi cupiditatem nemo nescit : nunc solummodò irritus est egerendi conatus ; nunc excernuntur unà cum fecibus materies mucidæ, cruentæ vel purulentæ. Tenesmus (*épreintes*) dysenteriam, uti suprà innuimus, & diarrhœam concomitari solet. Hunc etiam *promovent* calculus vesicæ, vel stranguria à quâcumque aliâ causâ orta. Progignitur & fovetur ab hæmorrhoïdibus, & ascaridibus ; ani exulceratione, fistulâ, &c. Tenesmus gravidarum haud *periculo* vacat, ob imminentem scilicèt abortum. Cæterùm ratione morbi primarii cujus est symptoma, varia institui debet *prognosis* ; in cujus accurato conspectu præcipuum versatur curationis momentum.

Haud desunt tamen congrua quædam *medicamina*, quæ sub quâvis causâ vellicationem compescere valent : id genus sunt emulsiones, aqua pulli vel oryzæ, serum lactis vel ipsummet lac, &c. nec inopportuna sunt laxantia blandiora ; manna nimirùm, cassia, tamarindi, rheum, &c. Faustè etiam in usum vocari queunt absorbentia, non secùs ac varia præsidia dysenteriæ dicata, quæ tenesmum, cæteris consentientibus, sedare queunt. Sed præcipuam opem conferunt remedia externa, inter quæ primatum sanè ducunt enemata vulgatiora, demulcentia & detergentia, in quibus coquere licet, si nil impediat, capita papaveris albi. Felici etiam successu usurpantur semicupia, fotus emollientes & resolventes, quibus sanè palmam præripit decoctum florum sambuci ex lacte. Haud minus auxilium præstat vapor aquæ calidæ, vel decocti althææ, verbasci, aliarumque stirpium affinium. Pluris postremò habentur unguentum populeum, linimenti instar admotum, sebum cervinum, oleum ovorum, aliaque consimilia.

ALVUS

ALVUS ADSTRICTA

ALVUS ADSTRICTA.

Multi occurrunt utriusque sexûs qui haud nisi post triduum, quatriduumve, alvum exonerant: nec desunt quorum venter per decem aut duodecim dies occluditur; etsi pluriès stimulantur ad secessum: nonnulli ob victûs parcitatem, semel tantùm, sine sanitatis dispendio in hebdomadâ alvi purgamenta emittunt. Quidam sani & liberaliter comedentes haud crebriùs dejiciunt. Mentio subjicitur de quâdam feminâ quæ intrà duas tresve septimanas semel tantùm alvum deponebat: item de quodam sacerdote, aliàs sanissimo, qui nusquàm, ab infantiâ, nisi post viginti quatuor dies alvum exonerabat; cujus fæces caprarum stercori erant similes. Sed rarissima est diuturnior alvi adstrictio, ni alimenta planè deficiant. Haud *periculo* vacat alvus plus æquò compressa; quin potiùs varia incommoda post se trahit; imò & graviores morbos accersit: conqueruntur enim difficillimè excernentes de flatulentiâ, hæmorrhoïdibus, torminibus & anxietatibus; de oris amaritie & cibi fastidio. Tumet nonnunquàm abdomen cum calore molestissimo, nonnunquàm accedente tympanitide; caput vertigine, doloreque gravativo afficitur; respiratio nonnihil impeditur; viresque obruuntur. Sunt qui tanto nisu alvum exonerant, ut sanguis è naribus prosiliat. In nonnullis excandescit febris, cum siti, anorexiâ, &c. Præterea ani prolapsum, vel sanguinis profusionem, animique deliquium post se trahit pertinacior alvi tarditas. Ex eodem fonte quandóque prodeunt imi ventris inflammatio, ileus, epilepsia, apoplexia, &c.: potiori tamen parti nil sanitati demit alvus ignava; quæ familiaris est melancholicis & hystericis, scorbuticis & arthriticis: hæc; litteratis impendet morbosa dispositio; quam demùm promovere solent sudores copiosissimi, diæta lactea, &c.

Ab *exenteratione cadaverum* patent intestina ingestorum copiâ, fæcibus induratis, materiâque quâdam mucidâ, exsiccatâ, ultrà modum infarcta & distenta; flatuumve uberrimum proventum recondentia, vel diversimodè internexa; tuberculis confertim aggestis obstructa; ac lapides foventia. Duodenum præcipuè digestionum reliquiis obrutum deprehenditur. Colon, cæteraque crassiora intestina fæcibus compactis & quasi lapidescentibus obstructa comperiuntur. Repertum fuit colon nucleis cerasorum & persicorum, ad trium plus minusve librarum pondus infarctum; vel ventriculi instar dilatatum, & in fine ampliationis coarctatum; ac annulo carnoso sphincteris instar constrictum. Occurrunt in intestino ileo sarcoses ingentis molis; occalescentiæ, vel tumores quidam cartilaginis naturam quasi referentes, quibus tubus coarctatur, vel planè occluditur. Annotatur tubi coalitus à mutuo utriusque lateris exulcerati contactu. Visenda se præbent prædicta organa putrida & gangrænosa; nec rarò

ALVUS ADSTRICTA

dilacerata, cum materierum hùc anteà collectarum ſtagnatione in abdominis cavo. Paſſim inibi obſervantur rugarum coaleſcentia, vel cicatrices quibus anguſtatur canalis. Colon in immenſam molem aſſurgens à ſitu dimovetur. Similem fermè amplitudinem etiam aſſequitur rectum; quod ſæpiùs materiâ quâdam ſubalbicante, & quaſi gypſeâ repletur; vel tumore skirrhoſo obturatur; ac demùm veſicæ implantatur. Inſuper ventriculus, haud rarò è ſede depulſus cernitur. Annotatur hepar skirrhoſum, cum veſiculâ felleâ nunc exinanitâ, nunc bile turgidâ, vel lapideis concretionibus fœtâ. Detegitur pancreas ingens & induratum: occurrit lien mole portentoſus, laxatis ligamentis pendulus. Obvium fit omentum craſſiſſimum, putridum, & inteſtinis accretum. Paſſim animadvertuntur tumores è ventriculo, meſenterio, utero, vaginâ, aliiſque partibus exſurgentes, quibus ſæpiùs comprimitur tubus inteſtinalis. In apricum denique venit veſica lotio ad crepaturam turgida, vel ingentes calculos recondens. Quibus addere licet varias cerebri vel medullæ ſpinalis læſiones, quæ inteſtinorum paralyſim poſt ſe trahunt.

Alvi adſtrictio, quâ functiones minime pervertuntur, *periculi* eſt expers, nullamque curationem expoſtulat: plura enim proſtant longævorum exempla, vel ſecundâ valetudine gaudentium, qui haud niſi poſt triduum, quatriduum & ultrà, alvum deponebant. Sed aliter ſe res habet, ſi ab alvi pigritie, varia emergant incommoda, quæ phlogoſim, ileum, colicam acerbiſſimam, hæmorrhoïdes furentes, ani prolapſum accerſere queunt. Hinc nil non movendum ut opportunis præſidiis hæc præcaveantur infortunia: neminem fermè latet, quid tùm factu opus ſit; quod paucis perſtingere expedit.

Nonnunquàm conducit venæ ſectio, præſertim in plethoricis, vel ad inflammationem proclivibus. Sed inter uſitatiora *præſidia* recenſentur diluentia & laxantia, veluti ſerum lactis; decoctum betæ albæ, mercurialis, lapathi, braſſicæ rubræ, paſſularum, prunorumque damaſcenorum; infuſum frigidum florum malvæ & althææ, oleum amygdalarum dulcium, caſſia, manna, tamarindi, &c.: nonnullis prodeſt cortex peruvianus, refractâ doſi ſingulis diebus exhibitus: alios juvat ſyrupus de gentianâ, &c. Quibuſdam optimè ceſſit tartarus crudus ad ℨ vi. in juſculo exhibitus. Quod ad cathartica attinet, rheum nempè, ſal polychreſtum, rupellanum vel obſonienſe, folia orientalia, &c. raro præſcribi debent; eò quòd poſt abſolutam, quam promovent evacuationem, alvus remaneat ſiccior.

Pluribus conferunt *panis ſecalinus*, carnes animalium frigidæ, lac ab omni calore orbatum, olera, fructus horæi, fraga, uvæ, caricæ, poma cocta, &c. A nonnullis deprædicatur hauſtus ſecalinus, inſtar caffe paratus; vel panis toſtus oleo eximio irroratus. Plures juvat aër matutinus in aprico inſpiratus. Nec deſunt qui cubitum ituri largum aquæ cyathum felici ſucceſſu hauriunt, ut innumera anilia medicamina, haud ſemper deſpicienda, ſilentio prætermittam. Cæterùm haud exiguam laudem

merentur *enemata* emollientia & purgantia, quorum compositionem ingrediuntur oleum & butyrum; sal gemmeum vel culinare, diaphœnicum, catholicum, aliaque id genus electuaria. Sollicitatur alvus ope glandium, vel suppositoriorum è cereolis, lardo, sapone, melle cocto, butyro de cacao, &c. confectorum; quorum efficaciam augent sal gemmeum, jalapium, agaricus, aloë, colocynthis, euphorbium & id genus alia ipsis immixta, quæ alvum ad secessum stimulant. Unguentum de arthanitâ linimenti formâ abdomini admotum, & infantibus dicatum, parvi habent clinici: pluris verò habentur balnea & semicupia simplicia vel emollientia: sed imparia sunt hæc omnia præsidia superando morboso obici, si post inconsultum absorbentium usum, vel quâcumque aliâ causâ fæces siccissimæ & induratæ ac quasi lapidescentes, intestino recto plus æquo dilatato hæreant; quo in casu spatulâ ligneâ vel argenteâ, in anum immissâ incidi debent; ut dein enematum præsidio everrantur. Novi nobilissimam mulierem quæ huicce auxilio sensim assuefacta, haud aliâ arte alvum pro lubitu bis, terve per hebdomadam alvum exonerabat. Haud desunt postremò qui missis omnibus præsidiis Medicis alvum ex voto referant, pedibus nudis aliquantisper obambulando; etsi colici doloris periculum sæpiùs incurrunt.

ALVUS ADSTRICTA

COLICUS DOLOR.

AB intestino cognomine nomen sortiri hunc affectum evidens est: sed posthabitâ etymologiâ sic vocitari solent quicumque ferè dolores acuti abdomen obsidentes; quorum sedes & indoles in cimmeriis plerúmque latent tenebris: cur fit ut, quidquid de hâc re ab Authoribus traditur, obscurum & intricatum, vel scholasticis quisquiliis refertum videatur. Hinc patet quàm difficile sit *genuinam colicam* ab spuriâ extricare; minime mirum si incauti, & judicio præcipites in errorem delabantur, quem prodit *autopsia anatomica*, luuntque ægrotantes. Inter tot ambages, Œdipo opus esset: ideò accuratiorem de hâc re tractatum conscribendum relinquimus iis, quibus volupe est hypotheses fingere: quapropter ea duntaxat, licèt nequaquàm absoluta, quæ è propriis adversariis eruimus, rationi & experientiæ, uti nobis visum fuit, magis consentanea, laconico, pro instituto, sermone tradenda suscipimus. Itaque colici doloris nomine, hanc molestam vel acerbam sensationem intelligi volumus quæ in hanc vel illam seriei intestinorum partem incumbit, quæ sub quadruplici commate se sistens, totidem *colicæ species* exhibet; *biliosam* nempè, *flatulentam*, *spasmodicam* & *saturninam*; de quibus sigillatim agere expedit.

Colicam biliosam produnt sitis & oris amarities; interaneorum æstus &

Colicus dolor.

materierum, vomitu, vel seceſſu ejectarum, notiſſima indoles. Dolor plerumque acerbus, nunc cuidam parti hæret; nunc ex unâ in aliam ſerpit: aliàs totum inteſtinorum tractum pervadere videtur. Circà umbilicum verſatur, ubi jejunum & ileum afficiuntur: ad dorſum refertur, ſi duodenum vel jejuni principium invadat: ſævit in epigaſtricâ & hypochondriacâ regione, vel ad inguina propagatur, quotiès in colon irruit. Plures demùm ægri de quâdam conſtrictione abdominis, non ſecùs ac fune arctè cingeretur, conqueruntur; & ſe præ torminibus morituros vociferantur. Vomitum & alvi fluxum ſæpiùs promovet colica bilioſa; quæ nonnunquàm in ileum & choleram faceſſit; vel paralyſim & convulſiones poſt ſe trahit. Quidam denique, inter hæcce tormina, inteſtinorum ramenta egerunt; nec deſunt, uti obſervaſſe memini, qui integras tubi portiones foràs elutriant. Breve eſt colicæ bilioſæ ſtadium; ſed ſæpiùs tanto cum impetu recurrit, ut inflammationem minetur, quâ nil truculentius & periculoſius excogitari poteſt. Nonnunquàm ob doloris ſitum pro colicâ nephriticâ habetur; ſed teſtium retractio dolorem renalem ab inteſtinali ritè diſtinguit. Colica inſuper bilioſa vomitu & alvi fluxu compeſcitur; quæ evacuationes nullum ſub nephriticâ levamen præſtant. Urinæ poſtremò turbidæ minguntur in colicâ bilioſâ; limpidæ verò obſervantur vel planè ſufflaminantur vigente nephreſi.

Duodenum ſæpiùs *adoritur colica bilioſa;* cur minime mirum, ſi dolor in hocce inteſtino defixus pro cardialgiâ, colicâ hepaticâ vel nephriticâ ab imperitis ſæpiùs habeatur. Illud per tranſennam notare expedit, prædictum inteſtinum variarum febrium fomitem recondere; cujus dolores, meſenterii ope, ad dorſum tranſmitti ſolent. Ex eodem fonte etiam prodire videntur anxietates & dolores quæ vomitum bilioſum, choleramve prænuntiant. Non ſolùm ab excandeſcente, vel exuperante bile infeſtatur duodenum; ſed ſæpiùs à vermibus inibi hoſpitantibus confoditur; bilis enim amarities quæ in cavum hujuſce organi ſincera profunditur, non impedit quominùs hic commoretur verminoſa progenies. Remittente morbo egeruntur fæces bilioſæ; ac ſæpiùs coagula ejuſdem naturæ quæ è longinquo adſpicienti ſanguinea videntur.

Colica flatulenta à diſpoſitione quâdam ſpaſmodicâ ſcaturiginem habere conjicere nil vetat; cùm dubitare liceat nùm à flatuum præſentiâ, vel à conſtrictione quâdam ſpaſmodicâ, flatuum geneſi favente, ortum ducat. Hinc parùm, præ indole, diſcrepare videtur ab infrà recenſendis ſpeciebus: ſed ratione peculiarium ſymptomatum quibus ſtipatur; & pro diversâ curandi methodo, hanc ſeorſim exhibere neceſſarium duximus. Hanc patefaciunt inteſtinorum rugitus & borborygmi, erumpentes ructus & crepitus, abdominis inflatio vel renitens intumeſcentia, quæ nonnunquàm ità increſcit, ut umbilicus coërcendis inteſtinis impar ipſis egreſſum largiatur: hinc minime mirum, ſi ex hoc meteoriſmo emergat ſpirandi difficultas. Dolor plerùmque vehemens rarò peculiari parti infigitur: ſed ſæpiùs ſingulas abdominis partes pervadere videtur. Majorem tyrannidem

exercet, si duodenum, cæteraque gracilia inteſtina obſideat : ſed in pleriſque, coli ſupremam partem, vel ventriculo incumbentem, impedit; undè ab ſtomachi, & hepatis doloribus ægrè diſtinguuntur hæc tormina, præſertim ſi cum cardialgiâ implicentur. Oſcitatio denique & alvi ſegnities; ac nonnunquàm ileus, colicam flatulentam concomitari ſolent: nec rarò cordis palpitationem, lipothymias, extremorum frigus, &c. poſt ſe trahit hic dirus affectus.

Colicus dolor.

Colica ſpaſmodica morbus haud infrequens cauſæ in ipſis nervis latitanti, quâ ab affinibus diſcrepat, innititur. Cognitu ſanè difficilis eſt, ob variam ſedem quam occupat; etiam in eodem inſultu; adeò ut nunc colicam ſtomachi, nunc inteſtinalem; aliàs hepaticam vel nephriticam æmuletur: ac tanta eſt ad errorem proclivitas, ut iiſdem fermè ſymptomatibus ſtipentur hæ ſingulæ dolorum ſpecies, vomitu nempè, alvo pigrâ, lotii ſuppreſſione, tremoribus, virium proſtratione, anxietatibus, lipothymiis, ſudoribus frigidis, ſingultu, convulſionibus, delirio, &c. Intereà pulſus ſub hocce morbo, parvus & durus, ac nonnunquàm febrilis deprehenditur; reſpiratio fit anxioſa; dolores qui, uti jam innuimus, per totum abdomen divagantur, ſæpiùs pacantur, ut recrudeſcant: citiùs tamen ſolvuntur, quàm ſi à causâ huic vel illi viſceri hærente ſoboleſcerent. Sed minime reticendum ſæpiùs implicari prædictos dolores; adeò ut hiſce enucleandis impares planè ſint vel ſolertiores; ni ægri conſtitutionis, vivendi generis, omniumque antecedentium ſint ritè conſcii. Sæpiùs periodicè invadit colica ſpaſmodica, quàm aliarum ſpecierum inſtar, promovere ſolet ſoluta vivendi norma, præſertim in melancholicis & litteratis qui huic obnoxii cenſentur. Ut de pedum refrigeratione, aliiſque cauſis fugacibus ſileamus.

Colica ſaturnina, vulgò *colique des Peintres*, quæ pace BOERHAAVII, aliorumque celebriorum Authorum, multum diſcrepat à colicâ Pictonum, in ſpaſmodicorum claſſi locum ſibi vindicaret, ni peculiarem, notiſſimamque cauſam agnoſceret. Dolores utplurimùm remittentes ſub hâc ſpecie, quandóque epidemicè graſſante, non ſolùm ſtomachum, tubum inteſtinalem & meſenterium peragrant; vel peculiari horumce organorum parti, præſertim circà umbilicum, inſtar terebræ, obnixè hærent; ſed etiam ad inguina, dorſum, pectus, &c. haud rarò propagantur. Cæteris ſpeciebus ferocior & contumacior obſervatur colica pictorum; cum ad duodecimum vel decimum quartum diem nonnunquàm proteletur; & tantâ ſævitie miſellos ægros diſcruciet, ut animum planè deſpondeant. Pulſus, hâc vigente, contractus & apuretos exploratur: nauſeâ vexantur ægri; vel ingentem saburræ bilioſæ & ſubviridis copiam evomunt. In potiori parte, erumpunt ructus & crepitus: urinæ parcè fluunt, vel ſufflaminantur. Alvus ſæpiùs itâ occluditur, ut ægrè injiciantur enemata. Venter ſubſidet & umbilicus versùs dorſum quaſi retrahitur; adeò ut muſculi abdominales tetano laborare videantur; quod poſtremum ſignum pro pathognomonico nonnulli habent; cui addere licet ipſiuſmet podicis introtractionem clyſterum

Colicus dolor.

administratoribus summè conspicuam. Anxietatibus torquentur decumbentes, quæ non solùm, somnum arcent; sed etiam delirium cum furore, vel somnolentiam comatosam prænuntiant. Nonnulli horrore corripiuntur; alii dolores, contractionem vel stuporem in artubus patiuntur, quæ paralysim minantur: nonnullis à paroxysmi primordio contingit paralysis; quæ in aliis, declinante, vel prorsùs cessante colicâ, subnascitur. Caput insuper exerit singultus: exsurgunt convulsiones: erumpunt sudores frigidi & glutinosi: accedunt lipothymiæ, aliaque atrociora symptomata, in gravioribus morbis solemnia. In quibusdam. erumpunt tubercula in dorso manuum, quæ si post fugatam colicam non evanescunt, recidivam minantur; ac periculi nusquàm expers est subitus horum recessus: nec omnes sublato morbo pristinæ sanitati restituuntur; quin potiùs incidunt in asthma convulsivum pertinacissimum, icterum, alvi fluxum, emaciationem, paralysim, &c. *Hisce signis* addere licet causam hujusce morbi notissimam; nempè virulentam plumbi materiem, quæ subjecta organa diversimodè lacessit. Hoc virus hauriunt pictores qui varias plumbi præparationes in suis pigmentis adhibent: hoc caveant chymici & pharmacopolæ qui varia saturnina parant. Huic submittuntur operarii, diversis hujusce metalli operationibus indulgentes; necnon figulini qui illud pertractant. Hoc vitium demùm contrahitur vino lithargyro adulterato, ut scilicèt acidum, vel immaturum, plumbi ope gratiosus evadat; aquâ in vasis plumbeis recepta & collecta; butyro demùm cui immixta fuit cerusa, ut sub penuriâ ponderosius evadat.

Præter has *colicæ species* essentiales, innumeræ occurrunt *symptomaticæ*, quæ cum prædictis coincidunt: hypochondriacæ nimirùm, hystericæ & scorbuticæ; non secùs ac quæ ab alvi fluxu & dysenteriâ, ab herniâ, imi ventris inflammatione, febribus malignis, &c. pendet. Colicam prætereà accersunt præpedita perspiratio, mensium & hæmorrhoïdum sufflaminatio, eruptionum retrocessus, materia arthritica & rheumatica sanguini remixta, calculus renum, dentitio, partus, &c. Hanc *promovent* emetica, purgantia drastica & venena; vinum acescens vel immaturum; vermes in tubo intestinali nidulantes; ingestorum copia, fæces coërcitæ, & pedum refrigeratio. Hæc tormina nonnunquàm præeunt febrium intermittentium insultum, mensium profluvium, &c. Sed in hunc censum minime veniunt dolores hepatis, lienis, pancreatis, stomachi, renum, uteri, &c. qui pro colicâ sæpiùs perperàm habentur. Addere lubet quod omnes ferè colicarum, aliorumve dolorum abdominalium & fugacium species à solutâ vivendi normâ, quæ delitescentem causam evolvit, utplurimùm promoveantur.

Tantâ vehementiâ & ferociâ misellos ægros discruciat *colica saturnina*, ut vix effari possint: atrocissima etiàm censeri debet *spasmodica*: alterutrâ enim correpti ejulatu totas ædes explent; cur minime mirum, si in vitæ discrimen nonnunquàm trahantur. Haud tantam sævitiem exercere solet colica *biliosa*, minoremve *metum* incutit *flatulenta*, quæ brevi utplurimùm

fugatur. Pro periculosiori & *pertinaciori* sanè habetur colicus dolor, cujusvis sit sortis, partem quamdam dilanians, huicque obnixè hærens, quàm is qui ex uno loco serpit in alterum. Singultus, horror & febris, anxietates, lipothymiæ, &c. inter colicæ cruciatus emergentes pro calamitosis symptomatibus habentur. Nemo nescit colicam nonnunquàm facessere in icterum, dysenteriam, choleram, phlogosim abdominis, ileum, &c. Vehementior insuper epilepsiam aliumve morbum convulsivum, stuporem & paralysim, cæcitatem, &c. post se trahit. Sudores postremò; sanguis erumpens è naribus, ano & utero; efflorescentiæ scorbuticæ, insultus arthritici, &c. colicam solvere queunt.

Colicus dolor.

Fecundissima sanè prostat *cadaverum historia* ad nostram rem exarata; quâ patent non solùm variæ strages hùc pertinentes; sed etiàm diversæ viscerum læsiones, quæ perperàm ad colicum dolorem anteà referebantur. Itaque visenda se præbent intestina skirrhosa, pituitâ infarctâ vel obducta; vicinioribus partibus, vel invicem accreta; phlogosi correpta, abscessum recondentia, ulcusculis exesa, vel stigmatibus gangrænosis defœdata; eorum vasa plus æquo infarcta, & juxtà horum viscerum ambitum summè conspicua. Intestina & præsertim duodenum, colonque, pellucida videntur; flatibus supra modùm turgida, & nonnunquàm dilacerata. Obiter de hâc re notare juvat tubum intestinalem, non secùs ac alia viscera cava, nusquàm ferè, post enormem dilatationem, pristinum tonum recuperare: quod nuperrimè observavi in viro quinquaginta annorum qui acerbissimam colicam quatuordecim abhinc mensibus passus fuerat: à quo tempore interaneorum dolore, obscuro sanè, conquerebatur; cujus cadaver cultro anatomico subjectum exhibuit præcipuam jejuni partem ob stupendam dilatationem è genuinâ sede depulsam, in decliviori parte sideratam & dilaceratam; uti evenire solet in tympanitide. Gracilium intestinorum cavum, ut incœpta prosequamur, bile porraceâ, æruginosâ & nigricante; vel materiâ glutinosâ & purulentâ scatet. Crassiora scybalis compactis & exsiccatis impediuntur: ac colon in nonnullis senibus à costis spuriis plus æquo incurvatis suggillatum deprehenditur. Passim occurrunt per totum tubi tractum vermes; concretiones tùm biliosæ, tùm lapideæ; diversa corpora extranea deglutita; varii nuclei, nunc nudi, nunc crustâ quâdam obducti, &c. tenuia intestina mutuâ adhæsione glomeramen quoddam sæpiùs mentiuntur. Obviæ fiunt in utrorumque contextu occallescentiæ quibus tubus angustatur. In conspectum denique veniunt coarctationes absque causâ manifestâ, quasi à circumducto filo constringeretur canalis; ejus laterum coalitus. Crebriùs hæc annotatur constrictio in fine duodeni; & familiaris est iis qui, dùm viverent, intestinorum fragmenta egesserunt.

Præter hanc multiplicem *intestinorum labem*, patet stomachus phlogosi tactus, flatulentiâ turgens, maculis gangrænosis signatus. Reperitur mesenterium skirrhosum & sideratum; abscessus, tumores anomalos & hydatides recondens. Ante oculos versatur peritonæum inflammatione, purulentiâ vel gangrænâ defœdatum; cruoremve in contextu cellulari

Colicus dolor.

colligens. In apricum venit epiploon crassissimum, sideratum vel putredine absumptum; in glomeramen quasi convolutum, colluviem cruentam vel saniosam continens: ejusque vasa infarcta & varicosa occurrunt. Se offert hepar decolor, infarctu vel phlogosi detentum, putridum stupendæ molis, tuberculis vel hydatidibus refertum; è quo nonnunquàm prodeunt tumores cystici, alteriusve naturæ: repertum fuit hoc viscus in thorace situm. Vesicula fellea nunc bile tumet, nunc recondit concretiones lapideas; quibus ductus communis haud raro obturatur: aliàs exinanita, & corrugata, vel disrupta, cum stagnante bile in abdominis cavo, conspicitur. Cernitur lien pallidus, tumens, è loco depulsus, & ad pelvim quasi delapsus. Pancreas skirrhosum, inflammatum, pus colligens, ulcerosum, sphacelatum vel putredine confectum annotatur. Nonnunquàm demùm invenitur aorta, è quâ originem ducunt cœliaca & mesenterica superior, ultrà modum dilatata. Ut de variâ renum, vesicæ, capsularum atrabilarium, &c. labe, de variis tumoribus & abscessibus incertæ sedis, & diversis stagnationibus familiaribus, tùm in abdomine, tùm in pectore, vel in thecâ spinali; de visceribus transpositis, sileamus. Sed minime reticendum quod post colicam spasmodicam recentem, nil vitii, præter flatulentiam conspiciatur. Equidem haud procul abhinc annis grassabantur Versaliis insultus colici, qui plures rapiebant, sub quorum exenteratione nil notatu dignum occurrebat. Ad summam luce clariùs patet à traditâ cadaverum è colicâ denatorum historiâ, licèt contractâ, plura organorum vitia, de quibus post scriptores mentionem subjecimus, ad nullam colicæ speciem pertinere.

Nemo nescit omnes ferè colicæ species iisdem telis impugnari, nempè venæ sectionibus, emeticis & catharticis; diluentibus, lubricantibus, demulcentibus & anodynis; balneis, topicis emollientibus, linteis calidis, &c. Nec adversùs sola tubi intestinalis tormina usurpantur hæc *præsidia*, sed etiam adhiberi solent sub renum, hepatis, aliorumque viscerum abdominalium doloribus. Nec futilia, sub hisce omnibus morbis, censeri debent; cùm horum ope compescantur cruciatus abdominales, cujusvis sint sortis & cuicumque parti hæreant: atque eo pacto minùs sint pertimescendi imperitorum, à veri tramite circà morbi naturam & sedem deflectentium, allucinationes. *Diversa* tamen debet esse *curandi methodus*, non modò pro parte affectâ & morbi indole; sed etiam ratione innumerarum circumstantiarum, quæ citrà piaculum à clinicis posthaberi nequeunt. Hinc medendi rationem singulis colicæ speciebus congruam tradere consultius nobis visum fuit.

Experientiâ constat magis profuturas esse *venæ sectiones in colicâ biliosâ*, quæ sæpiùs inflammationem minatur, quàm sub cæteris; licèt temperie biliosâ præditi sanguinis missionem ægrè ferant; sed urgentiori succurrendum. Conferunt diluentia & demulcentia, aqua nempè pulli & vituli, serum lactis, oleum amygdalarum dulcium, sperma ceti, &c. quorum vices supplere valet aqua simplicissima largâ manu exhibita. Nonnullis profunt

Colicus dolor.

prosunt aqua succo limonum vel aceto cum tantillo mellis imprægnata; decoctum tamarindorum; acetosa, nitrum, cremor tartari, &c. Danda præsertim est opera, ut foràs elutrietur saburra biliosa, si nil obstet, emeticorum & catharticorum ope. Haud exiguam sanè laudem merentur hypnotica; quæ præmissis congruis evacuationibus, dolorum ferociam reprimunt: sed cautè sunt exhibenda; quidquid in contrarium adducant varii prioris notæ Authores, vel ipsemet Sydenhamus. Efficaciora & usitatissima sunt enemata emollientia, anodyna & laxantia; non secùs ac fotus; vesicæ lacte semiturgidæ, lintea calida, balnea, &c. Multùm postremò celebratur chamæmeli usus internus vel externus; nec fortè immeritò. Hæc sunt *præsidia* adhiberi solita, vigente paroxysmo: sed alia, *prophylactica* nempè, in usum vocantur contra colicam biliosam chronicam; lac nimirùm, & aquæ minerales; aperientia, sudorifica, antiscorbutica, aliaque benè multa; ratione morbi primarii vel implicati, aliarumve circumstantiarum, quæ peculiarem curationem sibi vindicant.

Ad colicam flatulentam nonnunquàm confert venæ sectio: sed semper proficuè adhibentur diluentia, demulcentia & sedantia; de quibus suprà: nec inutilem opem præstant laxantia. Quibus præmissis, conducunt *carminantia*, quæ perperàm à nostris coætaneis despiciuntur; id genus sunt folia melissæ, salviæ, botryos & abrotani; flores chamæmeli; semina anisi, coriandri, & feniculi; balsamum commendatoris & Fioraventi; extractum juniperi, opiata Salomonis, theriaca, orvietanum, &c. quibus addere licet enemata emollientia, lubricantia, anodyna & carminantia; nec non varia topica suprà tradita, quæ partibus rigidioribus & dilaniatis flexilitatem & mollitiem conciliare valent.

Venæ sectione plerùmque exasperatur *colica spasmodica*; ne dùm compescatur; ideò sanguini parcendum: sed largâ manu sunt propinanda diluentia & demulcentia; serum nempè lactis, & aqua pulli; oleum amygdalarum dulcium & sperma ceti, aliaque silentio premenda, ne priùs dicta recoquamus. Cæteris præstant *sedantia*, tùm hypnotica, tùm antispasmodica; mixtura nempè è guttis anodynis & tincturâ castorei parata; laudanum, diacodium, &c. quorum ope utplurimùm domatur hæc doloris species, cujus causa extrà primas vias sævitiem suam exercet, dùm solatium duntaxat impetrant in cæteris colicæ speciebus à materiâ quâdam stimulante prognatis: tanta est horumce postremorum efficacia, ut plures viderim ad incitas quasi redactos, lecto affixos, veluti morituros jacentes, qui haud citrà adstantium admirationem, post haustam prædictam mixturam, surgebant & obambulabant. Præsentaneam opem conferunt laxantia tempestivè propinata; præsertim si flatus & fæces intrà colon, à tubi intestinalis constrictione spasmodicâ sufflaminentur; quod sæpiùs in hâcce specie accidere expertos clinicos nequaquàm fugit. Hisce peragendis præstò sunt emollientia, anodyna & carminantia; quibus addere licet sal gemmeum, si fæces retentæ incusentur. Nec inertia censeri debent fotus &

COLICUS DOLOR.

cataplasmata emollientia, balnea & semicupia, lintei calidi, vesicæ lacte tepido semirepletæ, &c.

Peculiarem medelam sibi vindicat *colica saturnina*, etsi spasmi est particeps: sub quâ, haud nociva censetur venæ sectio, quæ tamen sæpiùs incassùm adhibetur. Prosunt sicuti in præcedentibus speciebus diluentia, demulcentia, oleosa, & antispasmodica: sed narcotica haud nisi summâ cautelâ, vel cardiacis immixta, præscribi debent; ne paralysim, ad quam proclives sunt ægri, accelerent. Cæteris palmam præripere videtur emeticum, vel repetitum; quod, præmissis diluentibus, conducit ad eradicandam causam in primis viis latitantem; & hinc ad compescendos stomachi dolores. Quibus peractis, identidem, vel singulis trihoriis, propinatur olei amygdalarum dulcium uncia una aut altera, cum æquali quantitate aquæ vulnerariæ; quòd euporistum, etsi empiricum, acceptum habuit clariss. SENAC, Archiatrorum Comes: dein ad laxantia, cæteris consentientibus, devenire expedit. Nec desunt alia remedia ab Authoribus decantata, nimirùm emulsiones camphoratæ, succus mitiorum antiscorbuticorum, balsamum copahu, sapo venetus, aliaque benè multa, quæ pro re natâ adhiberi queunt. Quod ad enemata attinet, laudantur emollientia & demulcentia, quibus immiscentur oleum nucum, terebinthina, balsamum copahu, oleum anisi, &c. Sed pro efficacioribus habentur stimulantia, quæ scilicèt ingrediuntur vinum emeticum, colocynthis, &c. ut de topicis emollientibus suprà laudatis nihil addam. Qui ex hocce morbo pluriès evaserunt, experientiâ edocti, à vino temperant: vinum enim, licèt non adulteratum, particulas metallicas anteà inertes dissolvit & in motum agit. Insuper oleum tartari per deliquium, antiacidum, uti nemo nescit, præstantissimum, inter efficaciora *prophylactica* numeratur. *Paralysis*, uti suprà innuimus, saturninæ præsertim colicæ speciem excipit: hanc nervorum resolutionem plerúmque fugant aquæ minerales; quibus deficientibus ad solita præsidia, de quibus suo loco, confugere licet. Dolores verò artuum, qui etiam inter hujusce morbi reliquias numerantur, aperientibus & saponaceis impugnari solent: summis laudibus sub hoc casu deprædicatur tartarus martialis cum jusculo aperiente sumptus. Frigus postremò omni studio arceant, tùm hunc morbum perpessi, tùm ex hoc decumbentes; ac præsertim à congruâ victûs ratione minime deflectant; cui plus sanè quàm pharmaciæ tribuendum.

Aliâ methodo colicam saturninam aggrediebatur Parisiis expertissimus DUBOIS in Nosocomio dicto *de la Charité*. A venæ sectione scilicèt, oleosis, cæterisque lubricantibus & demulcentibus, alibi largâ manu usurpari solitis, planè abstinebat: sed ptisanam diaphoreticam pro potu præcipiebat. Et primo morbi die enemata emollientia, anodyna & laxantia injici curabat. Postero die vitrum antimonii, alterumve emeticum præscribebat; & theriacam cum grano opii serotinis horis exhibebat; quod narcoticum tertio die repetebatur; ut catharticum stimulans quarto die adhiberetur;

quo omnem curationem absolvi autumabat laudatus Author. Sed nùm hæc methodus semper pro votis succedat, singulisque congruat? expertis examinandum relinquimus.

COLICUS DOLOR.

Ut nil intactum prætereamus, nonnulla, mantissæ instar, adjicere lubet de morbo quodam, ni fallor, commentitio, quem endemium esse apud Pictones, quasi solos conterraneos invaderet, falsò traditur; undè *colica Pictonum* à recentioribus multùm celebrata vocitatur. Citesius primus mentionem subjecit de hâcce colicæ specie, clinicis duntaxàt fortè occurrente qui nubem pro Junone amplecti solent. Hanc ad biliosas pertinere existimat prædictus Author: quæ, inquit, virium prostratione subitò ingruere solet: frigent extrema, & accedunt lipothymiæ. Intereà cardialgiâ anguntur ægri; bilem porraceam evomunt & exsurgit singultus. Apurexia non impedit quominùs sitis urgeat: alvus intereà obturatur, & parcè fluit lotium. Conqueruntur decumbentes de acriori æstu in regione epigastricâ, & in hypochondriis; ac de doloribus acerbissimis qui per totum abdomen divagantur; sæpiùsque ad pectus, dorsum & scapulas pertingunt. Coarctatur abdomen quasi, ut ipsis videtur, à fune constringeretur. In propatulo fiunt arteriæ cœliacæ, vel ejus propaginum, pulsationes. Dolores demùm excipit artuum *paralysis*, incolumi sensu, quæ ad plures menses protelatur; aliàs ingruit epilepsia ad obitum vergens, vel cæcitatem plurium dierum, libero perstante judicio, post se trahens. Hæc colicæ species, paralysi, plerúmque judicanda, majorem tyrannidem exercere solet in sequiori sexu; ac demùm ætate provectos in vitæ discrimen trahit.

Addit laudatus Author *colicam pictaviensem progigni* à vinis austeris & immaturis; ab exercitationibus immodicis, vigiliis & animi pathematibus; familiaremque esse iis qui raró stimulantur ad secessum. Ejus curationem venæ sectione inchoandam esse opinatur; eo quòd proficuum pluribus fuisse mensium & hæmorrhoïdum profluvium experientiâ didicerit: sed publico coætaneorum clamore nonnihil perterritum fuisse candidè fatetur. Depletis vasis laxantia proponit: validiora verò cathartica, etsi à veteribus decantata, haud citrà periculum adhiberi posse perperàm credidit. Incassùm tamen pluriès adhibitis purgantibus blandioribus, efficaciorem fortè fore crocum metallorum, alterumve emeticum haud falsò conjicit: narcotica denique in usum adhibebat. Præcipiebat insuper enemata demulcentia, è lacte scilicèt, jusculo omasorum, vino & oleo, &c. parata; non secùs ac fotus emollientes, semicupia, &c. Curationem absolvebat temperantibus, aperientibus, aquis mineralibus martialibus, acidulis, &c. E quibus, ni fallor, inferre licet huncce morbum, in istâ regione tunc temporis epidemicum, haud peculiari commate à suprà recensitis colicæ speciebus distingui posse; quas ad ultimum gradum devectas eamdem faciem præ se ferre, ex jam habitis satis superque constat. De simili affectu per totum Imperium Romanum grassante, quem sequebantur paralysis, morbus comitialis, &c. mentionem subjecit Paulus Ægineta. Variæ paralyseos à colicâ historiæ prostant apud Schenckium, aliosque scriptores Medicos: undè patet haud

Colicus dolor.

crebriùs observari apud Pictones hanc ægritudinis speciem, quàm in cæteris orbis regionibus; vel colicam cujuscumque indolis acerbiorem, colicæ Pictonum nomine, pro curantium mente salutari.

Nec adversatur clariss. Tronchin, qui de hâc re nuperrimè scripsit: cùm in eâ sit opinione hanc colicæ speciem in paralysim vel epilepsiam facessuram, sub diversis sanè titulis Veteribus innotuisse: atque signis à Citesio allatis addit ægros de quodam graviditatis sensu per triduum ante morbi accessionem conqueri: quo sæviente umbilicus versùs spinam deprimitur; exsurgit tenesmus, ingruit raucedo, ac visus obnubilatur: paralysim demùm, ex laudato Authore, prænuntiant artuum dolores, vel epilepsiæ insultus solito longior. Exhinc colligitur *colicam pictaviensem haud morbum esse*, uti vulgò fertur, *sui generis*; & huic sententiæ adstipulari videtur egregius Author; juxtà quem variæ occurrunt torminum species quæ ad colicam Pictonum referri queunt; licèt à diversis causis oriantur, & peculiarem medendi methodum sibi vindicent; quorum seriem transcribere, & paucis perstringere, haud abs re nostrâ fore putavimus.

Prima *species* excipit *febres præposterè curatas*; atque paralysim, lethargum & convulsiones post se trahit: adversùs quam futilia sunt, asserente nostro Authore, emetica & purgantia drastica; necnon narcotica; sed antispasmodica, semicupia, fotus, cataplasmata & enemata emollientia laudat: quamdam opiatam etiam præscribit è mannâ, cassiâ & oleo amygdalarum dulcium simul subactis paratam; cujus alternis horis drachma una in sero lactis diluta propinatur. Succum postremò beccabungæ, vel taraxaci suadet, aquisque mineralibus acidulis curationem claudit.

Secunda *species* originem ducit *à plumbo*, cupro, cinnabari, cerusâ, viride æris & antimonio; ac crebriùs à vino, saccharo saturni, vel lithargyro adulterato: ad quam venæ sectio, sub ætate juvenili & vegetâ congruit. Huic ineunti confert vomitorium; dein usurpari debent hypnotica, haud posthabitis fotubus, cataplasmatibus & enematibus emollientibus, balneis, &c. Laxantia demùm, quorum basim præbet serum lactis, commendantur; quibus addit vesicatoria cruribus imposita.

Tertia *species* respicit, pergente Authore, *vina austera & immatura*; necnon liquores acidos: adversùs quam venæ sectionem, emetica & purgantia drastica respuit: unum aut alterum duntaxàt tartari stibiati granum in majori aquæ copiâ solutum haud improbat; dummodò vesperè exhibeatur narcoticum. Enemata & topica emollientia minime despicit; sed dubia ipsi videntur balnea. Oleum amygdalarum dulcium, cæteraque laxantia proponit; non secùs ac demulcentia, aquam nempè pulli, vel lac aquâ Selteranâ dilutum. Aquis postremò martialibus per mensem & ultrà propinatis, simul accedente equitatione, medelam absolvit.

Quarta *species*, *arthritica & rheumatica* audit, quæ paralysim & convulsiones sæpiùs post se trahit: sub quâ specie conducit juxtà laudatum Authorem, venæ sectio, si vires sinant. Supervacanea sunt emetica & purgantia validiora: summam opem præstant vesicatoria illicò cruribus admota; quorum

ſuppuratio diù protelari debet. Suppetias ferunt cucurbitulæ ſiccæ plantæ pedum manè & ſerò admotæ : opportunè etiam foventur crura decocto emolliente, vel vapore aquæ calidæ. Hùc quoque pertinent laxantia & enemata lubricantia. Pluris habet denique lacticinia, equitationem, aliaſque corporis exercitationes : nec vinum prohibet debilibus.

Colicus dolor.

Quinta *ſpecies ſufflaminatæ perſpirationi* natales debet; ſub quâ venæ ſectionem plerùmque utilem autumat præcitatus Author. Egregiè ſe gerunt laxantia & oleoſa; cucurbitulæ ſiccæ abdomini impoſitæ, vel ipſamet veſicatoria, enemata, demulcentia, &c. Felici ſucceſſu uſurpatur infuſum ſaſſafras; alterve hauſtus diaphoreticus. Inducias agit laudanum refractâ doſi; ſed pluriès exhibitum; cui camphora ad duplum immiſcetur : quæ omnia excipiunt aquæ minerales ſulphureæ.

Sextam *ſcorbuticam* vocitat; ſub quâ à venæ ſectione abſtinendum : huic congruunt laxantia, ſerum nempè lactis, caſſia, manna, & oleum amygdalarum dulcium; quibus addere licet enemata vel topica emollientia. Suam opem præſtant veſicatoria cruribus admota; ac demùm aquæ minerales; ut de ſpecificis & antiſcorbuticis nil addam.

Septimam *melancholicis familiariorem* ad colicam *biliosam* proximè accedere exiſtimat; ſub cujus medelâ inertia ſunt venæ ſectiones, emetica & cathartica ſtimulantia : ſed omnem implent paginam demulcentia & laxantia; aqua nempè pulli, ſerum lactis, caſſia, &c. Nec reformidandum ipſi videtur unguentum de arthanitâ abdomini admovendum : atque poſtremò ad aquas minerales acidulas, equitationem, &c. deveniendum eſſe cenſet.

Octava denique *ab animi pathematibus* prognata familiaris eſt hyſtericis & hypochondriacis : inter quam curandam exulare debent venæ ſectiones, vomitoria & cathartica. Omni ope anteà enitendum, ut mentis & corporis quieti indulgeant ægri; nec vetantur in huncce ſcopum narcotica. Pro votis intereà ſuccedere ſolent enemata laxantia & lubricantia; fotus & cataplaſmata emollientia, pediluvia, cucurbitulæ femoribus impoſitæ; ſinapiſmi cruribus admoti. Haud prohibentur laxantia; nec deſpicienda ſunt lacticinia. Poſtremam inſuper manum huic curationi imponit cortice peruviano, cæteriſque roborantibus. Haud reticendum aëris mutationem plurimùm conferre non ſolùm in hâc ſpecie, ſed etiam ſub cæteris chronicis.

Quod ad *paralyſim* ſpectat, omnium fermè harumce ſpecierum haud rarò pediſſequam; balnea, frictus, & corporis exercitationes commendat. Membra paralytica pelle animalium recèns mactatorum calidè involvuntur; quod pluriès iterare expedit : in uſum internum & externum trahuntur aquæ thermales : fiunt linimenta cum unguento martiato, &c. Haud inutilem opem conferunt balſamum peruvianum, gummi ammoniacum, vinum generoſum, &c. Hi ſunt *morbi* quos *ſub generali colicæ Pictonum titulo* comprehendit clariſſ. Tronchin; quibus ſubjunximus ejus medendi methodum; quam etſi rationi & experientiæ minime abſonam, cum grano tamen ſalis accipiendam eſſe cenſemus.

Flatulentia et Tympanites.

FLATULENTIA ET TYMPANITES.

Cuivis, etiamsi physicem à limine salutaverit, obvium fit quomodò emergat in primis viis *meteorismus:* incalescentia enim ingesta ob diuturniorem moram, aliamve causam, quamdam patiuntur solutionem; undè aëris moleculæ subactis materiebus immixtæ & quasi incarceratæ extricantur & evolvuntur: sui juris factæ prædictæ particulæ, ratione affinitatis brevi adunantur vel in bullas coeunt, quibus ingressum denegant vasa lactea; cur fit ut ad certam molem assurgentes per superiora vel inferiora egressum sibi parent: plura de hâc re non addimus, ne noctuas Athenas adsportasse insimulemur. Haud dubitare licet, ut ad propositum veniamus, quin flatus in stomacho & intestinis collecti, & calore loci ad rarescentiam proni, molestissimam horumce organorum dilatationem moliantur; unde exsurgit *colica flatulenta*; non solùm intestina respiciens; sed etiam ipsummet ventriculum, qui quandoque mirè ab hâcce causâ dilatatur; etsi alimenta liberè permeant: sed sæpiùs immeritò incusantur flatus; ubi scilicèt dolores à causâ spasmodicâ sobolescunt; quâ retardatus egerendorum gressus flatulentiæ innocuæ ansam præbet. Nonne quotidiè occurrunt homines ad flatus procliviores; borborygmis, ructibus, & crepitibus majorem strepitum concitantes; qui, vel inflato abdomine, doloris sunt planè expertes; dùm cæteri de flatibus vix queruli tormina atrociora patiuntur.

Ructus & *crepitus* crebrò & confertim erumpentes; *borborygmi*, vel intestinorum rugitus; stomachi, hypochondriorum, totiusque abdominis inflatio *flatulentiam* sanè *produnt*; quæ, dummodò à febre non promoveatur, leviora parit incommoda; si utrumque guttur ipsi exitum largiatur. Sed aliter se res habet, ubi constrictione quâdam spasmodicâ cohibetur, & ad ulteriorem expansionem cogitur; undè abdomen in altum attollitur, alvus occluditur & acerbiores exsurgunt dolores. Ex eodem fonte etiam prodeunt nauseæ, anxietates, lipothymiæ, cephalalgia, vertigines, spirandi difficultas, &c. A ructibus insipidis, acidis & putridis innotescunt digestionum vitia; quæ etiam prodit diversa crepituum fœtiditas. Choleram siccam in flatuum per utramque viam creberrimâ eruptione versari jam suprà notavimus: tantâ enim copiâ sæpiùs expelluntur, ut meram æolipilam mentiantur ægri; qui si illos inconsultò coërcere velint, colicæ atrocissimæ, vel tympanitidis periculum incurrunt; nec desunt varia horumce infortuniorum exempla.

E præhabitis colligitur *tympanitidem* ultimum flatulentiæ, vel colicæ cognominis gradum præbere; quem prodit stupenda abdominis inflatio, vel intumescentia, quâ musculi abdominales & cutis ità distrahuntur & disten-

duntur, ut nonnunquàm perculsus imus venter sonum instar tympani edat: sed multùm abest quin in omnibus illud annotetur phænomenum; licèt ab Authoribus, quorum plerique cæco brutorum more, aliorum vestigiis instare solent, pro *signo pathognomonico* habeatur: quod falsissimum deprehendimus, & pluriès nonnullis clinicis, hisce præjudiciis anteà obcæcatis examinandum præbuimus, qui se aliorum fide delusos fuisse fateri haud erubuerunt. Ventris intumescentia sub tympanitide minor ac in ascite: eamdem in quocumque corporis situ formam & molem servat; nullaque deprehenditur fluctuatio: nec sensim & uno tenore incrementum capessit hic tumor, uti observatur in ascite: sed sæpiùs in maximam molem brevi exsurgit, nec in eodem statu remanet, ut in hydrope; sed alternos subit gradus. Prætereà renitet hic utricularis tumor, ad sensum & ad stateram hydrope levior: sursùm, versúsque umbilicum magis prominet: in quibusdam percussione factâ obscurè tinnit; pressus mox se attollit, & contumaci ventris adstrictione stipatur; pulsu pleniore & duriore quàm in ascite.

FLATULENTIA ET TYMPANITES.

Inter morbos chronicos numeratur *tympanites*; etsi ægros nonnunquàm brevi è medio tollit. Hysterim & hypochondriasim, asthma, convulsiones, infarctus mesenterii, ventris pigritiem, icterum, febres diuturnas, partum difficilem, lochia suppressa, abortum, &c. nonnunquàm excipit hic ingens abdominis tumor flatulentus, qui doloribus circà umbilicum in variis abdominis partibus, & in dorso, sævientibus stipatur: *quo procedente* accedunt cibi fastidium, nauseæ & vomitus, æstus interaneorum, & sitis ingens; anxietates & vigiliæ: insurgit tussis; respiratio læditur; pulsus fit frequens & inæqualis, cutis arescit & alvus occluditur. Insuper irritâ flatus eructandi cupidine premuntur ægri, qui tamen senescente morbo omnia ingesta evomunt, & in merum ileum delabuntur, quem excipit integra virium prostratio & atrophia. Notandum incumbit flatus sub tympanitide haud semper in stomacho & intestinis coërceri; sed haud rarò extrà hæc viscera & in ipso abdominis cavo contineri, vel, quod familiarius est, utrumque locum occupare. Si præcipuam in stomacho *sedem* habeat hic morbus; rubore perfunditur facies; ructus magis conducibiles faciliùs erumpunt, & epigastrica regio suprà alias tumet; adeò ut disruptionem minetur. Ab eâdem causâ oriuntur deglutiendi difficultas, suffocatio, palpitationes, anxietates & vertigines, &c.

Nemo nescit *flatulentiam* familiarissimam esse hypochondriacis & hystericis, litteratis & senibus, infantibus & mulieribus. Huic *obnoxii* censentur nephritici & arthritici; cachectici & ærumnosi: hanc fovent cruditates acidæ & nidorosæ, alvus durior, profluviorum sanguineorum sufflaminatio, &c. Promovetur à prægressis gravioribus morbis, ab hæmorrhagiis immodicis, à febribus intermittentibus præpostere curatis, &c. *Hanc pariunt* legumina, fructus cucurbitacei, pisces, pluraque alia notissima edulia. Cæterùm vigente febre extricantur moleculæ aëreæ non solùm è materiebus putridis in stomacho & tubo intestinali nidulantibus; sed etiam ex

ipsomet sanguine, cujus receptacula sæpiùs, uti suprà notavimus, flatibus turgida reperiuntur.

FLATULENTIA ET TYMPANITES.

Cohibita flatulentia graviores morbos inferre potest, colicam nempè, suffocationem, tympanitidem, ileum, apoplexiam, &c. *Meteorismus* hypochondriorum vel totius abdominis, intumescentiâ conspicuus, *febrium pertinaciam* arguit, quæ nusquàm fermè solvuntur, ni priùs ab hâcce materiâ expediantur primæ viæ: quod luce clariùs patet ab ingenti hisce febribus sublatorum abdominis inflatione. *Inter morbos ominosos* jure recensetur *tympanites*, quæ sæpiùs ascitis instar, ad menses protrahitur; nullamque curationem admittit, si ab intestinorum enormi & diuturniori dilatatione, horum tonus frangatur. Sitis, hâc procedente, suffocatio, corporis ambitûs & interaneorum æstus, tumor crurum œdematosus, urinæ lixiviosæ, vires prostratæ, animi abjectio, anxietates, lipothymiæ, extremorum refrigeratio, &c. pro gravioribus symptomatibus haberi, vel rudibus & inexpertis, obvium fit. E benè enim perspectis hujusce morbi prodromis, & symptomatibus, necnon auspicatiori medendi methodo; tympanitidem merum esse affectum spasmodicum, in atoniam facessurum, facilè intelligitur. Ubi diutiùs protelatur tympanites, cum ascite implicari solet; & hinc *solutu difficilior* evadit.

Cadaverum sectiones exhibent stomachum flatibus ultrà modum turgidum, inflammatione vel sideratione tactum, & in quibusdam disruptum. Eamdem labem ostendunt intestina nonnunquam callo coarctata, vermibus infarcta, innumerisque tumoribus sæpiùs obducta; quæ aliàs parcissimam fæcum copiam recondunt. Sed ad hanc stupendam dilatationem proniora sunt cæcum & colon, quæ in nonnullis, femoris crassitiem æmulantur. Minor, majorve vermium copia reperitur in hisce canalibus, quorum gyri diversimodè etiam internecti deprehenduntur. Flatulentia, uti jam innuimus, in abdominis cavo, & extrà viscera nonnunquàm colligitur; adeò ut in immensum tumens abdomen, primâ sectione subsideat & complanetur; ni intestina quamdam aëris copiam contineant. Semel duntaxat vidisse memini in tympanitide totam aëris massam à peritonæo cohiberi, planè inculpatis intestinis. Insuper in apricum venit hepar skirrhosum & putridum, contractum & induratum, cum cystide felleâ atrâ bile ad crepaturam turgente: simili quoque modo quandóque afficitur lien, qui nunc mole amplissimus, nunc itá exiguus ut renem succenturiatum vix superet, observatur. Epiploon in quibusdam inflammatum; vel putredine planè absumptum, quasi desideratur. Pancreas skirrhosum, tabidum vel putridum detegitur; mesenteriumque infarctum deprehenditur. Quibus addere licet colluviem serosam in abdomine, parco tamen proventu stagnantem. Varias pulmonum, renum, aliorumque viscerum defœdationes, parùm ad nostrum propositum pertinentes, consultò prætermittimus.

Ut recta ineatur *curatio*, ad compescendum interaneorum æstum, primasque vias lubricandas & laxandas, ut facilior fiat flatuum explosio, converti debent clinicorum curæ. Hinc pluris habentur serum lactis, aqua

pulli,

FLATULENTIA ET TYMPANITES.

pulli, aliaque diluentia & vulgatiora; in quorum censum veniunt aquæ Vallenses, Reginenses, Meynenses, Monferinenses, cæteræque cognatæ, quæ proficuè adhiberi solent. Suas laudes merentur temperantia; inter quæ, selectiora audiunt fumaria & cichorium; nitrum, tartarus vitriolatus, &c. A sanioribus Medicis abdicantur emetica; ni urgeant nauseæ; sed faustè usurpari queunt laxantia, oleum nempè amygdalarum dulcium, manna, sal epsomense, rupellanum, &c. Opportunè dein exhibentur stomachica amara, inter quæ haud infimum locum obtinent cortex peruvianus; tinctura amara *Stougthon*; syrupus de absinthio, de gentianâ, &c. Suas laudes etiam merentur martialia, cautè, vel servatis servandis, exhibenda Quod ad *carminantia* olim decantatissima, à nostris coætaneis posthabita, attinet; semina anisi & feniculi; flores chamæmeli, zedoaria, &c. haud inutilem, præmissis diluentibus, opem præstant. Hæc medicamina planè inepta ad demandatos effectus peragendos, nonnullis rationum momentis adducti, declararunt varii recentiores: sed horum opinionem firmioribus experimentis impugnavit clarissim. Hales, in rebus naturalibus perscrutandis nulli secundus. Ideò nùm flatus discutiant, vel pariant carminantia cæteris examinandum relinquimus; sed praxi edocti asserere minime dubitamus hæc medicamina ex aromaticorum classe petita, vi quâdam sedante pollere: haud latuit sanè Veteres hæc carminantium vis anodyna; cujus ratione, hasce materias fragrantes purgantibus drasticis opportunè immiscebant: nec inconsultus erat hic usus, qui nescio quo fato apud recentiores jamdudùm eviluit: ad summam, hypnoticorum & antispasmodicorum, quæ haud rarò sub hâc rerum conditione vetantur, vices supplere valent carminantia. Postremò incassùm adhibitis remediis suprà traditis, ad venæ sectionem confugere licet; dummodò vires & ætas ferant: proficuè verò adhibentur per totum morbi stadium enemata emollientia, purgantia & carminantia; balnea, fotus emollientes, anodyni & aromatici, cucurbitulæ siccæ abdomini impositæ, &c.

Cùm tympanites ultimus flatulentiæ gradus audiat, eâdem fermè medendi ratione impugnatur; ni præ gravioribus symptomatibus exquisitiora *remedia* expostulet. Quamobrem crebro usu recepta sunt diluentia, lubricantia & temperantia, de quibus suprà. Nonnulli penès quos sit fides aquam gelidissimam summis laudibus extollunt. Pro votis succedere solent laxantia; inter quæ præstare videtur oleum amygdalarum dulcium, bis per diem exhibitum: sed imparia plerumque sunt emetica superando morboso obici; hinc satiùs est ab illis abstinere, ne irritentur crabrones. Expeditis, ope diluentium & laxantium, primis viis, opportunè exhiberi queunt stomachica, roborantia & carminantia: salvia nempè, chamædrys & enula campana; vinum Hispanicum, extractum juniperi; elixirium proprietatis, &c. hunc morbum etiam respiciunt antispasmodica, melissa nimirùm, castoreum, assa fœtida, aqua florum aurantiorum, &c. sed hæcce remedia nil sæpiùs præter quoddam juvamen præstant; cur fit ut ad efficaciora, quæ scilicèt intimiora corporis penetralia adire valeant, sit

Flatulentia et tympanites.

confugiendum: quam opem præstant aperientia & diuretica; ceu sal tartari & genistæ, tartarus martialis & arcanum duplicatum, saponacea & martialia, quibus fortè præcellunt aquæ Vallenses, Forgienses, Passienses, &c. Nonnullis profuit sanguinis detractio ope phlebotomi, vel hirudinum: sed notare juvat quòd sæpiùs ab intempestivis venæ sectionibus fatum acceleretur. De antiscorbuticis, antivenereis, aliisque præsidiis, quæ pro re natâ in subsidium vocari queunt, nil addimus.

Quoad *remedia externa*, quæ internis obsecundare solent, parantur fotus emollientes, cataplasmata, &c. Nonnulli nivem vel glaciem contusam imo ventri imponunt: sed cum hocce topico cautè mercari expedit; quod tamen haud infelici successu, me detrectante, suasit circumforaneus quidam. Tutiùs sanè celebrantur frictus cum pannis calidis, cum oleo amygdalarum dulcium camphorato, &c. quibus omnibus irritis, & imminente interitu, ad opem chirurgicam devenire nil vetat. Nullum quidem est dubium quin *paracentesis* apprimè congruat: ubi flatus extrà viscera colliguntur; & plures fortè supremum diem obierunt, qui hocce auxilio sani evasissent. Equidem nullâ hactenùs notâ arte dignoscitur hic casus: sed in re ancipiti & urgentissimâ, nonne satiùs est experiri remedium quàm nullum: nec constat præterea lethalem fore hanc operationem, etiam vulneratis intestinis; quin potiùs innumeræ prostant observationes chirurgicæ, quæ contrarium arguere videntur: adde quod temeritas nonnunquàm præstat, quod prudentia nequit.

VERMES.

Neminem latet *lumbricos*, *ascarides*, *cucurbitinos* & *tæniam* esse hostiles primarum viarum incolas: ut sileamus de variis insectis à naturali rerum ordine alienis, quorum accuratam historiam tradiderunt Vanislieri, Andry, Leclerc & Bianchi, qui hanc materiam penitùs exhausisse videntur; quæ ut verum fatear rem potiùs physicam, vel naturalem, quàm medicam respicit. *Lumbricos* à sexto ætatis anno ad pubertatem familiares, sed nulli ætati parcentes, *produnt* halitus acidus, cibi fastidium, vel fames inexplebilis; ptyalismus noctu erumpens, ore interdiù remanente sicco; oculi flammei, genarum livor; dentium strepitus inter somnum; vel peculiaris labiorum & faucium motus deglutitionem æmulans; sudores nocturni graveolentes; terrorque inter dormiendum quo subitò expergiscuntur ægri. Intereà insurgunt vomitus, cardialgia, borborygmi; molestissima punctionis vel erosionis sensatio, pastu compescenda, tenesmus, fluidæ & albicantes dejectiones; tussis, singultus, &c. abdomen tensum, nunc in altum elevatur, nunc deprimitur, & ultrà modum complanatur. Excandescit in quibusdam febris, cum horroribus

inordinatè recurrentibus ; pulsus in aliis æqualis & obscurus deprehenditur ; imò & nonnunquàm planè obliteratur. Hisce notis adjicere licet, varia symptomata à verminosâ progenie oriunda ; ileum nempè, suffocationem, vertigines, insultus convulsivos, affectus comatosos, stupiditatem, delirium, aphoniam, cæcitatem, paralysim, syncopem, &c.

VERMES.

Cæteris signis vel evidentioribus palmam præripiunt ipsimet vermes per os, naresve ejecti, vel per podicem foràs deturbati, è quo nonnunquàm agminatim prodeunt. Sed sæpiùs desideratur hoc indicium, eò quòd vermes in primis viis enecati brevi putredine solvuntur ; undè nil præter materiam viscidam & glutinosam fæcibus immixtam, egeritur. Tanto sæpiùs impetu ingruunt *insultus verminosi*, sensationes impedientes, ut pro genuinâ apoplexiâ habeantur ; ni attendatur ad pulsum contractum & extremorum refrigerationem, quæ genuinæ causæ suspicionem movent : sed difficiliùs distinguntur vermium accessiones convulsivæ, infantibus familiares, ab epilepsiâ, adeò ut Œdipo sæpiùs opus sit ; ni à benè perspectâ morbi historiâ, ejus expiscetur indoles. Vermes prætereà inter graviorum morborum symptomata numerantur : horum enim genesim fovent variolæ & morbilli ; non secùs ac febres putridæ, malignæ, petechiales, epidemicæ, &c. quæ hinc à medicâ plebe verminosæ dicuntur. Lumbrici nonnunquàm perterebrant stomachum & intestina, è quibus exitum sibi parant, & in abdominis cavum devolvuntur ; vel ulteriùs pergendo, peritonæum, musculosque abdominales perforant : in corpore adiposo nidulantes phlogosim accersunt, in abscessum facessuram ; è cujus sectione prodeunt vermes, quod pluriès accidisse circà umbilicum & inguina, testantur scripta medica.

Ascarides, caseosorum vermiculorum instar, teretes & exigui, unà cum fæcibus alvinis excreti, oculis visendi, se præbent. Intestinum rectum obsident ; hinc tenesmum vel pruritum molestissimum in podice concitant. Tanto sæpiùs agmine hanc speluncam infestant, ut alvo non reseratâ, exitum sibi parent, & vicinas partes defœdent. *Cucurbitini* sic nuncupantur, ob cucurbitæ seminis formam, quam sat accuratè referunt : magis sunt conspicui quàm ascarides ; tæniæque signum haud infidum præbent. Distinctâ serie invicem quandóque hærent, & concatenantur ; qui simul juncti ægrè dissociari patiuntur. Pruritum quandóque molestissimum hæc pariunt insecta in ano, qui ipsis viventibus, æquè ac ascaridibus, etiam retentis fæcibus egressum largitur.

Tænia, vel folium, *le Solitaire*, est vermis latus & depressus, innumeris nodis distinctus, stupendæ longitudinis, & in primis viis hospitans ; hujusce insecti accuratæ descriptiones, iconesque nitidissimæ prostant in variis libris. Vix tamen constat de ejus longitudine ; cùm nusquàm integer excernatur hic portentosus vermis, quem ad viginti quinque ulnas Gallicas accedere, conjicere licet : imò & hanc mensuram quandóque superare testantur PLINIUS, TULPIUS, RUISCHIUS, BOERHAAVIUS, &c. Solitarium esse hoc insectum vulgò fertur : nullum tamen est dubium quin plura hujusce

VERMES.

ſortis occurrant in canibus, nonnulliſque aliis quadrupedibus: multiplicem etiam fuiſſe in homine, variis rationum momentis adducti, nonnulli conjiciunt. Capite quodam donari prædictum vermem ex iconibus & deſcriptionibus colligitur; quod tamen nuſquàm inter innumeros noſtro examini ſubjectos, vidiſſe contigit: quin potiùs illum in ſectione cadaverum, utrimque acuminatum reperimus: ſed illud dubium in medio relinquimus, ut ad certiora properemus.

Obſcura ſanè eſt ſolii & cucurbitinorum affinitas: liquet tamen, uti jam innuimus, horum excretionem, illius præſentiam arguere. Sed haud deſunt alia *ſigna* quibus ſe prodit hic moleſtiſſimus incola: id genus ſunt nauſeæ, cibi faſtidium vel voracitas, os fœdum, ructus acido-nidoroſi, ſputatio frequens, & nauſeæ; faciei livor, viſus debilitas, quædam gravitatis ſenſatio in abdomine; dolores qui nunc ſtomacho, nunc hepati vel dorſo infigi videntur; dejectiones mucidæ & torminoſæ, &c. imus venter in nonnullis mulieribus, in altum attollitur; depravatur appetitus, & ſufflaminantur menſes; adeò ut pro utero gerentibus nonnunquàm habeantur. Graviora demùm promovet ſymptomata hic infenſiſſimus vermis, lipothymias nempè, cephalalgiam contumaciſſimam, vertigines, convulſiones, affectus comatoſos, &c. Per totum inteſtinorum tractum porrigitur tænia, quæ haud rarò ab ſtomacho ad fauces aſcendit, haud ſine ægrotantium anxietate & terrore: nec deſunt qui ejus fruſta ampliſſima foràs per vomitum deturbant. E gravioribus poſtremò morbis convaleſcentes priſtinæ ſanitati ægrè reſtituuntur, ſi tæniam geſtent.

Quoad *prognoſim*; è jam traditis obvium fit grave quandóque periculum portendere *lumbricos*, ob paralyſim ſcilicèt, maniam, convulſiones, epilepſiam, ileum, aliaque atrociora ſymptomata, quæ accerſere queunt: emunctoria nutricum organa nonnunquàm exhauriunt; tantamque ſævitiem, præſertim rubri, cæteris longè ferociores, quandóque exercent, ut *febres* periculoſiſſimas, *verminoſas* jure nuncupatas concitent; ſed in hunc cenſum minime venire febres putridas & malignas, quæ vermium progerminationi favent; jam ſuprà notavimus; ſub quibus benè ominandum, ſi per podicem expellantur: ſed aliter ſe res habet, ubi per os foràs elutriantur; præſertim ſi ſecum devehant laticem ſubatrum & fœtidum. Periculo vacant *aſcarides*, qui moleſtam duntaxat ſenſationem in podice concitant. *Cucurbitini* haud ominoſi per ſe cenſentur; ſed tanquàm tæniæ prodromi haud levem terrorem incutiunt. *Lumbricus* verò *latus*, quem congenitum plures arbitrantur, atrociora movet ſymptomata, quæ pro totidem morbis periculoſiſſimis haberi debent: præter enim jam recenſita; febrem lentam, maraſmum, hydropem, aſcitem, tympanitidem, &c. poſt ſe trahit. Ex eodem fonte nonnunquàm prodire pleuritidem nonnulli exiſtimarunt: an rectè? ſolertioribus penſitandum relinquimus.

Autopſia anatomica exhibet *lumbricos* in faucibus & œſophago, in ſtomacho, & paſſim per totum tubi inteſtinalis tractum. Nonnunquàm inclu-

duntur prædicti vermes intrà folliculos diversæ molis, vel in glomeramen denso agmine convolvuntur, quo haud raro obturatur tubus intestinalis. Subeunt in nonnullis ductum biliarem vel pancreaticum; inibique impediti deprehenduntur. Occurrunt in cavo abdominis, in abscessibus, &c. Pluriès tamen evenit ut post integram dissolutionem, ne minimum quidem horum vestigium percipiatur, præter mucum quemdam, in quem facessunt. Reperiuntur postremò phlogoses, pustulæ à tunicâ villosâ prognatæ; purulentiæ & putredines in stomacho, & in intestinis; horumce invaginationes, &c. Quod ad *ascarides* & *cucurbitinos* spectat, nusquàm post obitum conspiciuntur; nullæ horum annotantur reliquiæ. *Tænia* verò, haud immutatâ formâ, in stomacho & intestinis reperitur; &, non secùs ac lumbrici, apicem superiorem in ductum choledocum quandóque immittit: ut sileamus de variis viscerum læsionibus, quæ à jam exaratis minime discrepant, & mera audiunt producta morbosa. Vermes.

In immensum cresceret pagina, si omnia hùc attexeremus *anthelmintica* ab Authoribus tradita; inter quæ nonnulla, etsi celebriora, occurrunt de quorum viribus, multis experimentis suffulti, planè dubitarunt primi subsellii scriptores; quibus verò alii haud inferioris notæ, praxi edocti, refragantur; adeò ut adhuc sub judice lis sit. Sed missis hisce controversiis, selectiora duntaxàt vel usitatiora ex immensâ vermifugorum farragine, pro instituto depromemus. Primatum sanè ducunt *purgantia per alvum*, rheum nempè, folia alexandrina, jalapium, aloë, diacrydium, pulvis Cornachini, sirupus florum persicorum, trochisci alhandal, confectio Hamec, &c. quæ non modò vermes enecare queunt; sed etiam, vel vivos, foràs eliminant. Catharticis minime cedunt *mercurialia*, vermium hostes infensissimi: aquila nempè alba, panacea, æthiops mineralis, &c. Sed parùm fidendum decocto hydrargyri ex aquâ, vel quâvis ptisanâ, quod infantibus ad vermes enecandos pro potu ordinario præscribi solet. Haud infimum locum in anthelminticorum ordine tenent *amara*; ut semen santonicum, abrotanum, absinthium, tanacetum, gentiana, nuclei persicorum, &c. Pluris etiam habentur *absorbentia*; corallum scilicèt, cornu cervi præparatum, &c. Viribus specificis pollere videntur *olea* ex olivis, nucibus & amygdalis expressa; petroleum, assa fœtida, &c. quæ respirationis, uti fertur, spiracula obstruendo, vermes interimunt. His addere licet saponem album qui, cæteris consentientibus, dosi congruâ, ad plures scilicèt drachmas singulis diebus, pluribus optimè cessit. Suum gradum etiam obtinent, in vermifugorum censu, acida; omphacium nempè, succus limonum, spiritus sulphuris, &c. Nonnulli demùm aquam gelidissimam, quæ vermibus adversari dicitur, summis laudibus extollunt; nec fortè immeritò: ut de vino, cepâ, allio, theriacâ, aliisque innumeris à plebe & mulierculis celebratis conticeamus.

Nec inutilem opem præstant *remedia externa*: proficuè enim injiciuntur enemata è lacte & saccharo, quibus alliciuntur vermes, & versùs inferiora ducuntur; vel è decocto filicis, gratiolæ, absinthii, tanaceti, &c.

VERMES.

parata; quibus adduntur oleum nucum vel olivarum, theriaca, &c. Admoventur epithemata, quorum compositionem ingrediuntur aloë, myrrha, fel bovinum, succus absinthii vel centaurii minoris, petroleum, unguentum de arthanitâ, fuligo, &c. Hisce materiebus etiam confici solent suppositoria longè sanè efficaciora. Hæc sunt vermifuga interna & externa à sanioribus Medicis adhiberi solita: nusquàm tamen, uti evidens est, indiscriminatim sunt usurpanda; quin potiùs ob diversum effectum quem exerunt, selectu pro circumstantiis opus est: vitetur imprimis horum ineptum connubium; cùm pleraque mutuò colluctentur, vel invicem contranitantur. Sed ad demandata munia peragenda inepta censeri debent hæc utriusque fortis medicamina, si vermes cuicumque febri mali moris natales debeant: quo in casu urgentiori sanè succurrendum; haud posthabitis, dein vermifugis, quæ opportunè in subsidium vocari queunt.

E notâ *ascaridum* sede facilè intelligitur parùm conferre remedia interna; si tamen excipias cathartica aloëtica, hisce enecandis & foràs abigendis apta. Sed præsentaneam opem ferunt *enemata* ex oleo, colocynthide, mercurialibus, &c. parata: quorum vires æmulantur, & fortè superant suppositoria è lardo, vel gossypio confecta, unguento neapolitano illita; vel in fel bovinum, aloës solutionem, &c. priusquàm indentur, immersa. Nec hisce remediis supersedendum, etiam fugatis ascaridibus; cùm innumera relinquant ovula, quæ seriùs ocyùs stupendum horumce insectorum proventum edere solent; ideò aliquandiù protelari debet curatio, ut *nova præcaveatur genesis*.

Inutilem opem præstat potior prædictorum vermifugorum pars, adversùs *tæniam* & *cucurbitinos*: sed proficuè adhiberi queunt *emetica* & *cathartica*; tartarum nempè stibiatum, vel vinum emeticum, aloë, diacrydium, mercurius dulcis, &c. Pro specificâ venditatur *radix filicis*, cujus pulvis ad drachmam unam vel alteram, ex melle vel vino in adultâ ætate, præscribitur; postridiè exhibito cathartico. Cum filice viribus convenire radices mori plures arbitrantur, quas à drachmis duabus ad duplum, in decocto aqueo præcipiunt pro duobus dosibus, manè & serò hauriendis: quo medicamine alvum nonnihil solvi fertur. Silentio minime premere debemus anthelminticum adversùs tæniam in diario Medico anni 1757, *pag.* 305; & 1761, *pag.* 214, laudatum; quod nil aliud est quàm oleum nucum cum vino Hispanico, vulgò *d'Alicante*, mixtum. Alia ad lumbricum latum proponuntur remedia quæ multis optimè cessisse videntur; semen scilicèt rutæ, corallina, æthiops mineralis, martialia & aquæ minerales ferri participes, &c. quæ, etsi diversæ naturæ, proficuè adhiberi queunt; dummodò horum usus à juvantibus & lædentibus dirigatur: plura addere vetat angustior pagina.

COLICA HEPATICA.

Colica hepatica.

SCITUR vesiculam felleam, aliaque bilis receptacula esse hujusce morbi acerbissimi *sedem :* inibi enim concrescunt pseudo-lapides, qui vel mole & figurâ hæc lacessunt organa; vel hosce tubos obturando, impediunt quominùs bilis solitum alveum petat : eumdem effectum præstat lenta & glutinosa bilis, quâ infarciuntur prædicta emissaria. Hinc fit ut vesicula & canales biliares suprà obicem, ad crepaturam, ob bilis regressum, dilatentur; undè dolor emergit acutissimus. Nec semper ab obstructo vase secretorio, laticis amari fluxus intercipitur; sed sæpiùs comprimitur prædictus canalis à mole infarcti pancreatis, vel à quovis alio tumore vicinarum partium : nonnunquàm etiam constrictione spasmodicâ ità coarctatur, ut bili ad duodenum appellenti ingressum planè deneget : nec ab hâc affectione spasmodicâ immunis est tubus intestinalis, quâ ità constringitur canalis biliaris ostium, ut ne guttam quidem bilis eructet. Cognitu difficilem sæpiùs esse *colicam hepaticam* jam suprà notavimus : varia tamen se produnt *signa* quæ hunc morbum proferre queunt; nempè æstus plus minúsve molestus circà partem affectam; dolor & renitentia hypochondrii dextri & proximioris epigastricæ regionis; flatulentia, nausea & vomitus, anxietates, præcordiorum & pectoris angustia, &c. Intereà tormina, quæ nunc stomachum, nunc renes, aliàs dorsum obsidere videntur, atrociores exacerbationes patiuntur. Quibus sævientibus *febris* excandescit, & nonnunquàm ad duodecimum vel decimum quartum diem protrahitur : in quibusdam tamen pulsus apuretus observatur, & febris nonnisi fugatis doloribus exsurgit, haud ultrà biduum persistens. Facies in plerisque colore flavo vel subviridi perfunditur; vel in genuinum icterum incidunt ægri. Alvus utplurimùm obturatur; vel clysmatum ope egeruntur excrementa caprinis simillima : urinæ sufflaminantur, vel parcè fluunt, & non nisi post insultum, turbidæ & lutulentæ minguntur. Plerique demùm ægri *pseudo-lapides*, vel concretiones biliosas, diversi coloris, leves, inflammabiles, & in aquâ calidâ solubiles, tùm per vomitum, tùm per alvum excernunt. Calculum biliarem ad ovi gallinacei magnitudinem accedentem per sedes expulsum se vidisse testatur clar. IMBERTUS.

Notare expedit vesiculam felleam à retentâ bile in tantam molem quandóque assurgere, ut *tumor extùs promineat*, quem pro abscessu nonnunquàm habent imperiti; licet tumor à bile magis sit circumscriptus, & ejus fluctuatio, ineunte morbo, sit magis evidens. Prætereà sedes tumoris, color albicans dejectionum, lotium saturatè flavum, oris amarities cum siti intensâ, & nonnunquàm color icteritius, hujusce tumoris indolem produnt. Cujus erroris immeritas pœnas luunt misellì ægrotantes, qui post præposteram sectionem fistulâ, nullâ arte exhauriendâ, conflictantur;

Colica hepatica.

vel bilis profusione in cavum abdominis ad libitinæ rationem ducuntur. Nec semper facile est verum à falso extricare, cùm uterque tumor iisdem fermè phænomenis stipetur; imò & quandóque implicentur prædicti morbi; nam præviam abdominis inflammationem nonnunquàm sequitur hic vesiculæ infarctus: hinc minime mirum si ab incautis pro abscessu habeatur: de quibus plura notatu digna legere est, in primâ & tertiâ collectaneorum Chirurgicorum parte. Alii insuper passim exsurgunt tumores ex eodem fermè fonte oriundi; ubi scilicèt inflammata & exulcerata cystis fellea dilaceratur, & latici bilioso egressum largitur, qui contextum cellulosum subiens latè spargitur, ac sæpiùs phlogosim & abscessum extùs prominentem in hâc vel illâ abdominis parte concitat; è quo aperto pus unà cum bile educitur; nonnunquàm etiam prodeuntibus concretionibus biliosis; undè emergit ulcus fistulosum ab indesinenti bilis fluxu nullis repagulis coërcendum.

Colica hepatica haud raròperiodicè recurrit singulis scilicèt septimanis, mensibus, annis, &c. paroxysmi stadium intrà aliquot horas continetur; aliàs ad unum vel alterum diem & ultrà cum nonnullis tamen induciis protelatur. In ancipiti versatur hujusce morbi *eventus*, qui graviores morbos quandóque infert; phlogosim nempè hepatis, icterum, febrem lentam, hydropem, phthisim, tabem, &c. Sæpissimè tamen brevi vel spontè evanescere è clinicorum relatu colligitur, sed nùm semper genuinam colicam hepaticam pertractaverint, dubitare licet; quandoquidem hepar, non secùs ac alia abdominis viscera, affectu merè spasmodico sæpiùs laboret, qui colicam hepaticam accuratè mentitur; imò & sæpiùs icterum fugacem post se trahit. Nonnunquàm evenit ut colica hepatica, sub primo conspectu, vix discrepet à nephritide, ad quam converti solent clinicorum curæ; qui solis cadaverum extispiciis à veri tramite se recessisse tacitâ mente revolvunt.

Sectiones anatomicæ minorem vel majorem calculorum biliarium proventum patefaciunt: de trecentis repertis in vesiculâ felleâ, quorum nonnulli avellanæ magnitudinem æquabant, mentio subjicitur. Non raròobservantur prædicti *pseudo-lapides*, qui molem castaneæ superant, vel ad uncias duas, & ultrà, accedunt; ac ideò totum cystidis cavum replent. Præterea illud receptaculum bile glutinosâ, vel tenacissimâ, sæpiùs scatet; aut vermes, hydatides, &c. recondit: in quibusdam crustâ quasi lapideâ obducitur; vel variis sepimentis in cellulas dividitur. Aliàs in immensam molem exsurgit prædictus folliculus, ob uberrimum scilicèt bilis proventum ad quatuor, sex vel octo libras accedentem. Eamdem dilatationem patiuntur ductus biliares; qui aliàs à lapidibus, vel vermibus, sæpiùs, obstructi reperiuntur. In propatulum venit hepar skirrhosum, inflammatum, purulentum, putridum, &c. in nonnullis protuberat infarctum pancreas, cujus mole comprimitur ductûs communis osculum: similem effectum exerunt alii tumores à mesenterio, tubo intestinali, &c. prognati. Haud dubitare licet quin jure incusetur colica hepatica sub conspectu prædictarum læsionum: minime tamen conticendum eamdem stragem conspici in cadaveribus variorum,

qui

qui dùm viverent, prædictæ colicæ planè fuerunt nescii, quid hinc sit inferendum solertiorum examini submittimus.

Colica hepatica.

Eâdem fermè methodo *curari* solet colica hepatica, ac cætera imi ventris tormina. Haud profutura, vigente paroxysmo, remedia bilem moventia, è præhabitis consectarium manet; quæ tamen præsidia, superato paroxysmo, proficuè adhibentur; cùm horum scilicèt præsidio reditus præcaveatur. Ineunte morbo quantocyùs *tundenda est vena;* sibi enim par non habet illud auxilium ad declinandam imminentem phlogosim. Incunctanter etiam sunt propinanda diluentia & demulcentia, aqua nempè pulli, serum lactis, emulsiones, oleum amygdalarum dulcium, & sperma ceti; infusum florum althææ, seminum lini, &c. Nec minùs prosunt, remittentibus doloribus, laxantia; cassia nimirùm, manna, tamarindi, &c. quibus incassùm adhibitis, ad narcotica confugere expedit; inter quæ usitatiora audiunt syrupus de papavere albo, utrumque laudanum, aliaque consimilia, quibus dolores conquiescunt. Præsentaneam etiam opem ferunt in singulis morbi temporibus enemata emollientia & anodyna, cum oleo, butyro, althæâ, malvâ, seminibus lini, &c. nec posthabenda fotus & cataplasmata, balnea, semicupia, aliaque topica, de quibus suprà ad nauseam. In re demùm urgentissimâ, vel ægro in extremum vitæ periculum adducto, vesiculam felleam extùs protuberantem, Celsi effati haud immemores, pertundendam esse censemus; licèt exigua circà hanc operationem versetur curationis spes.

Sublato morbo, aliud curanti impendit munus, ut scilicèt ejus reditum præcaveat. Sub hoc conspectu in usum vocantur laxantia, quibus præstare videtur rheum. Insuper gramen, aselli, nitrum, martialia, saponacea, aliaque diversæ sortis aperientia & diuretica, vel bilem moventia, omnem, uti suprà innuimus, implent paginam. Suas laudes etiam merentur absinthium, chamædrys, gentiana, cæteraque amara, quæ peculiarem affinitatem cum hepate habere dicuntur. Sed omnibus hisce remediis palmam sanè præripiunt aquæ minerales frigidæ & thermales; Vallenses putà, & Passienses, Vicienses, Plumberianæ, Bellilucanæ, &c. Nonnullis postremò prosunt lacticinia, quæ, cæteris consentientibus, aliorum *prophylacticorum*, vel exquisitiorum, vices explere valent.

HEPATITIS.

HEPATITIS.

Sic vocitari *hepatis inflammationem* nemo nescit; quæ vel totum viscus impetit, vel cuidam ejus parti insidet. Nunc solum hepar læditur; nunc vicinæ partes in consensum trahuntur; cur fit ut sub diverso intuitu se præbeat hic affectus, ægrè sæpiùs à cognatis distinguendus. Ab horrore & rigore exordium capit hepatitis, quos excipit febris acuta; quâ procedente conqueruntur ægri de æstu & dolore gravativo hypochondrii dextri, quod renitet & nonnunquàm prominet. Alvus sub hoc morbo, nunc obturatur, nunc solvitur; cum torminibus & dejectionibus biliosis. Parcâ copiâ minguntur urinæ croceæ & turbidæ. Facies pallore subviridi, ab expertis notissimo, perfunditur. Lingua primò arida, sensim amurcâ quâdam subflavâ, vel nigricante obducitur; sitis urget, tussis insurgit, respiratio fit difficilior; ingruit singultus, ac mens obnubilatur: nonnulli demùm in icterum delabuntur.

Notandum incumbit quod nauseâ & vomitu plerúmque vexentur ægri; præsertim si lobus hepatis ventriculo incumbens afficiatur: sub quo casu de *morbi sede* sæpiùs dubitant clinici, vel oculatiores. Ubi verò phlogosis convexam hepatis superficiem occupat, dolor ferocior ad scrobiculum cordis porrigitur, aut versùs pectus se diffundit; imò & ad claviculas, scapulasque pertingit; cur fit ut ægri in latus affectum decumbere nequeant; undè pleuritidem mentitur hic affectus. In musculos abdominis sæpissimè etiam disseminatur dolor; hinc de horumce organorum phlogosi, haud levis emergit suspicio. E benè perspectis tamen singulorum horum morborum signis facile est expiscari, affectûs de quo in præsentiarum, naturam & sedem; dummodò hepatitis viciniorum viscerum phlogosim haud sibi comitem adjungat: aliàs in ancipiti versari, vel arduæ esse indaginis morbum implicitum candidè fatemur.

Ubi *hepatitis ad suppurationem* vergit; dolor cum pulsatione recrudescit, æstus fit intensior, parsque affecta magis renitens protuberat. Tùm horrores exsurgunt inordinati; ac *febris* exacerbatur; donec à confecto pure, vel disrupto abscessu, in lentam, frequentiori lipothymiâ stipari solitam, facessat. In propatulo fit puris fluctuatio, si *abscessus* in parte anticâ hepatis situm habeat: sed cavendum, uti jam inculcavimus, ne intumescens vesicula fellea pro puris collectione habeatur. Aliàs abscessus altè immersus tactum planè fugit. Silentio prætermittere minime debemus, pus clanculariè sæpiùs in hepate confici, absque præviâ, uti videtur, inflammatione; post variolas scilicèt, febres mali moris, &c. Purulentiam etiam notu difficillimam pariunt icterus & chronica hepatis obstructio, quam produnt tussis nonnunquàm ferocior, sed intermittens; & tabes: nón secùs ac vetus hujusce partis contusio. Hoc infortunium deni-

què accersunt ulcerum capitis, cæterarumque partium, exsiccatio; eruptionum retrocessus, &c. Notare juvat quod ab obscurâ hâc puris genesi sæpè emergat abscessus immensæ molis; quantum vidisse memini in viro quinquaginta annorum, & habitûs athletici, qui abhinc biennio, post repulsum herpetem, tumorem in hypochondrio dextro gestabat, qui sensim tantum incrementum sumpsit, ut dimidium abdominis occuparet, haud sine molestâ spirandi difficultate; donec pus viciniora sensim confodens, trans diaphragma, viam ad pectus sibi cuderit; undè emersit stupenda, vomicæ instar, puris evacuatio, quâ viribus exhaustis post quatriduum occubuit misellus æger. Hæc materia ad sex vel octo libras adstantium judicio accedens, fæcum vini colorem & crassitiem referebat, ac tantum fœtorem spargebat, ut totas ædes tetro odore infecerit.

Hepatitis.

Inter calamitosos morbos jure recensetur hepatitis: quædam tamen subest curationis spes, si phlogosis externam hepatis partem, certis terminis coërcita, invadat: sed ubi altiùs defigitur & latè se spargit; ægrum in orci fauces præcipitem trahit. Nonnunquàm aliarum inflammationum instar resolutione judicatur: sed sæpiùs in abscessum facessit, vel skirrhum post se trahit, quibus imminet interitus. Delirium, materierum nigricantium vomitus, lipothymiæ, singultus, sudores frigidi, &c. exitium portendunt. Si demùm dolores, cæteris persistentibus symptomatibus, subitò evanescant, ad libitinarium mittere licet. Hæc inflammatio, resolutione solvenda, haud ultrà triduum quatriduumve protelatur: si verò ad septimum diem protendatur, de purulentiâ & infarctu skirrhoso nullus est ambigendi locus. Maximum sanè impendet periculum à confecto abscessu: haud tamen animo planè despondendum; cùm nonnunquàm accidat ut spontaneis naturæ viribus fiat puris evacuatio per vomitum, vel per sedes. Haud raró etiam tabum resorptum mingitur; vel sputa purulenta promoventur: sed tùm imminet pulmonum exulceratio vel phthisis; præsertim si à partium intermediarum erosione, latex purulentus in hepar collectus, recto tramite pulmones adeat. In potiori ægrorum parte, pus disrupto abscessu intrà cavum abdominis profunditur; undè emergit *ascites purulenta*, quâ brevi contaminantur abdominis viscera; undè febris lenta, marasmus, &c. Abscessu in quibusdam extùs prominente, tabum, felicissimo sanè eventu, exitum per cutem sibi parat; undè emergit ulcus post nonnullos menses tralatitiis Artis Chirurgicæ præsidiis agglutinandum. Coronidis loco addere licet abscessum, ab hepatis phlogosi ortum, proximum minari exitium; diuturniorem verò evadere, si morbo chronico natales debeat.

E sectione cadaverum in apricum venit hepatis inflammatio; nunc angustis cancellis coërcita; nunc latè diffusa: portentosum sæpiùs deprehenditur hoc viscus, vicinioribusque partibus accretum, abscessum vel plures diversæ molis recondens. Ab erosis partibus intermediis patet puris commercium cum pulmonibus, stomacho & intestinis: tabum nonnunquàm in intestina eructat ductus biliaris; nec desunt hujusce phænomeni exempla: sed sæpiùs reperitur abscessus integer variæ magnitudinis; vel præviâ dilacera-

HEPATITIS. tione in abdominis cavum hians. Hepar prætereà exulceratum, sideratum, vel putredine confectum deprehenditur; vel sacci instar vacuum & collapsum reperitur. Obvium in quibusdam fit tabum in suo receptaculo concretum vel exsiccatum : in aliis pure scatet cystis fellea; costæ carie læduntur, &c. Diaphragma demùm, pleura & pulmones, phlogosi, purulentiâ aut gangrænâ sæpiùs defœdantur. Eamdem labem præ se ferunt stomachus, intestina, pancreas, epiploon, renes, &c. Ut de variis stagnationibus saniosis, purulentis & fœdissimis, in pectoris & abdominis cavo, crebrò occurrentibus sileamus.

Sub hâc inflammatione, non secùs ac in aliis internis, à venæ sectione auspicanda est *curatio*; quæ pro ætate & viribus pluriès iterari debet; dummodò haud ultrà quatriduum, ni urgeat necessitas, proteletur. Nec minùs conferunt diluentia, demulcentia & temperantia; serum nempè lactis, aqua pulli vel vituli, emulsiones, decoctum ex agrimoniâ & herbis cichoraceis paratum, sperma ceti, &c. Pluris habentur sedantia è nitro & camphorâ deprompta : sed cautè præscribi debent hypnotica, quæ torporem inducendo infringunt vires vasorum hepaticorum, quorum infarctus diutiùs protelatus skirrhosam indolem contrahere solet. Ubi dolores mitescunt & remittunt symptomata, circà scilicèt sextum vel septimum morbi diem, proficuè adhibentur laxantia; cassia nimirùm, manna, &c. A nonnullis laudantur sudorifica, & præsertim antihecticum Poterii : sed cautè cum hisce remediis mercari expedit; ne ab horum præpostero usu sanguis plus æquo excandescat : levem opem etiam conferunt vulneraria & balsamica; ni de hepatis exulceratione constet.

Quoad *remedia externa*; crebrò injici debent enemata emollientia & laxantia : suppetias ferunt fotus, cataplasmata, aliaque topica emollientia resolventia & maturantia, pro re natâ & vario morbi statu usurpanda. Ubi verò abscessus ante oculos versatur, vel digitis contrectatur, nullum est dubium quin ferro vel caustico maturè sit aperiendus : hæc operatio quam pluriès celebrandam curavi, periculo vacat, dummodò abscessus partibus secandis connectatur : aliàs metus est ne quædam puris portio intrà abdominis cavum, pessimo ægrotantium damno, profundatur. De ictero, skirrho, ulcere, aliisque hepatitidis reliquiis nihil addimus; cùm de singulis hisce affectibus, à quâvis causâ oriundis, alibi actum fuit.

ICTERUS.

ICTERUS.

PRÆTER cutis & conjunctivæ colorem flavum, quo singulis obvius patet hic morbus, qui aliàs *aurigo*, *morbus regius*; & nostratibus *la jaunisse* audit, aliis signis se prodit; totius nempè corporis pruritu, ore amaro, inappetentiâ, urinâ croceâ vel fuscâ quæ è longinquo adspicienti subnigra videtur; subalbicantibus alvi dejectionibus, &c. Objecta nonnunquàm lutea ab ægris percipiuntur; saliva & sudor similem quandóque referunt colorem, quo etiam infici omnia viscera docet sectio cadaverum. Vomitus, cardialgia, anxietates, dolor & renitentia hypochondrii dextri; spirandi difficultas, lassitudo spontanea, lipothymiæ, &c. vulgatiora audiunt symptomata quibus stipatur *icterus*, qui febrem haud raró comitem habet: aliàs pulsus tardus & debilis exploratur. Cutis hoc senescente morbo, colore plumbeo, vel cæruleo-viridi, livido aut fusco defœdata, oculis nunc intensè flavis, nunc quasi coloris fuliginosi; urinisque colorem caffeti referentibus, *icterum nigrum* exhibet, in quem flavus facessere solet: cujus causa erui debet à bilis porraceæ corruptione; quæ hinc ad acidum vergit. Sed pro ictero nigro minime haberi debent maculæ nigræ scorbuticæ, faciem aliamve partem deturpantes, cum aurigine legitimâ; nec color ille fuscus nonnullis melancholicis familiaris, qui splenis vitio laborare dicuntur; qui affectus icteri nigri splenetici nomine salutatur; sub quo vultus, quasi ferrugine tinctus nigricat. Icterum *promovent* colica hepatica, hysterica, hypochondriaca, alteriusve naturæ; hepatis inflammatio, abscessus & obstructio, ileus, retardatus vel impeditus bilis ad duodenum appulsus. Suboritur à purgantibus mochlicis vel emeticis, à venenis, à morsu animalium, à retrocessis morbis cutaneis; à mensium hæmorrhoïdumve sufflaminatione, à quartanâ aliisque intermittentibus præposterè curatis; ab intempestivâ venæ sectione, à cachexiâ atque vehementioribus animi pathematibus. Hunc etiam accersunt helluationes, immodicus chocolatæ usus, cibi crassiores, vel pejoris notæ, &c. His addere licet mœrorem & tristitiam, vehementioraque animi pathemata; haud enim fugit praxi edoctos affectum sensorium commune hepar in consensum plerumque trahere.

Haud *periculi* expers est icterus flavus; sed multò secùs se res habet sub nigro, præsertim in provectiore ætate. Si icterus, sub febribus acutis, ante septimum diem se proferat; tristis est augurii: ubi tardiùs se prodit, criseos instar, faustum exitum pollicetur. Icterus à colicâ, emetico-catharticis & iracundiâ, brevi desinit; in gravidis verò partu solvitur. Pertinacissimus censetur, si cachexiæ vel scorbuto natales debeat, vel nullam causam evidentem agnoscat: haud aliter ominandum, ubi hepatis purulentiæ vel infarctui submittitur. Procedente morbo, exitium portendunt

Icterus.

ventris intumeſcentia, tympanites, vomitus purulentus, & ſedes ejuſdem naturæ; ſuffocatio, lipothymiæ, maraſmus, hydrops, &c. Ab urinis turbidis, atro-vireſcentibus, vel bile ſaturatis, ſalutis ſpes affulget; haud inanem verò metum incutiunt limpidæ. Icterum poſtremò ſolvunt ſudores, fluxus hæmorrhoïdalis & dyſenteria, &c. Sed hoc ſemel affecti ejus reditum caveant.

Conſtat ex *obſervationibus anatomicis* non ſolùm contextum cellularem, omniaque viſcera; ſed etiam cartilagines & oſſa colore flavo tingi; non ſecùs ac cutis. Sed innumeras fermè læſiones & defœdationes cernere licet in hepate, præcipuâ morbi ſede: etenim livore affectum, ſubviride vel plumbeum, phlogoſi correptum, infarctum & ſkirrhoſum, firmius & exſiccatum, exiguum & contractum; vel immenſæ molis deprehenditur: nunc exulceratione confoſſum, gangrænâ defœdatum, aut putredine confectum annotatur. Aliàs abſceſſus numero & magnitudine diverſos recondit; tuberculiſque quaſi lapideſcentibus, imò & vermibus ſcatet. Obvia fit veſicula fellea, nunc ſubſidens & exinanita; nunc bilem atro-vireſcentem, craſſam & glutinoſam, ſeroſam & inſipidam continens: in ipsâ etiam latitant *pſeudo-lapides* bilioſi, nunc fermè innumeri, nunc mole ampliſſimi, vel ad ovum gallinaceum accedentes; ac cyſtidem accuratè replentes. Sic reperiuntur vaſa biliaria ultrà modum dilatata, lapidibus infarcta; vel ſarcoſi ex eorum lateribus prodeunte impedita: nonnunquàm etiam à prominentibus pancreate & meſenterio, ab enormi coli magnitudine, aliove tumore compreſſa deteguntur. Ità demùm in quibuſdam exſiccantur hæc bilis receptacula, ut cartilaginum oſſiumve duritiem æmulentur. Inter varias pectoris læſiones, quas recenſere ſupervacaneum foret, notatu dignus occurrit tumor ingens pleuræ adnatus, quo pulmones & hepar obruebantur. Annotatur inſuper ventriculus flatulentiâ in immenſam molem aſſurgens; & ſuâ ſede diſtractus; vel pediculorum acervum colligens. Portentoſam etiam aſſequitur amplitudinem colon: haud tantam dilatationem patiuntur cætera inteſtina; quæ verminoſam etiam progeniem recondunt: flatu aliàs turgida, craſſa & calloſa apparent. Lien nunc mole ampliſſimus & ſkirrhoſus; nunc exiguus & ad nihilum fermè redactus ſe præbet: aliàs tuberculis & lapillis refertus; putredine confectus, vel diſruptus occurrit. Pancreas deforme, infarctum & putridum obſervatur. Omentum craſſiſſimum, ſphacelatum & planè corruptum ſe offert: præter varios tumores circà hepatis vicinia ſitos, prædictum viſcus comprimentes; diverſas ſtagnationes, & innumera alia vitia parùm ad noſtrum argumentum pertinentia, & in omnibus morbo chronico extinctis obſervari ſolita.

E præfatis intelligitur icterum innumeris propemodum cauſis ſubmitti; quibus poſthabitis, incongrua tenetur *curandi methodus*. Ex his verò benè perſpectis & trutinatis patet quid ſelectu opus ſit, inter varia præſidia quæ clinicorum judicio ſubmittimus. Itaque recentis icteri curatio ſimplicioribus peragitur; ſed haud plus æquo eſt properanda. Diutiùs etiam ſub chronico

est protelanda ne intempestivâ festinatione ægrotantium res, sub utroque casu, in pejus ruant: quod pluriès accidisse norunt experti. Inertem vel noxiam esse venæ sectionem experientia docet; ni tamen certiora adsint plethoræ vel phlogoseos indicia; aut sufflaminentur solita sanguinis profluvia. Inter salubriora adversùs icterum medicamina jure recensetur emeticum, dummodò stomachi vires ferant: confert enim in omnibus morbi temporibus; sed pluris habetur in principio; nec rarò evenit ut hoc solo præsidio exulet prædictus morbus. Haud minorem opem præstant cathartica pluriès per totum morbi curriculum repetita: sed blandiora sunt eligenda, rheum nempè, cassia, manna, tamarindi; sal epsomense, sedlicense, Glauberi, &c. quæ per se, vel remediis infrà recensendis sociata, proficuè exhiberi solent.

ICTERUS.

Summè, nec immeritò deprædicantur *diluentia*, *temperantia* & refrigerantia: id genus sunt serum lactis, aqua pulli, emulsiones & aqua succo limonum imprægnata; decocta graminis, borraginis, cichorii, agrimoniæ, fumariæ, capillorum Veneris, linguæ cervinæ, lapathi, acetosæ, fragariæ, aliorumque consimilium: quibus addere licet cancros fluviatiles, pulverem temperantem, &c. Haud inanem operam ludunt sedantia antispasmodica, ceu crocus, pulvis de gutteta, &c. sed annuentibus celebrioribus practicis cautè præscribi debent hypnotica, quorum intempestivus usus infarctum hepatis producere solet. Nonnunquàm etiam conferunt amara & stomachica, veluti absinthium, centaurium minus, gentiana, enula campana, cortex peruvianus & cinnamomum: extractum juniperi, confectio de hyacintho, theriacâ, &c. Sed haud plus æquo, vulgatiorum Medicorum exemplo, hisce remediis confidendum. Præclara deniquè obeunt munia aperientia & diuretica; parietaria nempè, chelidonium, apium, asparagus, rubia tinctorum & iris florentina; nitrum, sal genistæ & tamarisci, crocus martis, globulus martialis, gummi ammoniacum, borax, sapo, terra foliata tartari, arcanum duplicatum, tartarus martialis solubilis, aselli, &c. quæ omnia haud fortè inconsultò *hepaticorum* titulo insignierunt Veteres. Non secùs enim, facem præferente praxi, distinguuntur pectoralia & uterina, à demulcentibus, vulnerariis incidentibus & diureticis, è quorum classi depromi solent; sic è temperantium, aperientium & stomachicorum tàm amarorum quàm acidorum agmine nonnulla colliguntur remedia magis hepati dicata. Nùm quamdam affinitatem habeant hæc medicamina cum hocce viscere, vel latice inibi secernendo? cæteris pensitandum relinquimus.

Nec hisce cancellis continentur *remedia anticterica*, etsi jam numerosissima, quin potiùs plura alia in usum trahuntur succedanea; absorbentia nempè, diaphoretica, depurantia, & antiscorbutica, quæ pro re natâ, variisque circumstantiis & implicationibus nonnihil ferre valent auxilii in diuturniori curatione, ad quam sæpiùs haud nisi post varia tentamina, paratur via. Hanc demùm claudunt aquæ minerales, tùm frigidæ acidulæ & martiales, tùm thermales; Passienses nimirùm, Forgienses & Vallenses,

ICTERUS.

Vicienſes, Plumberianæ & Bellilucanæ; quæ poſtremæ maximi æſtimantur, nec immeritò. Intereà alvus per totum hujuſce morbi curriculum ſervetur libera, ope præſidiorum congruorum. Nonnullis ſuppetiantur fotus emollientes: quoſdam juvant ipſamet balnea, præſertim ſi urgeat pruritus; quæ etiam ſublato morbo opportunè adhibentur; ut ſcilicèt priſtinus nitor cuti, fœdo colore imbutæ, reſtituatur. Cæterùm nemo neſcit oculos poſt abſolutam medelam, has morbi reliquias ægrè ſæpiùs deponere; quibus delendis fumum aceti prodeſſe fertur.

NEPHRITIS.

DIVERSA ſanè eſt hujuſce *morbi indoles*, cùm nunc pendeat à renum phlogoſi, vel ab horumce organorum conſtrictione ſpaſmodicâ, nunc à calculis & arenulis in pelvi hoſpitantibus, vel in ureteres adactis; à mucoſo lotio prædicta receptacula obturante, &c. ſed à quâcumque causâ ordiatur hic affectus; longas inducias concedit & præpoſterâ victûs ratione recurrere ſolet. Hinc intelligitur cur ſint varii dolorum gradus; qui tantam utplurimùm tyrannidem exercent, ut totas ædes ſuis clamoribus expleant miſelli ægrotantes; donec remittant, vel abſolutâ intermiſſione planè quieſcant cruciatus nephritici. Lumbis infigi, vel ſtomachum obſidere videntur dolores, qui in pleriſque ad radicem penis, vel ad alterutrum inguen propagantur, imò & ad ipſum teſtem, qui retractionem quamdam patitur, pertingunt. Nec rarò evenit ut crus ejuſdem lateris torpore afficiatur. Intereà urinæ ſufflaminantur; vel parcè, & cum ſtranguriâ fluunt: *vigente paroxyſmo* limpidæ minguntur; ſub finem verò turbidæ, mucoſæ, ſabulo refertæ ſe præbent. Alvus ſævientibus doloribus obturatur; atque moventur nauſeæ & vomituritiones. Febre plerúmque ſtipatur nephritis, cujus ſtadium, ab aliquot horis, ad plures dies protelatur: ejus ſolutionem prænuntiant largus lotii proventus, vel cujuſcumque calculi exitus.

Quibuſcumque *indiciis* ſe prodat nephritis; nonnunquàm tamen ægrè innoteſcit; eò quod ejus ſchema ſæpiùs mentiantur variæ colicæ, hepatica nempè, & duodenalis, eâdem furentes ſævitie: haud abſimilem etiam faciem præ ſe ferre valent dolores colon obſidentes; cùm hoc inteſtinum, uti neminem anatomicum latet, ad inguina utrinque protendatur. Varii prætereà occurrunt abdominis dolores qui nephritidem æmulantur; id genus ſunt nonnulli cruciatus rheumatici, arthritici, ſcorbutici & hyſterici; non ſecùs ac tormina quæ ineuntibus febribus intermittentibus; vel erumpentibus catameniis, renibus defigi videntur. Pro nephritide ſæpiùs habetur lumbago, licèt ſola motuum organa afficiat; quæ ideò pertractatione, vel quovis ſpinæ motu exacerbatur; quod nuſquàm evenit ſub verâ nephritide, ni cum doloribus iſchiadicis implicetur, uti haud rarò accidit:

cur

cur fit ut varii nephritici à corporis inflexione quoddam solatium experiantur.

NEPHRITIS.

Nephritide ab affectibus cognatis accuratè distinctâ; aliud clinicis impendet munus, ut scilicèt *genuinam morbi indolem* expiscentur: nùm à phlogosi, calculo, spasmo, vel muco prosapiam ducat. Itaque renum inflammatio dignoscitur à dolorum vix remittentium pertinaciâ; à febre acutâ; ab urinâ primò flammeâ, dein limpidissimâ, &c. sub renum calculo, (circà quem per transennam notare expedit quòd renem utplurimùm sinistrum obsideat). Nulla vel mitior adest febris: quasdam intermissiones subeunt dolores, qui aliàs à variâ calculi dimotione, ità sæpiùs recrudescunt, ut phlogosim accersere queant. Tormina ab spasmo orta acerbiora evadunt; sed ad varias abdominis partes propagantur, & brevi desinunt: insuper urinæ à plus æquo constrictis suis organis secretoriis subalbicant, guttatim stillant, vel planè sufflaminantur. Tantas neutiquàm concitat procellas nephritis, à mucoso lotio oriunda: dolores nimirùm placidiores vel obscuræ ingruunt; omniaque remissiora observantur symptomata. Nusquàm *periculo* vacat hic morbus, cujuscumque sit naturæ, cùm ægros haud rarò in vitæ discrimen trahat. Si dolor ultrà septimum diem proteletur, ac invalescente febre, horroribusque inordinatè recurrentibus, pulsativus evadat; de puris confectione cogitandum. Subitanea cruciatuum cessatio; pulsus depressus & intermittens; sudores frigidi, atque urina nigricans & fœtens, certissimas gangrænæ notas præbent. Ad nephritidem *proni* existimantur litterati, & otio recumbentes; baccho & veneri litantes; melancholici & arthritici, &c. huic demùm obnoxii censeri debent qui unum aut alterum insultum jam passi sunt; si sit præsertim labes hæreditaria.

Institutæ *cadaverum sectiones* exhibent renes mole amplissimos, vel marcidos & corrugatos; compactiores & firmiores; vel ad cartilagineam duritiem accedentes; inflammatos vel abscessum recondentes; ulcere confossos; putriditate & gangrænâ conspurcatos; skirrhosos & tuberculis refertos, horumque ambitum granulis vel pustulis obductum; varicibusque exasperatum, &c. In quibusdam cadaveribus, nil præter saccum materiam subviridem, saniosam & purulentam, & nonnunquàm hydatides, imò & vermes, continentem conspicitur. Nonnunquàm unicus prostat ren, multiformis; dextrâ lævâque, vel in medio situs. Prætereà familiarissimè occurrunt in pelvi arenulæ, calculi & lapides, diversæ molis & figuræ, quibus sæpiùs infarciuntur ureteres, vel planè obturantur: cur fit ut à sufflaminato lotio in immensam quandóque molem assurgant prædicti canales: nec desunt lapides tunicati diversæ molis. De rene portentoso, triginta quinque libras pendente, mentio subjicitur: alter annotatus fuit merâ flatulentiâ supramodùm dilatatus: nec desunt historiæ renum petrefactorum, & albastri instar albicantium. Sed mirari profectò subit lapides diversæ molis, vel ingentes in renum pelvi nidulantes, vel maximam in alterutro rene stragem, nonnunquàm reperiri inter rimanda cadavera quorumdam, qui dùm viverent, arenularum, muci & puris excretionis planè nescii, nullum

NEPHRITIS.

nephritidis insultum passi fuerant: quod stupendum phænomenum pluriès me vidisse memini. Ægrè etiam intelligitur cur læso alterutro rene, dolor sæviat in alio latere; quod non raro mihi vidisse contigit. Nec inculpata occurrunt alia viscera in nephritide extinctis; pancreas enim skirrhosum, purulentum, vel lapides recondens nonnunquàm detegitur: mesenterium infarctum vel tabo conspurcatum se offert. Lien firmior & compactus, è situ depulsus, renique sinistro incumbens, vel pultis instar contrectatus diffluens deprehenditur. Ut de tumore ilei skirrhoso; aortæ, ejusque propaginum aneurismate; vertebrarum carie; abscessibus passim occurrentibus; serosâ circà medullam spinalem colluvie, aliisque vitiis à nephritide planè alienis; nil addam.

Eò collimandum, vigente insultu nephritico, ut dolores compescantur; flexilitas scilicèt & mollities lacessitis organis concilientur. Utrumque præstant *venæ sectiones* quantocyùs celebrandæ; ac pro ætate, temperie & viribus; vel febris vehementiâ & dolorum acutie, plus minùsve iterandæ. In hunc etiam scopum largâ manu propinantur *diluentia* & *demulcentia*; serum nempè lactis, aqua pulli & oryzæ, infusum è floribus malvæ & seminibus lini; oleum amygdalarum dulcium & sperma ceti: emulsiones vulgatiores, vel è seminibus papaveris albi paratæ; syrupus violaceus, de nymphæâ, &c. nec minùs prosunt *hypnotica*, uti diacodium, laudanum liquidum, pilulæ de cynoglosso, syrupus de karabe, &c. Sed certis cancellis contineri debet narcoticorum usus; cùm sæpiùs horum præposterâ administratione frangantur organorum vires, ad calculorum excretionem apprimè necessariæ: ac exulare planè debent, ubi vel minima gangrænæ emergit suspicio. Dilutum cassiæ, aliaque laxantia blandiora, haud nisi remittentibus torminibus usurpari queunt. Si diutiùs proteletur urinæ suppressio, cum imminente vitæ discrimine, ad emeticum, tanquàm ad sacram anchoram, confugere expedit: plures enim ad incitas redactos ab orco quasi revocasse illud remedium multiplici constat experientiâ, & ipsemet pluriès vidi; periculo tamen minime vacat sub hâc rerum conditione emeticum; cùm nonnunquàm obici morboso superando impar, præceps exitium afferat: sed in hisce angustiis; vel in casu desperato, haud vetantur tentamina, quibus nonnulla elucescit curationis spes. Quidam postremò summis præconiis celebrant semen fructûs exotici, nomine *sapotille*, quem fert arbor Americana, achras apud PLUMERIUM dicta: sed nùm cæteris jam traditis præsidiis antecellat dubitare licet.

Fugato paroxysmo ad *prophylactica* devenire expedit; in quorum sanè rectâ administratione præcipuum versatur curationis momentum. Diuretica sævientibus doloribus summè reformidanda, egregiè conferunt, ad præcavendum horum reditum; selectiora audiunt & usitatiora pareira brava, lignum nephriticum, parietaria, herniaria, radices helenii & calcitrapæ; semina dauci sylvestris; nitrum, balsamum peruvianum, terebinthina, &c. Celeberrimum fuit, præsertim in Occitaniâ remedium antinephriticum bavillianum; quod sanè minime despiciendum, præcipuas vires mutuatur à radice calcitrapæ, foliis parietariæ & ligno sassafras; de

cujus processu in materiâ medicâ. Sed experientiâ judice, omnibus hisce remediis præstant pilulæ lithontripticæ STEPHENS; quæ etiam tutò usurpantur vigente insultu; dummodò tamen morbus ab arenulis, vel calculo concitetur; aliàs inutilem operam ludunt. Insuper exquisitiorum prophylacticorum vires æmulatur, & fortè superat diæta lactea, quæ haud reluctante stomacho, rarissimè fallit. Felici etiam successu in usum trahi solent aquæ Vallenses, Forgienses, Amandinæ, Balneolenses, Motenses, Bellilucanæ, Vicienses, Baregienses, Vervonenses, Granenses, aliæque minerales fortè innumeræ, tùm frigidæ, tùm thermales; quæ majori impetu ad renes appellendo, arenulas secum rapiunt. Nec despicienda aqua communis tepida, singulis matutinis ad libras duas circiter epota: plures enim hoc solo domestico præsidio imminentes accessiones inhibuisse multiplici constat experientiâ. In subsidium etiam vocari debent, sub omnibus curationis temporibus, enemata emollientia & demulcentia, ex althæâ scilicèt, seminibus lini, oleo, butyro, aliisque affinibus, parata. Haud minorem opem conferunt fotus, balnea, semicupia, &c. nonnunquàm postremò podici admoventur hirudines, quæ sub quibusdam circumstantiis mira præstare queunt; ubi scilicèt sanguis præfervidus circà urinæ incernicula stagnare cogitur. Silentio minime premere debemus à nonnullis celebrari quemdam *lapidem*, *nephriticum* dictum, quem regioni renum alligare solent; qui ad jaspidem accedens coloris obscuri, viridis & variegati, ac superficiei quasi subpinguis affertur ex Hispaniâ & Bohemiâ: sed jam exolevit hoc remedium, de cujus viribus dubitare licet.

NEPHRITIS.

LITHIASIS.

ARENULÆ quæ in renum pelvi efformantur, præterfluente lotio rapi, & foràs placidè abigi queunt: sed si inibi morentur & certam molem adipiscantur; vellicationes sæpiùs molestissimas tàm in pelvi, quàm in ureteribus quibus adiguntur, pariunt; undè nephritis de quâ suprà. Ab arenularum coalitu, vel ulteriori incremento emergunt calculi, qui etiam ab urinæ profluvio in vesicam blandè detrudi; vel dolorem tantummodò obscurum concitare valent. Sæpiùs tamen acerbiores cruciatus promovent, qui dorso, stomacho, inguinibus, &c. infigi videntur: sed calculi grandiores renibus impacti qui à sede minime dimoveri patiuntur nullam vel levem molestiam inferunt, ni è suis typis divellantur. *Renum lithiasis innotescere* valet à præviâ nephritide, à lotio mucoso, furfuraceo, arenulisve referto, & ab excretis lapidibus; à prægressis insultibus arthriticis, ischiadicis, &c. quibus adde stranguriam cum mictu cruento post equitationem, vectionem in rhedâ, aliamve insolitam exercitationem; sed *calculum* potiùs *vesicæ* prodere videtur hoc postremum signum; præsertim accedente dysuriâ, cum

LITHIASIS.

dolore ad extremum penem, poſt mictum pertingente. Nec deſunt alia lapidis in veſicâ latitantis indicia; teneſmus nempè qui ſingulos mingendi conatus concomitatur; quidam gravitatis ſenſus in perinæo; crebra genitalium titillatio, vel pruritus, ad quem compeſcendum, manum, geſtu ſanè indecoro, ſæpiùs admovere cogitur uterque ſexus: quod præſertim annotatur in infantibus qui penem ſæpiſſimè contrectant, & diſtrahunt, ut urinæ exitui faveant, vel dolores leniant. Intereà proſiliens urina ſæpiùs ſiſtitur; vel per vices, alternatimque inter tormina mingitur; ni ægrotantes experientiâ edocti, in unum vel alterum latus decumbentes veſicam exonerent; ut ſcilicèt lapis veſicæ cervicem obturans, proprio pondere, ad hujuſce organi fundum vel latera devolvatur.

Haud conticendum veſicæ phlogoſim, abſceſſum, exulcerationem, skirrhum, &c. etiam reſpicere tradita *ſigna*, quotquot ſe proferant; adeò ut in ancipiti verſetur hujuſce morbi diagnoſis; ni veſicæ calculus digito in anum immiſſo exploretur, vel cathetere in veſicam adacto attingatur. Raro tamen digitus podici inditus ad veſicam adultorum pertingere valet; licèt de infantibus nullum ſit dubium. *Catheteriſmus* verò nonnunquam fallit, ubi ſcilicèt lapis circà veſicæ latera deliteſcit, inibique ſibi foveam cudit; quo receſſu, fiſtulæ argenteæ apicem fugit. Dolores quidem, cujuſcumque ſortis ſint, continui vel intermittentes inter *indicia fallacia* numerari debent, cùm, uti jam inculcavimus, ab aliâ causâ ſuboriri queant, & nonnulli occurrant ægri, qui longiſſimis induciis gaudeant. Nec deſunt doloris expertes; qui ſcilicèt inſcii ingentes lapides tàm in renibus quàm in veſicâ geſtant; & nil patiuntur quod calculi ſuſpicionem movet. In quodam viro, notante REGA, de dolore genuum, dum viveret, perpetuò querulo, reperiebatur ingens calculus in rene, anteà doloris planè experte. Minime ſanè mirum ſi lapis ſuperficie lævi intrà foveam ſenſim & proceſſu temporis inſculptam, in renum & veſicæ molli & flexili contextu defigatur, ità ut nequaquàm obſtet urinæ profluvio; vel peculiari capſulâ ità includatur & alligetur, ut immotus & iners inibi jaceat. Caveant ſub hócce caſu cyſtotomi, ne inter trahendum lapidem, nonnullam veſicæ portionem divellant, quam pro ſarcoſi fungosâ fatuis adſtantibus oſtentare ſolent; quod pluriès, haud citrà cordolium vidiſſe memini; ac nullus, ni fallor, eorum qui hoc infortunium paſſi fuerunt, ſanitati reſtitutus fuit. Hinc intelligitur cur plures calculoſi ætatem citrà incommodum trahant; quod etiam quandóque accidit, ſi lapis, etſi grandior, ambitu glabro & lævi, nullam in veſicâ moleſtiam creet, præter quandam ponderis ſenſationem, de quâ parùm curant ægrotantes. Sed ſi ejus ſuperficies ſit inæqualis, ſcabra, vel aculeis horrida; ſummos cruciatus ſingulis veſicæ contractionibus infert; è quorum diuturnitate emergit phlogoſis, quam excipit ulcus; quo ſenſim non ſolùm veſica; ſed etiam confines partes depaſcuntur: hinc fit ut lapis in ſcrotum haud raro devolvatur; vel inteſtinum rectum ſubeat, & per podicem foràs amandetur.

Nemini parcit diatheſis calculoſa, quæ ſæpiſſimè à parentibus in prolem

propagatur: infantes tamen & ætate provectos huic morbo magis esse *obnoxios* nemo nescit. Ad hunc proclives sunt admissarii, vel qui, immaturâ ætate, veneri petulantiùs se addixerunt. Impendet lautè victitantibus, qui cupediis delectantur; sæpissiméque attingit poculis deditos. Raro lithiasi immunes sunt arthritici, quorum urinæ sedimentum gypseum deponere, vel arenulis scatere solent; hinc cum genuinâ nephritide sæpiùs colluctantur; præter quosdam insultus, qui hunc affectum, æquè ac dolores è calculo vesicæ oriundos, accuratè mentiuntur. Sed nothas, tùm colicæ nephriticæ, tùm calculi vesicæ, accessiones, etiam comite stranguriâ, crebrò patiuntur hystericæ, hypochondriaci, scorbutici, profluvioque hæmorrhoïdali obnoxii; aliàs genuini calculi minime expertes.

LITHIASIS.

Secta cadavera lapides multiformes & grandiores, sæpiùs inexpectatos in renibus patefaciunt: imò & mole portentosi haud raro occurrunt in quibusdam qui, uti jam inculcavimus, nullam dùm viverent de hocce morbo suspicionem habuerant. Purulentiam, putredinem, aliasque læsiones de quibus suprà, etiam exhibent urinæ incernicula; quorum dextrum hepati, vel colo, agglutinatum nonnunquàm annotatur. Ureteres deteguntur lapillulis infarcti, planè obturati, ultrà modum dilatati, tortuosi, callosi, &c. patet vesica densa & compacta, calculum ità obvolvens, ut vix supersit cavum ad urinæ effluxum; lapidibus fœta, phlogosi correpta, ulcere exesa; subnigra & siderata; duplicemque saccum, cucurbitæ lagenariæ instar, effingens. Observatur quandóque illud organum vaginæ prolapsu à sede dimotum; aliàs ulcere confossum, & in intestinum rectum hians detegitur; vel ab inductâ cicatrice intestino firmiter hæret. Lapides in quibusdam occurrunt stupendæ magnitudinis, ad malum scilicèt aurantium; ad ovum struthio camelinum; vel ad pueri caput accedentes; aut ponderis quatuor circiter librarum. Nonnulli lapides medio foramine excavantur; vel strix, canaliculusve ipsis insculpitur, ut appellenti lotio aditum largiantur: nunc perpoliti & quasi lævigati observantur; aliàs asperi, scabri, tuberculis obsiti, spiculis quasi horridi, &c. in apricum veniunt. Ratione firmitatis; plures adinveniuntur molles & friabiles, vel quasi gypsei; alii verò densiores ad silicis duritiem accedunt, è quibus chalybe percussis scintillæ prodeunt igneæ. Diversum etiam colorem referunt; alii enim sunt subalbidi, sublutei vel virescentes; alii fusci, nigri, &c. deprehenduntur; nec desunt qui quâdam pelluciditate donantur. Calculi urinarii, utplurimùm liberi in vesicâ fluctuantes reperiuntur: nonnulli tamen, uti jam innuimus, deteguntur ità lateribus vesicæ defixi ut capsulà includi videantur; cur fit ut explorantem catheterem fugiant. Præsertim ubi sub parte posticâ trigoni, ut pluriès observavi, latent; cujus exemplum præbent Acta Chirurgicorum Parisiensium, pag. 399 tomi primi. Nemo non novit nucleum prædictorum lapidum; cujus vices nonnunquàm explent aciculæ, acus, funiculi, cereoli, specilla plumbea, aliaque corpora extranea circà quæ sensim efformantur & concrescunt lapides. Reperiuntur postremò calculi

LITHIASIS.

in urethrâ, vel extrà repagula; in corpore scilicèt celluloso perinæi, scroti, &c.

Haud difficili marte fugantur, uti suprà innuimus, *renum arenulæ*; sed aliter se res habet de calculo certæ molis, & formæ inconditæ hisce visceribus impacto, qui nullâ hactenùs notâ arte se expugnari patitur; ac ideò *curam* merè *palliativam* duntaxat admittit; si excipias *nephrotomiam*, de quâ multùm controvertitur: vix sanè concipere licet quomodò, absque præsenti vitæ periculo, vulnus infligi possit in partem reconditissimam: nec faciliùs intelligitur modus urinam deflectendi à sauciato rene prosilientem, & hinc cicatrici obstantem: de hâc controversiâ consulere licet tertium Academiæ Chirurgicæ volumen, in quo varia prostant curiosa, & scitu digna. Ubi verò calculus in pelvi renum latitans ad orbicularem formam accedit; ac certam molem nondùm assecutus est; facilè à præterfluente lotio rapitur, & per ureteres ad vesicam devolvitur. Quibus sic se habentibus, nil efficacius reperitur, quàm *largus aquæ potus*, quo urina pleno gurgite è vesicâ exiens corpus illud extraneum secum rapiat: scitur enim quod nonnulli lapides ad olivæ vel avellanæ magnitudinem accedentes sæpiùs per hancce viam foràs amandatur: ad quod opus etiam conferunt enemata emollientia, balnea, &c. Quandóque evenit ut calculus grandior, superandæ vi contractili urethræ impar, inibi moretur & mictum planè præpediat; donec ab aquâ affatim hauftâ major lotii proventus, & impetus, hunc obicem tollat: quo tamen irrito præsidio ad *urethræ sectionem* incunctanter devenire licet; quæ operatio simplicissima periculi est planè expers. Faciliorem esse calculi ejectionem in sequiori sexu neminem fermè latet: etenim traditur quamdam mulierem quinquagenariam, lapidem uncias duas pendentem per urethram expulisse. Ubi *calculus in vesicâ* latitans insignem assequitur magnitudinem, & nulla spontanei exitûs spes superest; ad *curam palliativam*; nimirùm ad enemata, injectiones in urethram, & topica cujuscumque sortis emollientia; accedentibus paregoricis internis, congruoque vitæ regimine, converti solent clinicorum curæ; ni cruciatus, quibus torquentur ægri, ad *cystotomiam* devenire cogant; cujus periclitationem, jubente Ludovico XI primus, prospero successu, subiit Parisiis anno 1474, quidam pro suis flagitiis capite damnatus: quo inaudito tentamine è truculento morbo evasit, & probrosam mortem effugit. Hæc tamen operatio cujus varias methodos nemo non novit, licèt nostrâ ætate, curâ & studio cujusdam Monachi Parisiis celebratissimi, aliorumque de re Chirurgicâ benè meritorum, omnibus fermè numeris absoluta, periculo minime vacat; quin potiùs plures illùc mittit undè negant redire quemquam; præterquàm quòd lapis, præ mole, extractioni ineptus sæpiùs evadat; sed hoc periculum adire quasi coguntur doloris impatientes.

Haud desunt tamen *lithontriptica* ab Authoribus, penès quos sit fides, plurimùm decantata; virga nempè aurea, alkekengi, cepa, raphanus rusti-

canus; succus limonum, pareira brava & lignum nephriticum. In hunc usum etiam veniunt aquæ Baregienses, Borbonienses, Passienses, aliæque minerales haud immeritò celebratæ; magis tamen exturbandis arenulis, quàm lapidis solutioni promovendæ, aptæ. Uvam ursi summis laudibus extollit clariss. DE HAEN, qui inter artis proceres haud infimum locum sibi vindicat; sed nùm induciæ, quibus inter hujusce remedii usum fruuntur ægri, haud potiùs paregoricis & injecto in vesicam oleo lini, referri queant? solertioribus examinandum relinquimus. Prætereà post diuturniorem hujusce remedii usum, calculus, annuente ipsomet Authore, intactus remanet; & post varias inducias recurrunt symptomata, vel truculentiora. Multùm etiam à recentioribus deprædicatur aqua calcis è conchis ostreorum parata, tàm pro usu interno, quàm ad injectiones in vesicam: de egregiis hujusce aquæ viribus innumeræ jam prostant historiæ; quibus saltem constat haud noxiam fore; quod tamen ulterioris experientiæ incudi submittendum esse censemus. Cæterùm inter varia lithontriptica paucis abhinc annis publici juris facta, sibi par fortè non habet *remedium stephensianum* è sapone & calce præcipuè confectum; cujus præstantia validis argumentis impugnata, accuratioribus experimentis clinicis comprobatur: quibus benè perspectis & trutinatis, lapides molles vel gypseos, hocce præsidio solvi; neutiquàm verò saxeos luce clariùs patet. Minime mirum si, posthabito hoc discrimine, multùm & perperàm de hâc re dissentiant; vel hoc remedium planè abdicent etiam primi subsellii Authores, inter quos gravamur numerare clarissimum MEAD. Sed missis hisce disputationibus ad rem, vel minimam, elucidandam nil conferentibus; quid è nostris observationibus tàm publicis, quàm privatis sit colligendum candidè aperiemus; priùs traditâ historiâ cujusdam ægrotantis jam præ morbi diuturnitate & sævitie ad incitas redacti; hocce lithontriptico ultrà omne dubium ab orco revocati.

LITHIASIS.

Vir quinquagenarius, haud infimæ conditionis, febre lentâ, & doloribus à calculo vesicæ oriundis attritus cystotomiam obnixè efflagitabat. Jam diù indesinenti stillicidio fluebant urinæ; appetitus planè prosternebatur; somnum arcebant dolores identidem ferociores, atque viribus fatiscentibus ad ineluctabile fatum properabat. Quibus sic se habentibus, & lapide catheteris ope pluriès explorato, remedium Anglicum, jam crebrò usu receptum, ipsi reluctanti proposui, & quantocyùs exhibendum curavi. Sub secundo mense quoddam levamen expertus fuit: tertio melius se habuit; quarto majores erant induciæ; atque urinam ad horam integram & ultrà cohibebat; quod pluribus abhinc mensibus nusquàm ipsi contigerat. Quid opus est verbis; omnibus ritè succedentibus circà octavum mensem voti planè compos fuit, nullo remanente morbi vestigio. Notare expedit quod per totum curationis stadium innumera lapidis ramenta, materiamque lutulentam & gypseam, unà cum lotio, minxerit; quod dein limpidum evasit; & non secùs ac in vegetiori sanitate, vesicâ obsequentiori, coërcebatur; ac pro nutu absque minimo dolore prosiliebat. Id temporis, appe-

LITHIASIS.

titum, somnum & vires recuperavit: saginatus demùm, cum facie floridâ, tàm vegetus fuit, ac si nusquàm mali passus fuisset. Licèt de integrâ, omnibusque numeris absolutâ hâc curatione nullus fuisset ambigendi locus; haud tamen incongruum fore putavi, ut publica fieret exploratio ope catheteris; quâ, post omnium adstantium tùm Chirurgorum, tùm Medicorum, præsertim Chirurgi cui sectio ante septem menses commissa fuerat, tentamina; calculum vesicæ planè fugatum fuisse, vel in frusta, quæ secum devehebat lotium, facessisse nemine discrepante, constitit.

Cæteras de hâc re observationes, tùm vesicæ calculum, tùm renum lithiasim respicientes quæ in nostris prostant adversariis: recensere longum & fastidiosum esset opus: ideò quid ex illis collatis sit inferendum paucis, parergi loco, perstringere haud inconsultum nobis visum fuit. Primò itaque è pluribus qui calculo vesicæ laborabant, & nostræ curæ se commiserunt, quatuor duntaxat pristinæ sanitati, intrà octo vel decem mensium spatium restituti fuerunt: alii diuturniori curatione pertæsi, medicamen quotidiè tergeminum, palato ingratum & nauseosum ægrè ferentes, præceptis Medicis, etsi meliùs se habebant, obtemperare planè recusarunt: inter quos unus modò senex, qui octogesimum ætatis annum agebat; & cujus calculus cautis instar fortè induruerat, tantum levamen ab hocce remedio accipiebat, ut per plures annos ab hujus usu minime recesserit, donec senio confectus & nescio quo morbo, ad superos migraverit: alter fuit qui præter calculum vesicæ, ulcere renum & febre lentâ, unà cum marasmo laborabat, quibus ad incitas redactus occubuit; cui hoc remedium haud ultrà mensem ipsi subministratum fuit; stupendum tamen effectum in lapidem, cujus icon prostat in actis Academiæ Regiæ Scientiarum, jam exeruerat; quem scilicèt per totam superficiem erosum omnes in publicâ cadaveris sectione mirati sunt; haud discrepantibus ipsismet cystotomis. 2°. Haud minorem præstarunt opem pilulæ ejusdem Authoris, nephritidi dicatæ, quæ scilicèt hunc morbum in potiori ægrorum parte planè fugarunt; & in cæteris summè leniebant. 3°. Secùs se res habuit ergà renum lithiasim: bini duntaxat hoc morbo, uti videbatur, afflicti meæ curæ se tradiderunt; quibus aliquid tulit auxilii prædictum remedium: sed nil aliud præter remissionem, quâ tamen summè oblectabantur, experti fuere. E quibus colligere datur hocce remedium, præter vim sabulum expellendi quâ egregiè pollet, merum esse *lithontripticum* ergà calculos in vesicâ delitescentes; dummodò haud saxeam duritiem assequantur; & ideò in præstantiorum medicaminum censu haud infimum gradum mereri, quidquid obganniant qui turpi lucro inhiantes, alias methodos vituperare solent. Nec me movet assertum clariss. HUXHAM, qui arbitratur prædictum medicamen labem scorbuticam inferre; & hinc hoc morbo affectis nusquàm congruere, quod haud observasse memini: sed tanti viri authoritate ductus, ulterius inquirendum esse censeo.

MICTUS

Mictus cruentus.

MICTUS CRUENTUS.

HAUD dilucidè quandóque patet, nùm *sanguis* sua repagula transiliens, lotiumque inficiens, *è renibus vel vesicâ* prodeat; etsi haud desunt *utriusque statûs indicia.* Etenim nullo plerúmque dolore stipatur hic affectus, si cruor è renibus stillet, ni implicetur cum lapide, aliove vitio organico; vel intercipiatur urinæ fluxus à sanguine grumoso, alterutrum ureterem impediente; undè moventur dolores à superato obice compescendi: sed acerbiores concitantur, ubi cruor è vesicæ lateribus erumpit; quotiès scilicèt lotium ex hisce latebris expellitur. Periodicè nonnunquàm, vel statis temporibus, singulis nempè mensibus, recurrit mictus cruentus ab utroque organo prodiens; sed à consuetâ normâ recedunt insultus, si ægri helluationibus & compotationibus indulgeant: varia prostant exempla apud Scriptores Medicos fluxûs cujusdam menstrualis per veretrum. Alterius est indolis hæmorrhagia urethræ, doloris expers, & ganeonibus familiaris, quâ cruor sincerus è pene guttatim stillat; lotio remanente limpido. Calculo renum & vesicæ plerúmque submittitur mictio cruenta, quæ etiam sobolescit à varicibus quibus exasperantur vesicæ vascula. Prætereà à cantharidibus intùs sumptis, vel extùs admotis, ab aloëticis, à balsamo sulphuris terebinthinato, aliisque stimulantibus, ortum quandóque ducit hic affectus: quem etiam *promovere* queunt ictus, casus ab alto, inconsulta corporis molimina, exercitationes immodicæ, castra veneris, vinum liberaliùs sumptum, iracundia ferox, &c. Hunc morbum accersere solet mensium sufflaminatio à casu, vel ætate, orta: idem evenit à suppresso hæmorrhoïdum profluvio. Insuper melancholici & scorbutici urinas atrorubentes, vegetâ sanitate, sæpiùs mingunt, parùm à cruentis discrepantes. Quid simile accidit ab hepatis infarctu, è quo aliàs prosapiam nonnunquàm ducit morbus de quo in præsentiarum. Scitur prætereà quò sanguinem esse fervidiorem, eò urinam excerni rubicundiorem; lateritiam mingi sub febribus intermittentibus, &c. Pro varietate demùm assumptorum urinas multifariàm tingi neminem latet.

Nusquàm sanè *periculo* vacat mictus cruentus; præsertim si febre & dolore stipetur; sed maxima plerúmque est curationis spes: urinas saturatè rubras, vel subatras, diù & absque nullâ molestiâ plures mingere nemo nescit: imò & pro salubri nonnunquàm habetur mictus cruentus sub febre ardente erumpens. Secùs se res habet in aliis febrium speciebus; quin potiùs inter procellosa symptomata numeratur sub variolis & morbillis, ac febribus malignis. Haud ominosus censetur mictus cruentus periodicus, dùm mensium & hæmorrhoïdum vices supplet: nec majorem metum incutit, si ab exercitatione immodicâ, aliâve causâ fugaci suboriatur; ni tamen diutiùs protractus exulcerationem in læsis organis minetur. Ubi à calculo, aliâve

MICTUS CRUENTUS.

horumce viſcerum labe ſoboleſcit; clinicorum artes eludere, ægrorumque ærumnas protelare ſolet.

Numeroſiſſimæ proſtant *hiſtoriæ anatomicæ* hunc morbum reſpicientes; è quibus colligitur mictum cruentum ſæpiſſimè progigni à calculo renum & veſicæ; inter quæ rimanda, ad vulnerata vaſa facillimè ducunt ſanguinis reliquiæ, ſuprà quas incruentæ reperiuntur partes. In apricum venit ſanguis concretus in veſicâ fluitans, vel ureteribus impactus: haud abſimilis etiam detegitur obex in urethrâ. Renes inſuper inveniuntur exulceratione defœdati, vel putredine planè confecti. Se præbent veſicæ vaſa, ejus imprimis cervicem irrigantia, ſanguine turgida & varicoſa. Præter calculos multiformes; vermes inibi nidulantes nonnunquàm recondit hoc viſcus; quod crebrò maculis gangrænodeis ſignatum obſervatur, intùs exfoliatum, &c. Cæterùm alia occurrunt labefactata viſcera: oculis nempè ſubjicitur hepar inflammatum, ſkirrhoſum, purulentiâ tactum, & ſideratum. Lien mole portentoſus, vel infarctus ſeſe offert. Cor tabo conſpurcatum, vel concretiones lapideas recondens, in conſpectum venit; ut de aliis innumeris vitiis taceamus quæ à noſtro argumento planè aliena videntur.

Nullum eſt dubium quin ſanguinis miſſio; cæteraque *præſidia* hæmorrhagiis dicata plurimùm conferant ſub mictu cruento: neminem fugit ſaphenam ſecandam eſſe, ſi menſes vel hæmorrhoïdes cohibeantur. Sed præclara munia obeunt *diluentia*, *refrigerantia* & temperantia; ſerum nempè lactis, & decocta è borragine, cichorio, agrimoniâ, pimpinellâ, linguâ cervinâ, herbis capillaribus, urticâ & ſymphyto parata. Haud minorem opem præſtant *demulcentia*; flores nempè & radices althææ, ſemina lini; lac, emulſiones, ſperma ceti, &c. Opportunè exhibentur *ſedantia* è nitro & camphorâ deprompta; præſertim, ubi mictus cruentus febris ſymptoma audit: non vetantur, cæteris conſentientibus, laudanum, diacodium, cæteraque narcotica; ſi ægri inſomnes noctes ducant. Cum adſtringentibus cautè mercari expedit; etſi plures audacter proponunt mala cydonia; cathecu, bolum armenam, &c. experientiâ enim edoctus, hæc haud citrà periculum adhiberi poſſe crediderim.

Opportunè exhiberi queunt *vulneraria*; hypericum ſcilicèt, veronica, hedera terreſtris, trochiſci Gordoni, &c. ſed balſama & terebinthinæ, licèt inter traumatica celebriora numerentur, raro ſub hâc rerum conditione, ex voto ſuccedunt. Proficuè, pro re natâ, in uſum trahuntur rheum, manna, caſſia, aliaque laxantia; nec exulare debent cathartica validiora, jalapium ſcilicèt & diacrydium, dummodò refractâ doſi, mitioribus ſocientur. Fauſtè etiam ſub nonnullis caſibus, uſurpari queunt *aperientia*, ceu crocus martis, tartarus chalybeatus, aſelli; & id genus alia innumera: nec minùs proſunt, ſi nil obſtet, aromatica & roborantia; videlicèt caſſia lignea, & cinnamomum; ſalvia, mentha, calamintha, &c. licèt merè empirica videantur: pluriès enim obſervarunt clinici prædicta remedia, in alium ſcopum præcepta, quaſi fortè fortunâ mictum cruentum planè cohi-

buisse : hunc stupendum effectum notare mihi contigit in nobili muliere, quæ duobus abhinc annis, ni fallor, mictu cruento laborabat; cujus curatio, post varia incassùm adhibita præsidia, naturæ tradita fuit; quem tamen mictum evicit salviæ usus, cui ad refocillandum stomachum, tunc temporis inhærebat. Ut in orbitam revertamus, si inania sint memorata medicamina, ad aquas minerales, ut inquiunt, acidulas; quibus lac opportunè immiscetur confugere juvat; in hoc enim auxilio versatur novissima spes. Postremò in subsidium etiam vocari solent remedia externa; injectiones nempè ex aquâ frigidâ, aquis bellilucanis, aliisque thermalibus; enemata demulcentia & laxantia; æquè ac balnea; hirudines vasis hæmorrhoïdalibus admotæ; aliaque innumera quæ tempestivè adhibita, pro votis succedere queunt. MICTUS CRUENTUS.

MICTUS PURULENTUS.

A LAPIDIBUS angulosis aut aculeatis sæpiùs vulnerari renes & vesicam, cuivis obvium fit; nec minùs intelligitur cur hæc vulnuscula, quæ ab eâdem causâ inibi hærente foventur, brevi in ulcus facessant: sed arduum fit inquirere, cur cantharides intùs sumptæ, aliaque medicamina diuretica stimulantia, similem effectum exerere valeant. Hanc labem etiam contrahunt hæc organa, non secùs ac alia viscera; à pravâ sanguinis humorumque diathesi. Nullum est dubium quin sub hoc morbo urinæ fæculentæ, purulentæ & graveolentes se præbeant: mendax tamen illud est *signum*; cùm sæpiùs nil præter metastasim, vel tabi intrà viscera delitescentis ad renes translationem, indicet: quod phænomenum haud raró accidere jam suprà inculcavimus. Prætereà urinæ sæpiùs minguntur turbidæ, albicantes, imò & fœtentes, vel puris faciem referentes; quæ tamen alterius sunt naturæ; circà quas quotidiè deluditur plebs medica. Itaque haud nisi benè perspectis antecedentibus innotescit *renum exulceratio;* hæc versantur circà nephritidem, vel phlogoseos, lithiasisque renum *indicia;* quibus addere licet persistentes æstus, & dolores obscuros ad lumbos referri solitos, febrem lentam, aliaque exulcerationum internarum signa, è quorum syndrome renes labefactari haud falsò conjicitur. Quod ad vesicam spectat; hypogastricæ regionis renitentia & dolor qui attrectatu, vel micturitione, recrudescit, stranguria, urina cruenta, pure conspurcata & fœtida, tenesmus, molesta genitalium titillatio, quam excipit pruriginosa libido, haud fallacia *erosionis vesicæ* præbent *indicia.* Hinc intelligitur ægrè innotescere urinam purulentam; quæ tamen nonnullis signis se prodit, præter fœtorem in plerisque teterrimum. Ubi igitur movetur puris suspicio sinenda est primum quiescere, donec totum crassamentum subsederit: post decantationem, sedimentum tenax & viscidum, pituitosum audit: si verò

MICTUS PURULENTUS.

facilè diſſolvâtur pro pure habetur. Pus ſcilicèt commotum minûtim funditur per totam urinam; minime verò pituita. Semen inſuper in urinâ circà ſumma natat; pus verò & pituita fundum petunt; ſed ad minimum motum pus omninò diſſilit & urinam galactoïdem exhibet; pituita verò gyratur: ſed lotio quieſcente utraque materia ſubſidet. De latice purulento ab ulcere urethræ è pene, non ſecùs ac in gonorrhœâ ſeorſim ſtillante, alibi.

Ulcus, dummodò haud altas egerit radices, faciliùs curatur in renibus quàm in veſicâ: indeſinens enim hujuſce poſtremi organi motio impedit quominùs carnes glutine nutritio ferruminentur; etſi injecta vulneraria & detergentia exquiſitiora ad partem affectam appellunt. Uno verbo *ulcus renum ægrè ſanatur:* nullâ verò arte evinci poteſt eadem *veſicæ labes*; præſertim in provectâ ætate. Quò magis fœtent urinæ, uberiorque fit puris proventus, & crebrior caruncularum vel membranæ interioris ramentorum exitus; eò *majorem metum* incutit morbus: cùm ſub hoc rerum ſtatu, de ulcere latè fuſo, vel mali moris, cogitare proclive ſit. Notare tamen expedit renum ulcerationem, non ſecùs ac ſtragem pulmonum, ſæpiùs in obſcuris latere, & vitæ placidè inſidiari. Exemplo ſit quidam juvenis, qui binis abhinc menſibus à nephritidis inſultu liberatus, vegetâ ſanitate frui videbatur; imò & uxorem duxerat; dùm ſecundâ nephritidis acceſſione intrà quatriduum rebus humanis vale ſupremum dixit. Hâc repentinâ morte commotus, cadaver ſecandum curavi; in quo detectus fuit ren ſiniſter luto purulento & gypſeo, atque lapidibus numeroſiſſimis fœtus; cujus ſubſtantia ulcere depaſta, vel putredine planè confecta erat: undè ſanè ſequitur hunc morbum jamdiù *immedicabilem* & exitialem fuiſſe; qui tamen nullis ſignis innotuit, propter obturatum ſcilicèt ureterem ſiniſtrum, qui materiæ purulentæ exitum denegabat; organo dextro, morboſi vices gerente.

Ut incœpta proſequamur; conſtat è multiplici *cadaverum hiſtoriâ*, ulcus renum frequentiſſimè proſapiam ducere à calculo. Sacci inſtar nonnunquàm deprehenditur alterutrum urinæ incerniculum; nunc collapſum & depreſſum, nunc ultrà modum expanſum; urinâ ſcilicèt purulentâ & ſaniosâ, fluitantibus calculis, turgidum: ac tantâ copiâ quandóque hùc colligitur lotium fæculentum, ut ad libras duodecim accedat; quod quandóque in alterutro uretere etiam ad libras duas coercetur. Prætereà conſpiciuntur renes aridi & corrugati, partibus conterminis agglutinati; vermes recondentes, putridi & abſumpti, &c. Annotatur in veſicâ ulcus plus minúſve prorepens; non ſecùs ac lapides multiformes & diverſæ molis. Reperitur lotium lutulentum, cui innatant carunculæ, vel membranæ alterutrius viſceris ramenta. Conſpiciuntur receſſus vel capſulæ pure, lapidibus & arenulis ſcatentes. Deteguntur ulcera ſinuoſa in inteſtinum rectum hiantia, &c. nonnunquàm demùm reperiuntur renes inculpati, aliis viſceribus, tùm pectoris, tùm abdominis, ſed plerúmque pulmone & hepate, purulentiâ defœdatis.

Parùm discrepat horumce affectuum *curatio*, ab illâ quæ cæteris exulcerationibus internis, de quibus suprà, congruit. Ne tamen aliquid prætermisisse videamur, usitatiora ad hoc opus medicamina tradere haud inconsultum nobis visum fuit. Itaque temperantia & demulcentia, præmissis, si res expostulet, generalibus, omnem implent paginam: in hunc censum veniunt cichorium, agrimonia, borrago, lapathum & symphytum, flores & radices althææ, semina lini, serum lactis, vel ipsummet lac, quod fortè sub hoc casu sibi par non habet. Haud inutilem opem præstant aquæ minerales Vallenses, Spadanæ, & aliæ consimiles, vel cognatæ. Pluris etiam habentur detergentia, *vulneraria* & balsamica; hypericum nempè, veronica & herbæ vulnerariæ helveticæ; terebinthina, balsamum de Copahu & peruvianum; trochisci Gordoni, hydromel, aqua calcis, &c. Conducibilia sanè sunt hypnotica; quæ tamen cautè sunt adhibenda; nec diutiùs quàm par est horum protelari debet usus. Laxantia, quibus præstat in hoc casu rheum, pro re natâ usurpare licet. Sed haud citrà periculum adhiberi queunt pareira brava, bruscus & petroselinum, æthiops mineralis, aliaque plura id genus, à nonnullis inconsultò laudata. Postremò nusquàm omittendæ ad ulcus vesicæ, injectiones, tùm demulcentes, vel ex ipso lacte; tùm detergentes, è decoctis scilicèt traumaticis, aquâ calcis, trochiscis Gordoni, &c. paratæ. Nec posthabenda enemata demulcentia & terebinthinacea, quæ cruciatus tùm renum, tùm vesicæ compescere solent.

MICTUS PURULENTUS.

DYSURIA ET STRANGURIA.

QUONIAM hice morbi, simul sæpissimè juncti, ab unâ eâdemque causâ procedere queunt; haud ritè à vulgo Medicorum distinguuntur; vel pro *mingendi difficultate*, plus minúsve molestâ haberi solent. Sua tamen quisque sibi vindicat *signa*, quibus ab affine discrepat. In *dysuriâ* enim urina ægrè fluit; sed exoneratâ vesicâ, planè desinit mingendi cupiditas: aliter se res habet in *stranguriâ*, sub quâ guttatim, & cum dolore stillat lotium; atque indesinente fermè stimulo, vel vacuæ vesicæ lacessitur cervix. Utrumque affectum comitem habent vesicæ phlogosis & ulceratio; æquè ac calculus & mictus cruentus. *Promoventur* etiam prædicti affectus ab urethræ inflammatione vel ulcere; quibus addere licet commentitias carunculas, de quibus alibi. Stranguriam infert cantharidum usus, tàm internus, quàm externus. Nonnunquàm progignitur à cerevisiâ recenti, quæ etiam gonorrhœam spuriam curatu facillimam accersit. Natales etiam ducit prædictus morbus à sufflaminatis hæmorrhoïdibus, mensibus & lochiis. Affectus postremò venereos dysuriâ & stranguriâ sæpissimè stipari, nemo vel rudis & inexpertus nescit. Insuper arthritici, silentibus paroxysmis, dysuriâ nonnunquàm, à tumente prostatâ, torquentur: stranguriæ

DYSURIA ET STRANGURIA.

pertinacissimæ *obnoxii* censentur senes; hâcque fugaci sæpiùs conflictantur hypochondriaci & scorbutici.

E relatu *naturæ rimatorum* colligitur, à vesicæ lapidibus, vel exulceratione, dysuriam & stranguriam sæpissimè progigni. In apricum veniunt calculi grandiores & multiformes, superficie nempè inæquali, angulosâ, tuberosâ vel aculeis horridâ, nunc in vesicâ fluitantes, nunc in peculiari capsulâ, de quâ suprà, reconditi. Patent ulcera fundum & latera vesicæ occupantia; sed sæpiùs ejus cervicem obsidentia. Conspicitur præterea hoc urinæ receptaculum phlogosi correptum, skirrhosum, occallescens, nigrum & sideratum. Occurrunt in ejus cavo abscessus, sarcoses fungosæ vel cancrosæ, pustulæ diversæ sortis, nunc integræ, nunc ulcusculis depastæ: vasa totius organi, sed præsertim cervicis, turgida & varicosa deprehenduntur: prostata tumida sæpiùs conspicitur. Vesica in nonnullis ultrà modum dilatata, & quandóque dilacerata, vel herniâ à sede dimota; nonnunquàm skirrhosa & callosa se præbet; in aliis contracta tàm à prægresso morbo, quàm à propriâ conformatione conspicitur: nonnunquàm demùm planè desideratur hoc organum, cujus munia tùm explent ureteres: ut de nonnullis aliis vitiis congenitis, sed rarissimis, sileamus. Cæterùm premitur quandóque vesicæ cervix à tumoribus partium vicinarum; ab aneurismate, aliove tumore; ab stupendâ vaginæ, uteri lapides vel molam continentis, vel ovariorum mole; à tumido intestino recto; à quâvis stagnatione, &c. Coronidis loco notare expedit, quòd nil quandóque occurrit, nisi renum læsio, à lithiasi, à phlogosi, purulentiâ, exulceratione, &c. planè inculpatâ vesicâ: imò & in quibusdam nullæ deteguntur, nec in renibus, nec in vesicâ morbi reliquiæ; causâ scilicèt in nervis, vel vasis sanguineis latitante.

E prolatis luce clariùs patet hunc morbum nonnunquàm esse indomabilem, curamque merè palliativam efflagitare, præsertim sub ætate provectiori. Proficuæ tamen censentur in potiori ægrorum parte *venæ sectiones;* quæ summam imprimis opem conferunt post sufflaminata solita sanguinis profluvia: sed pluris habentur diluentia & *demulcentia*; aqua nempè pulli vel vituli, serum lactis; infusa, seminibus lini & papaveris, radicibus napi, althææ, nymphææ & fragariæ, parata; mucagines, oleum amygdalarum dulcium, emulsiones, vel ipsummet lac: quibus addere licet aquas minerales frigidas, tùm acidulas, tùm martiales, quas multis optimè cessisse experientiâ constat. Haud exiguam laudem merentur *sedantia;* nitrum nempè, camphora & liquor anodynus mineralis; imò & narcotica cautè explorare licet. Intereà alvus servetur libera ope laxantium blandiorum, cassiæ nempè, roris calabrini, tamarindorum, &c. E traditâ cadaverum historiâ sat intelligitur quanti sit momenti vulnerariorum & balsamicorum usus: proficuè præsertim adhibentur, annuentibus primi subsellii Authoribus, balsamum copahu & peruvianum, terebinthina, & id genus alia. Insuper minime prætermittendæ sunt *injectiones*, vel demulcentes, è lacte scilicèt, ejusque sero, oleo amygdalarum dulcium, &c. vel vulne-

rariæ, è decocto nempè agrimoniæ, alchymillæ, hyperici, aristolochiæ, &c. paratæ. Ultimò maximi æstimantur in foro medico enemata laxantia, demulcentia & oleosa; fotus & cataplasmata emollientia, balnea, semicupia, &c. Ut de cereolis & specillis plumbeis in ischuriâ adhiberi solitis conticeamus.

DYSURIA ET STRANGURIA.

ISCHURIA RENALIS ET VESICARIS.

Facilè dignoscitur, nùm lotium à renum vitio sufflaminetur, vel vesicâ retineatur. Nemo non novit *ischuriam renalem* à nephritide, calculo, phlogosi, alterâve renum labe ortam: sed haud dilucidè patet hæc prædictorum organorum constrictio spasmodica, quæ cæteris abdominis visceribus minime parcit; qualis quotidiè observatur in morbis acutis, in affectibus hypochondriacis & hystericis, &c. Nec minùs latet organi flacciditas & subsidentia, vel prava humorum diathesis, quæ etiam hunc affectum accersunt. Ischuria renalis, præter jam tradita signa nephritidis, dolore obscuro & gravativo circà renes stipatur: accedunt cardialgiæ, nausea & vomitus: os urinæ sapore afficitur; emergunt spirandi difficultates, somnolentia, &c. Sunt qui ægrè spinam flectunt; sed nùm sub hoc casu ischuria cum lumbagine, vel ischiade implicetur, uti crebrò evenit? solertioribus examinandum relinquimus.

Aliis notis se prodit *ischuria vesicaris*; nempè à tumente vel renitente regione hypogastricâ, à quâdam ponderis sensatione in perinæo; atque ab irritâ meiendi cupiditate, quâ rarissimè premuntur genuinâ ischuriâ renali laborantes. Sed nil hunc morbum clariùs patefacit quàm catheter in vesicam adactus; qui aliàs urinæ exitum promovendo præsentaneum remedium præbet. Ischuria vesicaris ab organi atoniâ, vel torpore, à lapide ejus cervicem obturante, à prostatâ tumente in arthritide anomalâ, alioque obice chronico prodiens, febris utplurimùm est expers; sed si à phlogosi & purulentiâ tùm vesicæ, tùm prostatæ, uti sæpiùs evenit in gonorrhœâ sufflaminatâ, sobolescat; febris incandescit, dolores exasperantur, vires prosternuntur, exsurgit delirium, &c.

Maximum impendere *periculum* à diuturniori *ischuriâ renali*, nemo non intelligit: uberrimus sanè sudorum proventus mortem procrastinat ad duodecimum vel decimum quartum morbi diem: aliàs circà septimum ad superos migrant ægri qui citiùs etiam conficiuntur, si ischuria renalis à vulnere vel casu ab alto prosapiam ducat. Sopor, singultus & suffocatio, sub urinæ suppressione, *ominosa* audiunt *symptomata*. *Ischuria vesicaris*, quam ad paralysim refert vulgus Medicorum, & cui obnoxii sunt senes, ab stupore vesicæ, vel à prostatâ tumidâ, pendere videtur: spontè enim desinit in pluribus post quindecim, viginti vel triginta dies; dummodò

Ischuria renalis et vesicaris.

pluriès per diem urina *catheteris* ope subtrahatur. Mulieres circà ultimos gestationis menses *proclives* sunt ad hanc ischuriæ speciem; quâ partu illicò liberantur. Hoc incurrunt infortunium qui diutiùs quàm par est urinam cohibent; quod etiam *promovere* valet salacitas. Prostata tumida, vel spasmo correpta, hunc morbum infligere solet; qui aliàs vulgò fovetur à gonorrhϾ reliquiis. Ischuriam comitem habet vesicæ inflammatio, quæ intrà quatuor vel quinque dies ægros è medio tollit; ni tamen pus conficiatur; undè emergit ulcus nullâ arte domandum, quod sensim misellos ægros ad ultimam rerum lineam ducit. Haud silentio prætermittendum, aliam nuperrimè inventam fuisse ischuriæ causam haud infrequentem, nempè protuberantem carunculam in cervice vesicæ sitam; quæ ultrà modum sæpiùs tumens non solùm urinæ fluxum sistit; sed etiam præpedit quominùs fistula argentea in vesicam adigatur; qui obex ubi innotuit, facilè solerti manu superatur; circà quæ vide Acta Academiæ Regiæ Scientiarum anni 1753.

Aperta cadavera exhibent substantiam viscidam & mucosam, lutum gypseum, arenulas & calculos in vesicâ & ureteribus; non secùs ac in renum pelvi, quæ etiam crustâ lapideâ obducitur: *ureteres* haud rarò à lapidibus, vel grumis sanguinis planè obturantur, & suprà obicem ad crepaturam distenduntur; vel callosi & exsiccati se præbent. Conspiciuntur *renes* phlogosi correpti, purulentiâ defœdati, putridi, dilacerati & penè confecti; corrugati, depressi & aridi; tuberculosi, vel mole ampliores: nil in quibusdam remanet præter saccum urinâ, hydatidibus, vel colluvie fœtidâ, turgidum; qui aliàs tantam molem assequitur, ut vesicæ pellucidæ faciem præ se ferat. Unicus quandóque ren, suò uretere instructus; nunc in propriâ sede, dextrâ, lævâque; nunc in medio situs, deprehenditur. Calculos in venis emulgentibus repertos fuisse à quibusdam, penes quos sit fides, traditur. De variis stagnationibus & tumoribus vicinarum partium prædicta organa prementibus, mentio etiam subjicitur. Per transennam notare expedit quòd à labefactato uno rene, alter, etsi planè illæsus, in consensum trahatur; solitisque obeundis muniis impar sæpiùs evadat. Haud desunt postremò cadávera in quibus renes & ureteres planè inculpati videntur; licèt ne parcissimam urinæ copiam collapsæ vesicæ præbuissent.

Haud minora, ut propositum prosequamur, nec infrequentiora observantur *vesicæ vitia*: præter enim arenulas & calculos, in maximâ extinctorum parte reperta; inflammatione, abscessu, ulcere, gangrænâ, &c. afficitur illud organum, nonnunquàm dilaceratum. In conspectum quandóque veniunt sarcoses polyposæ, quæ totum vesicæ cavum replent; vel tumores skirrhosi & cancrosi, qui pugni magnitudinem nonnunquàm assequuntur. Contractum prætereà, tuberculosum, callosum & penè cartilagineum, etiam deprehenditur hoc viscus. Reperitur hic *vesicæ processus*, qui, *uvulæ instar*, osculo vesicæ prospicit, tumidus, inflammatus, skirrhosus vel occallescens: nonnunquàm aliàs annotatur inversa hujusce

visceris

visceris membrana interna. Suas etiam patitur læsiones prostata, quæ sæpissimè phlogosi tacta; vel mole amplior, skirrhosa & callosa cernitur: nec immunis est urethra, quæ calculo, aut sarcosi impedita & planè obturata detegitur. Postremò ante oculos versantur herniæ ingentis molis; abscessus, aneurismata, aliique tumores diversæ sortis, circà vesicæ cervicem siti; vaginæ & uteri, necnon intestini recti, stupenda moles; uteri prolapsus, intestina flatu distenta, &c. Vesicam postremò ultrà modum dilatatam, nullâ manente labe conspicuâ, reperiri suprà inculcavimus: talem enim vidi suprà umbilicum ascendentem, & dimidiam imi ventris partem replentem; qui non secùs ac in graviditate, tumebat; in viro quadraginta annorum, qui nescio quo fato, Chirurgo sciolo, sed inexercitato, se curandum tradiderat.

Ischuria renalis et vesicaris.

Medelam, quam sibi vindicat *ischuria renalis* à febre, phlogosi vel nephritide orta, silentio prætermittimus, ne crambem repetitam apponamus. Opportunè in aliis casibus celebratur sanguinis missio, præsertim è saphenâ, si ætas & vires ferant: quod præsidium nonnunquàm etiam congruit ischuriæ vesicari, præcipuè si à cohibitâ gonorrhœâ concitetur. Intereà cautè sunt usurpanda diluentia & demulcentia; quæ ubi obicem superare minime valent, morbum, uti nemo non intelligit, exasperant. Sed summam opem præstare queunt diuretica; dummodò tamen renes nullum vitium organicum contraxerint; inter quæ usitatiora audiunt nitrum, succus limonum, parietaria, calcitrapa, raphanus, alkekengi, asparagus & bruscus. Nec inutilem opem ferunt cataplasmata è cepis coctis & parietariâ confecta, & lumbis in eumdem scopum imposita. Sed nullum fortè diureticum sibi par habet pareira brava: plurimùm quandóque conferunt aselli, balsamum copahu, sal succini, spiritus nitri & vitrioli, &c. A nonnullis celebratur pulvis apum; nec vetantur ipsæmet cantharides, si immineat interitus. Irritis postremò omnibus hisce præsidiis ad emeticum tanquàm ad sacram anchoram confugere fas est; nonnullos enim decumbentes, & cum morte colluctantes, hocce præsidio tempestivè adhibito ex orci faucibus ereptos vidi.

Omnia diuretica infensissima fore in *ischuriâ vesicari* nemo non videt: sed proficua sunt *enemata* emollientia & oleosa: senibus verò congruunt terebinthinacea. In usum quoque trahuntur fotus, *cataplasmata* & linimenta emollientia, balnea & semicupia: nec futilia censentur pediluvia, tùm calida, tùm frigida. Sed plurimùm deprædicatur, in hâc ischuriæ specie, non secùs ac in renali, cataplasma è parietariâ, vel cepis coctis paratum & regioni hypogastricæ admovendum. Nec despicienda sunt linimenta cum oleo formicarum vel scorpionum; quorum usus tamen perperàm eviluit. Quibus incassùm tentatis, opportunè immittitur *catheter*, qui unicum in ætate provectâ præsidium audit. Haud minorem fortè opem conferunt *specilli plumbei*; *cereòli* simplices vel compositi, & diversæ crassitiei; ubi obex morbosus in urethrâ latitat. Si verò ad vesicam attingere minime liceat, & urinâ obruatur illud organum, ad *paracentesim* per

Ischuria renalis et vesicaris.

perinæum vel hypogaſtrium, nullâ morâ devenire expedit. Hæc eſt vulgatiſſima methodus, quæ, ut verum fatear, haud ſemper ritè ſuccedit; cur ad aliam ſimpliciorem, ſecundis avibus, me contuli; quæ verſatur in ſolâ immiſſione *ſpecilli argentei recti;* quod ſolerti manu ductum quemvis obicem, ſi excipias lapidem urethræ impactum, ſuperare valet. Sed minime arrident ſimpliciora, uti pluriès expertus fui, ſciolis & naſutulis, qui ad altiora, ut fucum faciant, ſeſe accingunt. Plura de hâc re addere vetat inſtituti ratio; nec ſinit anguſtior pagina.

DIABETES.

Sic vocitatur uberius, vel *inſolitum urinæ profluvium;* morbus ſenibus & cachecticis familiaris; ac frequentior quàm vulgò fertur. Sed ægros & Medicos, de urinis parùm ſollicitos plerúmque fugit, ni ad acmen pervenerit. Urinæ ſub hoc ſtatu non ſolùm ſolitò majori copiâ minguntur; ſed etiam à nativâ indole deflectunt; materiâ ſcilicèt chylaceâ vel oleosâ ſcatentes conſpiciuntur. Primis ab *invaſione* temporibus nullam vel levem patiuntur moleſtiam ægrotantes, imminentis periculi planè neſcii; ſed *procedente morbo* ſecùs evenit: tùm enim emergit *febris lenta* ſiti ſtipata; ſaliva ſpumoſa excernitur; alvus pigrior evadit. Intereà de æſtu interaneorum, qui præcipuam ſævitiem exercet in lumbis, conqueruntur ægri, vires proſternuntur; totum corpus macie conficitur, aliaque exſurgunt ſymptomata quæ febrem hecticam, vel, ut inquiunt, colliquativam, concomitari ſolent. Hinc patet diabetem ad certum gradum provectum morbum eſſe *luctuoſum* vel immedicabilem; præſertim ſi à renum, hepatiſve vitio organico pendeat, quod haud raró evenire, docet autopſia anatomica.

Diabetem accerſere queunt labores ardui, aliæque exercitationes immodicæ; caſtra veneris, vel amoris æſtus qui in furorem vertitur; vinum liberaliùs ſumptum, vel aquæ ardentes diverſis titulis inſignitæ. Hunc affectum nonnunquàm etiam infligit inconſultus ſtimulantium diureticorum uſus; nec abſimilem effectum exerunt ipſæmet aquæ minerales frigidæ vel thermales, ſi intempeſtivè & diutiùs quàm par eſt adhibeantur. Cholera demùm haud raró poſt ſe trahit diabetem; qui aliàs inter graviorum morborum reliquias haud immeritò recenſetur.

Sectis hoc morbo ſublatis, in apricum veniunt renes flaccidi & collapſi, lapidibus referti, purulentiâ tacti, vel putredine defœdati. Portentoſam quandóque molem præ ſe ferunt prædicta viſcera, vel involucris craſſioribus & penè cartilagineis obducta ſe præbent, &c. Reperiuntur ureteres à recto vel ſolito itinere deflectentes; ultrà modum dilatati, vel calculis fœti. Nec inculpata occurrit veſica; quin potiùs ſummam craſſitiem ſæpiùs contraxit; tumore gangrænoſo compreſſa; perforata & in inteſtinum

DIABETES.

rectum hians; vel maculis gangrænodeis ſignata conſpicitur; ut de ejus defectu nativo taceamus. Hepar in pluribus labefactatum deprehenditur; etenim deforme vel ſtupendæ magnitudinis annotatur; aliàs obvium fit infarctum & skirrhoſum; livore affectum, putredine tactum, &c. ut de liene calloſo, putrido, aliorumve viſcerum læſionibus poſt omnes morbos chronicos obſervari ſolitis, ſileamus.

E præfatis patet quid factu opus ſit: eò ſcilicèt collimandum ut reſtinguatur ſanguinis æſtus; ejus impetus frangatur, & in integrum reſtituantur particulæ balſamicæ quibus orbatur. Hinc opportunè præcipiuntur *temperantia*; ſerum nempè lactis, infuſa & decocta cichorii, borraginis, agrimoniæ, pimpinellæ & ſymphyti: ſed omne ferunt punctum *demulcentia*; lac ſcilicèt, cremores hordei & oryzæ, emulſiones, juſcula è teſtudinibus parata; quibus addere lubet gummi tragacanthum, arabicum, &c. His præmiſſis ad *abſorbentia* devenire expedit; uti corallum, lapides cancrorum fluviatilium, cornu cervi præparatum, &c. Proficuè etiam adhibentur *adſtringentia*, ceu roſæ rubræ, plantago, equiſetum, ſumac, biſtorta, mala cydonia, catechu, acacia, alumen, lapis hæmatites, & martialia vel aquæ minerales hujuſce indolis, &c. Quod ad venæ ſectionem attinet; planè exulare debet, licèt proponatur tanquàm polychreſtum præſidium à nonnullis, qui genuinum hujuſce morbi characterem nequidem ſubolfaciunt. Sed haud inanem operam ludunt *cathartica* blandiora, quæ ſerum è tubi inteſtinalis parietibus eliciendo, tantùm renibus ſubtrahunt: ſimilemque effectum præſtant enemata purgantia, quæ aliàs alvo adſtrictæ, quâ conflictari ſolent ægri, medentur. Nec in alium ſcopum laudantur *ſudorifica*, guaiacum nempè, ſaſſafras, antihecticum Poterii, &c. Sed cavendum inter horumce poſtremorum uſum, ne ſanguis jam effetus & æſtuans ulteriùs excandeſcat. Proficua nonnunquàm cenſentur *hypnotica*; laudanum nempè, tinctura anodyna, diacodium, &c. ſed cautè præſcribi debent hæc remedia, ne morboſæ renum flacciditati torporem addant. Haud deſunt ultimò alia medicamina; aperientia nimirùm, roborantia, vulneraria, detergentia, quæ pro re natâ, opportunè ſæpiùs in uſum trahi queunt. Ægrè ſanè intelligitur quomodò tot diverſæ ſortis remedia uni affectui congruant: minime ſanè mirum, ſi diabetes cum variis morbis ſæpiùs implicetur, vel ab alio pendeat.

Mictio involuntaria.

MICTIO INVOLUNTARIA.

Infantibus & ſenibus familiarem eſſe hunc affectum nemo neſcit; cum illo tamen diſcrimine ut infantes inter dormiendum lectum permingant; & urinæ in ſenibus vel vigilantibus, furtim transfluant, etſi ſæpiſſimè matulam petunt. Cæteris tamen ætatibus minimè parcit *urinæ incontinentia;* quam *promovent* intempeſtivus diureticorum uſus; calculus veſicæ, lapſus ab alto, & immerſio in aquam frigidam. Hanc ſæpiùs poſt ſe trahunt partus difficilis & cyſtotomia. Suboritur ab apoplexiâ aliiſque affectibus ſoporoſis; ac demùm inter graviorum morborum ſymptomata numeratur; quibus ſævientibus inſcii ſe permingunt ægri. Infantes, procedente ætate, parentumque monitis, vel increpationibus, hoc morbo liberantur; qui ægrè curatur in provectâ ætate; ac planè *immedicabilis* cenſetur, ſi à vitio quodam veſicæ organico foveatur.

Quoniàm mictio involuntaria ab atoniâ plerúmque, vel torpore veſicæ prodit; obvium fit, cur hujuſce morbi reliquiæ *in cadaveribus*, quærentium oculis ſe ſubducant. Nonnulla tamen annotantur vitia, tàm in urinæ organis, quàm in partibus vicinioribus: reperta fuit ſcilicèt colluvies ſeroſa circà medullam ſpinalem. Renes quandóque mole ampliores, ulcere exeſi vel lapidibus fœti deprehenduntur. Cernitur veſica contracta, craſſior & calloſa, dilatationiſque expers, livida & gangrænoſa, ulcere tacta, abſceſſum recondens, lapidibuſque ſcatens. Tumores occurrunt partibus conterminis accreti, qui ſuam in hocce viſcus preſſionem exercent. In apricum veniunt ureteres ultrà modum dilatati; atque veſicæ plus æquo compactæ & expanſionis neſciæ, vicem gerentes, &c. De variis ulceribus fiſtuloſis quibus urinæ per ſcrotum, perinæum & podicem, indeſinenti ſtillicidio fluunt; nec de hoc vitio congenito, quo lotium per umbilicum exitum ſibi parat, mentionem ſubjicere haud è re noſtrâ fore putavimus.

Quod ad *curationem* ſpectat, hanc naturæ committendam eſſe in infantibus nemo neſcit. Ab omni etiam medelâ ſæpiùs abſtinere præſtat ergà ſenio confectos, quorum vires fatiſcentes nullâ arte reſtitui poſſunt. Aliàs eò collimandum ut inertis veſicæ tonus in integrum reſtituatur: hanc opem conferre queunt adſtringentia, aqua nempè in quâ extinguitur later vel ferrum candens; vinum rubrum generoſum, roſæ rubræ, ſymphytum, equiſetum, nuces cupreſſi, catechu, maſtiche & martialia. Eumdem etiam effectum exerere valent aromatica; mentha ſcilicèt, ſalvia & calamintha, piper, caryophylli, nux moſchata, &c. Simili ratione, ſi purgantibus per alvum opus ſit, ſeligNuntur rheum & myrobalani. Prætereà minimè deſpiciendæ ſunt injectiones aromaticæ & roborantes; non ſecùs ac enemata, cataplaſmata, fotus, ſemicupia & linimenta quæ

iisdem viribus pollent: balnea demùm frigida hunc morbum sæpiùs fugasse traditur. Inter anilia medicamina referri debet pulvis muris, aliaque consimilia ab insulsâ plebe decantata; quæ tamen nihil vetat experiri, si ab ægris obnixè efflagitentur: nemo quidem nescit quid valeat ergà omnia remedia *ægrotantium fides*. Nonnullis demùm excogitarunt machinulas, quibus comprimuntur penis & urethra, ut appellenti lotio exitum præcludant: in eumdem finem conflantur pessaria sequiori sexui congrua: sed hæc citrà incommodum minime ferre queunt ægrotantes, qui ideò talia gestare planè recusant. Cæterùm nemo non novit vasa vitrea, argentea, vel è corio confecta, quæ congruè adaptata stillantem urinam excipiunt; nec aliâ arte fœtori occurrere valent munditiei studentes.

MICTIO INVOLUNTARIA.

CATARRHUS VESICÆ.

Hoc titulo insignire lubet *morbum* vesicæ *inauditum*, vel quem paucis vidisse contigit. Hoc ægritudinis genus sors mihi obtulit in nobilissimo juvene, vix ex ephebis excedente; qui septem abhinc diebus à febre rheumatico-arthriticâ quatuordecim dierum evaserat; dùm incidit in morbum, de quo in præsentiarum. Orsus est hic occultæ indolis affectus horrore, quem excipit febris: hâc vigente de dolore in epigastrio conquerebatur æger; quem presso pede sequebatur stranguria. Turbidæ intereà mingebantur urinæ; quæ dein, *procedente morbo*, sedimentum uberrimum subalbicans & mucidum deponebant; cujus tamen copia singulis diebus increverat; adeò ut quartam lotii partem demùm superasse, nemine reluctante, constiterit. *Febris* serotinis horis recrudescens, & catarrhalium faciem præ se ferens, circà decimum quartum diem evicta fuit; lotio tamen persistente crassissimo usque ad duos ferè menses, à fugatâ febre. Quo stupendo materiæ morbosæ dispendio vires atterebantur, nedùm restituerentur; totiusque corporis marcor maximum *marasmi metum* injiciebat. Venæ sectionibus summâ cum cautelâ celebratis, diluentibus, temperantibus, sedantibus & laxantibus impugnata fuit hæc secunda febris. Quoad remanentem vesicæ morbum; omnibus ritè perpensis, ejus *curationem*, congruo accedente regimine, naturæ committendum esse consultum visum fuit; nec fefellit eventus.

Minime reticendum plures accitos fuisse *primi subsellii Medicos* ad invisendum, nostris curis commissum, ægrum inter magnates conspicuum, qui post accuratissimum lotii examen in contrarias, uti mos est, abierunt partes. Hanc enim materiam merè purulentam plures declararunt; inter quos nonnulli ejus fontem ad renes referebant; alii negabant, & commentitii illius puris prosapiam vesicæ tribuebant. In neutram sententiam

CATARRHUS VESICÆ.

flectebatur noſtra opinio; cùm nobis videretur hanc *materiam inodoram* genuinum eſſe mucum à veſicæ lateribus tranſudantem, vix abſimilem ab illo quem ſub fluxionibus catarrhalibus præbet membrana pituitaria narium, faucium & bronchiorum. Hanc opinionem, cui annuebat periſſimus ARCHIATER, haud à vero alienam fuiſſe luce clariùs patuit à morbi exitu. Ægrè enim concipitur quomodò & quâ arte, ulcus veſicæ vel renum, quod tantum puris proventum ſuppeditaſſet, intrà breve tempus, ſolo fermè naturæ beneficio curatum fuiſſet. Nec ſupereſt dubium circà *partem affectam*; nùm ſcilicèt renes, an veſica hanc materiam mucoſam præbuerint? cùm è traditis ſignis ſatis ſuperque nota fuit hujuſce poſtremi organi læſio. Cæterùm de hocce affectu altum apud Authores ſilentium; ſi tamen excipias clariſſimum HOFFMANNUM, qui cujuſdam affectûs, à noſtro parùm abnuentis, hiſtoriam in ſuis conciliis tradidit, ſub titulo rari veſicæ morbi; quâ ſanè liquet haud minorem inter coætaneos fuiſſe controverſiam circà hujuſce inauditi morbi indolem, quem ad veſicam referre minime dubitavit laudatus Author.

HYDROPS ABDOMINALIS.

AB abdominis intumeſcentiâ, & laticis ſtagnantis fluctuatione, cujus ſonus nonnunquàm auditur, *in propatulum* venit *aſcites*; quem, ceu aliam hydropis ſpeciem, præire ſolet tumor pedum œdematoſus. Hunc concomitantur pallor faciei, inappetentia & ſitis, cardialgia & flatulentia, tuſſis ſicca & ſpirandi difficultas, febris lenta, marcor artuum ſuperiorum; & œdema non ſolùm crurum; ſed etiam ſcroti & ipſius penis. *His procedentibus* alvus ægrè exoneratur; urinæ parcè fluunt, atque nunc limpidæ, nunc turbidæ, lateritiæ vel croceæ profunduntur. Intereà venter ulteriùs prominet, & in tantum faſtigium attollitur ut proprio pondere ad genua uſque quandóque prolabatur: cur fit ut tegumenta ultrà modum diſtenta variis rimis findantur. Cum tympanitide & leucophlegmatiâ nonnunquàm implicatur aſcites, qui etiam genuinæ vel ſpuriæ graviditati ſociatur. Sed paſſim occurrunt meretriculæ, vel virgines vetitis amplexibus inquinatæ, quarum tumens uterus aſcitem mentitur: quem errorem fovet commentitii morbi hiſtoria, aſtutè excogitata: cur minimè mirum, ſi decipiantur vel ſolertiores. Suis tamen *ſignis* diſtinguitur uterque ſtatus: præter enim liquidi fluctuationem quæ planè deeſt in graviditate, ſub quâ etiam hypogaſtrium magis protuberat, quàm in aſcite, ſuum nitorem ſervat utero gerentium facies, quæ pallore defœdatur in aſcite. Fallacia verò ſunt *indicia* à menſibus deſumpta, cùm in utroque ſtatu fluere, vel ſufflaminari queant. Sed pathognomonicum graviditatis ſignum præbet fœtûs motio, quæ circà quartum quintumve menſem perſpicua fit; ut de cæteris conceptûs ſignis infrà tradendis ſileamus.

Ægrè etiam *innotescit*, nùm *colluvies serosa* in abdominis cavum colligatur, adeò ut hâc stagnatione madeant viscera, an peculiari cystide è peritonæo & omento; vel uteri, ovariorum, renum, &c. involucris prognatâ recondatur. Deprehenditur enim fluctuatio in utroque morbo ad certum gradum evecto; quidquid in contrarium adducant nonnulli Scriptores, qui pecorum ritu aliorum vestigia premunt. *Hydropem* tamen *cysticum* dignoscere licet circà prima morbi tempora, priusquàm majus incrementum sumat, à tumoris ambitu, qui haud totum abdomen ut in ascite occupat: tùm etiam nulla persentitur fluctuatio. Sed si, adolescente morbo, in altum attollatur imus venter; unum superest *signum* à latice paracentesi educto depromendum; colluviem enim lutulentam, fœtidam, cruentam vel purulentam præbere solet hydrops cysticus; quod rariùs evenit in ascite. *Hydatides* etiam sæpiùs recondit hydrops cysticus abdominalis; quæ bullarum aquearum instar continent materiem limpidam & fluidissimam; aliàs glutinosam, ductilem, ichorosam, saniosam, &c. albam aut flavam, fuscam, viridem vel nigram. Sæpiùs occurrunt hydatides racematim dispositæ, & invicem hærentes; vel liberæ, & fluido innatantes: quandóque mutuis, favorum instar, concrescunt lateribus: ad orbicularem, vel ovatam formam accedunt, aut pyriformes observantur. Ab obstructione vasorum lymphaticorum oriri hydatides conjicere licet; quæ hinc majori copiâ reperiri solent in hepate, in ovariis & tubis, in peritonæo & omento, in mammis, genu, glandulâ thyroïdeâ, aliisque partibus quæ tumoribus cysticis sedem præbent, qui mole duntaxàt discrepant ab hydrope cognomini, de quo in præsentiarum: nec fortè differunt hydatides, ratione ortûs, ab atheromate, steatomate, aliove id genus tumore. Nonnulli, ut in orbitam revertamus, quamdam umbilici depressionem inter hydropis peritonæi signa numerant ob scilicèt illius membranæ adhæsionem, quæ tamen sæpiùs solvitur; adeò ut *mendax* quoque sit illud *indicium*. Sunt qui velint tumorem scroti *hydropem peritonæi* in propatulo sistere; sed haud minùs infidum censeri debet illud indicium, cùm hæc intumescentia, uti neminem anatomicum fugit, à duplici causâ prodeat; ab affecto scilicèt corpore celluloso, peritonæo adnato, & vasa spermatica obvolvente; ac ab infarctis generalibus tegumentis; ut evenit in omnibus ferè hydropis speciebus, & præsertim in anasarcâ.

Hydrops abdominalis.

Si tamen hæc accuratiori examini subjiciantur, apertiùs elucescet hydropis cystici *diagnosis*: præter enim tumorem in hâc vel illâ abdominis parte magis prominentem, haud obscuratur nitor faciei, viget appetitus, respiratio liberiùs exercetur, uterus sua obit munia, & partes raro, vel rariùs marcescunt: secùs verò evenire in ascite jam suprà notavimus. Prætereà tardior fit ejus progressus, seriúsque tument crura. Postremò nullum ferè incommodum parit hic affectus præter quamdam ponderis sensationem, ratione molis plus minùsve molestam, de quâ conque-

Hydrops abdominalis.

runtur ægri. Sed in cimmeriis latet tenebris prima hujusce morbi invasio, cùm planè desiderentur prodromi, qui ascitem prænuntiare solent.

A viscerum abdominalium infarctu skirrhoso plerúmque *promovetur* utraque hydropis species : sed explorantes digitos planè fugit hæc læsio organica, dùm tumet abdomen; quæ facilè detegitur post laticis evacuationem, notissimâ arte chirurgicâ celebratam. Eductæ aquæ, nunc limpidæ vel lotii æmulæ; nunc subvirides, oleosæ, cruentæ, saniosæ, purulentæ; aliàs gelatinosæ, lutulentæ & fœtidæ se præbent. Nonnunquàm fæces vini æmulantur; vel lactis, chylive redolent. Stupenda est aquæ copia, quæ sub utrâque hydropis specie in abdomine coacervari potest, cùm haud ad centum libras, & ultrà, nonnunquàm accedere variæ testentur historiæ.

Ad hydropem abdominalem proni sunt potatores; huic obnoxii censentur cachectici, scorbutici & arthritici. Hanc colluviem post se trahunt prægressæ hæmorrhagiæ immodicæ; vomitus præsertim sanguinis, & sputum cruentum; maximumque à venæ sectionibus hujusce laticis dispendium. Ascites prætereà *promovetur* ab ictero & leucophlegmatiâ; sobolescit à febre quartanâ alterâve intermittente contumaciore. Hunc inferunt morbi acuti graviores; solitorum profluviorum suppressio, morborum cutaneorum retrocessus; ulcerum & fistularum exsiccatio. Sed crebriùs, uti jam annuimus, hanc stagnationem comitem habent skirrhi, tumores, aliave viscerum abdominalium labes. Hanc demùm caveant puerperæ, quæ à rectâ vivendi normâ deflectunt; opiparè viventes; qui cupediis, potuque frigidissimo delectantur, &c.

Ascitem faciliùs curari in sequiori sexu, quàm in altero, docet praxis; sed in utroque *pertinacior* est *hydrops cysticus*. Si, uti haud raro accidit, à sufflaminato lotio, nullâ præexistente viscerum labe, ortum ducat *ascites*, inanem metum incutit & *curatu facilis est*. Exemplo sit mulier triginta quinque annorum, poculis plus æquò indulgens, licèt haud infimæ plebis; quæ paucis abhinc hebdomadibus ascite, abdominis intumescentiâ, & aquarum fluctuatione, summè conspicuâ, laborabat. Præmisso levi cathartico, nihil ipsi meæ curæ commissæ præcepi præter ptisanam nitrosam, & tralatitia juscula diuretica, quibus lotio uberiùs erumpente intrà duodecim dies venter detumit; atque nullis relictis morbi reliquiis, pristinæ sanitati restituta fuit. Minime sanè mirum; si plures ascitici, experientiâ teste, spontaneo urinæ profluvio, vel diarrhœâ, nullâ arte concitatâ, curentur. Nec desunt quorum aquæ stagnantes exitum per umbilicum sibi parant; donec complanetur abdomen; nec aliâ egent medelâ. Sed rara sunt hæc *fausta naturæ molimina*, in quorum expectatione, ab omni curatione abstinere absonum foret.

Ascites, curatu difficilior, quàm leucophlegmatia è quâ sæpiùs sobolescit, inter morbos *contumaciores* jure recensetur. Imò & pro immedicabili habetur annosus vel inveteratus; eò quòd foveri solet à maximâ viscerum

cerum abdominalium ſtrage. Nonnunquàm tamen exhauriuntur aquæ, tùm paracenteſeos ope, tùm medicaminum evacuantium præſidio: ſed meliùs minimè ſe habent ægri; quin potiùs maraſma conficiuntur; vel in luctuoſum hydropem iterùm incidunt, quibus ruunt ad interitum. *Ominoſa* audiunt ſub hocce morbo *ſymptomata*, icterus, atrophia, febris eryſipelacea, urinæ ſaturatè rubræ, ſputa cruenta, immodicus hæmorrhoïdum fluxus, &c. Læſionis in hepate, vel hydropis pectoris ſuſpicionem movet tuſſis crebra & ſicca. Horror demùm & rigor inordinatè recurrentes haud infida purulentiæ internæ præbent indicia. Conducunt in primis morbi temporibus vomitus & alvi fluxus; ſed secùs ſe res habet in aliis. Expectatiſſimum in quovis morbi ſtadio eſt urinæ profluvium, ſed raró proſunt ſudores. Incaſsùm tamen erumpunt prædictæ evacuationes, uti jam inculcavimus, ſi vitæ inſidientur peſſumdata viſcera.

Hydrops abdominalis.

Eò major *curationis ſpes* eluceſcit, quò latex punctione eductus ad lotii indolem proximiùs accedit; ſed limpidæ & albicantes, graveolentes, cruentæ, purulentæ & fæculentæ aquæ exitium portendunt. Si, depleto & complanato abdomine, perſiſtat ſpirandi difficultas, pulmones etiam à ſeroſâ colluvie obrui pronum eſt credere. Aſcites graviditati junctus, ab effluxu aquarum antè partum erumpere ſolitarum, nonnunquàm ſolvitur: ſed ſi remaneat hydrops, & imus venter ab egreſſo fœtu vix detumeat; res periculoſæ eſt aleæ. Aſcitem ad plures annos; decem ſcilicèt, duodecim & ultrà, protrahi neminem practicum ſanè fugit. De quâdam mulierculâ, quæ hydropem peritonæi per quadraginta annos geſtavit, mentio ſubjicitur. Vidi mulierem nobiliſſimam quæ hydrope ovarii per triginta annos laboravit; quâ ſcilicèt ità in immenſum creverat abdomen, ut decumbente ægrotante, aliàs macilentâ & ſtaturæ humilis, nil ferè præter orbem conſpiciebatur. Traditur demùm hiſtoria ſimilis morbi ad quinquaginta annos protelati in virgine quâdam, quæ circà octogeſimum octavum ætatis annum fatis ceſſit.

Numeroſiſſimæ proſtant *cadaverum obſervationes*, utrumque hydropem reſpicientes; ſed fuſiori ſtylo ab Authoribus exarata, laconico & conſueto ſermone contrahere; atque memoratu digniora è proprio penu decerpta colligere, è re noſtrâ fore putavimus. Itaque præter varios latices, nunc inodoros, nunc ultrà modum fœtentes, de quibus ſuprà; reperiuntur hydatides, de quibus ſuprà, diverſæ molis, tùm in genuino aſcite, tùm in hydrope cyſtico. *Hepar* in potiori extinctorum parte labefactatum deprehenditur; nunc in portentoſam molem exſurgit, nunc ità marceſcit, ut vix pugni magnitudinem ſuperet: prætereà decolor, lividum, croceum, ſubviride, plumbeum, vel nigrum ſe offert. Ejus ambitus granulis, tuberculis vel veſiculis obductus conſpicitur; inibique annotantur prorepentia vaſa lymphatica & ſummè conſpicua. Ejuſdem viſceris ſubſtantia ſkirrhoſa vel calloſa tantam quandóque duritiem contrahit, ut lignea & lapidea videatur; quæ aliàs tuberculis purulentis vel gypſeis ſcatet; aut abſceſſus, hydatides, ſteatomata, &c. recondit. Tumorem ad duritiem lapidis

Hydrops abdominalis.

ferè accedentem, & ligamento hepatis suspensório adnatum, annotatum fuisse traditur. Invenitur vesicula fellea ultrà modum dilatata, & septem vel octo bilis libras continens; aquamve merè limpidam, albicantem & insulsam, nonnunquàm colligens. Abscessus prætereà, tumores anomalos, hydatides, pseudo-calculos, &c. haud raro recondit prædictus folliculus; qui etiam depressus, corrugatus, & omnimodè vacuus in nonnullis detegitur. Patet lien stupendæ magnitudinis skirrhosus, occallescens, vel à lapidum duritie haud multùm recedens; aut cujus superficies tuberculis purulentis vel gypseis exasperatur. Visendum se præbet epiploon, aquæ vel hydatidum copiâ turgens; quod etiam crassissimum & immensæ molis, ponderis scilicèt octo vel decem librarum; steatomatosum, purulentum; corrugatum, contractum; vel putredine absumptum deprehenditur. Similes fermè defœdationes exhibet peritonæum, quod nonnunquàm à nimiâ elongatione disrumpitur.

Insuper oculis subjicitur *stomachus* flatulentiâ præter modum turgidus, aquâ in nonnullis copiosissimâ, vel colluvie sordidâ, repletus, gangrænâ & putredine tactus, dilaceratus; lateribus skirrhosis ad pollicis crassitiem accedentibus, &c. Occurrunt *intestina* flatibus ad crepaturam turgida; & præsertim colon, quod femoris crassitiem nonnunquàm assequitur; aliàs inflammata, ulcerosa, putrida & lacera conspiciuntur: tenuia in nonnullis mutuò accreta, glomeramen quoddam referunt. Obvium fit *pancreas* ingens infarctum, ulcere exesum, vel putredine diffluens. Cernitur mesenterium infarctu skirrhoso crassissimum, induratum & penè cartilagineum; inflammatum, tuberculis oblitum & sideratum. In conspectum venit peritonæum quasi cartilagineum, & stupendæ crassitiei; tuberculis refertum, phlogosi & gangrænâ tactum: visus etiam fuit hic processus membranaceus, septi instar, abdominis cavum in binas partes dividens, quarum una duntaxat colluviem coërcebat. In propatulum venit umbilicus hians, è quo stillabat stagnans colluvies, vel ipsummet lotium trans perviam venam umbilicalem hùc appellens. Aspiciuntur renes aridi, nudi, vel involucro adiposo orbati, hydatidibus conspersi, skirrhosi, ulcere confossi, lapidibus fœti, à coërcitâ urinâ fœculentâ ultrà modum expansi; & nonnunquàm dilacerati; non secùs ac ureteres & vesica, è quibus rimis lotium in abdomen profunditur. Observatur *uterus*, nunc mole amplissimus; nunc contractus, calculos & hydatides continens, ulcere defœdatus, &c. in immensam etiam molem crescunt ovaria, aquâ, succo glutinoso, materiâ adiposâ, &c. turgentia; ac nonnunquàm centum circiter libras pendentia; quæ aliàs skirrhosa, purulenta & putrida apparent: eademque contrahunt vitia tubæ fallopianæ. Omnia quandóque coalescunt viscera abdominalia ad putredinem vergentia, & crustâ gelatinosâ, quæ nihil aliud est quàm pus concretum, obvestiuntur. Intereà reperiuntur tumores fungosi & cancrosi ex hepate, stomacho & intestinis, utero & ovariis, &c. exsurgentes; atque hydatides fluitantes, vel prædictis organis hærentes. Postremò nonnunquàm patet genuinus liquidi stagnantis fons

in fiſſo vaſe lymphatico, dilaceratis venis lacteis, & receptaculo pequetiano; vel apertis renibus, ureteribus & veſicâ, cæteris inculpatis viſceribus.

Hydrops abdominalis.

Supereſt ut breviter referamus quæ ad aliam hydropis abdominalis ſpeciem ſpectant. Itaque diverſam præbet molem *cyſtis* quæ morboſum laticem colligit: in tantam enim ſæpiùs aſſurgit, ut in anguſtiſſimum ſpatium coërceantur circùm ambientia viſcera. Hinc fit ut inexperti cadaverum ſcrutatores, de *hydrope tunicato* ne minimam quidem ſuſpicionem habentes, & nil præter aquam in ingenti cavitate cernentes, mirentur in primâ abdominis ſectione, omnia viſcera deſiderari; quæ tamen ulteriori indagatione, facillimâ arte deteguntur. Variam ſedem habet hæcce hydropis ſpecies, quæ crebriùs peritonæum obſidet; adeò ut liquidum concludatur inter prædictam membranam & muſculos abdominales, qui capſulæ complementum efformant; & hinc emergit illud latiſſimum ſpatium quod pro genuino abdominis cavo ab incautis haberi ſolet. Aqua inſuper colligitur in omentum, renes, tubas fallopianas, ovaria, &c. quorum propria involucra in ipſummet folliculum faceſſunt, & diverſam aſſequuntur molem. Ovaria, inprimis tantam amplitudinem adipiſcuntur, ut nonnunquàm, teſte autopſiâ, pondus centum librarum ſuperent: circà quæ notare expedit quod eorum latera à tantâ expanſione minime extenuentur; quin potiùs ſtupendam craſſitiem hâc dilatatione adipiſcantur; adeò ut ovarium apertum & exinanitum viginti quinque libras & ultrà etiamnùm ponderabat; nonnunquàm etiam recondunt prædicta organa materiam gelatinoſam, butyroſam, ſebaceam, &c. Cæterùm reperiuntur cyſtides viſceribus non deformibus adnatæ; hepati nempè, omento, utero, &c. quæ ſanè haud tantam aſſequuntur amplitudinem. Utræque laticem diverſæ indolis, materiam gelatinoſam & hydatides variæ molis, nunc ſolitarias, nunc racematim congeſtas continent. Nonnunquàm peculiaribus ſepimentis interſecantur prædictæ capſulæ, adeò ut hinc emergant cellulæ inter quas nullum quandóque occurrit commercium; cur fit ut haud rarò fluida diverſæ naturæ recondant. Reperitur poſtremò omentum ſtupendæ craſſitiei, tuberculis ſteatomatoſis ſcatens, vel paſſim putridum. Coronidis loco addere lubet quòd nonnunquàm reperiatur colluvies ſeroſa in capſulâ aponeuroticâ rectorum abdominis muſculorum, vel inter laminas conterminorum; undè emergit quædam imi ventris protuberantia, quæ aſcitem ſæpiùs mentitur.

Præter hanc viſcerum abdominalium ſtragem, alias *in pectore læſiones* cernere licet. Inibi nimirùm reperiuntur ſtagnationes à memoratis vix abſimiles: in apricum veniunt pulmones pleuræ, mediaſtino & diaphragmati accreti, tuberculis ſcatentes, purulentiâ & exulceratione defœdati, putredine confecti, &c. Viſendum ſe præbet cor mole portentoſum, vel marcidum & contractum; cujus valvulæ, cartilagineæ, oſſeæ, vel lapideſcentes occurrunt: patet ejus ambitus ulcuſculis exeſus; ſuo involucro firmiter hærens; cruſtâ gelatinoſâ, de quâ ſuprà, obvelatus; maculis ſubal-

Hydrops abdominalis.

bicantibus, pellicularum malè cohærentium instar, de quibus alibi, signatus: præterea diluviem serosam, saniosam, purulentam, fœtidam, &c. sæpissimè recondit pericardium; quod aliàs in nonnullis planè deficit; undè cor nudum conspicitur. Varia demùm reperiuntur vitia in lustrato capite, quæ parùm ad nostram rem pertinentia, consultò prætermittimus.

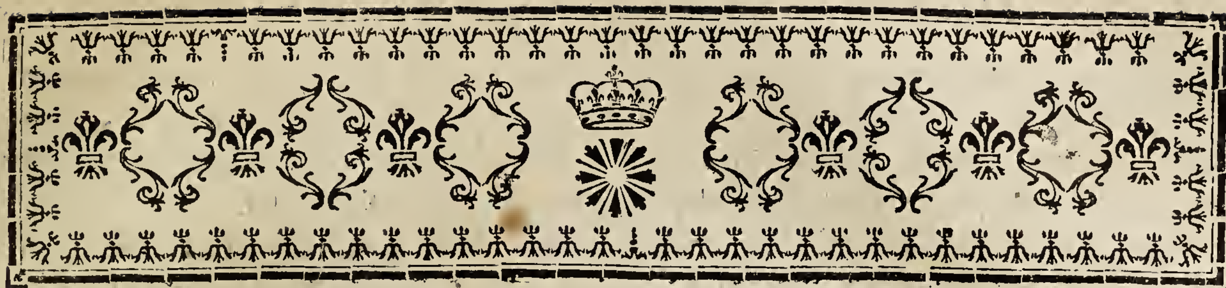
Parùm discrepat ascitem *curandi methodus*, ab illâ quæ leucophlegmatiæ congruit; quæ præsertim versatur circà diversæ sortis evacuantia & obstructiones reserantia; in quorum subsidium veniunt roborantia, nonnullaque alia suprà tradita medicamina. Selectiora duntaxat & diuturniori usu comprobata paucis complectemur; ne crambem recoctam apponere videamur. Itaque in primis morbi temporibus, prosunt emetica; quæ aliàs futilia & noxia censeri debent. *Purgantia per alvum*, rheum nempè, jalapium, iris nostras, folia orientalia & salia hydragoga per totum morbi curriculum usurpare licet; quibus tamen præsidiis haud plus æquo fidendum. Gummi-gutta à Willisio celebrata, elaterium, trochisci alhandal, aliaque drastica, in anasarcæ curatione proficua, minùs asciti conveniunt; cur haud nisi summâ cautelâ præscribi debent. Sed omnem implent paginam aperientia, præcipuè *diuretica*; id genus sunt cichorium, cerefolium, lingua cervina, radices fragariæ, apii sylvestris, brusci, &c. Pluris habentur aselli, nitrum, tartarus vitriolatus, sal Glauberi, salia genistæ & tamarisci; vel lixivia ex harumce plantarum cineribus, ope aquæ vel vini albi parata; quibus addere licet aquas Plumberianas, Borbonienses Anselmienses, &c. sed nil fortè efficacius reperitur quàm *scilla* notissimis elaborationibus subjecta: cæteris enim incassùm adhibitis præsidiis, plures ex orco revocasse hoc solum remedium, multiplici experientiâ constat. Praxi edoctos minime latet *roborantia* tùm aromatica, tùm amara; baccas nempè juniperi, rheum & helenium, cinnamomum & cassiam ligneam, absinthium & centaurium minus, &c. in aperientium & diureticorum agmine insignem locum sibi vindicare: hanc classem etiam subeunt crocus martis, tartarus chalybeatus, aliaque ejusdem indolis præparata officinalia. Nonnullis demùm pro re natâ prosunt depurantia & antiscorbutica; fumaria nempè, lapathum, nasturtium, berula, &c. nec sunt despicienda *topica*, de quibus, dùm de anasarcâ, egimus; quibus addere licet sal marinum abdomini calidè admotum, quod, teste Boerhaavio, nonnullis optimè cessit. Parergi loco adjicere lubet plures à denegato omni potu persanatos fuisse; qui scilicèt sitim quâ torquebantur cum frustulo panis tosto, & aquâ vitæ irrorato, compescebant: nec desunt qui hoc regimen à Listero celebratum ad tres mènses & ultrà faustè protelarunt.

Si irritis omnibus hisce præsidiis ventris moles incrementum in dies sumat & molestè ab ægris feratur; ad Artem Chirurgicam, *paracentesim* nempè, confugere nil vetat; quæ ritè succedit, si morbus non altas jam egerit radices, & inculpata fuerint viscera: aliàs ægros qui fortè longiorem vitam traxissent, in orci fauces præcipites mittit. Nemo non novit instrumentum huic operationi dicatum, acum nempè tricuspidem, cannulâ ar-

genteâ contentum, ità ut cuſpis emineat; eâ lege formatum ut perforato abdomine acus commodè retrahi poſſit; cannulâ in ventris cavo manente. Ubi peractâ hâc evacuatione venter per quindecim circiter dies iterùm intumeſcit, nulla fermè curationis ſpes eluceſcit: ſæpiùs tùm iterari debet hæc operatio ad ægrorum vitam protelandam: hanc enim quinquageſiès in quâdam muliere; in aliâ verò ultrà centies, per triennium, celebratam fuiſſe fertur. Illud notare expedit quòd maximi ſit momenti, poſt eductam aquam, ut venter faſciis ritè appoſitis deligetur & comprimatur, aliàs poſthabitâ faſciatione aqua majori proventu irruit in abdomen poſt paracenteſim quàm antè; vel abdominis vaſa ſolito pondere orbata ſuis obeundis muniis imparia evadunt: equidem ſæpiùs iners eſt illud præſidium à deſpectâ hâcce cautelâ: imò & neceſſe eſt ut reſpiratio priùs impedita haud plus æquo ab inſtitutâ hâc operatione levetur. Cingulum ad hoc opus eximium excogitavit clar. MONRO quod circumducitur abdomini tumido, ante paracenteſim, & per fibulas adducitur, dùm aqua effluit; in hunc finem ut ſemper maneat æquabilis preſſio, etiam exhauſtis aquis; & ſic præcaveatur ſyncopes, vel ſubitaneæ mortis diſcrimen poſt eductas aquas. Hinc ſolertiores & experti integram aquarum evacuationem minime ſuadent, ubi in immenſum tumet abdomen, ne fatiſcat vaſorum vis elaſtica: quod altâ mente tenere debent inexperti. Nec ſufficit vulgatiſſima punctio ad hydropem cyſticum; cùm fiſtula ad hoc opus conflata laticem fœculentum, vel hydatides excipere minime valeat: hinc jure præfertur ſectio, quam apertam ſervant; non ſolùm ut noviſſimæ materies per hunc hiatum faciliùs exitum ſibi parent; ſed etiam ut poſſint pro lubitu injici decocta detergentia, ſummè in hoc caſu conducibilia. Ægrè verò exhauritur hoc ulcus fiſtuloſum; ſed parvi haberi debet incommodum, quo imminens lethum deflectitur. Setaceum poſtremò vel cauterium inter has anguſtias nonnullis profuiſſe fertur.

HYDROPS ABDOMINALIS.

PRAXEOS MEDICÆ

PARS PRIMA.

LIBER SECUNDUS.

MORBOS EXTERNOS SPECTANS.

SECTIO PRIMA.

DE GENERALIBUS, VEL INCERTÆ SEDIS.

OBESITAS.

In ægritudinum censu vix locum consequitur hæc corporis dispositio; quam tamen periculi minime expertem esse nemo ambigit: *nimiâ* enim *saginâ* impediuntur motuum organa, cur fit ut levi labore, minimâque corporis exercitatione ingruant lassitudines; imò & emergant spirandi difficultates. Nec visceribus parcit adeps; ab uberrimâ enim ejus congerie ità sæpiùs obruuntur organa interna, ut demandatas functiones, pro naturæ instituto, minime exerceri queant: cur minime mirum si graviores morbos minetur hæc constitutio; asthma nimirùm, hydropem, apoplexiam, vel mortem subitaneam. Intereà corpus sub *corpulentiâ nimiâ* stupendam sæpiùs molem assequitur; adeò ut ejus pondus ad octingentas libras nonnunquàm accedat; ambitus abdominis octo pedes gallicos superet;

Obesitas.

atque tanto oneri ferendo impares, fatiſcant ægri. Illud per tranſennam notare expedit, quòd hæc ſtupenda corporis craſſities non impedit, quominùs agiliores inter natandum, minus ſubmerſionis periculum incurrant corpulentiores; nec latet Phyſicos hujuſce phænomeni ratio.

Autopſia anatomica exhibet corpus celluloſum cuti ſubjectum tantâ in quibuſdam adipis copiâ refertum, ut ad altitudinem duodecim vel quatuordecim pollicum accedat; dùm nil notatu dignum quandóque conſpicitur in abdomine & pectore, quorum viſcera ab inſolitâ pinguedine libera, illæſa deprehenduntur. In aliis verò tantâ quantitate colligitur corpus adipoſum circà cor & pulmones, atque viſcera abdominalia, ut horum munia, vitalia nempè & naturalia, ægrè, uti jam innuimus, vel ignaviùs abſolvantur. Cor præſertim & renes ſtupendâ quandóque pinguedinis mole ſepulta jacent: epiploon & meſenterium ob maximum hujuſce materiæ proventum, ſolitam craſſitiem longè ſuperant: eâdem ſcatet corpus celluloſum peritonæo, pleuræ & mediaſtino adnatum, &c. Hinc intelligitur, cur plus æquo gravata viſcera collabantur, & ſanguis perenni motu hæc perluens impeditâ vaſorum oſcillatione, tardiori impetu ſuos volvat vortices; & ſtaſim ſæpiùs patiatur.

Huic morboſæ corporis diſpoſitioni occurritur congruo regimine; in quo ſanè præcipuum verſatur *curationis momentum:* parcè ſcilicèt cibentur ægri; ipſis præbeantur edulia aceto, aniſo & feniculo, cinnamomo, aliiſque aromatis condita. Ab euchymis alimentis abſtineant: fruges terræ carneis dapibus anteponant: caveant ne longiori ſomno indulgeant; & otio plus æquo recumbant. Arduis econtrà laboribus ſe exerceant; donec feſſi ſudore diffluant. Quod ad *præſidia Medica* ſpectat; vetatur venæ ſectio, ni præceps urgeat occaſio. Conducunt *cathartica*, quæ identidem exhiberi debent. Proſunt medicamina diureſim, diaphoreſimque moventia: ſuas laudes merentur ſaponacea, ſed inſtar omnium ſit acetum ſcilliticum, quod haud immeritò in hoc caſu à ſolertioribus clinicis celebratur. Sunt qui aquam marinam ſummis laudibus extollant; ſed præter ſaporem palato ingratum, & potiori ægrorum parti inviſum, hanc citrà periculum minime adhiberi poſſe crediderim. Idem dicendum de diuturniori & immodico aceti uſu, alteriuſve acidi: quidam, narrante clar. Hallero, obeſus cujuſdam ſcioli conſilio ductus, per annum & ultrà immodico acidorum uſui indulgebat: contabuit miſer ad extremam maciem, & accedente vomitu obiit; cujus exenteratione reperiebatur ventriculus skirrhoſus.

Suis etiam pollent viribus *remedia extùs admota*. Opportunè nimirùm celebrantur frictus cum pannis aſperis, quibus reſerantur cutis ſpiracula. Hunc effectum citiùs præſtant caldaria, vel hypocauſta, quæ uberrimos ſudoris rivulos eliciunt; ut ſileamus de aliis modis, quibus promoveri ſolet perſpiratio. Proficuè adhibetur fumus tabaci, fiſtulâ congruâ hauſtus; nec exiguam laudem merentur alia *ſialagoga* ſtimulantia; Nicotiana nempè, pyrethrum, angelica & imperatoria; ſemen ſinapi, ſtaphiſagriæ,

agriæ, erucæ, &c. quibus debitè masticatis, pleno gurgite erumpit latex salivaris. Cæteròquin ptyalismus ab hydrargirosi concitatus nonnullis profuisse fertur: sed paucos esse reor qui illud remedium audeant experiri; ni ad alterius morbi medelam sese accingant. Obesitas.

ATROPHIA.

NEMINEM latet hoc titulo designari extremum macilentiæ gradum; qui etiam *tabes* & *marasmus* vocitatur: sed haud omnibus patet discrimen quod occurrit inter *atrophiam* primariam, vel *essentialem*; & *symptomaticam*; quam scilicèt comitem habent varii morbi chronici. Nec rectiùs fortè distinguitur *tabes juvenum*, à *marasmo senum*; licèt ratione causæ plurimùm distent prædicti affectus: atrophia enim juvenilis ætatis, Anglis & Batavis familiaris, ab æstu ingenii, vel studiis intensioribus; ac nonnunquàm ab intempestivâ venere, vel ab immodico seminis dispendio, ortum ducit; dùm aliæ causæ submittitur marasmus senilis; aridura nempè vasorum, quæ sæpiùs in provectâ ætate osseam duritiem contrahunt: ni, uti sæpissimè evenit, à viscerum labe foveatur. Haud infrequens occurrit *atrophia primaria*, quam inferunt castra veneris, amaræ sollicitudines, vel graviores curæ, aliaque vehementiora animi pathemata. Contrahitur à labore improbo, ab inediâ diuturniore, ab inconsulto liquorum ardentium usu; à calidiorum ciborum, vel cupediarum delectatione, &c.

Atrophiam symptomaticam vulgatissimam post se trahunt graviores morbi tùm acuti, tùm chronici; sed hanc præcipuè *accersunt* purulentiæ vel exulcerationes internæ; infarctus skirrhosi, aliæve viscerum defœdationes. Suboritur ab immodicis profluviis sanguineis, dysenteriâ contumacissimâ, & annoso alvi fluxu; ab ptyalismo diutiùs protracto, diabete vetustiori, sudoribus chronicis, aliisque fluxibus qui à naturali normâ recedunt. Hanc pariunt nonnulla venena, quæ clancularias vitæ struunt insidias. Atrophiæ insuper *obnoxii* censentur hypochondriaci, scorbutici, scrophulosi, &c. ut silentio prætermittamus varios affectus, alibi recensendos, quæ teterrimam maciem impertiri valent. De atrophiâ infantum nil addimus, cùm de eâ suo loco seorsim agere consultius visum fuit.

Utrumque marasmum jam adolescentem concomitari solet *febris hectica* vel lenta, quæ sæpissimè pro morbo essentiali habetur ab imperitis & incautis, qui sanè in morbis intricatioribus præcipuo, vel magis perspicuo hærent symptomati; & nil plus vident: væ sanequidem miseris ægris. Aliis subrepit error circà febrem lentam, quam huncce typum, ante quadragesimum vel sexagesimum diem, à primo cujuscumque febris exordio, nusquàm contrahere falsò sibi persuaserunt. Haud fugit sanè in arte peritos febrem hujusce commatis sæpiùs occurrere, præsertim in melan-

ATROPHIA.

cholicis; quæ non solùm citiùs accedit, sed etiam ante prædictum terminum desinit; adeò ut febris lenta à chronicorum ordine sæpiùs sit expungenda. Cæterùm pro inani circà nomenclaturam controversiâ, nequaquàm dicta habeantur; cùm majoris sit momenti in arte medicâ, ut singulis affectibus proprium indatur nomen; ne ab accepto falso, vel fortuito, commentitium morbum incauti prosequantur; vel incongruæ curandi methodo hæreant.

Ægrè sæpiùs *distinguitur atrophia essentialis, à symptomaticâ*, cùm simili fermè modo procedant, eamdemque faciem præ se ferant. Nec errorem deflectunt solertiores, ni in subsidium veniat accurata morbi prægressi historia; atque omnia, tùm præsentia, tùm præterita signa accuratiori examini subjiciantur. Nihilominùs nonnullas intermissiones plerúmque subit primaria, quæ sanè desiderantur in symptomaticâ. Sub atrophiâ essentiali, de quâ in præsentiarum, tardiores fiunt progressus; nec nisi morbo jam adulto caput exerit febris, quæ serotinis horis paululùm exacerbatur. Diutiùs etiam in hâc specie viget appetitus, & respiratio liberiùs exercetur, quæ tamen in dies difficilior evadit, præsertim in quâvis corporis exercitatione. Nonnulli contabescentes, de doloribus vel quâdam formicatione juxtà dorsum conqueruntur: alii dolorem capitis gravativum, cum aurium tinnitu patiuntur. In pluribus involuntaria fit seminis emissio, tùm per somnum, tùm inter vigilandum; quâ scilicèt sensim collabuntur vires. Intereà appetitus prosternitur, & alvus anteà pigrior ultrà modum solvitur. Hancque diarrhœam, quam vocant colliquativam, plerúmque concomitantur sudores ejusdem indolis; quibus vires ulteriùs exhauriuntur. Facies demùm arida, fœdo vel subviridi pallore inficitur; acuminantur nares, excavantur tempora, retroaguntur oculi, & obscuratur visus; è quibus collectis emergit *facies*, ut inquiunt, *hippocratica*.

Rarò prodeunt enumerata symptomata è *senum marasmo*, cujus invadendi modus vix fit conspicuus; qui etiam essentialis audit: sed licèt lentiùs & tardiùs progrediatur, omnem Medicorum industriam superat; & ægros placidè ad ineluctabile fatum ducit. Nonnulli tamen inter senes tabidos in hydropem exitialem incidunt; alii immani per totum corporis ambitum pruritu nullâ arte compescendo torquentur. Prætereà insipidi fiunt vel exquisitiores cibi, aliæque sensationes ægrè exercentur, vel planè deficiunt: quorum infortuniorum agmen sæpiùs claudit gangræna, quæ non solùm in viscera irruit, sed etiam ad partes externas transmittitur; & hinc in propatulo se sistit; donec senio & macie confecti, tantisque ferendis impares miselli ægri rebus humanis vale supremum dicant.

Haud immedicabilis censetur sub aliâ ætate *atrophia primaria*, vel essentialis, quæ scilicèt à nullâ viscerum labe organicâ contrahitur; dummodò tamen non altas à diuturnitate egerit radices. Nusquàm ultrà septem annos protelari *tabem juvenum*, traditur; quod à vero minime alienum ergà potiorem partem deprehendimus: si tamen pectus inter hocce morbi stadium non afficiatur. Aliud etiam periculum incurrunt juvenes tabidi: nonnun-

quàm scilicèt evenit, priusquàm morbus peroptatam attigerit metam, ut serosa colluvies, tùm in capite, tùm in pectore vel abdomine colligatur: quid ex hocce consortio emergat, nemo non intelligit. *Ominosæ* audiunt, procedente atrophiâ, *febris lentæ exacerbationes*; nec minùs luctuosa censetur febris acuta; quam frequentiorem esse in marasmo symptomatico, quàm in essentiali, per transennam notare juvat. Haud falsum terrorem incutiunt alvi fluxus & sudores colliquativi: infaustum etiam exitum portendunt urinæ oleosæ: vires demùm exhaustæ, cum facie hippocraticâ, præceps minantur exitium. ATROPHIA.

Numerosissimæ sanè prostant *historiæ anatomicæ*, quæ omnes ferè atrophiam symptomaticam respiciunt; adeò ut ex hâcce rerum luxurie pauca duntaxàt eruere liceat; quibus in subsidium veniunt observationes è proprio penu depromptæ. Præter infarctus, purulentias, & siderationes; tumores, hærentias morbosas & stagnationes, quæ passim occurrunt; deprehenduntur pulmones indurati, exsucci, tuberculis vel lapillis fœti, exesi & pleuræ adnati. Cor occurrit aridum & contractum; ac nonnunquàm ulcusculis in ambitu exesum; vel protuberantiis exasperatum. Deteguntur in ejus thalamis, vasisque ipsis adnatis, concretiones, ut inquiunt, polyposæ, & quasi coriaceæ; quibus obstrui videntur præcipua hæc cruoris receptacula. Deprehenduntur præterea infarctus skirrhosi in thymo, pulmonibus, hepate, aliisque visceribus; quæ etiam livore affecta, emaciata & corrugata reperiuntur. In conspectum venit ventriculus skirrhosus, vel erosus: detegitur pylorus contractus, occallescens vel cartilagineus. Occurrunt lien exiguus, durus & quasi osseus; omentum intestinis agglutinatum; mesenterium materiâ quâdam caseosâ vel lapidescente infarctum, purulentum, putridum, & absumptum. Similem labem ostendunt intestina sæpiùs invicem accreta. Annotantur venæ flatu turgidæ; passim occurrit serosa colluvies, quæ medullæ etiam spinali minime parcit: primæ denique viæ haud rarò vermibus scatent. Mirari profectò subit, in quibusdam marasmo denatis, uberiorem adipis proventum in mesenterio, in omento; vel circà alia viscera abdominalia. Nec desunt notatu digna in senio confectis; cartilagines nempè, tendines, ligamenta, arteriæ, valvulæ cordis & duræ matris propagines, ossium instar indurata; ut sileamus de variis aliis læsionibus, quæ ad nostrum argumentum minime pertinent; vel pro atrophiæ producto morboso haberi debent. Coronidis loco addere liceat me vidisse cadaver cujusvis tabidi, qui skirrho in stomacho & pancreate laboraverat, cujus artus, licèt frigidissimi, solitam & integram flexibilitatem servabant.

Raro conducit, ut ad *medelam* deveniamus, venæ sectio: summâ cum cautelâ exhibenda sunt cathartica, si pravæ sordes in primis viis nidulantes hæc expostulent. Quibus præmissis ad resarciendas stomachi vires converti debent clinicorum curæ; aliàs incassùm ad curationem sese accingunt; si hoc viscus, uti sæpiùs evenit, morbi fomitem recondat. Hanc opem præstant stomachica amara & roborantia, in quorum agmine principem

ATROPHIA.

locum sibi vindicant malum citreum, cortex peruvianus, absinthium, gentiana, martialia, & aquæ minerales, horum naturæ participes. His peractis proficuè adhibentur humectantia, demulcentia & temperantia è fonte diætetico depromenda; id genus sunt cremor hordei & oryzæ, sagusium, gelatinæ, jusçula è pullo, cancris fluviatilibus, limacibus & testudine parata; lac, ejusque serum, emulsiones, &c. quæ omnia, si stomachus ferat, præclara obeunt munia. Proindè sedantia, è camphorâ, liquore anodyno minerali, pulvere temperante, &c. petita, omnibus fermè prosunt; sed cautè mercandum cum narcoticis. Ritè sæpiùs succedunt balnea: nonnullis utiles sunt frictus: suum symbolum etiam conferunt epithemata stomachica, si digestiones ægrè perficiantur. Plurimùm postremò conferunt animus ad hilaritatem compositus, aëris mutatio, gratæ exercitationes, equitatio, &c. Nec inutilia censeri debent hæc præsidia ad atrophiam senum, cùm horum beneficio leniatur, vel tardiùs progrediatur: sed ipsis præsertim congruunt analeptica, inter quæ primatum quasi ducit vinum generosum, quo sæpiùs nil præstantius excogitari potest.

HÆMORRHAGIA.

LICÈT de peculiaribus hæmorrhagiis, quæ crebriùs in praxi occurrunt, totidem distinctis capitulis passim actum sit; nonnulla tamen generalia, quæ omnia *sanguinis morbosa profluvia* respicere queunt, hùc colligere haud inconsultum fore cogitavimus; tùm ad vitandam recoctam crambem, tùm ad varia animadvertenda, quæ prædictis capitulis attexere prolixius foret. Sanguinem crebrò erumpere è naribus, bronchiis, stomacho & intestinis; è genitalibus utriusque sexûs, è vasis hæmorrhoïdalibus & cæteris venis varicosis, è dentium alveolis, è vulneribus recentibus, & ulceribus; ac per hasce vias ingens sæpiùs fieri sanguinis dispendium neminem fermè fugit. Huic etiam latici exitum, sed rariùs & parciùs, largiuntur vasa oculos, nares, labia, aliasque oris partes irrigantia. Nonnunquàm demùm prosilit cruor è mammis, umbilico, inguinibus, axillis & artubus; ut de sudoribus sanguineis sileamus. His addere lubet haud rarò reperiri viros qui statis temporibus fluxum menstruum, planè innocuum, per hæmorrhoïdes vel urethram patiuntur.

Juvenes, temperieque sanguineâ vel biliosâ præditi, vegetiores, iracundi & scorbutici, ad largas sanguinis profusiones *proni* censentur: hæmorrhagiæ etiam obnoxii sunt poculis dediti & lautè victitantes. Profluvia demùm sanguinea accersunt aër æstuans & humidus, intensiora studia, labores improbi, &c. *Periculosæ* censentur hæmorrhagiæ pulmonum, stomachi, renum, vesicæ & uteri: minorem metum incutiunt sanguinis profluvia è naribus & vasis hæmorrhoïdalibus, ac nonnunquàm è mulierum

genitalibus; quin potiùs proficua non raro existimantur; præsertim si periodicè recurrant: haud latet enim practicos, varios morbos acutos hæmorrhagiâ narium judicari; adeò ut sanguis sua repagula transiliens pro genuinâ crisi, tunc temporis, haberi debeat; quam prænuntiant pulsus plenus & durus, quædam ponderis sensatio circà orbitas, lacrymatio, sternutatio, narium pruritus, faciei color flammeus, &c. Hæmorrhagia ab ictu, lapsu ab alto, aliâve causâ manifestâ, raro ominosa judicatur: quæ verò catameniorum vices explet, licèt è pulmonibus vel stomacho prodeat, periculo plerúmque vacat. Quoad cæteras; si diuturniores fiant, crebriúsque recurrant, cruore confertim erumpente, habitum œdematosum, hydropem, phthisim, marasmum, &c. post se trahunt. Notare juvat plerosque juvenes hæmorrhagiæ obnoxios ad plethoram esse procliviores; cùm eò plus sanguinis conficiatur, quò plus demitur; quod etiam de plus æquo repetitis venæ sectionibus intelligi debet.

HÆMORRHAGIA.

Nemo nescit quantum periculum incurrant qui citiùs quàm par est hæmorrhagiam cohibent; sed haud omnibus innotescit hujusce cautelæ meta; circà quam cognitu difficillimam asserere minime dubitamus graviora imminere infortunia, tàm ab *intempestivâ sufflaminatione*, quàm à *majori sanguinis dispendio*. Nil sub hisce angustiis certi statui potest à pulsûs vibratione, & ab statu virium; cùm plures etiam vegetiores à parcissimâ sanguinis missione animo linquantur; & nonnulli, si Scriptoribus Medicis sit fides, viginti vel quadraginta libras sanguinis intrà breve tempus, incolumes profundant: sed si hoc stupendo sanguinis fluxu haud è medio tollantur ægri, varii ipsis impendent affectus; quos etiam post se trahunt hæmorrhagiæ ad huncce gradum minime accedentes. Docet quotidiana praxis sanguinis profluvium, accidentale, vel periodicum, spontè in plerisque desinere, & ideò nullam medelam expostulare: sed ubi ultrà modum protelatur, vel crebriùs & inordinatè recurrit, curationi submittitur. *Infantes*, quibus hæmorrhagia familiaris fuit, pectoris morbis sub adolescentiâ esse *obnoxios*; in ætate verò provectâ, ad fluxum hæmorrhoïdalem, affectus spasmodicos, morbos arthriticos, lithiasim, &c. pronos esse, ratum manet apud clinicos.

Sectis cadaveribus hæmorrhagiâ denatorum, vel huic obnoxiorum, occurrunt in capite abscessus alterutrius meningis; sanguis effusus intrà & extrà cerebrum; non secùs ac juxtà medullam spinalem. Reseratum pectus exhibet bronchia sanguine obruta; pulmones contractos, exsuccos, pleuræ annexos, sanguine infarctos, inflammatos, tabo conspurcatos & putridos. Deprehenditur cor mole maximum vel exangue; pericardio nonnunquàm destitutum. In apricum venit hydrops, tùm pectoris, tùm pericardii. Annotantur in abdomine ventriculus effuso sanguine turgens, intestina eodem latice scatentia, contracta & putrida: hepar subalbicans & exangue; maximum, induratum, infarctum & tuberosum, inflammatum, purulentum vel abscessum fovens: lien ingens, purulentus, saniosus, durus & lapidescens: pancreas infarctum & skirrhosum; mesenterium & omentum

HÆMORRHAGIA.

ſimili labe tacta; ſanguis concretus in venâ cavâ; renes ingentes; hydrops abdominalis, &c. Varias genitalium læſiones quæ fovere ſolent hæmorrhagiam uteri, de quâ ſuo loco; aliaſque defœdationes ad hæmoptyſim, ſanguinis vomitum; mictum & alvi fluxum cruentos, de quibus ſub propriis titulis, referendos conſultò prætermittimus.

Præcavetur hæmorrhagia ſæpiùs ingruens, à venæ ſectione, vel admotis hirudinibus. Egregiam etiam in hunc ſcopum opem conferunt refrigerantia & temperantia; nitroſa ſcilicèt, acida vel farinacea, ſerum lactis vel ipſummet lac: ſæpiùs etiam haud infauſtè exhibentur abſorbentia. Sed inertia ſunt omnia *prophylactica medicamina;* ni in ſubſidium veniat recta vivendi norma: exulent ſcilicèt cibi ſale & pipere conditi, vinum & liquores ſpirituoſi, hauſtus caffe, aliaque id genus calidiora, quæ morboſas vaſorum oſcillationes, ſanguiniſque æſtum fovere queunt. Nec omittenda ſunt balnea, quæ cæteris conſentientibus proficuè etiam adhiberi ſolent. Sed aliâ methodo *impugnari* ſolet ingens & præſens *hæmorrhagia:* tùm ſcilicèt conferunt *venæ ſectiones*, quæ tamen certis cancellis contineri debent; cùm ſæpiùs nil proficiant; quin potiùs, vaſis plus æquo exinanitis, morbum exaſperent; imminentes ſcilicèt convulſiones promovendo; vel œdema & hydropem ocyùs accerſendo. Incaſsùm etiam plerúmque adhibentur anodyna, hypnotica & antiſpaſmodica, quorum effectus alioquin incerti, in re ſæpiùs urgentiſſimâ, tardiores cenſeri debent.

Sed *præſentaneam opem* ferunt cucurbitulæ ſiccæ, vincula carpis & malleolis, vel ſuprà genua & cubitos, injecta, frictus in remotioribus partibus; extremorum immerſio in aquam tepidam, &c. Hùc præſertim ſpectant topica *adſtringentia* & *ſtyptica*, ſi ſinat ſedes morbi; lintea ſcilicèt aceto, oxycrato, vel aquâ frigidâ imbuta, cervici, ſcroto, &c. admoventur: nec vetantur ultimo imminente fato, ſtyptica interna; pulvis ſcilicèt HELVETII, ex alumine & ſanguine draconis conflatus; eſſentia Rabel, & alia id genus: ſed cautè cum hiſce adſtringentibus internis, vel externis, mercari expedit; nec intùs ſunt exhibenda, ni in vitæ diſcrimen trahantur ægri. Coronidis loco addere lubet quòd inter adſtringentia externa exquiſitiora, locum obtinet pulvis ſympatheticus, omnibus ſanè notiſſimus; cujus efficacia innumeris experimentis conſtat; dummodò tamen parti affectæ imponatur; ut ſileamus de ejus commentitiis viribus, quas procul præſtare fertur: ad populum phaleras Poſtremò minime prætermittendus eſt *agaricus*, noſtrâ ætate celebratiſſimus, cui vis adſtringens falsò adſcribitur: qui tamen egregiè ſe gerit ad ſiſtendam hæmorrhagiam arteriarum; dùm corpus illud lanuginoſum, vel tomentoſum & obſequioſum ſauciato vaſi debitè admovetur, & congruâ compreſſione coërcetur: ſed inefficax eſt illud præſidium, adversùs hæmorrhagiam narium, de quâ infrà.

PHLEGMONE ET ABSCESSUS.

PHLEGMONE ET ABSCESSUS.

AD tumores externos devenimus, qui licèt in propatulum veniant, haud raro intricatissimæ sunt indolis; inter quos primum locum obtinet *phlegmone;* quo nomine venit hæc prominens inflammatio cuti, corpori celluloso vel subjectis musculis insidens, & certis cancellis coërcita; cujus indolem produnt calor, rubor, dolor, renitentia, vel durities splendori sociata, tensio & pulsatio. Ad phlegmonem proximè accedit erysipelas, cutem duntaxàt obsidens; hinc minùs protuberans, & latiùs serpens. Quoad cæteros *tumores inflammatorios;* bubo, sedem habens in glandulis, magis fastigiatus occurrit: notissimis signis instruuntur furunculus & anthrax: perniones extremis duntaxàt partibus incumbunt: paronychia solos digitos afficit: cæteræ inflammationes ab ambustione, morsu, & puncturâ animalium; à contusione, aliâve causâ manifestâ, facilè à genuino phlegmone distinguuntur. Mos, penès quem jus & norma loquendi, invaluit, ut inflammatio minùs protuberans, vel depressior, latissimo *phlogoseos* nomine veniat; quæ, ut verùm fatear, parùm aut nil discrepat à phlegmone. A causâ in sanguine vel humoribus delitescente *natales* plerúmque sumit *phlegmone;* rariúsque à causâ externâ sobolescit. Febre utplurimùm stipatur, à cujus vehementiâ graviora exsurgunt symptomata, delirium nempè, suffocatio, anxietates, &c. Rudiori modo spectata sub vario schemate se profert phlegmone; genuina enim vel sincera à mero sanguine concitatur; notha verò erysipelatis, œdematis, vel skirrhi particeps se præbet. Legitima, resolutione, vel purulentia utplurimùm judicatur; aliàs in infarctum skirrhosum facessit; vel gangrænâ corripitur.

Aliarum inflammationum instar, *abscessum* vulgò post se trahit phlegmone. Hæc imminet puris confectio, si ad quartum diem increscant calor & pulsatio; si albescat & mollior evadat tumoris, utplurimùm fastigiati, apex: hunc demùm ultrà omne dubium prodit fluctuatio; ni tumens vesicula fellea, de quâ dum de colicâ hepaticâ, abscessûs faciem præ se ferat. Sed pus eò tardiùs elaboratur, quò altiùs immergitur phlogosis; quo in casu nativum colorem servat cutis, & obscurior sanè fit fluctuatio. Innotescere tamen potest abscessus; etiamsi intrà textum partium profundiùs sepeliatur, & digitis minime contrectetur, à doloris cessatione, phlogoseos remissione, aliorumque symptomatum fugâ. Inordinatos rigores & horrores sæpissimè post se trahere abscessus internos, jam suprà notavimus; sed rarò externos concomitantur prædicta symptomata. *Febris*, quæ ab utrisque excandescit, haud ominosa censeri debet; quin potiùs requiritur *ad puris confectionem*, ut sanguis certo impetu feratur; quâ deficiente ægrè perficitur suppuratio; vel tumor skirrhi naturam induit. Sed suis cancellis contineri debet sanguinis velocitas, cujus vehementia non

solùm suppurationi officit; sed etiam gangrænam haud rarò accersit.

PHLEGMONE ET ABSCESSUS.

Periculi expers est phlegmone à sanguinis labe, vel humorum dyscrasiâ minime sobolescens: sed aliter se res habet ubi à cachexiâ, vel viru scorbutico, scrophuloso, aut venereo fovetur. Nemo nescit doloris & caloris subitaneam cessationem, & intempestivam tumoris subsidentiam partibus internis minari. Si tumor sensim indurescat, ægrè in suppuratum abit, vel, uti jam annuimus, ad skirrhum vergit. Gangræna verò imminet, si phlegmone livorem contrahat, & erumpant phlyctænæ ex ejus ambitu. Abscessus prominentes & fastigiati spontè aperiri solent: internos nonnunquàm exhauriri alibi notavimus; quo phænomeno pus sanguini remixtum ad quamvis partem externam irruit, ubi colligitur. Idem fermè evenit ergà abscessus externos, quorum tabum resorptum hepar, pulmones, aliave viscera sæpiùs impetit. Feliciorem nonnunquàm in utrisque abscessibus habet exitum hæc puris translatio; quod intrà sinum massæ sanguineæ oberrans ad renes, intestina, aliave incernicula appellit; quibus egregio naturæ molimine egressum sibi parat. Alius fit puris transitus ab exterioribus ad interiora, vel vice versâ; dum pus scilicèr extùs collectum, ratione moræ, subjectas partes erodit & altiùs immergitur: simili fermè modò materia purulenta intrà pulmones, aliudve viscus latitans, sibi viam cudit ad cutem, ubi fit altera puris collectio; quæ cum priori commercium servat, quod haud citrà costarum cariem in pectore accidit. Prolatis addere juvat, quòd præter materiam purulentam, nunc sinceram, nunc sordidam; varia corpora extranea recondunt abscessus; lapides nempè, aciculas, acus, ossa, spicas, globos plumbeos, vermes, &c. de quibus innumera prostant exempla apud Authores.

A venæ sectione prima est auspicanda *phlegmones curatio*; quam pro inflammationis gradu & febris vehementiâ iterare licet. Alvus per totum morbi curriculum, notissimis præsidiis servetur libera; imò & exhibenda sunt cathartica, si primæ viæ sordibus scateant, aut ægrotantes cachexiâ laborent; quæ aliàs conducunt ad præcavendam metastasim, quâ morbus ad partes internas, maximo ægrotantium damno, transmitti potest. Intereà faustè adhibentur humectantia, refrigerantia & temperantia; serum nempè lactis, aqua hordei vel oryzæ, limonatum, emulsiones nitrosæ, &c. Sed cautè præscribi debent hypnotica, etiam urgentibus doloribus; cùm suppurationi afficere, & gangrænam accersere valeant. Insuper pro re natâ in usum quandóque trahuntur à nonnullis vulneraria, imò & diaphoretica: sed si quid contulisse visa sunt hæc remedia; id fortè minùs auxilio, quàm tempori, vel morbi genio tribuendum esse censemus.

Cæterùm in *topicorum* congruâ administratione versari præcipuum curationis momentum, neminem fugit; quæ ex emollientium & anodynorum, resolventium & maturantium classibus depromi solent. Hæc vel illa seliguntur post benè perspectum tumoris genium, ad resolutionem, vel suppurationem vergens; imò & nonnunquàm utraque immiscere licet, si haud

si haud dilucidè pateat morbi indoles. Cataplasmata è lacte & micâ panis, è radicibus lapathi & althææ, è foliis acetosæ, senecionis, malvæ & verbasci; è caricis pinguibus, mucaginibus, axungiis, oleis, &c. emolliendi causâ conficiuntur. Alia ad resolvendum parantur è floribus chamæmeli, meliloti & sambuci; è farinâ secalinâ, cumino, fenugræco, &c. Cepæ vulgatissimæ & radices liliorum; fermentum vetus, unguentum basilicum, fuscum, aliaque id genus, maturantium compositionem ingrediuntur. Utrisque quandoque immiscentur narcotica, vel opii grana quindecim aut viginti, ubi scilicèt dolores sæviunt: sed cautè admoveri debent hæc postrema, quæ gangrænam accersere queunt. Nec minùs pertimescenda sunt repercutientia, quæ succis inibi impactis lentorem, experientiâ teste, impertiri valent; è quorum inertiâ emergere solet skirrhus.

PHLEGMONE ET ABSCESSUS.

Ubi à benè perspectis traditis signis scitur *abscessum*, solitum maturitatis gradum assecutum fuisse, incunctanter *ferro* vel *caustico* aperiri debet. Haud pro lubitu seligendus alteruter modus, sed à morbi sede, aliisque circumstantiis, hæc vel illa institui debet operatio, de quâ nil addimus, ne falcem in alienam messem immisisse videamur. Si præmatura fiat abscessûs sectio, reliquum curationis tempus diutiùs protelatur, tardiúsque ferruminatur ulcus; si econtrà plus æquo procrastinetur, pus acredinem contrahens foveas nonnunquàm sibi cudit, vicinioresque partes lædit. Quod sæpiùs evenire in faucium & ani purulentiâ, nemo nescit. Sed majorem metum incutit diuturnior puris stagnatio; si haud procul à ligamentis, tendinibus, periosteo & suturis colligatur. Alterius sortis minatur infortunium longior puris mora circà pectus; ejus scilicèt accessus ad organa vitalia; quod pluriès, uti suprà notavimus, evenisse testatur experientia. Curatur ulcus ab evacuato pure emergens maturantibus & detergentibus; unguento scilicèt basilico, mundificativo de apio, fusco, diachylo, aliisque innumeris affinibus. In usum etiam trahuntur emplastrum diapalma, Noribergense, aliaque exsiccantia, si ulcus, luxuriantibus succis, plus æquo madeat. Sed, ut verum fatear, plus ad hoc opus conferunt naturæ vires, quàm artis solertia. De variis morbis primariis è quibus sobolescit phlegmone, qui ideò peculiarem, & sibi propriam medelam efflagitant, nec de skirrho & gangrænâ, quæ post se etiam trahit, & de quibus infra, nil addimus.

ULCUS ET FISTULA.

ULCUS ET FISTULA.

RITÈ diſtinguenda veniunt *ulcera* à phlegmone, eryſipelate, bubone & skirrho ortum trahentia; ab iis quæ prodeunt à vulnere, contuſione, ambuſtione; ab admotis cauſticis, à gangrænâ, &c. Sed alia eſt, vel majoris momenti indagatio: probè ſcilicèt inquirendum, nùm quædam deliteſcat labes in ſanguine & humoribus, qui ſæpiſſimè, uti neminem expertum fugit, viru ſcorbutico, ſcrophuloſo, venereo & cancroſo contaminantur. Scitur *fiſtulam* nil aliud eſſe quàm ulcus ſinuoſum & profundius, cujus aditus fundo plerumque anguſtior occurrit, ob foveas ſcilicèt quas ſibi cudit pus, ſuâ morâ acerrimum. Familiares & notiſſimæ ſunt ani fiſtulæ, & lacrymales, de quibus ſeorſim ſuo loco agere conſultius viſum fuit; quod tamen non impedit quominùs quædam de hâc re generalia & contracta in hocce capitulo, vel obiter, tradamus.

Facillimè ad mutuum contactum ducuntur ulcerum recentiorum à phlegmone ortorum labra, præſertim ſub juvenili ætate, & in iis qui viribus valent; vel florido corporis habitu gaudent: ſed secùs ſe res habet inter provectam ætatem, vel in conſtitutione cachecticâ. *Pertinaciora* ſunt *ulcera* ab eryſipelate, œdemate, vel skirrho prognata. Quantum curantibus faceſſant negotium ulcera ſcorbutica, venerea, ſcrophuloſa, aut cancroſa, nemo ſanè neſcit. Præterea ægrè curantur ulcera narium, oris, mammarum, & genitalium: vix domari patiuntur ulcera putrida, ſordida & verminoſa, quæ pus fœtidum, glutinoſum, cruentum, ichoroſum & ſubviride; vel merum ſanguinem, nonnunquàm uberrimum eructant; quorum labia ſunt inverſa, & hyperſarcoſes, vel carnes luxuriantes, fungoſæ, lividæ, ſubvirides vel nigricantes occurrunt. Omnem fermè curam reſpuunt ulcera phagedænica & fiſtuloſa, quæ oſſium vel ligamentorum carie foventur, ac ſanie oleoſâ & ſubatrâ madent. Haud levem terrorem incutit pus ſanguini remixtum, ni per pulmones, renes vel ſentinam inteſtinalem, feliciſſimo ſanè eventu, egreſſum ſibi paret; quibus tamen incerniculis lethalem labem nonnunquàm impertitur. Maraſmum & febrem lentam ſæpiùs poſt ſe trahunt ulcera antiqua; quæ tamen ſalutaria evadunt in ſenili ætate, ſub quâ, væ illis qui illa exhaurire & ad cicatricem perducere moliuntur; cùm ex hâc intempeſtivâ medelâ pus per hancce viam excerni ſolitum, viſcera impetat, & deleteriam labem ipſis impertiatur; quam exhibent cadaverum extiſpicia.

Hactenùs prolata de ulceribus, *fiſtulas* etiam reſpicere nemini haud obvium: cùm, uti ſuprà notavimus, nihil aliud ſint fiſtulæ quàm ulcera ſinuoſa & cavernoſa, quorum curatio majoribus ſemper premitur difficultatibus; nec plerúmque niſi accedente Arte Chirurgicâ perficitur; cùm medicamina ipſis admovenda, ſi demas injectiones, ad ultimos horum

recessus pertingere ægrè vel minime, valeant. Contumaciores & *curatu difficiliores*, vel planè immedicabiles censentur fistulæ, quæ pertingunt ad tendines, ligamenta, cartilagines, & ossa denudata; quæ hinc semper carie læduntur: haud rarò enim occurrunt inter praxim ulcera fistulosa in inguine, quæ foventur à carie costæ; & circà poplitem à carie capitis femoris; in podice à carie vertebrarum lumbarium; imò & dorsalium, teste Tulpio. Plerúmque vitæ metam ducunt fistulæ in pectoris vel abdominis cavum hiantes; quarum margines, si inconsultâ medicatione occalnerint, incunctanter recruentari debent; ne inopportunâ ferruminatione, lupus, ut inquiunt, in ovili coërceatur.

Eò collimandum in *ulcerum medelâ* ut congruo & sincero pure madeant; quod brevi absolvitur, si optimæ notæ excernatur hicce latex. A sordibus enim quibus conspurcantur, procrastinatur vel omninò impeditur curatio: ideò hisce everrendis danda est opera, ut dein naturæ beneficio, vel debitâ sarcoticorum administratione horum labra ad mutuum contactum ducantur, & coëant. De remediorum ad huncce usum comparatorum efficaciâ, multùm controvertitur apud Medicos: sed hanc litem dirimendam quibus plus otii superest, committimus; cùm illud duntaxat nobis incumbat munus, ut selectiora, longo & feliciori usu comprobata exhibeamus. In horum censu, primum locum sibi vindicant *maturantia* vel *digestiva*, olea nempè hyperici, liliorum & ovorum; styrax, terebinthina, balsama naturalia, balsamum Lucatelli, vel commendatoris; unguentum basilicum & fuscum; emplastrum diachylon, &c. quæ omnia tempestivè adhibita suppurationem fovere videntur. Doloribus, pruritui, & nimiæ ariditati occurrunt emollientia & anodyna; decoctum nempè verbasci & nymphææ, solani & capitum papaveris albi, mucilagines, butyrum & cremor lactis; oleum lini & chamæmeli; cataplasma è micâ panis, aliudve affine; unguentum de althæâ, album Rasis, pompholyx & populeum; ceratum Galeni & emplastrum de spermate ceti; quæ præter assignatas vires, puris etiam confectioni egregiè favent. Inter *detergentia* numerantur decoctum hordei, herbarum vulnerariarum, radicum aristolochiæ, foliorum nucis juglandis, &c. unguentum Apostolorum, & de apio; balsamum viride, & Arcæi, aliaque consimilia; quibus addere licet aquas Bellilucanas, Plumberianas, Baregienses, Montis aurei, Mottenses, aliasque thermales congeneres, quæ cæteris detergentibus palmam fortè præripiunt. Nec despiciebant Veteres aquam calidam simplicissimam, vel è succo radicum althææ impregnatam, quam etiam ad maligna, ut inquiunt, crurum ulcera faustè adhibebant.

Hæc excipiunt medicamina diversæ sortis, quæ uberiori humorum proventui medentur; & hinc *exsiccantia* audiunt; uti cerusa, creta, lithargyrium, tuthia, alumen calcinatum; aristolochia, gentiana, iris florentina; tinctura myrrhæ & aloës, unguentum diapompholygos, emplastrum Noribergense, &c.: nec despicienda aqua golardiana, ceratum vel pomatum saturni, multiplici experientiâ comprobata. Luxuriantibus & fungosis car-

ULCUS ET FISTULA.

nibus occurrunt cathæretica; ſabina nempè, aqua calcis, præcipitata mercurialia, unguentum ægyptiacum, balſamum viride, aqua phagedænica, collyrium Lanfranci, oleum camphoræ, butyrum antimonii, lapis cauſticus vel infernalis, ſigillum eſcharoticum, &c. Superſunt *adſtringentia*, quæ tubulorum oſcula pus eructantia, vel ſanguinem fundentia coarctare valent; quibus viribus pollent roſæ rubræ, balauſtia, equiſetum, cortex granatorum, ſanguinis draconis, bolus, alumen, vitriolum; aqua ſtyptica & *Rabel*; ceratum de lapide calaminari, &c. Proponuntur demùm, tanquàm tutiora adversùs hæmorrhagiam præſidia, ligatura & compreſſio. Suam opem etiam confert AGARICUS noſtrâ ætate celebratiſſimus, qui ſuo molli & flexili contextu hiantibus vaſorum oſculis faciliùs admovetur; & in hoc ſolo, uti jam innuimus, verſantur decantatiſſimæ ejus vires.

Hæc ſunt *topica* quæ à ſanioribus Chirurgis in uſum trahuntur, inter curanda ulcera; ſed haud crebriùs quàm par eſt ſunt admovenda, vel renovanda. Raram enim medicationem vulnerum, poſt MAGATUM, qui de hâc re integrum librum conſcripſit, commendant ſolertiores; non ſolùm ut inhibeatur, quantùm fieri poteſt, aëris acceſſus; ſed etiam ut incœpta ſuppuratio minime turbetur, & ſaluberrimum naturæ opus, arti longè præcellens, à genuinâ normâ minime deflectat. Omnibus exhauſtis præſidiis pharmaceuticis, nonnunquàm profuit, inter tractanda pertinaciora ulcera, cauterium parti oppoſitæ inuſtum: hoc enim diverticulo puris imminuitur proventus ad antiquum ulcus; cujus labra ad mutuum contactum ſenſim accedentia, demùm coaleſcunt; dummodò tamen inculpata ſint ſubjecta oſſa, tendines & ligamenta, quorum caries cicatrici obſtat: ſed plures ambigunt, nùm ſatiùs ſit novum ulcus confodere, quàm vetus ſervare; quod dubium ſolvit ulceris arte parati ſedes, quæ pro lubitu collocatur: poſtremum inſuper certis cancellis coërcetur; dùm aliud longè latéque prorepere valet.

Alia ſuppeditat adminicula *Ars Chirurgica* ad curationem ulcerum calloſorum & fiſtuloſorum, carie implicatorum, vel gangrænâ tactorum. Non ſecùs ac carnes luxuriantes; eſcharoticis abſumuntur occaleſcentiæ, donec ſubjacentes carnes melioris notæ detegantur. Ulcera ſinuoſa injectionibus detergentibus pertractari ſolent: ſed raró conducit hæc methodus; cur ad ſectionem devenire expedit, cujus ope fundum ulceris è quo procedere debet curatio, in apricum venit, & congrua remedia à dilatato & patente aditu excipere valet: aliàs nilum proficiunt, vel exquiſitiora præſidia: ſed de hâc re fuſiùs, dùm de fiſtulâ ani, vel lacrymali, erit ſermo. *Caries* verò impugnari ſolet euphorbio; oſſis, ope inſtrumenti congrui, abraſione; cauterio actuali, aliiſque auxiliis, de quibus ſuo loco. Domatur gangræna profundioribus ſcarificationibus; ſpiritu vini camphorato, aliiſque topicis infrà recenſendis. Ultimum, cæteris inanibus, ſupereſt præſidium ad ulcera cancroſa, cum carie & gangrænâ; partis nempè affectæ extirpatio, vel membri integri amputatio: hæc eſt ſacra anchora; ad quam tamen, niſi omni prorsùs curationis ſpe ablatâ, confugere nefas.

Ulcus et fistula.

Sed ſupervacanea ſunt hæc cujuſvis ſortis auxilia, ſi quâdam *labe congenitâ* vel *adventitiâ* inquinentur ſanguis & humores; ſub cujus ſuſpicione, nil non movendum, ut extricetur cujuſvis deleterii, atrâ ſæpiùs caligine immerſi, indoles; quâ probè notâ, alia incunctanter *ineatur medendi via*. Sed præter virus ſcrophuloſum, venereum & ſcorbuticum; alia ſunt innumera inquinamenta, tùm in humorum maſsâ, tùm in primis viis; vel occurrunt variorum morborum implicationes, ægrè ſæpiùs evolvendæ, quæ ulcerum curationi officiunt; quibus poſthabitis inanem operam ludunt clinici. In immenſum creſceret pagina, ſi recenſendis innumeris remediis internis quæ hùc coincidunt, immoraremur: uſitatiora duntaxàt exhibere expedit; quæ primò circà venæ ſectiones, emetica, purgantia per alvum, aliaque *generalia* verſantur. Congruit ſanè ſanguinis miſſio plethoricis, vel quibus deficiunt conſueta ſanguinis profluvia; quæ aliàs phlogoſi, ulcerum labra, vel ambitum ſæpiùs invadenti medetur. Quid conferant emetico-cathartica, ſi primæ viæ ſordibus, ſeriùs ocyùs ad ſanguinem appellendis, ſcateant; nemini ſanè haud obvium.

His præmiſſis opportunè ſæpiùs exhibentur diluentia & *temperantia*; ſerum nempè lactis, cichorium & borrago, cancri fluviatiles, aquæ minerales acidulæ, &c. Pluribus etiam proſunt demulcentia, cremores nimirùm hordei & oryzæ, vel lacticinia. Haud raro conducunt *depurantia*, lapathum ſcilicèt, fumaria, naſturtium, &c. Nec poſthabenda *vulneraria* & detergentia interna, quæ congeneribus extùs admotis obſecundant; id genus ſunt hypericum, agrimonia, bugula, pervinca, verbena, alchymilla, mel, aqua calcis, balſama naturalia & officinalia, terebinthinæ, &c. quibus adnectere juvat aquas thermales & balſamicas; Bonenſes nempè, Baregienſes, Aquægranenſes, Montis aurei, &c. Egregiè quandóque ſe gerunt medicamina quæ inſenſibilem perſpirationem & ſudores movent, uti china radix, ſalſaparilla, viperæ, antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, &c. In quibuſdam valent abſorbentia: nonnullis opitulantur roborantia. Pluribus proſunt aperientia; imò & nonnunquàm proficuè adhibentur incidentia: hiſce viribus pollere videtur cicuta à clariſſ. Stork celebrata; quæ ſanè, multiplici jam experientiâ teſte, ſummam opem præſtare valet; ſi ulcus cancri naturam redoleat. Norunt ſanè in arte periti caſus qui ſingula hæc remedia expoſtulant; cur huic expoſitioni inhærere haud è re noſtrâ fore putavimus. Poſtremò vetuſtiora crurum, aliarumve partium ulcera in ſenili ætate, curam merè palliativam efflagitare, nemo neſcit: adeò ut, ubi ad cicatricem vergere videntur, ope gentianæ, ireos Florentinæ, cantharidum, &c. omni ſtudio foveri debent. Hoc opus etiam præſtat ſpongia præparata, priùs ſcilicèt ceræ flavæ immerſa & prælo fortiter expreſſa, inibique frigefacta, cujus fruſtum humiditate loci turgeſcens, ulcerum labra dimovet, vel fiſtularum oſcula dilatat.

BUBO.

BUBO.

Hoc nomine insignitur tumor phlegmonodes, fastigiatus, pugni magnitudinem sæpiùs æquans vel superans; dolore, calore & pulsatione stipatus; ac glandulis inguinum, axillarum, cervicis, &c. insidens. Sub diversis speciebus se præbet *bubo*, qui scilicèt nunc *simplex*, nunc *venereus*, vel, *pestilentialis*, audit; quibus addere licet scorbuticum & scrophulosum, qui rariùs inguina obsident. Ad ovi gallinacei molem accedit *simplex*, in glandulis inguinalibus vulgatissimam sedem habens, & raro axillas obsidens. Febrem utplurimùm comitem habet hæc bubonis species, quæ brevi & spontaneâ resolutione sæpiùs judicatur: nonnunquàm tamen pertinacior evadit, & tardiùs ad resolutionem, vel suppuratum vergit: imò & abscessus, qui hinc emergit, difficillimè ad cicatricem perducitur; nec raro in fistulam vix domabilem facessit. Infantes & juvenes, ac præsertim puberes; cùm plus solito crescant in altum, cum quâdam corporis macie, crebriùs invadit bubo simplex; qui aliàs nulli ætati parcit.

Bubo venereus ab impuro congressu prosapiam ducens, ratione molis & diuturnitatis sub vario conspectu se profert: solis glandulis inguinalibus insidet, quarum unam vel plures afficit: ex alterutro, vel utroque latere, ad pugni circiter magnitudinem accedit. Eò faciliùs curatur, quò ad phlegmonem proximiùs accedit: sed secùs se res habet si œdematis vel skirrhi particeps sit; sub quâ implicatione in fistulam sæpiùs facessit; imò & præposterâ medelâ, cancri characterem induit. Pro signo pathognomonico luis venereæ à Chirurgis vulgò habetur hæc tumoris species; quam opinionem cum grano salis accipiendam esse censemus. Minime sanè fallit illud luis indicium, si haud nisi post plures menses & annos, à coitu impuro se prodat; sed ubi amplexus cupidineos presso pede sequitur; nil certi, quidquid in contrarium adducant Authores, arguit; præsertim si opportunâ curatione evincatur. Notare haud incongruum erit, quod sæpiùs eveniat ut *ab stranguriâ*; vel à quocumque urethræ dolore *intumescant glandulæ inguinales;* quas sedatâ vellicatione, vel fugato dolore, brevi subsidere, experientia quotidiana docet: simili ratione glandulæ cervicales vel axillares protuberare solent, à dolore scilicèt oris, vel brachiorum; sed fugaces hice tumores semper à doloris cessatione evanescunt: hinc colligitur hunc glandularum inguinalium infarctum pro bubone venereo perperàm haberi ab imperitis; qui ejus facillimam curationem suis admotis topicis insulsè referunt. Prætereà *bubonis faciem* quandóque præ se fert *hernia cruralis*, quâ incauti etiam decipiuntur; nec desunt qui maximo ægrotantium damno, hunc tumorem intempestivâ sectione aggrediuntur. Maximum tamen discrimen occurrit inter utrumque tumorem; hernia enim cujus basis est angustior sphæram accuratiùs mentitur: insuper tactui

cedit, vel notissimâ arte, ad pristinum situm, repulso intestino, planè obliteratur tumor; quæ sanè nota omne dubium solvit.

BUBO.

Bubo pestilentialis, præter inguina & axillas quibus sæpissimè insidet, è cervice, pectore, aurium viciniis, &c. erumpit. Haud nisi grassante peste se profert; indè patet ejus character. Peculiaribus tamen signis à cæteris distinguitur; phlogosi scilicèt corripitur cutis, cui parcunt simplex & venereus: intensior est æstus; æqualis observatur tumoris ambitus, vel pustulis atris & gangrænosis exasperatus; ejusque basim cingit circulus versicolor. Ubi citissimum incrementum sumit, & brevi in suppuratum abit; pro critico habetur; cùm ex hâc eruptione graviora leniantur symptomata: aliàs nullum levamen præstat: mortem verò minatur, si retrogradum motum patiatur. A benè perspectis hisce indiciis luce clariùs patet harum singularum specierum indoles: sed difficiliùs innotescit typus bubonum scorbuticorum & scrophulosorum, qui alterutrum conspectum mentiuntur, ni in subsidium veniat accurata tùm scorbuti, tùm scrophularum diagnosis.

Parùm discrepat bubonum *curatio* ab illâ quæ phlegmonem respicit. *Simplex* spontè judicatur, vel tralatitiis remediis utplurimùm cedit. Nonnulli tamen occurrunt pertinaciores qui ægrè ab exquisitioribus maturantibus, vel ab ipsismet admotis cucurbitulis domari patiuntur. Bubonis *venerei medela* venæ sectione est auspicanda; accedentibus cæteris generalibus phlegmoni dicatis, ut à depletis vasis partes infarctæ flexiliores & obsequiosiores evadant. Intereà pro vario tumoris statu adhiberi solent emollientia, resolventia & maturantia. Instar omnium habetur cataplasma lacte & micâ panis paratum, quod quævis naturæ molimina egregiè juvare valet: ejus vices interdiù supplet emplastrum diachylum cum gummis, si domo egredi cogantur ægri; cujus usus protelari solet etiam aperto abscessu. Similibus imò & præstantioribus viribus gaudet unguentum fuscum. Sed inutilem operam ludunt hæc topica, si tumor sit indolens, & hinc ad suppuratum minime vergat: tùm ad aliam methodum se conferre expedit; admoventur scilicèt cucurbitulæ siccæ, vesicatoria vel ipsummet causticum; quorum præsidio, in motum acti inibi impacti succi, & concitatæ vasorum oscillationes, puris confectioni favent. Ubi verò prædictis auxiliis morem gerens tumor in suppuratum abit, danda est opera ut ad triginta vel quadraginta dies proteletur hæc purulentia. Hâcce cautelâ declinari potest imminens lues venerea; ad quem scopum etiam venit hydrargyri usus tàm externus, quàm internus; celebrantur enim per totum curationis stadium frictus circà tumoris ambitum, cum unguenti neapolitani refractâ dosi; vel admovetur emplastrum de Vigo: intùs exhibentur panacea, mercurius dulcis, aliaque mercuralia officinalia, ad huncce usum parata. Confert, sub hâcce curandi methodo, cautus blandiorum catharticorum usus; præsertim si immineat ptyalismus. Sed incassùm hæc omnia adhibentur remedia, si ulcus in fistulam facessat, vel skirrhi naturam contrahat; quod infortunium pro signo luis venereæ haud

BUBO.

insido haberi debet; adeò ut ad solitam hydrargyrosim confugere necessum sit; cui etiam nonnunquàm obsurdescit bubo skirrhosus, cancri naturam redolens: tùm sanè in solâ extirpatione versatur salutis spes; dummodò tamen sinat sedes morbi: aliàs soli curæ palliativæ inhærendum.

Haud minùs conducit suppuratio inter tractandum *bubonem pestilentialem;* imò &. expedit ut integra absumatur glandula. Bubonum merè phlogodeorum suppurationem promovent cataplasmata emollientia, & maturantia vulgatiora: cæteris magis congruit emplastrum diachylum: illi phlebotomo aperiuntur; his admovetur lapis causticus; ubi debitam maturitatem adipiscuntur. Non secùs ac in bubone venereo, diù etiam protelari debet purulentia, ad quam juvandam opportunè admoventur unguentum basilicum, & de althæâ, balsamum Arcæi, &c. Nil de cæteris præsidiis, suprà traditis, addimus; ne crambem repetitam apponere videamur. Quod ad bubones *scorbuticos* & *scrophulosos* spectat; nullum est dubium quin horum cura externa, methodo generali & vulgatiori submittatur; sed præcipuam opem conferunt remedia interna, de quibus satis superque dùm de scorbuto & scrophulis: incassùm enim ad horum curationem se accingunt Chirurgi, ni virus morbosum in massâ sanguineâ latitans, opportunis vel specificis auxiliis priùs subigatur.

CARBUNCULUS vel ANTHRAX.

Alterutro nomine, à carbone desumpto, pro lubitu insignitur *tumor inflammatorius & gangrænodeus*, saturatè rubens & splendens, æstu intensiori & dolore molestus, plus minúsve protuberans; sed utplurimùm depressus. Hunc sæpiùs præeunt vel concomitantur pustulæ igneæ ardentissimæ, sæpiùs numerosæ, quæ angusto temporis spatio nigricant, vel sphaceli notam præ se ferunt. Tumoris basim cingit areola, nunc flammea & splendens, nunc livida & subatra; è quâ nonnullæ erumpunt phlyctænæ. *Sphacelus*, qui hujusce tumoris characterem præbet, brevi stupendum incrementum sumit, ni notissimâ arte coërceatur. Nil quandóque in conspectum venit præter pustulas phlogodeas, ardentes & vesiculares, basi vix prominente hærentes, quæ brevi ad siderationem vergunt. Notare, per transennam, expedit quòd ejusdem fortè naturæ sint hæc exanthemata gangrænosa, quæ variolas & febres malignas sæpiùs comitantur.

E præfatis patet carbunculum, suppurationis nescium, in sphacelum abire, in quo, uti jam innuimus, versatur hujusce tumoris schema. Ab *eschara* vel crustæ illius sideratæ prolapsu emergit ulcus, veluti ab admoto caustico inustum, & ægrè ad suppurationem vergens. Nemo nescit *carbunculum* inter *pestis & febris malignæ signa* numerari; febrem intensiorem plerúmque promovet hæc eruptio; gravioraque symptomata post se trahit;

hit; ſub quibus circumſtantiis ominoſa cenſeri debet hæc eruptio; præſertim ſi faciei, cervici aut pectori incumbat: nec minorem incutit terrorem, ſi partibus glanduloſis, aponeuroticis vel membranaceis inſideat: lethalis demùm audit, ubi in ore, vel pharynge ſedem habet. Inſuper viſcera hâc labe haud immunia eſſe docet autopſia anatomica; etenim reperiuntur carbunculi in ſtomacho, tubo inteſtinali, renibus, veſicâ, &c.

Carbunculus vel anthrax.

Pro carbunculo habetur quædam *furunculi ſpecies*, vernaculè dicta *Charbon Provençal*, citiſſimè increſcens; cujus apex brevi nigricans, in eſcharam faceſſit. In Galliâ Narbonenſi quaſi endemius, nullâ plerùmque febre ſtipatur hic carbunculus, qui nonnunquàm depreſſus occurrit; vel nil aliud præbet præter phlyctænam è centro areolæ inflammatæ & ſplendentis erumpentem. Levem incutit metum hic tumor prædictæ regionis incolis; etſi tamen periculo minime vacat; cùm haud deſint exempla nonnullorum ſolâ prædictæ eruptionis ſævitie interemptorum. Ominoſus præſertim cenſeri debet carbunculus provincialis, ſi retrogrediatur; quod infortunium ſub cæteris anthracis ſpeciebus, præſertim ſæviente peſte, pro lethali planè habetur.

Eò redit præcipua indicatio, ut *incunctanter coërceatur gangræna*, & è carnibus ſanis excutiantur aduſti eſcharæ lobi. Celebrantur in hunc finem ſectiones per phlebotomum, vel *ſcarificationes* ad vivum; quibus imponitur cataplaſma è micâ panis, aliudve emolliens: nonnunquàm renovari debent prædicta vulnuſcula, inter quæ opportunè admovetur cauſticum; ut hoc naturæ opus eſcharæ deceſſum moliens celeriùs abſolvatur. Hùc coincidunt cataplaſmata maturantia & antiputrida, quorum compoſitionem ingredi ſolent theriaca, unguentum baſilicum vel Ægyptiacum, piper, &c. Nonnulli ipſis immiſcent pulverem lapidis cauſtici, vel vitrioli cærulei; nec incongrua eſt hæc methodus; egregiam etiam opem præſtat butyrum antimonii ad promovendum eſcharæ delapſum; ni ſatiùs ſit illam ſcalpelli beneficio auferre. Pertractatur ulcus à caſu cruſtæ ſideratæ relictum, unguento Ægyptiaco, vel mundificativo de apio, balſamo viridi Metenſium, aliiſque id genus digeſtivis & detergentibus; quibus immiſceri ſolent antiſeptica, ſi immineat gangræna: hanc opem etiam conferunt aqua vitæ camphorata, tinctura myrrhæ & aloës, aqua phagedænica, balſamum Arcæi, unguentum de ſtyrace, aliaque affinia ſolertiorum praxi comprobata. Ab uſu fermè receſſit *cauterium actuale*, quondam familiariſſimum, quod, neſcio quo fato, eviluit; licèt à celebrioribus practicis inter præſtantiora adversùs gangrænam auxilia numeretur. Remedia verò interna, de quibus ſatis ſuperque, dùm de peſte & febre malignâ, conſultò prætermittimus.

Carbunculi Gallo-Provincialis curatio ſimplicioribus peragitur. Nonnunquàm confert venæ ſectio; nec inanem opem præſtant cætera præſidia generalia. Haud deſpicienda cardiaca quæ pluribus prodeſſe experientia quotidiana teſtatur: ſuas laudes etiam merentur topica ſuprà tradita. Sed in potiori ægrorum parte, omne fert punctum cataplaſma è lacte, micâ

Carbunculus vel anthrax.

panis & ovi vitello paratum ; aliudve emolliens & maturans ; si tumor ad suppurationem vergat. Ubi verò topicis emollientibus & digestivis haud morem gerit tuber, ad efficaciora devenire licet : tùm scilicèt celebrantur scarificationes ; in usum vocatur butyrum antimonii ; vel cætera adhibentur cathæretica, suprà laudata ; quibus opportunè admotis, vel reluctante naturâ, promoveri solet suppuratio.

FURUNCULUS ET AFFINES.

VARIOS tumores parùm ab invicem discrepantes, furunculum nempè, epinyctidem & terminthum, complectimur, ut unâ eâdemque fideliâ plures dealbemus parietes Nemo non novit *furunculum*, *(le Clou)* cujus diversa est moles. Calore & dolore utplurimùm stipatur hic tumor, corpori adiposo insidens ; nunc solitarius & ovi columbini molem sæpiùs superans, nunc stipato quasi agmine prodiens ; aliàs uno curato, alter erumpit. Horum sævitie nonnunquàm torquentur ægri, noctesque ducunt insomnes. Furunculus tardè quandóque in suppuratum abit, & ægrè rumpitur abscessus ; cùm concrescat in plerisque pus, & in spissam, tenacemque materiam, nostratibus *bourbillon*, facessat ; quâ sub filamentorum, vel ellychniorum alborum facie, expresâ, relictum ulcus brevi impletur, dummodò furunculus ad benignos, ut inquiunt, referatur. Sed alius haud infrequens occurrit *pravæ indolis*, qui febre stipatur, gravioraque quandóque accersit symptomata : huncce typum adsciscunt *furunculi scorbutici* & *venerei*, longè contumaciores, qui tantam in nonnullis sævitiem exercent, ut convulsiones promoveant.

Epinyctis tuberculum audit rubrum vel lividum, dolore molestissimum ; basi inflammatæ succrescens, fabæque magnitudinem haud rarò superans. Tardior fit epinyctidis spuria maturatio, quæ rarò sincerum pus, sed sæpiùs laticem ichorosum, vel meram saniem præbet. Sæpiùs confestim erumpunt hæ pustulæ, tùm mole minores, quas papularum variolosarum instar, circà claviculas observasse memini. In hoc versatur hujusce tumoris schema, ut decumbentes invadat, & noctu præsertim sæviat & invalescat ; qui aliàs spuriam suppurationem molitur ; etsi, non secùs ac furunculus, *periculo* plerúmque vacat. Aliud occurrit, inter praxim, tuberculum ad epinyctidem accedens, quod *terminthus* audit apud Scriptores, nomine ducto à terebinthi fructu, cujus formam & colorem atro-virescentem æmulari videtur. Tibias subtumidas obsidere solet terminthus, qui epinyctidis instar, phlegmonodeam indolem præ se fert ; & nil in spontaneâ maturitate, post delapsam crustam squamosam, præter pus ichorosum præbet. Hæc tubercula haud sanè infrequentia, latissimo furunculi nomine ab imperitis salutantur. Nil mali portendunt,

ſi ſua percurrant tempora ; ſed haud levem metum incutere debet horum retroceſſus.

FURUNCULUS ET AFFINES.

Pauca remedia efflagitat *furunculus :* omnem ferè implent paginam emollientia & digeſtiva è præparatis officinalibus deprompta ; unguentum nempè fuſcum, emplaſtrum diachylum cum gummis, de ſpermate ceti, Abbatis de Grace, aliaque id genus innumera, quorum uſus ad abſolutam curationem protelatur. Si à doloribus acerbiſſimis incandeſcat febris, mittendus eſt ſanguis, & præcipienda veniunt diluentia & temperantia ; quibus præſidiis ſubjungere juvat cataplaſmata emollientia vulgatiora, ſuprà laudata ; inter quæ minime deſpicienda acetoſa ſemicocta, & cataplaſmatis inſtar contuſa & ſubacta. Licèt furunculi purulentia tardiùs, uti jam inculcavimus, promoveatur, ſponte plerùmque aperitur abſceſſus ; cur fit ut raro phlebotomo, vel cauſtico opus ſit. Sed aliud medentibus incumbit munus ; ut ſcilicèt recidivæ familiariſſimæ occurratur ; in hunc ſcopum præſcribuntur refrigerantia & depurantia : nonnunquàm etiam conducunt diaphoretica, vel catharticorum blandiorum uſus. Conferunt inſuper lacticinia, aquæ minerales, &c. Nec omittenda balnea, ut de remediis antiſcorbuticis & antivenereis, quæ omnium vota explere valent, ſileamus.

Similibus topicis curari queunt *epinyctis* & *terminthus :* raro tamen adhibentur adversùs epinyctidem, eò quòd puſtulæ in pleriſque numeroſæ, latiùs ſe ſpargunt ; cujus ratione, aliâ methodo pertractari ſolent : pomata ſcilicèt, vel unguenta demulcentia, linimenti inſtar, duntaxàt admoventur ; vel merus cremor lactis uſurpatur ; quorum præſidio compeſcuntur dolores ; donec ſpontaneo naturæ motu ſuum curriculum compleverit prædictus morbus. Sed aliud curantibus impendet munus ; ut ſcilicèt ad cauſæ internæ medelam ſeſe accingant ; cùm à ſanguinis vel humorum labe proſapiam plerùmque ducere has tuberculorum ſpecies, apud omnes in confeſſo maneat. Ideò probè inquirendum, nùm deliteſcat in maſsâ ſanguineâ, virus ſcorbuticum, venereum, aliudve diverſæ naturæ ; ut debitis & congruis præſidiis impugnetur.

Œdema et emphyzema.

ŒDEMA ET EMPHYZEMA.

Nemo nescit *œdema* (nostratibus *infiltration*, *enflure*, ou *bouffissure*,) tumorem esse plerumque latissimum, mollem & digitis prementibus cedentem, horumque vestigia aliquandiù retinentem, ac doloris expertem: sed alia occurrit rarior œdematis species, vulgatioris instar cuti concolor, renitens & doloris particeps, cui prementes digiti, nullam foveam relinquunt: nec alterius esse indolis hanc intumescentiam œdematosam, hystericis familiarem, quæ potiùs suras quàm pedes afficit, conjicere licet. Œdema nunc circumscribitur; hanc scilicèt vel illam partem invadit; faciem putà, palpebras, manus, brachia, pedes, crura, &c. nunc totum corporis habitum sub *leucophlegmatiæ* nomine occupat. Affectum qualemcumque œdematosum post se trahunt morbosa & immodica sanguinis profluvia, febres intermittentes pertinaciores; variique alii morbi, tùm acuti, tùm chronici. *Promovetur* intumescentia œdematosa à ligamine & compressione: tumet enim sæpiùs facies à parotidum infarctu; ingurgitantur prægnantium crura ab uteri incremento: eumdem effectum edunt viscera obstructa, vel mole majora; quæ impediunt quominùs sanguis ex inferioribus redux liberè suum circulum absolvat.

Nullius *periculi* est particeps, & sponte desinit œdema à causâ fugaci prognatum; sed secùs se res habet, si cuivis morbo chronico natales debeat, vel à viscerum labe foveatur; sub quibus circumstantiis imminet anasarca, vel hydrops pectoris & abdominis. Diù sanè & citrà molestiam in eodem fermè statu perstare valet *tumor crurum œdematosus*; præsertim si à decubitu horizontali, vel calore lecti evanescat: aliàs à majori infarctu tantum incrementum assequuntur crura, ut phlogosi erysipelaceâ nonnunquàm corripiantur; quæ, accedentibus *phlyctænis*, gangrænam minatur. Phlegmones, erysipelatis & skirrhi nonnunquàm particeps observatur œdema: quid sit metuendum ex hisce implicationibus, nemo non intelligit.

Emphyzema (gallis *boursouflure*) audit tumor cuti concolor, flatulentus, qui peculiari elatere resiliens prementibus digitis minime cedit; vel compressus illicò se restituit. In quibusdam partibus, exilioribus membranis instructis, nonnihil diaphanum videtur emphyzema; quale deprehenditur in palpebris, & crebriùs in præputio & labiis pudendorum muliebrium, undè *crystalline* à nostratibus audit hic genitalium tumor, aqueum laticem præsertim recondens; qui aliàs nonnunquàm rubet, inflammationisque notas præbet. Per totum corporis habitum nonnunquàm diffunditur emphyzema; ab altè scilicèt inflicto pectoris vulnere; vel post febrem malignam, aliumve graviorem morbum: nec sub hisce circumstantiis periculo vacat hæc intumescentia, quæ aliàs levem metum incutit. Sed alii occurrunt tumores flatulenti & aquosi, ab emphyzemate plurimùm discrepantes,

hydatides nempè & *phlyctænæ* quæ obſervantur in eryſipelate; ab imminente gangrænâ; poſt ambuſtionem vel admotas cantharides; ab iteratâ compreſſione, &c. Verum quidem eſt quod ex emphyzemate palpebrarum & utriuſque ſexûs genitalium ſæpiùs erumpant prædictæ veſicæ; in quibus aër ſincerus reconditur. Quæ ideò ritè diſtinguuntur ab emphyzemate, quod nil aliud eſt, quàm infarctus flatulentus.

ŒDEMA ET EMPHYZEMA.

Œdema à causâ fugaci, vel accidentali ortum, nullam *medelam* expoſtulat: ſed aliter ſe res habet, ſi à pravâ ſanguinis & humorum diatheſi, vel à quâlibet viſcerum labe proſapiam ducat; cui tùm nullâ morâ, proſpiciendum. Conducunt ſub hiſce caſibus ſtomachica & roborantia; juvant purgantia hydragoga; conferunt diuretica, ſudorifica, aliaque medicamina, ſuprà tradita, interna, in colluvie ſeroſâ adhiberi ſolita. Suam opem etiam præſtant topica reſolventia & tonica; decoctum nempè vinoſum abſinthii, ſalviæ, roriſmarini, florum ſambuci & baccarum juniperi, aqua vitæ, lixivium cinerum ſarmentorum; ſpiritus ſalis ammoniaci, aqua calcis, aliive fotus, quos ingrediuntur roſæ rubræ, balauſtia, alumen, globulus martialis, &c. Summas laudes merentur folia ebuli & ſambuci cum ſpiritu vini contuſa & cataplaſmatis inſtar admota. Ad crura œdematoſa, nonnullis proſunt tibialia è pelle caninâ parata; vel deligatio ſolerti manu ducta, quâ pedes & tibiæ æquali preſſioni ſubmittuntur. Si demùm ſit ingens crurum intumeſcentia, adeò ut gangrænæ periculum immineat; celebrantur ſcarificationes, quæ ſtagnanti latici exitum largiuntur: hæc foveri ſolent vulnuſcula aquâ vulnerariâ & aquâ vitæ camphoratâ; ſi quædam appareant gangrænæ indicia; cui ſanè proclives cenſentur ſiphylitici, ſcorbutici & ſcrophuloſi. Ubi verò phlogoſeos, eryſipelatis, vel ſkirrhi particeps annotatur œdema; hujuſce implicationis habendam eſſe rationem, nemo vel rudis & inexpertus, non intelligit.

Parùm diſcrepat ab hactenùs traditâ, *emphyzema curandi* methodus: proficuè ſcilicèt extùs adhibentur aromatica reſolventia & diſcutientia; inter quæ efficaciora cenſentur ſalvia, roſmarinus & lavendula; feniculum, aniſum & anethum; flores chamæmeli & ſambuci; aqua calcis ſimplex, vel ſale ammoniaco impprægnata; ſpiritus vini camphoratus; emplaſtrum de baccis lauri, &c. Hùc etiam pertinent adſtringentia; roſæ nempè rubræ & balauſtia, ſumac, alumen, &c. Ubi vulnere implicatur emphyzema, debitâ preſſione, vel opportuno frictu, aër inibi ſtagnans abigi valet: in hunc finem etiam celebrari queunt ſcarificationes; ſed haud omnibus ſuccedunt hæc tentamina. Remedia verò interna, quæ minime poſthaberi debent, circà cathartica, diuretica, diaphoretica, tonica, aliaque ſuprà allata, verſantur.

Skirrhus et Cancer.

SKIRRHUS ET CANCER.

Neminem fermè latet *skirrhi* nomine designari hunc tumorem tardè procedentem, durum, renitentem & indolentem; qui cartilagineam, vel lapideam, duritiem nonnunquàm assequitur. Glandulis sæpissimè insidet; aliàs incerta est ejus sedes. Præter enim mammas ad hunc affectum proniores; palpebras, os, cervicem, axillas, inguina & testes sæpissimè *invadit* hic tumor; qui etiam dorsum, abdomen, coxas, &c. occupat: ut sileamus de skirrhis internis vulgatissimis, quæ hùc minime spectant. Phlegmonem, bubonem, œdema, aliosque varios tumores haud raro skirrhi naturam induere, suprà notavimus. Inter morbos *pertinaciores* recensetur skirrhus; annosus præsertim, ac in ætate provectâ omnem curationem respuit: sed major subit sanitatis spes in juvenibus & pueris. A viru venereo, scorbutico & scrophuloso prosapiam sæpiùs mutuatur hic infarctus; qui melancholicos cachexiâ atrabilariâ laborantes, vel mœrore & tristitiâ affectos invadere solet; qui etiam à contusione quandóque progerminatur. Leve incommodum parit; ubi nullius est doloris particeps, cutisque nativum servat colorem; ni tamen mole ingenti, vel situ, molestus evadat. Sed si accedant phlogosis, pruritus & dolor, in cancrum facessere solet; quam infaustam mutationem sæpissimè promovet intempestivus maturantium & topicorum stimulantium usus.

Tumoris cancrosi, quem *occultum* vocant, characterem produnt color cæruleo vel atro-lividus; insolitum & citissimum protuberantiæ incrementum, cum inæquali superficie; venæ circà latera repentes magis conspicuæ, varicosæ, sanguineque atro turgidæ, quæ nonnunquàm peculiari situ chelas cancrorum æmulari videntur. Horumce indiciorum agmen claudit pruritus & dolor plerúmque pulsativus. Alia est cancri species, cujus scilicèt exordium sub tuberculi, pisi vel fabæ magnitudinem vix superantis, formâ resistit; qui tumor exiguus & indolens diù in eodem statu perstat; vel lentissimum incrementum sumit; adeò ùt de eventu parùm sint solliciti ægrotantes; nec de illo magis curant inexperti clinici; donec inter has fallaces inducias pristinam faciem exuat hic tumor; ab accedentibus scilicèt subitaneo incremento, dolore, aliisque traditis signis; quibus in propatulum venit *genuinus cancer*.

Intereà tumor colore livido perfusus variis rimis dehiscit; & humorem ichorosum acerrimum eructat, qui vicinas partes exedit & depascitur. Hinc emergit ulcus, quod *cancer manifestus* audit; antehàc occultus vocitatus. Longè latéque prorepit prædictum *ulcus*; cujus labia sensim occallescentia fœdum in modum invertuntur, ac dolores in dies exsurgunt atrociores. Fœtorem postremò cadaverosum spargit hoc *sordidum ulcus*, è quo manans *ichor* tantâ virulentiâ donatur, ut etiam admota lintea exurat,

Nunc tardè, nunc ocyùs propagatur ulcus cancrosum, cujus fundus carnes luxuriantes & fungosas præbet; & margines versicolores, horrendo sanè conspectu, tument & invertuntur. Insuper viciniores partes confodendo; vasa occurrentia erodit; hinc emergunt hæmorrhagiæ nullâ sæpiùs arte sistendæ, ideò lethales. Quantùm defœdetur facies ab ulcere cancroso, quod *noli me tangere* vocitant, nemo nescit. Omnibus etiam innotescit *ulcus tibiarum* phagedænicum, quod *lupi* nomine insignitur, ob voracitatem quâ vicinas carnes depascitur. Intereà *febris lenta*, quam comitem habet ulcus cancrosum ad certum gradum provectum, molestissimas exacerbationes subit: hanc excipiunt marasmus, vel hydrops; quæ infortunia misellos ægrotantes ad ultimam rerum lineam ducunt. Præter infarctus phlegmonodeos, skirrhosos & scrophulosos; aliæ annotantur læsiones primo conspectu leviores, quæ cancri naturam induere queunt; tubercula nempè simplicissima, de quibus suprà; verrucæ, tumores anomali, ulcera vulgatiora, &c. Ad plures annos, citrà ingens incommodum, protelari potest ulcus cancrosum; sed ubi altas egit radices, tantam sævitiem exercet, ut doloribus atrocioribus confecti ægrotantes, vel hisce diutiùs ferendis impares, mortem exspectatissimam efflagitent.

Skirrhus et cancer.

E præhabitis colligere licet satiùs quandòque fore ab omni curatione abstinere; præsertim si annosus *skirrhus* altas egerit radices; vel cùm cachexiâ senilive ætate implicetur: aliàs haud incongruum videtur *nonnulla experiri remedia*; etsi exquisitiora nil plerùmque proficiunt. Ideò præmissis generalibus, temperantia & depurantia in usum trahi solent; serum nempè lactis, cichorium, lactuca, borrago, agrimonia, fumaria, nasturtium & lapathum. Suas laudes etiam merentur aperientia, nimirùm aselli, bruscus, asparagus, eryngium, & rubia tinctorum; nitrum, sal Glauberi, arcanum duplicatum, tartarus martialis: hæc excipiunt diaphoretica & incidentia; uti saponacea, antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, æthiops mineralis, aquila alba, remedium *Rotrou*; & id genus alia, quæ tamen eâ lege præscribi debent, ut sanguis & humores longo diluentium usu priùs imprægnentur, vel restinguatur horum æstus; atque solidorum contextui debita concilietur flexilitas; aliàs ab hisce stimulantibus irritari possunt crabrones. Suprà traditis incidentibus addere licèt remedium à clarif. VAN-SWIETEN promulgatum & celebratum adversùs tumores skirrhosos & cancrosos, mercurium nempè sublimatum, qui ad granum dimidium in unciâ unâ spiritûs frumenti; cujus solutionis cochlear manè & serò exhibetur. Nonnullis insuper prosunt absorbentia: cautus laudatur catharticorum usus; foliorum nempè orientalium, mannæ, rhei, salis epsomensis & rupellani, magnesiæ, pulveris cornachini, &c.

Omnibus hisce remediis palmam fortè præripiunt *lacticinia*; si excipias aquas minerales, tùm frigidas, tùm thermales, Vallenses nempè & Forgienses, Vervonenses & Borbonienses, Plumberianas, Vicienses, Montis aurei, Aquægranenses, Bellilucanas, Baregienses, &c. quæ egregia munia obire valent. Licèt intùs exhibeantur, vel sub formâ balnei, fotûs &

SKIRRHUS ET CANCER.

irrigationis admoveantur. Nec despici debet horum lutum, cataplasmatis instar admovendum; illud præcipuè aquarum Amandinarum, tanquàm efficacius à nonnullis celebratur: suum symbolum denique conferunt balnea domestica. De medicaminibus internis lui venereæ, scrophulis, aliisque morbis primariis, è quibus skirrhus prosapiam sæpiùs ducit, nil addimus; cùm de illis satis superque alibi.

In subsidium vocari debent *medicamina externa*, internis obsecundantia. Primatum sanè ducunt resolventia, quibus opportunè sociantur emollientia, ut horum beneficio, illa altiùs penetrare valeant. In hunc scopum adhiberi solent cataplasmata è micâ panis; ex herbis emollientibus, & farinaceis parata; emplastrum de mucaginibus, saponaceum, diachylum cum gummis, diabotanum, de cicutâ, & de Vigo; unguentum mercuriale, &c. Si accedant dolor & pruritus; opportunè adhibentur unguentum nutritum, & pompholyx; quibus nonnulli addunt opium; quocum tamen cautè mercandum, ne infringantur vasorum vires ad resolutionem apprimè necessariæ; & impacti succi tenaciores evadant. Aliquam opem præstare valent frictus leviores, vapor aquæ tepidæ, vel aceti conflagrati; suffitus sulphuris, cinnabaris, &c. datâ operâ, ne horum postremorum fumus pulmones lacessat. Sed angue pejus fugienda maturantia, quorum actione tumores skirrhosum sæpiùs in cancrum facessere, experientiâ constat. Si demùm inertia deprehendantur hactenùs prolata remedia, ad *extirpationem*, si sinat sedes morbi, nec obstent vires, confugere nil vetat.

Parùm differunt *remedia interna cancro* tùm occulto, tùm manifesto *congrua*, à jam traditis in skirrhi curatione adhibendis; quæ scilicèt versantur circà diluentia & temperantia, diaphoretica & aperientia, incidentia, cathartica & absorbentia; quibus addere licet demulcentia, lac nempè & ejus serum, ptisana è radicibus althææ, fragariæ & nymphææ; juscula pulli & carnis vitulinæ; cremores hordæi, oryzæ & avenæ; sperma ceti, &c. Nec improbantur sævientibus doloribus narcotica; laudanum nempè, diacodium, guttæ anodynæ SYDENHAMI, &c. Sed futilia hæc omnia sunt remedia, ni cancrum extùs impugnetur; hoc opus, hic labor est: omnes enim Auctores, ab HIPOCRATE numero ducto, quamvis *curationem* externam, *palliativam* excipias, reformidant; non sanè inconsultò, cùm infelicem exitum sæpissimè habuisse hæc tentamina experientiâ quotidianâ constet. Etenim nemo nescit quòd ab admotis emollientibus, resolventibus & maturantibus in aliis tumorum speciebus summè conducibilibus, sæpiùs exacerbetur tumor cancrosus. Nùm tamen in rerum naturâ nullum occurrat præsidium, quod solerti manu tractatum, hunc horrendum morbum domare queat? minimè constat: hinc nusquàm vituperanda est hæc indagatio, nec vetari debent cautæ periclitationes, præsertim si nulla pateat alia medendi via. Ideò ubi quædam superest sanitatis spes, nil omittendum eorum quæ profutura videntur, adversùs morbum qui seriùs ocyùs ad libitinæ rationem ducit; cùm satiùs videatur sub hisce angustiis anceps experiri remedium, quàm nullum; dummodò tamen, uti jam innuimus, quædam

quædam elucefcat curationis fpes. Hoc docent nonnunquàm profpera agyrtarum & circumforaneorum arcana: temeritatem enim fæpiùs efficere, quod prudentia nequiverit, nemo nefcit.

SKIRRHUS ET CANCER.

Hæc præfertim intelligi debent de *cancro exulcerato*: quod verò occultum fpectat; nùm ab omni curatione abftinere præftet? jure dubitandum; cùm diutiffimè fæpiùs geftetur prædictus tumor citrà ferè moleftiam; qui aliàs ab appofitis remediis utplurimùm efferatur, & brevi in ulcus fœdiffimum abit; fub quo ftatu varia experiri remedia haud incongruum fanè videtur; cùm plura proftent curationis exempla: ulcus enim cancrofum nafi planè curatum vidiffe memini à quodam empirico, cujus arcanum nil aliud erat quàm pulvis fabinæ, quo infpergebatur ulcus. Equidem varia funt medicamina, quæ, fi Scriptoribus fit fides, feliciffimo fucceffu ufurpari queunt; fabina nempè, alliaria, illecebra, abfinthium, geranium robertianum, &c. quibus addere licet eryfimum extùs admotum, & intùs exhibitum, quod à pluribus, penès quos fit fides, fummè deprædicatur. Nonnulli fummis etiam laudibus extollunt infufum dentellariæ, vel plumbaginis, parti affectæ imponendum. Fertur poftremò arfenicum, cæteraque efcharotica, nonnunquàm fauftè adhibita fuiffe. Sed omnibus fortè palmam præripit *cauterium actuale*, cujus ufus fub hocce morbo familiariffimus erat apud Veteres; at nefcio quo fato exolevit præftantiffimum illud auxilium; nùm à meticuloforum ægrotantium terrore, vel à curantium intempeftivâ commiferatione?

Supereft demùm *curatio* merè *Chirurgica*, & tutior; *extirpatio* nempè tumoris, fi finat ejus fedes; quâ fit fæpiùs ut à vicinorum nexu haud citrà periculum liberetur; vel membri amputatio, brachii nempè, cruris, mammæ, labiorum, penis, &c. ni obftent ætas fenilis, virium exolutio; vel cachexia, aliave prava fanguinis & humorum diathefis: futilis enim vel noxia cenferi debet quælibet cura externa, fi humorum maffa quâvis labe inquinetur; quâ pofthabitâ, minime mirari fubit, fi nilum proficiatur; fublato enim tumore cancrofo, alius brevi fubnafcitur: quod infortunium fonticuli beneficio nonnunquàm præcavetur: pluribus verò optimè ceffiffe hoc *prophylacticum* experientiâ compertum habui.

Hæc funt *auxilia* folertiorum praxi comprobata, & ufitatiora, quibus nonnunquàm evincitur hic teterrimus morbus: fed rationibus jam allatis, ipfis inhærere haud femper licet: ideò alia eft ineunda medendi via, *palliativa* fcilicèt, quæ verfatur circà demulcentia & anodyna. Itaque conducunt fotus è lacte, vel aquâ fperniolæ; opportunè admoventur pulpa malorum putridorum, folanum, faccharum faturni, plumbum uftum in oleo ovorum, lamina plumbi; columba, catulus, aliaque animalia viventia fecta; fruftum carnis bubulæ, vitulinæ, vervecinæ, &c. quibus addere juvat ipfummet opium, fi acerbioribus doloribus excrucientur ægri. Nec vetatur, uti fuprà innuimus, narcoticorum ufus internus: ubi dolores tantam tyrannidem exercent, ut hifce ferendis impares planè fint mifelli ægri, quos manet expectatiffimum & ineluctabile fatum.

Skirrhus et Cancer.

Mantissæ instar, silentio premere minime debemus præclarum clariss. Storck inventum, circà remedium quoddam specificum, quod nuperrimè publici juris fecit. *Cicuta* scilicèt, pro veneno jure habita, solerti Authoris manu tractata in medicamen internum auspicatissimum abiit; adeò ut nullum hactenùs innotuerit resolvens vel incidens internum, adversùs truculentum huncce morbum, efficacius. Summâ sane quidem cautelâ præscribitur cicuta: primò scilicèt parcissimâ dosi exhibetur, quæ sensim augetur. Tumores skirhosos mammis, parotidibus, cervici, axillis, inguinibus & testibus huicce præsidio cessisse, experientiâ laudati Authoris constat. Ulcera cacoëthea, fistulasque nullâ aliâ arte medicabiles, vicit cicuta; quæ etiam cancros manifestos, tùm faciei, tùm mammarum averruncavit: quas stupendas curationes testatur laudatus Author, annuente celeberrimo, nobilissimoque van-Swieten. Succus prædictæ plantæ evaporatione inspissatus haud ultrà grana quatuor pro duplici dosi per diem, ineunte curatione præcipitur: hæc in dies & gradatim augetur dosis, donec ad semi-drachmam, vel drachmam integram & ultrà, pro re natâ, accedat. Hæc omnia dilucidè exposuit eruditissimus Diarii Medici Author, mense Junio anni 1760. Nùm tamen decantatum remedium eosdem effectus exerat in nostris regionibus, nondùm fortè ratum manet.

ANEURISMA ET VARICES.

Aneurismatis nomine venit hic tumor cuti concolor, pulsans & digitis plerúmque cedens, à dilatatâ arteriâ, vel ab ejus vulnere, è quo sanguis intrà contextum cellulosum effunditur, exsurgens: undè duplex emergit *aneurisma*, *genuinum* scilicèt vel cysticum; & *spurium*, vel extrà vas situm. Angustioribus, sub morbi principio, cancellis continetur aneurisma verum, quod molle occurrit, & prementibus digitis obsequitur: sed adultus hic tumor magis renitens evadit, ac sensim in immensam molem vix pulsantem assurgit. Ad annos vulgò protelatur hujusce tumoris progressus; qui nonnunquàm tamen celerius incrementum sumit. Nullam læsionem subit cutis sub primis morbi temporibus; sed procedente morbo, rubet, phlogosique corripitur; imò & nonnunquàm disrumpitur illud repagulum, quo victo, arteria ultrà modum expansa dilaceratur; hinc emergit hæmorrhagia, quæ præceps exitium affert. A pulsatione manifestâ distingui solet utrumque aneurisma à cæteris tumoribus; dummodò tamen hi postremi arteriis minime incumbant; undè nascitur error quo sæpiùs incauti decipiuntur. Hanc stupendam arteriæ dilatationem, sub aneurismate vero, ab erosione vel dilaceratione membranæ interioris oriri, inter lustrandam *in cadaveribus* partem affectam, conjicitur. Cystidem ab aliarum tunicarum expansione ortam, replent varia sanguinis concreti strata, lamellatim inter se disposita; è quorum numero crescit

tumoris moles; quâ ad certum gradum evectâ obscurior fit pulsatio. Equidem haud rarò occurrunt aneurismata cervicem, vel pectoris supernam partem occupantia, quæ cruoris tùm concreti, tùm liquidi libras quatuor recondunt. Aorta, subclaviæ, carotides, axillares, brachiales & crurales huic dilatationi sunt obnoxiæ; quæ ideò frequentiorem in cervice, circà sternum & claviculas situm obtinet. *Aneurisma spurium*, plus minúsve protuberans à cruore effuso intrà tunicas arteriæ, vel intrà ambiens corpus cellulare, ortum ducit. Pulsatio nunc manifesta, nunc obscura humoris indolem prodit.

ANEURISMA ET VARICES.

Alterutrum emergit aneurisma à vulneratâ per phlebotomum arteriâ brachiali; ni illicò ab inflicto vulnere congruâ compressione præcaveatur. À sauciatis scilicèt externis arteriæ involucris subnascitur *aneurisma verum*: ab apertâ verò arteriâ, adeò ut cruor extrà vas emittatur, & subsultim erumpat, prodit *aneurisma spurium*; cujus intumescentia latior, extrà arteriam sita, submissiùs pulsat; quod demùm peculiari quâdam fluctuatione ad fremitum accedente, & digitorum exploratione conspicuâ, à genuino distinguitur. Cutis prætereà, sub nothâ aneurismatis specie, ab effuso intrà contextum partium sanguine livorem quemdam contrahit; cur fit ut sæpiùs phlogosi corripiatur, imò & gangrænæ notas præbeat prædictus tumor. Hinc patet ratio cur in immensum brevi crescat aneurisma spurium, dùm veri tardior sit progressus. Nunc in conspectum venit; nunc in pectore delitescit *aneurisma*, *aortæ*, ejusve propaginibus insidens; quod sensim viciniora ossa carie lædit; ac dolores atrociores, palpitationes, suffocationes, anxietates & lipothymias accersit; mortemque subitaneam ab spontaneâ dilaceratione inferre solet. Quovis virium molimine, saltando, luctando, onera graviora gestando, &c. *aneurisma progignitur*: hoc etiam promovent vociferatio, tussis, sternutatio, vomitus, partus, difficilis alvi dejectio, &c. Nonnunquàm demùm progerminatur à lapsu ab alto, contusione, vulnere, &c. Aneurismata majores arteriarum truncos impetentia, conspicua vel inconspicua, planè *indomabilia* censeri debent: cætera verò, ni obstet sedes, evinci possunt.

Varices, ratione partis affectæ, quamdam cum aneurismate affinitatem habentes, tubercula audiunt mollia, & atro-livida, utplurimùm indolentia, quæ, comprimente digito, evanescunt, & remoto brevi recurrunt. A venarum subcutanearum dilatatione suborti prædicti tumores crura sæpissimè obsident; qui aliàs observantur in abdomine, scroto, podice, &c. Varices circà anum familiares sub hæmorrhoïdum titulo innotescunt: quæ verò sedem habent in tractu vasorum spermaticorum, *varicoceles* nomine salutantur. Teste autopsiâ, partibus internis minime parcunt varices; occurrunt enim in vesicâ, pulmonibus, cerebro, &c. Ab stasi sanguinis oriunda prædicta tubercula, venas nodosas & valvulosas sæpiùs infestant: hinc numerosissimæ nonnunquàm observantur in tibiis, quarum venæ præter hasce dilatationes nodosas, ultrà modum tument: adeò ut hinc emergant plexus latissimi & summè conspicui, qui totas tibias amplectun-

ANEURISMA ET VARICES.

tur. Varicibus crurum *obnoxiæ* sunt prægnantes, & præsertim ægrè parturientes; sed sublatâ causâ brevi evanescunt hi tumores. Ab inconsulto corporis molimine, casu ab alto, vinculis injectis, vel quâvis aliâ compressione suboriuntur varices, ad quas etiam proni censentur viscerum abdominalium obstructione laborantes; vel hypochondriaci qui haud rarò ab harum eruptione levantur. Doloris expertes, nullumque ferè incommodum pariunt varices exiguæ: sed ubi certam molem assequuntur, molestissimæ evadunt: tantum enim incrementum capessere queunt, ut pugni magnitudinem superare, vel sanguinis libras circiter duas recondere valeant. Minime sanè mirum si ab hâc stupendâ venarum dilatatione dilacerentur vasa; è quâ disruptione emergunt hæmorrhagiæ periculosissimæ, quas excipiunt ulcera mali moris; quæ aliàs à sero acri, quod exudant integræ varices, nonnunquàm progignuntur.

Quod ad *curationem* spectat, ubi verum aneurisma recens occurrit, omni arte eò annitendum, ut vi mechanicâ coërceatur. Forti enim pressione superinjectis spleniis & fasciis, incipiens aneurisma evanescit & curatur; dummodò opportunam sedem obtineat, in brachiis scilicèt, cruribus, capite, externo pectore, aliisque partibus, in quibus subjectum os pressioni favet. Sed hanc methodum respuit aneurisma situm in cervice, quod citrà suffocationis periculum constringi minime valet; nec magis congruere hanc pressionem aneurismati pectoris interno, etsi sæpissimè extùs prominet, omnibus qui anatomen, vel à limine salutarunt, obvium. Pressionem, si nil obstet, juvant topica adstringentia, albumen nempè ovi, alumen, sanguis draconis, acacia, emplastrum stypticum, &c. Sunt qui laminam plumbeam arctâ ligaturâ submissam superimponunt; aliamve premendi arteriam artem excogitant; cùm in hâc solâ congruâ coarctatione versetur præcipuus curationis cardo.

Ubi verò ab incautâ vel infelici *puncturâ arteriæ* in phlebotomiæ administratione imminet *aneurisma*, nullâ interjectâ morâ imperterritus Chirurgus pollicem arteriæ vulneratæ admovere solet, & ità comprimere ut inhibeat sanguinis exitum: quem effectum tutiùs præstat suprà injectum vinculum, bacillo intortum, quod vocant *tourniquet*; donec nummus aureus vel argenteus, dimidium fabæ, globus lini carpti, chartæve papyraceæ masticatæ; vel lobus agarici, nostrâ ætate celebratissimi, aliudve quid simile vulneris hiatui sedulò imponatur. Posteà varia admovent splenia, Gallis *compresses* dicta, quæ ligaturis, vel vinculis variæ sortis & arctissimè constrictis, firmant & continent. Quo apparatu sanguinis fluxus cohibetur & præcavetur aneurisma: haud tamen plus æquo constringi debet hæc deligatio, ne brachii pars interior œdemate, ecchymosi, vel phlogosi corripiatur; è quibus quandóque imminet gangræna; quam avertere tentant embrocationibus spirituosis & camphoratis; inter quarum usum pars à frigore probè muniri debet. Ubi verò aneurisma in quâvis parte situm certum incrementum sumpsit, *ad extirpationem*, si sinant viciniora, devenire expedit: sola ferè artuum aneurismata respicit hæc operatio,

quâ, injecto priùs vinculo bacilli ope constricto suprà tumorem, ut sanguis omninò sufflaminetur; arctéque prætereà ligatâ arteriâ affectâ, ferro abscinditur, priùs à vicinarum partium adhæsione solutus, tumor: quo tamen sublato, res minime est in vado; cùm sæpiùs eveniat ut brachius sanguine orbatus gangrænâ conflictetur; cui infortunio solâ membri amputatione incunctanter celebratâ occurritur. Ubi verò morbi sedes, aliave quælibet circumstantia, impedit quominùs adhibeantur hæc præsidia, ad curam merè palliativam converti debent clinicorum curæ, quæ circà congruam victûs rationem, & venæ sectiones identidem celebratas versatur.

ANEURISMA ET VARICES.

Quod ad *varices* attinet, depletis vasis, tùm venæ sectione, tùm hirudinum suctu, proficuè adhibentur diluentia, temperantia, obstructionesque reserantia; nec incongrua sunt blandiora laxantia. Levem tamen opem conferunt hæc *præsidia*; ni accedat cura externa, quæ versatur in debitâ & continuâ herumce tuberculorum compressione, quam juvant emplastra adstringentia, vel splenia aquâ aluminosâ, albumine ovi, aceto, aliove liquore roborante imbuta. Sed inania imò & noxia sunt hæc topica, si sanguis inibi stagnans suum alveum petere minime valeat, & quâvis adhibitâ pressione haud evanescat & obliteretur tumor. Sub quibus circumstantiis contraria imponi debent medicamina, emollientia nempè & oleosa, quæ flexilitatem prædictis partibus conciliando liberum in subjectum vas & cystidem commercium restituunt. *Varices* insuper mole majores, vel *annosæ*, pressioni minime cedunt; hinc *aliâ methodo* impugnari debent; præsertim si urgeant dolores, vel ab ingenti intumescentiâ immineat sacci dilaceratio: hæc duplex excogitata, Artem Chirurgicam respicit: prima scilicèt instituitur simplici tumoris sectione, coarctatâ priùs venâ, huic prospicienti; evacuato cruore vulgatioribus præsidiis curatur vulnus: altera audit tumoris extirpatio, quæ faciliùs & minori periculo quàm in aneurismate absolvitur. Nec desunt ultimò qui huncce tumorem aggredi solent, nec infelici successu, butyro antimonii, aliove caustico; imò & cauterio actuali, quod etiam suas laudes meretur, si solerti manu pertractetur.

Tumores cystici.

TUMORES CYSTICI.

Sic nuncupantur quidam *tumores tunicati*, vel peculiari folliculo inftructi; qui *anomali* audiebant Veteres ob decantatam humorum quadrigam, quâ confici putabant. In hunc cenfum veniunt lupiæ, tumores adipofi & lymphatici, ganglion, &c. de quibus fingulis cognatis in præfentiarum: eamdem claffem etiam fubeunt ranula, bronchocele, ftrumæ, hydrocele, nonnullæque aliæ id genus protuberantiæ, quæ peculiaribus partibus infidentes ad alia capita pro inftituti ratione pertinent. Lupia (*la Loupe*) paffim occurrens, diverfas materies colligit, quæ mellis, pultis & febi faciem, quodammodò referunt; undè prodit barbara nomenclatura à practicis pofthabita, fed in fcholis acceptiffima: à materiâ fcilicèt melligini fimili, *meliceris* nuncupatur tumor anomalus: à pultaceâ fubftantiâ in cyftide contentâ, *atheroma* vocitatur: à fucco quodam febaceo inibi conclufo, *fteatoma* audit. Meram axungiam, ægro nonnunquàm tabe confecto, recondit *lipoma*, vel tumor adipofus, de quo dum de lumborum morbis, familiarem fitum habens in dorfo & fcapulis, à genuinis lupiis parùm aut nihil difcrepans. Præter hafce materias in tumoribus cyfticis obfervari folitas, aliæ diverfæ fortis occurrunt; olei fcilicèt amurcæ, vini fæculis, cœno, &c. perfimiles: quibus addenda concreta carnofa vel fpongiofa, cartilaginea, cornea, offea, lapidea vel cretacea, &c. Fidem planè fuperant quæ referunt Authores de inibi inventis unguibus, pilis, ligni ramentis, cochleis, &c. Capiti, fronti, cervici, dorfo & genubus familiariffimè incumbunt tumores cyftici; fed nulla eft corporis habitûs pars, quam impetere non queant; nec partibus internis parcunt; cùm, uti pluriès notavimus, fæpiffimè reperiantur, tùm in pectore, tùm in abdomine. A contufione, aliâve partis læfione *originem* plerùmque mutuantur prædicti tumores; qui aliàs à causâ internâ, viru fcilicèt venereo, fcrophulofo, aliâve fanguinis & humorum labe profapiam haud rarò ducunt.

Tardum incrementum fumunt *tumores cyftici*, nullamque moleftiam creant, ni tracheæ incumbentes refpirationi officiant; cutemque quâ obvolvuntur, nativum colorem fervantem, citrà læfionem plerùmque extendunt: ni tamen in immenfum affurgat horum moles, quæ nonnunquàm ad quinquaginta libras accedit. Equidem phlogofi fæpiùs corripiuntur hi portentofi tumores; imò & in fuppuratum abeunt; quam infauftam mutationem haud rarò fubeunt lupiæ capiti hærentes, fub *talpæ*, *nattæ*, vel *teftudinis* infulfo nomine, pro Authorum lubitu defignatæ. Nonnunquàm etiam evenit ut, ob nimiam elongationem, difruptionem patiantur harumce protuberantiarum involucra; quâ aliàs cancri naturam induere, vel in ulcus

fiſtuloſum faceſſere valent, quod nuſquàm domari patitur, ni purulentiâ integer abſumatur folliculus. His addere licet quòd omnes tumores cyſtici oſſa & cartilagines, quibus incumbunt, carie in dies ſemper lædant. Hæc ſunt infortunia quæ ſæpiùs poſt ſe trahunt vetuſtiores lupiæ; atque funeſtum haud raro præſagiunt eventum, variis cladibus confirmatum. TUMORES CYSTICI.

Alia eſt tumoris anomali *ſpecies*, infrequens verò, quæ *lymphaticæ* nomen ſortitur. Succo limpido turget, vel hydatides recondit prædictus tumor; cujus ſectio anatomica vaſa etiàm lymphatica ſummè conſpicua exhibet. Non ſecùs ac cæteri folliculi, cuivis corporis habitûs parti inſidere valent *tumores lymphatici*, vel à meræ lymphæ ſtagnatione prognati; qui tamen in brachiis & manibus vulgatiorem ſedem habent; qui demùm ſuprà recenſitis tumoribus tunicatis *contumaciores* & moleſtiores, nec periculi expertes cenſeri debent. Quod ad *ganglion* ſpectat, hoc nomine venit tuberculum molle & indolens, vaginam tendinum ligamentoſam obſidens; cujus moles, plerúmque exigua, piſum, vel minorem avellanam vix æmulatur; qui aliàs ad ovum columbinum nonnunquàm accedit. Hic tumor cuti concolor, manibus pedibuſque familiaris, materiam quamdam continet gelatinoſam, & à notiſſimâ artuum ſynoviâ minime diſcrepantem. Compreſſioni, puncturæ, & contuſioni, à caſu vel ictu, *natales* debet hoc tuberculum, nullius periculi particeps; cui obnoxios eſſe arthriticos, ſcorbuticos & ſcrophuloſos, vulgò traditur; nùm rectè? ſolertioribus examinandum relinquimus.

Lupiæ recentes topicis reſolventibus ſæpiſſimè evincuntur; cataplaſmate nempè ex acetoſâ, & radice bryoniæ parato; emplaſtro diabotano, de cicutâ, de Vigo, &c. Sed inertia ſunt hæc topica adversùs lupias mole majores vel annoſas; non ſecùs ac tumores adipoſos, qui pro *indomabilibus* habentur; cur fit ut ægri conſultiùs ab omni medicatione abſtineant; ni tumoris ingentem molem ægrè ferant, vel ejus peculiari ſitu deturpentur: ſub quibus circumſtantiis ad *extirpationem*, vel *cathæretica* folliculo abſumendo apta, confugere coguntur. Sed ſua habet pericula uterque medendi modus; quotiès ſcilicèt tumor ſuturis, tendinibus & ligamentis annectitur. Tutior & expeditior videtur extirpatio; præſertim ergà tumores adipoſos, ſi integer folliculus à viciniorum hærentiâ, ſolerti diſſectione ſolutus, auferatur; ſed pauci occurrunt Chirurgi qui hæc demandata munia peritè obire valeant. Hùc etiàm pertinet ligatura, ſi ſinat anguſta tumoris baſis; qui proceſſus multò ſecurior & minùs moleſtus ægris ſummè arridet. Suis difficultatibus etiàm premitur cauſtici adminiſtratio, longior ſanè & moleſtior; ac nunquàm adhibenda, ni priùs emolliatur tumor, ope topicorum quæ hiſce viribus pollent: nec ritè ſuccedit hæc cura, ni integer folliculus ſuppuratione planè exhauriatur; aliàs remanet ulcus fiſtuloſum, quod curantibus plurimùm faceſſit negotii. Inſuper minime poſthaberi debet *curatio interna*; ubi numeroſi tumores cyſtici de quâdam ſanguinis & humorum labe ſuſpicionem injiciunt; quod vitium accurato examini ſubmiſſum, præmiſſis præmittendis, nùnc diluentium & temperan-

TUMORES CYSTICI.

tium ope, nunc depurantium præsidio, vel obstructiones reserantium & incidentium beneficio, impugnari solet: aliàs inanem operam ludunt, qui ad horumce tumorum medelam sese accingunt.

Haud absimili *curationi*, nempè *Chirurgicæ*, subjiciuntur *tumores lymphatici*; extirpatione enim, & cathæreticis, eximi possunt; sed longè difficilior & periculosior, haud perperàm, censetur utraque medendi via. Imparia etiàm existimantur ad horum resolutionem peragendam topica suprà laudata: aquarum tamen thermalium irrigationes ab alto, dummodò haud altas egerint radices tumores lymphatici, nonnunquàm profuisse fertur. *Ganglii* verò recentis *medela* simplicioribus vulgò peragitur; frictu nempè, & pressione, cum pollice factis, quibus plerùmque fugantur. Sunt qui haud inconsultò, illos aggredi solent ictibus repetitis ferulæ, vel forti & continuâ pressione per impositam laminam plumbi, congruâ deligatione munitam. Quibus nil juvantibus admoventur gummi ammoniacum in aceto maceratum; emplastrum saponaceum, de Vigo, de cicutâ, diabotanum, &c. Sed parùm conducunt hæc topica resolventia, ni fasciis superimpositis arctè constringatur ganglion. Alii laminam plumbeam mercurio impraegnatam, & firmiori vinculo arctatam imponunt: nec desunt qui suffitum mercurialem adhibent. Si irrita fuerint hæc præsidia, caustica, vel ferrum adhiberi queunt, quorum ope promovetur purulentia, quâ ganglii folliculus conficitur: sed rarissimè arti Chirurgicæ submittitur illud tuberculum; quod aliàs nullum vel leve incommodum parit.

SARCOMA, VERRUCÆ ET CORNUA.

HAUD dilucidè sanè patet genuina *sarcomatis indoles*: licèt neminem fugiat quod hoc nomine intelligi debeat tumor carnosus, indolens & immobilis, tactui minime obsecundans, tardè procedens, ac nullâ peculiari cystide instructus. Hujusce protuberantiæ incerta est sedes, cùm è quovis corporis ambitûs parte erumpere valeat; quæ etiam uti pluriès notavimus, partibus internis minime parcit. Oculos tamen, nares, gingivas, aliasque oris partes; utriusque sexûs genitalia, anum, dorsum, brachia & crura plerùmque *invadit* sarcoma; quod diversam formam obtinet, nullisque terminis coërceri videtur; cùm de masså carneâ hujusce indolis è dorso ad poplites usque propendente mentio subjiciatur. Nemo non novit has sarcomatis species congenitas, ad *nævos maternos* referendas; quæ, ut perhibent, fructum fragariæ vel mori, acinum racemi, frustum carnis suillæ, botuli, placentæ, aliaque innumera mulierculis notissima mentiuntur. In sarcomatum classe locum habet *polypus narium*, de quo pro instituti ratione alibi agemus. *Sarcocele* audit prædictus tumor testibus, vel horum involucris, adnatus. *Mariscæ*, *condylomata*, &c. vocitantur

vocitantur qui anum obsident. Prodeunt sarcoses sub nomine carnium fungosarum ex ulceribus mali moris, ac præsertim duræ matris, partium aponeuroticarum, &c. Nil in plerisque sanitati demit *sarcoma* ex habitu corporis exsurgens: nonnunquàm tamen phlogosi corripitur, & in ulcus facessit; nec gangrænæ expers est. Carnes compactas nonnunquàm recondere tumores cysticos, jam suprà notavimus; quos tamen inter sarcomata numerare absonum foret.

SARCOMA, VERRUCÆ ET CORNUA

Verrucæ, nostratibus *verrues* ou *poireaux*, faciem, manusque vulgatissimè infestantes, consultiùs ad gradum sarcomatum promoverentur, ni peculiari typo omnibus notissimo, ab ipsis discreparent. Sessiles vocantur quæ latiori basi cuti hærent; pensiles verò audiunt, quæ quodam pediculo instruuntur. Levissimum vel nullum incommodum pariunt verrucæ, quæ aliàs sæpiùs spontè evanescunt; nullumque portendunt periculum, ni quid cancrosi redoleant; quod nonnunquàm accidere verrucis nasi, palpebrarum, & labiorum, expertos minime fugit. Ad verrucarum indolem nonnihil accedere *cornua* pronum est cogitare; etsi parùm discrepare videntur, tùm conspectu formæ, tùm ratione contextûs & firmitatis à vulgatissimis animalium cornubus. Nunc soli cuti adnascuntur, nunc ipsismet ossibus implantantur prædictæ protuberantiæ; quibus facies & cranium nonnunquàm deturpantur, quæ etiam dorsum, artus & coxas, &c. invadunt. Leve periculum portendunt, ni ex horum spontaneo delapsu ulcus emergat cancrosum, omnem ferè curam respuens. Non secùs ac verrucæ, à causâ internâ quandóque sobolescunt cornua; quæ aliàs ab ulceribus haud raro progerminantur.

Nulli *curationi* submitti debet *sarcoma*, ni peculiari situ, vel ingenti mole, molestum evadat; quod tùm ligaturâ aggredi solent curantes, si sinat basis: vel tumorum cysticorum instar, ferro, præmissis præmittendis, extirpatur. Haud pro votis successisse cathæretica traditur; nùm opportunè adhibita fuerint? dubitare licet; cùm ratum maneat apud expertos hæc nusquàm congruere præsidia, ubi sarcosis renitens, livida, superficie inæquali donatur, & dolore stipatur: haud citrà periculum etiam admoveri queunt prædicta adminicula, si hæc massa carnea artubus, vel partibus ligamentosis hæreat; aliàs proficua fore facilè crediderim.

Verrucæ pensiles forcipe *amputari*, vel ligaturâ, cum filo cerato, aut setâ equinâ, ita constringi queunt, ut brevi quasi moriantur & decidant. *Sessiles* verò expugnari solent admotis succis sabinæ, cepæ, chelidonii majoris, tithymali, ficûs, verrucariæ, campanulæ foliis cymbalariæ, &c. quibus sæpiùs imbutæ verrucæ evanescere solent. Nonnulli sanguinem talpæ ad eumdem usum deprædicant. Alii adhibent oleum tartari per deliquium cum sale ammoniaco ex aquâ soluto mixtum, acetum sale marino saturatum, oleum vitrioli vel camphoræ, spiritum nitri vel salis, lapidem infernalem, &c. Has etiam averruncare potest flamma sulphuris cautè admota: nec inutilem opem præstant emplastrum de Vigo, aliaque id genus resolventia, &c. Sed parùm proficua forent hæc præsidia, ni priùs

SARCOMA, VERRUCÆ ET CORNUA

novaculâ, aliove instrumento congruo, radatur verruca, ut altiùs ejus contextum penetrare valeant prædicta topica. Nec desunt qui *cauterium actuale* pro efficaciori auxilio habent; sed cavendum, ne lædantur partes membranaceæ, tendinosæ & ligamentosæ; undè graviora suborirentur symptomata: hoc periculum deflectere queunt, qui acum candentem ad hoc opus duntaxat adhibent. Futiles tamen, imò & noxiæ sunt hæ curandi methodi, si verrucæ atro-cæruleæ & dolore stipatæ quidpiam cancrosi referant; quem characterem sæpiùs induunt verrucæ nasi, labiorum & palpebrarum. Ubi postremò stipato agmine erumpunt prædicta tubercula, de labe humorum cogitandum; cui benè perspectæ, nunc depurantibus, nunc diaphoreticis, aliàs aperientibus, incidentibus, &c. præmissis generalibus, occurritur.

Quod *ad cornua* attinet, haud absimili fermè methodo impugnari solent. Cæteris præsidiis palmam sanè præripit *ligatura;* dummodò tumoris basis vinculo constringi patiatur. Ubi verò denegatur hæcce medendi via, in usum trahi potest causticum, quo circumdatur tumoris basis. Sed infelix hæc est methodus, si prædicti tumores altas egerint radices, quas haud citrà periculum prosequi licet, propter obvias partes exquisitiori sensu donatas; è quibus lacessitis graviora concitari queunt symptomata. Pari ratione periculosa censeri debet extirpatio; eò quòd ossibus, uti jam innuimus; vel ligamentis sæpiùs adnascantur cornua; quæ hinc nusquàm tutò averruncari patiuntur.

ANIMALIUM MORSUS ET PUNCTURA.

MISSIS omnibus hypothesibus, quæ de naturâ veneni, à morsu variorum animalium iratorum, vel rabidorum propagati, altioraque corporis penetralia citissimè adeuntis; atque spirituum systasim vel humorum massam illicò ferè inquinantis, effutiuntur; ad modum avertendi illius calamitosos effectus properamus. Ubi igitur constat de morbi genere, nil non movendum, ut *imminens periculum* incunctanter *præcaveatur. Triplex* sub hoc conspectu adimplenda venit *indicatio :* 1°. scilicet ut venenum à vulnere abigatur, vel cujusvis materiæ pinguis compedibus obvolvatur & impediatur; aut quâvis aliâ arte absumatur & exhauriatur: primam opem præstant *scarificationes*, quibus sanguis contaminatus foràs prosilit; cujus promptiori expulsioni plurimùm favent cucurbitulæ, vel suctus, si nil obstet; quorum beneficio prædictus hauritur latex. Opportunè etiam admoventur materies adiposæ vel oleosæ, quibus intricari queunt miasmata venenosa; quæ aliàs à cauterio actuali, ope ferri candentis, vel inibi accensi pulveris pyrii, planè domatur; dummodò tamen haud altiùs penetraverit. 2°. Quantocyùs impediendum quominùs illud deleterium ad interiora

ANIMALIUM MORSUS ET PUNCTURA.

appellat; quod opus tutò peragitur *partis vulneratæ* extemporaneâ *amputatione*, si per meticulosos liceat, vel *vinculo* arctè constricto suprà vulnus injecto, quo sanguis ad cor rediens omnino sufflaminatur. 3°. Ubi ab intempestivâ morâ quamdam veneni portionem ad massam sanguineam jam appulisse conjicitur, impugnandum venit decantatissimis *alexiteriis*, theriacâ nimirùm, orvietano, mithridatio, salibus, spiritibusque animalium volatilibus, viperæ nempè, cornu cervi, urinæ, salis ammoniaci simplicis vel succinati, aliisque id sortis; quæ omnium vota explere queunt. Suum symbolum etiam conferre solent diaphoretica, diuretica, aliaque evacuantia. Hæc est generalis curandi methodus, & acceptissima adversùs animalium, tùm venenatorum, tùm rabidorum virus; quæ etiam congruit puncturæ nonnullorum insectorum; habitâ tamen ratione imminentis periculi gradûs, variarumque circumstantiarum: quæ omnia paulò fusiori sermone exponere, haud abs re fore putavimus.

Nemo nescit hominem, canem, lupum, felem, equum & mulum *rabiei* esse magis *obnoxios*. Hic sævissimus morbus, qui morsu in obvia animalia traducitur, *hydrophobia* audit, de quâ infrà: in præsentiarum verò, de solâ *methodo pertractandi vulnus* agemus. Itaque præstantissimum suppeditat auxilium *cauterium actuale*, ad extinguendum virus hydrophobicum, in vulnere à morsu relictum; dummodò quantocyùs, & altiùs infigatur. Si igne perterreantur ab animali rabido demorsi, haud immediatè admovetur ferrum candens; sed relicto quodam intervallo propiùs, quantùm licet, adducitur, & aliquandiù inibi detinetur, ut remissiùs & diutiùs actionem suam exerant particulæ igneæ. Sunt qui hanc opem conferre tentant pulvere pyrio in ipsomet vulnere conflagrato; nùm tamen hæc flamma fugax ad virus altiùs nonnunquàm immersum pertingere valeat, jure sanè dubitandum. Haud minùs fortè efficax censeri debet alia methodus, quæ *scarificationibus* profundioribus peragitur; quibus imponere solent, si sinat pars affecta, cucurbitulam, cujus ope sanguis infectus planè exhauritur: aliàs iteratâ & congruâ pressione cruoris inquinati fluxus promovetur; adeò ut viciniora vasa planè exinaniantur; suctum enim ore actum adhibere inconsultum foret. Quibus peractis, aliud curantibus incumbit munus; ut vulnus scilicèt ad menses protele tur; & in hoc versatur præcipuus curationis cardo; adeò ut si citiùs quàm par est coeant vulneris labra, nullâ morâ recruentari debent. De hujusce curationis termino controvertitur apud Authores, quorum plures haud absolutam esse post quadraginta dies pronuntiant; alii verò ad quatuor vel sex menses producendam esse autumant; quod sanè securius fore, nemo sanè ibit inficias. De frictu circà partem vulneratam cum unguento mercuriali nil addimus, cùm vulnus minùs respiciat, quàm imminentem hydrophobiam, de quâ alibi.

Maximum terrorem incutit *viperæ morsus*, qui ratione regionis & tempestatis, necnon reptilis iracundiæ gradûs, plus minùsve est pertimescendus: quibus adjicere lubet demorsi pavorem, qui veneni sævitiem adau-

Animalium morsus et punctura.

gere poteſt, ut infelicem ægrum intrà paucas horas è medio tollat: aliàs poſt unum alterumve diem, imò & tardiùs enecat viperæ venenum. Hunc morſum preſſo pede ſequuntur atrociora ſymptomata: præter enim phlogoſim, quâ corripiuntur partes vulnus ambientes, & acerbiſſimum dolorem latè ſe ſpargentem; totus corporis ambitus intumeſcit, os areſcit, erumpunt vomitus bilioſi; reſpiratio læditur; urgent anxietates, exſurgit ſingultus, ingruunt palpitationes, cum pulſu intermittente; caput impetunt vertigines, vires deficiunt, partes demùm ſtupore corripiuntur, vel tremore tentantur; donec agmen claudant convulſiones, ſudores frigidi & lipothymiæ, quibus fatum acceleratur. Hinc patet, viperæ venenum, ubi obrepſit in ſanguinem, longè calamitoſius eſſe rabiei deleterio, quod nuſquàm præceps exitium affert.

Haud abſimili methodo pertractari debet *vulnus à viperâ inflictum*, ſuprà quod ſcilicèt, *vinculum* arctè conſtrictum, ſi nil obſtet, injicitur, ut ſufflaminatus ſanguis ſolitum alveum minime petat. Intereà admovetur *cauterium* actuale, vel celebrantur *ſcarificationes*, ſuperimpoſitâ cucurbitulâ, ut citiùs depleantur vaſa. Suctus etiam tutò hic adhibetur, propter peculiarem indolem veneni quod ad ſtomachum appellens, iners & effœtum planè evadit; cùm econtrà venenum rabidorum haud minùs eſſe reformidandum in primis viis, quàm in vaſis ſanguiferis, experientiâ conſtat. Plurimùm inſuper decantatur axungia viperina vulneri admota: eaſdem fortè vires obtinet oleum olivarum, quod etiam pluribus ritè ſucceſſiſſe fertur. Nonnulli contuſum viperæ caput vulneri imponunt: alii cataplaſma ex allio, theriacâ & ſale ammoniaco confectum adhibent: ut ſileamus de variis aliis præſidiis quæ ſuas merentur laudes, dummodò incunctanter uſurpentur: ſed haud ſemper in promptu habentur hæc topica, vel euporiſta; cur fit ut nonnulli agricolæ, imminente morte perterriti, ad partis ſauciatæ, nullâ morâ factâ, cum primo obvio qualicumque ferro, amputationi ſeſe accingunt: quod remedium meticuloſis ſanè inviſum, ſolum fortè tutiſſimum occurrit. Cæterùm intùs adhibentur *alexiteria* officinalia & tralatitia; theriaca nempè & orvietanum, pulvis viperinus, ſalia volatilia animalia, vel ſpiritus ejuſdem fortis; nempè viperæ, ſalis ammoniaci ſuccinati, vulgò *Eau de Luce*, aliaque ejuſdem naturæ alkalina, quæ etiam parti vulneratæ opportunè admoventur. Simili inſuper medelæ ſubmittitur aſpidis, cæterorumque anguium venenatorum morſus: ſed obiter notandum, quòd hæc reptilia venenata, ſi viperam excipias, rariſſimè in noſtris regionibus occurrant.

Bufonis morſus, etſi dentibus planè caret, haud periculo vacat; cùm ejus ſalivaris latex penetrantiſſimus hinc per cutis ſpiracula ad ſanguinem appellens, ſummam perniciem inferre valeat. Nec minùs pertimeſcendum ejuſdem animalculi lotium, quo nonnunquàm conſpurcantur olera. Experientiâ enim teſte, minime dubitare licet, quin uterque humor cum alimentis deglutitus, vel per patentes cutis porulos vaſa ſubiens, noxiis viribus polleat; è quibus prodeunt totius corporis intumeſcentia, vel fœdus

pallor ad icterum accedens; vertigines, lipothymiæ, convulſiones, &c. Ab eduliis hocce viru infectis lingua & labia nigricant, erumpit vomitus, ſævit cardialgia, &c Qui pravi morsûs effectus tutò præcaventur, humorem inquinatum cuti hærentem congruâ & extemporaneâ lotione cum aquâ, lotio, vino, &c. factâ, everrendo: ſi verò deglutiti veneni emergat ſuſpicio, præſentaneam opem ferunt emetica & cathartica: ubi poſtremò per quamcumque viam ſanguini immiſcetur deleterium, diaphoreticis, diureticis, cardiacis & alexiteriis impugnari ſolet: ſed rarò, ut verum fatear, innoteſcit hæc labes, quæ hinc clancularias vitæ ſtruit inſidias.

ANIMALIUM MORSUS ET PUNCTURA.

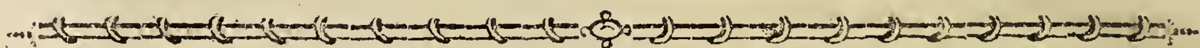
Periculi expers cenſetur *punctura ſcorpionis*, ſub temperatâ cœli conſtitutione; ſed aliter ſe res habet in regionibus calidioribus, & præſertim ardente ſyrio. Hoc enim venenum æſtu aëris acutatum graviora concitare poteſt ſymptomata; quæ rarò tamen funeris metum incutiunt. Pars læſa phlogoſi corripitur; doloribus univerſalibus vexantur ægri; ſtomachus ſubvertitur; hinc vomitus & ſingultus. Intereà accedunt membrorum torpor, tremores, &c. Inter topica efficaciora celebratur oleum ſcorpionis; ſed cùm plerique hoc careant, adhibetur oleum olivarum, ubique proſtans: nec fortè minùs efficax. Ubi verò res videtur periculoſæ aleæ, quod tamen rarò evenit; præſtò ſunt ſcarificationes, cauterium actuale, aliaque præſidia, de quibus ſuprà. Sunt qui ſcorpionem contuſum vulneri admovent; quod pluribus pro votis ſucceſſiſſe fertur: ideò nil impedit quominùs hoc pro more ſubminiſtretur topicum; præſertim cæteris deficientibus: nec, ubi res expoſtulat, deſpici debent cardiaca & alexiteria diuturniori praxi comprobata.

Nonnullæ occurrunt *araneæ venenoſæ*, præter tarantulam, de quâ infrà, quarum punctura nonnullum portendit periculum; præſertim ſi pars læſa inflammatione tentetur, coloremque plumbeum, erumpentibus phlyctænis, induat: quos prodromos ſequi ſolent nauſeæ & vomitus, membrorum torpor, ſomnolentia vel delirium; tremores, convulſiones, &c. ad quæ præcavenda converti debent clinicorum curæ: hanc opem præſtat cataplaſma, ex allio & theriacâ confectum, inter efficaciora prophylactica celebratiſſimum: nonnulli ſuccum lacteum ficulneum, quo fovetur pars affecta, deprædicant: quibus addere licet topica ſuprà tradita; quæ etiam conferunt in hâcce puncturæ ſpecie. Idem eſto judicium de antidotis, ſalibus volatilibus, aliiſque jam recenſitis medicaminibus internis. Nùm aranea deglutita quidpiam mali portendat, dubitare licet; ſed ſub hocce diſcrimine ad emeticum confugere ſatiùs videtur. Cætera etiam prophylactica, etſi utplurimùm ſuperflua, haud inconſultò in uſum vocari queunt.

Nullius eſt particeps periculi *apum & veſparum punctura*; quæ tamen ingentem tumorem phlegmonodeum, puſtulâ albicante in centro notatum, accerſit; qui verò poſt biduum, triduumve evaneſcit. Sed ubi numero plures occurrunt ictus, gravia promoveri queunt ſymptomata, quæ vulgò

ANIMALIUM MORSUS ET PUNCTURA.

victûs ratione, & unâ vel alterâ venæ sectione impugnantur. Quoad curam externam, danda est opera, ut primùm è vulnusculo detrahatur aculeus, quem inibi relinquere solent prædicta animalcula: fovetur posteà tumor urinâ calidâ, vel oleo inungitur: nonnulli plantaginem contusam summè deprædicant. Aliàs admovetur theriaca cum aquâ vitæ vel infuso sambuci, subacta; aut quodvis cataplasma emolliens: quibus præsidiis sedatur dolor, fugatur phlogosis, vel ulterior impeditur. Quoad *puncturam culicum tinnulorum*, vulgò *Cousins*, ob dolorem pruriginosum, sæpiùs molestissimum, ipsi admoventur saliva, oleum, acetum, succus limonum, &c. sed hæc omnia vulgò posthabentur, ni stipato agmine corpus lacesserint prædicta insecta.

TARANTISMUS.

SIC vocitatur stupendus hic morbus quem promovet *ictus* (uti fertur) *cujusdam phalangii* vel araneæ, quæ non solùm circà Tarentum in Apuliâ reperitur, sed etiam in aliis Regni Neapolitani tractibus, non secùs ac in Italiâ, Corsicâ, & apud Persas, occurrit. Per arva inter segetes, sub tempestate fervidâ, prorepens hoc insectum, periculosissimo sanè ictu, narrante BAGLIVIO, messores & viatores impetit Levem phlogosim accersit hæc punctura; sed livorem ad nigredinem accedentem nonnunquàm contrahit pars læsa, quæ dolore vel quodam stupore afficitur. Nùm hic stupendus affectus ab ictu tarantulæ, vel ab aliâ quâcumque causâ, uti nonnulli conjiciunt, promoveatur? viderint solertiores. Quidquid sit de ejus prosapiâ; incipit paroxysmus à mœrore, insolitoque solitudinis amore: dein *anxietatibus premuntur ægri;* tremunt artus, vires prosternuntur; accedunt cardialgiæ; urget pectoris angustia, quæ spirandi difficultatem post se trahit; visus obnubilatur, atque mœrore & tristitiâ corripiuntur ægri: hæc excipiunt *mentis ludibria*, quibus incondita & delira loquuntur, incongruaque agunt. In potiori ægrorum parte ad plures dies protrahitur hic morbus, letho utplurimùm finitimus. Nonnulli tamen quasi fulmine tacti concidunt, & apoplecticorum more extinguuntur. Qui verò è tarantismo evadunt, recidivam anno sequenti, & ardente syrio, caveant: nec desunt qui per totum vitæ curriculum hujusce morbi reliquias trahunt.

Cura externa ictûs tarantulæ minime differt à jam traditâ, vel cæterarum animalium puncturas respiciente. Iisdem etiam *prophylacticis* internis, cardiacis nimirùm & alexiteriis impugnari solet prædictum virus sanguini immixtum: sed raro proficua erant hæc remedia, donec fortè fortunâ genuinum repertum fuit specificum, quod nil aliud audit quàm *saltatio* ad fidium vel tibiarum numerum. Multiplici experientiâ jam comprobatâ, si

Scriptoribus ſit fides, hæc *modulata exercitatio* ad quatuor vel octo horas, & ultrà, ſingulis diebus producitur, & quater vel ſexies iteratur. Haud ab omnibus inſtrumentis muſicis, nec à ſingulis modulaminibus, ad ſaltandum ſtimulantur ægri; ſed poſt varia tentamina genuinus, & efficax innoteſcit modus: quo reperto decumbentium vultus ad hilaritatem componitur: intereà è lecto proſiliunt, pedes & manus in numerum motitant, donec ſudore perfundantur; vel tandiù ſaltant, quandiù ſinunt vires; quibus exhauſtis quieti indulgent; ac poſtriduò alacriores & robuſtiores facti, eâdem arte moventur. Mirari profectò ſubit deſipientes à diſſonis tonis ità affectos, ut choreis ſuperſedeant; ni Muſicus conductitius ad hanc rem fauſtè peragendam animum advertat. Hæc eſt ſtupenda curandi methodus, quâ nulla hactenùs tutior innotuit. Illud addere licet, quòd non ſolùm inſtrumenta muſica, ſed etiam colorum vividiorum conſpectus, hanc luctuoſam ſcenam lenire videantur. Illud tamen ſilentio minime prætermittendum cenſemus quod nonnulli inter recentiores primi ſubſellii in dubium revocent hæc ſtupenda naturæ morboſæ phænomena.

TARANTISMUS.

HYDROPHOBIA.

IN propatulum ſanè venit hic morbus poſt primam invaſionem: ſed dubii & fallaces ſunt ejus *prodromi*; quos tamen noſſe plurimùm intereſt. Nec ſemper conſtat de infortunio quod hydrophobiam minatur; quod etiam cognitu aſſequi maximi eſt momenti, ne intempeſtivâ ſecuritate poſthabeantur remedia prophylactica, quæ opportunè exhibita rariſſimè fallunt, vel fauſtè occurrunt huicce truculento morbo; qui aliàs, ubi caput exerit, nuſquàm ferè domari patitur. Maximum ſane quidem terrorem incutere debet canis, alteriuſque animalis morſus, ſi quædam de *rabie* emergat ſuſpicio: ideò ſub hocce caſu nil non movendum, ut diluatur ærumnoſum illud dubium, nonnunquàm intricatiſſimum. Quandoquidem circà canem nobis familiariſſimum, & huic morbo, uti nemo neſcit, obnoxium, ſæpiſſimè verſatur; nonnulla de ejus rabiei diagnoſi prælibare, haud inconſultum fore judicavimus.

Hoc ferino morbo correpti canes minime latrant; ſed vocem edunt raucam, quâ cætera ejuſdem ſortis animalia perterrentur. Demiſſis caudâ & auribus, triſtes incedunt, vel latebras, quibus recipiantur, quærunt. Intereà potum averſantur, ſolita alimenta reſpuunt, ægréque ſpiritum ducunt. Ore hiante, vel ſpumâ conſpurcato, linguam exerunt, canes obvios laceſſunt, homineſque invadunt; ſolis familiaribus in hoc primo rabiei gradu parcentes; quos brevi, omnium rerum obliti, & furore rapti neſciunt; donec tertio, quartove morbi die, deficientibus viribus

HYDROPHOBIA.

humi prosternantur, & convulsionibus rapiantur; ni citiùs enecentur. *Morsum* longè *periculosiorem* esse sub hoc postremo morbi stadio, nemo nescit: sed rarò quisquam inter hunc statum manifestum offenditur, cùm omnes fugâ sibi consulant.

Tantâ tenuitate pollet *venenum rabiosum*, ut simplici laticis salivaris contactu, nullo existente vulnere, traduci queat: imò & exsiccatus vel annosus hic humor, linteis vel pannis hærens eamdem labem, si variis observationibus sit fides, inferre potest. Addere licet causam diù latere in parte demorsâ, licet ad cicatricem perductâ; cùm dolor hujusce partis inter morbi prodromos primum locum obtineat: nec desunt exempla hujusce infortunii post viginti, imò & triginta annos à morsu. Intrà vasa admissum illud virus aliquandiù occultatur; sed ante quadragesimum diem plerúmque extricatur: rariùs sanè ad menses vel annos fovetur illud nefandi morbi seminium. *Hanc* ferinam *luem prænuntiare* solent crebriores oscitationes, spontanei corporis fremitus, cum pulsu debili & inæquali, somnus pavoribus & ejulatibus turbatus: dolores nonnunquàm sævissimi, qui non solùm partem priùs vulneratam obsident, sed etiam per totum corpus divagantur. Hæc excipiunt mœror & tristitia, à metu scilicèt imminentis invasionis, vel quædam animi abjectio, quâ in publicum prodire verentur ægri; imò & cognatos & familiares fugiunt.

Hæc sunt vulgatiora *hydrophobiæ proludia*, quæ presso pede sequuntur aquæ, alteriúsve liquidi metus & horror; licèt siti & interaneorum æstu torqueantur ægri; vomitus & singultus; pectoris angustia, vel suffocatio à quâdam laryngis constrictione, æquè ac in anginâ, cum pulsu debili & inæquali. Intereà os spumâ defœdatur, & recruentatur in nonnullis vulnus: oculi torvi mentis perturbationem minantur; sub quâ clamitant & ululant cum vultu horrido. Mordendi desiderio premuntur, & furibundi evadunt; donec convulsionibus generalibus, quibus haud immunia sunt genitalia, è medio tollantur, vel in syncopem lethalem incidant; quâ scilicèt circà quartum morbi diem ad plures migrant. Hydrophobia in potiori parte suos habet paroxysmos, qui nulli ordini submittuntur; sub dilucidis intervallis mentis compotes ægrotantes monent adstantes ut sibi caveant; vel vinculis constringi vulgò patiuntur.

Sunt qui velint se observasse rabidos aquæ metûs planè expertes: nùm *genuinâ hydrophobiâ* laboraverint? dubitare licet. Alii mentionem subjiciunt de *rabie spontaneâ*, nullo scilicèt prævio morsu; nec contactu rabidorum: nùm morborum affinitate decepti hujusce observationis Authores à veri tramite recesserint? solertioribus examinandum relinquimus, quos non fugit potûs horrorem inter febris malignæ, vel mali moris, hysteris, aliorumque nonnullorum morborum symptomata numerari: præter quàm quod contingere potest, ut ægri veterem canis rabidi morsum planè obliviscantur; vel linteamina aut vestes, hâc labe contaminata nescii pertractaverint, vel ore admoverint: hinc minime mirum si nonnulli, imminentis periculi ne minimam quidem suspicionem habentes in hydrophobiam,

quæ

quæ pro ſpontaneâ inconſultò habetur, incidant: ſed hæc dubia ulterioribus, accuratioribuſque obſervationibus lubenter ſubmittimus.

HYDROPHOBIA.

Ab inſtitutis *cadaverum* hoc morbo ſublatorum *ſectionibus*, in apricum veniunt viſcera nonnunquàm phlogoſi tacta, macilenta, exſiccata, & quaſi aduſta; venæ iliacæ ſuprà modum turgidæ, & cætera vaſa nunc ſanguine coagulato, nunc fluidiſſimo repleta. Oris & deglutitionis organa raro illæſa; ſed phlogoſi correpta ſæpiùs deprehenduntur; atque fœdiſſimâ ſpumâ mucosâ conſpurcantur. Similem labem ſæpiùs exhibet tracheæ facies interior; & pulmones nigri fœtent; ac demùm gangrænæ notas præ ſe ferunt prædictæ partes. Cor paucum ſanguinem, picis inſtar nigerrimum continet: nonnunquàm flaccidum & marcidum; pericardio accretum deprehenditur. Lingua patet craſſiſſima ſpumâ flavo-virente obducta. Paſſim obſervantur in interaneis, infarctus phlogodei, qui ſæpiùs ſphaceli notas præ ſe ferunt. Bilis viſcida & virens; ac exuberans non ſolùm in tubo inteſtinali; ſed etiam in ventriculo: atque hocce latice atro-viridi ſcatent veſicula fellea, cæteraque bilis receptacula. E quibus benè perſpectis, credere par eſt bilem in abdomine debacchari, dùm truculentus hic ſævit morbus; atque ab ejus incandeſcentiâ, præcipua oriri ſymptomata. Diaphragma in quibuſdam inflammatum animadvertitur; & detectus fuit nodus in ejus nervo præcipuo. Vaſa cerebri ſanguine atro turgent, cum colluvie ſerosâ, ſubflavâ in ventriculis ſtagnante. Annotantur thalami nervorum opticorum marcidi; flatulentia ſub dura meninge, &c. in quibuſdam denique cerebrum inculpatum ſe præbet.

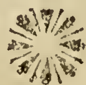
Ubi conſtat de imminentis periculi genere; *curationi prophylacticæ* nullâ morâ inhærendum. Præcipuum primò curantibus impendet munus, ut inflicto vulneri methodo ſuprà traditâ proſpiciant. Danda ſcilicèt eſt opera ut virus rabioſum è vulnere excutiatur; & ejus ingreſſus ad maſſam ſanguineam omni arte, & incunctanter præpediatur. Monendi prætereà demorſi, ut lintea & veſtes, muco ſalivari fortè infecta, illicò exuant. Quibus præmiſſis invaluit uſus, ut vulnerati *in aquam maris* vel fluminis, pluriès ſingulis diebus, & intrà ſemi-minutam circiter; per novennium *immergantur*. Pluribus optimè ceſſiſſe illud auxilium experientiâ novi; quod tamen nonnulli ſcioli floccifaciunt. Circà quod notare juvat quòd ejus efficacia haud tàm à balneo, quàm ab arte quâ inopinantes in æquor præcipites dantur, pendeat: atque in hoc terrore, quem experti Nautæ incutere ſolent, verſari præcipuum hujuſce curæ prophylacticæ momentum, pronum eſt credere. Hinc patet ratio cur iners ſit illud præſidium ergà canes, hujuſce formidinis planè expertes.

Nec deſunt *alia prophylactica*; pulvis nempè *Palmarii*, oſtreum calcinatum, & lichen cinereus terreſtris *Raii*; quibus addere licet cardiaca, alexiteria & diaphoretica vulgatiora, quæ, uti ſuprà innuimus, ſuas laudes etiam merentur. Sed nullum hactenùs ipſomet hydrargyro tutius & efficacius innotuit præſidium; de quo mentionem olim ſubjecit laudatus PALMARIUS, quod ſcilicèt è tenebris, quibus diù immerſum fuerat, erue-

HYDROPHOBIA.

runt nostri coætanei; quorum numerosissimæ & accuratissimæ observationes ultrà omnem dubii controversiam arguunt mercurium verum esse hydrophobiæ, non secùs ac luis venereæ, specificum, quovis modo usurpetur: intùs enim, & consuetis dosibus exhibentur turpethum minerale, aquila alba, panacea & cinnabaris, quæ nonnullis interjectis diebus, quinquiès vel sexiès iterantur; quibus mercurialibus nonnulli, haud sanè inconsultò, camphoram sociant. Aliàs, æquè ac ad curationem luis venereæ, celebrantur frictus cum unguento Neapolitano, ad drachmas duas vel tres, pro singulis vicibus; octiès vel duodeciès repetendi; interjectis solitis intervallis. Faustè etiam usurpatur mercurius in *canibus demorsis* ad præcavendam luem: quotidiè scilicèt, & per sex circiter dies, deglutienda præbentur turpethi mineralis grana octo vel decem cum medullæ panis quantitate sufficienti ad bolum: posteà protelatur illud remedium, primò alternis diebus, dein quarto quoque die; eâ nimirùm ratione, ut integra curatio ad viginti vel triginta dies accedat. Sic tutò deflectitur rabies, quæ, si jam canem invaserit, eodem medicamine impugnari debet; dummodò ingeminetur dosis, quater vel sexiès exhibenda; undè plerúmque prodit ptyalismus innoxius. Haud minùs congruit hominibus jam rabie tactis hydrargyrosis; cujus dosis etiam duplex tùm adhibetur: sed, ut verum fatear, in ancipiti versatur eventus.

Alia postremò recensentur *præsidia* contra hujusce morbi ferocissimi insultum; sanguinis nempè missio ad animi deliquium, balneum quantùm licet productum, sub quo caput & facies identidem irrigantur: atque hoc solo præsidio quosdam evasisse nullus est dubitandi locus. Intereà largâ manu reluctantibus exhibetur potus acidulus & refrigerans: ejusdem naturæ injiciuntur enemata; nec posthaberi debent anodyna interna è nitro & camphorâ petita. Proficuè quandóque usurpantur emetica, inter quæ nullum sanè turpetho minerali præstantius occurrit. Quamdam opem conferre queunt antispasmodica: opportunè etiam in usum vocantur spiritus salis ammoniaci succinatus, vulgò *Eau de Luce*, aliaque alkalia volatilia; quæ fortè haud minori vi pollent ergà virus rabidorum, quàm adversùs viperæ venenum; cùm nonnullam esse inter utraque miasmata affinitatem conjicere liceat. Moschum etiam faustè exhibitum fuisse fertur; circà quem vide lexicon JAMES, & Diarium Medicum anni 1761, pag. 199. Hæc sunt remedia magis decantata & experientiâ comprobatiora, quæ apprimè nosse interest; cùm sub hocce morbo, veluti in aliis, pro variis circumstantiis, diversa experiri juvet.

CONTUSIO ET VULNUS.

Contusio et vulnus.

Ecchymosim, vel phlogosim inferre *contusiones* nemini haud notum: nec latet eò periculosiores esse, cæteris paribus, quò pars exquisitiori sensu donatur: hinc patet quàm sit pertimescenda oculorum, mammarum, testium, extremorum digitorum, &c. collisio: scitur etiam *ominosos* esse capiti, pectoris & abdominis ictus, si actionem suam exerant in subjacentia viscera. Resolutione plerúmque judicantur contusiones; aliàs promovetur purulentia; nec raro imminet gangræna, ut de luxationibus & fracturis ab eâdem causâ oriundis, de quibus alibi, sileamus. A graviori capitis contusione movetur suspicio de cranii depressione & fracturâ, vel cerebri commotione; quorum infortuniorum indicia censentur hæmorrhagia narium, auriumve; nauseæ, febris, sopor & delirium, &c. Pulmones offenduntur, costæ franguntur, & à sede dimoventur à gravi pectoris contusione; hinc tussis, sputum cruentum, spirandi difficultas, &c. Nec minùs calamitosæ censentur abdominis contusiones, ad viscera pertingentes; quod sæpiùs accidit, etsi cutis nullo rubore vel livore afficitur: hinc læduntur organorum vitalium functiones: emergit interaneorum phlogosis, quæ febre, abdominis dolore & renitentiâ innotescit; quam haud raro excipit purulentia: vel disruptis vasis, insidiatur sanguinis stasis quæ putriditatem & gangrænam post se trahit. Viscera nonnunquàm skirrhosa evadunt; hærentiasque morbosas contrahunt. Suboriuntur aneurismata, acerbissimis dorsi doloribus, aliisque gravioribus symptomatibus stipata; tumores cystici, alteriusve naturæ; hydrops lacteus, &c. hæc docent extispicia.

E *vulneribus* à corpore contundente, vel secante, inflictis minus vel majus concitatur sanguinis profluvium, quod arte vel naturâ coërcitum excipit crusta quædam repaguli vices gerens, è cujus delapsu seri cruenti vel saniei emergit stillicidium. Intumescunt graviorum vulnerum labra, phlogosique corripiuntur, ac tertio, quartove die in suppuratum abeunt. Parcum sanguinis proventum præbent vulnera è glandibus plumbeis sclopeto vibratis inflicta; ob scilicèt quamdam escharam quâ sauciata vasa occluduntur: sed nonnullis elapsis diebus hæmorrhagiam minatur ejus delapsus: pus ægrè conficitur in partibus sclopeto transfixis, quæ hinc ulcere pertinacissimo confodiuntur. Ampliora vulnera, æquè ac graviores contusiones, concomitari solent dolor, inflammatio & febris: quid sit metuendum ex horumce accidentium complicatione, nemo non videt: nec fugit quantum terrorem incutiat gangræna ab hâc duplici causâ prognata, quæ pro mortis præcone haberi solet: ut de vulneribus venenatis, plerúmque lethiferis, apud nostrates rarissimis, sileamus.

Sed de *eventu* nil certi statui potest, ni priùs attendatur ad usum & fa-

Contusio et vulnus.

bricam partis læſæ; non ſecùs ac ad corporis ſecantis, pungentis & contundentis formam. *Arteria* tranſverſim *cæſa* hæmorrhagiam vix coërcendam præbet: ſi leviter incidatur, impendet aneuriſma. E *ſectis nervis* emergunt ſtupor, paralyſis & atrophia partis cui proſpiciebant: ubi verò leviter ſauciantur & punguntur, graviora exſurgunt ſymptomata; dolor nempè acutiſſimus latè ſeſe ſpargens, infarctus inflammatorius, æſtuoſiſſimus & ſuppurationis neſcius; febris vividior, delirium, convulſiones, &c. *Artuum vulnera* luxuriante ſynoviâ madent, quæ marginum coalitui obſtat, ac in ulcera ſordida & putrida faceſſunt. De puncturâ tendinis è phlebotomo, ſuprà actum fuit. Quid ſit pertimeſcendum de vulneribus interiora capitis, pectoris vel abdominis attingentibus, nemo neſcit: haud tamen ſub hoc caſu *vaticinandum*, ni priùs ſtylo congruo ritè explorata fuerint, accuratè inſuper perſpecto priſtino vulnerati ſitu; dùm ſcilicèt hoc ſubiit infortunium: quibus indiciis conſtat de parte læſâ, è cujus functionibus eruenda eſt prognoſis.

Vulnera capitis, non ſecùs ac contuſiones ab ictu, vel caſu ab alto, oſſa cranii deprimere vel frangere queunt; undè cerebri commotiones periculoſiſſimæ, de quibus infrà. Funeſtum præſagiunt *eventum* narium, auriumque hæmorrhagiæ, ſomnolentia, aliaque jam tradita ſymptomata. Quibus addere licet ophthalmiam ingruentem ſeptimo vel undecimo poſt capitis contuſionem die; quæ funeris metum incutit. Quod *ad pectus* attinet, ſi vulneretur cor, ad tibicines mittere licet. Minus impendet periculum è confoſſis pulmonibus; undè tuſſis, ſputum cruentum & ſpirandi difficultas; quæ tamen ſymptomata haud levem terrorem incutiunt: emphyzemate corripiuntur partes aditum vulneris ambientes, è quo aër unà cum cruore ſpumoſo erumpit; undè dilucidè patet morbi genus. Graviſſima concitant ſymptomata *diaphragmatis vulnera*; dolores nempè vehementiores & ſuffocationes, febrem acutam & delirium, ſingultum, lipothymias, convulſiones, riſum ſardonicum, &c. Periculoſæ aleæ etiam cenſeri debent ſtomachi & inteſtinorum gracilium vulnera, & contuſiones: narrat Helmontius ſe vidiſſe juvenem ſtudioſum pugno percuſſum, circà orificium ventriculi; qui ſtatim corruens, brevi obliterato pulſu ad plures migravit. Cæterùm *viſcera abdominis* ſauciata, ratione horum muniorum minus vel majus portendunt *periculum*. Cogitandum de exequiis, ſi ſanguis pleno gurgite erumpat è vulnere altè inflicto; cùm de majoris canalis immedicabili ſectione nullum fermè ſit dubium.

Facilè delentur leviores contuſiones, de quibus, dum de ecchymoſi, agemus: graviores verò, de quibus in præſentiarum, repetitas *ſanguinis miſſiones*, non ſecùs ac ampla vulnera expoſtulant; nec efficacius occurrit præſidium. Depletis vaſis, digeſtionum organis proſpiciendum, ne pravi ſucci inibi hoſpitantes morbum in poſterùm exaſperent. Egregiam ad contuſiones opem præſtant repercutientia; albumen nempè ovi, acetum, roſæ rubræ, ſanguis draconis, aliaque id ſortis, quæ, ſi tempeſtivè & illicò imponantur, imminentem humorum defluxum, vel phlogoſim avertere

ſolent : ſed inertia vel noxia cenſeri debent, ſi pars læſa jam intumuerit; tùm ad reſolventia & roborantia confugiendum : id genus ſunt vinum ſaturatè rubrum & generoſum, aqua vitæ ſimplex & camphorata, Reginæ Hungariæ & vulneraria; aqua globulo martiali impprægnata; terebinthina; balſamum peruvianum, Fioraventi & Commendatoris : ſal marinum ſacculo receptum, urinæ vel aquæ tepidæ priùs immerſum, vel ipſamet aqua prædicto ſale ſaturata; petroſelinum cum aquâ vulnerariâ contuſum, theriaca; cataplaſmata è radicibus bryoniæ, conſolidæ majoris, &c. confecta. Sed nil præſtantius novi adversùs contuſiones generales, tàm ab ictibus, quàm à caſu ab alto, quàm pellis vervecina ſuo calore vitali prædita, quâ involvuntur ægri; quod pluriès pro re natâ iterari poteſt. Cataplaſma demùm è micâ panis & lacte paratum, quod etiam conducit, ubi tumor ad ſuppuratum vergit, egregiam opem præſtat. Aliàs imponuntur vulgatiora maturantia, donec confectum pus ſpontaneum exitum ſibi paret, vel phlebotomi ope educatur. Sanguinis ſtaſim etiam reſpicit ſectio quâ prædictus latex, extrà vaſa emiſſus, evacuatur, ne labem partibus ambientibus & vicinioribus inferat : hæmorrhagia verò ex hoc inflicto vulnere ſæpiùs prorumpens ſolitis adminiculis coërceri ſolet. Veſicæ ſanguine turgidæ à deglutinatâ epidermide, ſæpiùs ſolâ compreſſione, ope laminæ plumbeæ, vel ſacculi gypſo ſemipleni, &c. evaneſcunt. De oſſium luxationibus & fracturis, à contuſionibus oriundis, ſeorſim ſuo loco.

Suum ſymbolum conferunt in graviorum contuſionum curatione *medicamenta interna*; vulneraria ſcilicèt & reſolventia; quæ tamen pro inertibus & ficulneis præſidiis à quibuſdam recentioribus perperàm habentur : mirari profectò ſubit remedia peritiorum encomio celebrata, diuturniori praxi comprobata, nullis, ut ipſis viſum fuit, viribus pollere : ſed hanc litem componendam quibus plus ſupereſt otii committimus : cùm illud duntaxàt nobis impendeat munus, ut uſitatiora in hunc ſcopum, & à ſolertioribus acceptiſſima exhibeamus : qualia ſunt infuſum herbarum vulnerariarum, hyſſopi, hæderæ terreſtris, &c. ſuccus cardui benedicti, cerefolii, petroſelini, &c. terebinthinæ, & balſama naturalia, ſperma ceti, ſanguis hirci præparatus, ſuccinum in officinis elaboratum, ſal volatile, cornu cervi, aliudve ejuſdem indolis; antimonium diaphoreticum, balſamum LUCATELLI, theriaca, &c. quæ pleraque diaphoreſim, in hoc caſu ſaluberrimam, promovere ſolent. A quibuſdam etiam deprædicantur abſorbentia; cornu nempè cervi præparatum, corallum, lapilli cancrorum fluviatilium, &c. quæ etiam quaſdam ſuppetias ferre queunt.

Vulnerum ferruminatio ſolis œconomiæ animalis viribus abſolvitur; quas tamen nonnunquàm juvare expedit, remotiora vulneris labra adducendo, vel quidquid horum coalitui obſtat auferendo. Itaque ut vulneris ſimplicis, nullâ deperditâ ſubſtantiâ, curatio opportunè inchoetur, & faciliùs perficiatur, neceſſe eſt ut ſecta vaſcula debito ſanguinis profluxu ritè depleantur, & accuratè ſublatis quibuslibet corporibus extraneis, vulneris labra propiùs admoveantur, ac congruâ deligatione coërceantur :

CONTUSIO ET VULNUS.

nec aliud Chirurgo incumbit munus per aliquot dies; nisi ut identidem aquâ vitæ vel vulnerariâ irroretur hæc *fasciatio*: rarò enim medicari debent vulnera recentia; nec ipsis immittenda sunt linamenta, penicilli, turundæ & pulvilli, quibus pessimo more nonnulli etiamnùm utuntur imperiti Chirurgi, qui nil aliud patrant quàm vulnus producere. Insuper haud vetantur plantæ *vulnerariæ*, liquores spirituosi & balsamici, balsamum samaritanum, aqua globulo martiali imprægnata, pulvis sympatheticus, aliaque innumera, quæ suam opem conferre queunt in amplioribus vulneribus. Ubi è sectis majoribus vasis sanguis confertim, vel ultrà modum erumpit, vinculo constringi debet ductus sanguiferus, si sinat pars læsa: aliàs admoventur styptica; dissolutio nempè globuli martialis, alumen ustum, pulvis sympatheticus, &c. Egregiè etiam opitulatur agaricus, suprà laudatus, qui suo contextu tomentoso hiantia vasa ritè obturare potest; dummodò congruâ deligatione coërceatur.

In quibusdam vulneribus, præsertim contusis & dilaniatis, movetur circâ quartum diem *purulentia*, quæ congruis topicis foveri debet: in hunc scopum deprædicantur *digestiva* è terebinthinâ, ovi vitello, oleo hyperici, unguento fusco, &c. parata; quibus socientur pro re natâ *detergentia* & *antiputrida;* mel nempè, gummi elemi, balsamum peruvianum, myrrha & aloë, elixir proprietatis, aliaque id sortis ulcerum pertractationi dicata. Artuum vulneribus congruunt adstringentia & exsiccantia. Nervis, tendinibus & ligamentis sauciatis medentur oleum terebinthinæ & hyperici, balsamum peruvianum, elixirium proprietatis, &c. Ubi tendines certæ crassitiei penitùs secantur, horum extrema propiùs admota suturâ jungi debent, ut ossium instar coeant; quod absolvitur circà decimum vel undecimum à consutione diem: nemo nescit hanc operationem, quam despiciunt nonnulli recentiores, pluriès felici successu institutam fuisse in discisso tendine Achillis. Quod vulnera, globulis plumbeis sclopeto vibratis inflicta spectat, danda est opera ut extrahantur corpora extranea, & sistatur hæmorrhagia: quibus peractis admovetur simplicissimum linum carptum, ut postridiè adhibeantur digestiva, emollientia, &c. Etsi prima indicatio inter pertractandum vulnus adimplenda, in promovendâ cicatrice versatur, hanc tamen nonnunquàm procrastinare expedit; ubi scilicèt carnes pravæ notæ luxuriant, & occultantur ultimi vulneris recessus. Ampliorum vulnerum oras haud rarò consuere juvat, ut ad mutuum contactum ducantur; præsertim si extùs erumpant intestina, epiploon, aliaque viscera. Ubi demùm tubus intestinalis transversim secatur; *suturæ* etiam subjici potest, si accitus Chirurgus suam artem apprimè calleat; aliàs superioris intestini labra vulneris marginibus admoventur, ut inibi ferruminentur, & hoc ano artificiali exoneretur alvus.

Vulnerum graviorum *cura interna*, parùm discrepat ab illâ quæ contusiones respicit. Largâ nimirùm manu mittendus est sanguis; victuique tenuissimo inhærendum. Primis viis etiam congruâ evacuatione prospiciendum, ne febris excandescat, aliaque concitentur graviora symptomata.

Intereà plurimùm conferunt diluentia; nec posthaberi debent vulneraria & diaphoretica, aliaque diversæ sortis remedia, quæ pristinæ & pravæ humorum diathesi occurrere valent. Hùc etiam pertinent lacticinia, ubi prædictis auxiliis haud morem gerunt contumaciora vulnera; vel ad aquas minerales tanquàm ad sacram anchoram confugere expedit.

Superest ut de levissimo hoc vulnere & familiarissimo, quod nunc *intertrigo*, nunc *excoriatio* audit, breviter agamus; quod à collisione, frictu, vel compressione; ab equitatione, &c. sæpissimè sobolescit: hoc etiam *promovent* squalor & immundities. Grave quandóque facessunt negotium excoriationes in morbis, tùm acutis, tùm chronicis, à diuturniori in eamdem partem decubitu prognatæ. Ubi igitur exanthemata & ecchymoses à sanguinis stasi oriundæ, has minantur; lotionibus cum vino tepido, identidem iteratis, imminens continui solutio præcavetur: ubi verò hæc stigmata livorem quemdam contrahunt; opportunè foventur cum aquâ vitæ camphoratâ. Excoriationi verò medentur exsiccantia; pulvis ligni cariosi, cerussæ, lapidis calaminaris, &c. In usum etiam familiarissimum vocantur unguentum diapompholygos; emplastrum Norimbergense, de cerusâ, &c. Excoriationi à diuturniori equitatione prodest sevum ex ipsâmet candelâ, adeps, oleum rosaceum, &c. Sed munditiei præsertim studendum, & nil non movendum, ut pars læsa ab omni compressione solvatur.

AMBUSTIO.

Nemo nescit varios esse ambustionis gradus, non solùm ratione ignis vehementiæ & modi, sed etiam respectu fabricæ partis læsæ. Adustionem esse magis pertimescendam in facie, oculis, & cervice experientiâ compertum manet. Quò enim latior est pars ambusta & altiùs penetraverit ignis; eò periculosioris res est aleæ. Prunæ, metalla candentia vel fusa, flamma pulveris pyrii, aqua fervens, oleum bulliens, &c. summam sanè perniciem inferunt: sed longè vehementior censeri debet fulguris impetus. Præter dolorem acerbissimum quem infert *vulgatior ambustio*, pars phlogosi corripitur, erumpunt phlyctænæ, variaque emergunt symptomata; ratione diversarum, uti jam annuimus, circumstantiarum à contextu vel usu partis, & naturâ corporis urentis, brevi vel longiori tempore admoti, eruendarum. Scitur ulcus hinc prognatum pertinacissimum fore; præsertim si foveatur à pravâ humorum diathesi; cachecticâ nempè, scorbuticâ, syphilideâ, &c. Extrà oleas evagarer, si omnium ambustionum discrimina, earumque modos innumeros hùc attexerem; cur omnes sub triplici classe colligere consultiùs & dilucidiùs fore cogitavi.

Itaque ratione læsionis gradûs, *ambustio* est *levis*, *media* vel *gravis*. *Prima* quæ haud ultrà cutem actionem suam exerit, vel ejus superficiem

Ambustio.

duntaxàt afficit; dolore nunc levi, nunc acerbo ftipatur; nonnullæ erumpunt puftulæ veficulares è parte rubente & quafi urticatâ; ac plerúmque fecedit epidermis. Contextum cellulofum, & ultrà, attingit *media*, quæ atrociorem dolorem excitat, & graviorem phlogofim accerfit: fub hâc fpecie adufta cutis exarefcit & rigefcit, ac pus dein conficitur. Ad altiora penetrat *tertia* ambuftionis *fpecies*; imò & ad ipfa offa pertingit; fub quâ cutis livida vel nigricans fenfu planè orbatur, vel in efcharam faceffit; à cujus delapfu emergit ulcus profundum & putridum. Intereà incandefcit febris, atque ferociora ordiuntur fymptomata; præfertim fi lædantur nervi, tendines & ligamenta. Majorem, uti fuprà inculcavimus, fævitiem exercet *fulminis ictus*, qui gangrænofam labem obviis partibus infert; quo percuffi fyncope corripiuntur, vel planè fuffocati, repentinâ morte abripiuntur.

Quamvis ambuftionis fpeciem refpicere videntur repercutientia, demulcentia, refolventia & digeftiva: fed delectu opus eft habitâ ratione gradûs & temporis; fi tamen excipias vinum tepidum & aquam vitæ, tùm fimpliciffimam, tùm camphoratam; quæ indifcriminatim, nec infauftè ufurpari folent: fed hæc omnia figillatim pro inftituto exhibere expedit. Itaque primæ vel *leviori* ambuftionis *fpeciei occurritur*, partis læfæ, fi liceat, immerfione extemporaneâ in aquam frigidam, vel admoventur lintea hâc imbuta, fingulis horæ quadrantibus renovanda; quâ fcilicèt humorum præpeditur defluxus: eamdem fermè opem præftant lutum, albumen ovi, acetum, atramentum, &c. Nullum fanè eft dubium quin ritè fuccedant hæc *repercutientia frigida*; fed mirari profectò fubit quòd haud minori efficaciâ polleant remedia quæ contrarias fanè vires obtinent: pars enim læfa *igni vehementi*, quantùm ægri ferre queunt, exponitur; vel in aquam calidiffimam felici fucceffu immergitur, Opportunè etiam admoventur aqua vitæ camphorata, vel Reginæ Hungariæ, cataplafma è cepis contufis, cui nonnulli addunt fal & faponem, &c. ac multiplici experientiâ comprobantur hæc remedia; etfi invicem pugnare videntur. Utraque tamen à nonnullis pofthabentur; quibus magis arrident *demulcentia*; unguentum nempè diapompholygos, nutritum & populeum, ceratum Galeni, aliaque id fortis innumera, quæ etiam particulis igneis domandis apta funt.

Quod ad *ambuftiones* medias vel *fecundi ordinis* attinet, parùm aut nil proficiunt repercutientia & refolventia, quæ hinc à folertioribus & expertis abdicantur: fed pluris habentur *emollientia*, demulcentia & *digeftiva*; in quorum cenfum veniunt emulfio vulgatiffima, cataplafma de micâ panis, aliudve emolliens; oleum rofatum, liliorum vel ovorum, unguentum nutritum vel bafilicum, ceratum Galeni, &c. quibus, fi urgeant dolores, opium addere licet. Nec omittendæ funt adversùs hanc ambuftionis fpeciem, non fecùs ac fub poftremâ, venæ fectiones, ratione febris vel phlogofeos gradûs, plus minúfve repetendæ. Suam etiam opem conferunt diluentia & demulcentia interna, aliaque vulgatiora præfidia,

quæ

quæ compefcendæ fanguinis & fpirituum excandefcentiæ apta nata cenfentur.

In ufum vocantur ad *poftremam ambuftionum claffem* topica fuprà tradita, emollientia fcilicèt, digeftiva & anodyna; quibus opportunè nonnunquàm fociantur ftyrax, fpiritus vini camphoratus, cæteraque id genus *antiputrida*. Pars infuper fiderata fcarificationibus impugnari folet: ulcus verò ab efcharæ delapfu emergens, folitâ & vulgatiori methodo pertractatur. Sed ubi ambuftio offa attingit & fphacelus latiùs propagatur, nulla fermè fanationis affulget fpes; ni incunctanter ad partis amputationem fefe accingat Chirurgus: aliàs latè ferpens gangræna, brevi vifcera impetit, & hinc ægros in orci fauces præcipites trahit.

AMBUSTIO.

Peculiarem curam fibi vindicat *oculorum aduftio*: præter enim iteratas venæ fectiones, plurimùm conferunt topica demulcentia; lac nempè muliebre, fanguis tepidus columbæ, aqua fperniolæ, rofarum & plantaginis, mucilagines feminum lini & pfyllii, pulpa pomorum coctorum, &c. quæ omnia cæteris faciei ambuftionibus etiam profunt. Sed fi à conflagrato pulvere pyrio oriatur hæc *faciei defœdatio*; danda eft opera ut fingula grana nigricantia acûs beneficio extrahantur: aliàs pofthabitâ hâc cautelâ ftigmata manent indelebilia; ni admoto veficatorio recruentetur vulnus, & abfolvatur hæc extractio. Poftremò exquifitioribus topicis antiputridis coërcetur *fulminis labes*; cardiacis validioribus fugatur lipothymia & vires proftratæ refocillantur: quibus reftitutis de æftu interaneorum fæpiùs conqueruntur ægrotantes; quem reftinguere queunt aqua fucco limonum imprægnata, cæteraque refrigerantia & demulcentia, fuprà tradita.

GANGRÆNA EXTERNA.

GANGRÆNA EXTERNA.

OMNIBUS innotescit hæc solidorum *adnecrosim dispositio*, quâ calor nativus ferè extinguitur; cujus indicia à partis colore fusco, atro-livido vel nigro depromi solent. Sphacelus vel sideratio audit hic partis tactæ status, è quo ad pristinum nullus datur reditus; adeò ut calore & sensu planè orbetur & plerúmque gravè oleat: quod infortunium imminet, si gangræna certo doloris & ardoris gradu stipetur. *Gangræna*, alia est, ut inquiunt, *sicca*, alia *humida*: sub primâ, magis sanè ominosâ, pars inodora rigescit, corneamque duritiem quasi contrahit: humida minùs periculosa distinguitur ab humorum decubitu; *phlyctænis* sero flavo turgescentibus & fœtore. Nonnunquàm tamen occurrit gangræna utriusque characteris particeps; vel alterutrum vicissim induens: nec raro observatur gangræna unius cruris sicca, dùm humida se sistit in alio. Hinc parùm ratione indolis ab invicem discrepare prædictas species haud falsò inferre licet. *Gangræna* nunc *à causâ internâ*, vel quâdam sanguinis & humorum labe, progerminat; nunc externæ submittitur: primam pariunt deficiens calor vitalis in ætate provectâ, atrophiâ, paralysi, &c. Hanc etiam promovent nonnulla venena; inter quæ numerandum granum illud infensissimum, quod secale luxurians vocitant; quod scilicèt degener & nigrum, insolitam crassitiem assequitur. Gangrænam deniquè post se trahunt scorbutus, lues venerea, febres pestilentiales & malignæ, variolæ, inflammatio, erysipelas, œdema, &c. Multiplex etiam est *causa externa* quæ gangrænam accersit; morsus scilicèt & punctura animalium venenatorum, vulnera, contusiones, ambustio, frigus brumale, vincula arctè constricta, compressio diuturna, luxationes, fracturæ, &c.

Pars gangrænâ correpta livorem vel nigredinem contrahit: nunc rigida, uti jam innuimus, nullis prominentiis exasperata animadvertitur; nunc mollis, è quâ erumpunt *phlyctænæ*, se sistit. Intereà dolorem & æstum in parte læsâ, quibus conqueruntur ægrotantes, excipiunt sensûs abolitio, vel integra *sideratio*, quâ cutis calore & vitâ orbatâ spontè à subjacentibus carnibus separatur & decidit; undè prodit ulcus saniosum, sordidum & fœtens. Sub morbo à *pane secalino* pravæ notæ producto, in torporem quemdam incidunt ægri, cum ventre tumido: macies & debilitas pari passu incedunt: sæviunt dolores in artubus frigidis; pulsusque debilis exploratur. Manuum denique & pedum digitos invadit gangræna, quæ brevi altas radices agit, necrosimque accersit. *Gangræna à frigore* ortum habens, ad quam prona sunt extrema, manus nempè, pedes, nasus, lobi aurium, &c. brevi stupendum incrementum sumit: pars tacta vicissim pallet & rubet cum immani pruritu, vel dolore acutissimo; dein colorem

violaceum vel nigrum induit, sub quo gradu imminet partis sideratæ prolapsus. Artuum ligamenta nonnunquàm attingit & solvit hæc gangrænæ species; undè haud rarò evenit, ut pes & ipsamet tibia, horrendo sanè spectaculo, proprio pondere, non secùs ac à vulnere cæsim facto, delabantur. Nec cæteris partibus parcit *frigus extremum*; quin potiùs totum corpus subitò invadere potest, quod hinc rigiditatem contrahit; adeò ut nonnulli reperti fuerint, si historiis sit fides, hoc fato extincti pristinum situm servantes; milites scilicèt armis instructi & quasi præliantes, equites haud dimissis habenis, &c.

GANGRÆNA EXTERNA.

Maximum portendit *periculum gangræna à pravâ humorum diathesi*, vel à fecali virulento, sobolescens; quæ hinc rarò partibus internis parcit, sub quâ nil proficit membri amputatio, cùm hoc sublato in aliud ingruere soleat gangræna. Hanc utplurimùm præeunt febris vehemens, & dolores acutissimi. Primam perniciem infert in pedum digitos; altiùs dein serpens in alias partes propagatur: pulsus, tùm temporis, obscurus & intermittens exploratur: caput exerunt anxietates, cardialgiæ, lipothymiæ, &c. Gangræna os & genitalia invadens summum terrorem incutit: *calamitosa* censetur in cruribus hydropicorum: pro lethiferâ demùm habetur quæ ad musculos, ligamenta, periosteum, & ipsamet ossa pertingit. Minime reticendum quòd primam in ossa sævitiem nonnunquàm exerceat; intactis partibus externis, cujus phænomeni exemplum haud rarò præbent lues venerea, spina ventosa, &c.

Quantocyùs allaborandum ut gangrænæ rudimenta suis terminis coërceatur, ad quod opus varia præcipi solent *topica*; alliaria nempè & scordium, decoctum abrotani in aquâ salsâ, spiritus vini camphoratus sincerus, vel cum aquâ calcis mixtus; tinctura myrrhæ & aloës, cui addere licet spiritum salis ammoniaci, styrax, unguentum Ægyptiacum, theriaca, &c. quæ omnia tanquàm exquisitiora antiputrida, nemine reluctante, habentur. Insuper danda est opera ut eximatur pars siderata, cujus delapsum egregiè promovent *scarificationes*, quæ etiam expectatissimæ puris confectioni favent. Sed aliam curandi methodum sibi vindicat *gangræna à frigore* horrido contracta: pars scilicèt nive obducitur, vel linteis aquâ frigidissimâ imbutis obvolvitur, aut in hanc immergitur: aliàs leves exercentur frictus cum prædictis materiebus: dein cum linteis calidis confricatur pars affecta, ut sensim incalescat; quæ posteà aquâ tepidâ fovetur, vel in hanc immergitur. Conferunt postremò fotus è vino quolibet aromatico parati; cui adjungere juvat spiritum vini camphoratum.

Nec posthabenda in quâvis gangrænæ specie medicamina interna, quæ diversa & contraria, pro re natâ præscribi solent. Opportunè enim in pluribus exhibentur cardiaca & sudorifica; radix nempè chinæ & sarsæparillæ, salia volatilia, lilium Paracelsi, elixirium proprietatis, theriaca, aliave consimilia; quæ tamen exulare debent, si excandescat febris & sæviat interaneorum æstus: sub quibus circumstantiis conducunt aqua succo

Bbb ij

GANGRÆNA EXTERNA.

limonum imprægnata, aliaque refrigerantia acida. Sed omnibus antiputridis internis palmam sanè præripit *cortex peruvianus*, præsertim si gangræna à causâ internâ ortum mutuetur: ad drachmam semis, quartâ quâque horâ exhiberi solet illud remedium; quod etiam enematis formâ & congruâ dosi injicitur; non secùs ac in febrium intermittentium curatione. Nec vetatur illud *antiputridum* in ipsismet variolis, ubi in conspectum veniunt exanthemata gangrænosa; ni tamen obstent febris intensior, & quædam pectoris labes. Plura non addimus, cùm de hoc argumento accuratissimum omnibusque notissimum conscripsit tractatum clariss. QUESNAI, de re Medico-Chirurgicâ optimè meritus.

SECTIO II.

DE MORBIS CAPITIS EXTERNIS.

CEPHALALGIA.

Tot causis autopsiâ anatomicâ investigandis submittuntur *dolores capitis*, ut minime mirari subeat, si multiplex sit horum modus: etenim præter varios gradus, & diversam sedem; nunc pungentes, nunc lancinantes, vel dilaniantes, pulsantes, contundentes, pressorii, gravativi, perterebrantes, ardentes, frigidi, &c. juxtà ægrorum querelas existimantur. Quandoquidem ægrè sæpiùs dignoscatur in praxi, nùm *dolor* sit *internus*, cerebro nempè, ejusque involucris insidens; aut *externus*, pericranio scilicèt & tegumentis, sinubus frontalibus & sphenoïdalibus incumbens; de utroque hîc agere haud incongruum fore cogitavimus. Inter hæc discrimina distinguendus venit *dolor capitis idiopathicus*, cujus nempè causa inibi hæret, à *sympathico*, stomachi scilicèt, alteriusve visceris, labe ortum ducente; vel *symptomatico*, febris nimirùm, affectionis hypochondriacæ aut hystericæ, luis venereæ, scorbuti, arthritidis, &c. sobole. Quanti enim sit momenti hæc omnia, atrâ sæpiùs caligine immersa extricare nemo non videt. Insuper *cephalalgia* audit hic dolor totum caput lacessens: *hemicrania* nuncupatur, si dimidiam tantummodò partem capitis impetat: ubi verò intrà angustissimum spatium continetur dolor, *clavi hysterici* nomine insignitur; etiamsi pluriès accidat ut intrà prædictos terminos coërceatur absque nullâ hysteris suspicione, quod apprimè norunt practici. De *gravedine*, præcipuo coryzæ, & nonnullorum aliorum affectuum symptomate suprà actum fuit. Huicce conspectui generali addere juvat multifarios dolores capitis nunc esse *continuos*, sed cum quibusdam remissionibus; nunc *intermittentes*, qui scilicèt satis temporibus, vel inordinatè recurrunt.

Evacuationes suppressæ, cutisque efflorescentiæ repulsæ, improbæ mentis & corporis exercitationes, animi pathemata vehementiora, capitis contusiones ab ictu vel lapsu ab alto, insolatio, temulentia, venus immodica, vapor carbonum, cuparum, &c. sunt totidem *causæ* quæ dolorem capitis promovere solent. Cephalalgiam nonnunquàm concomitantur atrociora symptomata, febris nempè vehementior, insultus comatosi, apoplexia, lipothymiæ, delirium, fatuitas, convulsiones, &c. Hemicrania stomachum subvertere solet; sed rariùs pejora post se trahit symptomata. Eruptionem catameniorum, aliamve hæmorrhagiam nonnunquàm

CEPHALALGIA.

prænuntiat dolor capitis; qui aliàs inter febrium intermittentium & malignarum, apoplexiæ, epilepsiæ, maniæ & delirii, surditatis & cæcitatis, &c. prodromos, jure numeratur. *Pertinaciores* cephalalgias nonnunquàm solvunt sanguinis vel puris è naribus, auribus & ore profluvium. Plures etiam hoc fausto bearunt eventu vermes multifarii è naribus erumpentes. De verme ad sex pollices accedente, è genere centipedum, per nares inter sternutationem ejecto, post diuturnum & acerbissimum capitis dolorem, mentionem subjicit LITTRE. Nullam ferè curam, si palliativam excipias, admittit cephalalgia à vitio quodam organico orta: symptomatica verò, sublato primario morbo, sponte utplurimùm evanescit. Periodica, etsi sæpiùs pertinacissima, nil plerúmque mali portendit. Dolorem postremò capitis difficiliùs domari in senectute, & sequiori sexu, experientia docet.

Secta cadavera exhibent arctiorem ossium cranii nexum, vel suturarum obliterationem, totius pyxidis stupendam crassitiem, depressionem, vel fracturam, exostoses & cariem; ossa, vel horum fragmenta, è sede dimota; pericranium circà sinciput crassius; pediculos sub hocce involucro; ossa orbitæ mollia; exostoses cerebrum comprimentes, &c. Vasa meninges & cerebrum perreptantia, nunc sanguine turgent, nunc flatu distenduntur; vel osseam duritiem contraxerunt. Plexus choroïdeus pallescens & inanitus, vel distentus & varicosus conspicitur. Dura meninx crassissima & corrugata, necnon cartilaginea annotatur; vel cranio arctissimè hærens. Invicem accreta, vel pure defœdata, gangrænosa & putrida, observantur cerebri involucra: ac pia meninx crassior, & nonnunquàm flatibus quasi tumida, vel humore quodam gelatinoso obducta apparet. Cerebellum sepimento osseo munitum haud raro in suo antro delitescit: eamdem etiam duritiem exhibent majores arteriarum trunci, falx, cæteræque duræ matris propagines; vel deprehenduntur ossicula passim hisce processibus membranaceis adnata. Obvium fit cerebrum depressum, vel in sese collapsum, serosâ colluvie imprægnatum; vel densum, aridum & friabile. Occurrunt phlogoses & purulentiæ fœtidissimæ, imò & putredines, tàm in cerebri compage, quàm in ejus involucris: pus etiam in sinus frontales & sphenoïdales colligitur. Passim reperiuntur hydatides; tumores fungosi, cystici & steatomatosi, phlegmonodei & purulenti; tubercula, vel concretiones lapideæ; non secùs ac stupenda glandulæ pinealis moles; quæ nonnunquàm etiam lapidea deprehenditur. Visendæ se præbent stases seri nunc limpidi, nunc gelatinosi; colluviei nigræ & putris, sanguineæ & purulentæ, tùm in ventriculis, anfractibus & recessibus cerebri; tùm circà meninges; vel in sinubus frontalibus & maxillaribus. Varia subjiciuntur exempla vermium multiformium, nidulantium, non solùm in cavernulis osseis, variisque narium recessibus; sed etiam in omnibus cerebri partibus. Oculis subjiciuntur gangræna & putredo, in singulis cerebri, cerebelli, horumque capsularum locis. Notare expedit sæpiùs observari læsionem in parte oppositâ; post dolorem scilicèt dextri lateris, labem reperiri in sinistrâ parte: nec rara sunt *consensûs partium*,

vel remotiſſimarum, exempla. Prolatis addere juvat cerebrum nonnunquàm planè inculpatum haud raro deprehendi. De hydrargyro demùm ſtagnante ad plures uncias in ventriculis, aliiſque inferioribus cerebri receſſibus, commemorant anatomici; non ſolùm in iis qui priùs hydrargyroſi ſubmittebantur; ſed etiam in variis operariis qui hoc minerale pertractare ſolent: ut nil addam de skirrho & tuberculis pulmonum; de humore æruginoſo in ventriculo; de hepate duro, liene obſtructo, &c.

E ſuprà habitis colligere datur arduam ſæpiùs eſſe doloris capitis *curationem*, ob innumeras ſcilicèt cauſas, plerúmque immedicabiles, quibus ſubjicitur; quæ atrâ caligine nonnunquàm immerſæ clinicorum, vel ſolertiorum, indagini ſubtrahuntur: ni meris conjecturis illas aſſequi liceat; quod haud niſi poſt obitum, vel ſectionem cadaverum, dilucidè patet. Sub hiſce anguſtiis ſoli generali methodo, pro opportunitate & circumſtantiis, ad varium ſcopum dirigendæ, inhærebimus. Itaque inter præſidia præſtantiora primatum ſanè ducunt ſanguinis miſſiones è brachio, pede vel cervice: nullâ morâ celebrari debent, ſi dolor capitis ab inſolatione, à lapſu ab alto, aut quâvis contuſione, aliove infortunio ortum ducat. Hùc coincidit *arteriotomia*, quæ ad cephalalgiam pertinaciſſimam haud immeritò deprædicatur. Nec minorem laudem merentur hirudines, tùm podici, tùm fronti, vel ponè aures admotæ. Efficaciſſimam poſtremò eſſe jugularium ſectionem in dolore capitis febrili & acerbiore, multiplici experientiâ compertum habui. Depletis vaſis ſanguineis, digeſtionum organis proſpiciendum, non ſolùm uſitatioribus evacuantibus, ſed etiam aliis præſidiis ad hoc opus uſurpari ſolitis.

Poſteà allaborandum ut reſtinguatur ſanguinis incandeſcentia, ejuſque moleculæ acriores obtundantur. Utramque opem præſtant *diluentia*, *demulcentia* & temperantia; potus nempè aqueus, juſcula pulli, vel carnis vitulinæ, ſerum lactis & emulſiones, &c. Aqua ſincera affatim vel pro omni alimoniâ hauſta hemicraniam, alioſque capitis dolores periodicos brevi fugare ſolet. Proficuè nonnunquàm adhibentur adversùs dolores capitis contumaciores *aperientia*, martialia nimirùm, aſelli, aliaque id genus, ad obſtructiones quaſcumque reſerandas uſurpari ſolita. Quibuſdam etiam conferunt diaphoretica, quæ præcipuè conducunt in hemicraniâ periodicâ; ut de antivenereis, antiſcorbuticis, aliiſque ſpecificis primario morbo dicatis, ſileamus. Haud improbantur anodyna, imò & hypnotica; nitrum ſcilicèt, camphora, diaſcordium, ſyrupus de karabe, &c. etſi opem plerúmque fugacem præſtant: haud tamen citrà periculum adhiberi queunt narcotica ſub cephalalgiâ idiopathicâ. Plures juvant cephalica & antiſpaſmodica, inter quæ uſitatiora audiunt flores tiliæ & meliſſæ, betonica, valeriana & pæonia, ſuccinum, caſtoreum, pulvis de guttetâ, ſalia volatilia, cinnabaris, &c. Nonnullis etiam prodeſt hauſtus the, vel caffe: pluris demùm habetur cortex peruvianus, adversùs dolores capitis periodicos. Sed hiſce omnibus incaſsùm exploratis, ad lacticinia, vel aquas minerales, tàm acidulas, quàm martiales confugere ſolent clinici.

CEPHALALGIA.

In subsidium vocari debent *remedia externa*, quæ haud raro præsentaneam opem ferunt. Inter præstantiora recensentur vesicatoria, capiti, dorso vel cruribus imposita: nec suis viribus defraudantur sinapismi, iisdem partibus admovendi: his sanè antecellunt setaceum per occipitis cutem trajectum, & cauterium cervici, dorso vel cruribus inustum; quibus non modò conticent capitis dolores pertinaciores, sed sæpiùs etiam planè fugantur. Hunc nonnunquàm habuisse exitum cephalalgiam, à fortuitâ adustione, nemo nescit: hînc patent vires moxæ Sinensium, quæ conflagrata cauterii actualis vices gerit. Insuper suppetias ferunt balnea & pediluvia, frictus in cruribus celebrati, capitis irrigationes ab alto, & ipsimet fotus frigidi, huic parti admoti, si culpetur insolatio. Prætereà quibusdam conferunt sternutatoria, vapor camphoræ in spiritu cephalico solutæ, & suffitus è karabe. Nonnullis prodest admotio verbenæ, sedi majoris, sacculi sale & micâ panis repleti, gossipii æthere vitriolico imbuti, &c. De cranii perterebratione, nonnullis sanè profuturâ, nil addimus; cùm atrâ plerúmque caligine involvantur suprà tradita capitis vitia, quibus mederi potis esset.

INSOLATIO.

Hoc nomine insignitur hic gravissimus capitis affectus, qui ab intensiori radiorum solarium æstu (*Coup de Soleil*) contrahitur: quæ causa, licèt evidentissima, haud raro tamen fugit Medicos, qui ægrotantes, præsertim nosocomiorum, percontari gravantur. *Insolatione tacti* de atrocissimo capitis dolore, pulsativo vel gravativo, febre sæpiùs vehementiori & siti inexplebili stipato, conqueruntur; qui etiam cerebrum intùs concuti & convelli sentire arbitrantur. Coruscantes oculi flammei & sicci dolent, lumenque refugiunt, atque tumentibus, vel phlogosi tactis palpebris nonnunquàm planè obturantur. In quibusdam involuntariè subsilit caput. Plures in affectum comatosum incidunt, & nonnisi summè perterriti expergiscuntur: alii insomnes ducunt noctes, & vigiliis perpetuis torquentur; his impendet delirium cum febre, furore & terrore: aliàs febris expertes, omniumque immemores, garruli desipiunt. Nonnullos demùm corripiunt insultus convulsivi, vel artuum tremores. Intereà cutis cranii & faciei sole flagrantissimo quasi adusta, aridaque deprehenditur: nec raro suboriuntur tumores circà aures & in cervice. Insuper vires prosternuntur, præsertim ab erumpentibus sudoribus; urinæ minguntur flammeæ, vel saturatè rubræ: ingruunt anxietates: emergit cibi fastidium vel promovetur vomitus: quidam demùm, non secùs ac hydrophobi, potum aversantur.

Hæc omnia tamen *extremum insolationis gradum* respicere nemo non

intelligit

intelligit : à mitiori enim ſobolefcunt coryza, capitis gravedo, vel dolor, periculi expers, anginæ, aliæve fluxiones catarrhales, de quibus alibi. Truculentior verò & *calamitoſus* eſt morbus, de quo in præſentiarum: hoc enim ingruente plures ſub dio ſtatim enecantur; præſertim temulenti, qui inter dormiendum ſoli ardenti, denudato capite, exponuntur: & hicce inſultus parùm aut nihil diſcrepat ab apoplexiâ fortiſſimâ: in aliis ad plures dies, decem ſcilicèt, & ultrà, protelatur morbus. Ex inſolatione ad extremum gradum devectâ recreatos manent dolores capitis diuturniores & vix medicabiles: viſus in quibuſdam perturbatur, vel planè aboletur: nonnulli demùm ſuperſtites, ad ultimam vitæ metam deſipiunt. Inſolationis periculum incurrunt viatores, ruſtici, tegularii, aliique operarii qui in aprico, dùm ardet ſyrius, ſibi demandata obeunt munia; adeò ut radiorum ſolarium verberatione diù ſubmittantur. Idem impendet infortunium iis qui propè focum ardentiſſimum ſomno corripiuntur; cujus phænomeni exemplum in medium adduxit clariſſ. Tissot, de re medicâ benè meritus.

Insolatio.

Luſtrato capite inſolatione denatorum, patent phlogoſes, tùm in cerebri involucris, tùm in hujuſce viſceris ſubſtantiâ. Vaſa alteram meningem irrigantia nigro, torridoque ſanguine turgent, ac nonnunquàm dilacerantur; adeò ut profundatur latex coccineus, qui tùm, cranio ſerrâ orbiculatim ſecto, majori copiâ effluit. Dirutis cerebri involucris, in conſpectum veniunt hydatides in plexu choroideo, tumores phlegmonodei, exulcerationes & purulentiæ, diverſam ſedem habentes: pus nonnunquàm proprio folliculo concluditur; aliàs extrà ſuum receptaculum profuſum, viciniores partes inquinat; ipſiſque ſummam labem infert. Reperiuntur fœdiſſimæ putredines & ſiderationes, circà cerebri ambitum frequentiores. Ventriculi ſero cruento, vel ipſomet ſanguine, utplurimùm congrumato, ſcatent; qui aliàs materiam fœculentam recondunt. Annotantur poſtremò in baſi cranii oſſa carie læſa à corrodente tabo; quod hinc exitum per os, nares & aures ſibi parabat, uti pluriès obſervatur in praxi.

Eò collimandum, ut reſtinguatur ſanguinis æſtus, & in hoc verſatur *curationis* momentum, quæ aliàs ſimplicioribus peragitur. Equidem venæ ſectiones, & refrigerantia intùs ſumpta, vel extùs admota omnem implent paginam. Illicò igitur tundatur vena, & pro ſymptomatum vehementiâ pluriès iteretur hæc evacuatio; cujus præſidio, ſenſorio communi proſpicitur, & urgentiori obtemperatur. Ritè depletis vaſis ad pediluvia, ſemicupia vel balnea vix tepida incunctanter devenire expedit. Suam etiam opem conferunt enemata emollientia & refrigerantia. Intereà ingurgitantur ægri aquâ aceto vel ſucco limonum imprægnatâ; ſero lactis, emulſionibus, &c. Nonnullis prodeſt decoctum tamarindorum, ubi præſertim de pravis digeſtionum reliquiis eſt ſuſpicio. Fauſtè inſuper admoventur capiti, fronti & temporibus fotus ex aquâ frigidâ, cui tantillum aceti immiſcetur, parati. In ſimilem etiam uſum veniunt ſucci portulacæ, lactucæ & verbenæ, qui ſanè ſuas laudes merentur. Profuerunt poſtremò balnea

INSOLATIO.

frigida pluribus qui pro deploratis habebantur : ac fortè in re urgentissimâ, sibi par non habet hoc remedium ; quod tamen nusquàm usurpare licet, ni priùs vasa probè depleantur.

Ubique occurrunt mulierculæ quæ solem intrà cerebrum sævientem foràs expellere sibi persuaserunt ; poculum scilicèt aquâ repletum, quocumque panno coopertum & inversum vertici admovendo ; adeò ut aqua pannum trajiciens sensim effluat, ac caput madefaciat ; cur fit ut aëris moleculæ, quæ propriâ & notissimâ vi ad locum vacuum nituntur, sub bullarum formâ superiora petant, & liquorem, quasi ebullientem, subagitare videantur ; quam motionem pro sole sursùm ablato habet insulsa plebecula. Hanc operationem ludibrio pluriès vertere hàud gravatus sum ; illum scilicèt commentitium solem extrahendo, simili arte, haud citrà adstantium admirationem, è capite ligneo, aliove quolibet corpore obvio. Haud tamen planè inutilis hæc est inepta operatio quæ fotûs aquei vires obtinet.

CAPITIS CONTUSIO.

A Casu ab alto, aliisque gravioribus capitis ictibus, concutitur, & intrà pyxidem osseam *repercutitur cerebri massa* ; hinc labes quæ *commotio* audit, ob procellosa quæ post se trahit symptomata, summè reformidanda. Sæpissimè confringuntur cranii ossa, nunc sub ipsâmet parte contusâ, nunc in parte oppositâ, alibive : aut tantummodò deprimuntur, si quamdam flexilitatem servent, ut in juvenili ætate & peculiari corporis dispositione. Aliàs nulla detegitur fractura, nec depressio ; quod sanè, cæteris paribus, magis ominosum jure censetur.

Variis signis se profert cerebri commotio ; vomitu nempè, hæmorrhagia narium, oris & aurium, ophthalmiâ vel visûs obtenebratione, tinnitu aurium, aphoniâ, syncope, sopore lethargico, vel apoplexiâ, paralysi vel partium torpore, urinæ incontinentiâ, vel alvi involuntariâ solutione, febre & delirio, convulsionibus, &c. Sed haud semper illicò se produnt prædicta signa, vel symptomata ; quæ sæpiùs haud nisi quarto, septimove morbi die, vel tardiùs in propatulum veniunt : è quorum conspectu jure conjicitur sanguinem à disruptis vasis, in quâcumque cerebri parte stagnare ; hoc viscus inflammatione corripi, vel purulentiâ & putredine labefactari, ac postremò ejus involucra fragmentis osseis lacessi. Fertur dolorem à forti maxillæ inferioris adductione emergentem, *fracturam cranii* arguere : sed hoc infortunium, uti plurièes observavi, minime patefacit hæc periclitatio, si à musculorum temporalium ortu distet fractura, quæ tùm solâ ossis denudatione, solitisque styli explorantibus innotescere valet. Notare expedit circà hanc indaginem, suturas Wormianas passim

occurrentes pro facturâ nonnunquàm ab incautis haberi, nec ab hoc errore se immunem fuisse fatetur HIPPOCRATES. Quod ad cranii depressionem attinet, tactu & visu facilè dignoscitur. Ecchymosis, phlogosis, vel ipsummet vulnus, nil certi arguunt de commotione & fracturâ; cùm sæpè sæpiùs accidat ut sartum tectum sit cranium, cum maximâ tegumentorum dilaniatione; vel ossa confringantur, illibatâ cute. Purulentiam seriùs ocyùs post se trahere solent fractura cranii & cerebri commotio; circà quam notare expedit, pus tertio à casu ab alto die nonnunquàm confici, quod fortè inauditum, inter lustranda cadavera haud rarò observasse memini.

CAPITIS CONTUSIO.

Variam stragem, quæ sæpiùs latuerat, exhibet *autopsia anatomica*; multiformes nempè ossium fracturas & depressiones, perturbatas horum connexiones, ac demùm stasim materiæ cujusdam gelatinosæ, sub cute contusâ latitantis. Fractura, uti jam innuimus, haud semper occurrit in parte collisâ, sed sæpiùs in oppositâ, alterâve: nec immunia sunt ossa in pyxidis basi sita, sphenoïdeum nempè, petrosum, &c. interna ossium tabula nonnunquàm confracta observatur; inculpatâ externâ, vel vice versâ. Obvia fiunt vasa sanguinea ultrà modum repleta, plexusque choroïdes corpusculis rubellis refertissimus. Dura meninx atro-rubens & lacera deprehenditur, cum scrobe cerebro impressâ. Patet cerebrum lymphâ gelatinosâ obsitum, nunc mollius & pultaceum, nunc firmius, quasi elixum fuisset. Crebrò occurrunt sanguinis stases, non solùm inter cranium & meninges, sed etiam in cerebri ventriculis, aliisve recessibus, qui etiam serosam colluviem, plerúmque subcruentam, vel loturæ carnium similem recondunt. Passim insuper annotantur phlogoses, gangrænæ & putredines, tàm in ipso cerebro, quàm in ejus involucris: ossa demùm carie sæpiùs læduntur. Mirum sanè has defœdationes haud rarò observari, etiamsi integra cutis nihil vitii præ se ferat. Coronidis loco addere licet nonnunquàm reperiri abscessus in hepate; quos à metastasi oriri pronum est credere.

E præfatis colligitur *grave periculum* portendere *capitis contusiones*. Intrà quadraginta dierum spatium se prodere solent enumerata signa, vel ingruunt procellosa symptomata quæ morbi sævitiem denuntiant: rarissimè tardiùs se proferunt. Neminem physicum latet ratio, quâ fit ut capitis contusiones cum ossium depressione & fracturâ minùs sint ominosæ, quàm si ossa, cæteris paribus, illæsa deprehendantur. Silentio minime prætermittendum, quòd commotionem etiam sæpiùs patiatur cerebrum ab ictu corporis mollis, culcitræ nempè laneæ, stramentorum fascis, aliorumque id genus ex alto decidentium: imò & mentio subjicitur de cerebri commotione ab inflicto colapho, à solâ corporis concussione, &c.

Largâ manu statim *mittendus est sanguis* è brachio, pede & cervice: posteà primarum viarum evacuationi, cæteris consentientibus, prospiciendum, & libera servetur alvus. Intereà præscribi solent diaphoretica

Capitis contusio.

& vulneraria, inter quæ plurimùm deprædicatur succus cerefolii & pimpinellæ in vino albo. Nec posthabenda remedia externa, inter quæ commendatur petroselinum in aquâ vulnerariâ contusum, & parti læsæ admotum. Fovetur caput cum decocto salviæ, stœchados, lavandulæ, & rosarum rubrarum ex vino albo: è quibus herbis, non secùs ac aliis aromaticis & cephalicis etiam parantur sacculi, vel cataplasmata capiti imponenda. Cæterùm faustè admoveri queunt vesicatoria, ubi urget affectus comatosus: suam quoque opem conferunt setaceum, cauterium, aliaque adminicula adversùs apoplexiam & paralysim usurpari solita.

Ubi denudatum & integrum cranium conspicitur; ejus exfoliatio promoveri debet; os scilicèt terebellâ ad hoc opus congruâ, pluribus in locis leviter forando. Si verò occurrat fractura; necessum est ut detegatur dura meninx, quamdam pyxidis portionem auferendo cum terebellâ, serrâ circulari instructâ, ut sanguini inibi stagnanti exitus concedatur; ac eximantur fragmenta vel spicula ossea, quæ duram matrem lacessendo, phlogosim & purulentiam accersere, vel atrociora symptomata concitare queunt. Osse naturæ viribus redintegrato, danda est opera ut periosteo cooperiatur, cujus novæ progerminationi favere dicitur solutio mastiches in spiritu vini. Postremò capitis vulnera, nemine practico refragante, rarò sunt detegenda, ni cogat plus æquo luxurians materia purulenta vel saniosa. Non solùm enim pertimescendus est aëris contactus, sed etiam humectantia & oleosa pro nocivis habentur. Plura de re merè Chirurgicâ nil addimus, ne falcem in alienam messem immisisse videamur.

P A R O T I S.

Hoc nomine insignitur glandulæ cognominis infarctus, vel tumor qui diversam obtinet indolem; undè *duplex* emergit *parotidum genus. Primæ* scilicèt inter symptomata febrium acutarum, ac præsertim pestilentialium & malignarum numerantur. *Secundæ* morbos chronicos, scrophulas nempè, luem veneream, &c. respiciunt. Quibus addere licet *tertiam* parotidis *speciem*, quæ neutri causæ submittitur; sed leviorem & fugacem admittit: qualis est quædam *parotis spuria*, vernaculè *les oreillons;* quæ juvenes invadere solet, ac non solùm glandulis parotidibus, sed etiam maxillaribus insidet.

Parotides primæ classis, vel sub morbis acutis erumpentes; plerúmque phlegmonodeæ occurrunt, & ad suppurationem vergunt: has prænuntiant vultus flammeus, dolor capitis gravativus & surditas. Pro molimine critico haberi solent, si accedat symptomatum remissio: sed sæpiùs dolore

æstuoso stipatæ, lividæ & suppurationis nesciæ grave curantibus facessunt negotium; vel morbi superstites ægrorum ærumnas protrahunt: sed majorem terrorem incutit harum subitaneus retrocessus. *Parotides secundi ordinis*, vel affectuum chronicorum progenies; œdematis vel skirrhi utplurimùm participes, pertinacissimæ audiunt, & maturantibus vel exquisitioribus rarò morem gerunt. *Parotides tertiæ classis*, fugaces & periculi planè expertes à simplici humorum defluxu ortæ, brevi resolutione evanescunt; rariúsque in suppuratum abeunt; ni tamen cuicumque metastasi, vel capitis contusioni submittantur. Nullo symptomate graviori stipantur, quæ juvenes invadere solent; sed deglutitionem nonnunquàm leviter impediunt, & hinc à pluribus pro *anginâ nothâ* habentur. Rarò observatur hæc parotidis species in Galliæ tractibus Septemtrionalibus; sed familiarissimè occurrit apud Narbonenses & Gallo-Provinciales; quibus levior sub nomine *galès* innotescit; ac gravior *cournudos* audit. PAROTIS.

Parùm discrepat *curatio parotidum* ab eâ quæ ad bubones respicit: sed neminem latet primarum purulentiam difficiliùs promoveri. Itaque ubi erumpunt *parotides sub febribus* mali moris, nusquàm tentanda est resolutio; quin potiùs nil non movendum ut solitum incrementum capessant & in suppuratum abeant: quibus haud ritè succedentibus, ad sectionem vel causticum devenire licet, quorum beneficio sensim concitatur suppuratio; quæ tandiù protelari debet, quandiù infarcti & prædùri se præbent acini glandulosi. *Topica* econtrà *resolventia* congruunt *parotidibus chronicis*; quibus incassùm adhibitis, ad emollientia & maturantia; imò & ad caustica confugere expedit. Sed sub hâc specie præcipuus curationis cardo versatur circà remedia interna, luis venereæ, scrophulis, alterive sanguinis labi, dicata: ubi verò cancri naturam redolent, peculiarem curam jam traditam sibi vindicant. Quod ad *tertiam parotidum speciem*, vel mitiorem attinet; rectâ servatâ vivendi ratione, spontè utplurimùm curantur: nonnunquàm tamen conducit venæ sectio: sed nulla alia expostulat remedia, ni ad purulentiam vergat; quam notissimis auxiliis tùm juvare expedit: ac demùm pus confestum maturè evacuari debet; ne foveas sibi cudat & ad pectus irruat; quod nonnunquàm accidisse testantur primi subsellii Authores.

Broncho-cele.

BRONCHOCELE.

Sic vocitatur *tumor* cuti concolor, & peculiari *folliculo instructus*, mobilis & indolens; qui in parte anticâ cervicis situs, herniæ instar gutturis, tracheæ adjacet. *Gouëtre* vernaculè audit hæc intumescentia, quæ non secùs ac congeneres, nunc carnes fungosas & hebetes; nunc materiam melli, sebo vel pulti similem; rariùs verò aqueam recondit; ut de corporibus cartilagineis, osseis, lapideis, vel cretaceis, &c. quæ etiam inibi includuntur, sileamus. Ad melonis molem accedens dextrâ lævâque, formâ utplurimùm regulari, extenditur: sed sæpiùs in immensum crescit, imò & quandóque ad umbilicum usque protendens, stupendam & portentosam magnitudinem assequitur. Alpium, aliarumque montosarum regionum incolis familiarissima est bronchocele, de quâ parùm curant, imò & nonnullis tractibus, si peregrinatoribus sit fides, pro corporis venustate habetur.

Periculi expers censetur bronchocele mole & pondere tantummodò molesta, ni phlogosi corripiatur & ad suppurationem vergat, vel præposterâ medicatione cancri naturam induat. A majori tamen ejus mole nonnunquàm comprimuntur trachea & œsophagus; hinc quædam emergit respirationis & deglutitionis difficultas, quâ nonnulli conqueruntur ægri. Insuper ritè distinguendi veniunt tumores scrophulosi, renitentiores & ambitu inæquali donati, cervicis glandulis vel ipsimet thyroïdi insidentes, & subjacentes cartilagines erodentes, à bronchocele molli & formæ regularis, ac nullum incommodum post se trahente. Nec ad prædictum tumorem referri debent protuberantiæ cysticæ diversæ magnitudinis ex occipitio, vel posticâ cervicis parte propendentes; quæ parùm aut nil discrepant ab hisce tumoribus tunicatis cranio hærentibus, cariem ossium plerúmque accersentibus, quas *talpas*, *topinarias* vocarunt latino-barbari: circà quas notare expedit nonnunquàm occurrere capitis prominentias quæ primo intuitu tumorum cysticorum faciem præ se ferunt: nec innotescit horum indoles, ni sectione in apricum veniat ipsamet cerebri substantia, quâ replentur: scitur *hanc herniæ speciem* haud raro observari in infantibus; sed rariùs in adultis.

Quod ad *medelam* bronchoceles spectat; haud alia est ineunda, quàm sub genuinis lupiis: diaphoretica scilicèt, diuretica, aperientia & incidentia, præmissis generalibus, præscribi queunt. Sed inanem operam ludere solent prædicta remedia. A nonnullis decantantur spongia marina, & spongiola rosæ sylvestris, calcinatæ; alumen, sal prunellæ, sapones, acetum scilliticum, aliaque remedia interna, de quibus ad nauseam apud Authores; sed refragatur experientia. Cæteris præstare videtur aqua marina, quæ præmissis præmittendis ad cyathum unum manè singulis diebus propinatur, per unum aut alterum mensem; tumorem intereà eâdem

aquâ crebrò fovendo. Cæterùm nonnullas vires obtinent, ineunte morbo, topica resolventia suprà tradita; quæ jam adulto incassùm admoventur. Nonnulli hunc tumorem causticis aggrediuntur, nec infelici successu, dummodò certis cancellis contineatur: sed exulare debet illud præsidium, si in ingentem molem accreverit tumor, ut sileamus de ulcere fistuloso, quod sæpiùs post se trahit hic curandi modus. Nec minùs periculosa censeri debet extirpatio, ob viciniora vasa, proximioresque nervos; è quorum vulneratione lethalia insurgere queunt symptomata. Ex hinc colligitur satiùs fore, inter has ambages, ab omni curatione abstinere; & huic consilio omnes ferè adstipulantur ægri.

BRONCHOCELE.

GUTTA ROSACEA.

Hoc absonum sortitur nomen hæc *cutis faciei efflorescentia* chronica, variis tuberculis, papulis, vel pustulis phlogodeis, squamosis, vel ulcerosis, exasperata. Æstu & doloribus lancinantibus molesta sæpiùs evadit hæc cutis defœdatio, quæ vernaculè audit *visage couperosé:* aliàs *boutons, bourgeons*, &c. Stipato sæpiùs agmine rubentem faciem obsident & deturpant prædictæ papulæ; & ita prominent ut vultus horrendus videatur: adde quòd sanguis nonnunquàm exudat è venis suprà modum tumentibus & varicosis: ac nasus variis tuberculis horridus portentosam magnitudinem sæpiùs assequitur.

Abstemios rarissimè adoritur gutta rosacea; sed crebrò *invadit* poculis indulgentes. A pravâ tamen sanguinis diathesi, scorbuticâ nempè, venereâ, herpeticâ, &c. ortum quandóque mutuatur. Ægrè evincitur hic morbus, ni in ipsis quasi incunabulis præfocetur: ubi verò jam altas egit radices, præsertim in ætate provectâ omnibus remediis obsurdescit. Incassùm etiam expugnatur, si cujuscumque sanguinis labis sit particeps, ni priùs eradicetur primaria causa. Hinc patet cur inveterascens hic morbus nullis telis domari patiatur, & curam palliativam, à quâcumque causâ sobolescat, duntaxàt admittat. Prætereà haud citrà maximum periculum hunc radicitùs evellere licet; cùm hanc intempestivam & spuriam curationem brevi excipiant febris, & cujuscumque visceris infarctus; quod testantur oculatiores practici, & observasse memini.

Ubi igitur sub hocce morbo incipiente, vel nondùm adulto quædam *curationis* spes affulget; præmissis venæ sectionibus & blandioribus catharticis; diluentia & temperantia primo sunt præscribenda; cichorium nempè, borrago, pimpinella, acetosa, herbæ capillares & lingua cervina; emulsiones, serum lactis & ipsummet lac, &c. Post debitum horumce remediorum usum ad depurantia & aperientia devenire licet; id genus sunt fumaria, lapathum, asparagus, & rubia tinctorum; nitrum, mar-

GUTTA ROSACEA.

tialia, cremor tartari, aſelli & cancri fluviatiles; quibus addere licet remedia è viperâ deprompta & antimonialia; cinnabarim nempè antimonii, anti-hecticum Poterii, &c. Sub quorum adminiſtratione cavendum, protracto temperantium uſu, ne ſanguis plus æquo excandeſcat Eâdem adhibitâ cautelâ, opportunè nonnunquàm exhiberi queunt ipſamet mercuralia; aquila alba nimirùm, æthiops mineralis, &c. Nonnullis pro re natâ opitulantur abſorbentia. Nec poſthabendæ aquæ minerales, frigidæ & thermales pro opportunitate ſeligendæ, quæ curationem ſub hocce affectu, non ſecùs ac in aliis morbis chronicis ſæpiſſimè claudunt.

Quamdam opem præſtant *topica* demulcentia & refrigerantia, aqua nempè ſperniolæ & nymphææ, mucagines, cremor lactis, olea amygdalarum dulcium, ſeminum frigidorum & papaveris albi; ſuccus limonum, ceratum cum ſpermate ceti, &c. Suis viribus etiam pollent reſolventia & exſiccantia; aqua ſcilicèt florum ſambuci, ſal & oleum tartari, ſaccharum ſaturni, lac, ut inquiunt, virginale, camphora, lithargyrus, ceruſſa, alumen, ſulphur & hydrargyrus; è quibus parantur lotiones, linimenta, pomata, &c. quæ tamen nuſquàm adiberi debent; ni priùs ſanguis ſuprà traditis remediis attemperetur, ejuſque craſis emendetur, & obſtructiones reſerentur. Inſuper inter efficaciora præſidia jure recenſentur balnea, quæ ſanguinis fervorem egregiè reprimunt. Quoddam ferre queunt auxilium hirudines vaſis vicinioribus admotæ: nonnunquàm etiam conducunt veſicatoria, ſetacea, & cauteria tùm occipiti, tùm cruribus inuſta; dummodò cauſa fovens morbum priùs extirpetur. Si demùm recenſitis cujuſvis ſortis remediis morem gerat, præter ſpem, hic affectus; danda eſt opera ut præcaveatur reditus, non ſolùm accuratâ victûs ratione; ſed etiam medicamenta ſuprà tradita identidem repetendo.

Notare juvat, priuſquàm manum è tabulâ amoveamus, quòd ad guttam roſaceam minime referri debeant hæ *faciei puſtulæ* quæ *à pravis digeſtionibus* ſoboleſcere ſolent; quarum indolem produnt flatulentia, ructus acidi, cardialgia vel dolores ſtomachi gravativi, colici dolores, &c. Ideò huic eruptioni medentur, qui primis viis per nòtiſſima auxilia proſpiciunt; inter quæ, præmiſſis præmittendis, plurimùm decantatur corticis peruviani infuſum vinoſum. A guttâ roſaceâ etiam diſcrepant hæc *faciei tubercula*, pus circà apicem conſpicuum conficientia, quæ *vari*, & apud Noſtrates *Saphirs* audiunt; quibus obnoxii ſunt utriuſque ſexûs juvenes, temperamento ſanguineo præditi & florido corporis habitu gaudentes. Sed à quodam ſanguinis viru, plerùmque venereo, ſoboleſcunt; quo poſthabito exacerbantur & latiùs diſperguntur prædicta tubercula: adeò ut quamdam lepræ ſpeciem ſæpiùs referant. Ubi à ſanguinis æſtu proſapiam ducunt; demulcentibus, temperantibus & refrigerantibus, reſtinguendus venit: ſi verò pravæ ſanguinis diatheſi ſubmittantur, remediis ſpecificis expugnari debent.

MORBI

MORBI OCULORUM.

Morbi oculorum.

Latiori & *insulsæ nomenclaturæ* indulserunt varii Authores, qui Græcis plus æquo addicti sua scripta, ad meram fortè ostentationem, obscurarunt. Sed de hâcce discendi methodo, quæ superfluam & inanem potiùs, quàm genuinam doctrinam sapit, parùm curant saniores practici; qui partis fabricam, ejusque variarum læsionum indolem apprimè callentes juxtà sancitas naturæ leges, quemvis obvium oculorum affectum pertractare solent; nec infelici successu. Ideò ex hâcce numerosâ morborum cohorte, quâ turgent libri, missis variis illius organi affectibus cum reliquis partibus communibus, frequentiores duntaxat & curam medicam expostulantes tradere consultiùs nobis visum fuit; quibus apprimè notis, dilucidè patebit aliorum indoles. Quapropter de hâc re dicenda paucis pro instituti ratione complectemur; à palpebrarum vitiis initium faciendo; ne, tot futilibus & ineptis differentiis inhærendo, in immensum crescat pagina.

(1) *Palpebrarum coalitus* multiplex censeri debet: is familiarissimè occurrit qui à diversis ophthalmiis pendet, vel à materiâ lemarum mucosâ, purulentâ, saniosâ & ichorosâ è limbo palpebrarum exudante; quæ inter somnum, vel quiescentibus hisce partibus exsiccatur: hinc palpebrarum agglutinatio, vel coalitio nocturna gramiosis familiaris; quæ facili marte solvitur & medentis opem raró efflagitat. Sed grave sæpiùs facessit negotium palpebrarum adhæsio inter se, vel cum corneâ & adnatâ, ob mutuam exulcerationem post variolas, ophthalmias graviores, ambustionem, ulcus tunicæ adnatæ, &c. eò quòd palpebræ ipsi oculorum bulbo ita connectuntur, ut ægrè dimoveri patiantur; etsi præmissis remediis generalibus, præstantiora admoventur emollientia: adeò ut citrà dissectionem separari nequeant connexæ, & accretæ partes; quæ operatio ingentem chirurgi solertiam & dexteritatem expetit.

(2) *Lapsus palpebræ superioris*, quo fit ut oculi vix aperiri valeant, vel perpetuò claudantur; à fibrarum scilicèt nimiâ laxitate, vel à denegato motu musculi attollentis, causam utplurimùm internam & contumacissimam agnoscit. Topicis stimulantibus & roborantibus impugnari solet hic affectus; oleo scilicèt cinnamomi & caryophyllorum, spiritu vini camphorato, aquâ Reginæ Hungariæ, aquâ calcis, &c. Nonnunquàm conferunt vapor vini aromatici, irrigationes & embrocationes cum aquis thermalibus, &c. Nonnulli cutem palpebræ, arte rugatam & plicatam sauciant; & dein vulneris labra consuunt, ut peractâ cicatrice abbrevietur hic processus; nec despicienda est hæc methodus, cæteris incassùm tentatis. Sed præcipuam opem præstant medicamina interna, quæ versantur circà cathartica, identidem repetita, diuretica & sudo-

MORBI OCULORUM.

rifica; inter quæ primatum ducunt decocta è lignis & radicibus exoticis parata; non secùs ac juscula viperina, quæ fortè omnibus palmam præripiunt.

(3) *Palpebrarum inversio*, nostratibus *œil éraillé*, quâ interna harum facies extrà limbum protenditur, atque ægrè connivere queunt prædicti processus, à duplici causâ pendere videtur; nimirùm à cutis palpebrarum decurtatione; ob cicatricem post vulnus, ambustionem, anthracem, &c. Vel à peculiari infarctu tunicæ adnatæ palpebras investientis; quæ hinc aspera & intumescens, carnis rubentis instar extùs prominet. Palpebrarum inversio à primâ causâ planè immedicabilis censetur, quæ verò alteri submittitur, opportunis remediis evinci potest. Explorantur primò topica exsiccantia, tuthia nempè, lapis hæmatites, alumen ustum, vitriolum album, &c. Quibus nil proficientibus ad cathæretica devenire licet; ad lapidem scilicèt causticum, vel ipsummet infernalem; quo succrescentes carnes, pro more, attinguntur: sed haud nisi summâ cautelâ admoveri debet hoc præsidium, ne accersatur phlogosis. Nonnulli carnes luxuriantes forficularum ope eximunt; nec infaustè; dummodò solerti manu hæc peragatur operatio.

Contrariam inflexionem, versùs nempè interiora, nonnunquàm subit limbus palpebrarum, quâ fit ut pili ciliares, suis extremis apicibus subjectas partes pungendo & vellicando, summam molestiam creent An à nimio humorum decubitu, vel peculiari vitio organico soboleſcat hic affectus, brevitati studentes, non inquiremus. Nec dilucidiùs patet hunc curandi methodus: parùm proficiunt decocta adstringentia quibus foveri solet palpebra: efficacius videtur emplastrum tenacissimum fronti & palpebræ admotum, ut ejus postremæ prolapsus inhibeatur: sed rarò succedunt hæc præsidia: nec feliciorem habet exitum ciliorum evulsio; ni bulbus cum pilo simul eradicetur; aliàs brevi erumpens rigidior pilus, sæviùs pungit. Sunt qui retinaculo ferreo palpebræ elevationem tentant; quod citrà dolorem, cui ferendo impares sunt ægri, nusquàm peragi potest. Alii cutem plicatam palpebræ scindendam esse volunt, vulnere à cantho majori ad minorem protracto; ut scilicèt propiùs adductis vulneris labris, cicatrice contrahatur palpebra, non secùs ac in ejus prolapsu, uti suprà exposuimus: quæ operatio solerti manu peracta plures fausto beavit eventu.

(4) *Tuberculis indolentibus* & tunicatis sæpiùs infestantur palpebræ A receptaculis sebaceis fortè orta hæc tubercula, & propè limbum palpebrarum erumpentia, diversam faciem præ se ferunt, quâ sua sortiuntur nomina. *Morum* nempè vocitatur illud tuberculum lividum, vel colore atro cœruleo præditum. *Hordeolum*, nostratibus *Orgeolet* audit, quod grani hordei formam & molem assequitur. *Grando*, GRELE, dicitur ubi albicans, & sub formâ obiculari se profert. *Lithiasis*, GRAVELLE nuncupatur ob duritiem quam contrahit. *Hydatidis* demùm nomen sortitur ob conspicuam pelluciditatem, ab inibi stagnante lymphâ ortam: ritè

tamen distinguendæ hydatides à phlyctænis etiam diaphanis, sed fugacibus, palpebras sæpiùs obsidentibus; & vesicarum ab aquæ ferventis ambustione emergentium faciem referentibus; quæ toto cœlo à prioribus discrepant. Parùm aut nil proficitur per discutientia & resolventia vulgatiora, quæ primâ fronte hisce domandis tuberculis magis apta nata videntur: sed nonnunquàm prodest saliva, jejuno ventriculo, cum frictu admota, præcipuè si recens sit tuberculum. Quamdam opem conferre queunt aqua vitæ, vel vulneraria, balsamum Fioraventi, vel Commendatoris, aliaque consimilia. Nonnullis arrident granum passulæ exacinatum, pulpa mali cocti, aliaque emollientia; quibus ad suppurationem quandóque coguntur hæc tubercula. Ab aliis decantantur gummi ammoniacum in aceto solutum, emplastrum diabotanum, de meliloto, Abbatis DE GRACE; aliaque innumera ab insciâ plebe comprobata, quæ parvi habent solertiores practici; præsertim si jam vetustate occalluerint horum tumorum tunicæ.

MORBI OCULORUM.

Sunt qui hanc *curationem* aggrediuntur causticis vulgatioribus, vel ipsomet lapide infernali: sed haud tutò hæc adhibentur auxilia, quæ viciniores partes exquisitissimo sensu donatas, lædere queunt. Nil verò, aut parùm metuendum à simplici sectione, quâ fiat humoris congesti effusio; vel corporis concreti extractio: sed tamen imminet reditus. Tutiùs sanè quidem per instrumentum congruum extirpantur, aut enucleantur, ut integra fiat *folliculi avulsio*: feliciùs postremò adhibetur ligatura, si sinat basis. Aliàs consultiùs videtur ab omni curatione abstinere, cùm plerúmque citrà incommodum gestentur prædicta tubercula, quæ insuper spontaneo naturæ motu haud raro phlogosi corripiuntur, & in purulentiam abeunt; quâ si absumatur folliculus; integra fit curatio; sed ubi superstes evadit, iterùm progerminatur tuberculum. De *verrucis* palpebris familiarissimis nil addimus, cùm à cæteris minime discrepent, nec dissimilem curam efflagitent.

(5) *Sarcoma* vel *pterygium*, oculos obsidens, è tunicâ adnatâ, bulbi partem conspicuam obvestiente, & interiores palpebras obducente, producitur. Hæc protuberantia sessilis & depressa in majori oculi cantho situm habens, è quo usque ad corneam protendi solet, ob peculiarem quam obtinet formam *unguis* audit, & nostratibus *onglet*. Vasis varicosis nonnunquàm exasperatur hæc sarcoseos species, cancrique naturam redolet: hinc minime mirum, si omnibus remediis plerúmque obsurdescat. Nihilominùs à generalibus, nimirùm venæ sectione, catharticis, temperantibus & refrigerantibus, auspicanda est curatio. Dein explorari debent resolventia topica, urina nempè tepida, aqua florum sambuci, fel laurinum, &c. quæ præclara nonnunquàm obeunt munia, si recens sit sarcosis: sed futilia censeri debent, ubi morbus certum incrementum sumpsit. Opportunè tunc temporis adhiberi queunt exsiccantia & cathæretica; qualia sunt saccharum candidum, pulvis ireos, alumen ustum, vitriolum album, & viride æris, quæ in pulverem tenuissimum redacta & cum saccharo mixta, singulis, vel alternis diebus insperguntur: in hunc usum etiam venit lapis divinus Crollii, imò & infernalis. Sed cæteris adminiculis palmam sanè præripit

extirpatio ; haud tamen cuivis obvio chirurgo committenda ; quam etiam ritè succedere in canibus huic morbo obnoxiis nemo fermè nescit.

Morbi oculorum.

(6) *Lippitudo*, Gallis *la chassie*, est quædam ophthalmia spuria palpebras offendens ; è quorum marginibus exudat humor viscidus & glutinosus, quo invicem coalescunt. Hanc materiam puris participem suppeditant ulcuscula confossa in hâc tunicæ adnatæ propagine quæ interiores palpebras investit. Varios oculorum morbos concomitatur lippitudo, quæ tamen ophthalmiæ ad quam proximè accedit, cujus instar *sicca* vel *humida* se prodit, præsertim sociatur. Morbus de quo in præsentiarum, pruritu & dolore stipatus, scabiei vel herpetis quasi particeps, pulverem squamosum globum oculi perpetuò lacessentem præbet, & marginum palpebrarum occallescentiam sensim parit ; & hæc est *lippitudo sicca*. Sub *humidâ* verò palpebrarum oræ latice quodam purulento madent ; ni inter harum partium quietem glutinis instar concrescat. Ab utrâque lippitudine bulbi superficies sæpiùs læditur, imò & nonnunquàm intrà saccum lacrymalem colligitur humor purulentus ; hinc fistula lacrymalis : aliàs ab infarctu & intumescentiâ tunicæ adnatæ invertuntur palpebræ. Quod ad eventum attinet, successu temporis evanescit lippitudo infantum ; sed pertinacissima est in ætate adultâ, & planè immedicabilis sub senectute : omnem etiam curam respuit scrophulosa, ni congruis præsidiis primario morbo occurratur.

Utraque lippitudo eamdem fermè sibi vindicat *curationem*, quæ aliàs vix discrepat ab eâ quæ ophthalmiæ competit. Plerisque scilicèt confert venæ sectio ; opportunè exhibentur demulcentia & temperantia ; juvant blandiora cathartica, & præsertim aquæ minerales quæ hâcce vi pollent : suam etiam, pro opportunitate, opem præstare queunt diaphoretica & diuretica ; ut sileamus de variis specificis, quæ sæpiùs omnem curam absolvunt. Quoad topica, primò adhiberi solent emollientia, vapor nempè aquæ tepidæ & decoctum althææ ; butyrum & cremor lactis, pomata & cerata simpliciora : dein in usum trahuntur resolventia ; aqua nempè feniculi & euphrasiæ, vinum caryophylli, camphora & sulphur. Prosunt in lippitudine purulentâ, exsiccantia & detergentia, inter quæ usitatiora audiunt rosæ rubræ, saccharum candidum, tuthia & vitriolum album. Carnibus succrescentibus & palpebras invertentibus faustè etiam admovetur lapis infernalis : demùm non secùs ac in variis oculorum morbis deprædicantur vesicatoria, setaceum & cauterium.

(7) *Epiphora*, vel chronica *illacrymatio* ab infarcto sacco nasali ; vel obstructis punctis lacrymalibus prosapiam ducit. Hanc etiam promovet uberior lacrymarum proventus ; quæ tantâ acrimoniâ sæpiùs pollent, ut genas, in quas labuntur, lædant. Varia sunt hujusce morbi discrimina quæ assequi nusquàm licet, ni priùs ritè innotescat horumce organorum fabrica. Si obex sit in parte inferiori sacci nasalis, colligitur lacrymalis humor intrà prædictum receptaculum, inibique stasim patitur ; donec nimiâ sacci turgescentiâ, vel quâvis institutâ pressione, à punctis lacrymalibus eructetur. Sed ubi deest protuberantia, nullusque ab admotis digitis

exprimitur humor; haud dubitare licet, quin afficiantur puncta lacrymalia ' quæ luxuriantibus lacrymis ingressum denegant : perviis verò prædictis ductibus, de affecto organo secretorio cogitandum. Ophthalmia, lippitudo, omnesque causæ vellicantes externæ epiphoram accersere queunt. Ægrè curatur annosa, quin potiùs in genuinam fistulam lacrymalem sæpè facessat; ad quam pronos esse lacrymabundos nemo nescit.

Morbi oculorum.

Ubi obstruuntur & impediuntur viæ per quas lacrymæ ad nares pergunt; præmissis generalibus, si opus sit, nil non movendum ut *arte Chirurgicâ* referentur. Ab indesinenti facci nasalis pressione præcaveri potest fistula lacrymalis; sed subsistit epiphora, quæ soli *methodo Anelianæ* cedit: haud tamen ubique occurrunt Chirurgi, qui hanc encheiresim apprimè calleant. Ubi verò incusatur uberior lacrymarum proventus, remediis evacuantibus, catharticis nempè, diureticis, sudorificis, sialagogis, & errhinis inhærendum. Nec inutilem opem præstant aquæ minerales, quæ cuncta permeando, prædictorum vires æmulantur, imò & superant. Varia proponuntur topica, lapis nempè calaminaris, vitriolum, aliaque adstringentia & exsiccantia; quæ tamen ab expertis, quibus magis arridet aqua simplicissima, parvi habentur : præterquàm quòd haud citrà periculum oculis plorantibus admoveri queunt : sed plures fausto bearunt eventu setaceum, cauterium & vesicatoria. De lacrymis sanguineis, quæ inter rarissima phænomena numerari debent; nec de commentitiis lacrymis lapidescentibus nil addimus.

(8) *Fistula lacrymalis*, inter oculorum morbos externos etiam recensenda, tumore phlegmonodeo pus conficiente, & infrà majorem oculi canthum sito, innotescit. Sub duplici conspectu se prodit : in primâ specie pus per puncta lacrymalia, integrâ cute, exitum sibi parat, & nostratibus dicitur *Fistule borgne*, ut distinguatur ab aliâ; sub quâ pus ad exteriora, trans cutem, aliorum abscessuum more, viam sibi cudit. Sed alterius est indolis tumor aqueus in eâdem parte sedem habens; licèt hunc alter quandóque excipiat; cùm inibi stagnans materia lacrymarum, acrior evadens, phlogosim & purulentiam sæpiùs accersat. Pro fistulâ lacrymali perperàm etiam habetur pustula inflammatoria eumdem palpebrarum angulum occupans, quæ illibato sacco lacrymali sola tegumenta afficit : quod tamen non impedit quominùs in fistulam lacrymalem facessere valeat; ubi scilicèt pus inibi confectum, subjacentem canalem offendit, & in consortium trahit. Sed solâ pressione patet uterque casus, cùm puncta lacrymalia pus eructantia haud infidam genuinæ fistulæ lacrymalis notam præbeant.
Si pus è prædictis ostiolis erumpens, saniosum, atro-viride vel fœt...tur :
deprehendatur, haud dubitare licet quin ossa proximiora carie læ...es. Fi-
quod etiam dilucidiùs patet à puris ejusdem naturæ effluxu p...is, vene-
stulam lacrymalem nonnunquàm fovet sanguinis quoddam ophthalmia,
reum nempè, scrophulosum, &c. Hanc etiam promo...emùm causâ so-
alterve oculorum infarctus, variolæ, &c. A quâcum...
bolescat, cancri naturam induere valet.

MORBI OCULORUM.

Quod ad *curationem* ſpectat, eò collimandum ut reſerentur priſtinæ lacrymarum viæ, evacuetur pus & detergatur ulcus. Ubi ſe prodit puſtula inflammatoria, congruis auxiliis tentanda eſt reſolutio; quâ haud ritè ſuccedente admoveri debent emollientia & maturantia. Confecto pure, exploranda venit compreſſio; cujus ope materia purulenta per puncta lacrymalia forâs abigatur. In ſubſidium etiam veniunt injectiones, quarum beneficio abſtergitur fiſtula, & nonnunquàm reſerantur obſtructæ viæ. Sed ſi irrita fuerint hæc præſidia; incunctanter incidi debet abſceſſus, ope phlebotomi vel cauſtici, ut puri ſternatur via: poſteà vulnus ſolitâ methodo, haud prætermiſſis injectionibus detergentibus, pertractari debet. Sed ubi ſtagnans tabum ſinus & cuniculos ſibi excavavit, & oſſa, uti crebrò evenit, carie lædantur; ad operationem Chirurgicam devenire expedit, de cujus encheireſi nil addam, cùm neminem lateat Chirurgum: ad quam nuſquàm, niſi præmiſſis prætermittendis, venæ ſectionibus nempè, cathar-ticis, temperantibus, demulcentibus, &c. ſeſe accingere debet. Nec omittenda ſunt ſpecifica, ſi ſanguis viru quodam, venereo nempè, ſcrophuloſo, &c. contaminetur.

(9) *Ophthalmia*, morbus notiſſimus & familiariſſimus, præcipuam ſedem habet in tunicâ adnatâ, non ſolùm partem globi anticam obducente, ſed etiam palpebras inveſtiente; quæ ſcilicèt, rubore vel phlogoſi corripitur, cum diverſo doloris & ardoris gradu; cujus vaſa quæ anteà viſum effugiebant, tùm fiunt conſpicua. Sed hoc nomine minime inſigniri debet hic rubor vel ardor fugax oculi à fumo, pulvere, aliâve quâlibet causâ externâ ſoboleſcens. Glandulam lacrymalem, vel interiora globi, ſæpiùs occupat phlogoſis in genuinâ ophthalmiâ; hinc dolores profundiores, acerbiores & pulſatorii, ægrique lumen refugiunt, & vix temperant à lacrymis, ipſis obverſantur muſcæ vel nebulæ, noctes inſomnes ducunt, &c. Ophthalmia inſuper, alia eſt *ſicca*, alia *humida*: prima reſpectu doloris & inflammationis, levior, palpebris plerúmque parcit: ſub alterâ oculus perpetuò madet: luxurians humor acris & purulentus in genas quas lædit, delabitur; & inflammatio, quaſi ex traduce, propagatur ad palpebras: ſub hâc rerum conditione, tunica adnata phlyctænis, puſtulis purulentis, & ulcuſculis defœdatur; dolores demùm, cum nonnullâ pulſatione, altiùs inſident. Epidemicè quandóque graſſatur hic affectus, ſed perperàm à quibuſdam contagioſus exiſtimatur: familiarem eſſe infantibus & ſenibus nemo neſcit; nec latet luis venereæ, ſcrophularum, arthritidis, &c. nonnunquàm eſſe participem. Aliàs à fluxione catarrhali, eryſipelate, contuſione, ambuſtione, &c. ſoboleſcit. Inter reliquias demùm morbillorum, variolarum, febris malignæ, &c. numeratur.

A benè perſpectâ organi læſione, & habitâ ratione curæ, eruenda eſt *ophthalmiæ prognoſis*. Ægrè curatur, nec periculo vacat hic affectus, ſi craſſior tunica adnata promineat circà corneam, quæ tùm depreſſior apparet: ſi glandula lacrymalis phlogoſi corripiatur, quæ ab acerbiſſimo dolore circà partem affectam, & ab ultrà modum tumente palpebrâ ſupe-

riori dignoſcitur : ſi dolores atrociores ad orbitæ fundum porrigantur, & per totum caput ſeſe ſpargant : ſi incandeſcat febris, urgeant vigiliæ, aliaque emergant graviora ſymptomata, ſub quibus cæcitatis periculum incurrunt ægrotantes. Ubi ophthalmia ſcrophularum, luis venereæ, arthritidis, &c. ſymptoma audit, curam duntaxàt ſpecificam admittit : pertinaciſſima eſt eryſipelacea : in ancipiti verſatur quæ à contuſione vel ambuſtione ortum ducit : indomabilis judicatur, ſi inter variolarum reliquias numeratur : pro demùm ſymptomate lethali habetur poſt caſum ab alto, vel graviorem capitis contuſionem. E quâvis ophthalmiâ mali moris progignuntur abſceſſus, & ulcera tunicam adnatam, & ipſammet corneam defœdantia : pus nonnunquàm profunditur intrà iridem & corneam, undè emergit, ut inquiunt, *hypopyon*, quo, pupillâ obturatâ, lumine planè orbantur ægri, ni collectum tabum, fauſto ſanè, ſed rariſſimo eventu, reſorbeatur ; vel partem bulbi decliviorem petat. E cicatricibus ulcerum corneæ prodeunt maculæ, vel, ut inquiunt, *albugines* nullâ arte delebiles. Inſuper à puris eroſione ita quandòque extenuatur cornea ut coërcendis ſubjacentibus partibus planè impar, extùs herniæ inſtar propellatur ; & hæc prominentia, quæ medelam merè chirurgicam expoſtulat, *ſtaphyloma* apud Veteres audit. Ophthalmiâ correptis nonnunquàm prodeſt uberior lacrymarum proventus : ipſis etiam haud rarò opitulatur alvi fluxus ; ut de aliis ſalubrioribus naturæ conaminibus ſileamus ; quæ tamen ſimplicem ophthalmiam, illibato ſcilicèt organo, reſpiciunt.

Aliarum inflammationum inſtar, *curari* debet ophthalmia : itaque ineunte morbo, auſpicatiſſimæ ſunt venæ ſectiones, plus minùſve repetendæ, pro phlogoſeos gradu, & dolorum vehementiâ : ac jure ſuprà cæteras laudatur ſaphenæ, jugularium, vel ipſiuſmet arteriæ temporis, ſectio. In graviori quidem ophthalmiâ ſanguis è tumentibus vaſculis tunicæ adnatæ educitur ; ac admotâ aquâ tepidâ ejus fovetur fluxus. Celebrantur in eumdem ſcopum ſcarificationes, non ſolùm in oculi bulbo, ſed etiam in palpebris : hanc verò acerbam medeſam averſantur delicatuli. Suas laudes etiam merentur hirudines vicinioribus partibus admotæ ; nec aliis cedit hæc ſanguinis detractio ; quippè quòd ejus ope vaſa ipſius partis affectæ etiam deplentur. Intereà haud parvi intereſt, ſub hocce morbo, ut alvus ſervetur libera, ſolitis nempè præſidiis, ac præſertim aquis mineralibus quæ hâcce vi pollent : experientiâ compertum manet ophthalmiam epidemicè graſſantem diarrhœæ criticæ ſæpiùs ceſſiſſe. Proficuè inſuper adhibentur temperantia & demulcentia ; cichorium nempè, borrago & lapathum ; juſcula pulli, cancrorum fluviatilium & teſtudinis ; lac ejuſ... ſerum, emulſiones, cremores hordei & oryzæ, aquæ minerales ... læ &c. Pro opportunitate etiam conferunt depurantia ex anti... & ſudorificis deprompta ; naſturtio nempè & cochleariâ, ... juſculis viligno guaiaco, diaphoretico minerali, aliiſque antimonia... & incidenperæ & anguis, &c. Fauſtè nonnunquàm uſurpantur ... deſpicienda ſunt tia ; aſelli nempè & martialia, mercurialia, nec p... expedit. ſedantia vel narcotica ; cum quibus tamen cautè

Morbi oculorum.

Nemo non novit, ut ad *externa* deveniamus, balneorum efficaciam, sed de topicorum specificorum genuinis viribus multùm controvertitur: nec fugit solertiores quàm de hâc re difficile sit verum à falso extricare; quidquid præjudiciis obcæcati, vel lucro inhiantes, in contrarium adducant. Cùm verò haud nostrum sit has lites componere; experientiâ edocti selectiora tantùm, & à peritioribus comprobata pro instituto exhibebimus. Itaque egregiam opem præstant, ineunte morbo, albumen ovi cum frusto aluminis subagitatum, aliaque repercutientia, præsertim si incusetur contusio; sub alterâ rerum conditione, noxia evadunt, & hinc exulare debent, si à causâ internâ sobolescat morbus. Sed opportunè semper admoventur emollientia & demulcentia; ubi dolore & æstu partis affectæ premuntur ægri, & agglutinantur palpebræ; id genus sunt aqua tepida, cum tantillâ aquæ vitæ dosi, aqua rosarum rubrarum & plantaginis, decoctum althææ, sanguis columbæ vel pulli, lac muliebre, aliudve; emulsio simplex, mucilagines è granis psyllii, lini & cydoniorum, pulpa pomorum coctorum, cataplasma micæ panis, frustum carnis bubulæ vel vitulinæ, &c. Opium, etsi à quibusdam laudatur, haud citrà periculum oculis admoveri posse crediderim. Tutiùs adhibetur sal saturni, si nuperrimis observationibus sit fides; vel aqua golardiana temperata, quæ scilicèt paratur cum decem vel duodecim guttis aceti saturni extemporanei & duplo aquæ vitæ in aquæ unciis octo. Silentibus doloribus & sedato æstu, juvant resolventia; aqua vitæ nimirùm temperata, aqua feniculi, euphrasiæ & florum sambuci; vinum tepidum cui immiscentur nonnullæ guttæ balsami Commendatoris. Parantur insuper innumera collyria è croco orientali, rutâ, salviâ, hyssopo & rore marino; quæ suas laudes merentur. His fortè præcellunt aquæ Bellilucanæ, Baregienses & affines.

Ubi ulcusculis defœdantur oculi, in usum trahi debent *detergentia & exsiccantia*; hisce viribus pollent saccharum candidum, iris florentina, os sepiæ, tuthia, vitriolum album, lapis divinus, trochisci albi Rhasis; vinum emeticum, &c. Ulceribus verò palpebrarum admovere licet lapidem infernalem, cujus morsus, oculi balneo, vel fotu aqueo, leniri solet. Peculiaria cæterùm commendantur resolventia è floribus sambuci & chamæmeli, seminibus fenugræci, &c. parata ad corneæ vel adnatæ phlyctænas, aut pustulas vesiculares; quibus verò apertis congruunt detergentia. Ubi pus sub corneâ, vel in quovis folliculo, bulbo oculi accreto nidulat; nil non movendum ut evacuetur, ne diuturniori morâ partes visûs organicas lædat, cùm nulla ferè resolutionis spes affulgeat. Simili fermè modo pertractari debet sanguinis stasis, si certo proventu coërceatur; aliàs congruis resolventibus fugari potest. Neminem postremò fugit quid valeant in ophthalmiis contumacioribus vesicatoria scapulis admota; setaceum per occipitis cutem trajectum; non secùs ac fontanellæ quæ multifariàm confodi queunt. *Ruborem & inflammationem* ad ophthalmiam proximè accedentem, doloribusque acutissimis stipatam, etiam promovent

vent *festucæ*, *sordes*, quisquiliæ, aliaque corpuscula extranea oculi bulbo implantata, ni uberiori lacrymarum proventu & assiduâ palpebrarum nictitatione everrantur, & abstergatur bulbi superficies; vel oculo in aquam immerso eorumdem processuum motitatione abigantur. Hæc nonnunquàm aufert succinum, vel cera signatoria vulgatissima, fricatu priùs excalefacta. Easdem ergà ramenta ferrea vires exercet magnes: quibus incassùm adhibitis, ad volsellam chirurgicam confugiendum.

MORBI OCULORUM.

(10.) Quamdam ecchymosim patiuntur oculi, quæ *suggillatio* audit; sub quâ intensè rubet, absque dolore, tunica adnata; oculusque lumen vel vividissimum minime refugit. A causâ externâ, vel insciis ægrotantibus, nonnunquàm prosapiam ducit suggillatio, quæ aliàs à causâ internâ promovetur: hanc immanem quandóque vomitum excepisse observatione constat. Periculo vacat hæc familiarissima sanguinis stasis, quæ intrà paucos dies spontè plerúmque evanescit. Haud raro tamen conducit venæ sectio: nec inutilem opem præstant topica resolventia, vel roborantia; inter quæ usitatiora audiunt, sanguis columbæ, aqua rosarum, feniculi & florum sambuci; aqua vitæ & vulneraria; spiritus vini camphoratus; decoctum è radicibus symphyti, sigilli Salomonis, &c. Ad suggillationem perperàm refertur *sanguinis collectio inter corneam & uveam*, quâ non secùs ac ab hypopyo, pupilla obturatur; post graviores contusiones haud raro observatur hic affectus, cui occurritur corneæ incisione, ut latici stagnanti sternatur via; ni fausto admodùm exitu resorbeatur.

(11.) *Maculas*, *nubeculas*, *leucomata*, & *albugines*, quæ corneam obscurant, vel ejus diaphaneitatem conspurcant, post se trahunt ophthalmiæ, aliique humorum decubitus, & corneæ ulcuscula. Sub primo casu, materia quædam albicans intrà contextum corneæ colligitur, adeò ut inibi suâ pellucidítate planè orbetur. In altero occurrunt cicatriculæ ulcera excipientes, vel quædam occallescentiæ luminis radiis ingressum denegantes. Maculæ primæ sortis superficiem corneæ occupant, & hinc curatu faciliores censeri debent: major etiam sanationis affulget spes in juvenili ætate; sed secùs evenit in senectute. Genuinæ verò cicatrices in quâvis ætate planè immedicabiles existimantur. Defluxionibus verò, quæ sæpiùs maculas concomitantur, occurritur venæ sectionibus, catharticis, temperantibus & balneis: sed remanent nubeculæ, quibus nonnunquàm opportunè admoventur resolventia, detergentia & exsiccantia; vapor nempè ferventis haustûs caffe; vel halitus feniculo, & rutâ priùs, jejuno ventriculo, masticatis, imprægnatus; aquæ feniculi & euphrasiæ; succus calcitrapæ & chelidonii majoris; fel anguillæ, cyprini, lucii & perdicis; saccharum candidum & os sepiæ; tuthia, pulvis antimonii, &c. quibus incassùm tentatis, ad vesicatoria, setaceum & fontanellam confugere fas est; quæ tamen respiciunt potiùs defluxiones, albuginum haud raro pedissequas, quàm hasce maculas nullâ plerúmque arte delebiles.

(12.) *Cataracta*, aliàs *suffusio*, nil aliud est quàm lentis crystallinæ opacitas. In propatulo se sistit hic morbus, vel provectus; sed ægrè inno-

Morbi oculorum.

tescit ejus exordium. Produci solet cataracta à defluxionibus chronicis, gravioribus ophthalmiis, epiphorâ contumaciori, cephalalgiâ perenni, contusionibus, &c. Hanc minantur quædam simulacra, vel umbræ volitantes, quæ pro floccis, muscis, &c. habent ægrotantes: sed plerúmque fallax est illud indicium, quod sub innumeris etiam aliis circumstantiis se prodit. Hanc verò imminentem certiùs indicat hæc visûs obscuratio, quâ quævis objecta telâ araneâ obvolvi videntur; vel quasi per nebulam, linteumve rarum, percipiuntur: dein procedente morbo, visus hebescit & obtenebratur; pupilla ampliatur, & albicat lens crystallina; quæ notæ morbum in propatulo sistunt.

Ut ad *curationem* deveniamus; sub primis hujusce affectûs, tardè progredientis, temporibus, varia remedia proficuè adhiberi queunt: diluentia nempè & temperantia, inter usum balneorum, præmissis generalibus, faustè nonnunquàm usurpantur: suam opem etiam conferunt martialia, aliaque aperientia: nec despicienda sudorifica è lignis & radicibus exoticis petita. Nonnullis prosunt fumus tabaci, fistulâ notissimâ haustus; necnon alia sialagoga. Plurimùm deprædicatur usus tùm internus, tùm externus euphrasiæ: nùm tamen hâc decantatâ polleat efficaciâ hæc plantula dubitare licet: alii, penès quos sit fides, asellos plurimùm conducere ad cataractam præcavendam autumant. Hùc etiam coincidunt vesicatoria, vel potiùs setaceum & cauterium; quæ cætera præsidia cujusvis fortis longè antecellunt. Varia demùm topica ex emollientibus & resolventibus deprompta imponi solent; inter quæ usitatiora audiunt, decoctum althææ, sanguis columbæ, vapor caffe, decocta vel infusa aromatica, &c. Quibus incassùm tentatis, ad operationem chirurgicam, vel *cataractæ depositionem*, quasi ad sacram anchoram, confugere expedit. Sed infaustus est hic curandi ritus, si cataracta haud debitam, ut inquiunt, maturitatem attigerit; quæ dignoscitur, si inter oculi frictum, à palpebrâ digitis commotâ, nullum motum edat dilatata pupilla. Itaque dubius eventus censeri debet, si iridis motus haud planè aboleatur, & lens crystallina quid cærulei vel viridis præ se ferat; quod sanè arguere videtur haud integram esse opacitatem: quo fit ut lentis involucra, vel ligamenta difficiliùs solvantur, & cataracta in tenues lacinias discerpatur: ritè verò succedit hæc operatio, ubi cataracta summè conspicua, colorem album, cinereumve, margaritarum instar, adepta est.

Hâc *cataractæ depositione*, non in integrum restituitur visus; sed discutitur cæcitas; adeò ut qui in tenebris priùs versabantur ægri, quævis objecta tùm percipiunt; obvios scilicèt distinguunt; vident inter ambulandum quò via ferat: imò & typis impressa, vel scripta, legere queunt. Hæc (per transennam dicere liceat) duplici modo absolvitur; 1°. Lentem crystallinam pelluciditate orbatam acûs beneficio versùs inferiora à sede deturbando, hancque infrà pupillam submergendo, & retrò iridem aliquandiù coërcendo, ne in pristinum situm recurrat. 2°. Prædictam lentem foràs extrahendo ope sectionis in parte corneæ decliviori celebratæ: de

hâcce postremâ methodo mentio subjicitur in Actis Academiæ Regiæ Scientiarum anni 1707 & 1708, quam ab oblivione vindicavit, & instauravit oculatissimus DAVIEL; adeò ut, nemine fermè reluctante, pro faciliori & tutiori habeatur: quod solertioribus judicandum relinquimus. Silentio premere minime debemus, quod de alterâ cataractæ specie, membranaceâ nempè, commemorant Authores; quam tamen vidisse haud mihi contigit, licèt stupendum oculorum affectorum numerum sectioni anatomicæ subjecerim: præterea de hâc re scripta animum veri avidum minime explent; quorum insuper Authores parùm autopsiæ anatomicæ, quæ sola huic dirimendæ controversiæ apta censeri debet, indulsisse videntur. De aliâ suffusionis specie, vulgò *la berlue*, sub quâ videre putant muscas, scintillas, colores, &c. nil addimus; cùm ejus causam meris duntaxat conjecturis assequi liceat, & nihil ab Authoribus ophthalmiatris tradatur præter commentitiam ætiologiam.

MORBI OCULORUM.

(13.) *Amaurosis*, quam *guttam serenam* vocarunt Latino-Barbari; hæc audit cæcitas, sub quâ nullum in organo, præter pupillæ quiescentis dilatationem, patet vitium. Utrumque oculum plerúmque invadit hic affectus, tardè progredi solens; qui tamen nonnullos intrà brevissimum tempus, vel subitò corripit. E paralysi nervi optici prosapiam ducere hunc affectum, hinc variis gradibus submissum, haud falsò conjicitur. Cadavera enim secta exhibent vasa cerebri sanguinea ultrà modum repleta, stases serosas, vel sanguineas; exsiccationem vel putredinem nervorum opticorum; abscessus, tumores lymphatico-cysticos, alteriusve naturæ; sarcoses, exostoses, lapides, &c. prædictos processus medullares prementes. Per transennam addere juvat nervum opticum dextrum graciliorem repertum fuisse, usque ad suum principium, post cæcitatem oculi dextri: hinc, notante SANTORINO, nec decussantur, nec implicantur prædicti nervi; sed alter alteri duntaxàt accedit ut deinceps disjungantur. Visûs debilitas, nullâ perspicuâ causâ manifestâ, umbræ vel imagines diversæ formæ, quasi volitantes; vel oculorum caligo; dolores profundiores, &c. sunt totidem hujusce morbi prodromi. Hunc promovent sufflaminata sanguinis profluvia, eruptiones cutaneæ retropulsæ, febris maligna, apoplexia; lapsus ab alto; aliæve capitis contusiones; incautus solis conspectus, quo oculorum acies præstringitur; aëris inclementia, &c. Prægnantes cæteróquin nonnunquàm invadit; sed sæpissimè natales debet improbo oculorum labori, inter minuta, vel tenuiora consequenda; non secùs ac diuturno microscopiorum, conspicillorum tubulatorum, aliorumque vitrorum opticorum usui. Fugari potest amaurosis incipiens; majorque curationis spes affulget, si subitò ingruat; vel à causâ fugaci ortum trahat: sed nil boni expectandum, si lentè processerit; præsertim in senili ætate.

Venæ sectiones & emetico-cathartica, ineunte morbo, proficuè usurpari queunt: sed hùc præsertim coincidit *euphrasiæ* usus internus, haud fortè immeritò decantatus; cùm, si aliquid ferat auxilii hoc remedium, specifici titulo gaudens, potiùs sub amaurosi, quàm adversùs cæteros oculorum

MORBI OCULORUM.

morbos, id sanè præstare videatur. Insuper opportunè exhibentur aperientia & incidentia; aselli nempè, martialia & mercurialia; quibus tamen antecellunt aquæ minerales, tùm frigidæ, tùm thermales. Hùc etiam pertinent diaphoretica, viperæ nempè, lignum guaiacum, china radix, &c. Nec suis viribus defraudantur antiscorbutica; sed cæteris palmam præripiunt cephalica & antispasmodica; melissa nimirùm, betonica, valeriana & pæonia; cascarilla, moschus; aqua florum aurantiorum, spiritus volatiles huic usui dicati, pulvis de guttetâ, &c. Nonnunquàm prosunt sialagoga; non secùs ac vesicatoria, setaceum & cauterium. Nec despiciendæ irrigationes ab alto cum aquis bellilucanis, aliisve thermalibus, quæ tempestivè adhibitæ, ni fallat experientia, fausto bearunt eventu. Inanem verò operam ludere videntur topica ophthalmica celebratissima & pro specificis vendita; cùm imparia planè sint superando morboso obici. Nonnullas tamen suppetias ferre videntur spiritus vini & balsami Fioraventi vapor; fumus haustûs caffe, aliaque id genus notissima, quorum vires explorare nil sanè impedit.

MORBI NARIUM.

(1.) HORUM agmen ducit *Coryza*, nostratibus *enchifrenement;* morbus sanè levissimus, qui rarò curam medicam expostulat. Ubi tamen, hoc vigente, haud ritè procedit narium stillicidium; promovetur dolor capitis, nunc gravativus, hinc *gravedo*, de quâ suprà, vocitatus; nunc acutissimus, quo stomachus plerùmque subvertitur. Intereà frequens concitatur sternutatio, & emergit aurium tinnitus; læditur olfactus, prosternitur appetitus; accedunt inordinati horrores vel fremitus; febris excandescit; vires deficiunt; exsurgunt vertigines; urget sopor, &c. Hæc omnia symptomata delet uberior muci proventus, qui spontaneâ naturæ vi moveri solet; qui tamen si diutiùs quàm par est proteletur, ozænam infligere potest. Etsi levem metum incutit coryza, haud tamen periculo semper vacat; quippè quòd nonnunquàm sit prodromus graviorum affectuum, qui fauces, glottidem & pulmones minantur: imò & ominosus per se censeri debet hicce morbus in provectâ ætate, cùm haud rarò affectum comatosum, vel ipsammet apoplexiam post se trahat.

Coryzam leviorem & vulgatiorem spontè evanescere nemo nescit, dummodò tamen probæ *victûs rationi* indulgeant; & domi sub hyeme asperâ se contineant ægri. Nec aliâ methodo divertitur imminens humorum defluxus in fauces, laryngem & pectus. Intereà nonnihil *opitulatur* suffitus è succino, olibano, saccharo, salviâ, &c. paratus; mira præstat vapor inspiratus aquæ tepidæ, vel infusi florum sambuci; quibus scilicèt non solùm compescitur morbus, sed solito citiùs solvitur. Quamdam opem etiam

conferunt errhina blandiora, salvia nempè, betonica, lavandula, nicotiana, &c. quæ tamen, reluctante naturâ, cum cautelâ præscribi debent, ne intempestivâ sternutatione, capitis dolor nimiâ concussione exacerbetur. Ubi verò coryza & gravedo diutiùs protelantur; præmissis præmittendis in usum trahi queunt temperantia, diuretica, sudorifica, sialagoga, aliaque præsidia cuivis fluxioni dicata; inter quæ vesicatoria & fontanellæ, si res expostulet, haud omitti debent.

MORBI NARIUM.

(2.) *Sternutatio* ad coryzam minime pertinens, cæteris aliàs benè se habentibus, inter morbos minime recenseri debet. Imò & vigente febre erumpens, nil mali per se arguit; licèt narium hæmorrhagiam, quasi fortuitò, movere queat; atque pulmones phlogosi correptos lacessat, eorumque dolorem exasperet. Parturientes præterea juvat; soporosos expergefacit, &c. Sternutatio tamen vehementior, vel ultrà naturæ limites producta, affectuum spasmodicorum censum subit: nec periculi exsors censetur, cùm à violentâ capitis concussione graviores emergere queant cerebri morbi, qui cæcitatem nonnunquàm post se trahunt. Sub hoc rerum statu nil non movendum ut compescatur sternutatio; quam opem præstant demulcentia & mucilaginosa naribus attracta, aqua nempè tepida, decoctum althææ, lac; oleum amygdalarum dulcium, aliaque consimilia, quæ rarò incassùm adhibentur. Aliàs ad odorem opii devenire licet; vel ipsius tinctura naribus inspiratur; sed cautè cum hocce remedio mercari expedit.

(3.) *Hæmorrhagia narium* à plethorâ, vel temperie sanguineâ; ab exercitatione immodicâ; vel arduo labore; à vino liberaliùs sumpto, vel ingluvie; à remediis acrioribus, &c. oriunda; nil utplurimùm mali portendit. Sed in ancipiti versatur *hoc sanguinis profluvium, vigente febre:* videlicèt pro critico habetur quarto, septimo, nono & decimo quarto morbi die; dummodò tamen certis terminis coërceatur, nec ultrà debitam copiam, sanguis erumpat: sub hâc enim rerum conditione æqualem metum incutiunt majus sanguinis dispendium, & parcus ejus proventus: cautè tamen tùm vaticinandum. Periculosioris res est aleæ, hæmorrhagia narium, sub statu febrili, si hanc excipiant pulsus debilis, & intermittens, lipothymiæ & sudores frigidi; non secùs ac convulsiones; omniaque in deteriora ruant. Nil mali econtrà expectandum, ubi à prosiliente cruore mitescit febris, sedatur dolor capitis, discutitur delirium, &c. Febrilem narium hæmorrhagiam prænuntiant faciei rubor, oculi ignei, pulsus vehementior, vigiliæ vel quædam somnolentia phantasmatibus rubris interturbata; capitis & cervicis dolor, aurium strepitus, lacrymæ spontaneæ, narium pruritus, &c. Nil imminet ominosi ab hæmorrhagiâ narium *in juvenili ætate;* quæ tamen si crebriùs quàm par est recurrat, vel ad plures annos proteletur, etiamsi tùm nil sanitati demat, in posterùm tamen minatur debilem corporis constitutionem, hypochondriasim, aliumve affectum spasmodicum; atque accedente senio arthritidem & lithiasim. Majus impendet malum ab hoc sanguinis profluvio *in provectâ ætate;* quod magis calamitosum censetur, si

Morbi narium.

ſenem jam cachecticum invadat ; ob imminentem ſcilicèt ſeroſam colluviem. Luctuoſa etiam exiſtimatur inter prædictam ætatem hæmorrhagiæ chronicæ ceſſatio, quæ necem plerúmque infert ; ni tempeſtivè ipſi occurratur. Neminem poſtremò practicum fugit enormem quandóque fieri hæmorrhagiam narium, ſolis naturæ viribus obtemperantem : mirari profectò ſubit quod à tanto ſanguinis diſpendio haud graviora emergunt incommoda : pleno enim gurgite erumpentem cruorem, intrà quinque dies, ad quadraginta libras, nullo ſuperveniente infauſto exitu, acceſſiſſe fertur. De quâdam etiam parturiente mentio ſubjicitur, cujus hæmorrhagia narium viginti libras ſuperavit, ſuccedente felici partu.

Aliarum inſtar pertractari debet hæmorrhagia narium : totum ſcilicèt negotium naturæ committendum, ſi deſit febris ; & recens profluvium certis terminis coërceatur : ſed ubi majori, quàm par eſt, copiâ prorumpit ſanguis, nil non movendum ut *opportunis præſidiis* cohibeatur. Peculiarem etiam curationem ſibi vindicat hæmorrhagia narium chronica ; quam tamen ſiſtere ſæpiùs vetatur. Nil vigente febre moliendum adversùs hæmorrhagiam narium criticam ; ſed opem medicam efflagitat ſymptomatica, præſertim ſi diutiùs protrahatur, vel ſanguis confertim erumpat. Præſentaneam opem fert ſanguinis miſſio ; præſertim è ſaphenâ : depletis vaſis, omnem abſolvunt paginam temperantia & refrigerantia, aqua nempè largâ manu propinata ; ptiſanæ acidulæ vel nitroſæ ; decoctum hordei vel oryzæ, emulſiones ſimpliciſſimæ, ſerum lactis, &c. Opportunè adhibetur liquor anodynus mineralis ; ſed cautè cum laudano, diacodio, ſyrupo de karabe, aliove narcotico mercari expedit. Nec minùs fortè pertimeſcenda ſunt abſorbentia & adſtringentia, quæ indiſcriminatim uſurpare ſolet plebs medica ; corallum nempè, plantago & equiſetum, ſanguis draconis, martialia, hæmatites, &c. quæ tamen tempeſtivè adhibita, haud inutilem operam ludunt : ſed exulare debent alumen, ſpiritus vitrioli, eſſentia *Rabel*, aliaque conſimilia ſtyptica ; ni tamen fatum immineat. Immanem hæmorrhagiam nonnunquàm excipit æſtus febrilis, quem plures reſtinguere tentant ope corticis peruviani ; nùm tutò ? ſolertioribus examinandum relinquimus.

Nec minori egent cautelâ *medicamenta externa*, crebriori quàm par eſt uſu ad imperitos recepta ; cùm ſæpiùs haud citrà periculum illa experiri liceat ; quæ tamen haud inconſultò adhibentur adversùs ſymptomaticum & immodicum ſanguinis profluvium ; vel quoties pulſus debilis & obſcurus, fœdus faciei pallor, & lipothymiæ rem patefaciunt periculoſæ aleæ. Tùm ſplenia aquâ frigidâ ſimplici, vel nitrosâ, acetove imbuta, fronti, temporibus, cervici, occipiti, ſcroto, &c. admoveri ſolent : cataplaſma è bolo, ovi albumine & aceto conflatum, fronti imponitur. Hæmorrhagia ſæpiùs coërcetur ab odore aceti, vel fumo ejuſdem conflagrati : ſed efficaciores ſunt turundæ, aceto, aquâ aluminosâ, vel ſtypticâ, &c. imprægnatæ, & naribus inditæ. Eaſdem fermè vires obtinet atramentum vulgatiſſimum goſſypio exceptum, & ſimili modo immiſſum. Opportunè etiam inſufflari

queunt pulveres boli, gypsi, mastiches, sanguinis draconis, &c. Suppetias insuper ferunt enemata refrigerantia & balnea, frictus artuum inferiorum, vincula in brachia & coxas injecta; cucurbitulæ siccæ, vel scarificatæ, diversis partibus affixæ, &c. Obiter notare expedit nusquàm esse cohibendam hæmorrhagiam narium, quæ hæmorrhoïdum, vel catemeniorum vices gerit; ni priùs in integrum restituantur hæc spontanea & periodica sanguinis profluvia. Postremò mantissæ instar addere juvat, cruorem turundarum ope sufflaminatum, nonnunquàm versùs fauces cursum dirigere, è quibus ad stomachum pergere, vel ipsammet glottidem subire valet: quod postremum infortunium semel accidisse memini in viro quodam ætatis floridæ, qui paulò post cohibitam, uti videbatur, hæmorrhagiam, somno sepultus, fato, insciis astantibus, cessit, cujus sectione reperta fuere bronchia sanguine obruta.

(4.) *Ulcus narium* recens & indolens, ac defluxionum vulgatiorum comes, nullius periculi est particeps, spontéque desinit, vel cerussâ, aliove pulvere exsiccante facilè sanatur. Sed grave facessit negotium ulcus illud contumacissimum, sordidum & dolore stipatum, quod *ozæna* nomine innotescit. Cancri naturam quandóque redolet, & tantum fœtorem spargit, ut hunc molestè ferant ipsimet ægri. Latè serpit hoc ulcus mali moris, ad pervias scilicèt narium cavernulas, vicinioraque ossa carie lædit, & palatum nonnunquàm depascitur. Polypum sæpiùs concomitatur, vel excipit ozæna: inter variolarum reliquias haud raró numeratur; sed symptoma venereum, scorbuticum vel scrophulosum plerúmque audit. Hinc patet cur sit pertinacissima, vel planè immedicabilis; ni causa fovens eradicetur; quod haud nisi arduâ & diuturnâ curatione assequi licet.

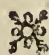
Præmissis generalibus, opportunè præcipiuntur temperantia; lac nempè, ejusve serum, jus cula pulli, aquæ minerales frigidæ, &c. Quibus auxiliatrices manus præbent balnea. His peractis summam opem conferunt depurantia & diaphoretica, inter quæ primatum ducunt juscula cancrorum fluviatilium, viperarum, &c. Sed nil aut parùm proficitur cum vulnerariis, quæ parvi habent solertiores practici. Quid valeant specifica primario morbo occurrentia, nemini haud obvium. Quod ad curam externam spectat, crustarum siccitati & hærentiæ occurritur aquâ tepidâ, lacte, butyro, decocto althææ, oleo ovorum, amygdalarum dulcium, &c. Nec impediunt hæc præsidia quominùs ab harum delapsu sæpiùs erumpant hæmorrhagiæ, auxiliis jam traditis coërcendæ. Dein injiciuntur vulneraria & detergentia, aquæ nempè Bellilucanæ, hydromel extemporaneum; decoctum hordei, agrimoniæ, absinthii, rosarum rubrarum, hyperici, scordii & sabinæ; quibus nonnulli immiscent aquam calcis, aquilam albam, &c. Insuper deprædicantur succus geranii robertiani, elixirium proprietatis, tinctura myrrhæ & aloës, unguentum ægyptiacum, &c. Nonnullis prodest suffitus è labdano, myrrhâ, mastiche, styrace, &c. paratus; sed haud citrà periculum in usum trahitur cinnabaris, quæ pulmones lacessere potest. Agmen claudunt vesicatoria, setaceum & fontanellæ, quæ

Morbi narium.

pluribus optimè cessisse experientiâ constat; dummodò tamen illæsa sint ossa, quorum caries solitis remediis impugnari nescia, curationi planè adversatur.

(5.) *Polypus narium*, à pisce cognomine sic nuncupatus; hæc est sarcosis diversicolor & plerùmque multifida, cum vario soliditatis gradu, quæ è tunicâ pituitariâ pullulans, nares sæpiùs replet, è quibus haud rarò extùs propendet; vel ad fauces, ponè uvulam, protenditur: hinc patet cur, ore clauso, haud libera fiat respiratio; imò & sæpiùs nonnihil impediatur deglutitio. Nunc albicat, nunc rubet polypus, aliàs lividum, plumbeum vel nigrum colorem præ se fert. Alius prætereà mollis; alius densus, vel cartilagineus observatur. Ozænæ incumbens, pro sarcomate vulgatiori à nonnullis habetur; nùm verò inter se discrepent prædicti tumores? dubitare licet. Quod ad eventum attinet, polypus mollis, albicans & indolens, curatu facilior censetur: secùs se res habet, si reniteat, rubescat, & dolore stipetur. Cæterùm pro indomabili habetur lividus & nigrescens; præsertim si labem veneream vel scorbuticam agnoscat, vel cancri naturam redoleat.

Merè *Chirurgica* est polypi *medela*; ad quam tamen nusquàm se conferre licet, ni priùs sanguini prospiciatur, ope remediorum generalium, temperantium & aperientium; imò, & quorumdam specificorum, si expostulet prava sanguinis & humorum diathesis. Ubi minori mole donatur, & locum aptum vel opportunum occupat; topicis exsiccantibus, & cathæreticis impugnari solet; pulvere nempè gallæ, corticis granatorum, aristolochiæ & sabinæ, alumine usto, vitriolo calcinato, viride æris & præcipitato rubro, unguento ægyptiaco, aquâ divinâ Ferneli, butyro antimonii & lapide infernali: sed cautè admoveri debent escharotica, ne horum acredine exasperetur polypus, vel lædantur viciniores partes, quæ priùs illiniri debent unguento nutrito, vel quovis cerato, ut harum tutelæ prospiciatur: nonnullis demùm profuit sebum ovillum vulgatissimum. Egregia munia sæpiùs præstasse prædicta remedia ratum apud clinicos manet: sed tarda & molesta hæc est curatio; cur fit ut extirpationem, tùm per nares, tùm per fauces, si sinant sedes & moles, pluris habeant solertiores; præsertim ergà polypum mollem & indolentem; etsi hanc operationem sæpiùs excipit hæmorrhagia, solitis auxiliis coërcenda. Sed repullulat polypus, ni radicitùs extirpetur; quod tamen ob reconditum situm ægrè sæpiùs absolvitur. Idem impendet infortunium, si ossa carie lædantur: quod haud rarò evenire suprà innuimus: nonnullis demùm prosunt emunctoria totiès decantata, quæ cæteris præsidiis palmam præripiunt.

MORBI

MORBI AURIUM.

(1.) PRIMUM in hoc ordine locum tenet *Otalgia*, vel dolor aurium, qui tantam quandóque sævitiem exercet, ut parùm absit quin ægros, ejulatu totas ædes explentes, in furorem rapiat; imò nonnullos præ doloris immanitate vesanos factos, præcipites se dedisse, constat. Si *à phlogosi* membranæ ossis petrosi cavernulas investientis, ut plerúmque accidit, pendeat, febris excandescit, truculentioraque emergunt symptomata, delirium scilicèt, convulsiones, lipothymiæ, &c. In suppuratum abit hæc inflammationis species, & à disrupto abscessu remittuntur dolores; sed suboritur ulcus pertinacissimum. Præter hanc causam sanguineam & familiarem, progerminantur *vermes*, harumce speluncarum incolæ, qui etiam atrocissimos dolores pariunt; sed haud continuos ob quietem, cui identidem se tradunt prædicta animalcula, quæ sæpiùs detexit autopsia anatomica. Nec minorem tyrannidem exercent alia *insecta externa* diversæ sortis, quæ per meatum auditorium ad cavum tympani proserpentia, in prædictas speluncas se recipiunt, ni obstet membrana harumce cavitatum contermina. Diversam labem inferunt quævis *corpuscula extranea*, quæ vel in aures incautè adiguntur, vel fortè in has subrepunt.

Ab insolatione, aërisque inclementiâ nonnunquàm suboritur otalgia: hanc *promovent* consuetorum profluviorum sufflaminatio, eruptionum cutanearum retrocessus, &c. quæ aliàs defluxionibus capitis magis obnoxios præsertim invadit. Quò dolores altiùs sunt infixi, eò magis portendit *periculum*: ægrorum enim vita in ancipiti sæpiùs versatur, donec superato septimo morbi die res sit in vado. Inflammatio raró intrà triduum vel quatriduum resolutione evanescit: sed haud dubitare licet quin pus conficiatur; si circà tertium, quartumve diem exacerbentur dolores, & de quâdam pulsatione in parte affectâ conquerantur ægri. Puris evacuatione sedantur dolores, & omnia sensim ad alcyonium statum rediguntur; sed remanet, uti suprà notavimus, *ulcus contumacissimum*, tædio potiùs quàm dolore molestum; è quo emergit profluvium saniosum, quod inveteratum nusquàm citrà ingens periculum sistitur; cùm ab hâc intempestivâ sufflaminatione graviores immineant cerebri morbi; apoplexia nimirùm, affectus comatosi, epilepsia, &c. præsertim si ab ipso cerebro prodeat illud tabi stillicidium, quod à carie ossis petrosi, quâ viciniora in consensum trahuntur, nonnunquàm accidisse norunt practici; de quâ strage cogitandum, si atrociores præcesserint cephalalgiæ.

Otalgia ab inflammatione sobolescens crebriores *sanguinis missiones* expostulat; imò urgentibus doloribus opportunè tunditur *arteria temporalis*. Conferunt etiam sub eodem scopo hirudines vicinioribus partibus admotæ, & cucurbitulæ scarificatæ ponè aures aptatæ. Præterea proficuus est

Morbi auriùm.

diluentium & demulcentium usus; inter quem haud prohibentur hypnotica interna, quæ cautè adhibita expectatissimas impertiuntur inducias. Nec minorem opem præstant anodyna, emollientia & maturantia externa, meatui auditorio indita; inter quæ usitatiora audiunt lac muliebre, oleum amygdalarum dulcium, seminum lini, hyoscyami, cataplasma è micâ panis, aliudve emolliens & digestivum. Nonnullis opitulatur granum camphoræ in auris meatum ineunte morbo immissum: simili quoque modo usurpatur opium, tinctura anodyna, aliaque narcotica, si summos cruciatus patiantur ægri; sed cautus etiam debet esse horum usus externus; cùm, notantibus summis in arte viris, haud levem noxam sæpiùs intulerint. Sunt demùm qui nonnullum levamen à pediluvio, vel frictu crurum experiuntur. Post verò disruptum abscessum, in usum vocandæ sunt injectiones vulnerariæ & detergentes; urina, aquæ Bellilucanæ, Bagnerienses & Baregienses, decoctum agrimoniæ & aristolochiæ, infusum rosarum rubrarum & florum hyperici, aqua hordei mulsa, & fraxini, quibus immiscetur tinctura myrrhæ & aloës, ad hoc opus usurpari solent. Postremò guttatim auribus instillantur balsamum Fioraventi, Commendatoris, aliaque innumera ulcerum curationi dicata. Quoad verò insecta in auribus genita, vel foris hùc admissa, lactis injectione sedantur, vel oleo amygdalarum amararum, petroleo, decocto colocynthidis, hydrargyri, &c. impugnari & enecari queunt; ni quovis obice ad sedem morbi minime appellant prædicti liquores. De corporum, insectorumque extraneorum eductione, cæteris auxiliis longè præstante, nil addimus.

(2.) In obscuris plerúmque latet *surditatis* causa: præter enim organi spurcitiem à purulentiâ & ossium carie ortam; alia patent vitia in auditûs organis diligenter perlustratis: nimirùm desiderantur in pluribus ossicula: membrana tympani, nunc primâ conformatione crassior, vel crustâ quâdam impedita deprehenditur; nunc dilacerata observatur, vel planè deest. Auris cavernulæ aquâ, muco, sanguine vel tabo obrutæ sæpiùs reperiuntur: tubæ eustachianæ obstructæ vel infarctæ deteguntur. In conspectum veniunt tumores cerebro, ejusque involucris adnati, nervos acousticos comprimentes: vel se offet colluvies serosa eumdem effectum exerens. Alia occurrunt vitia in meatu auditorio; nempè sarcoses canalem osseum replentes; cerumen hùc collectum & inspissatum, quo planè obturatur prædictus ductus; pisa, nuclei, glandes plumbeæ, aliaque innumera intimiùs ad membranam tympani adacta, vel in meatum casu illapsa. Hæc sunt auditûs impedimenta, quæ in viventibus cerni & explorari queunt: alia verò meris duntaxàt conjecturis assequi licet: utrorumque sunt varii gradus; undè surditatis & gravis auditûs discrimina. Per transennam notandum haud semper aboleri hanc sensationem à membranæ tympani defectu; plures enim novi sat liquidè audientes, qui hâc planè carebant: si quidem hæc vitiosa dispositio, uti suprà innui, oculis sæpenumerò visendam se præbet; quam etiam prodit prægressus puris fluxus, cujus fomes ultrà meatum auditorium latitat. Scitur prætereà quòd inter fumantium

ludibria, fumus tabaci ore receptus, quâdam haurientium industriâ auribus redditur, intacto auditûs organo.

Surditas congenita, vel à pravâ organi conformatione parta, planè *immedicabilis* censetur. Nec curatu facilior judicatur in ætate provectâ; cùm foveatur utplurimùm à paralysi vel occallescentiâ nervi acoustici. Levis curationis spes elucescit post variolas, cephalalgias diuturniores, & annosam luem veneream; post certum puris vel sanguinis ex auribus profluvium, post lapsum ab alto, &c. Ægrè etiam impugnatur surditas à tormentorum bellicorum, campanarum, &c. strepitu sensim accedens. Facillimè verò curatur gravis auditus, si à congesto cerumine ortum mutuetur, vel ab insecto, quolibetve corpore extraneo obturetur meatus auditorius. Difficilior est cura sarcoseos, hunc canalem replentis: haud desperandum de nervorum stupore, de serosâ, sanguineâ vel purulentâ colluvie organum obruente, &c. Surditas à febribus mali moris contracta, spontè utplurimùm evanescit: haud solutu difficilis censetur hic gravis auditus hystericis & hypochondriacis familiaris, ac causæ spasmodicæ particeps; qui scilicèt ab aurium strepitu vel bombo fovetur; cujus tamen exitus in ancipiti nonnunquàm versatur, cùm epilepsiam, aliosque affectus convulsivos in quibusdam prænuntiet, auditumve planè extinguat.

MORBI AURIUM.

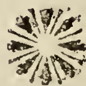
Secundis etiam avibus judicari potest *surditas* vel gravis auditus, si nullo præexistente vitio organico, *à membranarum* & nervorum insolitâ *rigiditate*, vel nimiâ *flacciditate*, suboriatur. Nec utraque causa difficilè innotescit, si attendatur ad varios quos edit effectus aëris constitutio: ubi scilicèt flantibus aquilone & boreâ meliùs se habet auditus; & surditas ingravescat sub austri vel africi imperio; haud falsò conjicitur laxiores esse villos nerveos, membranaceos & musculares organi: ubi verò contrarium observatur, nimiam prædictarum fibrarum tensionem incursare licet. Prætereà ingens soni strepitus nocet his qui auris siccitate laborant; dùm cæteros juvat, quod sanè utriusque surditatis discrimen dilucidè prodit, & notatu dignum occurrit.

E suprà habitis patet *diversam* esse *curandi methodum*; habitâ scilicèt ratione causæ. Ubi igitur cerumen inspissatum majori quàm par est copiâ colligitur, quod crebriùs quàm vulgò cogitatur, evenit, auriscalpio everrendum, vel aquæ tepidæ vapore emolliendum, ut spontè decidat: plures, causæ surditatis nescios, & de recuperando auditu planè desperantes, hâc simplicissimâ methodo, præter expectationem, curatos vidi. Si sarcomate obturetur meatus auditorius, totum opus arti Chirurgicæ committendum. Quoad corpora extranea, præmissis injectionibus lubricantibus, congruis instrumentis extrahi debent. Vapor aquæ tepidæ, & injectiones ex emollientibus paratæ, nimiæ organi siccitati medentur. Aliam curam expostulat morbosa flacciditas & vulgatior; sub quâ conducunt sialagoga & errhina, quorum ope derivatur luxurians serum: alios salubriores effectus præstare valet sternutatio, quam promovent hæc postrema: hâc scilicèt, nonnunquàm blandiente fortunâ, foràs eliminatur col-

Morbi aurium.

luvies serosa, sanguinea & purulenta, quâ obruitur organum, vel abiguntur animalcula, aliaque corpora extranea hùc intromissa. Prætereà nervorum, membranarum & musculorum tonum restituere valet vapor sulphuris inflammati, decocti salviæ, absinthii, rutæ, rorismarini, seminum anisi, baccarum juniperi, &c. ope scilicèt infundibuli aure exceptus. Nec, sub eodem conspectu, immeritò laudatur granum moschi, vel ambræ cineritiæ, gossypii beneficio, auri inditum; quod remedium nonnullis etiam senibus optimè successisse fertur. Alii summè deprædicant formicas in succo ceparum contusas, vel hunc succum simplicem aquâ vitæ dilutum, nec adversatur experientia. In similem usum etiam trahuntur spiritus vini, tinctura castorei, oleum laurinum, vel amygdalarum amararum, oleum caryophyllorum & cinnamomi, &c. Apud vulgus celebratur aqua è fraxini virgulis igne calentibus stillans; sed de hujusce remedii efficaciâ dubitare fas est. Quamdam insuper opem conferre queunt irrigationes ab alto, ex aquis thermalibus sulphureis, vel quovis congruo decocto paratæ. Nonnullos demùm surdos suctione aëris per meatum auditorium curatos fuisse traditur.

Quod ad *auditûs læsionem* ab aurium *sibilo*, bombo, tinnitu & strepitu, nostratibus *sifflement*, *tintement*, ou *brouissement d'oreille*, attinet; cùm merè spasmodica, uti jam innuimus, videatur; alium curandi ritum sibi vindicat. Itaque medicaminibus antispasmodicis impugnari solet, non secùs ac cephalicis quæ priorum vires æmulantur. Haud inanem operam ludunt, inter prædictorum usum, cathartica identidem exhibita. Hùc quoque pertinent obstructiones referantia, aliave remedia ad nauseam usque decantata. Suum insuper symbolum conferre queunt topica emollientia; vapor nempè aquæ tepidæ, vel decocti althææ, & injectiones è lacte, oleo amygdalarum dulcium, aliisve demulcentibus paratæ. Faustè etiam usurpari queunt roborantia, vapor scilicèt decocti seminum anisi, alteriusve plantæ aromaticæ, oleum è nucleis persicorum, aqua vitæ temperata, fumus succini, fœtor spiritûs salis ammoniaci, &c. Quibus addere licet rectam vivendi rationem, citrà quam nil plerùmque proficitur. Susurrus à plethorâ venæ sectione fugatur. Cuivis patet remedium, si ab inanitione ortum ducat. Lipothymiæ verò prodromus nullam peculiarem curam sibi vindicat.

Morbi oris.

MORBI ORIS.

(1) Labia, æquè ac cæteræ partes musculosæ, *convulsione* & *paralysi* tentantur; qui affectus, etsi toto cœlo distant, eumdem tamen effectum ergà os edere videntur; cujus scilicèt *torturam* promovent, nunc à resolutione musculorum unius lateris, nunc à convulsione alterius. Si utraque labiorum commissura convellatur, emergit *spasmus cynicus*, vel, ut inquiunt, *risus sardonicus*. Paralysis alterutrius lateris apoplexiam prænuntiat, concomitatur & excipit: convulsio verò, epilepsiæ, alteriusve congeneris affectûs est prodromus. Suis *signis* instruitur uterque morbus: in paralysi scilicèt oris commissura ab aure recedens voluntati minime obsequitur; in convulsione verò pro ægrotantium nutu movetur prædictum latus. Quanti sit momenti, ut recta ineatur curatio, hosce morbos primâ fronte consimiles ritè distinguere, nemini haud obvium: sternutatoria enim vulgò usurpata, & paralysi congrua, noxia sub convulsione evadunt; de cæteris remediis alterutri affectui dicatis, nil addimus, ne recoctam crambem apponamus. Illud duntaxàt quasi per transennam adjicere lubet, nonnulla prostare topica ab Authoribus celebrata in utroque morbo, uti videtur adhiberi solita, camphoram nempè, oleum macis & juniperi, spiritum salis ammoniaci & aquam Reginæ Hungariæ, nec dilucidè patet ex eorum observationibus quid sit expectandum è prædictorum medicaminum administratione: quapropter de hâc re ulteriùs inquirendum esse censemus.

(2.) In propatulum venit *labiorum fissura*, (*gerçure des lévres*); cujus curatio simplicioribus peragitur; variis nempè axungiis ad hoc opus paratis, oleo olivarum & amygdalarum dulcium, unguento rosaceo, ceratis vel pomatis demulcentibus & vulgatissimis. Nec despicienda hæc medela; cùm hicce morbus, etsi levissimus, nonnunquàm in ulcus contumacissimum facessat. Quasdam prætereà patiuntur *pustulas* labia, brevi in ulcera crustis defœdata facessuras, quæ inter febres intermittentes & nonnullas continuas futuram valetudinem prænuntiant; & hinc nullam expostulant curationem. Sed alia occurrunt labiorum *ulcera*, à cachexiâ vel lue venereâ prognata; quæ præter curam specificam; topicis exsiccantibus, unguento nempè nutrito, de cerusâ, &c. leniri vel impugnari solent. De ulcere labiorum cancroso, à cæteris cognatis minime discrepante, nil addimus. Quoad *labium leporinum*, (*bec de lievre*), Chirurgiæ planè submittitur; cujus ope faciei indecoræ prospicitur; sed sæpiùs remanet vox absona, ob fissum scilicèt velum palati; quod vitium congenitum labio leporino sæpissimè sociatur, ac planè immedicabile censetur.

(3) Ad *tumores* diversæ sortis pronas esse cæteras *oris* partes nemo nescit. Erumpunt *è gingivis sarcomata*, nunc indolentia, nunc molestis-

Morbi oris.

sima; quæ pravæ sanguinis diathesi, scrophulosæ nempè, vel scorbuticæ adscribi solent. Hæ protuberantiæ molles, dolorisque expertes nullum, ni insolitam crassitiem assequantur, portendunt periculum; sed majorem terrorem incutiunt renitentes & dolore stipatæ, ob imminentem cancrum, cujus naturam sæpiùs induunt. Irrita hactenùs, imò & noxia fuerunt quævis topica resolventia & maturantia adversùs utramque sarcosim adhiberi solita, nec feliciori eventu admota fuere cathæretica. Hinc omnia abdicantur ab expertis, qui soli extirpationi confidendum esse existimant: quæ operatio secundis avibus quotidiè celebratur, tùm ope phlebotomi, alteriusve instrumenti congrui; tùm ligaturæ auxilio; si sinat tumoris forma.

Vulgatissima est *gingivarum intumescentia phlegmonodea*, quæ à dentium labe plerùmque genita, labia & genas in consensum sæpiùs trahit: hic gingivarum infarctus in abscessum sæpiùs facessit, quo disrupto vel secto, sedantur dolores & brevi evanescit tumor. Sunt qui velint vulnuscula tumentibus gingivis infligere, ut sanguini inibi hærenti sternatur via; sed nil hâc methodo proficitur, si tumor ad suppuratum vergat; sub quâ conditione, magis proficua sunt emollientia; carica nempè pinguis parti tumidæ admovetur; vel ore excipitur lac tepidum, vel decoctum emolliens; quorum præsidio non solùm leniuntur dolores; sed etiam promovetur purulentia. *Abscessus* fastigiati spontè vel levi pressione disrumpuntur; sed ubi intrà textum partium profundiores sepeliuntur, phlebotomo incunctanter aperiri debent; ne stagnans pus foveas sibi cudat, periosteumque lædat; vel fistulæ contumacissimæ ansam præbeat. Evacuato pure colluitur os cum vino tepido, aquâ mulsâ, decocto agrimoniæ, alterove detergente. Summis laudibus extollitur gummi lacca ad gingivarum putredinem. Ubi demùm simplici infarctu, nullâ verâ accedente phlogosi, intumescunt; identidem cruentari debent; nec alia excogitanda curandi ratio.

Ranula, gallis *grenouillette*, est tumor cysticus & subalbicans, linguæ fræno adnatus, materiamque salivarem viscidam, albuminis instar, plerùmque recondens. Ad ovi gallinacei molem nonnunquàm accedit hic tumor; hinc minimè mirum, si lingua solitis edendis motibus, tùm impar evadat; & ideò lædantur loquela & deglutitio; imò & in nonnullis respiratio impediatur. Non solùm laticem salivarem, morâ inspissatum; sed haud rarò tabum, concretiones gypseas, &c. colligit prædictus folliculus. Nemo nescit infantes ranulæ magis obnoxios esse; quæ sæpiùs virûs scrophulosi est particeps; atque præposterâ curatione cancri naturam induere valet. Futilia & nociva fore topica adstringentia, styptica, alteriusve sortis, admoveri solita, experientiâ constat. Consultiùs phlebotomo abscinditur tumor, vel ferro candente solvitur: probè evacuatâ cystide, inflicto vulneri prospiciendum, ope collutionum detergentium, è decocto hordei & agrimoniæ, melle rosato, tincturâ myrrhæ, &c. paratarum. Nil intereà non movendum, ut absumatur tumoris folliculus ope succi chelidonii majoris, alteriusve cathæretici; aliàs recurrit tumor, vel suboritur fistula

omnem Chirurgorum artem eludere solita. Aliam fortè tutiorem medendi viam præbet extirpatio, ope instrumenti congrui, vel ligaturæ, si sinat basis tumoris: sed ad alterutram operationem nusquàm se componere licet, ni præmissis generalibus, & præsertim specificis; si sanguis & lympha quâdam tabe inquinentur: in hunc censum veniunt, depletis vasis, & primis viis, diluentia, diaphoretica, aperientia & incidentia; ac præsertim catharticorum hydragogorum usus; circà quæ, vide diarium Medicum mensis Martii anni 1759.

Tonsillæ, præter phlogosim quæ anginam respicit, *infarctum chronicum* patiuntur, qui sensim skirrhi naturam induit; hinc angina skirrhosa audit: nec exulceratione immunis est hic tumor, si à viru quodam venereo vel scrophuloso foveatur. Leve incommodum pariunt tonsillæ tumidæ, integræ & indolentes, ni harum moles in immensum crescat; sed has ulcere confossas molestè ferunt ægri præsertim inter deglutiendum. Quod ad curationem spectat; hùc etiam coincidunt generalia medicamina; ac præsertim primario morbo dicata. Nonnullam opem præstant vesicatoria scapulis admota; sed his præcellunt setaceum & fontanella. Haud desunt qui has impugnare velint cathæreticis; vel ipsomet cauterio actuali, sed eviluit hæc methodus, haud tamen semper despicienda. Præter tonsillarum intumescentiam; alii è labiis, linguâ, cæterisque *oris* partibus suboriuntur *tumores skirrhosi*, ad cancrum vergentes; qui ineuntes sub formâ pustulæ indolentis se produnt; quæ tardè progreditur; donec tandem dolore stipata ulcere defœdetur. Nonnunquàm tamen diuturna sunt hæc *tubercula indolentia;* dummodò haud intempestivis topicis efferantur. Solâ extirpatione, præmissis remediis internis suprà traditis, quæ sanguinis & humorum dyscrasiæ medentur, domari queunt prædicta tubercula *cancrosa:* sed plerúmque obstat horum situs; adeò ut sola ferè labiis insidentia huic operationi submitti queant.

(4.) Haud minorem molestiam creant *oris ulcera* mali moris; in quorum censum minime veniunt hæc linguæ, labiorum & gingivarum ulcuscula fugacia *aphthæ* vocitata; quæ tamen latiùs quandòque proserpendo, per œsophagum, ventriculum & intestina disseminantur; ac febrem, diarrhœam vel dysenteriam concitant. Aphthæ præterea os infestantes inter symptomata febrium inflammatoriarum, intermittentium, & remittentium autumnalium, &c. numerantur. Ad hæc ulcuscula pronos esse infantes, præsertim verminosos, neminem practicum latet: his etiam obnoxii sunt senes; quæ aliàs utero gerentes sæpiùs invadunt: sed plerúmque à pravis digestionibus sobolescunt. Levem metum incutiunt aphthæ pallidæ & albicantes; sed ominosæ audiunt atro-lividæ: utræque demùm, in phthisi confirmatâ, funestum præsagiunt eventum.

Cætera verò *oris ulcera profundiora* & sordida, quæ primo intuitu ab aphthis distinguuntur, uvulam, tonsillas, linguam, gingivas & palatum obsident; ac luis venereæ, scorbuti, vel scrophularum, symptoma audiunt. Tuberculum, aliumve tumorem excipere solent hæc ulcera,

Morbi oris.

plerúmque phagedænica, quæ ideò ſummam in ore ſtragem edunt. Venerea & palato inſidentia brevi oſſa carie lædunt; hancque fornicem perforant: eadem impendet labes cæteris oſſibus vicinioribus; nec immunis eſt maxilla inferior. A quâcumque causâ prodeant prædicta ulcera, ſæpiùs cancroſa evadunt; & hinc planè immedicabilia cenſeri debent. Hunc etiam infauſtum exitum habere queunt ulcera à mucronatis dentium fragmentis confoſſa; ſi humorum maſſa quodam viru inficiatur.

Nullam *curam* efflagitant *aphthæ febriles*, cùm pro eruptione quâdam criticâ, haud citrà periculum ſiſtendâ, haberi ſoleant apud praxi edoctos. *Aphthis* verò *ſimplicibus* admoventur fruſtum vitrioli; ſpiritus ejuſdem, vel ſulphuris; eſſentia *Rabel*, &c. quibus ſi ſemel, biſve attingantur brevi evincuntur & evaneſcunt; nec aliâ egent curatione. Quoad *alia oris ulcera*; nil non movendum, ut cauſa fovens ſæpiùs intricatiſſima evolvatur: inquirendum ſcilicèt, nùm ſit venerea, ſcorbutica vel ſcrophuloſa; ut congruis remediis impugnetur: inter quæ proficuè ſæpiùs adhibentur decoctum ſudorificum è lignis & radicibus exoticis paratum, juſcula viperarum, teſtudinum, &c. ſed præmittendus eſt uſus diluentium & demulcentium; lactis nempè, ejuſve ſeri, juſculorum pulli; nec omitti debent laxantia. Suam pro re natâ conferunt opem gargariſmata emollientia, detergentia, exſiccantia & antiſcorbutica; quibus immiſceri ſolent mel, tinctura laccæ, balſamum Commendatoris, &c. Pluris etiam habentur oris collutiones cum aquis Bellilucanis, Baregienſibus, &c. quibus addere licet oleum tartari per deliquium, elixirium proprietatis, aliaque conſimilia, quæ ſtylo goſſypio munito identidem ulceri imponi ſolent.

Alterius ſanè quidem ſortis cenſeri debent *ulcera gangrænoſa*, quæ peculiari cuidam anginæ ſociantur, aliamque curam efflagitant. Præmiſſis ſcilicèt præmittendis, colluitur os cum aquâ, nitro vel ſale ammoniaco ad ſaturationem fermè imprægnatâ, cui addere licet tantillum aceti, vel ſucci mali citrei. A pluribus decantatur mel roſaceum cum ſpiritu ſalis, eâ proportione ut ſint prædicti ſpiritûs guttæ circiter quadraginta pro quâque mellis unciâ. *Palato perforato*, notiſſimis præſidiis coërceri debent ulcus & oſſium caries, quibus abſolutis paratur lamina aurea vel argentea, cui alligatur ſpongiola ad foraminis formam comparata; cujus ope obturari poteſt prædictum oſtium; & ſic inconditæ voci proſpicitur, & deglutitio liberior evadit. Extirpationi ſubmittuntur ulcera cancroſa labiis & gingivis inſidentia; ſed quæ cæteris oris partibus incumbunt curâ duntaxàt palliativâ leniri queunt.

(5) *Ptyaliſmus*, (*la ſalivation*), non ſolùm ſub infantium dentitione vulgò ſe ſiſtit; ſed etiam familiaris eſt hypochondriacis, ſcorbuticis & cachecticis, qui tantam quandóque ſalivæ copiam profundunt ut intrà nychthemeri ſpatium ad libras duas accedat hic excretus latex. Cur minime mirum ſi hinc ſenſim emergat maraſmus. Aliàs proſapiam vulgò ducit ptyaliſmus ab humorum in hanc vel illam capitis partem decubitu: hunc etiam fovent aphthæ, aliaque oris ulcera, non ſecùs ac vulnera ductibus

ctibus salivaribus inflicta; promovetur demùm à masticatione, à quâvis materiâ vellicante, ab hydrargyrosi, &c. Pessimè se gerunt qui nimium salivæ profluvium adstringentibus cohibere moliuntur; cùm vitatâ Charybdi, in Scyllam delabantur: ab intempestivâ enim sufflaminatione plures subnasci queunt morbi, ptyalismo longè periculosiores. Tutiori incedunt viâ qui revulsioni promovendæ debito catharticorum, diureticorum, sudorificorum, &c. usu operam impendunt; quorum ope serum superfluum ad cætera incernicula adactum parciori ad glandulas salivares irruit proventu; donec horumce organorum munia ad constitutam naturæ normam accedant.

Morbi oris.

(6) *Inter varios dentium morbos* principem sanè locum obtinet *odontalgia*, (*douleur de dents*, morbus familiarissimus, & nulli fermè ætati parcens; ac nonnunquàm sævissimus, vigilias scilicèt, febrem, delirium, convulsiones & animi deliquia accersens; qui à quâdam humorum defluxione exordium plerúmque capit; sed à dentium carie imprimis fovetur. Nunc à frigido, nunc à calido potu, nunc ab aëre frigidiori, à saccharo, &c. exacerbatur hic dolor; qui partium viciniorum intumescentiâ compescitur, & sæpiùs planè fugatur. Certa corporis constitutio congenita; materia rheumatica, vel arthritica, devia; virus venereum vel scorbuticum; graviditas, insolatio, vel intensissimum frigus caput feriens; aër paludosus vel pravis halitibus inquinatus, &c. sunt totidem causæ quibus odontalgiæ insultus adscribi solent; quarum inter curationem habenda est ratio.

Ubi non ultrà modum sævit hic affectus, totum *curationis* opus naturæ committitur; sed urgentibus doloribus omni arte prospiciendum. Nonnullis solatium impertitur venæ sectio: plures gingivarum cruentatione dolores compescere solent; nec despiciendus est hic modus: evulsio demùm dentis cariosi princeps audit remedium, quod tamen adhibere vetat dolorum ferocia: quibus incassùm tentatis, si ægri hisce torminibus diutiùs ferendis impares evadant, ad hypnotica interna, præmissis præmittendis, confugere licet. Sed priùs experiri debent præsidia vulgatissima; aquam nempè vitæ, vel Reginæ Hungariæ; acetum pipere, caryophyllis, vel cinnamomo imprægnatum, vel cum salviâ, aut pyrethro coctum, quæ singula aliquandiù in ore retineri debent. Prætereà denti carioso, priùs ritè deterso, admoventur olea thymi, caryophyllorum, buxi, aliaque consimilia; opium vel tinctura anodyna, spiritus vitrioli vel sulphuris, &c. nonnulli cauterium actuale, vel ferrum candens filiforme, dolenti nervo admovendum perperàm deprædicant; summam enim noxam quibusdam intulisse illud remedium experientiâ novi. Suas laudes merentur sialagoga, nicotiana nempè, pyrethrum, semen staphisagriæ; aliaque id sortis stimulantia, quæ masticata copiosum salivæ fluxum promovent. Ad gingivarum deniquè intumescentiam adhibentur lac tepidum, decoctum caricarum pinguium, aliave emollientia & demulcentia, quæ

Morbi oris

diù in ore contineri debent; non solùm ad compescendos dolores, sed ut puris confectioni faveatur. Nonnullis demùm, post varia incassùm tentata, profuit arteriotomia.

Pacatis doloribus, dentis cariosi fovea, ritè à sordibus purgata, gossypio vel tenuissimis plumbi lamellis repleri solet, ut præcaveatur aëris accessus: si huic operi obstet forma cariei, dens extrà dolorum ferociam eximi debet: sed ab hâc evulsione nonnunquàm emergit *hæmorrhagia*, notissimâ arte sistenda; adigitur nempè in alveolum linum carptum spiritu vitrioli, vel aquâ stypticâ imbutum; quam opem etiam præstare potest agaricus, cera mollis, &c. Nec desunt alia adversùs dentium dolores præsidia, pro curantium nutu & arbitrio usurpanda; frustulum nempè nucis incensum, & in dentis foveam adactum; emplastra vesicatoria ponè aures imposita; alter viburni cortex meatui auditorio inditus; emplastrum de tacamahacâ, cui immisceri solet opium, vel oleum hyoscyami temporibus affixum, mastiche simili modo adhibita, limaces contusi iisdem partibus cataplasmatis instar admoti, &c. Sunt qui, post *Spigelium*, cauterium actuale, quo inuritur antitragus, summè deprædicant, nec fortè immeritò. Mantissæ demùm instar addere lubet pertinacissima haud rarò erumpere tubercula in variis faciei partibus, dentibus labefactatis adscribenda, quæ ideò brevi à dentis evulsione fugantur.

Aliæ, sed minoris momenti occurrunt *dentium læsiones*, *spurcities* nempè, *laxitas* & *stupor*. Quoad primam, deterguntur dentes ope panis adusti, & collutione è vino paratâ; ut taceam varias artes munditiei studiosis notissimas: crusta verò tartarea dentibus hærens instrumento congruo auferri debet: vermiculis sub prædictâ crustâ latitantibus, cariem dentium & oris fœtorem inducentibus, medetur decoctum sabinæ, collutionis instar adhibitum. Usurpantur ad firmitatem dentibus laxioribus conciliandam dentiscalpia è lentisco efformata, vel crebræ collutiones è decocto ejusdem ligni paratæ: in eumdem usum trahitur vinum gummi laccâ, catechu, &c. imprægnatum. Fugatur postremò *stupor dentium*, nostratibus *agacement*, fructibus acerbis, stridulo sono, affrictu dentium, &c. concitatus, collutione cum aquâ vitæ, vel Reginæ Hungariæ; hunc etiam brevi compesci à masticatis portulacâ, nasturtio & erucâ, amygdalis, avellanis, caseo, &c. neminem vel rudem & inexpertum fugit.

(7.) *Oris fœtor* à dentibus cariosis nonnunquàm fovetur; sed sæpiùs lui venereæ, vel scorbuticæ, quæ utraque summam stragem in ore edere solet, natales debet. Hunc etiam promovent narium sordidæ exulcerationes, saburra nidulans in primis viis, vermes in iisdem latebris latitantes, pulmonum putridæ defœdationes, insolita pylori laxitas, &c. Nec semper causæ morbosæ innititur oris fœtor; cùm sæpiùs suboriatur à quâdam sanguinis diathesi, nil sanitati demente; quâ fit ut aër è pulmonibus, aliàs illibatis, exiens effluviis graveolentibus inquinetur. Ut sileamus de fœtore ab esu allii, & ceparum crudarum, à fumo tabaci, &c. Oris fœtor fugax,

nullo præexistente vitio organico, pravarum digestionum suspicionem movet: ubi verò in infantibus ad aciditatem vergit, de vermibus cogitandum: quod ad graveolentiam symptomaticam attinet, nullis remediis, subsistente primario morbo, obtemperat. E *cadaverum sectionibus* in apricum veniunt thymus, pulmones, visceraque abdominalia putredine defœdata, stomachus ulcusculis exesus, &c. hinc minime mirari subit si oris fœtor sub hâc rerum conditione nullam fermè curam admittat. Nil, ut omnia in unum contraham, proficitur; ni priùs ritè prospiciatur causæ foventi, congruâ medendi ratione impugnandæ: sed ut verum fatear, in cimmeriis plerúmque latet tenebris: cur fit, ut sæpiùs inanem operam ludant curantes. Planè demùm immedicabilis censeri debet, qui illibatâ aliàs sanitate, pendet à peculiari sanguinis crasi, cujus ratione è bronchiis erumpunt effluvia inquinata, quæ per aëra disperguntur: hæc dilucidè patet causa; si similia miasmata exitum per cutis spiracula sibi parent. Hic fœtor diluitur studiosâ munditie; accedentibus materiebus aromaticis, quæ in ore contentæ vel vestibus affixæ hoc incommodum, singulis obviis invisum, paululùm reprimere queunt. Acetosam demùm scorbuticis opitulari experientia docet.

(8.) *Sitis intensa* ab alimentis calidioribus, ab æstu aëris, vel corporis inassuetâ exercitatione orta è morborum albo expungi debet. Sed pro morbosâ habetur sitis vehemens, quam febris inflammatoria, alteriusve ordinis comitem habet. Nec minorem metum incutit sitis, quam tabes, cachexia, scorbutus, hydrops, &c. post se trahunt. A quâvis causâ procedat sitis intensa, molestam oris ariditatem, imò & raucedinem sæpiùs infert: aqua sincera, cui præsertim tantillum vini immiscetur, sitim à causâ externâ ortam sedare solet: hæc siti febrili magis fit congrua, si nitro, succo limonum, spiritu vitrioli, alterove acido, tùm vegetabili, tùm minerali imprægnetur. Plurimùm confert decoctum cichorii ad compescendam scorbuticorum & hydropicorum sitim. Potus demùm demulcens ex oryzâ, hordeo, pullo, &c. paratus medetur huic salivæ salsedini, quæ oris ariditatem, molestissimamque sitim tabidis & nonnullis cachecticis impertiri solet. Haud exiguam demùm meretur laudem, inter cætera demulcentia, mucilago seminum cydoniorum sub linguæ & faucium ardore vel excoriatione. Coronidis loco addere licet, nil mali timendum à sitis defectu; cùm plures occurrant, qui ab omni ferè potu abstinentes, vegetâ fruuntur sanitate. Sed calamitosus est materiæ cujuscumque potulentæ horror, qui hydrophobiæ characterem prodit: minorem verò incutit metum hæc aversatio, si inter symptomata febrium malignarum numeretur; quo symptomate nonnullos clinicos, aliàs de re medicâ benè meritos, deceptos vidi.

(9.) *Uvulæ prolapsus*, vel laxatio, nostratibus *chûte de la luette*, morbus familiarissimus in regionibus, quæ subitaneas aëris mutationes patiuntur; utplurimùm levissimus, nonnunquàm tamen molestus evadit; eò

Morbi oris.

quòd boli deglutiendi fallacem speciem præbet, & nonnullis ægris suffocationis metum incutit. Remediis externis tota peragitur curatio: nonnullam tamen opem ferre queunt cathartica & diuretica; aliaque præsidia defluxionibus & catarrhis dicata: sed his longè antecellunt topica adstringentia & repercutientia; gargarismata nempè è decocto lentisci, plantaginis, pervincæ, &c. parata. Attingitur uvula aquâ Reginæ Hungariæ, spiritu vini camphorato, spiritu salis ammoniaci, &c. vel quod magis usu comprobatur, parti affectæ admovetur pulvis aluminis, piperis, pyrethri, gingiberis, bistortæ, &c. vel in hunc immergitur uvula ope instrumenti, ad minimi cochlearis figuram efformati. His incassùm adhibitis adversùs morbum jam inveteratum, explorari debent vires cauterii occipiti inusti: nec feliciùs cedente hoc præsidio, ad uvulæ amputationem devenire nil vetat: ne minimum quidem imminere periculum, ab ademptâ columellâ, quidquid in contrarium adduxerit Hippocrates, variique Authores, qui cæco brutorum more ejus vestigiis institerunt, multiplici experientiâ edocti asserere minime dubitamus. De phlogosi uvulæ, anginam respiciente, nil addimus.

DEGLUTITIO LÆSA.

Innumeris propemodùm causis, nunc levioribus, nunc gravissimis submittitur hic affectus. Hæ sunt externæ vel internæ: ad primas referri debet vulgatissima, & multigena *œsophagi obstructio*, quæ scilicèt contrahitur ab eduliorum bolo, haud probè masticato; quo nonnulli suffocati interierunt; à voratis ossibus, spinis piscium, aliisque corporibus extraneis quæ fortuitò in œsophagum irrepserunt; vel stultâ morositate deglutita fuerunt. Ubi sufflaminatum carnis frustum canalem impedit, diversimodè succuri debent ægrotantes; vel exercendi sunt pugni in horum dorsum; ut impactus bolus ulteriùs, vel ad stomachum pergat; quod plerúmque ritè succedit. Sub aliis conducunt emetica, quibus accedente vomitu everritur obex: sed priùs adhibenda veniunt lubricantia, butyrum nempè, olea & juscula pinguia quæ expeditiores vias parant: quibus frustrà tentatis ad extractionem, si sinat morbi sedes, devenire expedit: aliàs corpus inibi hærens ope cereoli, vel bacilli cetacei ritè lævigati, ad ventriculum adigi debet: quemdam hâc postremâ methodo, cæteris nil proficientibus, nummo argenteo, ponderis unius unciæ, liberandum curavi. Ubi verò corpora acuta, vel adunca, carnibus infixa haud dimoveri patiuntur superest purulentiæ & putredinis spes: enim verò deglutitionis difficultatem, ab spinâ piscis œsophagi contextui implantatâ, & à semine caucalis, variis spiculis uti neminem fugit, horrido, cum offâ vorato, hunc felicem exitum habuisse memini: nec in

utroque casu prætermissi sunt cereoli & bacilli cetacei, haud sine maximis ægrorum cruciatibus; quibus ferendis nonnulli impares sunt; præsertim si hæc operatio imperito committatur.

DEGLUTITIO LÆSA.

Ut ad causas internas deveniamus: circà phlogosim, contractionem spasmodicam, paralysim & tumores pharyngi, œsophagoque adnatos, vel vicinioribus partibus incumbentes, vel ulcera mali moris circà fauces, versantur. Phlogosis anginam, de quâ seorsim agere consultiùs visum fuit, respicit. *Constrictio* horumce organorum *convulsiva*, potu frigido ingravescens, hypochondriacos, scorbuticos & hystericas crebrò invadit: nec hisce cancellis continetur spasmus; quin potiùs ad viciniora propagatur; in propatulum nempè veniunt rigentes cervicis musculi: in consensum trahuntur ventriculus & tubus intestinalis; hinc nausea, flatulentia & borborygmi: à mesenterii distractione emergunt dolores in dorso; nec parcit renibus hic affectus; undè prodeunt urinæ limpidæ & subalbidæ: ut de tremore, horrore, aliisque symptomatibus morbi characterem exhibentibus, & alibi traditis sileamus. Hæc verò omnia planè desunt in pharyngis & *œsophagi resolutione*; sub quâ in eodem statu perstat deglutiendi difficultas, quæ in altero casu varias intermissiones, remissiones vel exacerbationes patitur. Præterea alimenta solida, quæ œsophagum convulsum ægrè subeunt, faciliùs obicem superant in paralysi: secùs verò evenit à liquidis: undè patet utriusque morbi discrimen. *Phlogosis* demùm faucium, ut infrà dicemus, oculis subjicitur, febre & siti stipatur, &c. ac toto cœlo à prioribus discrepat: sed aliter se res habet in inflammatione diaphragmatis, quæ ægrè sæpiùs dignoscitur; & deglutitionem planè præpedit. Similem quandoque effectum edit portentosa hepatis moles: hæc docet autopsia anatomica.

Immanis iracundia, inter & post cibum; cujusdam alimenti vel medicaminis aversatio; invisum insectum, aliudve corpus fœdum fortè deglutitum; venena, &c pharyngis & œsophagi *constrictionem spasmodicam accersere* queunt; quæ aliàs febrem malignam nonnunquàm concomitatur; vel à vermibus, aliove primarum viarum vitio sobolescit: neminem sanè fugit stomachum nauseantium in consensum trahere oris partes vel ipsasmet glandulas salivares; quæ tunc temporis majorem salivæ proventum eructant: à benè perspectâ illius affectionis spasmodicæ causâ institui potest *prognosis*, ac dirigi potest *curatio*, quæ in medicaminibus antispasmodicis præcipuè versatur; suum symbolum conferentibus nonnullis aliis pro re natâ præsidiis. Raro prodest venæ sectio, sed conducunt emetica & cathartica; nec post habenda demulcentia, oleum nempè amygdalarum dulcium, sperma ceti, &c. noxia jure censentur hypnotica; sed tutò usurpari queunt sedantia è nitro, camphorâ, & anodyno minerali deprompta. Quid valeant in nonnullis antihysterica, vermifuga, antidota, &c. è præhabitis dilucidè patet. Suam opem etiam conferunt enemata stimulantia & carminantia, pediluvia calida, vesicæ lacte tepido turgidæ, necnon fotus & cataplasmata emollientia cervici admotâ. Quoad *resolutionem pharyngis* & œso-

DEGLUTITIO LÆSA.

phagi; quæ apoplexiam, aliamve cerebri morbum comatosum plerúmque excipit, remediis cæteris paralyseos speciebus dicatis impugnari solet: sed hisce auxiliis etiam exquisitioribus rarò cedit hic affectus, ni in subsidium veniant spontaneæ œconomiæ animalis vires. Addere juvat esurientes, tùm ab impeditâ deglutitione, tùm ab alimoniæ penuriâ, tandem febre corripi, cessante fame.

Ut ad *organicam œsophagi obstructionem* deveniamus; hanc pariunt *tumores* ex ipsomet canali erumpentes, vel vicinioribus partibus insidentes: exhibent enim *secta cadavera* præter polypum narium & faucium, deglutitionem impedientem; & corpora extranea ductum cibarium obstruentia; tubercula & sarcoses in œsophagi cavo protuberantia; hunc ductum callo induratum vel cartilagineum; annulos skirrhosos crassitie conspicuos, circà pharyngem vel ventriculum sitos, nil discrepantes ab iis qui pylorum sæpiùs invadunt; ulcera phlegmonodea passim in prædicto canali occurrentia; stupendum adipis proventum, quo obruuntur trachea & œsophagus; tumores ex asperâ arteriâ prodientes; thymum infarctum; intumescentiam tyroidis, & aliarum cervicis glandularum; aortæ aneurismata; variamque pulmonum labem; quibus addere licet ingentem hepatis molem, quâ premitur superius ventriculi ostium; & versùs umbilicum non rarò detruditur hoc viscus, quod aliàs ità contractum apparet, ut vix ad renis magnitudinem accedat, & ejus cavum ferè obliteretur. Inanissima etiam intestina occurrunt absque ullo stercoris vestigio; bile nidulante in horumce organorum cavo. Ut sileamus de innumeris aliis vitiis post insolitas inedias observari solitis.

Hæ sunt totidem *causæ internæ*, atrâ utplurimùm *caligine immersæ*, quæ œsophagi obstructionem promovere & deglutitionem impedire solent; quibus debellandis imparia plerúmque sunt præsidia medica; cur fit ut *curæ palliativæ* inhæreant solertiores, quæ scilicèt versatur circà demulcentia; decoctum nempè seminum lini, vel florum malvæ; oleum amygdalarum dulcium, serum lactis, &c. quorum ope lubricatæ viæ nonnullum alimoniæ aditum præbent. Quibus incassùm tentatis, & abjectâ omni curationis spe; unum superest misellis ægris solatium; ut tædiosam vitam aliquandiù protrahant ope enematum è lacte vel jusculis paratorum; quorum exigua pars per vasa lactea in crassiora intestina hiantia ad sanguinem appellit: quamdam mulierem, meæ curæ commissam, hâc arte per octo vel decem menses integros, fatis eripuisse memini Haud me latet varias prostare historias *inediarum* plurium annorum absque magno virium dispendio; de quarum fide multùm, nec immeritò, apud Authores controvertitur: equidem quamdam solâ aëris inspiratione quadraginta annos vixisse refet *Hermolaus Barbarus:* credat Judæus Apella. Pro comperto habeo repertas fuisse, haud sine adstantium admiratione, digestionum reliquias in cadavere cujusdam mulierculæ ob annosam inediam, dum viveret, famigeratissimæ; de cujus ingenuitate ne quidem dubitare fas erat, tantam facile est lucro

inhiantibus præbere mendacio fidem. Numerosissimæ circà inedias prodigiosas recensentur ab Authoribus observationes, quas summâ curâ congessit SCHURIGIUS in suâ chylologiâ; quæ omnes, ni fallor, haud levem fraudis suspicionem movent. Præter jejunia commentitia, vel mendacia detecta & deprehensa variorum nebulonum, qui sub divini cultûs specie, multum lucri, vel æstimationis sibi concitare studebant; haud desunt tamen exempla nonnullarum inediarum, haud infucatarum, à quibusdam fatuis & stultis peractarum; quæ sanequidem arguunt vitam sine cibo & potu, ad unum alterumve mensem protrahi posse.

DEGLUTITIO LÆSA.

ANGINA.

IN eadem pergimus de anginâ dicturi; cùm haud aliam, ac jam traditi morbi, sedem sibi vindicet. Barbaram posterorum Græcorum nomenclaturam, in scholis acceptissimam, quæ potiùs otio luxuriantis ingenii opus, quàm genuinam doctrinam sapit, missam facimus: nec curant clinici, quos non fugit anginam esse *phlegmonodeam*, *catarrhalem*, *gangrænosam* vel *spasmodicam*; atque pharyngi, laryngi, proximioribusque oris partibus insidere; variis gradibus submitti, diversisque symptomatibus stipari. Ut ab *anginâ inflammatoriâ*, vel exquisitâ, Gallis *esquinancie*, & Gallo-Provincialibus juxtà vocabulum græcum, *ankoues*, exordium capiamus; inter morbos graviores & acutissimos jure numeratur hæc phlogoseos species. Horror & rigor, febris vehemens, dolor capitis, vultus flammeus, conspicuus faucium, partiumque ambientium infarctus phlogodeus; deglutitionis & respirationis læsio, cum lotio rubro, hunc morbum patefaciunt. Pharyngi, tonsillis, uvulæ, linguæ, laryngi, partibusque conterminis insidet hæc anginæ species; quâ vigente impeditur deglutitio, & fit assumptorum per nares reversio; æstuans facies in nonnullis intumescit; protuberatque cervicis pars anterior; ac lingua tantam quandòque crassitiem assequitur ut illam extrà os exerere, haud citrà summum incommodum, cogantur ægri.

Ab accessu aëris frigidi, corpore æstuante, sæpiùs *contrahitur angina inflammatoria*, præsertim in juvenili ætate. Prætereà nonnunquàm promovetur ab erysipelatis retrocessu, arthritide anomalâ, mensium vel hæmorrhoïdum sufflaminatione, &c. Hanc postremò infligunt venena, morsus animalium venenatorum, &c. fovetur ab inflammatione, purulentiâ & putriditate pulmonum; viscerumque abdominalium, ac præsertim hepatis; imò & colluviem serosam in cranio, thorace & pericardio post se trahit: hæc docent extispicia cadaverum. Inter *morbos periculosiores* recenseri hunc affectum, ni uvulam duntaxàt alterutramve tonsillam invadat,

Angina. neminem fermè latet: nonnulli enim decumbentes intrà primum morbi diem rapiuntur; alii circà quintum, ad libitinæ rationem ducuntur; ni opportunâ medelâ vel spontaneis naturæ viribus mortem effugiant. Procedente morbo, lingua inflammata, oris spuma, vox acuta & clangosa, pulsus depressus & intermittens; convulsiones, præsertim maxillæ inferioris, anxietates; &c. funeris metum incutiunt. Nonnunquàm observatur translatio materiæ, ut inquiunt, morbosæ; quæ scilicèt à larynge & pharynge secedens cervicis partes externas invadit; vel ad pulmones irruit, cerebrumque impetit: quid sit expectandum ab alterutrâ metastasi, nemini haud obvium. Scitur quoque laryngis inflammationem longè periculosiorem esse; etsi nonnunquàm accidit ut, ab ingenti tonsillarum abscessu, de vitâ periclitentur ægri. Cæterùm angina inflammatoria, æquè ac cæteræ phlogoseos species, resolutione, suppuratione, skirrho & gangrænâ judicatur: quæ aliàs à mensibus vel hæmorrhoidibus erumpentibus nonnunquàm evanescit. Mantissæ instar addere juvat quòd semel hoc morbo correptis immineat reditus, ni exquisitâ victûs ratione, fontanellâ, aliisve remediis prophylacticis præcaveatur. De anginâ skirrhosâ suprà actum fuit.

Anginæ inflammatoriæ curatio venæ sectionibus incunctanter celebratis est auspicanda. Mittitur nempè sanguis è brachiis, pedibus, cervice & linguâ. Admoventur hirudines partibus vicinioribus: affiguntur cucurbitulæ scarificatæ cervici, occipiti, scapulis, &c. Intereà largâ manu propinantur serum lactis, aqua nitrosa, aliaque diluentia & demulcentia. Alvus insuper servanda est libera ope blandiorum purgantium, vel enematum stimulantium ad hoc opus comparatorum. Emeticum, sub urgentissimo casu, in pretio jam dudùm est: plures quidem vidi hocce remedio ex orci faucibus ereptos: hinc in hisce angustiis ad hoc, tanquàm ad sacram anchoram, servatis servandis, confugere nil vetat. Haud citrà periculum exhiberi queunt narcotica. Nonnullis demùm prosunt diaphoretica, vasis priùs depletis; ac post debitum diluentium usum, ne plus æquo incandescat sanguis.

Repercutientia, ut ad *externa* deveniamus; bistorta nempè, plantago, pervinca & urtica; oxycratum, syrupus de moris, catechu, alumen, &c. è quibus parantur gargarismata, egregiam opem, ineunte morbo, præstare queunt; sed hoc primo elapso tempore, emollientia & demulcentia præscribi solent, è lacte nimirùm, radicibus althææ, floribus malvæ, seminibus lini, caricis pinguibus, gummi arabico, &c. deprompta. Nonnullis opitulantur sialagoga, aliàs potiori parti noxia. Intereà imponuntur cataplasmata anodyna, & emollientia è radicibus althææ & liliorum, foliis hyoscyami & geranii robertiani, floribus chamæmeli & croco, seminibus lini, oleo olivarum, & chamæmeli parata; quæ scilicèt non solùm deprædicantur ad dolores compescendos, sed etiam ad fovendum humorum decubitum externum. Vulgò celebratur *nidus hirundinis*, qui quâdam vi resolvente, pro specifico habetur; nec adversatur experientia.

Vesicatoria

Veficatoria occipiti impofita fauftam revulfionem peragere queunt ; idem præftant, uti fuprà innui, cucurbitulæ fcarificatæ circà cervicem ; nec inutilia cenferi debent crurum balnea. Nonnunquàm etiam, annuentibus primi fubfellii Medicis, conducunt fcarificationes partibus oris tumentibus inflictæ. Si demùm planè obturato larynge mors præ foribus immineat, ad bronchotomiam confugere nil vetat. Prætereà in quâcumque oris parte fe prodat *abfceffus*, nullâ morâ incidendus: evacuato pure præcipienda funt gargarifmata detergentia ex ariftolochiâ, agrimoniâ, pervincâ & rubo; floribus hyperici, & rofis rubris; catechu, vino, melle, fpiritu vitrioli, aliifque id genus materiebus parata. Infarctum skirrhofum tonfillarum nonnunquàm poft fe trahere anginam phlogodeam jam fuprà notavimus: ideò nil addimus, ne recoctam crambem apponamus.

ANGINA.

Angina catharrhalis, vel *fpuria*, quibufdam *pharyngitis*, vernaculè *mal de gorge*, quæ à frigore diverfimodè fufcepto, ab intenfiori clamore, à conftitutione aëris pluviosâ, &c. contrahitur, nullam vel levem febrem movet. Fauces, ac præfertim tonfillæ, levi phlogofi corripiuntur, è quâ prodeunt puftulæ purulentiâ albicantes, quæ brevi fpontè evanefcunt: fub hâc difpofitione emergit deglutiendi difficultas, quæ leve plerúmque incommodum parit. Coryzam plerúmque comitem habet, cui dein fuccedit tuffis catarrhalis, de quâ fuprà. Notare juvat nonnullos pro anginâ nothâ etiam habere hunc parotidum, maxillarum, aliarumque glandularum falivarium infarctum phlogodeum, infantibus familiarem fub nomine *oreillons*; de quo, dùm de parotidibus actum fuit. Infuper ad quamdam anginæ fpuriæ fpeciem proni funt fcrophulofi, & fyphilidei; quæ, etfi eamdem fermè faciem præ fe fert, multùm tamen à catarrhali difcrepat. Alterius etiam eft naturæ hæc anginæ fpecies quæ variolas, morbillos, & quafdam febres malignas folet concomitari; non fecùs ac illæ quæ ab hydrargyrofi promovetur: quæ fanè differentiæ à benè perfpectis antecedentibus erui folent.

Periculo fermè vacat angina catarrhalis; ejufque *curatio* fimplicioribus peragitur; ni folis naturæ viribus, accedente congruâ victûs ratione, committatur. Nonnullis temperie fanguineâ præditis, & ætatis floridæ opem fert venæ fectio: nec raro conducunt, procedente, vel decrefcente morbo, cathartica blandiora, dummodò tamen haud prætermittatur largus diluentium potus. Opportunè obducitur cervix lanâ fuccidâ: nil aliud adhibet vulgus quàm tibialia è laneo ftramite contexta, quibus collum obvolvere folet. Alii cineres calidos, fimum columbinum, hyofcyami folia fub cineribus cocta, innumeraque alia diverfæ fortis refolventia, vel anodyna, in confimilem ufum adhibent. Hæc dùm peraguntur, haud pofthaberi debent gargarifmata è lacte, decocto caricarum pinguium, pervincæ, hyperici, confolidæ majoris, &c. quæ tametfi à pluribus parvi habentur; haud tamen, me judice, inutilem operam ludunt.

Angina gangrænofa, ab *Aretæo* primùm, ni fallor, delineata, *epide-*

Angina.

mica & contagiosa nulli ætati parcit; sed pueros & infantes plerúmque *invadit:* obscurus sanè & dubius est hujusce morbi incessus; cur fit ut incauti sub hoc primo exordio decipiantur. Tonsillarum glandularumque salivarium dolore, & intumescentiâ ordiri solet hic truculentus affectus, quem raró præeunt horror & rigor. Febris, sub primis diebus, mitis; circà tertium plus minúsve intenditur: sed pulsus depressus & inordinatus in plerisque observatur. Tunc temporis, vel citiùs, oculis subjiciuntur, præter uvulæ & tonsillarum protuberantiam, maculæ lividæ vel fuscæ, phlyctænæ, & ramenta membranacea siderata, non solùm in faucibus, sed in aliis circumambientibus oris partibus. Hisce stigmatibus brevi succedunt aphthæ, vel ulcuscula latè serpentia, quorum oræ inflammatæ & dolentes quid virulenti redolent. In quibusdam altè insidet hæc labes, quæ oculis minimè subjicitur; sed deglutiendi difficultas, raucedo, respiratio difficilis, & ronchus; ac imprimis ramentorum membranaceorum excretio, hunc morbum dilucidè produnt. Hæc enim ulcera gangrænodea non solum os, fauces & narium cavernulas infestare; sed etiam in œsophagum, ventriculum & intestina, æquè ac in laryngem, tracheam, bronchia & pulmones ingruere *autopsiâ anatomicâ* constat. E partibus affectis & conspicuis spontè decidunt escharæ, vel eximuntur ramenta membranacea, nonnunquàm latissima, non secùs ac in genuinâ exfoliatione. Intereà summum fœtorem spirat os; insolitam crassitiem assequitur lingua, & saburrâ crassâ defœdatur: intumescunt, uti jam annuimus, parotides; saliva graveolens, & mucosa, majori copiâ stillat, &c. His non raró accedunt vomitus & alvi fluxus: ut sileamus de efflorescentiis cutaneis, aliisve variis symptomatibus, quæ rariùs observantur. Hâc porrò deterrimâ labe correptis fatum à quinto ad nonum diem; quibus superatis ad vigesimum, trigesimum, vel quadragesimum protenditur morbus.

E præhabitis intelligitur cur angina gangrænosa, etsi sub exordio mitissima videtur, *maximum terrorem* incutiat; eò quòd scilicèt ejus deleterium primis digestionum viis & pulmonibus minetur; quâ labe nil calamitosius potest excogitari. Hic infaustus imminet exitus, si sordida & conspicua oris ulcera latè, & citiùs quàm par est, diffundantur; si escharæ atro-lividæ pertinaciores hæreant, & deglutitio molestissima evadat. Quo accedente infortunio brevi cum morte colluctantur ægri; qui scilicèt circà quintum morbi diem, raró tardiùs, rebus humanis vale supremum dicunt. Pro comperto manet, apud omnes clinicos praxi edoctos, hunc ferocissimum morbum periculosiorem esse in juvenili & adultâ ætate, quàm sub senectute: scitur postremò juvenes qui ex hâcce anginæ specie evadunt, morbosâ corporis constitutione; vel lubricâ, ut inquiunt, valetudine diutissimè conflictari.

Venæ sectionem quandóque efflagitat angina gangrænosa; sed, ineunte morbo, celebrari & raró iterari debet. Idem fermè esto judicium de emeticis: opportuniora videntur blandiora cathartica; alvus enim, proce-

Angina.

dente morbo, servanda est libera; sed omni studio vitanda est hypercatharsis. De alexiteriis & sudorificis controvertitur, quæ tamen haud plus æquo æstuante sanguine citrà periculum adhiberi posse crediderim. Omnibus palmam præripiunt antiseptica; aqua nempè succo limonum vel ribesiorum imprægnata, aliave acida, nitrum, cortex peruvianus, & alia quæ simili efficaciâ pollere videntur; inter quæ usus camphoræ haud immeritò deprædicatur. Nonnullis prosunt cucurbitulæ scarificatæ occipiti affixæ: plures etiam fausto bearunt eventu vesicatoria cervicis lateribus admota; præsertim si inflicti à cathæretico vulneris purulentia foveatur. Pessimum habuerunt exitum scarificationes ad promovendum carnium gangrænosarum delapsum celebratæ, hinc à sanioribus practicis abdicantur, qui scilicèt hunc effectum exerere tentant gargarismatibus demulcentibus & refrigerantibus; inter quæ laudibus extollitur saccharum saturni in aquâ ribesiorum, vel rosarum rubrarum, solutum. Multis demùm arridet linimentum spiritu salis & melle paratum; quo pluriès per diem inunguntur partes affectæ: congruit præsertim infantibus hoc topicum, quibus denegatur cujusvis gargarismatis usus.

Angina convulsiva, œsophagi constrictioni spasmodicæ, de quâ suprà, cognata, & utplurimùm adjuncta, à cæteris anginæ speciebus multùm abludit, tùm majori spirandi difficultate, tùm magis impeditâ deglutitione; adeò ut etiam erecti ægri spiritum ducere nequeant; dùm nulla ab accuratiori intuitu patet nota ruboris, infarctûs & intumescentiæ circà partes affectas. Tantus est hujusce morbi impetus ut nonnullos ægros intrà paucas horas è medio tollat. Hæc velocissima anginæ species, de quâ quasi oscitanter egerunt Authores, rarò essentialis occurrit; sed utplurimùm symptomatica audit prioris affectûs spasmodici; tetanos nempè, hysteris, hyponchondriasis, &c. Hanc prætereà nonnunquàm promovent pulmonum, thymi, hepatis, &c. labes putrida; uti ex historiâ cadaverum anatomicâ colligitur. Angina convulsiva à causâ fugaci orta, nullo præexistente vitio organico, vano plerùmque metu adstantes terret. Sed ubi graviorem morbum, vel quamvis immodicam evacuationem excipit; luctuosa censeri debet: si verò hepatis vel pulmonum putridam defœdationem concomitetur, cogitandum de exequiis. Sæpiùs postremò pro catarrho suffocante ab incautis haberi anginam convulsivam, jam suprà notavimus.

Quod ad ejus *curationem* attinet; nil non movendum ut compescatur efferus spirituum motus, vel revulsionis ope aliò dirigatur. Primum effectum præstant antispasmodica, tùm extùs admota, tùm intùs, si sinat obex, exhibita: naribus scilicèt insufflatur fumus plumarum, veteris corii, aliusve fœtidissimus à diversarum materierum ustione excitatus Inspirandus præbetur odor aceti acerrimi, spiritûs salis ammoniaci, salis volatilis anglicani, &c. Propinantur, quantùm licèt, aqua florum aurantiorum, tinctura castorei, aliaqua id genus. Intereà injiciuntur enemata cathartica & stimulantia, ut scilicèt solvatur alvus, & hoc est præcipuum curationis

Angina.

momentum. Celebrantur frictus in dorso & artubus inferioribus. Affiguntur cucurbitulæ siccæ cervici, occipiti & scapulis. Quibusdam opitulatur sanguinis missio è saphenâ; præsertim si consueta sanguinis profluvia sufflaminentur: aliàs haud citrà periculum celebratur. Pluribus postremò prosunt emetica, si turgeant primæ viæ: nec minùs opportunè præscribuntur cathartica, dummodò sinat obex, & per temporis angustiam liceat. De anginâ variolosâ & morbillosâ, hystericâ, venereâ, hydrophobicâ, aliâve symptomaticâ, suo loco.

SECTIO III.

DE MORBIS TRUNCI ET ARTUUM.

PLEURITIS NOTHA.

A Dolore acuto circà ambitum pectoris, tùm in ſterno & coſtis, tùm in claviculis & dorſo, qui ab explorantibus digitis, vel ſingulis inſpirationibus exacerbari ſolet, *dignoſcitur* pleuritis notha, tuſſim ſiccam cum febre haud rarò comitem habens. Multiplex hic morbus à communi defluxionum causâ, à flatibus, vermibus, à diatheſi ſcorbuticâ, rheumaticâ, &c. oriri videtur. Frequens obſervatur pleuritis ſpuria, quæ vulgò *flatulenta* audit, & diro dolore excruciat, ac reſpirationem intercipit, cum pulſu lento & contracto. Hæc plerúmque brevi recedit, & ab ſpaſmo originem mutuari videtur, cùm ſtudioſos, hypochondriacos, & hyſtericas præſertim invadat, & ſpontè, vel linteis calidis fugetur. Pleuritis ſpuria *verminoſa*, infantes potiſſimùm reſpiciens, oris fœtore, ac febre vagâ, non inflammatoriâ, ut de cæteris vermium ſignis ſileamus, ſtipatur. *Scorbutica* varias pectoris partes, eodem inſultu, peragrare ſolet: comitem habet tuſſim, cum anacatharſi viſcosâ: reſpirationem quandóque præpedit, non ſine mortis formidine. *Rheumatica* contumacior haud tamen metum incutit; graveque curantibus faceſſit negotium: nec minùs pertimeſcenda quæ à deviâ materiâ arthriticâ, vel à retroceſſu eruptionum cutanearum proſapiam ducit. Intercoſtalibus, aliiſque muſculis thoraci incumbentibus, inſidere videtur hic fugax affectus, (*point de côté*) & ad inflammationem, præpoſterâ curatione, nonnunquàm vergit, quam conjicere licet, ſi eductus ſanguis notiſſima phlogoſeos indicia præbeat, quæ tùm familiariſſimâ tranſlatione, membranam coſtas ſuccingentem, pulmones vel ipſummet hepar, teſte autopſiâ anatomicâ, minatur. Brevi ſolvitur hic morbus, qui ſcilicèt rarò ultrà ſeptimum diem protelatur; ſed ſæpiùs recurrit, ni ſibi caveant ſemel correpti. Periculi exſors cenſetur, dummodò partibus internis parcat: nec metuenda hæc pernicies, ſi dolor ex unâ parte ſerpat in alteram. E præhabitis colligitur pleuritidem notham longè diſcrepare à dolore pectoris chronico, qui à partium internarum labe fovetur.

Pleuritis ſpuria in pleriſque, vel ſpontè, vel admotis linteis calidis fugatur: ſed nonnunquàm pertinacior opem medicam expoſtulat; quæ perſpectâ quantum licet morbi causâ, circà *ſanguinis miſſionem* verſatur, ſi acriter ſæviat dolor, vel adſint plethoræ ſigna; aliàs futilis cenſeri debet:

PLEURITIS NOTHA.

nec minus auxilium præstant emetico-cathartica, quotiès primæ viæ pravis digestionum reliquiis scatent; sed semper opportunè exhibentur diluentia, demulcentia & bechica; summè deprædicatur infusum herbarum vulnerariarum; rarissimè fallunt diaphoretica blandiora; inducias agunt hypnotica, quæ tamen nusquàm, nisi præmissis præmittendis, sunt præscribenda. Præsentaneam opem ferunt, ut ad externa deveniamus, topica emollientia & anodyna, axungia nempè humana, aliave, oleum lumbricorum, unguentum de althæâ, vel populeum, balsamum tranquillans, &c. horum vires superant vel æmulantur fotus emollientes vulgatissimi; necnon cataplasmata ejusdem ordinis, quibus nonnulli saponem commiscent: camphora demùm inter hæc externa haud infimum locum obtinet. Faustam postremò revulsionem peragere queunt vesicatoria parti dolenti imposita, vel scapulis admota: summis præconiis apud plebem celebratur pulvis piperis & gingiberis, qui simili modo adhibitus eadem munia obire potest.

LUMBORUM MORBI.

PRIMUM sanè locum obtinet *lumbago*, quæ suum nomen mutuatur à parte affectâ: sedem scilicèt habet in illâ vaginâ aponeuroticâ & crassissimâ quæ musculos extensores obvestit, & quasi colligit Rheumatismi & arthritidis sæpiùs particeps hic *dolor lumbis impactus*, à quovis trunci motu vel attactu exacerbatur, & hâcce notâ apprimè distinguitur à genuinâ nephritide, renibus scilicèt vel ureteribus insidente, quæ aliàs suis propriis signis facilè innotescit. Periculi expers censetur lumbago, aliàs contumacissima; præsertim in senili ætate, sub quâ à materiâ arthriticâ foveri jure existimatur. Haud tamen juvenibus parcit nephritis spuria; quin potiùs ab immodicâ corporis exercitatione, quam hæc fert ætas, sæpissimè sobolescat. Hanc etiam nonnunquàm promovet mensium vel hæmorrhoidum suppressio; non secùs ac diathesis scorbutica & syphilitica. Illud per transennam notare expedit simillimum affectum nonnunquàm pati musculos abdominales, qui nunc pro colico dolore, nunc pro horumce organorum phlogosi ab imperitis habetur, atque felici sanè eventu, remediis adversùs commentitium morbum usurpatis nonnunquàm evincitur.

Proficuam fore *venæ sectionem*, si incusetur profluviorum sanguineorum sufflaminatio, nemo non intelligit: sed præsertim danda est opera sub hâc conditione, ut congruâ præsidiorum suprà laudatorum administratione, in integrum restituantur pristinæ evacuationes. Opportunè præcipiuntur cathartica, aliaque auxilia quæ alvum liberam servare valent. Hæc dùm geruntur, haud prætermittendus est diluentium & demulcentium usus; seri nimirùm lactis, aquæ pulli, emulsionum, &c. Suas laudes merentur mitiora diaphoretica; dummodò haud obstet sanguinis plus æquo æstuantis impetus. Hùc etiam coincidunt topica emollientia & anodyna pleuritidi

ſpuriæ dicata, ſed his præcellunt frictus, & irrigationes ab alto cum aquis thermalibus, vel quovis decocto reſolvente paratæ. Suis viribus etiam pollent fotus & cataplaſmata ejuſdem indolis, quæ ſpiritu vini camphorato acui ſolent: pars demùm affecta villoſis pellibus probè muniatur. Sed omnibus hiſce auxiliis palmam ſanè præripit lumborum motus, primò ob ſummam quam infert moleſtiam levis, qui dein ſenſim adauctus hunc morbum arcere ſolet. LUMBORUM MORBI.

Quantùm diſcrepet *lumborum dolor febrilis* à lumbagine, nemini haud obvium: ſed *alter* eſt *lumborum dolor ſæviſſimus*, qui propiùs ad nephritidem ſpuriam accederet, ni ſubitò ingrueret & à notiſſimâ causâ externâ contraheretur; nempè à motione lumborum violentâ, vel à pravo quodam muſculorum extenſorum ſitu; dùm corpus inflexum & incurvatum erigitur. Itaque nil aliud eſt quàm certa organorum moventium *diſtorſio*; quâ fit ut à levi niſu exſurgant cruciatus ferociſſimi, donec partes à ſuâ genuinâ ſede dimotæ priſtinum ſitum recuperent, quod ſpontaneâ naturæ vi, vel ſimpliciſſimâ arte perficitur. Neſcio quo fato in hujuſce morbi medelâ, non ſecùs ac in diſtorſione pedis planè fermè cæcutiant, vel peritiores Chirurgi, ni operationem ſimpliciorem perperàm deſpiciant, quæ utplurimùm hominibus rudioribus, qui artem Chirurgicam ne quidem à limine ſalutarunt, vel quibuſdam mulierculis quotidiè, nec infelici ſucceſſu committitur, quæ ſcilicèt ſolo frictu partis oleo inunctæ, cum pollice, vel manu integrâ, motu juxtà dorſi longitudinem recto, abſolvitur.

Haud prætereundum cenſemus, dùm de affectibus dorſum ſpectantibus diſſerimus, *tumorem* quemdam *adipoſum*, qui non ſolùm è dorſo, ſed etiam ex ſcapulis protuberat, & in tantam molem ſæpiùs attollitur ut cucurbitæ majoris amplitudinem aſſequatur. *Natta* apud Authores vocitatur hæc cuti concolor, & mollis intumeſcentia, quæ in tumorum cyſticorum claſſi locum jure ſibi vindicat. Nil præter adipem colligit hic folliculus nullius doloris particeps, etſi nonnunquàm macie confectis geſtatur. Laterem lavant qui remediis internis huncce morbum expugnare tentant: imò & futilia ſunt omnia, vel exquiſitiora, topica reſolventia adversùs morbum ſolâ extirpatione domandum, quæ operatio inſuper facillimè abſolvitur, & periculo planè vacat. De tumore aqueo ſpinali infantum, de quâ ſuo loco, nil addimus.

VENTRIS INTUMESCENTIA.

VENTRIS INTUMESCENTIA.

IN apricum ſanè quidem venit hic *morbus multiplex*; ſed ſæpiùs in obſcuris latet ejus genuina indoles; ut de causâ, utplurimùm inextricabili, ſileamus. Numeroſiſſimos morbos, de quibus paſſim in hoc opere, reſpicere hanc morboſam corporis conditionem, nemo non intelligit; quos in memoriam revocandos, quaſi per tranſennam, ſub hocce titulo colligere, haud incongruum fore cogitavimus; facem præferente autopſiâ anatomicâ: verſantur circà viſcerum abdominalium intrà & extrà peritonæum ſitorum infarctum, inflammationem, purulentiam & putredinem; tumores multiformes, è prædictis viſceribus erumpentes, è corpore celluloſo prodeuntes, proceſſibus membranoſis & involucris adnatos, vel in ipſiſmet arteriis, aliiſque vaſis ſedem habentes: ingentem adipis copiam; flatulentiam demùm & ſtagnationes diverſæ ſortis. Quibus addere licet varios uteri, ovariorum & tubarum affectus; ut de genuinâ graviditate ſileamus, quæ ſæpiſſimè in pſeudo-virginibus pro morbo medicabili ab incautis habetur.

Equidem in *eviſceratis cadaveribus* annotatur ventriculus mole ingens, vel flatu, aquâ & ſanguine hùc effuſo, diſtentus; ac nonnunquàm lapides recondens. Patent inteſtina flatulenta, fæcibus obſtructa, pituitâ vel humore quodam mucoſo infarcta, phlogoſi tacta, skirrhoſa & invicem accreta. Occurrit hepar ingentis molis, inflammatum, infarctum, tuberculoſum, skirrhoſum, ſteatomatoſum, calculoſum, abſceſſum fovens, hydatidibus fœtum, ſideratum & putre: veſicula fellea numeroſiſſimis calculis biliaribus nonnunquàm tumet. Lien conſpicitur ingens, skirrhoſus, tuberculoſus, putridus & è ſede dimotus. Detegitur pancreas phlogoſi læſum, ampliſſimum, skirrhoſum & putridum. In apricum veniunt meſenterium adipe obrutum, tumens, skirrhoſum & pus colligens; epiploon craſſiſſimum, skirrhoſum, ſideratum, diſruptum, convolutum & nodoſum: renes lotio diſtenti, inflammati, pure turgidi, lapidibus fœti; non ſecùs ac ureteres: veſica à retento lotio ultrà modum diſtenta: uterus portentoſus molam recondens, cartilagineus, skirrhoſus vel hydrope affectus: ovaria à collecto ſero mirè tumentia, ingentia, variis concretionibus infarcta; vel fœtum continentia: tubæ aquâ diſtentæ, ingentes, skirrhoſæ, fœtum recondentes, &c. Inveniuntur tumores carnei, ſteatomatoſi, cancroſi, cyſtici & purulenti; è meſenterio vel peritonæo erumpentes; veſicæ, inteſtino recto, utero, &c. adnati. Se produnt flatulentiæ intrà & extrà viſcera; ſtagnationes ſeri & ſanguinis, bilis à vulneratâ vel diſruptâ veſiculâ; chyli à dilaceratis ductibus lacteis; ſordidæ, purulentæ, ichoroſæ & fœculentæ: hydatides poſtremò in peculiaribus capſulis reconditæ, vel in abdomine fluitantes.

E præhabitis

E præhabitis luce clarius patet abdominis intumescentiam chronicam *curatu* esse *difficilem*; & plerúmque indomabilem; recentem verò, vel spontaneâ naturæ vi evanescere; vel opportunis remediis evinci posse; dummodò tamen apprimè innotescat ejus genuina indoles: aliàs futilis est curatio, vel lethifera; ni obsecundet fortuna. Inter hanc dubiam & intricatam rerum conditionem, judicio & scientiâ opus est; cùm plerúmque lateat recta curandi methodus. Haud vetantur sub hisce angustiis cautæ periclitationes: sed vitanda incondita remediorum farrago: imò & nonnunquàm ab omni curatione, recto instituto regimine, abstinere præstat; cùm nonnunquàm tædio potiùs quàm dolore molestus sit hic status morbosus, qui aliàs haud raro ad decem, vel viginti annos, & ultrà protelatur. VENTRIS INTUMESCENTIA.

HERNIÆ ET AFFINES.

(1.) NEMINEM vel rudem & inexpertum latet hoc nomine insigniri tumorem è quâvis abdominis parte erumpentem, à delapsu vel exitu cujusdam visceris ortum. Huic morbosæ depulsioni obnoxia sunt intestinum ileum, epiploon, ventriculus, vesica, &c. Tubus intestinalis exitum sibi parat per annulos inguinales; per arcus crurales; per foramina ovalia; per emarginationes ischiaticas; per vaginæ parietes; per umbilicum, præsertim in recèns natis; aliasve abdominis partes: hinc prodeunt *hernia inguinalis*, *cruralis*, *ovalaris*, *ischiatica*, *vaginalis*, *umbilicalis* & *abdominalis*. Scire juvat has singulas species esse duplicis sortis; in processu scilicèt peritonæi producti, quem saccum herniosum vocant, continentur; vel extrà peritonæum sitæ à dilaceratione vel disruptione hujusce membranæ originem ducunt: primæ indolentes sensim protuberant & lentè procedunt; secundæ verò, nostratibus *ruptures*, vivido dolore primùm stipatæ, brevi incrementum sumunt, & sacco carent hernioso. Simili fermè modo extrà abdominis cavum detruduntur epiploon, ventriculus & vesica; hinc *herniæ intestinales*, *epiploicæ*, *gastricæ*, & *vesicares*; nunc simplices, nunc compositæ. Vulgatior sanè *inguinalis*, nunc ab intestino, nunc ab epiploo; aliàs ab utrâque parte prognata; in inguine coërcita *bubonocele* vocitatur; ad scrotum verò devoluta, *enterocele*, vel hernia scrotalis audit; quæ postrema tantam sæpiùs molem assequitur ut parùm absit quin ad genua usquè propendeat. Sed ægrè sæpiùs dignoscitur nùm intestinum, epiploon, vel utrumque contineat prædictus tumor: nec faciliùs innotescit *hernia vesicaris*, quæ haud absimilem situm obtinet. Herniam intestinalem etiam mentiuntur bubo, & testiculus annulo hærens; hinc errores emergunt sæpiùs lethales. Peculiaribus tamen signis assequi possunt horumce tumorum differentiæ; hernia scilicèt *intestinalis*, magis

HERNIÆ ET AFFINES.

ad amussim orbiculata, peculiari elatere donatur: *epiploica* verò, cujus ambitus est inæqualis, flaccidior apparet. *Vesicaris* à compressione evanescit, sequente meiendi desiderio. Bubo suis peculiaribus signis innotescit: testiculus verò, inani scroto, se prodit. Herniæ verò ex umbilico, aliisve musculosis abdominis partibus erumpentes per se patent, de herniâ vaginali alibi. Ductum intestinalem inflexum vel geminatum reperiri in herniis vulgatissimis nemo nescit, sed alia occurrit herniæ intestinalis *species*, *rarissima* quidem, & à RUISCHIO primùm, ni fallor, observata; quæ à producto, sacci instar, uno intestini latere efformatur; cujus ratione, canalis liberum semper aditum materiebus alvinis in abdomine concedit: sed ægrè distinguitur inter vitam hæc herniæ species, quæ tantummodò deprehenditur in exenteratis *cadaveribus*. Nec facilè etiam nonnunquàm innotescit *hernia cruralis*, cui obnoxiæ sunt puerperæ, bubonis sedem, faciemque obtinens; cur minime mirum si incauti vel imperiti affinitate decepti ad sectionem commentitii bubonis sese accingentes in errorem lethiferum se præcipites ruant.

Labores ardui vel violenti, corporis nisus, lapsus ab alto, clamores immodici, tussis vehemens, sternutatio crebra, partus difficilis, &c. totidem audiunt *causæ* herniam promovere solitæ, quæ aliàs peculiari vel congenitæ corporis constitutioni natales debet. Herniam facillime curari in juvenili ætate nemo nescit; sed aliter se res habet in adultâ & senili. Tædio potiùs quàm dolore molestus tandiù existimatur hic affectus, quandiù laxatus annulus abdominalis ingressum & regressum largitur fœcibus alvinis; sed secùs evenit, si morbosâ constrictione afficiatur prædictus aditus; adeò ut planè sufflaminetur materierum intestinalium circuitus; quod infortunium, herniam intestinalem legitimam præsertim respiciens, presso pede sequitur *morbus iliacus*, sub quo diutiùs protracto imminent inflammatio & gangræna. Hunc *infelicem exitum* prænuntiant vel patefaciunt sæviora tormina, singultus, sudores frigidi, pulsus obscurus & intermittens, &c. quæ omnia symptomata pro mortis præconibus habentur.

Nil præter solitum accidente, intestinum delapsum blandè propelli debet, ut intrà remeet; quod facilè vel ab ipsomet ægrotante decumbente absolvitur, dummodò tamen haud immensa sit tumoris moles, quo in casu expertâ Chirurgi manu *reponi debet intestinum.* Sed ubi nimis constrictus annulus huic repulsioni obstat; eò enitendum ut flexilitas ipsi concilietur: hanc opem præstant venæ sectiones, & ipsamet hypnotica, quæ inflammationi, dolores cicurando, occurrunt; constrictionemque spasmodicam solvere queunt: prosunt etiam sub hâc rerum conditione, enemata emollientia, fotus & cataplasmata ejusdem sortis, semicupia, &c Reposito intestino *subligaculis* notissimis muniri debet pars, ne in posterùm relabatur canalis debito repagulo coërcitus. In subsidium veniunt varia emplastra adstringentia officinalia, vel cataplasmata è farinâ fabarum, radicibus sigilli Salomonis, consolidæ majoris, &c. parata. Nec despicienda infusa vulneraria intùs exhibita; ptisana è radicibus symphyti, &c. Nescio

quâ ratione ab usu ferè recessit spiritus salis ore sumptus; remedium scilicèt, *Prioris*, ut inquiunt, *de Cabrieres*, tandiù celebratissimum, quandiù pro arcano venditabatur; quod tamen multis, etiam adultis, optimè cessisse experientiâ edocti asserere minime dubitamus. Sed necessum est ut æger, inter ejus usum, per quadraginta dies ad minimùm in lecto quietus decumbat.

Ubi verò in annosis herniis partes extrà abdominis cavum depulsæ hærentiam contraxerunt, vel plus æquo constrictus annulus dilatari minime patitur; adeò ut incassùm moliatur Chirurgus intestini repulsionem, & urgeant symptomata; ad *sectionem* solitam nullâ morâ devenire expedit; quæ sanè ingentem artificis solertiam & dexteritatem expetit. Mos hactenùs invaluit ut impedito intestini regressu, incideretur annulus ad patentiorem viam: sed aliam faciliorem, & minùs ærumnosam methodum proponit solertissimus LE BLANC; quæ versatur in simplicissimâ prædicti annuli dilatatione, ope digiti vel cujusdam instrumenti quod delineandum curavit de re chirurgicâ benè meritus Author. Hâc equidem enkeiresi, longè blandiori, declinantur dolores acerbissimi, quos parit sectio partis aponeuroticæ, & tutiùs præcavetur reditus: hinc fit ut curatio per hanc methodum planè absolvatur, quæ multos jam fauto beavit eventu. Sed infelicem habet exitum hæc utraque operatio, si intestinum phlogosi vel gangrænâ corripiatur: quale infortunium accersere solent incauta intestini repellendi pertractatio, vel diuturnior cunctantium mora. Nec desunt tamen sub hâc luctuosâ rerum conditione artis præsidia, quæ scilicèt fatum procrastinant; sed rarissimè avertunt. Consultiùs sanè & facillimè celebratur *hæc operatio*, intacto tamen annulo, vel leviter saucio, inter morbi inducias, ut opportunâ cicatrice, sacco hernioso, vel ipsimet annulo hærente, quasi obturetur, vel angustetur hæc via, quæ hinc lapsuris intestinis & omento præcluditur. Tùm enim periculi expers censeri debet hæc sectio, dummodò tamen vires ferant: aliàs pro arduâ & summè periculosâ jure habetur. Circà quam obiter notare expedit haud absonum fore, aliam fortè tutiorem & *faciliorem* experiri *methodum* sub urgentiori casu; dirigendo scilicèt ferrum, ità ut rescindatur annuli constricti pars superior: posteà stylo striato notissimo per hoc vulnus in saccum herniosum immitteretur, cujus beneficio aditum sibi pararent forcipes in prædictum saccum, qui intrà exiguum momentum salvo intestino aperiretur: hinc *tutò*, ni fallor, & *summâ celeritate* perficeretur, quod haud citrà ingentes cruciatus, & maximum vitæ discrimen absolvitur: sed hanc methodum in solis cadaveribus, ni fallor, exploratam solertiorum Anatomico-Chirurgorum examini submittimus; quos scilicèt solos respicit hoc judicium.

Post hernias inguinales & crurales, frequentiùs observantur *umbilicales*, vel juxtà lineam mediam aponeuroticam imi ventris sitæ; rariùs verò occurrunt cæteræ *abdominales*. *Stomachus* extrà situm simili etiam modo depellitur, sed sæpiùs fortè diaphragmatis repagulum quàm musculorum abdominalium obicem solvere hoc viscus, autopsiâ anatomicâ edoctus facilè

HERNIÆ ET AFFINES.

crediderim. Quamcumque partem occupent herniæ abdominales, magis inter tussim & à cohibitâ respiratione prominent, quâ præsertim notâ, à cæteris tumoribus ritè distingui solent. Quod tamen non impedit quominùs nonnulli imperiti illas pro abscessu habuerint & pessimo ægrotantium damno secuerint: quod etiam sæpiùs evenisse sub tumente vesiculâ felleâ suprà inculcavimus. Difficiliùs tamen innotescit hernia *umbilicalis epiploica*, & vulgatissima; eò quod hærentiam sæpiùs contrahat, & nullam in plerisque protuberantiam extùs pariat; quod herniæ genus crebrò reperiri in sectis *cadaveribus* neminem anatomicum fugit. Notare juvat herniam umbilicalem, vel *omphalocelem*, in immensum crescentem, præter omentum plerúmque skirrhosum, quamdam stomachi vel intestini coli portionem haud rarò recondere; undè emergunt distractiones molestissimæ, vel quædam cardialgiæ species in quâ planè cæcutiunt plerique medentes, qui præpostero medicaminum multigenorum usu morbum exasperant, nedùm levent. Minus portendunt periculum herniæ umbilicales, cæteræque abdominales; quæ aliàs difficiliùs cohibentur: sed strangulationis infortunium rarissimè incurrunt, & hinc nusquàm ferè operationi Chirurgicæ & cruentæ submittuntur. Ad has postremò procliviores esse mulieres post partus difficiles vel numerosos, docet praxis.

Hernia vesicæ utrumque sexum respiciens, frequentior sanè quàm vulgò fertur, hydroceles in viris faciem præ se fert: sed quâvis adhibitâ pressione complanatur hæc herniæ species, & plures ægri propriâ experientiâ edocti haud aliâ arte mingere solent. Nonnunquàm tamen implicita occurrit hernia vesicæ; præter enim cætera viscera in aliis herniis observari solita, vaginæ partem quandóque recondit: hoc docent secta cadavera. Minime mirum si in hoc elongato vesicæ processu sæpiùs occurrant lapides, de quibus commemorant varii Scriptores. Minime reticendum hanc vesicæ partem extrà situm nativum depulsam brevi partibus ambientibus agglutinari; hinc nullâ arte evinci potest hic affectus, ni maturè ipsi prospiciatur: circà hoc herniæ genus, adire juvat alterum Academiæ Regiæ Chirurgicæ volumen, cujus Authores hanc materiam penitùs exhausisse videntur.

Ad herniam *vesicæ* referri debet ejus tunicæ internæ *inversio*, vel prolapsus, nostratibus la *vessie renversée*; rarus sanè morbus utrumque sexum respiciens; sed in solis feminis conspicuus. Occurrit enim sub hoc infortunio quædam protuberantia ad ovi columbini, vel gallinacei magnitudinem accedens, quæ cystidem refert tenuem & subdiaphanam; quodam latice fœtam, extùs clausam, è meatu urinario erumpentem. Tùm urinæ planè sufflaminantur, vel guttatim stillant circà tumoris ambitum. Dolet tensum abdomen; accedit vomitus ac tandem ingruunt convulsiones, quæ ad ultimam rerum lineam, ducunt. Autopsia anatomica detexit ureteres in suâ insertione obstructos, & lotio inibi retento itâ dilatatos, ut intestini crassioris amplitudinem æquarent: in conspectum venit membranæ interioris vesicæ inversio, & per urethram extrusio. Hunc morbum planè

immedicabilem esse nemini haud obvium. Facilè quidem repelli valet in utroque sexu hæc membrana è suâ sede dimota; sed nullâ arte retineri potest in situ, ob solutam hærentiam. Sed hæc, experientiâ deficiente, meris conjecturis innituntur.

HERNIÆ ET AFFINES.

Suam etiam in gravidis *herniæ speciem præbet uterus*, quæ à cæteris ratione formæ multùm discrepat, & hinc facillimè innotescit, ac simplicissimâ arte coërcetur, dummodò tempestivè ipsi occurratur. Nonnunquàm tamen irrita sunt quævis tentamina, & in solâ *sectione*, ut inquiunt, *cæsareâ* opportuno tempore celebratâ versatur parturientium spes, quam operationem pluriès sub hisce circumstantiis ritè successisse experientiâ constat. Præter viscera memorata, lien, aliæve abdominis partes extrà situm & extùs nonnunquàm propelluntur, ac simili curandi rationi submittuntur. Nec à solo ambitu abdominis musculari prorumpunt herniæ, sed juxtà Scriptores intactæ fidei, foramina ovalia, aliique pelvis osseæ hiatus, intestinis & omento exitum largiri queunt; sed hæc insolita vel rarissima prætereunda esse censemus.

(2.) Hùc coincidit quædam *hernia notha umbilicalis*, quæ ob humorem aqueum inibi collectum, HYDROMPHALUS, vel *exomphalus aqueus* audit. Quamdam pelluciditatem obtinet prædictus tumor, cujus ratione ab herniis discrepat. Huic obnoxios esse infantes, neminem practicum fugit: sed ab ascite haud raró prosapiam ducit in adultâ & provectâ ætate, adeò ut colluvies serosa abdominalis per laxatum vel submotum umbilicum egressum sibi parans, cute flexili & extensili coërceatur, inibique tantâ copiâ sæpiùs colligatur ut tegumenta ulteriùs elongari nescia dilacerentur & disrumpantur: adeò ut evacuato per hanc rimam sero, non solùm subsideat tumor: sed etiam totum complanetur abdomen. Hinc fit ut sub hoc morbo implicato dùm cogitatur de paracentesi, opportuniùs in hocce tumore umbilicali sit celebranda. Nec desunt postremò umbilici protuberantiæ flatulentæ, cruentæ vel purulentæ, quæ non secùs ac congeneres pertractari solent.

(3.) Superest ut, coronidis loco, alium & inauditum abdominis morbum externum à nobis haud procul abhinc annis observatum adumbremus; qui, ob præcipuum quem habet situm, *hypogastroceles* nome nsortiri potest. A pravâ adipis abdomen circumvolventis constitutione, ab skirrhosâ haud multùm abludente, ejusque stupendâ crassitie sobolescit hic tumor pendulus, ab herniis summè discrepans. Tardi fuere hujusce morbi progressus in muliere nobilissimâ quinquaginta circiter annorum: sub primis temporibus, sensim & citrà dolorem in altum elevabatur abdomen; sed in dies molestus evasit hic tumor, & febrem lentam concitavit. Stupenda tegumentorum extensio ab ingenti corporis adiposi totum abdomen obvolventis mole, non impedivit quominùs in hypogastrio ulteriùs protenderentur & bronchoceles instar, ad media crura, duplicata propenderent. Intereà cæteræ partes marcescebant, quasi ab ingenti adipis abdominalis subministratâ copiâ exhaurirentur. Hoc morbo decumbebat præclara

HERNIÆ ET AFFINES.

inter optimates mulier, quæ post tres quatuorve menses, à primo morbi, uti videbatur, exordio, macie & doloribus confecta fatis cessit. *Aperto cadavere* in apricum veniebat miranda corporis adiposi crassities, quæ circà ilia septem superabat pollices: visendum etiam se præbuit epiplomphalon, extùs minime protuberans & umbilico accretum. Maximam insuper stragem passa fuerant viscera abdominalia, non solùm skirrhosa reperta, sed purulentiâ & putredine defœdata. Nos sanè minime latebat hæc labes viscerum; sed huic impugnandæ imparia fuerunt quæcumque præsidia: varia enim & innumera à Medicorum & Chirurgorum cohorte excogitata fuerunt remedia, quæ planè inertia, haud semper innoxia fuerunt; cur his recensendis haud immorabimur. Similis fermè affectûs historiam, sed parùm accuratam, tradidit AMATUS LUSITANUS; tumoris scilicèt viginti quinque librarum, ex inguinibus prognati, & suprà crura propendentis: nùm tamen eadem sit utriusque morbi indoles dubitare licet.

MORBI GENITALIUM.

(1.) CHOREAM ducunt *phimosis* & *paraphimosis*, morbi inter vulgatiores recensendi. Præputium, vel hic tegumentorum processus qui glandem obtegit, inflammatione sæpiùs corripitur, ejusque ora nunc suprà, nunc infrà glandem constringitur; undè prodit differentia inter phimosim & paraphimosim. E parte inflammatâ sub utroque casu, non secùs ac ab ambustione, emergunt *phlyctænæ*, quæ apud nostrates *crystallines* audiunt. Virûs venerei sæpiùs est particeps hæc phlogoseos species, quæ aliàs à violento congressu cum virgine deflorandâ, vel cum cynædis ortum ducit. Nonnunquàm ita obvolvitur & coarctatur penis apex, ut urina ægrè prosiliat, & vix mederi liceat ulcusculis sub tumente præputio latitantibus. Aliud portendit periculum paraphimosis, glandis nempè gangrænam, à nimiâ scilicèt, quasi ab injecto vinculo, constrictione ortam.

Aliarum inflammationum instar pertractari debent phimosis & paraphimosis: ideò conducunt *venæ sectiones*, nec minorem opem conferunt diluentia, demulcentia, paregorica, aliaque tralatitia remedia sub hâc rerum conditione usurpari solita: in quorum subsidium veniunt *topica* emollientia & resolventia, cataplasma scilicèt è micâ panis, floribus sambuci & chamæmeli paratum, quod cæteris sanè, experientiâ judice, præstat; simili modo adhibetur aqua althææ, vel ipsummet lac, quo crebrò & tepidè fovetur pars. Suas laudes pro re natâ meretur emplastrum de mucaginibus, aliudve similis efficaciæ. A nonnullis deprædicatur emplastrum de Vigo, cum balsamo peruviano, vel oleo guaiaci subactum. Prodest glandis lotio cum propriâ urinâ, quæ inter exitum compressis præputii

marginibus ad hoc opus ſiſtitur : vel injiciuntur vinum tepidum, decocta vulneraria & detergentia, &c. Quorum præſidio non ſolùm prædictarum partium ulcerationi proſpicitur ; ſed etiam harum præcavetur adglutinatio. Sub re urgentiſſimâ ſcarificatur, circumciditur, aliâve ſectione expeditur tumens præputium, ut ſoluto obice imminens avertatur periculum. Quod phlyctænas ſpectat, foveri ſolent cum ſpiritu camphorato, vel aquâ calcis ſale ammoniaco imprægnatâ, alterove liquore ſimili efficaciâ prædito adversùs proximam gangrænam, cui obnoxia eſſe organa genitalia, neminem expertum latet.

(2.) *Variis tuberculis*, ut incepta proſequamur, defœdantur utriuſque ſexûs genitalia, quæ ratione formæ varia ſortiuntur nomina : *pori* ſcilicèt, *criſtæ*, *condylomata*, &c. vocitantur. Glandi, vel præputio, inſidentia, nunc ſicca, nunc humida, numeroſiſſima quandóque occurrunt ; parùm tamen afferunt incommod ; ſed haud levem luis venereæ ſuſpicionem movent. Ideò priuſquàm ineatur curatio, probè inquirendum, nùm à deliteſcente viru venereo proſapiam ducant ; quo in caſu ad ſuprà traditam, & ſpecificam methodum ſe conferre expedit. Nec tamen hiſce præſidiis vel exquiſitioribus evaneſcunt prædicta tubercula, quæ medelam externam etiam expoſtulant. Hæc verò brevi abſolvitur extirpatione cum forcipibus peractâ, vel ſimplici ligaturâ, ſi ſinat tumoris baſis. Tardiorem curationem præbent cathæretica, alumen ſcilicèt uſtum, inter mitiora recenſendum ; pulvis ſabinæ, præcipitatus ruber, &c. quæ parti ſalivâ madenti inſperguntur ; vel cum unguento baſilico immiſcentur. Nonnulli aquam phagedænicam in eumdem ſcopum adhibent ; vel butyrum antimonii, lapidem infernalem, aliaque id genus, quæ cautè ſunt admovenda, ne viciniores partes exquiſitiſſimo ſenſu præditas laceſſendo phlogoſim accerſant.

Alia obſervatur in genitalibus tumoris ſpecies, rara quidem, ſed non prætermittenda. *Nodi* nomine innoteſcit hæc intumeſcentia, à nimio æſtuantis tentiginis ardore plerúmque contracta, quæ corporibus cavernoſis inſidet, nulloque ſtipatur dolore. Nec niſi ab erecto pene in propatulum venit hic tumor, qui aliàs incaſsùm exploratur. Nihil aliud eſt quàm quædam prædictorum tumentium ſacculorum, herniæ inſtar, protuberantia, quæ nullam fermè curam admittit, cùm pars affecta cuilibet compreſſioni, genuino horumce dilatationum remedio, nuſquàm ſubmitti poſſit. Nonnulli ſuadent emplaſtrum ſtypticum *Crollii* : ſed inutilem operam ludunt topica adſtringentia vel validiora, cùm etiam levis teli tentigo horum exquiſitiorum viribus obſtet.

(3.) Quibuſdam *exulcerationibus* obnoxia ſunt utriuſque ſexûs genitalia, vix, ut opinor, diſcrepantibus ab ulcuſculis quæ puerorum lactantium os, vel nutricum papillas invadere ſolent. A viru venereo recenti vel antiquo ortum plerúmque habent *hæc ulcera*, quæ aliàs à ſolâ ſpurcitie ſoboleſcunt. Cancri nomine deſignantur in caſtris venereis contracta, quorum alia indolentia & ſubalbicantia, certiſque cancellis coërcita haud ultrà ſuperficiem excavantur ; alia profundiora & latiùs ſerpentia, dolore

MORBI GENITALIUM.

ſtipata, & ſanie fœtidâ plerùmque conſpurcata, quorum oræ inflammatæ vel calloſæ ſe præbent. Nec deſunt ulcera præputii frænum obſidentia, quæ foveam ad urethræ cavum ſibi cudunt. Hunc affectum ſæpiùs comitantur gonorrhœa virulenta, bubones, aliaque luis venereæ ſymptomata; cur fit ut pertinaciſſimus quandóque evadat. Alterius ſanè ſortis ſunt *rhagades* & *fiſſuræ* genitalium, tùm virilium, tùm muliebrium, quæ oleo ovorum, cerato Galeni, aliove linimento demulcente brevi ſanantur: ut de puſtulis ſimplicibus è prædictis partibus nonnunquàm erumpentibus, brevi evaneſcentibus, & ſuppurationis plerùmque neſciis; hinc à venereis ſummè diſcrepantibus, ſileamus.

Ulcera haud latè penetrantia, licèt à neglectâ mūnditie ſoboleſcant, vel à quâdam labe intermediâ, venereâ progerminentur, *ſimpliciſſimâ lotione* cum vino tepido, aquâ Bellilucanâ, aliâve thermali, brevi fugantur: ſed *aliis telis* impugnari debent *ulcera mali moris*: conducit nempè venæ ſectio, ſi horum ambitus phlogoſi corripiatur: nec minùs proſunt ſub hâc conditione fotus & cataplaſmata emollientia. Sedatâ inflammatione, purulentiæ favendum, ope unguentorum ad hunc uſum comparatorum. Quibus peractis alumen uſtum, pulvis ſabinæ, præcipitatus ruber; & id genus alia exſiccantia & detergentia, expertis notiſſima, in uſum vocari debent. Ubi nil proficiunt prædicta topica, ad unguentum neapolitanum, ad ſuffitum è cinnabari paratum, aliaque efficaciora confugere expedit. Cathæreticis validioribus attingi ſolent *ulcera calloſa*, aquâ nempè phagedænicâ, vel divinâ Fernelii, collyrio Lanfranci, butyro antimonii, vel lapide infernali: cavendum tamen ne hiſce ſtimulis irritentur crabrones & accerſatur phlogoſis. Sedatis doloribus ab acriorum applicatione obortis, curationem claudunt digeſtiva, unguentum nempè mundificativum de apio, rubrum exſiccans, diapompholygos, &c. quibus addere licet oleum myrrhæ per deliquium, quod nonnullis de re Chirurgicâ benè meritis magis arridet. Hæc dùm geruntur, ſanguini proſpiciendum, congruo ſcilicèt victûs regimine, catharticis mercurialibus identidem repetitis, medicaminibus ſudorificis, vel genuinis antivenereis; quæ ſcilicèt remediis extùs adhibitis obſecundant.

(4.) Quid ſit intelligendum per *priapiſmum* vel *ſatyriaſim* in viris, & *furorem uterinum* in feminis, nemo literis eruditus neſcit. Tantam ſæpiùs tyrannidem exercet hæc pruriginoſa genitalium libido, ut ægros blandimentis & increpationibus obſurdeſcentes, in furorem rapiat. Utrumque ſexum reſpicit, mutato nomine, hic turpiſſimus morbus, qui ſolâ ſeminis emiſſione paululùm compeſcitur. Sed tanto veneris æſtu incenduntur ægri, ut etiam repetitis congreſſibus, minime ſatiari valeant. Juvenes plerùmque *invadit* ſatyriaſis, cujus ſtadium ſub hâc ætate haud diù protelatur: ſed tanto impetu quandóque inſurgit hoc fœdum malum, ut miſellos ægros brevi ad libitinæ rationem ducat. Nec parcit ætati provectæ ſatyriaſis, ſub quâ haud ominosa, ſed longè pertinacior cenſetur. Huic obnoxii ſunt admiſſarii, amoris œſtro perciti, qui lepidiſſimis, laſcivioribuſque

ribusque colloquiis cum amasiis inebriantur; qui librorum obscœnorum lectioni assiduè incumbunt, qui cantharidibus utuntur, ut ad petulantiorem venerem cieantur; ac demùm lautè victitantes, vel vino, exquisitissimisque dapibus indulgentes. Hanc etiam libidinosam promovent tentiginem ulcera vesicæ cancrosa, ingens renum moles, geminata vasa spermatica: in sequiori verò sexu uterus sanguine infarctus, & quasi inflammatus; ovaria ingentia; stupenda clitoridis moles; aliaque nonnulla vitia organica, quæ exhibet *sectio cadaverum.*

Morbi genitalium.

Sub hoc rerum statu, danda est opera ut compescatur efferus spirituum impetus, & lymphatæ menti monitis, vel minis prospiciatur. Quapropter largâ manu *mittendus est sanguis*; nec dissimili ratione propinantur refrigerantia & demulcentia in quorum censum veniunt lac, ejusque serum, succus limonum aquâ temperatus, hordeatum & emulsiones, juscula pulli vel carnis vitulinæ, aqua nitro imprægnata, &c. Præsentaneam opem ferunt sedantia è camphorâ & nymphæâ; non secùs ac è seminibus papaveris albi, lactucæ, portulacæ, & agni casti adversùs hunc morbum famigeratissimi deprompta. Nec omittenda sunt balnea vel semicupia, sub hisce circumstantiis summè proficua. Postremò angue pejus fugiant hoc pudendo morbo correpti, lupanaria, cogitationes libidinosas, lectiones obscœnas, confabulationes cupidineas, quæcumque demùm mentis ludibria, quæ morbum proritare, vel exacerbare queunt.

(5.) Inexplebilem coëundi cupiditatem excipit *impotentia ad venerem*, quam fascino ineptè referunt nonnulli. Si à quâvis labe chronicâ prosapiam ducat, fugato primario morbo, sensim evanescit, aliàs omnibus remediis obsurdescit: si à mente præjudiciis obcæcatâ, vel quâdam insulsâ verecundiâ suboriatur, bono animo esse jubeantur trepidantes, nec aliâ opus est curatione. Facilè demùm evincitur hæc impotentia, quæ helluones libidinosisque oblectationibus solutos invadit; sed immedicabilis censetur, si à quovis vitio organico pendeat. Omnem sæpiùs curam absolvunt optima victûs ratio; mens salubrioribus præceptis ad hilaritatem composita, ac gratæ corporis exercitationes, ideò opportunè exhibentur lac vaccinum, ova sorbilia, carnium gelatinæ, columbæ assatæ vel elixæ, amygdalæ, avellanæ & nuces pistaciæ; vinum generosum, chocolatum, aliaque resarciendis viribus apta. Sunt qui pessimo sanè consilio cantharidum usum, ganeonibus & luxuriæ perditis familiariorem, suadent; sed fugaces vires impertitur hoc remedium, quod aliàs mictum cruentum, dolorem nephriticum, aliamve noxam inferre solet. Sunt demùm qui blanditiis ab amasiis notis, improbâ mammarum tractatione, osculis ori impressis, vel verberibus lustrato veneris campo, ad dulcissimam voluptatem se componant; sed hæc libidinosa potiùs flagitia sapiunt, quàm genuina Medicinæ præcepta.

(6.) *Gonorrhœa*, vernaculè (*chaudepisse*) etsi familiarissima, inter morbos intricatissimos recenseri debet. In obscuris sæpissimè latet ejus indoles, cùm ægrè evolvantur causæ, & genuinus morbi fomes nostræ sub-

Morbi genitalium.

trahatur indagini; ac postremò multùm facessat negotii ejus medela. Nec dilucidiùs patent gonorrhϾ discrimina, etiam rudiori modo spectata; quæ tamen pro viribus enucleare expedit. Itaque quadruplicem occurrere gonorrhϾ speciem, experientiâ edocti, jure conjicimus; *virulentam* nempè *internam* & familiariorem; *virulentam externam*; *simplicem*; & *spuriam*. Sed quævis species suos subit modos, diversosque gradus assequitur; ac demùm alterius consortio ita ambigua evadit, ut sæpiùs Œdipo opus esset. Hic est tamen morbus quem despiciunt artis proceres, & cujus cura imperitis & ineptis, plerúmque traditur.

Gonorrhœa virulenta interna, ut propositum prosequamur, circà quartum diem à concubitu impuro, & raro ultrà duodecimum se prodit. Hâc ineunte, stillat è pene latex quidam serosus qui in dies flavescit, vel quamdam viriditatem contrahit; lentior evadit, ac nonnunquàm fœtet. Minime dubitare licet quin puris sit particeps hæc materia; cùm ejus etiam uberior proventus non impediat quominùs accedente congressu copiosum semen erumpat; quod sanè asserti veritatem ultrà omne dubium arguit. Dolore & ardore inter mingendum stipatur hæc gonorrhϾ species; atque in extremo glande sedem habere falsò videtur prædictus dolor, qui tamen in nonnullis per totum urethræ tractum, vel juxtà radicem penis sævit. Intereà ægrè fluit lotium, imò & nonnunquàm sufflaminatur: cruciatus qui hinc emergunt, exacerbantur ab arrecto pene, qui in quibusdam funis instar contorquetur; cur fit ut gonorrhœa hoc symptomate stipata (*chaudepisse cordée*) apud nostrates audiat.

GonorrhϾ virulentæ sæpiùs sociantur varii alii morbi ab eâdem causâ oriundi, *præputii* nempè *inflammatio* & *tumores*, ut inquiunt, *crystallini*; ulcera passim occurrentia, bubones, ophthalmia, &c. Familiarissimus prætereà est sub hâc gonorrhϾ specie hic *humorum defluxus in testes*, eorumque involucra, qui vulgò dicitur (*chaudepisse tombée dans les bourses*). A sufflaminato laticis virulenti profluvio natales debet hoc symptoma, quod promovere solent equitatio, soluta vivendi norma, injectiones adstringentes, à nonnullis sciolis adhibitæ, &c. *Gonorrhœa sicca* perperàm à quibusdam vocitatur hæc morbi conditio; cùm rectiùs, opinor, hoc nomine insigniatur *dysuria venerea*, acerbioribus doloribus & ardoribus inter meiendum stipata; quæ scilicèt, si humoris fluxum excipias, eamdem ac gonorrhœa virulenta faciem præ se fert, similiaque post se trahit symptomata.

Gonorrhœa virulenta recens & opportunis remediis impugnata facilè evincitur; sed *pertinacissimam* esse inveteratam nemo nescit; cùm scilicèt inter innumeros morbos venereos sola occurrat, quæ hydrargyrosi etiam pleniori domari recusat. Ubi uno tenore, vel nullo accedente gravi symptomate sua percurrit tempora; atque haud ultrà quadraginta vel quinquaginta dies producitur, rarissimè luem veneream impertitur; sed si intempestivâ curatione citiùs quàm par est sistatur gonorrhœa, vel curantium ægrorumve socordiâ chronica evadat, pro luis venereæ indicio ha-

betur, exquisitioribusque præsidiis sæpiùs obsurdescit. Annosa demùm atrophiam accersit, & ad ultimum fatum nonnunquàm protrahitur. Hujusce morbi fomitem in prostatâ exhibent *cadaverum sectiones*, quæ etiam patefaciunt vesicularum seminarium labem, renumque purulentiam; non secùs ac exulcerationem in urethrâ, è cujus vetustioris coalitu emergit cicatrix callosa, & non nil protuberans, quæ canalem angustando liberum urinæ exitum præpedit. Hæc est commentitia sarcosis, ad quam referri solet dysuria chronica quæ diù post sublatam gonorrhœam ægros manet.

MORBI GENITALIUM.

Curatio è venæ sectione plerúmque auspicatur: sedatis doloribus egregiam opem præstant cathartica mercurialia; sed haud antè quatuordecimum morbi diem sunt exhibenda; pluriès verò hoc elapso tempore iterari debent. Intereà danda est opera per totum morbi stadium, ut injiciantur enemata demulcentia & emollientia, quæ non solùm alvum servant liberam, sed etiam, instar balnei interni, dolores leniunt. Proficuè adhibentur sub eodem curriculo diluentia, demulcentia & aperientia blandiora; inter quæ usitatiora audiunt lac ejusque serum, emulsiones, aqua nitro imprægnata, ptisana è radicibus althææ, graminis, fragariæ, nymphææ, &c. Suas laudes quoque merentur aquæ minerales aperientes, tùm frigidæ tùm thermales, quæ cæterorum medicaminum vices explere valent. A nonnullis deprædicantur diaphoretica; sed haud priùs exhiberi debent, quàm omnia ad alcyonium statum redigantur. Idem esto judicium de vulnerariis & detergentibus, inter quæ præstat aqua calcis lacte temperata; sed solerti manu pertractari debet illud remedium. Cautè etiam præscribi debent hypnotica; laudanum nempè, diacodium, pilulæ de cynoglosso, &c. sed urgentibus doloribus succurrendum. Tutiùs sanè usurpatur camphora, quæ etsi tantâ efficaciâ pollet, effectum tamen minùs fugacem edit. Ubi opportuno prædictorum remediorum usu pacantur omnia symptomata, & debitus purulenti laticis proventus, latentis ulceris medelæ prospiciendum. Faustè in hunc scopum præcipiuntur balsamum Copahu, Canadense, terebinthina Chia, & id genus affinia: quibus incassùm tentatis, ad sanguinem draconis, alumen, catechu, aliaque adstringentia interna, cæteris consentientibus, confugere nil vetat. Eumdem effectum, ac minori discrimine, exerere valent aquæ Forgienses, Passienses, cæteræque martiales, quæ intimiora corporis penetralia lustrare queunt. Si verò omnibus hisce exhaustis præsidiis nequaquàm morem gerat gonorrhœa, haud incongruum judicamus quoddam experiri remedium à GARIDELLO, differente de cisto in Historiâ plantarum Gallo-Provinciæ, traditum; cujus compositionem subeunt hypocistis, gummi guaiaci, coccinilla & cantharides: hoc remedium minime despiciendum sub hâc solâ rerum conditione usurpare licet, adversùs nempè gonorrhœam pertinacissimam, quæ nullâ aliâ arte domari potuit.

Nec posthaberi debent, ut incœpta prosequamur, *remedia externa*, quorum nonnulla internis palmam præripiunt. Inter quæ nil sanè efficacius

Morbi genitalium.

reperitur quàm inunctio mercurialis, scroto, partibusque vicinioribus admota; una circiter drachma unguenti neapolitani ad hoc opus adhibetur; quod tribus aut quatuor diebus interpositis, quater, quinquiésve iteratur per totum morbi curriculum. Si sub primis morbi temporibus sæviant dolores inter penis tentiginem, sedari queunt fotu è lacte, decocto althææ, aliove emolliente parato. Faustè adversùs ischuriam usurpantur semicupia; vel lenitur illud symptoma in urethram injiciendo lac, oleum amygdalarum dulcium, decoctum althææ, seminum lini, &c. Morbo decrescente & fugatis symptomatibus, humore demùm, quo madet glandis apex, lento & albicante, proficuè adhibentur *injectiones è panaceâ*, vel aquilâ albâ, in aquâ plantaginis paratæ. Faustè etiam simili modo usurpantur aquæ Bellilucanæ, Baregienses, aliæve thermales cognatæ. Quibus nil proficientibus, ad injectiones adstringentes confugere licet, quas ingrediuntur bistorta, tormentilla, equisetum, balaustia, cortex granatorum, alumen, sanguis draconis, &c. sed, ut verum fatear, haud citrà periculum adhibentur hæc postrema remedia adstringentia, sanioribus clinicis semper invisa.

Inter veteris gonorrhϾ *reliquias*, nil sanè magis ægros angit, quàm hæc *urethræ coarctatio*, quæ dysuriam vel ischuriam post se trahit: hanc à chronicorum ulcerum cicatrice nonnihil protuberante & callosâ, nequaquàm verò à sarcosibus, uti fertur, oriri suprà notavimus: nunc superest ut rationalem medendi methodum, multiplici experientiâ confirmatam, candidè aperiamus. Itaque si planè sufflaminetur lotium, præmissis præmittendis, catheteris ope educatur, cùm urgentiori sit succurrendum. Posteà composito regimine congruo, diluentibus & demulcentibus internis diù inhærendum; nec minùs prosunt injectiones, fotus & semicupia ex emollientibus parata. Quibus nihil proficientibus, ad *virgulas plumbeas*, vel *cereolos* diversæ crassitiei, quæ catheteris instar cautè in urethram, oleo priùs lubricatam immittuntur, confugere expedit; quorum ope sensim dilatatur canalis, & obliteratur obex; cur fit ut prosilienti lotio liberior paretur via. Si morboso superando repagulo imparia sint hæc simplicissima auxilia; alii adhiberi debent *cereoli è cathæreticis & maturantibus conflati*, quorum ope cruentatur cicatrix, quæ dein purulentiâ absumitur; quibus peractis, præcipuum curationis momentum in eo versatur ut diutiùs protracto cereolorum simpliciorum usu præcaveatur altera à recenti cicatrice angustia. Neminem postremò, vel rudem & inexpertum fugit quid sit peragendum *in gonorrhœâ siccâ*, sub quâ eò sanè collimandum, ut rigidiora & constricta organa emollientur & laxentur; quam opem præstant venæ sectiones, diluentia, demulcentia & paregorica interna; non secùs ac semicupia, fotus, injectiones, enemata, &c.

Gonorrhœa virulenta externa, glandi & præputio incumbens, à phlogosi & exulceratione inter utramque partem delitescentibus promovetur; è quibus parciori copiâ manat humor purulentus qui adhibitâ pressione uberiùs prorumpit. Etsi levissimus videtur hic affectus, haud tamen peri-

culo planè vacat; atque eamdem fermè curam, gonorrhœæ scilicèt internæ dicatam, sibi vindicat; si tamen excipias injectiones in urethram cujuscumque labis immunem; aliaque remedia dysuriam & stranguriam respicientia, quæ hanc gonorrhœæ speciem nusquàm concomitantur. Præsentaneam insuper opem fert lotionum vulnerariarum & detergentium usus, quorum vices nonnunquàm explet vinum tepidum sincerum. Prosapiam sæpè ducit hic affectus à gonorrhœâ internâ, cum quâ tùm implicatur: ubi scilicèt quidpiam humoris virulenti à phimosi nativâ vel contractâ sufflaminatur, & sub præputium colligitur; à cujus morâ emergit prædicta harumce partium labes: sub quo rerum statu, nil omittendum ex emollientibus ut glans detegatur; vel congruis injectionibus jam recensitis huic vitio occurritur; quod plerúmque faustè absolvitur.

Gonorrhœa simplex nil aliud est quàm genuini seminis stillicidium, quod nullo dolore stipatur, nec luis venereæ est particeps. Antè aut post mictum, vel unà cum lotio spontè & parco proventu fluit hic latex albicans; qui aliàs inter egerendum, ab injecto enemate, vel quovis tempore excernitur. Nonnunquàm suboritur à luxuriante semine in lautè victitantibus, cælibemque vitam trahentibus; præsertim si lectioni, colloquiis, vel cogitationibus obscœnis delectentur; sub quâ causâ levem incutit metum hic affectus: sed periculosior censetur, si organorum laxitati vel atoniæ natales debeat; uti nonnunquàm evenit in debilibus & phlegmaticis. Pro ominosâ habetur hæc gonorrhœæ species, quæ à pravâ sanguinis diathesi prosapiam ducit; ad quam proni sunt cachectici & scorbutici, quorum ad atrophiam properantium vires sensim exhauriuntur. Nec minorem impertitur terrorem quæ à labe quâdam organicâ progerminatur; quod vitium impendet his qui annosâ gonorrhœâ virulentâ laborant, vel qui petulantiori venere se addixerunt. Ut omnia in unum contraham, si hæc gonorrhœæ species nullum vitium in seminis receptaculis vel emissariis, nec in humoribus agnoscat, periculo planè vacat, & facilè domatur; aliàs grave curantibus facessit negotium hæc fluoris species.

Rarò inter *curandam gonorrhœam simplicem* sanguinis missione opus est: cathartica verò summè proficua censentur; sed rheum duntaxat, cassia, tamarindi, magnesia, aliaque blandiora usurpari debent. Conducunt, cæteris consentientibus, temperantia & demulcentia, lac nempè, ejusque serum, emulsiones, aqua succo limonum vel nitro imprægnata, camphora, &c. Nonnullis opitulantur depurantia, antiscorbutica, vulneraria, diaphoretica, &c. Non secùs ac ad gonorrhœam virulentam etiam prosunt vulneraria & roborantia, balsamum nempè Copahu, vel Canadense, & terebinthina, rosæ rubræ & balaustia, cortex peruvianus, sanguis draconis, martialia vel aquæ minerales ejusdem indolis, &c. Parùm verò conferre videntur topica adstringentia; nil tamen impedit quominùs explorentur: nec despicienda balnea aromatica, roborantia frigida, &c.

Gonorrhœa spuria doloris æstûsve pruriginosi expers, ægrè sæpiùs à postremâ distinguitur. Diversum tamen exitum habent prædicti morbi:

Morbi genitalium.

gonorrhœa scilicèt simplex, uti jam innuimus, diutiùs producta, atrophiam minatur; nec mirum, cùm sit genuinum seminis profluvium: notha verò, etsi chronica, leve incommodum parit, ob discrimen scilicèt manantis laticis, qui à prostatâ glandulisque vicinioribus suppeditatur. Cognata videtur gonorrhœa notha fluori albo muliebri, nec faciliùs se expugnari patitur. Ad hanc speciem referri debet gonorrhœa quæ ab haustâ cerevisiâ recenti promovetur, cui tantillùm aquæ vitæ medetur. Quamcumque causam admittat gonorrhœa spuria, congruis præsidiis abigitur, dummodò haud altas egerit radices; aliàs pertinacissima censetur. Itaque præmissis generalibus, si res expostulet, in usum vocantur temperantia & aperientia blandiora, inter quæ primatum sanè ducunt aquæ minerales acidulæ, quas ritè sæpiùs successisse multiplici experientiâ constat. Suas laudes merentur diaphoretica, quæ materiam morbosam sanguini immixtam ad cutis spiracula ciere solent. Hinc fit ut in ancipiti versetur balsamicorum & adstringentium usus; cùm ab intempestivâ hujusce excretionis sufflaminatione graviores concitari queant morbi, ni inusto cauterio divertantur: sed paucis arridet hoc tædiosum præsidium adversùs morbum periculi expertem, qui aliàs nullum parit incommodum.

Absolutis quæ de variis gonorrhϾ speciebus erant dicenda, ordinis ratio expostulat ut nonnulla de *pollutione nocturnâ* subnectamus. A somniis libidinosis plerúmque concitatur hæc venus involuntaria: hanc etiam inter vigilandum promovent mulieris formosæ conspectùs, amasiorum blanditiæ, &c. Periculo minime vacat hic affectus, si diutiùs proteletur, cùm sæpiùs in gonorrhœam simplicem facessat, quæ sub hisce circumstantiis ægrè domatur, & tabem minatur. Familiarissimè invadit hoc morbi genus juvenes amoris æstu percitos, vel qui inverecundis lepidissimisque colloquiis plus æquo indulgent. Hinc fit ut in cujusvis libidinosæ consuetudinis interdicto, præcipuum versetur curationis momentum: nec aliâ sæpiùs opus est medelâ. Intereà prosunt juscula refrigerantia, aqua nitro vel succo limonum imprægnata, emulsiones, &c. Maximi æstimantur anodyna, nymphæa scilicèt, camphora, aliave satyriasi dicata; quorum vires æmulari videtur liquor anodynus mineralis. A quibusdam, penès quos sit fides, deprædicantur bursa pastoris, aliave adstringentia: nonnullis arridet cataplasma è vino & fragariâ paratum, pubisque regioni admotum. Nec demùm despicienda balnea roborantia, imò & frigida, quæ aliis auxiliis egregiè obsecundare valent. Nonnulli demùm saccharum saturni inconsultò adhibent, ad sistendas crebriores pollutiones: hoc enim præpostero remedio plures enecatos fuisse constat.

(7.) Expedit, priusquàm ulteriùs progrediamur, ut de *hæmorrhagiâ penis* breviter agamus; qui fluxus è vasis sanguineis ipsiusmet partis prodiens, ritè distingui debet à mictu cruento è vesicâ & renibus ortum trahente, sub quo sanguis intimè miscetur cum lotio; dùm sincerus stillat in genuinâ hæmorrhagiâ, de quâ in præsentiarum. Haud alterius fortè est naturæ hoc sanguinis ex urethrâ profluvium, rarissimum verò, quod cata-

meniorum inſtar patiuntur nonnulli viri, & non ſecùs ac in ſequiori ſexu à pubertate ad quadrageſimum vel quinquageſimum ætatis annum producitur: ſed maximum occurrit diſcrimen inter utriuſque ſtatûs cauſas & ſtadia. Ad genuinam penis hæmorrhagiam proni ſunt juvenes petulantiori veneri addicti; ganeones qui peſſimo ſanè conſilio cantharidibus utuntur, ut ad venerem cieantur, & voluptatibus ſe immergant. Hoc periculum incurrunt admiſſarii qui inter gonorrhœam virulentam lupanaria ſectantur; quibus nonnunquàm accidit ut lubricitate diffluentes, ſanguinem, vice ſeminis, inter coïtum fundant. Gravem incutit metum hæmorrhagia urethræ, præſertim ſi diutiùs proteletur: cùm exhinc non ſolùm emergat canalis exulceratio, ſed etiam immineat tabes. Aliarum hæmorrhagiarum inſtar pertractari debet hic morbus, qui inſuper injectiones è lacte ſaccharato, decocto hordæi, roſarum rubrarum, &c. paratas expoſtulat.

(8.) *Phlogoſis teſtium* & *ſcroti*, de quâ jam per tranſennam egimus, à laticis virulenti ſub gonorrhœâ defluxu in has partes, utplurimùm promovetur. Sed aliam proſapiam quandóque ducit, à lue ſcilicèt68 venereâ, ab ictu, vehementi compreſſione, vel tralatitiâ cæterarum defluxionum causâ. Si à ſupreſsâ gonorrhœâ ortum mutuetur hic infarctus, hâc in integrum reſtitutâ, brevi evaneſcit tumor. De hâc morbi vulgatiſſimâ ſolutione haud dubitare licet; etſi quo ritu procedit haud in promptu ſit exponere: nec tamen, gonorrhœâ nequaquàm recurrente, domari recuſat hic morbus, qui primam & poſtremam ſedem habet in epididymide, quæ ſæpiùs, fugato morbo, diù tumida & indolens perſtat. Teſtium, eorumque involucrorum inflammatio reſolutione plerùmque ſolvitur: nonnunquàm tamen purulentiam, ulcus fiſtuloſum, ſkirrhum & gangrænam, hydrocelem, ſarcocelem, &c. poſt ſe trahit. Si à teſtium contuſione oriatur, vomitum ciet, convulſiones, aliaque graviora ſymptomata concitat: ubi à purulentiâ peritonæi fovetur, omnem curam reſpuit. Sub hâc rerum conditione gangrænâ ſæpiùs abſumitur ſcrotum; adeò ut teſtis quaſi nudus appareat; ſed ſtupendâ naturæ vi, intrà breve tempus, progerminatur hoc involucrum, & contractius redintegratur.

Æquè ac cæteræ inflammationes, *venæ ſectiones* efflagitat horumce organorum infarctus. Depletis vaſis & ſedatâ phlogoſi proficuè adhibentur cathartica blandiora; præſertim ſi gonorrhœæ ſufflaminatæ innitatur hæc intumeſcentia. Præſentaneam opem ferunt ſub primis morbi temporibus cataplaſmata ex emollientium & reſolventium connubio parata, conferuntque maturantia, ſi incuſetur cauſa externa. Inter reſolventia plurimùm decantatur, nec immeritò, *terra cultrariorum*, è cote ſcilicèt verſatili decidua, oleo & aceto roſaceo ſubacta, & cataplaſmatis inſtar admota. Nonnulli folia hyoſcyami ſub cineribus cocta ſuadent; ſed haud citrà quoddam periculum parti ad ſiderationem proclivi topicum ſtupefaciens imponitur. Sed omnibus recenſitis palmam ſanè præripiunt inunctiones mercuriales in ipſomet ſcroto, vel partibus vicinioribus cautè

Morbi genitalium.

celebratæ, si luis venereæ sit particeps hæc intumescentia: harum vices explere valet suffitus è cinnabari. Admovetur demùm emplastrum de Vigo, ad delendam reliquiam epididymidis protuberantiam. Ubi verò cuivis contusioni adscribitur hic humorum decubitus, faustè adhibentur emplastrum diabotanum, de cicutâ, aliave id genus resolventia. Hæc dùm geruntur, minime prætermittenda enemata emollientia & anodyna, congrua victûs ratio, &c.

(9.) Ad *alias tumorum species* proclivia sunt prædicta organa, inter quos primum locum sanè sibi vindicat *hydrocele*, quæ tumor audit cysticus, vel, ut inquiunt, tunicatus, testibus, eorumque involucris accretus. Nullum sub exordio incommodum parit hic affectus, qui aliàs plerúmque occultatur, adeò ut sæpiùs ab insciis ægrotantibus diù gestetur, donec adauctâ mole veniat in propatulum. Sub quo statu à cæteris tumoribus quâdam fluctuatione distinguitur hydrocele, quæ serum utplurimùm limpidum; sed nonnunquàm cruentum recondit. Alia observatur hydroceles species cui obnoxii sunt herniosi ascite laborantes; sedem habet hæc postrema in hoc peritonæi processu, qui intestinum vel epiploon extrà abdomen recipit. Hinc patet quàm facilè sit inibi collectum laticem in abdominis cavum, vel levi adhibitâ pressione propellere; & hæcce nota prædicti tumoris characterem prodit, dummodò de herniâ & ascite constet; cùm idem accidat, uti jam annuimus, in herniâ vesicæ; sed urina hâc pressione per urethram prosiliens utrumque statum ritè distinguit: de rarissimo scroti tumore à lotio, cui denegatur reditus ad vesicam, nil addimus. Superest demùm scroti tumor aquosus, cæteris vulgatior ab infarctu scilicèt œdematoso, quem hydrocelem spuriam nonnulli vocitant: hydropem minatur, vel sequitur hæc tegumentorum sacciformium intumescentia, quæ ad penem, sæpiùs portentosum, propagatur, phimosimque vel paraphimosim, ægris molestissimam, accersit.

Hydrocele legitima inter morbos pertinacissimos numeratur, præsertim si sit annosa: parùm enim proficiunt cathartica & diuretica, cæteris colluviei serosæ speciebus dicata: nec magis opitulantur topica discutientia & resolventia: utraque tamen cautè experiri nil vetat. Quibus nil juvantibus ab omni curatione abstinere præstat; donec tumorem majori incremento molestum ægrè ferant ægrotantes. Tùm punctione ope instrumenti congrui & notissimi evacuatur folliculus; qui tamen successu temporis iterùm turget, & pristinam adipiscitur molem; cur fit ut identidem iterari debeat hæc operatio. Sub hâc rerum conditione unica patet medendi via; cystidis nempè extirpatio, periculosâ sectione celebratâ; vel ejus consumptio cathæreticorum præsidio, inter quam tantis cruciatibus torquentur ægri, ut nonnulli in furorem rapiantur. Hinc patet utriusque methodi exitum in ancipiti versari; cur fit ut anxii hæreant solertiores, vel curæ pallia tivæinhærere malint.

Cùm *hydrocele spuria* cujuscumque hydropis symptoma audiat; haud diversam medelam internam, ac morbus primarius sibi vindicat. Proficuè etiam

etiam adhibentur topica resolventia & roborantia; fotus nempè è vino aromatico, spiritu vini, aquâ calcis, lixivio cineris sarmentorum, absinthii, &c. parati; necnon cataplasmata, è vino, eupatorio AVICENNÆ, agrimoniâ, &c. confecta. Pluris habetur sal marinum, priùs decrepitationi commissum, sacculo linteo reconditum; quod ubi quamdam humiditatem contraxit, renovari debet. In tantam quandóque assurgit molem scrotum, non secùs ac *penis œdematosus*, ut ad scarificationes sit deveniendum, quorum ope brevi subsidet pars affecta: sed hanc operationem nonnunquàm excipit gangræna, quæ spiritûs vini camphorati fotu tepido præcaveri vel fugari solet. Summas etiam laudes sub hoc infortunio meretur cataplasma è cortice peruviano paratum, jam multiplici experientiâ comprobatum. Setaceum postremò per cutem in parte decliviori trajectum, hunc infarctum œdematosum tutiùs exhaurire potest; hinc minime mirum si scarificationibus periculosis, apud solertiores, anteponantur.

MORBI GENITALIUM.

(10.) *Pneumatocele*, nostratibus (*hernie venteuse*), est tumor flatulentus alterutrius scroti lateris. Adultos raró invadit hic affectus, infantibus familiarissimus. Peculiari pelluciditate ab hydrocele distinguitur: hæc præterea tardè progreditur; illa verò celerrimum incrementum sumit. Periculo planè vacat pneumatocele, & facilè utplurimùm curatur remediis discutientibus & resolventibus; fotubus nempè ex aristolochiâ, menthâ, salviâ, floribus chamæmeli, sambuci & vino paratis; vel cataplasmatibus è farinâ cumini, secalinâ, &c. confectis; quibus addere licet aquam calcis, stercus vaccinum, aliaque consimilia pro curantium lubitu eligenda. Si verò hisce præsidiis obsurdescat tumor ad paracentesim devenire expedit: sed ut verum fatear, hâc operatione chirurgicâ rarissimè opus est.

(11.) *Varicocele* vasis spermaticis insidet, & sub conspectu tumoris, variis prominentiis varicosis, racematim quasi congestis, exasperati se præbet; qui per prædictorum vasculorum tractum propagatur; adeò ut haud exigua ejus pars in abdominis cavo sæpiùs delitescat; sub quo statu levis sanè emergit curationis spes. Doloribus plerúmque stipatur varicocele; nec raró ad cancrum vergit; præsertim si præposterâ curatione impugnetur. Ad hanc morbi speciem proclives censentur qui omnem abdicant venerem: à quâvis etiam contusione contrahitur: sed sæpiùs à lue venereâ, scorbuto, aliâve sanguinis labe prosapiam ducit. Quod ad medelam attinet, omnem implent paginam diluentia, temperantia & aperientia blandiora: quibus præmissis ad asellos & martialia devenire licet. Quid valeant nasturtium, cochlearia, mercurialia, &c. sub viru scorbutico, vel venereo, nemo non intelligit. Sunt prætereà qui partem affectam aquâ frigidâ fovere solent: alii fotus & cataplasmata adstringentia admoveri curant: sed futilia plerúmque sunt hæc omnia interna vel externa remedia; adeò ut curationis spes versetur in solâ tumoris, & ipsiusmet testis amputatione: quæ tamen operatio raró succedit; imò & exitialis evadit, si tumor partim in abdomine occultetur: sub quibus angustiis ab omni curatione

Morbi genitalium.

abſtinere conſultius videtur. Affinem morbum concitat *ſemen retentum*; quo turgent canales deferentes, non ſecùs ac veſiculæ ſeminares; è quâ labe varii ſæpiùs prodeunt morbi; imò & epilepſia lethalis: nonnullos poſt petulantiorem veneris uſum, caſtimoniæ addictos, hoc fatum ſubiiſſe experientiâ conſtat.

(12.) Supereſt ut ad finem properantes, de *Sarcocele* breviter agamus. Hoc nomen ſortitur hæc protuberantia skirrhoſa, non ſolùm teſtibus, ſed etiam eorum vaſis & involucris incumbens. Non ſecùs ac varicocele, ab ictu, lapſu ab alto, aliâve contuſione ortum mutuatur hic affectus; qui aliàs luis venereæ, ſcorbuti, &c. particeps cenſetur. Pluriès ab imperitis vel ſciolis Chirurgis pro herniâ habetur, maximo ſanè ægrotantium damno; cum ſcilicèt variis tentaminibus, in herniâ adhiberi ſolitis, proritetur & exacerbetur morbus. Ægrè etiam nonnunquàm diſtinguitur ab hydrocele; ſed à benè perſpecto tumoris ambitu eruitur utriuſque morbi diſcrimen; ut de fluctuatione quæ ad ſolam hydrocelem pertinet, nil addam. Indolens plerúmque eſt ſarcoceles exordium: ſed ratione incrementi, tardè ſanè progredientis, moleſta evadit; imò & cancri naturam nonnunquàm induit hæc intumeſcentia, quæ ſub primis incunabulis opportunè impugnari valet; aliàs verò planè indomabilis cenſetur.

Ut nil omittatur eorum quæ *curæ* profutura videntur; præmiſſis generalibus; nimirùm venæ ſectione, catharticis diluentibus & balneis: aperientium, ſudorificorum, incidentium, aliorumve remediorum ſcrophulis dicatorum, vires explorare licet. Extùs admoventur reſolventia, emplaſtrum nempè ſaponaceum, de cicutâ, de ranis cum mercurio, inunctiones mercuriales, &c. Sed nil plerúmque conferunt hæc præſidia, nec major ſpes affulget ab extirpatione; cùm feralem ſæpiùs habeat exitum; præſertim ſi de ſervando teſte incolumi cogitetur; quod nuſquàm perfici poteſt citrà moleſtiſſimam diſſectionem, quæ graviora acccerſit ſymptomata; convulſiones nempè lethales, & præcipuè hanc ſpeciem, quæ apud Authores tetanos audit; uti pluriès obſervaſſe memini. Nec minùs reformidanda tumoris abſumptio ab admotis cathæreticis; cùm inter horum actionem tantis cruciatibus torqueantur ægri, ut hiſce ferendis planè impares, ad æthereas ſedes convolent.

MORBI ANI.

(1.) PRÆCIPUUM ſanè in hâcce claſſe locum merentur *Hæmorrhoïdes*, quæ in venis cognominibus, è meſentericis, vel hypogaſtricis oriundis, tàm internis, quàm externis ſedem habent. Hæmorrhoïdes *tumidæ*, de quibus in præſentiarum, hæc audiunt tubercula varicoſa, nunc ſolitaria, nunc ſtipato agmine anum obſidentia, cum minori vel majori doloris gradu; ac nonnunquàm inter alvum adſtrictam furentia. Oculis viſenda ſe præbent externa: in propatulum etiam quandóque veniunt, dùm egeritur, interna; vel ope explorantis digiti in anum adacti innoteſcunt. Hæmorrhoïdes nunc molles & rugoſæ, ac cryſtarum inſtar propendentes ſe ſiſtunt; aliàs tumentes, lividæ & nigricantes conſpiciuntur. Diverſa eſt earum moles; nunc enim piſi magnitudinem vix ſuperant; aliàs ovi gallinacei amplitudinem nonnunquàm aſſequuntur. Quaſi herpetis participes, pruritu moleſtæ ſæpiùs evadunt; ſed infidum eſt illud *ſignum*, eò quòd, uti jam inculcavimus, aſcarides etiam reſpiciat. Hæmorrhoïdum dolor pulſans, gravativus, lancinans, &c. ità ſæpiùs exacerbatur, ut vix affari poſſit. Familiares cenſentur hæmorrhoïdes melancholicis; his præſertim qui crebras hæmorrhagias ſub juvenili ætate patiebantur: has *promovent* liberalior cupediarum, vel liquorum ardentium uſus, equitatio diuturna, vita deſes & umbratilis, balnea calida, graviditas, partus difficilis, alvus adſtricta, aloëtica; ſolitorum fluxuum ſanguineorum ſuppreſſio, dyſenteria & teneſmus, &c.

Ne minimum quidem incommodum pariunt hæmorrhoïdes pannuceæ, quæ utplurimùm ab inſciis geſtantur. Parùm præterea *moleſtæ evadunt tumidæ;* dummodò certis cancellis contineantur: ſed acerbiſſimos inferunt cruciatus phlogoſi correptæ, tantamque tyrannidem quandóque exercent, ut febrem vehementiorem, affectum iliacum, delirium, convulſiones, apoplexiam, &c. accerſant; quibus truculentioribus ſymptomatibus ægrum in vitæ diſcrimen trahi, vel rudibus & inexpertis obvium fit. Alia ab hâcce inflammatione impendent *infortunia*, nempè purulentia; quæ ſæpiſſimè in fiſtulam pertinaciſſimam faceſſit; vel infarctus skirrhoſus, qui haud raro cancri naturam induit; ut de gangrænâ ſub hiſce circumſtantiis ſemper imminente nil addam. Pro comperto habemus, *anatomicâ autopſiâ* edocti, hæmorrhoïdum, vel externarum, phlogoſim & gangrænam in inteſtina, meſenterium, aliave abdominis viſcera ſæpiſſimè propagari: quid tùm de eventu ſtatui poteſt, nemo non intelligit.

Ubi phlogoſi tentantur hæmorrhoïdes, vel plus æquo ſæviunt, repetitis venæ ſectionibus auſpicanda eſt *curatio*. Nonnunquàm profuit in re urgentiſſimâ, ſanguinem mittere ad animi deliquium. Opportunè præſcribuntur axantia blandiora; oleum nempè amygdalarum dulcium, dilutum caſ-

Morbi ani.

ſiæ, &c. Intereà largâ manu propinari debent diluentia, demulcentia & temperantia, videlicèt ſerum lactis, aqua pulli, emulſiones, juſcula refrigerantia cum cancris fluviatilibus, carne vitulinâ, &c. quibus præmiſſis, & ſedatis ſymptomatibus, aperientia imò & incidentia in uſum vocare licet; nimirùm martialia, æthiopem mineralem, &c. Sed cautè diù & refractâ doſi exhiberi debent prædicta remedia. Sulphuris uſus, tùm internus, tùm externus, plures ſub hoc caſu fauſto beavit eventu. Furentibus doloribus inducias ſanè impetrant narcotica interna; ſed ſummam noxam inferre queunt: quod ſanè minime fugit ſolertiores clinicos, qui cum hiſce medicaminibus cautè mercari ſolent. Hæc de remediis internis dicta ſufficiant; ad altera, in quorum congruâ adminiſtratione præcipuum verſatur curationis momentum, devenimus.

Præſentaneam ſæpiùs opem fert aquæ tepidæ, vel decocti verbaſci; alteriuſve herbæ emollientis *vapor.* Eumdem effectum præſtant *fotus* è lacte, decocto althææ, caricarum pinguium, &c. parati; qui inſuper injectionum materiam ſuppeditant. A nonnullis, penès quos ſit fides, deprædicatur ſuffitus è pulvere ſcrophulariæ concitatus. Opportunè prætereà admoventur *cataplaſmata* emollientia, nimirùm è micâ panis, è pulpâ pomorum, aliiſque conſimilibus confecta; quæ excipere ſolent reſolventia è floribus chamæmeli, ſambuci, &c. deprompta. Nullum fortè euporiſtum præſtantius excogitari poteſt vino tepido, quo crebrò foveri debet pars affecta. Suas laudes merentur linimenta demulcentia & anodyna, extùs impoſita, vel in anum immiſſa; qualia ſunt oleum ovorum, vel lini, cremor vel butyrum lactis, unguentum populeum, nutritum, aliaque id ſortis; quibus pro re natâ immiſceri queunt camphora, ſal ſaturni, vel ipſummet opium. Summis laudibus extollitur aqua golardiana, vel pomatum ſaturni. Sed inter præſtantiora reſolventia & anodyna primatum ſanè ducit unguentum Neapolitanum, quod omnium aliorum *topicorum* vices explere, multiplici experientiâ edocti, aſſerere minime dubitamus. Aliud etiam exquiſitiſſimum topicum præbet malum citreum ſub cineribus coctum, adversùs hæmorrhoïdes tumentes & dolentes; ejus nempè ſucco tepido pluriès per diem irrigatur pars affecta: moleſtiſſimum ſanè eſt illud remedium; ſed majori ſanè efficaciâ pollet. Nec deſunt alia topica à quibuſdam celebrata; oleum nempè buxi, folia nicotianæ viridia & contuſa, &c.

Ubi verò hæc omnia adminicula, tùm interna, tùm externa, morbi pertinaciam ſuperare nequeunt; ad aliam methodum ſe conferre expedit; quæ in prædictorum tuberculorum depletione verſatur. In hunc finem *admoventur hirudines*, quarum ſuctu brevi marceſcunt hæmorrhoïdes, & hinc compeſcuntur dolores. Sunt qui hoc opus celeriùs abſolvere velint ope *phlebotomi*, ut ab inflicto vulnere ſanguis ſtagnans illicò exitum ſibi paret: quænam ſit præſtantior methodus, ſolertioribus examinandum relinquimus. Alia eſt, fortè tutior, medendi via; nimirùm *extirpatio*, quæ facillimè ſanè quidem abſolvitur, & fauſtè quotidiè celebratur adversùs hæmorrhoïdes numeroſiores; dummodò tamen una aut altera ad ſentinam

hæmorrhoïdalem servetur; aliàs haud leve periculum ægris impenderet. Maximi postremò est momenti inter curandas hæmorrhoïdes tumentes, quæcumque adhibeatur methodus, ut alvus servetur libera, tàm diætæ refrigerantis auxilio, quàm laxantium & enematum blandiorum ope: hâc enim posthabitâ cautelâ, futilem sæpiùs operam ludunt cætera præsidia.

Morbi ani.

(2.) *Profluvium hæmorrhoïdale*, ut inchoatum ordinem prosequamur, sub quo venæ cognomines sanguinem sincerum eructant, salubre censeri debet, & nonnullis viris æquè necessarium, ac feminis menses, si periodicè recurrat, certisque cancellis contineatur, faciléque à quovis fluore cruento distinguatur: sed parcum & indesinenti fluxu stillans, pro dysenteriâ scorbuticâ nonnunquàm habetur: sanguis tamen dysentericus semper dilutus, vel materiebus mucosis intimè mixtus se præbet, ac nusquàm nisi inter egerendum excernitur; dùm cruor hæmorrhoïdalis sincerus antè vel post scybala ejicitur. Fluxum etiam hepaticum nonnunquàm mentitur profluvium hæmorrhoïdale; sed solus dejectionum conspectus ab errore vindicat; ut de cæteris signis, de quibus alibi, nil addam. *Immodicum* censetur profluvium hæmorrhoïdale, si plus æquo proteletur, crebriúsque quàm par est recurrat; vel demùm si sanguis pleno gurgite erumpat: nonnunquàm enim ad viginti vel triginta dies prorogatur; aliàs bis, ter, quaterve per mensem se sistit: vel majus fit sanguinis dispendium singulis diebus; ejus copiâ ad libram unam vel alteram nonnunquàm accedente: de quodam libras duas sanguinis per sex hebdomades dejiciente mentionem subjecit MONTANUS. Fluxum immodicum *prænuntiant* dolores gravativi in dorso vel circà pelvim, tormina, æstus internus, febris, vertigines, crurum torpor, &c. Hunc excipiunt vires prostratæ, fœdus faciei pallor, cachexia, &c. Hæmorrhoïdibus fluentibus obnoxii sunt temperie sanguineâ vel melancholicâ præditi, lautè victitantes, vitam inertem vel otiosam ducentes; has *promovent* alvus plus æquo adstricta, equitatio diuturna, &c. Hæc morbosa corporis dispositio sæpiùs à parentibus in prolem transmittitur; nec desunt infantes septem vel octo annorum qui hunc fluxum ad ultimam rerum lineam protrahendum jam patiuntur; qui aliàs juvenibus parcit.

Salubrem esse *fluxum hæmorrhoïdalem* certis terminis coërcitum, jam suprà notavimus: imò & nonnunquàm nil sanitati demere videtur hoc immane profluvium, quod ad uncias duas vel tres, quotiès alvus exoneratur, sine noxâ in nonnullis accedit. Imò & prostat historia cujusdam qui per quatuor annos libram circiter unam, singulis diebus, secundâ valetudine dejiciebat. Scitur insuper nonnullas occurrere mulieres, quæ brevi temporis spatio viginti circiter libras sanguinis per hasce vias amiserunt, incolumi sanitate: sed hæc à publico rerum ordine aliena, vel rarissima, censeri debent. *Periculo* enim minime vacat fluxus hæmorrhoïdalis, tùm copiâ, tùm diuturnitate immodicus; cùm sæpissimè vires exhauriat, febrem lentam accersat, tabem vel phthisim pulmonarem minetur. Ab eâdem causâ etiam suboriuntur cachexia & hydrops; non secùs ac hepatis,

aliorumve viſcerum abdominalium infarctus ſkirrhoſus, aut altera vitia organica quæ exhibent *cadaverum ſectiones.*

Aliarum hæmorrhagiarum inſtar *curatur fluxus hæmorrhoïdalis nimius;* mittitur nempè ſanguis è brachio : in uſum vocantur refrigerantia & temperantia; ptiſanæ ſcilicèt nitroſæ, lac vel ſerum lactis, emulſiones, cremores hordei, oryzæ, &c. A nonnullis, Veterum opinione fortè ductis, ſummè deprædicatur pimpinella : ſed cæteris præſidiis præſtare videntur aquæ minerales acidulæ, vel martiales; variæque ferri præparationes; quæ ſcilicèt cuncta permeando obſtructiones reſerant; adeò ut ſanguis ex inferioribus redux ſolitum alveum faciliùs petat. Haud niſi re urgentiſſimâ adhiberi debent adſtringentia validiora, uti ſanguis draconis, alumen, eſſentia Rabel, &c. Sed citrà periculum uſurpari queunt ptiſana è conſolidâ majore; ſuccus urticæ, tinctura roſarum, catechu, &c.; angue pejus fugienda cathartica ſtimulantia & acriora; ſed opportunè præſcribuntur rheum, caſſia & tamarindi. Conferunt inter paregorica crocus orientalis, camphora; & liquor anodynus mineralis; nec vetantur cæteris conſentientibus, urgentibus doloribus, diacodium, tinctura anodyna, aliave narcotica; ſed cum cautelâ præſcribi debent, ne, uti ſolent, foveant hæmorrhagiam. Suum etiam ſymbolum conferre valent externa; immerſio nempè manuum in aquam tepidam, frictus in artubus ſuperioribus celebrati, vincula in brachia injecta, &c.; haud niſi ſummâ cautelâ extùs admovere licet plantaginem, burſam paſtoris, biſtortam & malicorium ſub decocti formâ; bolum armenam, ſanguinem draconis, ſarcocollam, aliave adſtringentia; quæ nuſquàm, niſi præſenti vitæ diſcrimine, ab artis proceribus uſurpantur. Nonnullis demùm optimè ceſſit ſpongia ſpiritu vini, vel aceto calido imbuta, & ano admota.

(3.) Ex eo quòd *fluxus hæmorrhoïdalis* periodicus & ſolitus ſit ſalubris; ſequitur periculoſæ eſſe aleæ *ſuppreſſionem* : imminet enim infarctus venæ portæ; è quo emergit hepatis, aliorumque viſcerum, quibus proſpiciunt prædicti vaſis propagines, labes varia, quam patefaciunt *ſecta cadavera*, ex quibus deprehenduntur phlogoſis, purulentia, infarctus & ſtaſes; omentum præſertim craſſum, denſum & tuberoſum, ubique cum peritonæo connatum, nonnunquàm in ſe revolutum, & quaſi cartilagineum; hepar, ventriculus & inteſtina inflammata; meſenterium infarctum vel purulentiâ conſpurcatum; pleura variis granulis exaſperata, non ſecùs ac peritonæum : pulmones pleuræ accreti, tuberculoſi, pure ſcatentes; hydrops demùm pectoris & abdominis, non ſecùs ac cerebri & medullæ ſpinalis. Ex eodem fonte prodeunt innumeri morbi, inter quos crebriùs occurrunt vertigines, apoplexia & paralyſis, aſthma & catarrhus ſuffocans, affectus hypochondriacus, anxietates, nephritis, mictus cruentus; cachexia, hydrops, arthritis, &c. hinc patet quàm ſit pertimeſcendum inhibitum illud conſuetum vel annoſum profluvium. Quod infortunium accerſunt incondita victûs ratio, terror, frigus ſubitò contractum, præpoſterus adſtringentium uſus, intempeſtivæ venæ ſectiones, &c. è qui-

bus causis evidentibus orta suppressio ægros in majus vitæ discrimen trahit. Minùs verò ominosa censetur, si à peculiari humorum vel organorum constitutione pendeat; quæ scilicèt haud reluctante naturâ, accidit.

E præhabitis facilè intelligitur cur *curatio fluxûs* hæmorrhoïdalis perennis circà duntaxàt *suppressionis* infortunium versetur: cùm ab exsiccatâ hâc sentinâ, sanguis fœculentus excerni solitus, in vasa refluens omnium viscerum labem minetur; & hinc truculentiora promovere queat symptomata. Ideò nil non movendum ut revocetur, & in integrum restituatur coërcitus fluxus: quid valeat sub hoc rerum statu sanguinis missio è saphenâ nemo non novit. Pluris intereà habentur temperantia & aperientia; fumaria nempè, lingua cervina, cichorium, &c. suas laudes merentur amara; non secùs ac emmenagoga: conducunt demùm si nil obstet cathartica, ex aloe & colocynthide præsertim petita. Remediis internis nil proficientibus, in subsidium vocanda externa; inter quæ summis præconiis jure celebrantur hirudines podici admotæ: nonnullis prosunt cucurbitulæ: proficuè celebrantur frictus cum linteis asperis; ad huncce usum etiam inserviunt folia ficûs. Postremò opportunè injiciuntur enemata è colocynthide, aliisque acrioribus, parata: juvant suppositoria ex iisdem materiebus confecta; sed hæc omnia, ut verum fatear, incassùm usurpantur remedia, ni obsequiosa natura in suppetias veniat.

(4) Alterum laticem mucosum, subalbicantem vel flavescentem, haud rarò striis sanguineis remixtum eructant vasa hæmorrhoïdalia, quem *hæmorrhoïdes albas* nonnulli vocitant; qui juxtà aliàs *mucus* vel *sudor hæmorrhoïdalis* audit. Nonnunquàm cum hæmorrhoïdibus legitimis, quas fortè supplet, alternare videtur hic fluxus; adeò ut quemdam esse consensum inter utrumque profluvium inferre liceat; ni potiùs fluoris albi muliebris indolem sapiat. Ichorosam naturam redolent, vel puris specie fallunt hæ sordes mucosæ, quæ nunc è vasis internis; nunc ex externis transudant: fluidiores videntur quæ è venis externis prodeunt; internæ verò, ob moram quam trahunt in intestino recto, spissiores observantur. Leve quandóque incommodum parit hic affectus, qui aliàs pruritum molestissimum, exulcerationes, phlogosim vel ipsammet fistulam ani post se trahit. Hanc excretionem antecedunt affectus torminosi, vel quædam alvi perturbatio, flatulentia, anxietas abdominalis, & quædam spastica recti consmotio. Hunc concomitari solent quidam lumborum dolor gravativus, cum urinâ parciori & saturatiori, torpor animi, crurum debilitas, pedumque refrigeratio; dejectiones frequentes, & tenesmus, vermium excretio, &c. Insuper fiunt in quibusdam fissuræ & rhagades in ano, quas nonnunquam excipiunt ulcus & fistula, vel infarctus recti skirrhosus cùm excrescentiis carnosis, haud rarò extrà anum propendentibus: hæc exhibent eviscerata cadavera. Aliàs efflorescunt pustulæ miliares, serpiginis instar, summè pruriginosæ, &c Per vices repetit, & hæmorrhoïdales periodos plerúmque servat hæc exsudatio; ad quam proni existimantur cachectici & melancholici, qui præcipuè legitimum fluxum experti sunt. Contrahitur

MORBI ANI.

à vitâ inerti & otiosâ, à lautioribus dapibus, à vino & venere, ab inconsulto aloëticorum usu, &c. Non secùs ac hæmorrhoïdum fluxus vulgatior, salubris nonnunquàm fit hic sudor hæmorrhoïdalis, qui diù sæpiùs protelatur; nec rarò usque ad ultimum fatum. Hæmorrhoïdum legitimarum, & fluoris albi instar, haud citrà periculum, posthabitis præmittendis, cohibetur: hic enim humor sanguini remixtus summam in viscera labem inferre, hydropem accersere, & arthriticos, nephriticosve insultus promovere potest.

Tutò tamen impugnari potest sudor hæmorrhoïdalis, dummodò ad benè perspectam & trutinatam morbi causam *curandi judicium* dirigatur. Proficua fore laxantia & cathartica mitiora, experientia testatur: sed de stimulantium & hydragogorum efficaciâ, à nonnullis celebratâ, dubitare licet. Egregiam opem præstat diuturnus diureticorum & diaphoreticorum usus; quorum scilicèt præsidio materia quæcumque morbosa per renes vel cutis spiracula è vasis sanguineis excutitur: nec minùs conferunt depurantia, quæ humorum dyscrasiam emendare queunt: utrorumque munia præstare videntur aquæ minerales, tùm frigidæ, tùm thermales. His præmissis ad martialia & tonica, diù & refractâ dosi exhibita, devenire licet; nec omittenda, per totum curationis curriculum, diluentia & lubricantia è diætetico fonte petita. Suam etiam opem conferunt enemata emollientia & demulcentia; linimenta ex oleo ovorum, butyro, &c. parata; injectiones vel lotiones è decocto althææ, verbasci, aliorumve affinium concinnatæ. Sunt postremò qui inusto circà vicinia cauterio hanc exsudationem exhaurire tentant; sed hanc sentinam molestiùs ferre solent ægri quàm ipsummet morbum; hinc paucis arridet hæc medendi methodus.

(5.) *Tubercula anum infestantia* pro peculiari quam referunt facie, vel curantium lubitu diversa sortiuntur nomina: ex hoc fonte prodeunt *verrucæ, mariscæ, condylomata, ficus, &c.* Sed notare expedit quòd hæc cujusvis sortis tubercula sæpiùs mentiantur hæmorrhoïdes rugosæ, quibus sæpissimè decipiuntur incauti vel imperiti. Nullo plerúmque dolore stipantur hæ sarcoses; sed quandóque phlogosi corripiuntur; quæ molestissimæ evadunt; imò & cancri speciem referunt. Non solùm extùs protuberant hæc tubercula callosa; sed haud rarò intrà rectum reconduntur, atque hunc tubum tanto agmine obsident, ut liberum fæcum exitum præpediant, ut docent *cadavera.* Ad has exiguas prominentias proni videntur melancholici & scorbutici, quæ aliàs inter luis venereæ symptomata recensentur. Mariscæ numerosissimæ podicem cynædorum infestant; è nefando scilicèt & præpostero concubitu. Insuper hæc cujusvis sortis tubercula sæpiùs concomitantur rhagades, quæ simili causæ adscribi solent.

Parùm prosunt unguenta exsiccantia adversùs prædictas sarcoses adhiberi solita. Nec magis conducit linimentum ex aceto & cinere sarmentorum confectum; etsi à pluribus decantatur. Solâ sanè *extirpatione* domantur hæc tubercula. Hæc est clava herculea, quâ averruncari patiuntur; ad quod opus adhibentur ferrum & ligatura, dummodò in apricum veniat

MORBI ANI.

niat morbus : haud desunt qui hunc cathæreticis aggredi velint, sed hic curandi ritus longior & molestior jure censetur. Parùm tamen aut nil proficiunt prædicta auxilia, ni debitâ remediorum internorum administratione sanguinis & humorum dyscrasiæ prospiciatur. Nec alia patet curandi via ergà tubercula intrà tubum intestinalem recondita, quæ haud citrà periculum cathæreticis, viciniora exquisitissimo sensu prædita lacessentibus impugnari queunt, nec ferro ob situm abscindi patiuntur : ita enim sæpiùs occultantur, ut explorantes digitos fugiant ; nedùm in conspectum veniant, adeò ut meris duntaxàt conjecturis hæc sæpiùs assequi licet.

(6.) A prægressis phlogosi & purulentiâ *ani* emergere *fistulam* nemo nescit. Haud omnes tamen podicis abscessus in fistulam facessunt, cùm aliorum instar nonnunquàm curentur : præsertim si brevi erumpant, dolore & febre stipentur, ac veniant in propatulum : sed ubi tardè & tacitè progrediuntur, dolore scilicèt obscuro, adeò ut materia purulenta, diutiùs quàm par est inibi moram trahens foveas & cuniculos sibi cudat, haud declinatur fistula : imò & usus invaluit apud Chirurgos ut hoc nomine insigniatur abscessus hujusce notæ nondùm apertus, ob labem quam jam vicinioribus partibus intulit, qui scilicèt solitam curationem respuit ; eò quòd tortuosorum sinuum fundum attingere nusquàm liceat : cur fit ut tabum inibi aggestum, ob defectum declivitatis, solitis injectionibus everri minime patiatur, & altiùs sensim penetret. Notare expedit fistulam ani à genuinâ vel legitimâ phlegmone prosapiam ducentem, profundiores cuniculos dextrâ, lævâque excavare, & majus hinc curantibus facessere negotium. Quæ verò ab hæmorrhoïdibus inflammatis oritur intrà intestini recti tunicas utplurimùm coërcetur, & faciliùs evinci solet.

Fistulæ ani recentis *curatio* simplicioribus plerúmque peragitur, vel spontaneo naturæ molimine absolvitur ; nec desunt exempla hujusce fausti exitûs : sed chronica, profunda, & callosa omnibus remediis obsurdescit, solâque *sectione* domatur ; dummodò tamen minime foveatur à carie vertebrarum lumbarium, imò & dorsalium ; uti patet ex autopsiâ anatomicâ. Cæterùm ulcus ani fistulosum luis venereæ particeps specificis nonnunquàm cedit ; quibus si reluctetur, ejus cura chirurgica facilior evadit. Fistulæ annosæ, non secùs ac ulcera, sentinam nonnunquàm salubrem præbent, quam citrà ingens periculum nusquàm exhaurire licet. Plures enim occurrunt senes, qui illius præsidio vegetâ fruuntur sanitate, quâ deficiente res est periculosæ aleæ ; imò & mors præ foribus imminet ; uti observavi paucis ab hinc annis in homine quinquaginta annos circiter nato ; cujus fistula vetus, ad quam secandam sese accingebant Chirurgi, subitò exaruit, & ostium ità ferruminatum fuit, ut vix perciperetur cicatrix : intereà ità benè se habebat æger per duos aut tres menses ab illo, uti autumabat, felici eventu superstes, ut de medicaminibus prophylacticis parùm curaret : inter quam securitatem vires subitò deficiunt, & quasi fulmine perculsus repentinâ morte abripitur, cujus sectum cadaver colluviem serosam, tàm in cerebro, quàm in medullâ spinali patefecit.

Morbi ani.

(7.) Supereſt ut de *ani procidentiâ* (*chûte de boyau*) breviter dicamus. Prolapſum inteſtinum quandóque ſponte retrocedit; ſed ſecùs evenit ſi ad certam longitudinem propendeat. Hæc enim procidentia à geminato tubo producta ad quinque vel ſex pollices ſæpiùs accedit; raro ulteriùs, ad unum ſcilicèt vel alterum pedem gallicum, & ultrà, ut nonnulli tradunt, elongatur. Huic morbo obnoxios eſſe infantes haud fugit mulierculas: ſed hunc accerſunt in quâvis ætate teneſmus & diarrhœa; non ſecùs ac alvus plus æquo adſtricta, clamores, ac inter mingendum, egerendum vel parturiendum molimina. Promovetur inſuper ab hæmorrhoïdibus, aſcaridibus, calculo veſicæ, prægreſsâ lithotomiâ, &c. Hiſce cauſis innixus ani prolapſus in priſtinum ſitum facilè reſtituitur; ſed ſi partium atoniam, vel paralyſim agnoſcat, in ſenio confectis, vel dyſenteriâ chronicâ laborantibus, nullam fermè curam admittit. Notare expedit inteſtini partem à ſitu dimotam humorum decubitu nonnunquàm intumeſcere, & non raro in skirrhum vergere; cur fit ut in priſtinum ſitum ægrè reſtituatur. Inflammatione etiam & gangtænâ in quibuſdam corripitur propendens inteſtinum; ſub quo ſtatu haud cunctanter amputari debet pars affecta; quod facillimè & citrà magnum diſcrimen abſolvitur. Expeditè tamen in nonnullis reponitur inteſtinum foràs prolapſum; ſed illud in nativâ ſede cohibere, hoc opus, hic labor eſt: parantur in hunc ſcopum fotus adſtringentes cum catechu, acaciâ, gallâ, cortice granatorum, &c. coctis in vino auſtero, vel aquâ aluminosâ, quibus imbuuntur lintea & ſpongiæ, podici admovenda, congruâque faſcinatione coërcenda. Futilia ſunt adſtringentia interna, quæ aliàs alvum comprimendo, vel egerendi conatus ingraveſcendo, noxam inferre queunt. De *rhagadibus* ani nil addimus, cùm haud aliam expoſtulent medelam ac fiſſuræ genitalium, de quibus ſuprà.

MORBI ARTUUM.

Dolores extremorum, qui claudicationem poſt ſe trahunt, arthriticos nempè, rheumaticos, venereos, ſcorbuticos, &c. de quibus alibi, conſultò prætermittimus: nec tremori, convulſionibus & paralyſi, cerebri morborum ordinem ſubeuntibus inhærebimus. Luxationes, fracturas, &c. ad morbos oſſium ablegamus: ſimilique ratione tumores ſcrophuloſos, ganglia, elephantiaſim, &c. prætereunda cenſemus. De morbo coxari infantes præcipuè reſpiciente, ſuo loco. Haud deſunt tamen quamplures affectus hoc capitulo comprehendendi; nimirùm *perennis artuum contractio*, eorumdem peculiaris *atrophia*, *tumor œdematoſus*, leucophlegmatiæ minime particeps; *tumores albi*, oſſium connexionibus inſidentes, *paronychia*, *perniones*; hæ crurum puſtulæ quæ *roſeolæ ſaltantes* vocitantur,

clavi pedum, *dolor ischiadicus*, *crurum stupor spasmodicus*, *infortunia à venæ sectione*; *extremorum distorsio*, ac demùm *pedum fœtor* : de quibus sigillatim, suo ordine, breviter differere consultiùs fore judicavimus.

Morbi artuum.

(1.) Per se patet *contractio artuum chronica*, quæ vulgò *contractura* audit; atque non à musculorum convulsione; sed ab horumce organorum peculiari exsiccatione, vel emaciatione, suam sortitur originem. Flexores & extensores musculi hoc morbo æquè corripiuntur; sed flectentes antagonistarum vim superant; adeò ut utrorumque artuum digiti semper incurvi & adunci se præbeant, nec latet anatomicos hujusce phænomeni ratio. Hunc affectum cuivis obvium promovere solent spasmodici insultus crebriùs recurrentes, paralysis annosa, dolores chronici, rheumatici vel arthritici, ambustiones & vulnera, venenati halitus è fodinis, specubus, aliisve locis subterraneis erumpentes, diathesis scorbutica, colica spasmodica, &c. Facilè evincitur hic morbus incipiens; sed planè immedicabilis censetur adultus vel inveteratus. Itaque præmissis generalibus, propinantur diluentia & demulcentia, inter quæ primum locum obtinent lacticinia; dein prosunt diaphoretica blandiora; suas laudes etiam merentur depurantia & antiscorbutica; sed hisce omnibus palmam præripiunt, experientiâ teste, aquæ minerales, quæ, intimiores vasorum contractorum recessus adeundo, liberum sanguinis circulum restituunt, fibrisque corrugatis flexilitatem conciliant.

Præcipuus tamen *curationis* cardo, primarii morbi habitâ ratione, in opportuno emollientium externorùm usu versatur. Varia in hunc scopum parantur linimenta, ex oleo lumbricorum, chamæmeli vel laurino, ex axungiâ humanâ, gallinæ, ursi, &c. ex unguento de althæâ, aliisque innumeris similis efficaciæ. Obvolvitur etiam pars affecta pelle calidâ vervecis, vituli, alteriusve pecudis recèns mactati, vel immittitur in imum ventrem bovis vitali calore haud defraudati. Insuper proficuè immergitur membrum contractum in decoctum emolliens, sanguinem cujuscumque animalis tepidum, jusculum omasorum, lac excalefactum, &c. sed nil fortè efficacius reperitur quàm irrigatio ab alto ex aquis Plumberianis, Granensibus, Montis Aurei, Borbonienfibus Anselmiensibus, Diniensibus, cæterisque thermalibus, quæ etiam vapores & balnea efficacissima præbent. Nonnulli lutum aquarum Amandinarum, aliarumque mineralium, tùm nativarum, tùm artificialium deprædicant. Præclara munia obeunt aqua Golardiana, & pomatum saturni. Maximi demùm est momenti inter prædictorum topicorum usum, ut pars contracta sensim porrigatur, vel cautè moveatur, ac contrà frigus externum probè muniatur.

(2.) *Atrophia* vel *aridura artuum* è peculiari nervorum, vel medullæ spinalis vitio, post obitum duntaxàt detegendo, plerùmque pendet; quæ aliàs à causâ evidente promovetur; à tumore scilicèt premente nervos extrà cerebri & medullæ thecam sitos, partem affectam irradiantes; à luxatione eumdem effectum exerente, &c. Sensu & motu sæpiùs orbatur pars macie confecta; è quâ etiam haud raró erumpunt phlyctænæ quæ

Morbi artuum.

imminentem gangrænam denuntiant. Si causæ internæ innitatur hic affectus, omnem plerúmque curantium industriam superat; sed domari patitur, si evidentem agnoscat causam, quam scilicèt impugnare licet. Nec vetantur tamen sub primo casu tentamina, quæ nonnunquàm, ancillante fortunâ, faustum habent exitum. Itaque præmissis generalibus, si opus sit, in usum trahuntur diluentia & demulcentia, temperantia & aperientia mitiora: explorari etiam solent diaphoretica nonnunquàm proficua. Quibus incassùm adhibitis ad aquas minerales frigidas vel thermales, pro re natâ seligendas devenire expedit, quæ scilicèt cætera remedia interna cujuscumque sortis longè antecellunt. Nec inutilem opem præstant emollientia externa, balnea scilicèt è jusculo omasorum, è decocto malvæ, althææ, verbasci, alteriusque herbæ emollientis, parata; inunctiones cum oleo lumbricorum vel chamæmeli, cum unguento rosaceo, de althæâ, &c. celebratæ: sed cæteris præstare videntur irrigationes ab alto ex aquis thermalibus nativis vel artificialibus. Parùm postremò proficiunt cucurbitulæ siccæ, quæ sub hâc rerum conditione à nonnullis proponuntur.

(3.) *Tumor crurum œdematosus*, qui rariùs brachia etiam invadit; haud semper à cachexiâ & hydrope pendet: nemo enim nescit huic obnoxios esse prægnantes, nonnullos asthmaticos, &c. Promovetur prætereà à mensium vel hæmorrhoïdum suppressione; non secùs ac à quâvis hæmorrhagiâ immodicâ, ab erysipelate, à vinculis, vel ipsismet periscelidibus plus æquo constrictis, aliâve quâcumque causâ venas comprimente. Diutiùs quàm par est etiam stando, ambulando & equitando contrahitur hoc crurum œdema; quod denique accersunt morbi chronici, sub quibus tamen pro hydropis prænuntio haberi solet. Manè evanescit recens & levis hic affectus, qui aliàs nullum incommodum parit: sed gravis & diuturnus torporem artubus infligit; horumque motum nonnunquàm præpedit. Ubi in immensum crescit hic infarctus; tegumenta haud ampliùs obsequiosa dilacerantur, variisque rimis hiant, è quibus proficuè nonnunquàm stillat serum: sub quo eventu brevi detumescit pars; sed tùm cave gangrænam: quod infortunium minantur dolores profundiores & acutissimi. Facilè evincitur crurum infarctus œdematosus, si à causâ externâ & fugaci, à virium defectu vel recenti humorum labe prosapiam ducat: ubi verò ab intempestivè sópitâ febre quartanâ sobolescit, solo febris reditu profligatur. Sed omnibus remediis obsurdescit, si à quodam morbo chronico immedicabili foveatur.

Non secùs ac cachexia & hydrops, habitâ tamen ratione causæ, pertractari solet œdema crurum; hinc crambem repetitam minime apponemus: sed sæpiùs solis *remediis externis* peragitur, vel absolvitur hæc medela, ni spontaneis naturæ viribus committatur. Inter topica egregiam opem ferunt fotus è decocto eupatorii, tanaceti, florum sambuci & baccarum juniperi; ex aquâ calcis & lixivio cinerum sarmentorum; ex aquâ aluminosâ, vel fabricæ ferrariæ, &c. parati. Nonnullis prodest vapor spiritûs vini deflagrantis: aliis confert cataplasma è fimo columbino,

ſale & aceto conflatum. Suas etiam laudes merentur folia ebuli cum ſpiritu vini contuſa & cataplaſmatis inſtar admota. Pars inſuper affecta proficuè immergitur in cineres calidos : haud improbantur lateres calefacti plantis pedum impoſiti : opportunè quandóque celebrantur frictus cum linteis calidis ; ſed cavendum ne efflorefcentiam eryſipelaceam accerſant. Haud inutilem poſtremò opem ludunt ergà morbum levem & recentem tibialia è pelle caninâ confecta, vel faſciatio cautè injecta, quæ ſcilicèt cruribus ab omni infarctu liberis manè admota recurrentem intumeſcentiam præcavere queunt : ſed haud omnibus congruunt hæc repellentia ; nunquàm aliàs adhibenda extrà uſum diureticorum & hydragogorum, quæ devium ſerum ad renes vel ſentinam inteſtinalem amandare queunt : aliàs imminet penis, & ſcroti tumor œdematoſus, vel colluvies ſeroſa in pectoris & abdominis cavo, quod pluriès accidiſſe norunt practici. Nonnunquàm, ultimò, fauſtè ſuccedunt in caſu urgentiori ſcarificationes, quæ cæteróquin gangrænam inferre queunt.

(4.) In obſcuris latet *Tumoris albi* artus, ac præſertim genua & cubitos obſidentis genuina indoles. Virus ſcrophuloſum ſæpiùs redolet hæc protuberantia, etſi haud raró à contuſione, aliâve causâ externâ, paritur. Diverſa eſt ejus moles, quæ ſæpiùs ità in immenſum creſcit ut atrophiam partis inferioris accerſat. Sub exordio indolens, ſucceſſu temporis moleſtus evadit tumor albus ; imò & à ſævientibus doloribus ſæpiſſimè movetur febris lenta, quam brevi excipit maraſmus. Hæc tamen tumoris ſpecies mollis, & cuti concolor, nullo plerúmque æſtu, nec dolore ſtipatur ; adeò ut oſſium connexionem in pleriſque obvolvens, œdematis faciem præ ſe ferat, vel ejus naturam redoleat ; cur fit ut nonnulli pro quâdam hydropis ſpecie illam habuerint : ſed refragatur *ſectio anatomica*, quæ exhibet materiam quamdam gelatinoſam à ſynoviâ prognatam, ac fibrarum contextui impactam vel congeſtam, nunc in capſulas ligamentoſas, nunc extrà hæc involucra : ſarcoſes fungoſas diverſæ ſortis, vel glanduloſas concretiones, materiam quamdam adipoſam, vaſa lymphatica conſpicua cum hydatidibus, &c. E quibus perſpicuum manet tumorem album magis ad ſkirrhi, quàm ad œdematis naturam accedere ; vel potiùs neutrius eſſe participem.

E præhabitis jure colligitur *ſolutu difficillimam* eſſe *hanc tumoris ſpeciem*, præſertim ſi quicumque latex, uti ſæpiſſimè accidit, in capſularibus connexionum ligamentis ſtagnet. Prætereà ad purulentiam ſæpiſſimè vergunt tumores albi, atque à diſrupto abſceſſu ſuboritur fœdiſſimum ulcus fiſtuloſum, quod ſcilicèt ligamentorum putreſcentiam, vel oſſium cariem poſt ſe trahit, & laticem quemdam limpidum & albuginoſum, nil ab artuum ſynoviâ diſcrepantem, unà cum ichore fundit. Cur minime mirum ſi hâc exhauſtâ areſcant ligamenta, rigiditatem contrahant artus, & omni motu orbetur pars. Hic morbus contumaciſſimus, vel Medicorum & Chirurgorum artes eludere ſolitus, nonnunquàm tamen remediis, tùm externis, tùm internis obtemperat, dummodò illibata ſint oſſa & ligamenta, & in ſimplici humorum decubitu verſetur. Ubi verò altas egit radices, oleum & operam perdunt ad hanc curationem ſeſe accingentes.

Morbi Artuum.

Hinc intelligitur cur *internæ curæ* inhærentibus grave incumbat munus, cùm sæpiùs etiàm exhaustâ remediorum farragine, haud hilum proficiant; adeò ut ægri moræ impatientes, vel diuturniori curatione pertæsi omnibus remediis valedicere cogantur. Usitatiora, è catharticorum, diureticorum, aperientium & incidentium classibus depromuntur; quibus addere licet depurantia & sudorifica: ab hisce auxiliis, quantæcumque sint horum vires, nil promovetur, ni in subsidium veniant *topica*, quæ sanæ hîc efficaciora censeri debent: hæc audiunt roborantia & resolventia; fotus nempè aromatici spiritu vini tartarisato, aliove liquore ardente acuti, vel alumine & vitriolo imprægnati. Faustè etiàm in eumdem usum adhibentur acetum, bolus armena, myrrha, mastiche, &c. Nonnunquàm prodest sub primis morbi incunabulis compressio à congruâ fasciatione peracta. Conducunt eodem tempore frictus cum linteis calidis celebrati, suffitus à karabe vel olibano, irrigationes ab alto cum aquâ simplicissimâ, vel quâcumque minerali; nonnullis demùm profuit præceps aquæ lapsus moletrinarum, quem etiàm quosdam podagricos fausto beasse eventu per transennam notare expedit. Haud desunt ultimò qui inunctiones mercuriales in parte affectâ celebratas deprædicant, quas sanè quidem sub quibusdam circumstantiis proficuas esse; sed haud omnibus congruere, experientiâ constat.

Ubi verò incassùm hæc omnia cujusvis sortis adhibentur præsidia, ad aliam *methodum* merè nempè *Chirurgicam* se conferre expedit; quæ versatur circà sectionem, vel caustricorum administrationem, ut posteà notissimis adminiculis ad suppurationem cogatur patens tumor: sed peritum artificem expostulat uterque medendi ritus, ne scilicèt lædantur tendines & ligamenta; dein inflictum vulnus tralatitiâ arte pertractatur; topicis nempè digestivis, detergentibus & cathæreticis: inter unguenta, magis sub hisce circumstantiis comprobata, primum locum obtinent basilicum, ægyptiacum, &c. Laticem quemdam albuginosum, vel synoviæ artuum æmulum suppeditare prædictum ulcus jam suprà notavimus: hinc consultum videtur ut diutiùs protrahatur hæc curatio, ne intempestivâ ulceris ferruminatione, nondùm exhaustus morbi fomes inibi incarceretur, & æger recidivæ periculum incurrat; quo infortunio plures plecti neminem sanè praxi edoctum latet. Ad tumorem album proximè accedit *tumor flatulentus artuum*, genua præsertim obsidens, de quo Riverius & Zacutus Lusitanus. Mollis & fluctuans, ac cuti concolor observatur hæc prominentia, nonnunquàm pulsans & claudicationem sæpiùs post se trahens; adeò ut de quodam humore hùc collecto tùm cogitetur; nec nisi post sectionem quâ flatus erumpit, in apricum veniat hujusce morbi character; quo apprimè noto intelligitur curandi processus.

(5.) *Paronychia*, (vernaculè *panaris*, ou *mal d'aventure*) hæc est phlogosis digitorum manûs, rarissimè pedis, extremum apicem obsidens, quæ calore deurenti, & atrociori dolore, plerùmque stipatur. Nunc mitis & fugax, singulosque digitos haud raro pervadens; nunc deterrimus, & parti primò affectæ pertinaciter hærens: hinc ratione sedis, minùs magisve pro-

fundæ, diversos, ut inquiunt, malignitatis gradus præbet, peculiaremque induit characterem. Facillimè à paronychiâ unguem circumambiente distinguuntur tumores phlogodei & scrophulosi digitorum ob aliam scilicèt quam obtinent sedem. Per totum brachium sæpiùs propagantur paronychiæ dolores, quod ab eâdem causâ haud raro etiam tumet, vel tabum ad volam manuum per vaginas tendineas pervadens, summam inibi perniciem edit. Levis hic morbus, vel tegumentis coërcitus facillimè sanatur; sed secùs se res habet si profundas radices egerit; adoritur nempè tendines, ligamenta, periosteum, vel ipsamet ossa: sub quo rerum statu de dolore urente & lancinante sævissimo conqueruntur ægri: nec ex alio fonte prodeunt febris vehemens, vigiliæ pertinacissimæ, lipothymiæ, delirium, convulsiones, &c. Utriusque notæ paronychia ad suppuratum vergit; sed gangrænam & ossium cariem minatur, si sit mali moris: hæc impendent infortunia, si dolorum sævitiei haud consonet partis intumescentia. Sæpissimè promovetur utriusque partis paronychia à puncturâ, contusione, immersione manûs in aquam frigidam, &c. quæ aliàs à plus æquo æstuante, vel exuberante sanguine nonnunquàm progerminatur.

Morbi artuum.

Paronychiæ levis *curatio* simplicioribus maturantibus peragitur, cataplasmate scilicèt è micâ panis, vel caricâ pingui, lacte, si lubeat, muliebri madidâ. Ubi in suppuratum abiit, incunctanter incidi debet, ut puri sternatur via: quo evacuato, unguento fusco, vel basilico, brevi absolvitur medela. Sed grave curantibus facessit negotium *paronychia mali moris*, quâ incipiente pluriès tundenda est vena, inter usum diluentium & demulcentium: nec vetantur sævientibus doloribus narcotica, cautè tamen exhibenda. Intereà danda est opera, ut congruis topicis promoveatur purulentia: ad hoc opus usurpantur maturantia suprà laudata; cataplasma scilicèt è micâ panis, unguentum fuscum, diachylon cum gummis, & id genus alia vulgatiora. Pure confecto, quantocyùs aperiri debet abscessus, ne pus suâ morâ subjacentes partes lædat: nec inter sectionem partibus mollibus parcendum, si labes ossa attigerit: imò & nonnunquàm expedit ut una aut altera phalanx vel digitus amputetur, ne totum brachium labefactetur & æger in vitæ discrimen trahatur. Dein pertractatur vulnus cum balsamo Arcæi, unguento de styrace, tincturâ myrrhæ & aloës, aliisque selectioribus antiputridis. In usum etiam vocantur, pro rerum statu, exsiccantia & cathæretica: oleum nempè guaiaci, alumen ustum, euphorbium, aliaque in ulcerum sordidorum curâ adhiberi solita.

Paronychiis obnoxii, propriâ experientiâ edocti, hunc morbum in ipsis incunabulis præfocare solent, digitum per vices immittendo in aquam ferventem; hæc enim brevissima & pluriès repetita immersio ineuntem morbum sistere, ejusque progressum præpedire solet. Aliud est *prophylacticum*, haud minori, me judice, efficaciâ præditum, quod meticulosis magis arridet; nempè lixivium calidum è cineribus sarmentorum paratum, in quo diutiùs, vel per plures horas detinetur digitus. In eumdem etiam usum trahuntur spiritus vini, decoctum chamædryos è lacte, &c.

Morbi Artuum.

quæ omnia vi resolvente pollent, dummodò sub primâ morbi invasione admoveantur, quæ aliàs, inter scilicèt puris confectionem, noxia evaderent. Haud absimili ratione præcaveri vel impugnari potest paronychia pedum; morbus cæteróquin rarissimus; sed periculosioris est aleæ, cùm rarò sospitentur digiti affecti phalanges.

(6.) *Perniones*, (*mules*, *ou engelûres*) infantibus & juvenibus, præsertim sequioris sexûs, familiares, non solùm pedes & manus, sed etiam nasum, aures, &c. obsident. Colore subcæruleo, vel pruritû molestissimo à cæteris distinguitur hic tumor phlegmonodeus, latus & sessilis, qui in suppuratum nusquàm abit. Sed variis fissuris nonnunquàm hiat in totidem ulcera facessentibus, quæ pravum sæpiùs characterem induunt; horum enim lividæ & tumentes oræ, sanies fœtida quâ conspurcantur, phlyctænæ ex horum ambitu erumpentes, haud levem gangrænæ, ossiumque cariei metum incutiunt. Nusquàm ferè hyemali tempestate domari patiuntur perniones, quæ grato veris reditu spontè evanescunt, initio subsequentis hyemis reversuræ. Harum reditum nonnulli præcavere solent ante hyemis adventum, pluriès immergendo partem affici solitam in sanguinem bovillum calidum; alii in eumdem scopum adhibent lotiones, vel irrigationes ex aquis thermalibus sulphureis: nec desunt qui morbi jam contracti incrementum eluctantur; qui scilicèt imminentes à suscepto intensiori frigore perniones prævertere solent frictu partis cum nive celebrato; vel repetitis lotionibus cum aquâ frigidissimâ; vel in hanc immersionibus. Minimè despiciendum est illud præsidium, quod aliàs, uti suprà innuimus, gangrænæ etiam ab eâdem causâ genitæ obviam it.

Sed ubi adolevit hic morbus, præcluduntur, inter frigus hyemale, omnes ferè medendi viæ: hinc curæ merè palliativæ tùm inhærendum. Egregiam in hunc finem opem præstant topica demulcentia, oleum nempè olivarum, vel amygdalarum dulcium, medullæ & axungiæ officinales, sperma ceti, cerata vulgatiora & simpliciora, &c. Haud exiguam insuper laudem merentur resolventia diversæ sortis; suffitus nimirùm è seminibus hyoscyami paratus, vapor aceti; lotiones ex urinâ tepidâ, vino calido, aquâ vitæ, vel spiritu vini; quibus addere licet camphoram, theriacam, &c. irrigationes ex spiritu salis, vel solutione aluminis, pernionibus duntaxàt integris dicatæ. Proficuè cæterùm celebrantur inunctiones cum balsamo copahu, petroleo, oleo terebinthinæ, &c. Nonnullis demùm confert emplastrum saponaceum; aliudve similis efficaciæ. De ulcere, gangrænâ & carie nil addimus, cùm suam vulgatissimam curam expostulent; nec de variâ humorum labe quæ hunc morbum fovent & exasperant.

(7.) Quædam è cruribus erumpunt *pustulæ phlogodeæ*, fabæ magnitudinem ferè æquantes, à tuberculis venereis & epinyctidibus vix ratione formæ absimiles; de quibus Aurelius Severinus primus, ni fallor, mentionem subjecit sub titulo *roseolarum saltantium*; nomine ducto ab areolâ intensè rubrâ, & à molestissimo pruritu qui ægros ad inconditas crurum motiones cogit, adeò ut saltare videantur. Juvenes utriusque sexûs

invadere

invadere solent roseolæ saltantes, quæ plerúmque resolutione, ope simplicissimorum topicorum ad hunc usum comparatorum, vel spontaneis naturæ viribus, judicantur, ni intempestivâ curatione in ulcuscula pertinacissima facessant: adeò ut vix curam medicam expostulent prædicta tubercula, ni de præcavendo horum frequentiori reditu cogitetur, ad quod opus, congruâ compositâ victûs ratione, & præmissis generalibus, in opportunum usum vocantur refrigerantia, temperantia, depurantia, aliaque notissima præsidia morbis cutaneis dicata.

Morbi artuum.

(8.) Nemo non novit *clavos pedum* (*les cors*); nec latet tubercula hæc callosa, periosteo plerúmque incumbentia, à diuturnâ compressione suboriri, eorumque dolores ab eâdem causâ foveri; quibus occurritur angustiorum calceorum fatuam venustatem deponendo: vel clavus cerâ molli, aut quovis emplastro muniatur; retinent enim prædictæ materies impressum clavi vestigium, & ideò eum ab omni attritu tuentur. Prætereà cautè secatur quidquid prominet, vel unguibus evellitur. Huic extractioni favent emollientia priùs admota; cataplasmata scilicèt & emplastra hisce viribus pollentia, non secùs ac frustum carnis bubulæ, folia sedi majoris & telephii; vel immersio in aquam tepidam, quæ cæteris præstare videtur. Quibus præmissis facillimè averruncatur & aufertur nucleus callosus. Sunt qui clavorum resolutionem tentant ope pediluvii cum lixivio cinerum sarmentorum parati: quidam allium, emplastrum è gummi ammoniaco, de Vigo, &c. ad hoc opus adhibent. Inter præstantiora resolventia laudatur cortex nucis acajou, qui acrior & quasi causticus viciniores partes sæpiùs lacessit, phlogosimque & purulentiam promovet; cur fit ut hoc topicum aversentur haud inferioris notæ practici: quod tamen summâ cum cautelâ, & præmissis emollientibus, experiri licet, cùm sæpiùs faustè successisse pro comperto habeamus.

(9.) *Ischias*, nostratibus (*la sciatique*) quam antecedere solent partis stupor & formicatio, à materiâ rheumaticâ vel arthriticâ, prosapiam ducere solet. Neminem enim fugit arctam esse inter utrosque morbos affinitatem. Lumbos in plerisque primò adoriuntur dolores ischiadici, non secùs ac in verâ lumbagine, à quâ parùm aut nihil discrepat, è quibus ad latus cruris externum se spargunt, & huic defiguntur, ad tibiam imò & pedem nonnunquàm propagandi: hinc colligitur fasciam latam, vel hunc latissimum processum aponeuroticum hasce partes peragrantem genuinam esse morbi sedem. Hic morbus, etsi pertinacissimus, & nonnunquàm acerbissimus, febris utplurimùm expers occurrit, ac periculo vacat. Ab annoso tamen, vel senescente, debilior fit pars affecta, hinc claudicationem post se trahit: nec rarò crus marcessit & contrahitur. In nonnullis erumpit tumor in hâc vel illâ cruris parte, & pus conficitur, quo scalpelli ope opportunè evacuato, morbus præter expectationem sensim evanescit: dummodò tamen putredine minime inquinetur femoris connexio. Ischiadem promovere solent fluxûs hæmorrhoïdalis suppressio: huic obnoxii sunt melancholici, ærumnosi, amoris æstu perciti, ac severiori-

Morbi artuum.

bus meditationibus intenti; non fecùs ac fcorbutici, arthritici, calculofi, &c. A causâ demùm externâ & fugaci nonnunquàm contrahitur; à frigore nempè, dùm pars æftuabat, fufcepto, ab immerfione in aquam frigidam, à nifu violento, contufione, &c.

Curandi methodus, rheumatifmo & arthritidi dicata, etiam adhiberi folet, fervatis fervandis, adversùs ifchiadem. Ideò nonnullis confert faphenæ fectio; eumdem effectum præftare valent hirudines podici admotæ: fed nil magis proficuum cenferi debet quàm largus diluentium, demulcentium & temperantium potus. Quibus præmiffis, nonnunquàm opitulantur diaphoretica; etfi inter horum actionem fæpiùs recrudefcunt dolores. Intereà alvus fervanda eft libera, tùm laxantium, tùm enematum emollientium beneficio. Cautè præfcribi debent hypnotica quæ inducias impetrando morbi pertinaciam augent. Opportunè præfcribuntur, procedente morbo, pilulæ faponaceæ vulgatiores, vel *Starkei*; flores fulphuris cum lacte, & fpiritus terebinthinæ cum melle, quæ omnia fub hocce cafu inter præftantiora refolventia interna numerantur. Infuper pars affecta probè contrà frigus muniatur, nec quieti tradatur, quemcumque dolorem inter illam movendam experiantur ægri. Suum etiam fymbolum conferunt remedia externa; frictus nempè cum panno laneo calido; linimenta emollientia, refolventia & anodyna omnibus notiffima; cataplafma è radice bryoniæ & oleo lini paratum; fuffitus refolventes, balneum vaporis, irrigationes ab alto cum aquis thermalibus, &c. Plures poftremò faufto bearunt eventu veficatoria, & feries feptem vel octo cucurbitularum; aut fetaceum per cutem inferioris femoris trajectum: nec defpiciendum ipfummet cauterium actuale, ferro candente, vel moxæ conflagratione inuftum, à Veteribus haud immeritò deprædicatum, ab ipfomet Boerhaavio plurimùm decantatum, non fecùs ac ab omnibus ferè recentioribus plus æquo meticulofis; quod fanè cæteris quibufcumque remediis palmam fortè præripit.

(10.) Vix inter morbos numeratur hic moleftus & *fpafticus*, fed fugax, *crurum ftupor*, qui vernaculè dicitur (*la crampe*) cujus genuina indoles in obfcuris latet. Tam vehemens fub hoc ftatu nonnunquàm exfurgit dolor, ut huic diutiùs ferendo impares effent ægri. Nunc fpafmi, nunc ftuporis participem effe hanc moleftam fenfationem quæ decumbentes, & in pravo fitu fedentes afficit, conjicere licet: merè fpafmodicam effe noctu in lecto invadentem afferere minime dubitamus; fub altero cafu à folâ nervorum compreffione ob pravum fitum fuboriri evidens eft; hinc torporis naturam redolet, etfi vehementi dolore ftipatur. Primæ fpeciei medentur frictus & deambulatio; alteri occurritur folâ fitûs mutatione. Sed diftinguendus eft hic crurum torpor fpafticus, à *dolore* illo *acutiffimo*, & fugaci, furas præfertim invadente, quem, inter peculiarem artuum extenfionem, patiuntur lecto decumbentes, quæ fortè ad *diftorfionem* proximè accedit, cùm à levi mufculorum tendinumve è fuâ fede depulfione pendere videatur, cui obviam itur admotam manum juxtà mufculorum longitudinem blandè mo-

vendo, quæ operatio ab ægris peragenda, anatomiâ instructis celeriùs absolvitur.

(II.) *Infortunia à venæ sectione*, ad quæ devenimus, circà *arteriæ*, *aponeuroseos*, *tendinis* & *nervi* sauciationem versantur, quæ graviora, uti neminem latet, post se trahit symptomata. Alii prætereà occurrunt affectus qui etiam à sectâ venâ suboriuntur; *ecchymosis* nempè, *thrombus* & *tumores lymphatici*, à quibus exordium capiemus. Sanguis contextum cutis cellulosum subiens *ecchymosim* præbet; qui latex, si tumorem concitet, *thrombum* gignit: ab eâdem fermè causâ promoventur *tumores lymphatici*. Haud periculo vacat quæcumque stasis sanguinis intrà contextum partium, cùm ad phlogosim haud raro vergat, quam excipit purulentia, ac nonnunquàm gangræna. Nil verò pertimescendum à tumore lymphatico, qui plerúmque spontè evanescir. Resolventibus spirituosis plerúmque cedunt prædicti alterutrius sortis tumores, hinc faustè admoveri solent splenia aquâ vitæ, vulnerariâ, Hungariæ, &c. imbuta: suam etiam opem præstat sal contusum & sacculo madido inclusum, ut sileamus de innumeris aliis topicis, quæ pro curantium lubitu seligi queunt; quibus tamen supersedere expedit, ubi quædam se sistunt purulentiæ indicia; sub quibus conditionibus proficuè adhibentur emplastrum diachylon, unguentum fuscum, &c. Si demùm pars livorem contrahat & quemdam gangrænæ metum incutiat, ad scarificationes nullâ morâ devenire expedit. Reliquum verò curæ probâ digestivorum & antisepticorum vulgatiorum, sub formâ fotûs vel cataplasmatis, administratione absolvendum.

De *sectâ arteriâ inter phlebotomiam* haud dubitandum, si sanguis cum impetu & subsultim prosiliat; sed ægrè innotescit, nullo erumpente cruore, unius vel alterius arteriæ involucri vulnus, è quo prodit aliquantò post *aneurisma*, de quo alibi; quod prævertere solent Chirurgi parti læsæ admovendo globulum papyri masticati, debitâ fasciatione cohibitum, vel quamvis aliam compressionem adhibendo. Ubi verò secta est arteria, haud cohibendus est sanguis liberè fluens; imò cæteris consentientibus mittendus est ad animi deliquium; posteà methodo suprà traditâ comprimenda est arteria. Si verò ægrè fluens cruor partium ambientium contextum subeat, illicò sisti debet simili adhibitâ pressione: quibus absolutis, vena alterius brachii statim tundenda. Facilè uno verbo deflectitur imminens aneurismatis periculum, si Chirurgus mente constet, cùm neminem fermè lateat quid opus sit factu in hoc præcipiti medelæ tempore.

Haud minùs ominosa censetur *punctura aponeuroseos* vel *tendinis*, quæ se prodit à quodam renixu, quem inter venæ sectionem experiuntur Chirurgi, & dolore acutissimo, qui plerúmque hanc infaustam vulnerationem presso pede sequitur. Nonnulli tamen haud nisi paucis elapsis horis de hoc dolore conqueruntur, qui per totum brachium usque ad axillas vulgò propagatur. Intereà exsurgit è parte læsâ intumescentia phlogodea molestissima, rigore & febre stipata, ac nonnunquàm convulsiones, aliaque sæviora symptomata promovens. Ad purulentiam vergit hic phlogodeus humorum

Morbi Artuum.

decubitus: abſceſſus & ulcus indè prodeuntia nil præter pus ſanioſum vel ichoroſum præbent; fœdiſſimamque putredinem brevi contrahunt: nec rarò imminet gangræna quæ medentibus grave faceſſit negotium, ægrumque in vitæ diſcrimen trahit.

Numeroſis venæ ſectionibus haud incunctanter celebratis auſpicari debet *curatio*, inter quas largâ manu propinanda veniunt diluentia, demulcentia & anodyna, totiès decantata: ſed præcipuus medelæ cardo in congruâ topicorum adminiſtratione verſatur. Primò ſcilicèt, & nullâ morâ, priuſquàm nimirùm tumeat pars læſa, admoveantur topica reſolventia, inter quæ uſitatiora audiunt oxycratum, albumen ovi, bolus armena, &c. Parte verò jam protuberante, alia eſt ineunda medendi via, nimirùm adhibentur fotus & cataplaſmata emollientia, reſolventia & anodyna: ubi verò annotantur purulentiæ indicia, in uſum trahi debent cataplaſmata è lacte & micâ panis confecta, è radicibus liliorum parata, &c. Sed quantocyùs aperiri debet abſceſſus, ne diutiùs quàm par eſt ſtagnans tabum viciniora lædat. Inſuper inter exquiſitiora topica *adversùs tendinis* vel *aponeuroſeos ſauciationem* phlebotomo factam recenſentur balſamum peruvianum, terebinthina, ſpiritus vini, balſamum Fioraventi, aqua Reginæ Hungariæ, aliaque conſimilia, quorum nonnullæ guttæ in primum & alterum vulnus inſtillantur. Varia demùm digeſtiva & exſiccantia; unguentum nempè fuſcum, diapompholygos, de ceruſâ, &c inter hanc medelam opportunè pro re natâ adhiberi queunt.

Supereſt ut de *nervi puncturâ*, nil plerúmque mali portendente, breviter agamus. Hoc periculum incurrit ſurculus nerveus cutaneus, quem comitem habet vena brachii magis conſpicua, dextrâ lævâque, ſuprà vel infrà, ſitum; adeò ut de illo aufugiendo nulla tradi poſſit norma, & fortuitò phlebotomi cuſpidi ſe objiciat. Nil metuendum, ſi tranſverſim ſecetur hæc exilis & cutanea nervorum brachialium propago, leviſſimumque, ſi quemdam torporem excipias, emergit incommodum: ſed aliter ſe res habet à vulnerato hocce funiculo: dolores enim hinc exſurgunt, qui ad carpum vel extremum digitum auricularem propagantur, & nonnunquàm ità ſæviunt, ut totum brachium intumeſcat, febris incandeſcat, aliaque exordiantur graviora ſymptomata, quæ integrâ nervi ſectione brevi compeſcantur: quam breviſſimam medendi methodum norunt ſolertiores Chirurgi. Aliàs partem læſam oleo amygdalarum dulcium, vel lumbricorum, inter frictum, inungere ſolent. Alii aquam vitæ, balſamum Commendatoris, Fioraventi, alterumve topicum ſpirituoſum admovent: ſed, ut verum fatear, pleroſque fugit genuina morbi cauſa.

(12.). Suboritur *pedis diſtorſio*, (vernaculè *entorſe*,) à violentâ tendinum vel ligamentorum diſtractione vel elongatione, quæ tanto quandoque fit impetu, ut quamdam dilacerationem patiantur involucra membranacea, & à ſitu dimoveantur tùm tendines, tùm ipſamet oſſa, quæ poſtrema ſpontaneo ligamentorum niſu in priſtinam ſedem reſtitui ſolent;

aliàs emergit mera luxatio, de quâ infrà. Sed hùc coincidit *ossis sesamoidei* pollicis pedis *luxatio*, ab eâdem causâ contracta, quæ atrociora nonnunquàm promovet symptomata, raro absque pollicis amputatione sedanda. Immanem dolorem comitem habet pedis distorsio, quem brevi sequitur intumescentia phlogodea tarsum circumambiens, quæ impedit quominùs tactu deprehendatur genuina morbi causa. Ad purulentiam nonnunquàm venit hic humorum decubitus, ni opportunè ipsi occurratur: ex eodem fonte prodit ulcus fistulosum, ob manantem synoviam pertinacissimum, ligamentorumque putredinem, ossium cariem, vel ankylosim, febrem lentam & marasmum post se trahens. Vulgatissimam *sedem* habet distorsio in connexione pedis; sed haud immunes censeri debent carpus & cubitus. Non solùm à lapsu ab alto vel ictu, sed etiam à pravo quodam situ inter ambulandum vel saltandum promovetur vulgatissima distorsio.

Nullâ morâ, vel priusquàm ingruat intumescentia, immergi debet *pars affecta in aquam frigidam*: nix verò, glacies, albumen ovi, oxycratum, succus limonum, alumen, aliaque *repercutientia* parem opem præstare queunt; sed ipsis jure præfertur euporistum, ubique obvium. Hæc tamen singula tempestivè admoveri debent, ne noxia evadant, & morbum contumaciorem reddant: elapso quidem opportuno tempore, vel vigente inflammatione, in usum vocanda veniunt roborantia & resolventia, rosæ nempè rubræ in vino generoso coctæ; vel vinum rubrum simplicissimum; aqua sale culinari saturata; decoctum aqueum florum sambuci, foliorum absinthii, vel baccarum juniperi; aqua vitæ cum balsamo peruviano immixta, spiritus vini camphoratus, &c. quandóque etiàm pro re natâ adhibere licet emollientia, digestiva & anodyna, &c. Sed sæpiùs accidit ut pertinacior intumescentia hisce remediis haud morem gerat; tùm ad irrigationem ab alto cùm aquis Plumberianis, Viciensibus, Vervonensibus, Baregiensibus, aliisque thermalibus devenire expedit. Sunt qui sub hâc rerum conditione partem affectam in ventrem bovis recèns mactati, haud infelici successu, immittunt; quod pluriès iterari debet. De venæ sectione, laxantibus temperantibus, aliisque remediis generalibus, quæ pro variis circumstantiis, sub hoc casu adhiberi queunt, nil addimus.

(13.) *Sudor pedum*, præter fœtorem, omnibus sanè invisum, nullum incommodum parit; cur fit ut solâ munditie huic sit prospiciendum: nec citrà periculum imminuatur hæc assueta corporis conditio. Hinc væ illis qui se curandos tradunt quibusdam ineptis & Balatronibus, qui *adstringentibus topicis* hanc saluberrimam excretionem sufflaminare tentant, immersione scilicèt pedum in decoctum adstringens vel aluminosum, aut partem inspergendo pulvere quocumque absorbente vel styptico: è quorum *præposterâ administratione* innumeri prodire queunt graviores morbi, vertigines scilicèt labem cerebri minantes, suffocatio, tussis, cardialgia, viscerum

MORBI ARTUUM.

infarctus, dolores tùm interni, tùm externi, &c. quibus nonnullos ægros in vitæ discrimine versari, neminem fermè clinicum fugit. Quod præsens periculum avertitur, si eò collimetur ut consueta excretio incunctanter revocetur, & in integrum restituatur. Hanc opem ferunt pediluvia calida, vapor aquæ ferventis, suffitus, &c. Quibus nil proficientibus, ad sinapismos & vesicatoria confugere expedit, ut de venæ sectionibus, catharticis, aliisque evacuantibus, pro re natâ usurpari solitis, sileamus.

MORBI OSSIUM.

(1.) DE *luxationibus* & *fracturis*, atque *ossium distorsionibus*, breviter sanè & quasi per transennam agemus, ne falcem nostram in alienam messem immittere videamur. Quomodò à situ dimoveantur vel frangantur ossa nemini haud obvium; nec latet Anatomicos quid sub utroque casu opus sit factu. Rarissimè occurrunt capitis vertebrarum, & coccygis *luxationes*: sed frequentiùs à genuinâ sede recedunt maxilla inferior, claviculæ, humerus, radius & cubitus, carpus & tarsus, &c. Ab ictu, casu ab alto, nisu violento vel convulsionum impetu, abduci vel frangi queunt ossa; sed aliis causis submittuntur luxationes, relaxationi scilicèt ligamentorum, majori synoviæ proventui in foveam articularem, ossium intumescentiæ, &c. Facilè restituuntur ossa à quâvis causâ externâ dimota: sed ægrè reponuntur, difficiliúsque continentur, si incusetur quoddam vitium organicum, præsertim sub cachexiâ scorbuticâ & paralysi. *Coxa è suo acetabulo depulsa* nullâ ferè ad sedem dirigi, inibique retineri potest: sed rariùs quàm vulgò fertur occurrit hæc luxatio: frequentiores verò & curatu etiàm difficillimæ censeri debent cervicis coxæ fractura, & epiphyseos ab ejusdem ossis capite divulsio, quæ semper ab imperitis Chirurgis pro luxatione habentur, ut pluriès pro comperto habui inter *secanda cadavera*. Grave facessit negotium tarsus è sede depulsus: luxatio denique vertebrarum pro lethali habetur. Singulis patent ossium distorsiones, tibias præsertim respicientes, quæ diversimodè incurvantur & inflectuntur; vel à naturali situ recedunt; quod vitium præsidiis merè mechanicis submittitur: scitur hoc deturpatos *compernes* vocitari; aliàs valgos, varos, &c.

Eò collimandum non solùm ut ossa luxata & fracta ad genuinam vel pristinam sedem dirigantur, sed etiam ut inibi detineantur: ut scilicèt distracta ligamenta nativam sub luxatione firmitatem adipiscantur, vel commissi ossium fines in fracturâ, accedente callo, coëant: hoc est præcipuum & difficilius *curationis momentum*. Insuper prospiciendum contusioni, vulneri, phlogosi, doloribus & gangrænæ, non secùs ac febri, convulsionibus, &c. quæ luxationes & fracturas concomitari solent. Ad pri-

ſtinam ſedem depulſa oſſa congruâ faſciatione coërceri debent : à laxiori enim deligatione alterius lapsûs impendet periculum : ſi arctiùs quàm par eſt conſtringatur pars læſa, imminet infarctus œdematoſus vel phlogodeus ; imò & gangræna alterutrum excipere poteſt. Nonnullam opem conferunt ſub utroque caſu topica adſtringentia & roborantia : ſed oſſium coaleſcentia, vel agglutinatio, ſolis naturæ viribus perficitur ; & ideò hoc unum duntaxàt Chirurgis incumbit munus, ut ſcilicèt laqueis cautè injectis, alteram partium dimotionem præpediant, donec firmiora ligamenta vel agglutinata oſſa, ab omni recidivæ metu vindicent : ſcire enim expedit quòd brevi reſtituuntur minorum oſſium ligamenta : ſed tardiùs priſtinum ſtatum recuperant ligamenta oſſium craſſiorum : ac pari fermè ratione intrà quindecim circiter dies coaleſcunt minora oſſa ; dùm craſſiorum ferruminatio haud antè quadrageſimum diem, imò & tardiùs abſolvitur.

(2.) *Ankyloſis* audit hic oſſium invicem occurrentium coalitus, quo motu planè orbantur. Ubi verò quemdam motum vel obſcurum ſervant artus, ſola ligamentorum exareſcentia vel rigiditas incuſari debet, perperámque ad ankyloſim refertur hic ſtatus : quapropter expedit ut ritè diſtinguatur uterque affectus, quem promovere ſolent contuſiones, luxationes, fracturæ & diſtorſiones. Hunc etiam pariunt oſſium intumeſcentia, vel caries, puris ſtagnatio, ligamentorum labes, ſynoviæ defectus, vel morboſa conditio, &c. Ad ankyloſim proni cenſentur ſcorbutici, quorum præſertim artus quemdam inter motionem ſtrepitum edunt ; non ſecùs ac ſcrophuloſi, ſyphilitici & arthritici. Si à ligamentorum vel ſynoviæ labe, alterove connexionum vitio ortum trahat affectus articularis, ægrè expugnari patitur ; curationis tamen ſpes eluceſcit : ubi verò abſolutâ ferruminatione coaleſcunt oſſa, nulla patet medendi via : ſed in ancipiti ſæpiùs verſatur genuina hujuſce morbi indoles.

Quamdam ligamentis rigidioribus flexilitatem conciliare valent *emollientia*, fotus nempè & cataplaſmata hiſce viribus pollentia & vulgatiora, linimenta è medullis & axungiis parata, balnea cujuſvis ſortis, irrigationes ab alto cum aquis thermalibus, vel aquâ ſale marino aut ammoniaco imprægnatâ, &c. quæ ſanè egregiam opem præſtant ſub ſpuriâ ankyloſi : ſed incaſsùm hæc omnia adhibentur topica adversùs jam adultam oſſium ferruminationem. De incipiente verò haud planè deſperandum ; ſub quâ inunctionum mercurialium, emplaſtrorum de Vigo, de ſapone, diabotani, &c. vires explorare nil vetat. Si verò irrita fuerint hæc tentamina, nil ſupereſt præter amputationem ; ſed paucis arridet hæc medendi ratio, cùm remedium ipſomet morbo deterius videatur. Ankyloſim poſtremò tùm legitimam, tùm ſpuriam, imminentem prævertere valet cauta & diuturna partis motio, quâ non ſolùm impeditur oſſium coalitus, ſed etiam levigantur aſperi horum fines, & ligamentorum areſcentiæ proſpicitur.

(3.) *Exoſtoſis* vocitatur quævis oſſium protuberantia morboſa, diverſo

Morbi ossium.

densitatis gradu ; exostoses enim familiariores duritiem ossium sanorum contrahunt ; aliæ verò molles & tactu cedentes observantur : *gummata* audiunt hæ postremæ è gangliis primâ fronte vix discrepantes, quæ è cranio & crassioribus ossibus erumpentes, pro luis venereæ symptomate habentur. Alia est species medium, ratione duritiei, inter utrumque locum obtinens, quæ virûs venerei etiam soboles *nodus* vocitatur. Sed inter exostoses minime recenseri debent tophi arthritici, calli prominentiæ post ossium fractorum ferruminationem, nec ossificationes tendinum sub senio familiares. Quamdam ossium majorum partem occupant exostoses ; sed in minoribus integrum os afficitur & intumescit, uti crebrò in manibus & pedibus annotatur. Præterea hæc tumoris species nunc est indolens, nunc doloribus, vel etiam febre lentâ stipatur : quod discrimen à peculiari partis fabricâ, vel à causæ internæ indole erui debet. Exostoses enim aliæ sunt benignæ, & nulla post se trahunt symptomata ; aliæ verò malignæ audiunt ; & à diathesi cancrosâ, scrophulosâ, scorbuticâ & syphiliticâ oriuntur ; inter quas recenseri debet spina ventosa, de quâ infrà : nonnunquàm sunt variolarum reliquiæ ; ut de exostosi rhachiticâ sileamus. Obscura plerúmque sunt exostosum rudimenta, & tardè fiunt harum progressus : haud desunt tamen quæ intrà exiguum temporis spatium in conspectum veniunt, & brevi stupendum incrementum sumunt : sed recondita sæpiùs & intricatissima est harum natura, quæ sæpissimè haud nisi sectione cadaverum in propatulo se sistit. Nonnullarum contextus, uti jam innuimus, à nativâ ossium fabricâ vix discrepat. Quædam crustâ, nuclei instar, densissimâ & durissimâ obductæ se præbent : aliæ cariosæ recondunt substantiam mollem & carnosam, materiam quamdam albugineam vel gelatinosam, laticem purulentum sincerum, sed sæpiùs saniosum & fœdissimum, &c.

Per totum vitæ curriculum gestantur nonnullæ exostoses : aliæ resolutione *judicantur*, aut purulentiâ & carie conficiuntur. Si opportunis remediis cedat hæc protuberantia, nil *metuendum* ; sed ubi spontè evanescit, res periculosæ est aleæ. Tumoris involucra rubedinem phlogodeam contrahentia, doloresque sævissimi & profundi, purulentiæ notas præbent : sub quâ rerum conditione mollior cum nonnullâ fluctuatione evadit exostosis, & carie exeditur. Ab omni curatione abstinere præstat, si exostosis congenita, vel à causâ externâ prognata, nullum pariat incommodum, nec partem conspicuam fœdet. *Remediis* verò *specificis* submittitur à causâ internâ sobolescens ; quibus si indolens obsurdescat, naturæ etiam committi debet ; alia tentanda est resolutio *topicis* ad hunc usum comparatis, emplastro nempè diabotano, de cicutâ, de Vigo, &c. Egregiam sub hoc scopo opem fert irrigatio ab alto cum aquis thermalibus, eodem tempore etiam propinandis. Hisce auxiliis incassùm adhibitis, ad artem Chirurgicam confugere licet, quæ in tumoris sectione, vel cathæreticorum administratione versatur : sed periculo nusquàm vacare alterutram methodum experientiâ constat.

(4.) *Caries*,

Morbi ossium.

(4.) *Caries*, vel ulcus ossium, sub duplici conspectu se præbet: nunc scilicèt *sicca*, nunc *humida* occurrit; prima, quæ præsertim respicit ossa detecta, vel periosteo denudata; hinc aëris vel puris contactui subjecta, ossis colore subflavescente, fusco vel nigro innotescit; & tùm pro quâdam gangrænæ specie haberi potest; cùm, non secùs ac carnes sideratæ, spontaneo naturæ motu à sanis dissociantur; pari ratione, ossium lamellæ, etsi nativum contextum præ se ferant, ab illæso & subjacente corpore utplurimùm disjunguntur. *Exfoliationis* nomine venit hæc separatio, quæ brevi absolvitur in pueris & juvenibus, tardiúsque procedit in ætate provectâ: imò & quandóque evenit ut ossa denudata hanc minime subeant. Nullis cancellis continetur exfoliatio, quâ non solùm lamellæ osseæ adimuntur, sed etiam præcipua majorum ossium pars è suâ sede depellitur; quod sæpissimè observatur in tibiâ, cujus potior pars à binis extremis secedit. Hinc obvium fit exfoliationem, cariem duntaxàt siccam respicere. Caries enim humida ab illâ multùm abludit; non solùm enim genuini ulceris instar contextum ossis edit, sed etiam carnes fungosas procreat, saniemque fœtidissimam præbet.

A *causâ internâ* nonnunquàm sobolescit *caries humida*, à labe scilicèt venereâ, scrophulosâ, &c. Hanc promovent medullæ purulentia, exostosis, &c. exemplo sit *spina ventosa*, de quâ infrà. Inter *causas externas* utriusque speciei numerantur contusiones, fracturæ, aneurismata, variique alii tumores; sed frequentiùs suboritur ab ulcere mali moris. Os hâc labe contaminari conjicere licet, si sanie oleosâ, subnigricante & sordidâ madeant ulcera; si ex osse erumpant carnes fungosæ, pallidæ & indolentes. Hanc produnt asperitates stylo, vel explorante digito, detegendæ. Ubi verò econtrà succrescentes carnes, densæ, granulosæ & sensu præditæ observantur, de læso osse nulla movetur suspicio: hoc præcipuè minantur infortunium ulcera oris, narium, commissuræ palpebrarum & artuum. Opportunis remediis facilè cedit caries recens; sed vix curationem admittit annosa: haud periculi expers censetur à causâ externâ sobolescens; sed internam agnoscens, majorem jure terrorem incutit.

Sub *carie siccâ*, spontaneâ naturæ vi plerúmque peragitur exfoliatio: aliàs in subsidium venit *ars Chirurgica*, quâ scilicèt, instrumentis ad hoc opus comparatis, quidquid carie tactum everritur: nec minùs congruit hæc *medendi ratio cariei humidæ*; atque sub utrâque eò præcipuè collimandum, ut ab stagnante sanie haud ulteriùs confodiantur ossa; quod frequentiori ulceris abstersione facilè præcavetur. Varia insuper admoventur medicamina, tàm ad promovendam exfoliationem, quàm ad cariem coërcendam: leviori congruunt spiritus vini, aqua Reginæ Hungariæ, aliusve liquor spirituosus. Sed si profundior sit caries, ritè confosso, uti jam inculcavimus, vel deraso osse, opportunè adhibentur pulvis aristolochiæ, vel ireos florentinæ, myrrha & aloës, euphorbium, oleum cinnamomi, caryophyllorum & guaiaci, quæ scilicèt non solùm ulteriorem cariei progressum impediunt, sed etiam exfoliationi favent. Alia sunt

Morbi ossium.

præsidia, præsertim adversùs cariem humidam efficaciora, quæ pravæ carnium generationi officere, & quidquid labefactatum occurrit absumere queunt. Id genus sunt oleum camphoræ, spiritus nitri, aqua phagædenica, &c quibus demùm nil juvantibus, ad cauterium actuale, osse priùs ritè deraso, confugere expedit. Sed minimè reticendum, haud citrà periculum admoveri ferrum candens cranio, sterno, costis, aliisque ossibus spongiosis; nec minùs reformidandum, si proxima occurrant ligamenta, tendines, nervi, &c. quorum ambustio periculosissima evadit.

Neminem latet carnes optimæ notæ ex ossis superficie prodire, & pravæ sortis esse ex ore ulceris erumpentes: cur ex accurato ulceris conspectu dilucidè patet quid sit sperandum, vel *metuendum* à quâvis inchoatâ methodo: sed nullâ arte domari patitur caries quæ ulcus cancrosum concomitatur; sub quo rerum statu, omni curationis spe ablatâ, ad partis *amputationem*, quasi ad sacram anchoram confugere expedit. Nec desunt aliæ caries à sanguinis & humorum labe prognatæ, quæ illud extremum remedium etiam efflagitant; ni fovens causa specificis præsidiis eradicetur: crebrò enim se objiciunt ulcera carie stipata, quæ à viru venereo, scorbutico, scrophuloso, &c. suboriuntur, & ideò suâ duntaxàt methodo subigi queunt, incidentium scilicèt, mercurialium, antimonialium, sudorificorum, antiscorbuticorum usum respiciente. Aliàs inertia esse cætera præsidia; nec profuturam ipsammet partis amputationem nemini haud obvium.

(5.) Ad *Spinam ventosam* devenimus, quæ pro genuino ossis cancro, à lue venereâ utplurimùm oriundo, nonnulli habent. *Innotescit* hic dirus morbus protuberantiâ quâdam, propè ossium connexionem sita, dolore acutissimo, tactu exacerbando stipata; etsi cutis sub primis temporibus à nativo colore minime recedat. Hoc morbo procedente in consensum trahuntur & tument circumambientes partes; atque hæcce prominentia flatulenta apparet. Sub hâc rerum conditione, dolor in angustissimo spatio, vel in quodam puncto coërcetur, quasi periosteum ab spinâ pungeretur; undè nomen latino-barbarum sortitur hic affectus. Causæ, uti jam innuimus, internæ submissa spina ventosa tantam sævitiem exercet, ut hinc truculentiora sæpiùs promoveantur symptomata; ni tempestivè & incunctanter ipsi occurratur; quæ aliàs inter morbos *pertinaciores* recensetur; imò & nonnunquàm planè immedicabilis evadit. Ossa pedum vel manuum spongiosa plerùmque obsidet: rariùs verò connexiones cubiti, genu, & maxillæ inferioris afficit. Nulli ætati parcit hic affectus; sed pueros, juvenes, & præsertim rhachiticos, frequentiùs invadit: huic demùm obnoxii jure censentur scrophulosi, scorbutici, syphilitici, &c.

Ex arte chirurgicâ depromitur præcipua *spinæ ventosæ curatio*: aperitur nempè tumor, sectionem ad ipsummet os dirigendo; adeò ut in apricum veniat caries, solitis præsidiis impugnanda: dein vulnus vulgatiori medendi methodo submittitur. Intereà haud omittuntur *remedia interna*; prosunt nempè cathartica sæpiùs repetita; proficuè adhibentur mercurialia,

egregiam opem præstant antimonium, guaiacum, sassafras, aliaque sudorifica, incidentia & depurantia suprà laudata. Corticis peruviani usum, tùm internum, tùm externum, summis laudibus extollit clar. DE HAEN, de praxi Medicâ benè meritus; de cujus remedii viribus nonnulli tamen dubitant. Faustè nonnunquàm adhibentur inunctiones, vel suffitus mercuriales; ac nonnullis arridet emplastrum de Vigo. Sed inter hæc præsidia interna vel externa inutilem sæpiùs operam navant medentes; adeò ut unica in partis amputatione supersit spes: quæ tamen operatio nusquàm faustè succedit, si sanguis & humores à suâ naturâ descîscant; vel horum dyscrasiæ haud priùs prospectum fuerit. De *ossium mollitie*, morbo rarissimo & intricatissimo, Arabibus noto, & fortè scorbuti, vel luis venereæ sobole, etsi utriusque morbi specificis minime cedit, nil addimus; cùm aliàs in ejus curatione omnes hactenùs cæcutierint. *Ossium* postremò *strepitum*, adversùs quem laudatur usus medullæ ossium pro alimento, inter symptomata scorbutica jure recensendum, consultò etiam prætermittimus. MORBI OSSIUM.

SECTIO IV.

DE MORBIS CUTIS.

SUDORIS VITIA.

INTRICATISSIMA prostat apud Authores morborum cutaneorum historia; eò quòd quisque pro lubitu finxit nomina; & varii affectus ab invicem discrepantes sub eodem titulo comprehenduntur; dùm unus & idem morbus, sub absimili facie se præbens, variam sortitur *nomenclaturam :* adeò ut exhinc emergat doctrina, quæ animum scientiæ avidum minime explet. Itaque missis quisquiliis quibus scatent libri, selectiora duntaxàt ex eodem fonte depromemus, facem præferente propriâ praxi. Ad morborum sanè cutaneorum classem pertinent icterus, paralysis, vulnera, ambustiones, gangræna, aliæque nonnullæ ægritudines, quarum pro instituti ratione alibi meminimus Quapropter ab omni repetitâ crambe alieni, illos duntaxàt affectus cutaneos qui in traditis ordinibus nullum locum obtinent, sub hâc sectione colligimus. Id genus sunt *sudoris vitia*, *morbus pedicularis*, *maculæ* & *exanthemata*, *herpes*, *scabies*, *impetigo* & *lepra ;* de quibus sigillatim, à sudoris vitiis, initio ducto, differendum incumbit.

Sudor ab aëris æstu vel corporis exercitatione erumpens, & à naturali normâ minime deflectens, in morborum censum nequaquàm venit. Sed haud levem incutit metum illius excretionis *subita sufflaminatio*; cùm hinc prodeant variæ defluxionum catarrhalium species, capiti & pectori incumbentes; cephalalgiæ nempè, vertigines & affectus comatosi, coryza, odontalgia & angina, raucedines, tusses & suffocationes. Ab eâdem causâ suboriuntur febris, syncope, cardialgia; tormina intestinalia, lassitudines spontaneæ, dolores rheumatici, insultus arthritici, &c. Nec leviora impendent mala ab intercepto sudore febrili : præter enim primarii morbi pertinaciam, ingruunt phlogoses internæ, cardialgiæ, lipothymiæ, convulsiones, &c. quæ in posterum haud raro post se trahunt febrem lentam & hydropem. Ubi igitur in utroque casu *intempestivè cohibitus* fuit *sudor*, nil non movendum ut *revocetur*; vel *alia promovenda* est *evacuatio*, quæ sudoris vices explere valeat. Prima adimpletur indicatio opportunâ cardiacorum, vel *sudorificorum* administratione : hunc peroptatum effectum sæpiùs præstant haustus the & caffe, jusculum apprimè calidum, &c. sed cutis spiracula feliciùs reserant calor lecti, *balnea calida* & sudatoria,

corporis exercitatio, &c. In alterum verò ſcopum adhibentur *venæ ſectiones*, *cathartica*, *diuretica*, aliaque cujuſvis ſortis evacuantia, quæ devium laticem è variis emunctoriis prolicere queunt.

Sudoris vitia.

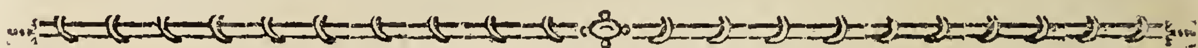
Nil *metuendum* à ſudoribus fugacibus, vel qui intrà naturæ limites continentur: haud aliam ſortiuntur indolem, qui inter difficilem digeſtionem noctu invadunt. At *ancipitis* ſunt *aleæ ſudores chronici*, præſertim ſub febre lentâ: vires enim ſenſim exhauriunt, & latentis cujuſdam labis ſuſpicionem movent. Sudor inter febrem acutam, pro criticâ & ſalutari ſæpiùs habetur; nonnunquàm tamen ſymptomaticus cenſeri debet; hinc cautè ſub hoc caſu vaticinandum. Neminem praxi edoctum latet febres intermittentes ſudore judicari, ſi ægri lecto ſe contineant; ſed ubi citiùs quàm par eſt ſurrexerunt, vix madet cutis, vel planè occluduntur cutis ſpiracula; ſub quâ conditione minime mirari ſubit, ſi morbus pertinacior evadat. Cæterùm eò magis *pertimeſcendi* ſunt *ſudores*, quò magis à nativo ſtatu recedunt; ni tamen pateat evidens hujuſce phænomeni cauſa: varia enim proſtant exempla ſudorum luteorum & ſubviridium, cæruleorum & nigricantium, lacteorum & ſanguineorum, oleoſorum, gelatinoſorum, terreorum, &c. qui à peculiari & innoxiâ corporis conditione, vel à quodam latente morbo ſuam ducunt proſapiam. Idem eſto judicium de *ſudore frigido*, nunc à causâ fugaci concitato, nunc inter exitialia ſymptomata, omnes ferè ægritudines reſpicientia, numerando. De ſudore demùm Anglico, ad febrium malignarum claſſem attinente, nil addimus.

Sudoris vitia à primario quodam morbo prognata ſuprà traditis medendi ritibus ſubmittuntur; ſed *ſudor chronicus* peculiarem ſibi vindicat *curationem*, quæ verſatur circà demulcentia & temperantia; inter quæ uſitatiora audiunt lacticinia, cremores hordei & oryzæ, emulſiones vulgatiores, aqua ſucco limonum imprægnata, nitrum, arcanum duplicatum, pulvis temperans, &c. quæ omnia ſanguinis impetum retundere, ejuſque fervorem reprimere ſolent. Inſuper proficuè adhibentur laxantia quæ ſerum è parietibus tubi inteſtinalis eliciendo, ejus liberiorem ad cutem proventum præcavent. Eamdem, renes emungendo, opem præſtant diuretica; nec inefficacia ſunt alterius ſortis evacuantia. Ubi verò *ſudores periodicè recurrentes* deliteſcentis febris intermittentis ſuſpicionem jure movent, opportunè ſervatis ſervandis, in uſum vocantur cortex peruvianus, aliaque febrifuga. Prætereà ægri haud diutiùs quàm par eſt lecto affigantur, & levioribus ſtragulis cooperiantur, æſtuantem aërem fugiant, quieti ſe componant, ſeverioribus diætæ præceptis obtemperent, &c. Hæc de uberiori ſudoris proventu, vel pertinacitate dicta ſufficiant; his nonnulla de ſudore graveolente adjicere expedit.

Vulgatiſſimus eſt axillarum & pedum *fœtor*, *à ſudore*, ut neminem latet, proſapiam ducens: nec rara ſunt totius corporis ambitûs tetra effluvia, quæ halitui ſimili ratione inquinato plerúmque ſociantur. Sudorum graveolentia cui præſertim obnoxii ſunt rufi, nullius periculi eſt particeps, & curæ medicæ nuſquàm ſubmitti debet. Porrò, quidam ſub variolis, variiſque

SUDORIS VITIA.

febribus, erumpunt sudores fœtidi, clinicis notissimi, qui faustum pollicentur exitum. Sed secùs se res habet ergà teterrimum vel cadaverosum odorem, quem spirant nonnulli ægri ad incitas redacti; sub quo rerum statu ad tibicines mittere licet. Sanioris Medicinæ præcepta convellunt qui ad prædicti fœtoris chronici internam *medicationem* sese accingunt; cùm hæc graveolentia à nullo morbo procedens, solâ munditie impugnari debeat, lotionibus nempè diurnis, balneis, crebrâ linteorum mutatione, &c. Cavendum prætereà ne vino liberaliùs sumpto, calidiorum ciborum esu, &c. ingravescat hæc corporis conditio. Pessimo etiam incedunt consilio, uti suprà notavimus, qui sudorem fœtidum coërcere tentant lintea inspergendo pulvere aluminis, limaturâ ferri, aliove adstringente; cùm haud citrà præsens vitæ discrimen sufflaminari queat hæc salubris excretio; quod sanè neminem vel rudem & inexpertum latet.

PHTHIRIASIS.

De pediculis à pædore & squalore progenitis, indusia lanea gestantibus, egentibus & ærumnosis familiarissimis, hîc non agitur; sed de morbo quodam peculiari rarissimo, qui nulli ordini parcens, ipsosmet Optimates etiam invadit. Fertur enim potentissimum, invictissimumque Philippum secundum, Hispaniarum, vel utriusque orbis regem, huicce spurcissimæ progeniei victas manus præbuisse. *Pediculi* sub hoc ægritudinis genere non solùm stipato agmine cutem externam obsident, sed etiam sub *tegumentis*, & ipsomet pericranio, *latitant*; imò & utramque cranii tabulam, non secùs ac meninges, perforantes ad cerebrum appellunt: quod stupendum phænomenum exhibuerunt *secta cadavera*. De pediculis aut vermiculis è diversis corporis locis exiturientibus, oculis nempè, naribus; cum sputo, urinâ & fæcibus; quibus miserè torquentur & emaciantur ægri, etiam mentio subjicitur apud Authores; sed de illis alibi. Feralem habet exitum hic morbus fœdissimus, de quo in præsentiarum, cùm in obscuris hactenùs latuerit genuinus curandi ritus. Nil tamen impedit quominùs explorentur vires pulverum aloës, seminum staphisagriæ & cevadillæ, qui scilicèt vulgatissimos pediculos ab spurcitie prognatos brevi fugant: sed inertia censeri debent hæc *præsidia* adversùs pediculos intrà corpus latitantes: sub quâ rerum conditione, si quoddam sit remedium, id sanè quærendum in mercurialibus, quæ cuncta permeando hostes illos infensissimos aggredi & evincere queunt: etenim haud legibus medicis cautum est inter hasce angustias, ne vela, servatis servandis, fortunæ committantur.

Alterius sunt naturæ *pediculi inguinales*, nostris ganeonibus sub nomine *morpions* apprimè noti. Vulgò inter coïtum traducuntur, qui aliàs à quovis

contactu, alterove modo contrahi queunt. Molestissimum pariunt pruritum hæc obscœna insecta, quæ ità cuti hærent & infiguntur, ut hinc avelli vix patiantur. In immensum propagantur pediculi inguinales, qui non solùm utriusque sexûs genitalia obsident, sed etiam in superciliis, axillis, cute capillitiâ, &c. nidulant: nullum tamen portendunt periculum, & facillimè enecantur: hoc opus præstant sapo niger & cinis nicotianæ: sed cæteris topicis palmam sanè præripit unguentum Neapolitanum, quo semel bisve admoto omnia quotquot sint, enecantur; imò & planè extinguitur illius fœdæ progeniei seminarium.

PHTHIRIASIS.

De quibusdam pediculis aut vermiculis, ut nil intactum relinquamus, mentio subjicitur apud Authores, qui *cironum* titulo innotescunt. Sub epidermide latitant hæc animalcula, quæ tantâ tenuitate gaudent, ut visum ferè effugiant. Pueros & juvenes duntaxat respicit hic morbus, aliàs rarissimus, qui plerúmque volam manuum plantamque pedum afficit; è quibus erumpunt pustulæ vesiculares & pruriginosæ, recondentes vermiculum qui aciculâ auferri potest. Sed danda est insuper opera ut delitescentes enecentur, vel nova præcaveatur progerminatio; quam opem ferunt topica amara, absinthium nempè, sub fotûs vel cataplasmatis formâ; tinctura myrrhæ & aloës, aliaque id genus: opportunè etiam admoventur oleosa & sulphurea; at efficaciora censeri debent hydrargyrosa, unguentum nempè Neapolitanum, emplastrum de Vigo, &c. quæ altiùs penetrando, morbum radicitùs extirpare valent.

CUTIS MACULÆ ET EFFLORESCENTIÆ.

(1) DE maculis purpureis febrilibus & scorbuticis suprà actum fuit: itaque cæteras minoris momenti, sed per se existentes, hoc capitulo comprehendemus. 1°. Facies & cervix gravidarum maculis fuscis & lividis, nonnunquàm defœdantur, quæ *ephelides* vocitantur, & post partum plerúmque evanescunt; aliàs per totum vitæ curriculum gestantur. 2°. Notissimæ sunt *lentigines (taches de rousseur)*, faciei, cervici & manibus duntaxat insidentes; quam ephelidis speciem contumacissimam esse nemo nescit. Variis cosmeticis impugnari solent utriusque sortis maculæ, lacte scilicèt virginali, oleo tartari per deliquium, oleo myrrhæ, &c. sed futilia plerúmque sunt hæc remedia. 3°. *Maculæ hepaticæ (taches hépatiques)* à colore rubro-fusco hepatis nomine ducto, cervicem, pectus & dorsum vulgò invadunt; nonnihil asperæ & pruriginosæ ad herpetem accedere videntur, & iisdem fermè telis impugnari solent, sed plerúmque incassùm, ni in subsidium veniant refrigerantia, depurantia, aliaque medicamina interna, de quibus infrà. 4°. His addere licet *nævos maternos (marques de naissance)*, qui macularum vel tuberculorum multiformium

Cutis maculæ et efflorescentiæ.

faciem præ se ferunt : ab utero sortiri hæc stigmata vulgò perhibetur ; quâ enim, inquiunt, corporis parte se attrectarunt mulieres gravidæ, dùm expetitæ cujusdam rei imagine tentantur, in eâdem embryonis parte ejusmodi rei character suboritur & exprimitur ; ad quas impressas notas delendas imparia esse quæcumque remedia nemo nescit. 5°. Hùc etiam coincidit *ephelidis species ab insolatione*, vel hic cutis color fuscus (*le hâle*), à sole contractus ; qui recens inter vitam umbratilem facilè evanescit ; aliàs proficuè usurpantur succus limonum, spiritus vini camphoratus, varii sapones cosmetici, &c. sed pertinaciter hæret hic color jam annosus. De maculis scorbuticis, de quibus suprà, nil addimus.

(2.) Vix intelligitur quid sibi velint Scriptores per *exanthemata* ; utpotè hoc nomine insigniuntur, non solùm maculæ cujuscumque sortis, sed etiam variæ eruptiones prominentes & pustulosæ ; phlyctænæ nimirùm, purpura alba vel vesicularis, papulæ à sudore, aliaque cutis efflorescentiæ, de quibus mox agemus. Usus tamen invaluit apud solertiores ut exanthematum nomine veniant stigmata scorbutica, maculæ purpureæ febriles, aliæque eruptiones simplicibus maculis tantillùm prominentiores, sed affectibus pustulosis maculis magis depressæ, quæ præsertim per se minime existunt, sed à primario morbo suam ducunt prosapiam ; cur fit ut nullam peculiarem medelam sibi vindicent : sed huicce nomenclaturæ, pro cujuscumque arbitrio immutandæ, haud diutiùs inhærebimus, ut ad saniora vel minùs futilia properemus.

(3.) *Ecchymosis*, vel suggillatio, nostratibus (*contusion*, *meurtrissure*), audit hæc cutis macula, paululùm prominens, ab stasi sanguinis intrà tegumentorum contextum prognata, post casum ab alto, ictum, aliamve contusionem, puncturam, distractionem, compressionem, vincula, &c. nec desunt ecchymoses à causâ internâ sobolescentes, à quâdam scilicèt sanguinis & humorum labe, vel à peculiari partium subjacentium infarctu. *Ecchymosi à contusione* familiarissimæ præsertim inhærebimus ; sub quâ primò rubet pars contusa, dein colorem subcœruleum vel lividum contrahit : dolore & febre sæpiùs stipatur ecchymosis à contusione ; imò & nonnunquàm ad suppuratum vergit, nec gangrænæ expers est. Notandum tamen haud semper cutem post contusionem à nativo dolore recedere, cùm suum effectum exerat in subjacentes partes : sub quâ conditione periculosior evadit *contusio*, ob imminentem scilicèt puris confectionem, quæ sæpiùs per mensem integrum delitescit. Nil præter aquam vitæ, aliudve quodcumque resolvens, contusioni leviori admovetur : hanc opem sæpiùs præstant aqua frigida, vel simplicissima ; aut sale culinari saturata, ex quâ charta madens parti apponitur ; vinum calidum, &c. sed aliter se res habet sub gravi, quæ febrem & phlogosim post se trahit ; quibus obviam itur nonnullis venæ sectionibus. Intereà intùs adhibentur vulneraria & resolventia ; inter quæ usitatiora audiunt succus cerefolii vel urticæ, sperma ceti, terebinthina, lapilli cancrorum fluviatilium, antimonium diaphoreticum, &c. Incunctanter etiam admoventur aqua vitæ sincera, vel

globulo

globulo martiali imprægnata, ſpiritus vini camphoratus cum ſale ammoniaco, aqua Reginæ Hungariæ, balſamum peruvianum in terebinthinâ ſolutum, ſtyrax, balſamum Commendatoris, &c. Suas laudes merentur emplaſtrum de ſpermate ceti, cataplaſmata è radicibus polygonati, conſolidæ majoris, chelidonii, bardanæ, tamni, &c. confecta: ſin verò pus colligatur, tralatitiæ methodo ſubmittitur abſceſſus. Inter contuſionum reliquias frequentiùs occurrunt maculæ atro-lividæ ſæpiùs contumaciſſimæ, ad quas delendas egregiè conducit cataplaſma è radice tamni confectum. Aliæ inſuper ecchymoſes, ab alterâ ſcilicèt causâ contractæ, ſimili fermè methodo pertractari ſolent.

Cutis maculæ et efflorescentiæ.

(4.) Non infimum inter cutis efflorefcentias obtinent locum variæ *purpuræ*, ut inquiunt, *ſpecies*; alba nempè, rubra & urticata. *Alba* puſtulis miliaribus & veſicularibus innoteſcit; *rubra* papulis vel maculis purpureis ſe prodit: utraque morbus per ſe nonnunquàm audit, nullâque febre ſtipatur: aliàs inter febrium malignarum ſymptomata numeratur, quæ hinc à quibuſdam dicuntur miliares. Sed alterius ſortis eſt *purpura urticata*, apud nonnullos (*porcelaine*) vocitata, quam produnt latiores, inſtar vibicum, & fugaces cutis prominentiæ, ardore & pruritu ſtipatæ, non ſecùs ac evenit poſt urticationem, vel plures culicum tinnulorum morſus: per univerſam cutem ſubitò exoriuntur hæc depreſſa tubercula, quæ ſæpiùs promovet calor lecti; adeò ut brevi, ægris aſſurgentibus, evaneſcant, iterùm proditura: veluti primæ binæ ſpecies inter febrium malignarum ſymptomata recenſetur purpura urticata: aliàs febre haud ominosâ ſtipatur, de quâ mentionem ſubjecit Sydenhamus, ſub nomine febris eryſipelaceæ; quod pace tanti viri incongruum judicamus: ſed in pleriſque febre planè caret hæc purpuræ ſpecies, poſt eſum aſtacorum, mytulorum, echinorum, cancrorum, aliorumque affinium, nonnunquàm erumpens; quæ tùm periculi expers, haud ultrà triduum vel quatriduum vulgò protelatur; ni incautè hanc intempeſtivis remediis aggrediantur.

(5.) *Anonymæ* ſunt cæteræ *cutis eruptiones* minoris momenti; ſi excipias *ſudamina*, quæ ſudorem excipere, tùm ab æſtu corporis ſani erumpentem, tùm à febre concitatum; *puſtulas venereas* faciem deturpantes, papulas ardentes eidem parti inſidentes, ſub *guttæ roſaceæ* nomine notas, &c. Nonnullæ verò febris expertes ſub latiſſimo & vernaculo nomine *échauboulures*, quæ ſæpiùs à calore aëris & inſolatione ſuboriuntur, ſed etiam varias alias cauſas agnoſcunt. Si ab æſtuante ſanguine concitetur compar eruptio, faciem, pectus & brachia præſertim obſidens, vix à ſudaminibus diſcrepans; apud Noſtrates (*ébullition*) audit: *febrem*, quam neſcio quâ ratione ductus *morbilloſam* vocitavit Sydenhamus, plerùmque comitem habet hic leviſſimus affectus cutaneus; quâ ceſſante, evaneſcit. Juvenes & præſertim pueros invadere ſolent hæ *puſtuloſæ efflorefcentiæ*, haud ultrà biduum plerùmque vigentes: cutem vix ſupereminent, quam ſquamoſam ſæpiùs relinquunt. Notare expedit quòd *eſſeræ* nomine intelligatur apud Arabes quævis puſtuloſa & anonyma eruptio. Periculo

Cutis maculæ et efflorescentiæ.

planè vacant prædictæ efflorescentiæ, & eamdam fermè curam expostulant, quæ præmissis generalibus circà temperantia, depurantia & diaphoretica versatur. Sed naturæ plerúmque committitur horum levissimorum affectuum medela, ni tamen crebriùs recurrentes, de latente quâdam sanguinis labe suspicionem moveant: quid tùm factu opus sit, nemo non intelligit. De efflorescentiis à morsu vesparum, apum & culicum, ab urticatione, &c. nil addimus: nec de hâc specie, nostratibus (*peau de poule*) quæ à suscepto frigore subitò contrahitur, & brevi evanescit; sub quâ cutis, anserinæ instar, exiguis granis fugacibus exasperatur.

HERPES ET PRURITUS.

HERPES, Nostratibus (*dartre*), vocitatur hæc pustularum exiguarum & prurientium congeries, vel area diversæ latitudinis nonnihil prominens, quæ faciei, manibus, cæterisque corporis partibus insidet. Hic est morbus qui licèt primo intuitu videatur levissimus, curantium mentem torquet, tàm in intellectu pathologico, quàm in suspiciendâ curatione. Variæ occurrunt *herpetis species*, quæ dilucidioris methodi gratiâ ad *quatuor* redigi queunt; ad *fugacem* scilicèt, *farinosam*, *miliarem* & *serpiginosam*. *Herpes fugax* (*dartre volante*) omnium levissimus, cujus pustulæ raro coëuntes brevi in suppuratum abeunt & arescunt, faciem plerúmque impetit; spontè judicatur, vel remediis simplicioribus fugatur. Secunda *herpetis species*, vel *farinacea* (*dartre farineuse*) in hanc vel illam partem ingruens, ex innumeris papulis exiguissimis, vixque conspicuis exsurgit; è quibus coeuntibus emergunt maculæ rubro-fuscæ, pulvere quodam subalbicante & squamoso interspersæ: parùm aliàs discrepare videntur à sequenti specie, cujus crustulæ tantâ sæpiùs siccitate gaudent, ut ad squamas furfuraceas proximè accedant.

Tertia species, vel *miliaris*, innumeras pustulas exiguas præbet, è quibus quasi congestis emergunt latiores areæ, in pectus, lumbos, inguina, scrotum, coxas, &c. se spargentes. Per contagium facillimè propagatur, linteis scilicèt, novaculis, poculis, &c. herpes miliaris, qui summam concitat pruriginem, atque scalptu laticem serosum, non secùs ac scabies, fundit; qui humor in crustas herpetem deturpantes facessit. Pertinacissima hæc est herpetis species; quæ nonnunquàm, uti videtur, sublata, incogitantes iterùm invadit. Quarta species audit *serpigo*, à serpendo sic dicta; vel *herpes ferus & exedens*, Nostratibus (*dartre vive rongeante*): cudit ulcuscula quæ sanie acerrimâ madent, qui latex in crustas humidas, sub materiæ furfuraceæ formâ deciduas, facessit. Variam sedem occupat, sed sæpiùs zonæ instar corpus cingit, & ideò hoc nomen sortitur. Immani pruritu stipatur serpigo, acremque doloris morsum concitat: ægrè de-

mùm domari patitur, ejusque sanatio cicatricem, vel quamdam partis intumescentiam nullâ arte solvendam post se trahit. Neminem fugit herpetes pertinaciores, vel mali moris, à labe sanguinis venereâ, scorbuticâ vel scrophulosâ foveri: sed plerosque latet consensus inter hepar & cutem, adeò ut rarò eveniat sub gravioribus & diuturnis affectibus cutaneis, ut illæsum occurrat prædictum viscus; imò & lien sæpiùs labefactatus deprehenditur: hoc docet *autopsia anatomica.* Spontè, uti jam innuimus, vel simplicioribus remediis evanescit herpes fugax: ægrè domatur farinaceus: sed pertinacissimæ censeri debent cæteræ species. Herpes demùm in infantibus, accedente adultâ ætate, fugatur.

HERPES ET PRURITUS.

Ad hunc scopum dirigenda herpetis chronici cujuscumque indolis *curatio*, ut sanguinis dyscrasiæ prospiciatur: ideò præmissis generalibus, & rectâ compositâ victûs ratione, opportunè præscribuntur refrigerantia & demulcentia, lac nempè, ejusve serum, emulsiones, cremores hordei & oryzæ, &c. Hæc excipiunt depurantia, amara & sudorifica; fumaria scilicèt, pimpinella, lapathum, nasturtium & carlina, juscula è cancris fluviatilibus, è viperis parata, antimonialia, &c. Nec posthabenda sunt aperientia & incidentia, si nil obstet; hisce viribus pollent aselli, martialia, & ipsamet mercurialia; quæ cuncta permeando organa, excretoria reserant, & morbosos latices foràs amandant. Sed hæc munia feliciùs absolvunt aquæ minerales, tùm martiales & acidulæ, tùm thermales, quæ quasvis humorum moleculas ad excretionem paratiores movent, & sæpiùs curationem claudunt. Nec omitti debent, dum hæc geruntur, cathartica sæpiùs repetita, quæ devios succos ad sentinam intestinalem proliciunt.

Insuper egregiam, cæteris consentientibus, opem præstant balnea: nec posthaberi debent cætera topica, etsi minoris efficaciæ: pruritus enim compescitur cremore lactis, butyro, oleo ovorum, butyro de cacao, cerato simpliciori, sale saturni in aquâ plantaginis soluto, &c. Resolventium & detergentium vires obtinent aquæ Plumberianæ, Bellilucanæ, Vicienses, Baregienses, Granenses, Vervonenses, &c. Nec suis laudibus defraudanda aqua salsa, vel ipsamet marina. Præclarum effectum edunt pomata, cum præcipitato albo vel sulphure, & pulpâ lapathi parata. Nonnunquàm conducunt exsiccantia; atramentum nempè, pompholyx, album Rhasis, ceratum è lapide calaminari, &c. Cæteris fortè præstat aqua Golardiana, vel pomatum saturni. Nec improsperè demùm adhibentur sub quibusdam circumstantiis, arsenicum, sublimatum corrosivum, aliaque cathæretica, cum quibus tamen cautè mercari expedit. Si demùm omnibus hisce præsidiis internis vel externis obsurdescat herpes; cauterii, in opportunâ parte inusti, efficaciam explorare nil vetat. Sed cautè usurpari debent prædicta remedia ne ab intempestivè repulso herpete varii vel graviores exsurgant morbi, quos sola quandóque herpetis insitio curare valet.

Reliquum est ut de morbo quodam cutaneo, prioribus cognato, *pruritu* scilicèt simplici, breviter agamus, qui, etsi nulla se objicit labes conspicua, ad herpetem tamen proximè accedere videtur. Hujusce enim instar siccus

Herpes et Pruritus.

utplurimùm occurrit; aliàs rore quodam madet: imò & erumpunt, ægris scalptui plus æquo indulgentibus, quædam pustulæ, numero sanè minores quàm in genuino herpete, sed laticem saniosum etiam eructantes. Ad pruritum proni censentur macilenti, biliosi, melancholici, & præsertim senes quiescentes; qui hoc noctu diuque torquentur. Inter contumaciores morbos recensetur pruritus qui sub hoc conspectu herpeti minime cedit: imò & pro immedicabili habetur in senio confectis. Itaque haud recta in utroque morbo tenetur *curandi methodus*, ni priùs accurata causæ foventis habeatur ratio: ideò hùc coincidunt jam tradita præsidia interna, adversùs herpetem adhiberi solita; sed cæteris præstare videntur sub pruritu diluentia, refrigerantia & temperantia, quæ excipere queunt, si res expostulet, depurantia & sudorifica. Cæterùm nil fortè efficacius reperitur diuturno balneorum simpliciorum usu inter congruas corporis exercitationes. Suas etiam laudes merentur topica demulcentia, olea nempè, axungiæ, medullæ, cerata, &c.

Notare expedit, priusquam manum è tabulâ amoveamus, nusquàm sub hisce *affectibus pruriginosis* in usum vocanda esse topica cujuscumque sortis, ni priùs opportunis auxiliis ritè impugnata fuerit *morbi causa*, in sanguine vel humoribus delitescens; quâ posthabitâ, gravior à cohibitâ virûs excretione impenderet morbus, præsertim sub jam senescente herpete: sed ritè adhibitis remediis internis, tutò morbi sedem aggredi licet. A veri sanè deflectunt tramite qui vulgi præjudiciis obcæcati nusquàm citrà ingens periculum sanari hosce annosos morbos cutaneos arbitrantur, cùm experientia quotidiana contrarium arguat: ubique enim occurrunt homines hoc morbo vetustiori jam diù liberati, qui congruæ victûs rationi indulgentes, vegetiori fruuntur valetudine. Verum quidem est quòd maximum immineat *periculum*, si vetus herpes spontè evanescat, vel *intempestivis remediis* retrocedat; sub quâ rerum conditione, nil non movendum ut revocetur morbus, vel alia paretur sentina; quâ devius latex exitum sibi parare queat: nec sub hoc discrimine omittenda cujusvis sortis evacuantia interna. Hæc sunt quæ suprà traditis subnectere haud incongruum fore visum fuit.

Scabies.

SCABIES.

Pustulis summè prurientibus inter digitos, & circà carpum sitis, *innotescit* hic vulgatissimus affectus, *la Gale*, qui aliàs corporis ambitui minime parcit. Sed notandum occurrit faciem, variis herpetis speciebus sæpiùs deturpatam, scabiei planè immunem esse. Hunc morbum omnibus invisum, plebis colluviei familiarissimum, facillimè propagari, non solùm contactu, sed etiam linteis, vestibus, lecto, &c. nemo nescit. Ægrè sæpiùs distinguitur sub primis temporibus ab hisce papulis anonymis, de quibus suprà: sed immanis pustularum pruritus, & harum assignata sedes, quibus addere licet contagium, brevi hujusce morbi characterem produnt. *Scabies*, non secùs ac herpes & pruritus, nunc *humida*, nunc *sicca* occurrit: prima minùs pruriginosa uscuscula cudit pus saniosum eructantia, è quo concreto emergit crusta in pulverem deciduum facessura; sicca immani pruritu stipata, hinc molestissima, nullo latice maderet, ni scalpentibus unguibus incideretur. Utraque cute coërcetur, nec altiùs defigitur.

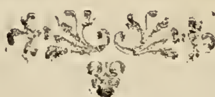
Scabies præter contagium quo latè disseminatur, ab incultâ munditie vel pædore, & ab ædibus humidis *contrahitur*. Hanc etiam accersunt & fovent virus venereum & scorbuticum, febris quartana, hepatis labes, &c. Facilè curatur recens scabies, præsertim humida & sub juvenili ætate; sed *pertinacissima* censetur inveterata, imprimis inter senectutem. Brevi judicatur quæ à causâ externâ suam sortitur originem; sed vix expugnari se patitur ab humorum dyscrasiâ prognata, quæ scilicèt lepræ faciem haud raro induit. Si scabies pravæ notæ spontè vel intempestivis remediis *retrocedat*, *periculosæ* res est *aleæ*: hinc graviores emergunt morbi; febris nempè ominosa, tussis indomabilis, suffocationes calamitosæ, phthisis, epilepsia, apoplexia, &c. Ad quæ infortunia præcavenda opportunè adhibentur, *post* infaustum *scabiei retrocessum*, *venæ sectiones* & *cathartica*: nec minorem opem conferunt diuretica, sudorifica, aliaque evacuantia, quæ devium & virulentum laticem ad diversa colluviaria amandando, sanguinem repurgare valent. In usum vocantur sub eodem scopo balnea calida, reserandis cutis meatibus apta. Suas laudes etiam merentur sinapismi, vesicatoria, &c. Opportunè demùm intùs exhibentur, sub eodem rerum statu, flores sulphuris, mercurialia, cæteraque adversùs vigentem scabiem præsidia, quæ supersunt recensenda. Sed his omnibus longè præstat induta cujusvis scabiosi tunica.

Nemo nescit *sulphur*, intùs & extùs usurpatum, tanquàm *specificum* jure decantari, & ex hoc parari vulgatissimum unguentum, quo, præmissis

SCABIES.

generalibus, bis per diem illinitur pars affecta. Rarò ultrà triduum vel quatriduum protelatur hujusce unguenti usus; nec aliâ plerúmque, nullâ fovente causâ internâ, opus est curatione. Sed ubi incusatur quæcumque sanguinis labes, ad aliam methodum se conferre expedit, quæ scilicèt versatur circà diuturnum temperantium, *depurantium* & aperientium usum; inter quæ magis comprobata audiunt cichorium, borrago, pimpinella, lapathum, fumaria, lupulus, cancri fluviatiles, aselli, &c. quæ excipere solent *diaphoretica*; inter quæ primatum ducunt jusculа viperarum. Nec omittenda, dum hæc geruntur, cathartica identidem repetita. Insuper nonnullis congruunt *lacticinia*, quæ è temperantibus & depurantibus sibi paria fortè non habent. Quibus peractis ad sulphur, tùm per os assumptum, tùm cuti admotum, devenire expedit. Huic sanè præcellunt mercurialia sub viru venereo; aliàs specificâ vi defraudari videntur, ni nociva evadant. Curationem demùm claudunt *aquæ thermales* juxtà normam medicam epotæ, quæ sæpiùs, cæteris incassùm adhibitis præsidiis, ægrorum vota explent.

Præter *unguentum officinale è sulphure* & axungiâ confectum, & tanquàm præsentissimum sub hocce morbo remedium suprà laudatum, alia pro re natâ admoveri queunt medicamina, tùm demulcentia, tùm resolventia, camphora nempè, sal saturni, lithargyrus, sapo niger, oleum ovorum vel papyri, oleum tartari per deliquium, nutritum, unguentum è pulpâ radicis lapathi conflatum, Neapolitanum, &c. etenim à juvantibus & lædentibus sæpiùs dirigenda est medela; & nil in morbo pertinacissimo omittendum eorum quæ curæ profutura videntur. Postremò minime reticendum præsentaneam, inter prædictorum remediorum usum, opem conferre *balnea* domestica, vel ex aquis thermalibus parata, quæ postrema non solùm vigentem scabiem faustè impugnare queunt, sed etiam fugato morbo proficua & necessaria censentur.

IMPETIGO.

Impetigo.

Sic vocitatur hæc *fœda scabiei species*, quam gradu duntaxat intensiori à legitimâ discrepare nonnulli autumant; quæ potiùs, ratione ferocioris indolis, ad lepram proximè accedere videtur. Numerosiores erumpunt, sub hoc affectu pustulæ; hinc congestæ & confluentes, quæ acriter pruriunt, & sanie fœtidissimâ madent, facessurâ in crustas squamosas. Non intrà digitos sitæ observantur prædictæ pustulæ, uti solemne est in genuinâ scabie; sed in universam cutem disseminantur. Impetiginis characterem præsertim produnt tubercula mobilia, skirrhosa & indolentia quæ faciem, legitimâ scabie, uti jam innuimus, immunem præcipuè deturpant. Intereà, procedente morbo, exsurgunt dolores latè se spargentes, vel singulas corporis partes obsidentes: vocem raucam & inconditam, vel mœstam edunt ægri; dentes nigredine defœdantur, halitus fœtet & ossa passim tument, &c. E quibus patet quantùm distet impetigo altiora penetrans à genuinâ scabie cute coërcitâ. Minime sanè mirum si *scabies leprosa* tantam labem inferat, utpotè à viru venereo vel scorbutico prosapiam ducere videatur.

E præhabitis colligitur contumacissimam esse impetiginem; imò & planè indomabilem; ni congruis præsidiis emendetur prava sanguinis & humorum diathesis. In usum vocari solent omnia *remedia* suprà tradita: at præmissis præmittendis, cæteris præstare videntur sudorifica & mercurialia, non secùs ac antiscorbutica; prout luis venereæ emergit suspicio, vel scorbuti se præbent indicia. Nec, dùm hæc peraguntur, posthabenda cathartica blandiora, identidem repetita. Insuper opportunè exhibentur aquæ thermales & martiales, aliaque aperientia & diuretica; quorum efficacia in omnium fermè chronicorum curatione totiès fuit explorata. Summè à quibusdam deprædicatur, nec immeritò, diuturnus balnei maris usus; dummodò latens morbi causa congruis auxiliis priùs præcidatur; & è vasis sanguineis excutiatur: ac demùm, eâdem cautelâ, cætera in usum vocari queunt topica.

LEPRA.

LEPRA.

HÆc ægritudinis ſpecies antiquitùs vulgatiſſima, quæ primò intuitu ex ſcorbuto, lue venereâ, & ſcrophulis, quorum fortè eſt particeps, conſtare videtur, vix noſtrâ ætate innoteſcit: adeò ut nonnulli de ejus exiſtentiâ planè dubitarint; hiſce ducti rationibus, quod in hiſce priſcis temporibus lues venerea, tunc inaudita, pro leprâ haberetur; & ideò hanc poſtremam meram eſſe ſyphilidem ſui juris factam, vel à propriâ indole deſciſcentem, rationi conſentaneum ipſis viſum fuit. Plures tamen hâcce lue conflictatos nobis ſors obtulit in locis maritimis, quò hanc profugiſſe videtur; pluraque ab expertis Medicis quorum curæ committebantur ægri didicimus: opera demùm ſolertiorum Scriptorum, quos non latebat utriuſque morbi diſcrimen, ſedulò pervolvimus, ut aliquid certi de hâc re traderemus. Itaque nil aliud eſſe videtur *fœdiſſimus* hicce *morbus* quàm ſcabies cruſtacea & ſquamoſa, per totum corporis habitum diffuſa, vel ſcorbutica, ut inquiunt, ad ultimum gradum devecta: nec deſunt qui hunc dirum affectum ad herpetes malignas referant. Utrique opinioni adverſatur autopſia anatomica: quâ patet viſcera haud minorem, quàm corporis habitus labem contraxiſſe.

Etſi hicce morbus in propatulum venit; rarò tamen animadvertitur, priuſquàm ſe ſiſtat horrenda cutis, partiumque ſubjacentium labes, nec niſi pluribus elapſis à primo exordio annis, huncce gradum aſſequi ſolet: antehàc ſub ſpecie herpetisvel ſcabiei deliteſcit; quæ vitia cutanea ſenſim incrementum capeſſentia, nil mali primùm portendere videntur; donec ad acmen perducta *cancri univerſi faciem* præ ſe ferant. Primam ſævitiem exercet lepra in facie, manibus & pedibus: cutis tunc temporis eſt ſquamoſa, maculis diverſi coloris ſignata; puſtulis ſiccis vel humidis exaſperata; ulceribus ſordidis exeſa, cruſtis furfuraceis & ſquamoſis obſita: nec ſenſu deſtituitur ſub hoc primo ſtadio; quin potiùs prurigine vix leniendâ afficitur: porrò in dies fit craſſior & aſperior, ſubtumida & hiulca, calloſa & quaſi unguine oblinita, ac demùm frigida & ſensûs expers; adeò ut illam pungere, incidere vel urere liceat, abſque ægrotantium moleſtiâ: ſed haud ſic ſe habet, uti plerique cogitarunt, de partibus ſubjacentibus, muſculis nempè, tendinibus & membranis, quæ acu altiùs adactâ ſenſibiles deprehenduntur; quidquid in contrarium adducant Authores, haud plagii inſontes, qui ſcilicèt traditis vetuſtis fabulis fidem inconſultò adhibuerunt.

Facies, *vigente morbo*, colore livido vel plumbeo perfunditur; guttâ, ut inquiunt, roſaceâ inficitur, vel erumpunt puſtulæ fœdiſſimæ, quæ haud rarò nucis juglandis molem aſſequuntur; præſertim in fronte, genis & mento: oculi fiunt torvi; naſus ſuprà modum creſcit: tument labia & invertuntur,

vertuntur, lingua craffior & fcabra vix in fitu continetur: cæteræ oris partes variis prominentiis exafperantur: nec meliùs fe habent larynx & glottis; undè vox rauca & clangofa, ac ejulatibus intercepta. Seriùs ocyùs in tumorem attolluntur cubiti & genua, horumque motus impeditur. Crura œdematofa & varicofa ingravefcunt: manus & pedes fubtumidi & hiulci fegnitie & torpore tenentur. Exfurgunt è variis partibus tumores in ulcera faceffuri putrida, virulenta, phagedænica, vermibus nonnunquàm fcatentia; ac fæpiùs ad ipfamet offa pertingentia, quæ exhinc carie læduntur. Leprofi odorem fpargunt fœtidiffimum, vel teterrimum, tàm ex ore quàm è corporis ambitu: plerique de pruriginosâ libidine, quâ tentigine quafi rumpitur penis, conqueruntur; cur minime mirum fiquidam Anthores morbum de quo agimus, meram effe *fatyriafim* autumarunt. Comæ demùm & fuperciliorum defluvium; nafus, manus & pedes gangrænâ correpti & decidui, funt totidem *fymptomata letho finitima*. Sub hifce ærumnis, quâcumque curâ foluti ægrotantes animum defpondent; mœrore confecti hominum congreffus fugiunt; & fibimet invifi, alios vel parentes & familiares, odio quafi profequuntur: donec febre hecticâ & marafmo confumpti, mortali vinculo aventes exfolvantur.

Lepra.

E præhabitis colligitur multùm *difcrepare genuinam lepram ab elephantiafi* partibus internis parcente, quæ fcilicèt fola crurum tegumenta invadere folet; nec profundiùs immergitur & raro ultrà proferpit. Hanc tamen per totum corporis ambitum, exceptâ facie, femel obfervaffe mihi contigit in viro nobili quadraginta annorum. Hic morbus *elephantiafis* nempè apud Ægyptios endemius, tædio potiùs quàm dolore moleftus, haud obeft functionibus, & licèt contumaciffimus periculo plerùmque vacat: cutis hoc vitio tacta atro-livet & tumet, fquamis obducitur & exafperatur, prurit & nonnunquàm dolet; nedùm fenfu orbetur: procedente morbo prominent venæ varicofæ, exfurgunt tubercula, haud rarò in ulcus faceffura; aliæque fe fiftunt cutis læfiones cutaneæ, in leprâ obfervari folitæ; fed multùm remiffiores.

Lepram per contagium propagari ultrà omnem controverfiæ aleam pofitum effe videtur; fed inopes & egenos, fordidos & fqualore obfitos, plerùmque invadit. *Ægrè domatur ferina hæc lues*, etiam in primâ periodo; licèt vifcera, uti conjicitur, intacta tùm maneant, & fola corporis peripheria offendatur. Si nonnunquàm accidat, ut fecundâ tempeftate averruncari videatur, haud rarò redeunte hyeme recrudefcit. In alterâ periodo, ubi fcilicèt altas in vifcera egit radices, omnem curam, fi excipias palliativam, refpuit. Nec minùs *contumax*, licèt minorem metum incutiat, *elephantiafis*, ad certum gradum devecta, quàm etiàm lautiffimis minime parcere, experientiâ compertum habuimus. Etfi raræ funt *cadaverum* hoc morbo denatorum hiftoriæ: liquet tamen nullam effe partem internam à viru leprofo immunem; excepto tamen corde, quod utplurimùm illæfum deprehenditur. Cætera verò organa, tùm pectoralia, tùm abdominalia, arida & contracta, infarcta vel phlogofi correpta, purulentiâ confpurcata, putre-

LEPRA. dine & ſphacelo abſumpta, ulceribus eroſa, &c. comperiuntur. Trachea imprimis & bronchia corrugata, ulceroſa, tuberculis referta, aliove modo labefactata, ſe oculis viſenda obtulerunt: ut nil addam de quibuſdam oſſium, cartilaginum & ligamentorum vitiis, haud ſemper ante obitum conſpicuis.

Curandi methodus præcipuè verſatur, non ſecùs ac ad luem veneream, circà incidentia & ſudorifica, præmiſſis tamen generalibus, diluentibus nempè, demulcentibus, refrigerantibus, temperantibus & depurantibus; inter quæ ſerum lactis & ipſummet lac, cremores farinacei, juſcula pulli, carnis vitulinæ, teſtudinis, ranarum, &c. uſitatiora ſunt, nec minùs conferunt plantæ cichoraceæ & acidæ, lapathum & fumaria, naſturtium, cæteræque herbæ antiſcorbuticæ. Suam opem præſtant balnea domeſtica, quæ emollientibus internis manus auxiliatrices præbent. Horum ope, accedente congruâ victûs ratione, nec poſthabitis blandioribus catharticis, ut primis viis proſpiciatur, ad efficaciora patet aditus; inter quorum uſum eò collimandum cenſemus ut materia morboſa viſceribus impacta ſubigatur; & expedita foràs elutrietur. In hunc duplicem ſcopum præcipi ſolent mercurialia, panacea nempè, aquila alba, æthiops mineralis, &c. ligna ſudorifica notiſſima, antimonium, viperæ, &c. quibus utendi ratio pro opportunitate & circumſtantiis dirigitur. Sulphur per os ſumptum, vel foris adhibitum per ſe, vel ſuffumigii formâ, inter incidentia exquiſitiora, haud immeritò à pluribus deprædicatur. Nil efficacius reperiri decocto ulmi, nonnulli, penès quos ſit fides, tradiderunt. Incidentium & ſudorificorum vires æmulari videntur aquæ thermales intùs & extùs uſurpatæ, quas pluriès emolumento fuiſſe experientiâ conſtat. Nil demùm omittitur è *topicis* ſcabiei & herpeti dicatis, quæ cæteris adminiculis obſecundare queunt: à recto enim deflectunt tramite qui hæc omnia remedia externa pro nihilo habent; cùm ſolerti manu tractata haud inutilem ſæpiùs opem contulerint: aliàs haud citrà periculum adhiberi credere par eſt. Aliud demùm eſt præſidium, quod fortè alia antecellit, nempè caſtratio; quâ ſcilicèt morbum planè eradicari fertur; dummodò tamen haud altiores egerit radices: quod nec rationi nec experientiæ adverſari videtur; cùm nullum ſit dubium, annuente obſervatorum choro, quin caſtrati hoc morbo nuſquàm corripiantur.

Ex eo quòd *elephantiaſis* ad lepram accedere videtur, uſus invaluit ut iiſdem remediis, habitâ ratione gradûs impugnetur; quapropter præmiſſis generalibus, refrigerantibus, nitroſis, depurantibus & antiſcorbuticis; in uſum internum trahuntur *ſulphur*, *mercurialia* & *ſudorifica*. Haud abſimili conſilio adhibentur linimenta & ſuffumigia ſulphurea vel mercurialia: inſuper uſurpantur vulneraria, detergentia, cæteraque *topica* ulcerum medelæ dicata. Sed non ſecùs ac genuina lepra, ad omnia quæcumque remedia utplurimùm ſurda elephantiaſis, licèt viſu & tactu conſpicua, domari planè recuſat.

Erysipelas.

ERYSIPELAS.

Nemo nescit hoc nomine insigniri hunc tumorem phlogodeum, latum & depressum, dolore acri & æstuoso stipatum, atque colore rutilante præditum. *Variæ* occurrunt *erysipelatis species* infrà recensendæ, quorum vulgatior & *legitima* à rigore & febre orditur; & non nisi post biduum, triduumve *se prodit* cutis inflammatio, cujus color cinnabarinus, vel roseus & splendens, à premente digito subterfugit, statim rediens ubi amovetur: è quâ, non secùs ac sub ambustione, prodeunt pustulæ vesiculares. Suam acmen brevi assequitur hic tumor, cujus stadium intrà septem circiter dies continetur; ultrà quos cutis squamosa evadit. Nulli parti parcit erysipelas; sed faciem & crura sæpissimè invadit; nec rarò ex unâ partê serpit in alteram. *Zoster* vocitatur, si cinguli instar corpus ambiat. Diversa est, uti jam innuimus, erysipelatis indoles: sub mitiori, febris paucis elapsis diebus evanescit; etsi tumor sua solita percurrit tempora; sed sub graviori diutiùs protelatur febris, & truculentiora emergunt symptomata. Febrem prætereà putridam, malignam & pestilentialem nonnunquàm concomitatur; & circà quartum morbi diem, vel tardiùs erumpit, accedente euphoriâ: at sub hâc conditione longior fit ejus decursus; nec rarò in suppuratum abit, vel gangrænam post se trahit. Alterius sunt sortis, aliumque typum præ se ferunt defluxiones erysipelaceæ, quæ sponte vel vulgatioribus resolventibus intrà biduum vel triduum fugantur: nonnullæ tamen ejusdem indolis, vulnera circumambientes; & œdematis sæpiùs participes, segniores observantur: haud alterius etiam commatis esse videntur infarctus erysipelacei crura hydropicorum infestantes; qui à genuini erysipelatis stadio planè recedunt.

Alia occurrit erysipelatis *species*, nempè universalis, quæ pustulis pruriginosis, in squamas facessuris exasperatur; & *erysipelas pustulosum*, nostratibus *Erésipele boutonné*, apud quosdam Authores audit; quod sæpiùs promovent vini, liquorumque ardentium liberalior usus. Sed alia annotatur species, cui hoc nomen rectiùs congrueret, & *rosalia* apud Authores nuncupatur; sub cujus exordio erumpunt pustulæ, à morbillosis vix absimiles: sed illarum areolæ rubræ subtumidæ ampliantur, & invicem coëunt; adeò ut hinc emergat infarctus erysipelaceus totum corporis habitum occupans, qui ad nonum diem producitur, & squamas totum corpus obducentes post se relinquit. Ipsismet morbillis, pro quibus sæpiùs ab incautis habetur, periculosior censeri debet hic affectus, infantibus & juvenibus familiaris; qui apud nonnullos variolarum spuriarum nomen sibi vindicat: sed à plerisque tanquàm anonyma eruptio pertractatur.

Corporis constitutio sanguinea, & præsertim biliosa, æstus aëris, immodicæ exercitationes, vigiliæ diutiùs protractæ, vehementiora animi

ERYSIPELAS.

pathemata, vinum meracius, cupediarum esus, &c. sunt totidem erysipelatis, cujuscumque indolis, *causæ.* Inter scorbuti symptomata etiam numeratur; sub quâ conditione diutiùs protrahitur; & nonnunquàm cruribus insidens in ulcus pertinacissimum facessit: nec rara se offerunt apud senes hujusce infortunii exempla. Erysipelas capitis & faciei eò *calamitosius* censetur, quò immanior est intumescentia. In ancipiti etiam versatur eventu, si in partes glandulosas & præsertim mammas irruat: nec minùs portendit periculum Zoster. Neminem postremò fugit luctuosum esse erysipelatis retrocessum; cùm symptomata hinc emergentia funeris metum nonnunquàm incutiant.

A benè perspectis ætate, temperie & morbi gradu, *curandi judicium* dirigitur. Haud sanè dubitare licet quin plurimùm conferat venæ sectio; si ægri vires ferant, & cætera consentiant: sed ab hâc plus æquo repetitâ, intrò nonnunquàm recurrit erysipelas, & fatum acceleratur. A recto deflectunt tramite qui à conspecto sanguine, ut inquiunt, inflammatorio, numerosas celebrandas fore sanguinis missiones inferunt: de tralatitio hoc errore sciolis familiarissimo, alibi satis superque actum fuit. Dein opportunè præscribuntur diluentia & demulcentia; serum nempè lactis, aqua pulli, emulsiones, potus lacteo-aqueus, &c. diaphoretica in regionibus septentrionalibus summè commendata, noxia sub nostro cœlo evadunt; ni tamen erysipelatis recessûs immineat periculum: nec salubriora censentur refrigerantia. Insuper præsentaneam, ineunte morbo, opem fert emeticum, si stomachus pravis sordibus scateat: cathartica verò haud tutò præcipiuntur, nisi sub morbi finem. Alvus tamen solitâ arte servanda est libera per totum morbi curriculum: urgentiori tamen succurrendum, si ob nidulantem in primis viis saburram graviora emergant symptomata, delirium nempè, affectus comatosus, &c. Postremò proficuè sæpiùs in usum trahuntur hypnotica; cum hisce remediis cautè tamen mercandum, ne fallaces inducias impertiantur.

Quod *curam externam* spectat, varia pro lubitu admoventur resolventia; inter quæ usitatiora audiunt aqua florum sambuci, spiritus vini camphoratus, aqua calcis, &c. opportunè adhibetur epithema SYDENHAMI ex aquâ vitæ, theriacâ & aromatis paratum. Aliud deprædicat RIVERIUS è decocto scilicèt salviæ & saponis veneti confectum: pluris demùm habetur aqua Golardiana; ut alia innumera ab Authoribus tradita missa faciamus. Sed angue pejus vitentur topica repercutientia, refrigerantia & narcotica: nec minùs periculosæ censeri debent axungiæ, olea & mucagines, quæ ab imperitis sæpiùs usurpantur; cùm ab horum præposterâ administratione intùs recedat erysipelas, vel gangrænâ corripiatur. Imò & topica cujuscumque indolis omitti debent, si erysipelas caput aut faciem occupet; ne materia morbosa ad cerebrum vel fauces, undè phrenitis & angina, pellatur. Ubi verò tardiùs quàm par est progreditur hæc eruptio; si tempore incrementi subsideat; aut absoluto stadio minime evanescat; plura impendent infortunia, quibus prævertendis opportunè præcipiuntur cardiaca &

diaphoretica. Egregiam etiam opem confert venæ sectio, si materia morbosa devia cerebrum impetat; vel quodvis calamitosum symptoma excitet. Sub hâc rerum conditione cæteris fortè præsidiis palmam præripiunt vesicatoria, cruribus vel dorso admota. Erysipelata demùm crebrò recurrentia præcaveri solent venæ sectionibus, catharticis blandioribus, temperantibus & aperientibus minoribus, depurantibus & antiscorbuticis. Faustè in eumdem scopum adhibentur lacticinia & aquæ minerales: nec posthabenda balnea tùm domestica, tùm à thermalibus parata; quibus prophylacticis morbi fomes eradicari solet.

ERYSIPELAS.

RUBOR SCARLATINUS.

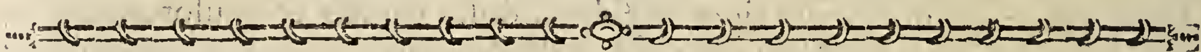
PROXIMÈ ad erysipelas universale accedit rubor scarlatinus, totum corporis ambitum subtumidum colore cinnabarino inficiens, cum eo tamen discrimine ut nullis papulis exasperetur morbus, de quo in præsentiarum. Hanc eruptionem *præeunt* rigor & *febris*, dolor capitis & oculorum; illacrymatio cum conjunctivæ rubore & palpebrarum gravitate; angina spuria, tussis, spirandi difficultas, anxietates, &c. quæ vigent donec circà quartum morbi diem facies rubore perfundatur, & paulò post truncus & artus pari modo afficiantur. Exanthemata seorsim erumpentia brevi expanduntur & in unum coeunt, quæ septimo à primâ invasione die evanescere solent, cute remanente nonnihil asperâ & squamosâ, vel furfuraceâ; adeò ut non secùs ac erysipelas, morbilli & variolæ, *peculiari stadio* submittatur *rubor scarlatinus*. Ab erysipelate universali haud discrepare videtur quædam ruboris species à nonnullis Authoribus tradita, sub quâ emergunt pustulæ miliares vel vesiculares, nunc exiles, nunc latiores quibus tota cutis exasperatur; sed illud dubium in medio relinquimus. Ad genuinum ruborem scarlatinum *proni* sunt infantes & juvenes, sed frequentiùs invadit hæc efflorescentia virgines & mulieres haud ritè menstruatas. Non secùs ac morbilli, quibus proximè accedere videtur, epidemicè grassatur hic affectus & etiam per contagium propagari videtur; non solùm ergà infantes, quibus familiaris censetur; sed etiam ergà adultos, quibus sub constitutione epidemicâ proximè parcit.

Minorem tamen *metum* incutere solet rubor scarlatinus, qui aliàs simili ritu, sed placidiùs sua percurrit tempora. Haud tamen *periculi* expers est, ob reliquias quas nonnunquàm post se trahit; obstructiones nempè & infarctus viscerum, tùm pectoris, tùm abdominis, quæ grave sanè curantibus facessunt negotium; præsertim si accedant spirandi difficultates, & imi ventris intumescentia, quæ colluviei serosæ in pectoris vel abdominis cavo jam stagnantis suspicionem movent. Sed raró, ut verum fateamur, impendent hæc infortunia, ni à rectâ vivendi normâ deflectant ægri, vel

præpoſteris remediis impugnetur hic affectus, qui ſub hoc conſpectu, haud minùs fortè calamitoſus, ac variolæ & morbilli, cenſeri debet.

Rubor scarlatinus.

Simplicioribus peragitur ruboris ſcarlatini *curatio*. Itaque nonnunquàm, ineunte morbo, conducit venæ ſectio; nec vetatur poſt eruptionem, ſi pulſus vehementior, & dolor capitis gravativus ſanguinis exuberantiam arguant. Sub quo rerum ſtatu, urgentiori ſuccurrendum eſſe, apud omnes metu retroceſſionis minime obcæcatos, in confeſſo manet. Intereà largâ manu propinari debent per totum morbi curriculum diluentia & temperantia vulgatiora. Quoad diaphoretica, aliave remedia, quæ ſub variolis & morbillis adhibere ſolent iſti, qui uni quæſtui inſervientes, ad aſtantium nutum ſe componunt, haud niſi ſummâ cautelâ præſcribi debent. Præſentaneam opem ferunt veſicatoria dorſo, cruribuſve admota, ſi cerebrum quocumque modo lædatur. Fauſtè etiam ad eumdem ſcopum præcipiuntur cathartica, &c. Aliàs haud priùs quàm decidant ſquamæ, in uſum trahuntur hæc poſtrema, quæ tùm pluriès iterari debent ad prævertenda infortunia, quæ, uti jam innuimus, non ſecùs ac poſt morbillos & variolas, peſſimum ſæpiùs habent exitum.

MORBILLI.

Hanc, pro ſolito Scriptorum more morbillos, vernaculè (*la rougeole*) & variolas, uno & eodem capite complectimur, cùm haud minùs ab invicem diſcrepent hice morbi, quàm efflorefcentiæ, de quibus ſuprà, tùm ratione indolis, tùm ratione faciei & progreſsûs. Attamen ſimilis fermè morbillorum & variolarum *invadendi modus*, imò & ſæpiùs ægrè diſtinguuntur, tàm inter prodromos, quàm ſub primâ eruptione, hi affectus; adeò ut præcipiti judicio haud raro deludantur vel ſolertiores clinici, ni notâ conſtitutione epidemicâ ſuffulciantur. Haud deſunt tamen indicia quibus uterque morbus innoteſcere valet: prima enim morbilloſa exanthemata lenticularia, & in areolas plerùmque congeſta numeroſiora obſervantur, quàm in variolis, etiam confluentibus. Nec alia fortè differentia inter utriuſque morbi papulas erumpentes; ſed morbo progrediente ſpectabiliores ſe produnt notæ, adeò ut in propatulum veniat utriuſque morbi character, uti è mox recenſendis patebit. De morbillis ſpuriis ad genus eryſipelaceum referendis ſuprà egimus.

Frigore tremulo, quod excipit calor febrilis, *exordium capiunt morbilli;* ac nonnunquàm alternant primo die algor & æſtus. Dein excandeſcit febris, gravatur caput & urget ſomnolentia; accedente in pleriſque ſternutatione vel hæmorrhagiâ narium cum ſolamine. Intereà tument palpebræ; illacrymant flammei & coruſcantes oculi, cum dolore mordaci. Inflammatorius rubor & ardor decumbit in fauces, cum ſiti & anginosâ de-

glutitione : exſurgit tuſſis ſicca cum ſpirandi difficultate : porrò plures vomitu, torminibus & alvi fluxu torquentur : his addere lubet anxietates, lumborum dolores, &c. quæ eruptionem prænuntiant. Circà quartum morbi diem ſe prodit efflorescentia, maculis lentiformibus, vel papulis depreſſis, quæ paſſim & confertim erumpentes diverſas areas, tactu aſperas præbent. Hæ puſtulæ humiles, ſuppurationis neſciæ, in facie & cervice primò conſpiciuntur : dein brevi ſe diffundunt ad pectus, & juxtà ruboris ſcarlatini & variolarum normam, ad alias partes propagantur. Ab eruptione variolosâ compeſcuntur ſymptomata denuò recurrentia ; ſed perſtant hæc phænomena, peractâ efflorescentiâ morbillosâ, quæ ruboris ſcarlatini inſtar poſt triduum evaneſcit ; cute remanente ſquamosâ, vel pulvere quodam farinaceo quaſi interſperſa : nec ſemper ab ejus extinctione reprimitur morbus, cùm non ſolùm febris, tuſſis & ſpirandi difficultas aliquandiù producantur ; ſed nonnunquàm etiam ingruant pectoris phlogoſis, diarrhœa, aliique affectus, primario morbo prægreſſo longè periculoſiores. De commentitiâ illâ febre morbillosâ quatuordecim dierum de quâ mentionem ſubjecit Sydenhamus, nil addimus ; cùm è genere ſit febrium miliarium, putridarum, &c. de quibus ſuo loco, & nullam, pace tanti viri, affinitatem habeat cum morbillis legitimis.

Morbilli.

Nemo neſcit morbillos, quibus præſertim obnoxii ſunt infantes & juvenes, *rarò ominoſos* cenſeri ; ni inconditâ victûs ratione, vel præpoſterâ medicatione, à ſuâ indole deſciſcant. Ab inconſulto enim uſu cardiacorum aliorumque remediorum ſtimulantium, urgente tuſſi, ſub ſpe promovendæ eruptionis, ſæpiùs ſoboleſcit peripneumonia, quæ ſub hâc conditione plures illùc mittit undè negant redire quemquam, vel phthiſim, aliumve morbum calamitoſum & chronicum poſt ſe trahit ; adeò ut morbillorum reliquiæ ſint ipſomet morbo magis pertimeſcendæ. Fauſtum exitum hariolari licet, ſi efflorescentiæ acceſſio & receſſus, conſtitutæ à naturâ normæ ſuprà exaratæ, ſubmittantur. Haud inanem econtrà metum incutit maturior vel tardior eruptio : ægros etiam in vitæ diſcrimen trahit, ſi ultrà quatriduum producatur, ſi renaſcantur papulæ novæ, ſi maculis gangrænodeis defœdentur. Siniſtri demùm ſunt augurii quævis ſymptomata, quæ de affectis cerebro, pulmonibus, viſceribuſque abdominalibus, ſuſpicionem movent ; cùm nullum fermè ſit dubium quin copioſiori puſtularum morbilloſarum proventu labefactentur organa interna, veluti docent *ſecta cadavera* ; quæ aliàs exhibent viſcera tuberculoſa ; abſceſſus cerebri ; pulmones pure ſcatentes ; omentum putridum & dilaceratum, &c.

Simpliciſſimam vel nullam *medelam* expoſtulant morbilli, juxtà conſtitutum à naturâ ordinem ſua tempora percurrentes : ſed ſecùs ſe res habet, ſi graviora ſe proferant ſymptomata, ad quæ divertenda egregiam opem præſtat, poſt primam invaſionem, venæ ſectio, cujus beneficio declinatur phlogoſis : opportunè etiam ſub eodem tempore exhibetur emeticum, quo evertitur primarum viarum ſaburra, quæ, procedente mor-

Morbilli. bo, labem ſanguini inferre ſolet. Rarò iteranda eſt venæ ſectio, ni urgeant faucium & pulmonum inflammatio, ſpirandi difficultas, febris vehementia, &c. Aliàs non ſolùm ſupervacaneæ, ſed noxiæ cenſeri debent numeroſæ venæ ſectiones; quidquid obganniant contrariam methodum ſectantes, qui ſuis hypotheſibus ducti, nil præter inflammationem vident in omnibus fermè morbis acutis: pluriès enim haud citrà cordolium obſervavi ſub conſtitutionibus epidemicis ægros naturæ commiſſos evadere, dùm huic inconſultæ methodo ſubmiſſi, ſtipato agmine, ad æthereas ſedes convolabant.

Inter uſitatiora & *efficaciora præſidia* numerari debent diluentia & temperantia; nonnulliſque profunt nitroſa. Quoad cardiaca & alexiteria, olim plus æquo celebrata, & ab inſciâ plebe etiamnùm comprobata; in deſuetudinem fermè abierunt, tùm in morbillorum, tùm in variolarum curatione: haud tamen, me judice, planè exulare debent, ſi vires deficiant, ſi haud ritè procedat eruptio, vel inſolita puſtularum remora. Aliàs blandiora duntaxàt diaphoretica uſurpare licèt, ſcorzoneram ſcilicèt, borraginem; flores papaveris rhœados, ſambuci, &c. Urgente tuſſi conducunt pectoralia, demulcentia & anodyna. Proſunt decoctum album, diaſcordium, &c. ſi ſolutior alvus vires emungat: ſub ejus verò nimiâ conſtrictione in uſum vocanda ſunt enemata emollientia & laxantia Antiſpaſmodicis impugnantur affectus convulſivi: nec vetantur narcotica urgentibus vigiliis, tuſſi & doloribus; ſed cum hiſce poſtremis à Sydenhamo plus æquo fortè decantatis cautè mercandum, præſertim ſub infantili ætate. Poſtremò anginæ ſpuriæ proſpicitur gargariſmatibus demulcentibus, & cataplaſmatibus emollientibus: foventur oculi læſi aquâ roſarum, plantaginis, &c.

Notare expedit *peſſimum morem* invaluiſſe, ut hoc morbo decumbentes inter lectorum cortinas includantur, & ſub ſtragulis quaſi ſepeliantur; hinc minimè mirum ſi majori perſpirationis diſpendio obrutis viribus, res in deteriora ruant, & plures illius lethiferi præjudicii luant pœnas. Quapropter ab aſſuetâ decumbendi ratione minime deflectant morbillis & variolis correpti, eâdemque culcitrâ cooperiantur. Alius viget, ſed ſanior, mos, ut *ſublato morbo*, curationem claudant *cathartica*, bis, terve repetita: multiplici enim experientiâ ratum manet ſaluberrimam fuiſſe hanc methodum; & caveant, qui hanc poſthabent, ne quid humanitùs ipſis accidat; nec deſunt ſanè hujuſce infortunii exempla. Morbilli demùm, non ſecùs ac variolæ, aliæque eruptiones cutaneæ, nonnunquàm intùs recurrunt; ſub quo rerum ſtatu nil non movendum ut declinetur viſcerum infarctus phlogodeus, & devia materia morboſa ad cutem vel ſentinam inteſtinalem revocetur. Hanc opem præſtant venæ ſectiones, cardiaca & diaphoretica; ſed his palmam præripiunt veſicatoria, nec ſuis laudibus defraudantur cathartica.

VARIOLÆ.

VARIOLÆ.

VARIOLÆ.

NEMO nescit variolas *discretas* nuncupari quarum pustulæ distinctæ, & ab invicem remotæ conspiciuntur; *confluentes* verò, quarum papulæ invicem hærent, vel plures in unam confluunt, quasi in corymbos aggestæ. A veritatis, ni fallor, scopo aberrant qui variolas *discretas* & *confluentes* multùm ab invicem discrepare autumant; adeò ut duplex exhinc emergat curandi ratio. Multiplici experientiâ edocti asserere minime dubitamus illud commentitium discrimen, in solo unius & ejusdem morbi gradu versari. Nec desunt exempla discretarum, ipsismet confluentibus, contrà vulgatius placitum, graviorum; tàm ratione uberioris papularum proventûs, quàm respectu truculentiorum symptomatum. Licèt per se pateat hic morbus, qui ex traduce propagatur, ægrè tamen nonnunquàm innotescit ob innumeras efflorescentias quæ hunc mentiri, incautosque decipere solent. Notare expedit priusquàm variolarum adumbrationem aggrediamur, pustulas solitarias magis prominentes & fastigiatas observari; confluentes verò & congestas magis depressas esse, sed cuti subtumidæ insidere. Ex universo corporis ambitu erumpunt variolæ, haud exceptis palmâ manuum, plantâ pedum & genitalibus: nec parcunt oculorum albo, internis naribus, ori & faucibus. Lubuit SYDENHAMO regulares vocitare, quas nulla graviora concomitantur symptomata; pro irregularibus verò habere quæ sub malignâ, ut inquiunt, facie se produnt, licèt discretarum, vel confluentium ordinem subeant.

Quatuor stadiis continetur hic affectus, præludio nempè, eruptione, suppuratione & exsiccatione. Rigorem & febrem quibus exordium capit primum variolarum stadium, excipiunt cephalalgia, somnolentia vel delirium, sternutatio, ructus nidorosi, nausea & vomitus, cardialgia & ventris tormina, dolores dorsi, lassitudines, stranguria, &c. quorum vehementia morbum graviorem prænuntiat. *Eruptionem* nonnunquàm pruriginosam prægredi solet sudor plus minúsve conspicuus. Exanthemata, pulicum morsui primò simillima, circà quartum morbi diem, incipiente scilicèt secundo stadio, se produnt in facie, manibus, cervice & pectore, dein per totum corpus propagando. Febris hâc eruptione compescitur, vel planè fugatur: hæmorrhagia narium, infantibus præsertim familiaris, hanc efflorescentiam præit vel concomitatur. Intereà oculi flammei lumen refugiunt, nec rarò procedente morbo, palpebris ultrà modum tumentibus, planè clauduntur. Tunc temporis totum caput & cervicem occupat intumescentia nonnullis molestissima, quæ juxtà eruptionis ordinem universum corporis habitum peragrat; adeò ut erysipelas universale basim præbere videatur papulis variolosis, quæ, uti jam innuimus, os, fauces & nares etiam infestare solent; sub quâ rerum conditione ægrè, vel summâ

VARIOLÆ.

cum molestiâ deglutiunt ægri, & quodam ptyalismo laborant adulti, quo nonnunquàm excoriatur lingua, cum variis oris partibus; dùm alvus solvitur in infantibus. Prominentiores papulæ in suppuratum dein abeunt; quo tempore, tertio scilicèt stadio, febris excandescit, pulsusque plenior evadit: *febris secundaria*, apud nonnullos, audit hic status; nec desunt qui suis hypothesibus ducti, commentitiam putredinem incusarunt. Nusquàm tamen desinit febris in confluentibus mali moris, quæ sub purulentiâ tantummodò exacerbatur. Delirium & somnolentia sæpiùs, uti suprà inculcavimus, eruptionis prodromi, per totum morbi curriculum etiam ingruere queunt, non secùs ac convulsiones, alvi fluxus dysentericus, &c. sub quibus circumstantiis ægri circà undecimum & decimumquartum ab invasione diem, vel sub quarto morbi stadio, in vitæ discrimine versantur, antè scilicèt crustarum casum, qui inter duodecimum & decimumquintum accidere solet; servato eruptionis ordine; adeò ut pustulæ faciei sæpiùs evanescant, cùm papulæ pedum vix in suppuratum abeunt.

Neminem fugit *variolas ominosiores* esse sub ætate provectâ, quàm in infantili vel juvenili. E faciei conspectu, & ab spirandi modo, vulgò erui solet *prognosis*: stupenda enim capitis & cervicis intumescentia, cum uberrimo pustularum proventu & anhelatione, summam incutit formidinem. Si primo alterove morbi die erumpant pustulæ variolosæ, res est ancipitis aleæ, nec minùs periculosa censetur tardior eruptio. Felicem eventum hariolari licet, si pustulæ phlogodeæ ritè promineant: inter verò exitialia signa numerantur pustulæ confertim erumpentes, exiguæ vel depressæ, crystallinæ vel verrucosæ, necnon atro lividæ, quæ demùm ægrè maturescunt & in crustas vertuntur. Haud minus portendit periculum harum retrocessus, nullâ remanente cutis intumescentiâ. Febris post eruptionem persistens morbum gravem minatur, nec vano metu clinicos terrent efflorescentia morbillosa, alteriusve generis, & exanthemata atro-livida vel gangrænodea, linguæ labiorumque nigredo, &c. Mali est ominis, ineunte morbo, uberior urinæ proventus. Pro exitiali habetur mictus cruentus; at minùs pertimescendæ aliæ hæmorrhagiæ, præsertim in infantibus, & labis scorbuticæ planè expertibus: innoxia demùm censentur catamenia inter morbi curriculum erumpentia. Funestum eruitur indicium ab immani sudore sub primis diebus, pulsu debili erumpente; inter calamitosa symptomata etiam recensentur alvi fluxus, præsertim dysentericus, alteriusve pravæ sortis, ob pustularum subsidentiam quam post se trahit. Haud levem metum etiam incutiunt ischuria & dysuria; convulsiones post eruptionem accedentes; ptyalismus sufflaminatus in adultis, vel diarrhœa suppressa in infantibus, &c. Nec sublato morbo, uti suprà notavimus, incolumes evadunt ægri, cùm alia ipsis impendeant infortunia; abscessus nempè, non solùm partes externas invadentes; sed sæpiùs intrà viscera delitescentes, gangræna & caries; aliique effectus exitiales, ut de cæcitate, surditate, crurum resolutione, &c. nil addam.

VARIOLÆ.

E præhabitis colligitur variolas clades & funera post se trahere; nùm hanc stragem avertere possit *insitio*, apud nonnullos gentes recepta, de quâ tamen multùm apud nos controvertitur? dubitare licet. Verum quidem est, si experimentis hactenùs publici juris factis adhibenda sit fides, quod vix unus inter trecentos insertis variolis laborantes, fatis cedat; dum variolæ legitimæ unum è decem neci dant; ut sileamus de egregiâ vultûs formâ fœdis cicatricibus & foveis à variolis legitimis immutatâ & deturpatâ: quod sanè, primâ fronte, probare videtur hanc morbum lethalem præcavendi methodum, summam laudem mereri, & medicinæ praxim ditare: sed silentio minime premere debemus quod constet è nuperrimis observationibus plures post peractam insitionem, ab omni metu solutos, hoc morbo iterum, haud sine præsenti vitæ discrimine, conflictatos fuisse; quod sanè quidem, ultrà omne dubium, arguit inefficacem esse hanc prophylaxeos speciem. Præthereà pro comperto etiam manet non minùs per contagium propagari variolas insitas, quàm legitimas; cur minime mirum si grassetur hic morbus, & majorem stragem exerceat, ubi adhibetur & viget insitionis ars; adeò ut, ni fallat tradita computatio in Angliâ capta, plures à variolis occubuerint post admissam hanc encheiresim quàm anteà. Quid hinc sit inferendum, solertissimis judicibus sub quibus lis est pensitandum relinquimus; ut ad *cadaverum extispicia* deveniamus, quibus in apricum veniunt viscera, pulmones nempè, hepar, pancreas, ventriculus, intestina, &c. papulis variolosis, à cutaneis vix absimilibus, obducta: hisce etiam pustulis nonnunquàm scatent trachea & bronchia. Præterea passim occurrunt infarctus & inflammationes, gangrænæ & putredines. Cerebrum & cerebellum in sese subsidentia reperiuntur, horumque vasa sanguine turgentia & varicosa conspiciuntur. Obvia fit nigredo duræ meningi impressa & cerebri substantiam attingens. Reperiuntur abscessus intrà pyxidem osseam, nonnunquàm carie læsam. Visenda se præbent cor aridum; vasa flatu turgida; hydrops pericardii; stomachus ulcusculis exesus; omentum laciniatum & putridum, &c. Detegitur colluvies serosa, sanguinea vel saniosa; tùm intrà cerebri recessus, tùm in pectoris & abdominis cavo, &c.

Ad variolarum *curationem* sese accingentes, primò aëris frigidioris, vel fervidioris inclementiæ prospicere debent; posthabitis insulsæ plebeculæ præjudiciis. Simplicioribus peragitur variolarum optimæ notæ medela; ni consultiùs naturæ planè committatur: sed ubi suprà traditis phænomenis exacerbatur morbus, arte medicâ opus est. Itaque hoc ineunte ancipitis moris affectu, sub ætate juvenili vel adultâ, unâ vel alterâ venæ sectione deplenda sunt vasa: dein nullâ morâ, emetico vel cathartico foràs exturbanda primarum viarum saburra; quæ aliàs inter morbi stadium grave clinico facessit negotium: mirari sanè quidem subit altum BOERHAAVII de exquisitissimo hocce præsidio silentium. Notare expedit numerosas *venæ sectiones*, quarum morem, reluctante experientiâ, inducere tentarunt quidam inassuetorum cupitores, inutilem plerùmque operam ludere;

VARIOLÆ.

sæpiúsque, calorem nativum restinguendo, noxias vel lethales evadere. À copioso enim sanguine detracto hæmorrhagiis & viscerum infarctui minime occurritur, uti autumarunt huicce methodo addicti: quod dilucidè patet è propriis observationibus, & autopsiâ cadaverum. Haud tamen quovis morbi tempore vetatur, cæteris consentientibus, venæ sectio; si urgeat suffocatio; cohibeatur ptyalismus: aliudve atrox suboriatur symptoma: sub quibus sanè, vigente febre secundariâ, sanguinem mitti jubebat ipsemet SYDENHAMUS: sed scire juvat inefficaciorem fore hanc evacuationem adversùs mictum & sputa cruenta, aliamve hæmorrhagiam; & angue pejus fugiendam sub variolis, ut inquiunt, malignis. His de venæ sectione præmissis, ad cætera præsidia devenimus: inter quæ usitatiora & magis proficua censeri debent diluentia, temperantia, & diaphoretica blandiora; ptisanæ scilicèt è gramine, liquiritiâ, borragine, scorsonerâ, floribus papaveris rhœados, &c. In familiarissimum usum venit decoctum lentium, ni fallor, innoxium; licet ea opinio vetustissimæ superstitioni, à formâ lentium papulis variolosis consimilium depromptæ, inniti videatur. Prosunt, urgente siti & corpore plus æquo æstuante, aqua pulli vel carnis vitulinæ, emulsiones, aqua succo limonum imprægnata, &c. Sed haud citrà periculum usurpantur hæc postrema; si morbus lentiùs quàm par est progrediatur: nec vetatur, sanguine ultramodùm incandescente, spiritus vitrioli, quem summis laudibus extollit exercitatissimus TISSOT: sed solerti manu pertractari debet illud remedium.

Cathartica inter morbi curriculum, haud nisi urgente necessitate, vel suppresso ptyalismo præscribi debent: sed *variolis declinantibus*, circà scilicèt crustarum casum tutò usurpantur; imò, non secùs ac in morbillis, pluriès sunt repetenda, ad præcavendas morbi reliquias sæpiùs immedicabiles vel lethiferas. Intereà alvus per totum morbi decursum servanda est libera; præsertim si plus æquo tumeant facies & cervix, sub quo statu opportunè adhibentur serum lactis, pruna damascena, cassia, aliaque laxantia blandiora; vel congrua injiciuntur enemata. Aliàs à catharticis abstinere debent, qui ægrorum saluti consulunt: ab hâc enim methodo ne lato ungue recedebant artis proceres, fortè huic plus æquo addicti, quàm tamen inconsultò posthabent nonnulli, inter recentiores polypharmacos, quos pudet veterum vestigia premere. Mirum sanè, in gravissimos scopulos quotidiè impingentes, ab infelici medelâ suis opinionibus obcæcatos, minime desistere. Nec feliciùs, me judice, collineant, qui alvum ignaviorem enematibus emollientibus reserare recusant; hisce rationibus ducti quòd puris confectioni plurimùm faveat alvus compressa; nec hocce errore immunis erat ipsemet SYDENHAMUS; aliàs præclarus praxeos medicæ arbiter.

Narcotica cautè & tempestivè adhibita haud infimum locum, annuente clar. DE HAEN, obtinent in variolarum curatione. Nùm tamen erroris arguere licet ipsummet SYDENHAMUM? juxtà quem opium æquè specificum pharmacum in variolis confluentibus censeri debet, ac cortex peruvianus sub febribus intermittentibus; qui scilicèt post absolutam eruptionem,

diacodium bis, terve singulis diebus exhibere solebat; etiam vigente delirio: quod, pace tanti viri, incongruum arbitramur. Hypnotica sanè, humorum ferociam reprimendo, doloribus occurrunt, somnum accersunt; sed morbum quodam velamine obducunt, & producunt: delirium prætereà hisce remediis in furorem sæpiùs vertitur; nedùm compescatur; & alvus comprimi solet. Ideò cavendum ne alvina excretio, nonnunquàm saluberrima, ab opiatis intempestivè sistatur. Aliter sentiendum de ptyalismo, qui ab hypnoticis, experientiâ teste, haud imminuitur; quin potiùs fovetur, & sufflaminatus restituitur. Insuper reformidanda esse hæc remedia sub delirio, convulsionibus, tumore faucium & difficili respiratione, pro inconcusso manet apud solertiores practicos. Opportunè verò exhibentur adversùs tussim ferociorem pectoralia demulcentia: conferunt, imminente hæmorrhagiâ, aqua oryzæ, ptisana consolidæ majoris, emulsiones, nitrosa, &c. nec vetantur adstringentia & styptica externa ad illam cohibendam. Prosunt *alexiteria* & cardiaca inter eruptionem difficilem, vel pustularum remoram, pulsu perstante debili; inter usitatiora recensentur pulvis comitissæ, vel viperarum; syrupus de tunicis, lilium, confectio alkermes, &c. sed cæteris, sub hâc rerum conditione, fortè præstat vinum generosum vel Hispanicum: meminisse autem oportet hoc naturæ opus esse. Si verò pustulæ variolosæ retrocedere videantur; præter postrema remedia, quæ semper cum cautelâ adhiberi debent, ad vesicatoria suris admota confugiendum. Prodest sub hoc rerum statu, annuente clar. TISSOT, infusum florum sambuci, ptisanæ instar propinatum: nec vetatur in urgentiori casu venæ sectio.

Alvo plus æquo solutæ, in adultis, medentur nitrosa & absorbentia: sed nil fortè sub hoc statu, uti jam notavimus, reformidando, efficacius ipsomet emetico reperitur; post cujus actionem tutò usurpantur *stomachica* adstringentia, rosæ nempè rubræ, sumach, cortex granatorum, sanguis draconis, aliaque id sortis quibus proficuè sociantur hypnotica. Nil verò movendum in infantibus alvi fluxu correptis; hanc enim evacuationem ipsis saluberrimam fore jam suprà notavimus. Prosunt acida sub mictu cruento: ischuriam respiciunt gramen, dens leonis & parietaria, sal Glauberi, spiritus salis dulcis, &c. Suas laudes merentur sub convulsionibus pulvis de guttetâ, cæteraque antispasmodica. Si quædam putriditatis in primis viis, vel in vasis sanguineis se præbeant indicia; juvant spiritus sulphuris, vitrioli, aliaque antiseptica. Sin autem ritè depleto ventriculo urgeant nauseæ & vomitus; proficuè adhibetur succus limonum cum sale absinthii commistus. Ubi deniquè variolas excipit febris duplex tertiana, aliave intermittens, ad corticem peruvianum confugere licet, cujus sub hoc casu efficacia, multiplici experientiâ constat. His de curâ internâ absolutis; *ad remedia externa* pro instituti ratione devenimus.

Anginam spuriam inter molestiora & frequentiora variolarum symptomata numerari jam inculcavimus; hinc danda est opera ut leniatur; hanc opem præstant *gargarismata* è lacte, decocto caricarum pinguium, &c.

VARIOLÆ.

parata. Nimiùm æstuantes faciei pustulæ foveri solent, cum solutione spermatis ceti in oleo amygdalarum dulcium, cremore lactis vel alio quocumque demulcente: nonnulli sunt inter medicinæ proceres, qui illas ad maturitatem perductas resecare, vel acu argenteâ perforare velint; sed incongrua, ni fallor, hæc est methodus; quâ tardior fit crustarum casus; vel altiores cuduntur foveæ. Si exsiccatione opus sit, conducunt creta, cerusa, aliaque consimilia cum cremore lactis, vel unguento rosaceo mista: sed hæc *topica* haud semper adhibere fas est. Oculis opitulantur collutiones cum lacte, aquâ althææ, aliove demulcente: parùm juvare videtur tralatitium illud collyrium ex aquis rosarum, plantaginis & croco, paratum: danda præsertim est opera ut minime agglutinentur palpebræ; ne inibi stagnans tabum coërcitum, ulcera tùm in bulbo oculorum, tùm in facie internâ palpebrarum, infligat; quæ erosiones grave dein curantibus facessunt negotium; ni admoto lapide infernali deurantur. Jure celebrantur *balnea calida*, si ægrè erumpant variolæ; nec inutilem sub eodem scopo opem ferunt pediluvia, vel fotus cruribus admoti. Vesicatoria, suprà laudata, non solùm eruptionem retrogredientem revocare; sed etiam caput affectum levare queunt: ac sub hoc duplici conspectu, in frequentissimum usum veniunt. Nonnulli demùm de minimis solliciti, maculas cutis pertinaciores, quas relinquunt variolæ, delere tentant oleo ovorum, vel myrrhæ per deliquium, aliove cosmetico: sed parùm cum hisce topicis proficitur; hinc rectiùs, ni fallor, tempori committitur horumce stigmatum, nil sanitati dementium, extinctio. Quod ad cæteras *variolarum reliquias* attinet; cibi nempè fastidium, febrem lentam, parotides, furunculos, corneæ ulcuscula, fistulam lacrymalem, tumorem œdematosum, &c. haud peculiarem efflagitant medelam: sed suam quisque morbus curam alibi traditam, sibi vindicat.

Absolutis quæ de variolis legitimis erant dicenda; ad *aliam* quamdam *species*, *variolas* scilicèt *nothas*, vernaculè *petite verole volante*, devehimur. Multùm tamen ab invicem discrepant, si primam faciem excipias, prædicti affectus cognomines; cùm ratione indolis & stadii, ad ruborem scarlatinum, & morbillos, propiùs accedat morbus de quo in præsentiarum. Quod tamen non impedit quominùs incauti vel imperiti, primo conspectu decepti, variolas spurias pro legitimis habeant. Si verò accuratiori examini submittantur papulæ variolarum spuriarum, pellucidæ vel crystallinæ, ob apicem vesicularem deprehenduntur; nihilque præter serum recondunt. Præterea intrà triduum circiter solvuntur variolæ spuriæ; quas præire solet levis febricula. Quod curam spectat; composito congruo victûs regimine; parùm aut nil, inter hujusce morbi curriculum, opus est factu. Sed siccis papulis, unum vel alterum catharticum præcipere juvat: nusquàm enim hanc simplicissimam cautelam posthabent artis proceres. Superfluum sanè foret his minoris momenti diutiùs immorari.

PRAXEOS MEDICÆ PARS PRIMA.

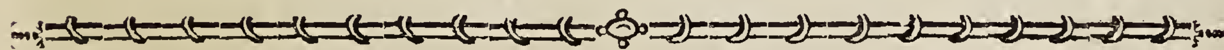
LIBER TERTIUS

MORBOS SEQUIORIS SEXUS, ET INFANTUM COLLIGENS.

SECTIO PRIMA.

DE MORBIS VIRGINUM ET MULIERUM.

HYSTERIS.

HYPOCHONDRIASI cognatam esse hysterim, virginibus & mulieribus familiarem, è mox dicendis patebit: nec aliud inter utrumque morbum occurrit discrimen, nisi quòd à peculiari alterutrius sexûs temperie, vel notissimæ genitalium fabricæ adscribendâ, eruitur. Inter ægritudines frequentiores jure numeratur hysteris, quæ solis viraginibus, vel difficilem, laboriosamque vitam ducentibus, ferè parcit. Larvatus sæpiùs incedit *affectus hystericus*: aliorum scilicèt morborum faciem induit, gravioresque mentitur: cur minime mirum, si sæpiùs perperàm incusetur ab

HYSTERIS.

imperitis; quotiès scilicèt de morbi charactere anxii, nesciunt quò se vertant. Tantâ tamen ludunt varietate hysteris & hypochondriasis: totque morbis sociantur, tantâque symptomatum plerumque fugacium catervâ se proferunt, ut illa recensere vix liceat; & summis difficultatibus prematur utriusque *diagnosis*. Vita iners & otiosa, mœrores & sollicitudines, zelotypia, morbosa in venerem propensio, iracundia, aliæque mentis perturbationes; inedia diuturnior; immane sanguinis alteriusve humoris dispendium, hæmorrhagiæ, catameniorum, lochiorumque sufflaminatio, &c. *vulgatiores* audiunt *causæ* affectûs hysterici. Fluxum menstruum nonnunquàm præit, vel presso pede sequitur hysteris: hanc promovent variorum horrendorum conspectus; nonnulli odores, etsi plerisque gratissimi, &c. sed ab adversis vulgatiorem prosapiam ducit; de quâ ægram, vel adstantes semper percontari expedit. Systemati nervoso, illæsis utero, cæterisque organis genitalibus, sæpiùs insidere hunc morbum proteiformem & intricatissimum haud dubitare licet: sed etiam à quâdam uteri & ovariorum labe promoveri hanc morbidam nervorum constitutionem, docent praxis & autopsia anatomica: utero enim gerentes & puerperæ ad hysterim *proniores* esse nemo nescit: hanc accersunt partus numerosi, mensium vitia, lochia retenta, &c. Sed hysterim, æquè ac hypochondriasim ab aliorum viscerum læsione, vel à peculiari lymphæ morbosæ indole nonnunquàm foveri, ultrà omnem dubii aleam positum esse videtur.

Tot signis se prodit *hysteris*; tantoque symptomatum agmine stipatur, ratione gradûs, ætatis, temperiei & victûs generis summè discrepantium, ut *morborum ilias* dici mereatur: hinc patet intricatissimam fore hujusce *morbi historiam*, quam tradendam suscipimus. Ut à partibus superioribus exordium capiamus, *caput diversimodè afficitur*; sæpissimè nimirùm gravatur, cum vertigine & quâdam mentis segnitie: etsi familiaris est dolor acutus angusto spatio coërcitus, qui *clavus hystericus* vocitatur. Plures prætereà de temporalium pulsatione, de frigore syncipitis & tinnitu aurium, conqueruntur. Artus tremore spasmodico nonnunquàm concutiuntur; vel horrendis convulsionibus torquentur, quas excipiunt molestæ lassitudines. Mœrore insuper anguntur hystericæ, quandóque mentis minime compotes, nunc alta ducunt suspiria, vel tristitiâ obrutæ illacrymant; nunc canentes risu ilia dissolvunt; adeò ut tùm à maniacis parùm discrepent. Nonnullæ perpetuò quasi *pavore* plectuntur, vel à levissimâ causâ: nimirùm si quidpiam delabatur; si fores ex improviso pulsentur; si audiatur tonitru, clamor, vel quivis inexpectatus strepitus, terrore & cordis palpitatione corripiuntur. Intereà erumpunt flatus, ructus acidi vel nidorosi, cum sputatione frequenti, nonnunquàm accedente odontalgiâ. Terrorem injiciunt crebræ *suffocationes* à laryngis & pharyngis constrictione prognatæ; adeò ut tumente cervice strangulari videantur ægræ. Plerasque urget tussis sicca & molestissima: frequentissimæ sunt *cordis palpitationes*, quarum tanta quandóque est vehementia, ut adstantium visum & auditum afficiant: prætereà aortæ abdominalis, cœliacæ vel mesentericæ superioris pulsatio

pulsatio ab admotâ manu in pluribus percipitur: pulsus tamen explorari solitus, nunc exilis & tardus; nunc inæqualis & intermittens; aliàs velox & frequens, deprehenditur; imò & nonnunquàm planè obliteratur. *Febris* quandóque exsurgit, quæ semel, bisve singulis diebus recurrens, intermittentium typum præ se fert. Hæc sunt præcipua symptomata, caput & pectus respicientia; ad abdominalia, &c. devenimus.

HYSTERIS.

Anxietatibus & *nauseis* vexantur hystericæ; imò & sæpiùs erumpunt vomitus enormes ad ileum proximè accedentes. Frequentiores sunt borborygmi & dolores interaneorum; nec raro sæviunt dolores colici, è genere spasmodicorum, qui sæpiùs summam exercent tyrannidem. In nonnullis *inflatur* & tumet *abdomen*, in quo persentitur quidam *motus undulatorius*, qui non solùm, uti ipsis videtur, ab utero ad regionem epigastricam globuli instar ascendentis, dirigitur; sed etiam ad fauces propagatur; quæ hinc constrictione, uti jam innuimus, spasmodicâ & vehementiori tentantur; de quo phænomeno, nonnullos etiam conqueri hypochondriacos, per transennam notare juvat. Nonnullæ hystericæ potum aversantur, non secùs ac in hydrophobiâ, quæ tùm in suspicionem venit. Urina copiosa & decolor plerumque mingitur; ac nonnunquàm fusca, instar cerevisiæ; alvus nunc solvitur, sed sæpiùs occluditur. Alternant æstus & algor; atque per universam corporis compagem oberrant; crebróque recurrunt oscitationes & pandiculationes: doloribus insuper dorsi, spasmodicâ & molestissimâ crurum sensatione conflictantur hystericæ. Emergit demùm crurum intumescentia, quæ decubitu haud evanescit, & digitorum vestigia minime retinet; quibus notis ab œdemate planè discrepare nemo non intelligit.

Suas plerùmque patitur *accessiones* ægritudo hysterica, quæ nonnunquàm statis periodis, vel certis temporum intervallis redeunt. Has prænuntiant oscitatio, pandiculatio, singultus, borborygmi, æstus & rubor quos excipiunt frigus & pallor, quædam uteri sensatio, &c. Exordium plerúmque capiunt constrictione spasmodicâ faucium & laryngis, quâ læduntur respiratio & deglutitio; ingruunt artuum convulsiones, succedente linguæ intumescentiâ & aphoniâ. Plures sopore profundo, cum omnium sensuum abolitione corripiuntur; non secùs ac in apoplexiâ, pro quâ ab imperitis habetur hic status, sui insciæ jacent: sed maxillæ contractio insultûs hysterici characterem prodit; sub quo respiratio anhelosa, cum roncho, apoplecticis familiaris, planè deficit. Sed minime reticendum *hystericam invasionem* ad certum gradum provectam, haud raro in genuinam apoplexiam, imò & hemiplegiam facessere: attamen ab antecedentium accurato examine patet utriusque morbi discrimen: paroxysmum enim hystericum præeunt, uti suprà notavimus, interaneorum spasmus undulatorius cum abdominis inflatione; linguæ & cervicis intumescentia, convulsiones epilepticis vix absimiles; quibus non solùm artus, sed etiam pectoris & abdominis musculi corripiuntur, qui sanè prænuntii planè desunt in apoplexiâ.

HYSTERIS.

Syncopes etiam typum, quo nonnulli decipiuntur, præ se fert *insultus hystericus*; sed fœdus faciei pallor, & sudores frigidi, syncopes characterem produnt; quæ præterea brevi fugatur; dùm accessio hysterica ad plures dies protelari potest. Pulsus tamen in nonnullis hystericis, non secùs ac sub syncope, planè obliteratur; imò & pectoris munia aboleri videntur; adeò ut haud obscuretur speculum ori & naribus admotum; nec nutet proximi cerei flamma: cur fit ut sub hâc rerum conditione frigidæ hystericæ animam egisse videantur, & pro mortuis habeantur; atque pessimo sanè fato sepulturæ nonnunquàm tradantur. Attamen solo conspectu oculorum qui post obitum suo nitore planè defraudantur, erui possunt latentis vitæ indicia, quod sanè benè notandum: huicce signo addere licet phlyctænas ab imposito vesicatorio, quod sanè ne minimam quidem actionem exerit in cadavera. Insuper scire expedit quasdam hystericas, etsi immobiles jacent, & nullam vocem edunt, visûs tamen & auditûs quodammodò esse compotes; nec intellectu defraudari; cùm nonnullæ cogitationes nutibus exprimere queant: adeò ut ab iracundiâ, aliove vehementiori animi pathemate nonnunquam exsuscitentur & expergiscantur: quod observasse memini in nobili muliere quæ pluribus abhinc diebus immota jacebat: solitis sub hoc statu incassùm adhibitis præsidiis; de admovendo vesicatorio, quod suprà modum aversabatur experta ægrotans, opus erat: dùm Chirurgus ad hanc operam sese accingit, irâ percita decumbens, quasi collectis viribus exsurgit, validioremque colaphum obstupenti Chirurgo infregit, ac in pristinum statum incidit; qui aliis auxiliis, vel spontaneis naturæ viribus, paulò post cessit. Nunc brevi fugatur, nunc ad plures dies protelatur paroxysmus hystericus; qui haud raro, præmissis altis suspiriis, sudore solvitur: quo superato, imaginatio in plerisque læditur: plures enim in effusissimos cachinnos solvuntur, milleque gestus ridiculos edunt: donec mente sanâ, de dolore capitis gravativo & quâdam obnubilatione, ac totius corporis molestâ segnitie, æquè ac verberibus contusæ fuissent, conquerantur.

Hysteris, licèt curatu difficillima, & omnium industriam superet, plerúmque tamen *plus infert terroris*, *quàm mali*. Nihilominùs ab insultu vehementiori nonnullæ rapiuntur hystericæ; cùm hic affectus, uti jam inculcavimus, ad summum acuminis gradum increscens, in soporem profundum, vel genuinam apoplexiam facessere queat, cujus characterem ultrà omne dubium prodit haud raro succedens hemiplegia. Aliàs diuturnior & annosus hic morbus multùm affert incommodi & tædii; imò & sæpiùs clancularias vitæ ostruit insidias. Icterum etiam accessionem hystericam sæpiùs excepisse constat; nùm tamen huic causæ innitatur hæc hepatis læsio? cæteris examinandum relinquimus. Idem esto judicium de nonnullis aliis affectibus, fortuitò post hysterim caput exerentibus. Aliud impendet malum à diuturniori hysteri, nempè atrophia planè immedicabilis, cui obviam ire minime licèt; si à vitio quodam organico uteri, alteriusve visceris, primarius foveatur morbus.

HYSTERIS.

Sectiones cadaverum exhibent ovaria mole ampliora, aliove modo labefactata; continent nempè laticem, nunc limpidum, nunc subluteum, nigricantem, sordidum, purulentum, &c. Materiam recondunt sebaceam, caseosam vel gypseam, pilos, ossa, &c. Ex hisce organis skirrhosis erumpunt tubercula, hydatides, aliive tumores cystici, ad pugni magnitudinem & ultrà, nonnunquàm accedentes. Simili fermè ratione contaminata deprehenduntur uterus, tubæ fallopianæ, & ipsamet vasa spermatica; quæ scilicèt substantias diversæ indolis, æquè ac viscera, colligunt. Cervix uteri cicatrice planè obturata quandóque detegitur: frequentiùs, quàm vulgò cogitatur, occurrit illud vitium, post hujusce ostii dilacerationem, à partu difficili. De duplici utero, aliisque genitalium vitiis congenitis, sed rarissimis, nil addimus; ut ad viscerum læsiones multò frequentiores deveniamus. Itaque se obtulit ventriculus à sede depulsus, & pelvim ferè attingens: obvium fit duodenum ultrà modum ampliatum, à constrictâ quasi ab injecto vinculo ejus fine: deprehenduntur colon & rectum fæcibus induratis & albicantibus infarcta & obstructa: mesenterium, pancreas, aliave viscera abdominalia inflammata, skirrhosa, hydatidibus fœta, purulentiâ tacta, putrida, &c. se præbent: nec rara est hernia epiploica. Pulmones occurrunt skirrhosi, tuberculosi, aliove modo læsi. Cor nonnunquàm mole amplissimum, in conspectum venit: cruore atro & lento turgent ejus thalami; nec desunt polyposæ, ut inquiunt, concretiones, &c. Adinveniuntur postremò stagnationes diversæ sortis, tùm in abdominis & pectoris cavo, tùm in ipsâmet cerebri pyxide.

Ut ad *curationem* deveniamus, conducit venæ sectio, si adsint plethoræ indicia, vel sufflaminentur catamenia; aliàs inanem operam ludit, vel noxam infert. Proficuè sæpiùs adhibentur emetica & cathartica; sed cave ne hoc plus quàm par est repetito stimulo irritentur crabrones; quod haud rarò evenire neminem praxi edoctum latet. Nonnunquàm prosunt, ritè depletis primis viis, hypnotica sub dolore colico, aliove atrociori; si urgeat alvi fluxus; & vigiliis pertinacioribus torqueantur ægræ: haud innoxia tamen censeri debent hæc remedia; nec nisi summâ cautelâ in usum sunt vocanda: narcoticis opportunè socientur antihysterica, & præsertim tinctura castorei. Summè inter paregorica haud immeritò deprædicatur usus internus & externus camphoræ; quam tamen ægrè ferunt plures hystericæ: opportuniùs tùm exhibetur liquor anodynus mineralis. Suas laudes meretur cortex peruvianus per se exhibitus, vel antihystericis sociatus; quæ postrema omnem implent paginam; inter quæ usitatiora & magis comprobata audiunt valeriana, helenium, melissa, salvia, ruta, artemisia, matricaria, flores tiliæ, crocus, succinum, castoreum, & assa fœtida; aqua florum aurantiorum, melissæ composita, guttæ anglicæ, spiritus salis ammoniaci succinatus, &c.

Alia pro re natâ in usum vocantur *remedia*; aperientia nempè & emmenagoga, amara, martialia, aromatica & roborantia simplicia, ac officinalia; mithridatium nempè, theriaca, &c. Sed omnibus fermè palmam

Sss ij

HYSTERIS.

præripiunt diluentia largâ manu propinata; quorum classem subeunt aquæ minerales Passienses nempè, Forgienses, Monferinenses, Cranenses, Spadanæ, Sedlicenses, Merienses, Baregienses, Amandinæ, &c. quibus addere licet aquam simplicissimam affatim haustam, serum lactis, &c. Suas laudes etiam meretur ipsummet lac, quod plures fausto beat eventu. Nec posthabenda *remedia externa*, balnea subfrigida vel frigida, tùm domestica, tùm fluminum; semicupia, enemata simplicissima, vel carminantia & antihysterica, &c. Intereà nil proficiunt hisce peragendis intenti, ni ægrarum fidem sibi concilient: danda enim est opera ut mœrorem & tristitiam excutiant hystericæ, ut à severioribus cogitationibus quibus sunt proclives, retrahantur, & in otio minime recumbant; ut demùm vehementioribus animi pathematibus, è quibus exurgit morborum ilias, quâvis arte prospiciatur, & uno verbo harum mens ad hilaritatem componatur. Pavor quo ægræ acerrimè commoventur, hunc morbum nonnunquàm fugavit; de quo stupendo phænomeno vide Historiam Academiæ Regiæ Scientiarum anni 1752. Similem effectum exerere queunt insolens gaudium, vehemens iracundia, graves curæ, &c. Neminem demùm fugit affectum hystericum à morbosâ in venerem propensione sæpissimè foveri: quid tùm factu opus sit, singulis obvium.

Absolutis quæ de curâ prophylacticâ dicenda erant, ad præsentem devenimus: alia enim, vel *extemporanea*, efflagitant *remedia vigentes insultus* hysterici, quibus opitulatur venæ sectio, sub jam traditâ rerum conditione; aliàs futilem vel noxiam fore experientiâ didici; quam tamen è pede, brachio & cervice, à SYDENHAMO, aliisque famigeratissimis practicis fuisse comprobatam, minime reticendum. Dubium etiam censeri debet emeticum, quod nunc prodest, nunc perniciem infert; & hinc haud nisi summâ cautelâ exhibendum. Proficuè etiam usurpantur, vigente accessione, antihysterica interna; tinctura nempè castorei, succini, &c. Haud desunt sanè præsidia externa, quæ paroxysmum reprimere queunt: hoc munere fungitur fumus cujusvis chartæ, plumarum, cornuum, veterum coriorum, &c. eamdem opem præstat odor rutæ, aceti, spiritûs salis ammoniaci, sinceri, vel succinati, guttarum anglicarum, vel salis ejusdem indolis, &c. Ab inspersâ aquâ frigidâ in faciem nonnunquàm exulat insultus; non secùs ac abiguntur manuum convulsiones ab harum immersione in aquam frigidam. Insuper varia parantur epithemata, à mulierculis præsertim celebrata & umbilico imponenda: inter quæ usitatiora audiunt emplastrum galbani, atque scutum è myrrhâ & aloë gossypio exceptis, confectum; quibus addere licet petroleum, oleum croci & succini, axungia castorei, &c. Præterea vincula in artus injiciuntur, frictus in cruribus celebrantur, vellicatur planta pedum, cui etiam admovetur later calidus; vel crura in aquam calidam immerguntur; cucurbitulæ siccæ umbilico & artubus admoventur; injiciuntur enemata terebinthinacea, stimulantia, cathartica, antihysterica, &c. quæ singula tempestivè adhibita egregium effectum obire solent.

PICA ET MALACIA.

Pica et Malacia.

NULLUM, vel rudem & inexpertum fugit virgines & mulieres prægnantes cuidam *appetitui depravato* obnoxias esse, quo *insueta* vel *absurda* expetunt; uti salis, piperis, aceti, &c. insolitam quantitatem; fructus immaturos, carnem cruentam, pisces incoctos, lacertas viventes, bufones & araneas; testas, terram, gypsum, calcem vivam, cineres, carbones, nivem, glaciem, chartas sordidas, gossypium, veteres pannos, coria putrida, ipsumque stercus, aliaque innumera, quæ in tantis deliciis habent, ut ab illis ægrè dimoveri patiantur. Aliæ odoribus fœtidissimis delectantur: nonnullæ terram, gypsum, cretam, aliudve corpus friabile digitis conterere gestiunt, &c. *Pica* dicitur hic morbus virgines invadens, qui chlorosi plerúmque sociatur, & viro maturas præcipuè afficit; etsi minime parcit junioribus. Si prægnantes corripiat, *malacia* audit, quæ ultrà quatuor primos graviditatis menses raró protelatur. Nonnulli morbosi utero gerentium appetitus versantur circà cibos usitatiores, quos quasi esurientes flagrantissimè capiunt; quibus denegatis plura impendent mala, lipothymiæ nempè, abortus, vel quædam labes organica in tenello embryonis corpore; quem stupendum eventum vetustissima & multiplex experientia ultrà omne dubium arguere videtur.

Licèt hic pravus & morbosus apppetitus minime per se sit ominosus, haud tamen *periculo* planè vacat; ubi scilicèt circà absurda, & ad nutritionem inepta versatur; quæ certâ copiâ, vel per diuturnum tempus ingesta, non solùm digestionis organa pessundare & subvertere; sed humorum massæ labem inferre queunt: hinc minime mirari subit, si hinc sæpiùs emergant morbi chronici, & nullâ arte domandi, qui seriùs ocyùs misellas chloroticas ad ultimam rerum lineam ducunt. Quod verò hanc insulsam cupiditatem spectat, quæ tactu vel olfactu expleri valet, nil ferè minatur, præter chlorosim, quam sæpiùs post se trahit. Nec prædictâ morositate immunes censeri debent pueri qui ramenta papyracea, aliaque obvia corpora summo oblectamento digitis conterunt & volvunt; nec desunt qui varia absurda, uti humum, mortarium, gypsum, aliaque præsertim vetita, edere voluptati ducunt, cui monitis, increpationibus & minis medetur.

In primo *curationis* limine danda est opera monitis, increpationibus, aliove quovis modo, ut quælibet objecta morbum foventia amoveantur; aliàs incassùm præcipiuntur, vel exquisitiora medicamina. Quibus peractis, primis viis prospiciendum: ideò opportunè exhibentur, præmissis diluentibus, emetica & cathartica, quæ omnes ventriculi & tubi intestinalis recessus adeundo, pravas digestionum reliquias, vel quævis absurda hùc collecta everrere, & foràs eliminare queunt. Roborantibus dein refo-

PICA ET MALACIA.

cillandus venit ventriculus; quam opem præſtant mentha & meliſſa, cortex malorum citreorum vel aurantiorum, ſyrupus cydoniorum, vel limonum, extractum juniperi & theriaca, &c. His præmiſſis in pravam humorum diatheſim converti debent clinicorum curæ; ſub quo ſcopo præſcribuntur aperientia, diuretica & emmenagoga, quæ intimiora corporis penetralia luſtrando pravos ſuccos ſubigere, obſtructa vaſa reſerare, renes emungere, & uteri vaſa deplere valent. Sed virginibus duntaxat congruit hic curandi ritus; raro enim artem medicam efflagitant pueri; quæ aliàs inutilis eſt prægnantibus; cùm malacia poſt quartum imprægnationis menſem, & ad ſummam poſt partum, ſpontè ſolvatur, & planè evaneſcat.

CHLOROSIS VEL FEBRIS ALBA VIRGINUM.

Hæc *cachexiæ ſpecies*, noſtratibus *pâles couleurs*, virgines nullis inquinatas amplexibus, ubi præſertim ſororiantur mammæ; ac præcipuè puellas amore vel mœrore percitas, mulieresque viduas, vel in conjugio ſterili viventes, crebrò *invadit*. Quodam pallore *innoteſcit* hic affectus, febriculâ noctu nonnihil exacerbandâ, ſtipatus; quæ hinc *feb is alba* vocitatur. Præter faciei, totiuſque corporis ambitûs colorem pallidum, & nonnunquàm ſubviridem, qui hunc morbum vulgatiſſimum prodit; alia occurrunt indicia; nempè corporis debilioris gravitas, & inertia ad motum, dolor capitis cum propenſione ad ſomnum, crurum inquietudines, quibus vexantur decumbentes, reſpiratio difficilis, quotiès præcipiti curſu incedunt, vel acclivia ſcandunt; cordis palpitationes, pica, anxietates & lipothymiæ, meteoriſmus hypochondriorum, totiuſque abdominis, &c. Præterea ſubtument facies, & præſertim palpebræ; crura & malleoli ſimili modo afficiuntur; nec manè, uti mos eſt œdematis, evaneſcit hic tumor. Chloroſim legitimam concomitatur menſium ſuppreſſio; aliàs de obſtructis viſceribus cogitandum. Periculi planè expers hic eſt morbus, qui fluentibus catameniis planè fugatur: nonnunquàm tamen in genuinam cachexiam faceſſit, vel hydropem accerſit. Secta enim cadavera exhibent aquæ copiam ſtagnantem, in pectore, pericardio, & abdomine; ventriculum inteſtini inſtar contractum; lienem ingentem; hepar obſtructum; concretiones biliares in veſiculâ felleâ. Poſtremò chloroſi correptas infecundas eſſe nemo neſcit.

Eo collimandum, æquè ac in cachexiæ *curatione*, ut præmiſſis præmittendis, craſſiores ſucci ſubigantur, & obſtructi tubuli reſerentur. Primò ſcilicèt plethoræ occurritur ſanguinis miſſione è ſaphenâ; dein emetico & catharticis ſæpiùs repetitis, primis viis proſpicitur, ne ſaburra inibi latitans à pravis eduliis, vel materiebus abſurdis prognata ad ſanguinem appellat. Quibus peractis, vitiatæ ſanguinis craſi medendum; ſub quo

ſcopo ad hepatica, ſtomachica, amara, aperientia, tonica & emmenagoga devenire expedit. In ſubſidium etiam vocantur antihyſterica; fauſtè uſurpantur remedia officinalia è tartaro & marte confecta: nec, pro re natâ, inutilem opem præſtant abſorbentia & ſudorifica: ſed omnibus hiſce auxiliis fortè præcellunt aquæ minerales, tùm acidulæ & martiales, tùm thermales, Vallenſes putà, Paſſienſes, Forgienſes, Vicienſes, &c. Aliquid fert auxilii pediluvium tepidum: nonnullas etiam laudes merentur frictus in cruribus celebrati: nec deſunt qui poſt BARBEIRACUM celeberrimum Medicum Monſpelienſem, balnea ſuadent. Hic demùm affectus in pleriſque ſpontè inter nuptias ſolvitur. Chlorosis vel febris alba virginum.

MORBI A CATAMENIIS.

SCITUR hoc ſanguinis *profluvium* ſtatis certiſque periodis, vel *ſingulis menſibus recurrens*, inter quinque & decem uncias contentum, à tribus ad octo dies protelari. Circà decimum tertium ætatis annum ſe prodit hæc evacuatio menſtrualis, & ad quadrageſimum quintum vel ad quadrageſimum octavum producitur: quod verò maturiùs erumpens citiùs deſinere ſolet, & vice versâ: adeò ut *quinque ſeptenniis* contineri videatur. Ab hâc tamen naturæ normâ nonnullæ deflectunt mulieres viragines, agreſtes, ſaltatrices, vel laborioſam vitam ducentes, quæ nihilominùs fecundæ cenſeri debent, cùm inſenſibilis perſpiratio & ſudor periodici profluvii vices ſuppleant. Sed ſub vulgari corporis conditione ſingula catameniorum vitia pro totidem morbis haberi debent; ſi tamen excipias ſuppreſſionem à graviditate pendentem, quæ hinc è morborum albo eſt expungenda. Quapropter de hiſce fluxûs menſtrualis læſionibus ſigillatim & breviter pro inſtituti ratione diſſerere expedit.

(1.) Inter frequentiora *menſium* vitia recenſenda eſt *ſuppreſſio*, ritè diſtinguenda à ſufflaminatione propter graviditatem, & naturali ceſſatione poſt abſolutam horum periodum; quæ tamen ni ſenſim, intrà ſcilicèt unius vel alterius anni ſpatium peragatur, varia in pleriſque poſt ſe trahit ſymptomata, inſultus nempè hyſtericos, hæmorrhagiam uteri, fluorem album, &c. Suppreſſionem menſium morboſam concomitari ſolent chloroſis, cum cute, præſertim faciei & crurum, nonnihil œdematosâ; dolor lumborum gravativus, cephalalgia, vigiliæ; reſpiratio difficilis, palpitationes, cardialgiæ, flatulentia, hypochondriorum inflatio, colicus dolor, &c. Pulſus ſub hiſce circumſtantiis debilis exploratur, alternant calor & frigus, aboletur vel depravatur appetitus, urgent nauſeæ & vomitus, erumpit ſanguis è naribus, pulmonibus, ventriculo, renibus, &c. Sed plus terroris quàm mali affert hæmorrhagiæ ſpecies. Nonnullæ anginâ corripiuntur vel in ophthalmiam incidunt; ſed crebriùs prodeunt

Morbi a catameniis.

eryſipelata, aliæve cutis efflorefcentiæ. Omnes ferè demùm meticuloſæ; & quâdam mentis ſegnitie laborantes, ſteriles evadunt. Imus venter ab expanſo utero in nonnullis tumet; adeò ut *graviditatis ſuſpicionem* quandóque moveat, & plures incauti vel imperiti, virginum pudicarum famæ labem impreſſerint. Notare expedit haud è genuinâ menſium ſuppreſſione ortum trahere *abdominis intumeſcentiam*, ſed potiùs à jam ſecreto ſanguine menſtruali intrà uteri cavum cohibito: cur minime mirum ſi reſeratis clauſtris uberiori proventu erumpat hic latex retentus, & brevi hâc evacuatione, pro abortu à quibuſdam habitâ, complanatur abdomen.

Majora poſt ſe trahunt incommoda *menſes inter fluxum illicò ſufflaminati*, à terrore ſcilicèt, iracundiâ, aliove animi pathemate; à manuum vel pedum immerſione in aquam frigidam, à vehementiori frigore contracto, ab alvi fluxu, ab intempeſtivâ, fluentibus catameniis, venæ ſectione è brachio, aliâve causâ quâvis externâ. Ab hoc enim infortunio ſæpiùs promoventur febres continuæ vel intermittentes peſſimi moris; phlogoſes internæ, cephalalgiæ atrociores, apoplexia, delirium, vertigines, epilepſia, inſultus hyſterici, tremores, ſuffocationes & dolores ad hanc vel illam partem pertingentes, artubuſque præſertim ſævitiùs inſidentes. Ab eâdem causâ progerminatur cachexia, hydrops, aliuſve affectus chronicus. Opportunis remediis plerúmque obtemperat menſium ſuppreſſio, ſi ſola incuſetur plethora: aliter ſe res habet, ſi ſanguinis penuriæ innitatur, ubi verò à quâvis læſione organicâ fovetur, vix expugnari ſe patitur. In ancipiti verſatur quæ circà quadrageſimum quintum annum accidit, etſi à naturæ normâ minime recedit: ſæviſſimi enim ab hâc inſolitâ corporis conditione ſæpiùs emergunt affectus; præſertim ſi quædam in humoribus delitefcat labes, quæ tùnc temporis in apricum venire ſolet.

Plura notatu digna ſe præbent inter *luſtranda cadavera*, impervius nempè uterus ab hâcce carunculâ integrâ, *hymen* vocitatâ, vel à cicatrice poſt harum partium vulneratarum ferruminationem, aliudve conformationis vitium: ulcera cervicem, vel cavum uteri occupantia; excreſcentiæ fungoſæ, colluvies ſeroſa intrà uterum coërcita, hujuſce viſceris gangræna. Quibus addere licet infarctum skirrhoſum uteri & ovariorum; tubarum purulentiam; tumores vaginæ adnatos, viam uteri præcludentes, &c. In conſenſum etiam trahuntur cætera pectoris & abdominis viſcera: occurrunt nempè pulmones diverſimodè labefactati; inflammati nempè, perduri, tuberculoſi, skirrhoſi & ſubnigricantes: obvia fit cordis moles, nunc amplior, nunc contracta: in conſpectum venit colluvies ſeroſa in pericardio, vel pectoris cavo ſtagnans; lapides nonnunquàm continet cordis involucrum: ante oculos verſatur hepar decolor, infarctum, mole ampliſſimum, tuberculis obſitum, tabum recondens, putredine & gangrænâ defœdatum. Se offert lien ſtupendæ magnitudinis, putredine confectus, & pultis inſtar contrectatus diffluens. Comperitur meſenterium skirrhoſum & purulentiâ conſpurcatum. Annotatur epiploon deforme, necroſi correptum vel putredine abſumptum; ut ſileamus de colluvie ſeroſâ vel

ſanguineâ de diverſis tumoribus, innumeriſque aliis læſionibus, nunc inter cauſas recenſendis, nunc pro producto morboſo habendis.

Morbi a catameniis.

Probè inquirere debent ad hujuſce morbi *curationem* animum intendentes, nùm quædam ſit graviditatis ſuſpicio: cùm innumeræ occurrant pſeudo-virgines, vel protervæ meretriculæ, imprægnatæ, quæ omni arte hunc turpiſſimum ſtatum occultare ſtudent, & ſaphenæ ſectionem ſub ſpe futuri abortûs, ſpecie curationis commentitii morbi, efflagitant; adeò ut quotidiè decipiantur, vel oculatiores. Haud deſunt tamen quæ, etſi viro compreſſæ, imprægnationis neſciæ, ſe genuino morbo laborare arbitrentur. Si verò poſt accuratum examen res dubia & anceps videatur, conſultius ſanè cenſetur cunctari & ſuperſedere, uſque ad quintum vel ſextum menſem: quo tempore in propatulum veniunt graviditatis notæ, tùm enim mammæ & venter intumeſcunt, & ab admotâ manu frigidâ abdomini quædam in utero perſentitur motio. Ubi igitur, nullis perſpectis imprægnationis indiciis, conſtat de morbi genere, haud ulteriùs procraſtinanda eſt curatio; inter quam inchoandam, ſibi par non habet ſaphenæ ſectio ad avertenda ſymptomata, è ſuppreſſione emergere ſolita. Nonnunquàm prodeſt, ſi caſu cohibita fuerint fluentia catamenia, ſanguinis miſſionem è brachio præmittere, quam ſummè proficuam pluriès inter praxim novi. Curantium vota explere ſolet ſanguinis detractio, ſi ſola inculpetur plethora: aliàs in uſum trahenda *emmenagoga* & aperientia alterius ſortis; non ſecùs ac roborantia ex amaris & aromaticis deprompta: utriuſque ordinis uſitatiora audiunt lingua cervina, dens leonis, aſparagus, bruſcus & rubia tinctorum; marrubium album, roſmarinus, baccæ juniperi, radices ariſtolochiæ & angelicæ; myrrha, borax, limatura ferri, vel crocus martis, tartarus chalybeatus, elixirium proprietatis, &c. *Sub caſu urgentiori*, ſabinam, vel ipſaſmet cantharides, nonnunquàm uſurpare licet, ſed cautè cum hiſce remediis mercari expedit. Solerti etiam manu tractari debent aloë & colocynthis, aliaque cathartica acriora quæ egregium effectum edere queunt, nec poſthabenda ſunt blandiora. Optimum præſtant auxilium antihyſterica; camphora nimirùm, crocus, caſtoreum, &c. Omnibus demùm innoteſcunt aquarum mineralium & præſertim martialium vires.

Ut ad *externa* deveniamus, proſunt hirudines vulvæ vel podici admotæ quæ venæ ſectionum vices explere valent: nec inutilem opem præſtant cucurbitulæ coxis vel inguinibus affixæ. Conducunt ſuffumigia ex antihyſtericis parata; ſed pluris habetur vapor horum decocti, vel aquæ ſimpliciſſimæ. Opitulantur pediluvium, balnea & ſemicupia calida: nec deſpiciendi fotus emollientes artubus inferioribus admoti; præſertim ſi à terrore, frigore ſuſcepto, vel quâvis aliâ cauſâ externâ vigens fluxus cohibitus fuerit, ſub quo caſu etiam conducit hauſtus vini generoſi incunctanter exhibitus. Opportuniùs ſanè uſurpantur hæc præſidia, proximè accedente conſueto futuræ eruptionis tempore, dùm ſcilicèt ſoliti exſurgunt prodromi; veluti dolor lumborum gravativus, quædam ventris tormina,

Morbi a catameniis.

æstus febrilis, &c. simili fermè curandi ritu, habitâ ratione gradûs morbi, parciori mensium proventui prospicitur; licet longiora sint accessionum intervalla, vel haud solitâ copiâ procedat hæc evacuatio. Quod ad naturalem mensium cessationem attinet; nullâ opus est curatione, ni plethora in posterùm nonnullas venæ sectiones, cum congruo vitæ regimine, expostulet.

(2) A naturali & notissimâ viâ nonnunquàm recedunt menses, vel per aliena loca, quàm consueta, exitum sibi parant, & *menses devii* audiunt. Equidem erumpunt è naribus, oculis & auribus: hos eructant organa salivaria, gingivæ & dentium alveoli, uti crebrò observatur in scorbuticis. Prodeunt è mammis, pulmonibus, ventriculo, renibus, vesicâ, ano, ulceribus, &c. Cutis contextum quandóque etiam subeunt; his enim exitum largiuntur sinciput, genæ, umbilicus, inguina, brachia, manus, pedes, &c. Exsurgit nempè è prædictis partibus tumor phlogodeus, dolens & renitens; è quo spontè aperto prosilit quædam sanguinis copia, quâ exhaustâ brevi ferruminatur vulnus, singulis mensibus renovandum. Benè perspectâ igitur illius præternaturalis & periodici fluxûs indole, danda est opera ut divertatur, & ad sua genuina incernicula revocetur. Hanc opem præstant sanguinis missio è saphenâ, hirudines vulvæ admotæ, cucurbitulæ inguinibus, vel internis femoribus aptatæ, vapor aquæ tepidæ, vel decocti cujuscumque emollientis, genitalibus exceptus, aliaque præsidia externa suprà tradita, adversùs scilicèt suppressionem adhiberi solita, quibus supersedemus ut ad cognatum morbum deveniamus.

(3) Ad suppressionem proximè accedit *mensium difficultas*, quâ scilicèt profluvium illud periodicum, haud sine molestiâ erumpit: varia symptomata post se trahit hic affectus; lumborum scilicèt & coxendicum dolores, vasa hæmorrhoïdalia tumentia, dolores & tormina in utero, appetitum prostratum, pravas digestiones, subsultum variarum partium, horripilationes, insultus hystericos, &c. quæ symptomata nunc fluentibus mensibus, nunc ante vel post fluxum exsurgunt. Hanc ægritudinis speciem præsertim antecedunt quædam imi ventris tormina, dolores lumborum gravativi, æstus febrilis, cephalalgia, spirandi difficultas, &c. sub quibus circumstantiis suppressionem minantibus, *urgentiori* primò *succurrendum*, nempè doloribus, qui leniri solent demulcentibus & anodynis internis; infuso nempè florum althææ vel seminum lini, aquâ pulli, sero lactis, oleo amygdalarum dulcium, &c. Rarissimè fallit sub re urgentiori, cæteris consentientibus, saphenæ sectio. Prosunt etiam antihysterica hypnoticis sociata; nec vetantur theriaca & mithridatium. Egregiam insuper opem præstant enemata carminantia vel terebinthinacea: prosunt cucurbitulæ inguinibus & femoribus admotæ. Sed sub casu duntaxàt graviori hæc in usum trahere licet præsidia; aliàs naturæ committi debet hoc opus; quo absoluto ad curam prophylacticam se conferre expedit, quæ versatur in opportuno usu emmenagogorum, aliorumque medicaminum adversùs suppressionem adhiberi solitorum, de quibus satis superque actum fuit.

(4.) Sub duplici conſpectu ſe præbet *menſium fluxus inordinatus*, ratione ſcilicèt dierum intercalarium numeri, à ſolitâ periodo, exceſſu vel defectu recedentis, vel ratione copiæ, nunc parcioris, nunc uberioris. Plures enim occurrunt virgines & mulieres, quæ pluriès, intrà menſis curriculum, hunc fluxum patiuntur, quem aliæ haud niſi poſt plures menſes ſubeunt. Quoad verò copiam, plures de hâc plus æquo imminutâ conqueruntur, dùm cæteræ menſium nimietatem vel luxuriam ægrè ferunt. Frequentiùs accidit hæc inordinatio circà quadrageſimum quintum ætatis annum, quo compleri ſolet periodorum menſtrualium ſumma. Experientiâ conſtat mulieres juniores huicce morbo obnoxiæ, ad abortum eſſe procliviores: aliàs diutiùs protractus febrem lentam, maraſmum, cachexiam & hydropem poſt ſe trahit. Notare haud abs re erit nonnunquàm erumpere, è vaginæ vaſis varicoſis nonnunquàm conſpicuis, *profluvium quoddam hæmorrhoïdale*, quodam dolore ſtipatum, nulli normæ ſubmiſſum, quod pro fluxu menſtruali habere ſolent mulieres; è quarum ſcilicèt relatu decipiuntur vel oculatiores practici; ni attendant ad conſuetos catameniorum prodromos, qui ſub hoc caſu deſiderantur. Hùc etiam petinent menſes ultrà ſolitum terminum, quinquageſimum ſcilicèt annum protracti, qui tùm pro ſtatu morboſo, ſub quo imminet ulcus vel cancer uteri, haberi debet.

MORBI A CATAMENIIS.

Quandóquidem plus æquo immunita evacuatio menſtrualis parùm à ſuppreſſione diſcrepat; conſectarium eſt eâdem *curandi methodo*, habitâ ratione gradûs, impugnandum eſſe utrumque ſtatum: & ideò crambem repetitam non apponemus. Quòd ad uberiorem menſium proventum attinet, reprimi ſolet remediis hæmorrhagiæ dicatis, haud tamen niſi ſummâ cautelâ, caſuque urgentiori, hæc ſunt uſurpanda: cùm, nullis ſe proferentibus gravioribus ſymptomatibus, ſoli congruæ victûs rationi committendus ſit hic uberior fluxus. Ubi verò viribus deficientibus emergit febris lenta, & imminet maraſmus; vel ſe produnt cachexiæ, hydropiſve indicia, nil non movendum ut reprimatur vel coërceatur prædictus fluxus. Præmiſſis igitur præmittendis, venæ ſectionibus nempè inter inducias celebratis, demulcentibus & temperantibus, lacte ſcilicèt, cremore hordei vel oryzæ, emulſionibus nitroſis, &c. abſorbentia & adſtringentia uſurpare fas eſt: nec hiſce incaſsùm tentatis, vetantur ſtyptica, quæ tamen haud niſi refractâ doſi & ſummâ cautelâ ſunt exhibenda, ne ſubitaneâ & intempeſtivâ ſufflaminatione, quid humanitùs accidat. Sunt qui inter has anguſtias ſuffimenta parant è thure, ſuccino & maſtiche; ſed pro ficulneis habentur apud ſolertiores hæc præſidia. Porrò danda eſt opera ut uberiori menſium profluvio laborantes curis ſolvantur, & quieti tùm mentis, tùm corporis ſe tradant; imò & expedit ut in ſitu horizontali decumbant.

(5.) Parùm diſcrepat, ratione faciei, *menſium fluxus immodicus* ab hæmorrhagiâ uteri: ſed diverſam habent proſapiam prædicti affectus. De illo ſanguinis diſpendio quod partum vel abortum concomitatur hîc non agimus, ſed de illâ cruoris profuſione longè periculoſiori quæ aliam quamcumque cauſam agnoſcit. Pleno gurgite erumpens latex ſanguineus

Morbi a catameniis.

nonnullam ſtaſim patitur in utero & in maſſulas cogitur, quæ unà cum fluido cruore exitum per vulvam ſibi parant, quod ſanè rariùs evenit ſub menſibus immodicis. Præterea nulli periodo ſubmittitur hæmorrhagia uteri, etſi non rarò chronica evadit: ſed tantâ, ut verum fatear, ludunt varietate prædicti affectus, ut ſæpiùs vix pateat diſcrimen, & Œdipo opus eſſet. Hanc hæmorrhagiæ ſpeciem præire ſolent acerbi lumborum & dorſi dolores, pallor faciei, inflatio hypochondriorum, horripilationes, &c. Huic obnoxiæ cenſentur phlegmaticæ, cachecticæ & ſcorbuticæ: *hanc promovent* æſtus aëris, non ſecùs ac frigus ſubitò contractum, immanis iracundia, liberalior vini, liquorumque ardentium potus, inconſultus caffe uſus, emmenagoga acriora, validiora corporis molimina, improbæ exercitationes, caſus ab alto, &c. Concitatur à febre vehementiori, ab erumpentibus morbillis & variolis. Hoc ſtupendum ſanguinis diſpendium nonnunquàm oriri à menſibus intrà cavum uteri cohibitis ſuprà inculcavimus. Porrò mulieres poſt hoc inſolitum ſanguinis profluvium fecundiores evadere per tranſennam notare expedit.

Calamitoſas ſæpiùs fore immanes ſanguinis ex utero profuſiones neminem fermè latet, præſertim ergà annoſas mulieres, quibus tùm impendet ulcus vel cancer uteri; præter maraſmum, cachexiam, hydropem, &c. Præterea ſanguis confertim erumpens ſyncopem, convulſiones, vel ipſummet lethum ſæpiùs accerſit. Hæmorrhagia uteri ſub primis graviditatis menſibus erumpens, abortum minatur: aliàs, ultrà ſcilicèt ſextum menſem partu excipitur; quem obſtetricantis manu ſæpiùs promovere expedit, dummodò tamen cruor è venis vaginæ varicoſis, uti nonnunquàm evenit, minime proſiliat: ſed nihil planè confert obſtetricandi ars ante ſextum imprægnationis menſem; iners etiam cenſeri debet adversùs graviditatem notham, quæ etiam enormem hæmorrhagiam concitare poteſt. Summis, ut verum fatear, difficultatibus premitur hæc curandi ratio, graveque clinicis incumbit onus, qui ſæpiùs vitatâ Charybdi, in Scillam delabuntur.

Sectis cadaveribus inter hunc morbum extinctorum, in conſpectum veniebant pulmones perduri, tumidi, ſanguine infarcti, & pure exeſi: inveniebantur inteſtina contracta, purulentiâ tacta & putrida. Meſenterium ſe præbebat infarctum, tumens & induratum. Hepar erat mole maximum & skirrhoſum: detegebatur lien durus, ingens & ſanie conſpurcatus. Se ſiſtebat pancreas mole maximum & skirrhoſum. Annotabantur renes calculoſi & ſede dimoti; quorum arteriæ erant quaſi obliteratæ. Uterus conſpiciebatur ſanguine ſcatens, skirrhoſus & quaſi cartilagineus, pure conſpurcatus, exeſus & diſruptus. Occurrebant poſtremò ſtagnationes ſeroſæ & ſordidæ, tùm in pectore, tùm in abdomine; hydrops ovariorum & tubarum; tumores ingentes, skirrhoſi, ſteatomatoſi; circà uterum, ovaria, &c.

Aliorum morboſorum ſanguinis profluviorum inſtar *curari* ſolet hæmorrhagia uteri extrà graviditatem. Itaque præſentaneam opem ferunt venæ ſectiones è brachio, quas magis proficuas fore, ſi ſolita ſanguinis copia

Morbi a catameniis.

partitis vicibus educatur, experientia docuit. Auxilium præstant consolidæ majoris & pimpinellæ decoctum, succus plantaginis & urticæ, tinctura rosarum, catechu, aqua spiritu vitrioli imprægnata, aliave adstringentia interna; quibus addere licet corallum, testacea, aliaque absorbentia. Majori sanè efficaciâ prædita sunt styptica, sanguis nempè draconis, alumen, essentia Rabel, pulvis Helvetianus, &c. sed solerti manu pertractari debent; non secùs ac hypnotica à nonnullis haud infimi ordinis laudata, quæ, etsi quamcumque hæmorrhagiam fovere videntur; urgentibus tamen doloribus, vigiliis, cæterisque symptomatibus, experientiâ teste, nonnunquàm proficuè adhibentur. Haud immeritò decantantur ipecacuanha & simarouba, quæ cæteris præstare praxi edocti asserere haud gravamur. Varia insuper in usum trahuntur remedia externa; manus scilicèt linteis aquâ frigidâ imbutis involvuntur; lumbi cum aceto foventur; admoventur cucurbitulæ circà mammas; vinculis constringuntur artus; injiciuntur enemata demulcentia, vel merè aquea, ut fæces liberiùs excernantur.

Hactenùs de curâ præsente, quæ scilicèt inter paroxysmum congruit; nunc ad *prophylacticam* devenimus. Itaque hunc morbum præcavent venæ sectiones, inter inducias celebratæ, non secùs ac diæta demulcens è lacte scilicèt, cremoribus farinaceis, &c. petita. Opportunè dein exhibentur refrigerantia & temperantia: hisce viribus pollent aqua nitro vel succo limonum imprægnata, serum lactis, jùscula cancrorum fluviatilium, pulvis temperans, &c. Egregiè se gerunt aquæ minerales, Passienses nempè, Forgienses & Spadanæ, Baregienses, Bonenses, Granenses, &c. quæ obstructiones reserando, stases sanguinis intrà vasa uteri præpedire valent. Eumdem effectum præstare queunt martialia, & præsertim crocus martis Stahl, quæ scilicèt non solùm aperientium classem subeunt, sed etiam in roborantium ordine recipiuntur. Hùc etiam pertinent cætera adstringentia quæ, præmissis præmittendis, proficuè adhiberi queunt. Nonnunquàm etiam pro re natâ in subsidium veniunt vulneraria, diaphoretica & anodyna. Curis postremò solvantur ægræ, & quieti, præsertim vigente fluxu, se tradant.

STERILITAS

STERILITAS.

Nemo nescit infecundas esse mulieres ad ultimam mensium periodum adductas : aliàs plethora , obesitas , catameniorum suppressio , fluor albus , cachexia , virus scorbuticum , lues venerea , &c. sunt totidem *sterilitatis causæ* , quæ etiam contrahitur à solutâ vivendi normâ , nimiâ scilicèt lubricitate & ingluvie ; à vino , liquoribus ardentibus & haustu caffe liberaliùs sumptis , &c. Hisce causis apprimè notis , facilè impugnari posse sterilitatem nemini haud obvium : sed aliter se res habet , si incusetur vitium quoddam organicum , clitoridis nempè & nympharum adaucta moles , vaginæ obturatio ab adglutinatione vulnerum partu difficili , variolis , lue venereâ , ambustione , &c. inflictorum , atresia vel hymen impervium , quod mensibus exitum denegat ; undè prodeunt dolores acutissimi cum uteri intumescentiâ , tumores è vaginâ erumpentes , eumdemque effectum exerentes , vaginæ nimia flacciditas , &c. Pro immedicabili demùm habetur sterilitas quæ pendet à pravâ uteri conformatione , ab ejus infarctu skirrhoso , ariditate , atoniâ , occallescentiâ vel ossificatione , à tumoribus ejus cavum replentibus , à tubarum obstructione , à tumore vel hydrope ovariorum aliisve genitalium internorum læsionibus conceptum præpedientibus , quas exhibet *autopsia anatomica*.

E præhabitis colligere datur haud inchoandam sterilitatis *curationem* , ni priùs probè inquiratur morbi causa , arte medicâ sæpiùs domari nescia , quæ , ut verum fateamur , in cimmeriis plerúmque latet tenebris , adeò ut in hisce angustiis , dùm scilicèt de genuinâ sterilitatis prosapiâ haud constat , iteratis tentaminibus viam ad curationem sibi parare non sit incongruum , ni apprimè innotescat genuina uteri conditio , quæ nunc frigida , nunc calida medicamina expostulat. Quapropter , probè compositâ victûs ratione & præmissis præmittendis , refrigerantium , temperantium , aperientium , emmenagogorum & roborantium vires sunt explorandæ ; inter quæ usitatiora audiunt juscula refrigerantia simpliciora , & balnea domestica , quæ sæpiùs curantium vota explent. In subsidium nonnunquàm vocantur veronica , mentha , melissa , feniculum , radices & semina eryngii ; semina erucæ & nasturtii hortensis ; nux moschata ; aliave roborantia. Sed his præcellunt varia medicamina , tùm magistralia , tùm officinalia è tartaro & marte confecta. Omne demùm ferunt punctum aquæ minerales acidulæ & ferrugineæ , vel thermales , inter quas valdè deprædicantur Vallenses & Meinenses , Borbonienses Anselmienses & Granenses ; quæ tamen omnia haud indiscriminatim præscribi debent , sed pro re natâ & ritè perspectis œconomiæ animalis viribus , hæc vel illa sunt usurpanda ; nilum enim proficit clinicus qui naturam ducem & rectricem suorum consilio-

rum minime habet. De imperforatione, aliove vitio organico nil addimus; cùm hoc læsionis genus opem chirurgicam expostulet; vel planè sit immedicabilis.

STERILITAS

MORBI PRÆGNANTIUM.

Varia post se trahere incommoda graviditatem, imò & graviores morbos haud raro promovere vel mentiri neminem fermè fugit. Hinc patet quanti sit momenti ut genuinum uteri statum sæpiùs dubium & intricatissimum, ritè assequantur clinici, ne nubem pro Junone amplectentur, & temeritatis notam incurrant. Ubique enim se proferunt virgines spuriæ vel meretriculæ virtutis simulatrices, quæ de abortu cogitantes, de commentitio morbo conqueruntur, ut saphenæ sectionem, emeticum, emmenagoga, aliave remedia stimulantia fœtum foràs deturbare solita, impetrent. Nec desunt in legitimo conjugio viventes, quæ fallere nesciæ, sub nonnullis incommodis deceptæ, se perperàm curandas tradunt, utpote dubia & *infida* sæpiùs sint *imprægnationis signa*. Ab illorum tamen syndrome quidpiam certi eruere licet, à retento scilicèt in coïtum semine, vel à quâdam horripilatione quam emuncto telo virili experiuntur, à cibi fastidio vel appetitu depravato, nauseâ & vomitu, cardialgiâ & lipothymiâ, quodam inguinum & lumborum dolore, mammis dolentibus & tumidis, cum papillarum livore, & nonnullâ lactis excretione, uteri ostio occluso, &c.

His addere licet ventris intumescentiam quarto vel quinto mense conspicuam, cum quâdam dein circà umbilicum prominentiâ, quæ in morbosis abdominis tumoribus desideratur, ætatemque congruam suprà indicatam; etsi nonnulla prostant exempla mulierum quinquagesimo, sexagesimo, imò, si Scriptoribus sit fides, septuagesimo ætatis anno imprægnatarum, quod sanè altâ mente tenendum. Prætereà, *mulieres ingravidatæ* ad motum tardiores, inertiâ quâdam insolitâ laborant, nonnullæque amplexus viriles aversantur: ut de motione fœtûs quarto vel quinto mense manifestâ, solâ imprægnationis veritatem adstruente sileamus. Catameniorum suppressio inter infida signa recenseri debet, cùm symptomatum innumeros morbos respicientium agmen subeat, prætérquàm quòd in quibusdam fluunt catamenia sub primis à conceptu mensibus; nec desunt quæ hanc menstrualem purgationem per totum gestationis curriculum patiuntur, atque utrasque ad abortum procliviores esse experientia testatur. Solâ altiori abdominis protuberantiâ internoscitur graviditas à *gemellâ prole*; nec tamen certum est illud *indicium*; cùm multùm absit quin omnes ventrem mole stupendum gestantes geminum partum edant. Nec dilucidiùs innotescit *superfœtatio* à primâ ingraviditate remota, quæ abor-

tum concitat, incolumi fœtu primogenito, quem ſcilicèt ſolito tempore eniti ſolent mulieres.

Morbi prægnantium.

Nemo non novit opportunam *ſub graviditate vivendi rationem*; nec latet venæ ſectionem circà tertium, ſeptimum & nonum menſem celebratam pluribus opitulari: ſanguini tamen parcendum, ſi morbo acuto corripiantur prægnantes, nec ſeveriori diætæ inhærendum, ne fœtus ſuo pabulo defraudetur. Lautè tamen minime victitent, ne vaſa majori quàm par eſt ſanguinis copiâ turgeant; undè prodeunt innumeri morbi quibus conflictari ſolent gravidæ: nec elapſis duobus vel tribus primis menſibus, quieti plus æquo indulgeant. Caveant præſertim vehementiora animi pathemata, quæ ſub hâc conditione ſummam generi nervoſo labem inferre queunt: cathartica, ni urgeat neceſſitas, inter quatuor primos graviditatis menſes, & imminente partu, vetantur. Aliàs cautus horum uſus innoxius cenſeri debet. Nonnullis demùm proſunt ſtomachica. Hæc ſunt Hippocratis, procerumque placita, quibus adſtipulari negant nonnulli ſuis hypotheſibus obcæcati recentiores. Inſuper *varios morbos poſt ſe trahit graviditas*, qui ſinguli peculiarem curationem ſibi vindicant: in hunc cenſum veniunt malacia vel appetitus depravatus, nauſeæ crebrò recurrentes, & vomitus, dolores colici, aliave ventris tormina, alvi profluvium, ſudores inſoliti, lipothymiæ frequentiores, inſultus hyſterici & convulſivi, odontalgia, tuſſis nunc ſicca, nunc humida, cordis palpitationes, iſchuria vel mingendi difficultas, hæmorrhoïdes moleſtiſſimæ, cum alvo adſtrictâ, varices ex artubus inferioribus erumpentes, cutis abdominalis à nimiâ expanſione fiſſuræ, tumor crurum œdematoſus, hæmorrhagia uteri, abortus, partus difficilis, &c. quæ ſingula breviter & faſciculatim proſequi operæpretium duximus.

(1.) *Depravatum prægnantium appetitum* vel *malaciam*, haud ultrà quartum vel quintum graviditatis menſem protelari jam ſuprà notavimus, & ideò nullam expetit curationem. Idem fermè eſto judicium de *nauſeâ & vomitu* ſub eodem ſtadio vigentibus, cùm nil tùm à vomiturtione ſit pertimeſcendum: ſecùs verò ſe res habet circà poſtremos geſtationis menſes, cùm metus ſit ne inter enormes vomendi conatus, fœtus ex utero excutiatur; ideò nil non movendum ut compeſcantur hæc ſymptomata: venæ ſectio in hunc finem aliquandò celebratur: proficuè etiam adhibentur laxantia, & præſertim rhabarbarum: nec inutilem operam ludunt abſorbentia, lapilli nempè cancrorum fluviatilium, corallium, &c. Suas poſtremò laudes merentur aqua florum aurantiorum, ſyrupus abſinthii, diaſcordium, mixtura extemporanea è ſucco limonum & ſale abſinthii parata, aliaque ſtomachica interna vel externa. Leniuntur *ventris tormina* aquâ florum aurantiorum & cinnamomi, cæteriſque carminantibus & anodynis ſub hoc caſu uſurpari ſolitis. Haud levem terrorem incutit *diarrhœa* ſub ultimis geſtationis menſibus ingruens; hinc danda eſt opera ut coërceatur: hoc munus præſtant cathartica, ſtomachica & abſorbentia; quibus memorandis haud inhæremus, ne recoctæ crambes arguamur.

mur. Addere juvat quod rarò ad narcotica confugere liceat, cùm sub hâc rerum conditione haud planè innoxia censeri debeant.

(2.) Proficui sub graviditate *sudores* certis cancellis coërciti; sed periculo nusquàm vacant, si suprà modum excesserint: ideò uberiores sunt reprimendi opportuno notissimorum temperantium usu. Parùm pertimescentur *lipothymiæ*, quæ plus æquo recurrentes, solitis præsidiis fugantur: sed summum terrorem incutiunt *convulsiones*, sub quibus partum obstetricantis manus promovere expedit: aliàs curam alibi traditam expostulant. Sedantur *dentium dolores* emplastro de tacamahacâ, aliove topico anodyno. *Tussi pertinaciori*, non secùs ac spirandi difficultati, utplurimùm medetur sanguinis detractio: non alio opus est remedio adversùs cordis palpitationes; quod præsidium *mammarum & lumborum dolores* etiam compescere solet. *Ischuria* ab ingenti uteri mole, vesicæ cervici incumbente, sæpiùs solvitur à solo situ horizontali; raróque in usum trahitur catheter. Difficiliùs sanè impugnatur *urinæ incontinentia*, quæ aliàs nil mali portendit; & ubi fœtus in lucem prodit, sponte fugatur.

(3.) *Fissuris abdominalibus*, ob ultrà modum expansa tegumenta, occurritur oleo ovorum, vel quovis unguento demulcente: his addere licet cerussa, saccharum saturni, &c.. Quod ad *tumorem crurum œdematosum* partu solvendum attinet; ab omni curatione abstinere præstat: nil tamen impedit quominùs in immensum accrescens, decocto aromatico, aquâ calcis, lixivio cinerum sarmentorum, aliisve cognatis, quibus nonnulli addunt aquam vitæ, vel Reginæ Hungariæ, spiritum vini camphoratum, foveatur. Insuper nil metuendum de œdemate solos artus occupante; sed si ad lumbos & ultrà propagatur, res sanè periculosæ est aleæ; cùm ab hoc infortunio immineant ascites & hydrops uteri: haud raro etiam sociatur graviditas colluviei serosæ internæ, quam tùm vix antè partum aggredi licet. Leniri solent *hæmorrhoïdes*, nonnunquàm molestissimæ, fotu è decocto foliorum verbasci, florum sambuci, seminum lini, capitum papaveris albi, &c. parato. *Narium* denique curatio naturæ committitur; vel alibi tradita adhibetur methodus.

(4.) Futilia omnia sunt auxilia adversùs *hæmorrhagiam uteri*, ubi partim solvitur placentæ adhæsio; sub quo statu nullâ arte declinatur partus vel abortus: aliàs prosunt venæ sectiones; laudatur ipecacuanha, &c. Circà finem tertii mensis plerúmque erumpit hæmorrhagia, quæ abortu excipitur: hanc prænuntiant cephalalgia atrocissima, horripilationes, mammarum & imi ventris subsidentia, dolor gravativus lumborum & iliorum, frequens micturitio, tardiores fœtûs motiones; hians uteri osculum; &c. Nemo nescit *abortum* ancipitis esse aleæ, ob graviora quæ post se trahit symptomata, immanem scilicèt sanguinis profusionem, lipothymias, febrem, delirium, affectum comatosum, convulsiones, &c. Ægrè sæpiùs distinguitur larga illa sanguinis per plures menses intrà cavum uteri cohibiti profusio, tàm in virginibus quàm in mulieribus, ab hæmorrhagiâ abortûs prænuntiâ; à benè tamen perspectis traditis utriusque statûs signis,

Morbi prægnantium.

patet discrimen. Falsum plerúmque incutit terrorem hæmorrhagia à retentis mensibus: periculosior sanè censeri debet abortum prænuntians, præsertim sub primâ graviditate, & circà ultimos gestationis menses: multiplici enim observatione constat raró lethalem esse sub primis graviditatis mensibus, & majus imminere periculum à septimo ad nonum mensem. Calamitosior verò censetur abortus sub quovis morbo acuto graviori; funestum enim tum præsagit eventum variis cladibus confirmatum.

(5.) Inter vulgatiores *abortûs causas* numerantur vita deses & otiosa, sanguinis ex utero profluvium, cathartica acriora, vomitus & alvi fluxus, tenesmus & alvus compressa, calculus vesicæ, immodicæ corporis exercitationes, conamina vehementiora, ictus & lapsus ab alto, animi pathemata graviora, odores ingrati, immoderatus caffe, vini, liquorumque ardentium usus, quædam pharmaca meretriculis nota, &c. Quibus addere licet morbosam uteri conditionem; virus venereum, vel scorbuticum; morbos acutos, &c. Ubi quædam se proferunt imminentis hujusce infortunii *indicia*, omni ope enitendum ut præcaveatur: hunc effectum præstare queunt venæ sectiones circà consueta mensium tempora celebratæ: quieti insuper indulgeant mulieres, vel lecto se contineant imminente periculo, coïtum fugiant, &c. Haud inutilem sub hoc casu opem conferunt aqua oryzæ, ptisana consolidæ majoris, succus urticæ; pulvis verónicæ, semina plantaginis; adstringentia, opiata, aliave medicamina adversùs fluxum mensium immodicum usurpari solita. Jure etiam deprædicantur, sub eâdem rerum conditione, aquæ minerales ferrugineæ, præsertim apud mulieres ad abortum proclives. Ut de inepto quodam remedio, apud mulierculas celebratissimo; serico nempè crudo, ut vocant kermesino, minutissimè secto, & ex ovo sorbili sumpto, sileamus. Ubi verò, confertim jam erumpente sanguine, in propatulum venit abortus, futilia sunt omnia adstringentia interna & externa, cùm experientiâ quotidianâ constet à solâ embryonis, placentæ, vel grumorum sanguineorum expulsione pendere *morbi solutionem*, quæ naturæ viribus committi solet, ni sævientia truculentiora symptomata funeris metum incutiant; sub quo casu obstetricantis manu, vel quâvis aliâ arte, urgentiori succurrendum. Sed notare expedit quod sub tribus quatuorve graviditatis mensibus solis naturæ viribus extrudi possit placenta, ni solutâ hærentiâ, ad osculum uteri propellatur; sub quâ rerum conditione valet ars chirurgica.

(6.) Maturi *partûs terminum* circà finem noni mensis à naturâ constitum fuisse, nemo nescit: nonnulli tamen occurrunt partus septimestres & octimestres. De decimestribus, duodecimestribus, & sexdecimestribus mentionem subjiciunt Authores penès quos sit fides: sed per plures annos gestatur *fœtus mortuus*: prostant enim exempla graviditatum viginti, triginta vel quadraginta annorum: sub quo tamen statu fœtus extrà uterum utplurimùm collocatur. *Sectis cadaveribus* repertus fuit in tubis fallopianis, vel in ovariis: aliàs in abdominis cavo hospitat, placentâ cuivis

obviæ parti hærente. Fœtûs mortui compages tandiù incolumis servatur, quandiù intactis involucris probè obducitur: sed si vicinarum partium labe, aliâve quâcumque causâ solvantur, emergunt phlogoses & purulentiæ, quibus fœtus putredine solvitur: intereà stagnans tabum foveas sibi cudit, & fœtûs ramenta secum rapiens, exitum sibi parat per sentinam intestinalem, per umbilicum, aliasve abdominis partes. Hunc morbosum *fœtûs extrà uterum* situm à vitioso conceptu prosapiam ducere nemo non videt: nonnunquàm in abdominis cavum delabitur ovum imprægnatum, ubi beneficio accretæ placentæ vivit & crescit. In nonnullis moratur infans, cum solito incremento in ovario aut tubâ, donec ob majorem molem in abdomen decidat. In utroque casu seriùs ocyùs extinguitur fœtus: dein quandóque exsiccatur; vel crustâ tartareâ obducitur. Sic fiunt graviditates viginti & triginta annorum. Hæc docent secta cadavera. Aliquando tamen evenit ut à dilaceratione plus æquo expansi uteri, infans in abdominis cavum devolvatur: sed raró procrastinatur hæc graviditatis species, quin potiùs ægram brevi in orci fauces præcipitem trahit.

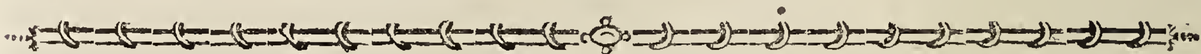
Morbi prægnantium.

(7.) *Partus*, etsi maturus, *haud periculi expers* censeri debet, si uteri ostium & vagina debitâ flexibilitate & lubricitate defraudentur; cùm hinc dilatari nescia fœtûs exitui obstent; ad quem promovendum varia parantur enemata, fotus, injectiones, aliaque emollientia & lubricantia externa. Sed præter hanc causam annosis mulieribus familiarem, alia vulgatior eruitur ab exhaustis parturientis viribus, vel à debilitate ipsius fœtûs; sub quo rerum statu opportunè adhibentur roborantia & cardiaca, vinum scilicèt, aqua imperialis, cinnamomi, &c. Nonnunquàm etiam conferunt emmenagoga, aristolochia nempè, borax, &c. Suas laudes merentur aqua florum aurantiorum, tinctura castorei, succini, aliave antihysterica; sed haud nisi casu urgentiori narcotica præcipere licet. Egregiè se gerunt enemata emollientia & carminantia; sed inter ficulnea præsidia numerandum epithema è pulvere foliorum lauri, & oleo confectum atque umbilico admovendum, ut alia topica à mulierculis deprædicata missa faciamus. Hæc sunt auxilia adversùs *partum difficilem* adhiberi solita, quæ tamen futilia censeri debent, si incusetur prava ossium pelvis conformatio, vaginæ & uteri occallescentia, tumores horumce organorum cavum occupantes, hernia uteri, fœtus extrà uterum, &c. quæ ægritudines planè immedicabiles censentur, vel peculiarem curam alibi traditam sibi vindicant: ut nihil addam de lapide aëtite, quem gravidis in nixu admotum, partum maturare ineptè creditur.

(8.) Quantumcumque metum injiciat fœtus debilis; res sanè periculosioris est aleæ, si vitâ orbetur. Eruuntur *extincti fœtûs indicia* à cessatione motûs quem prægnantes persentire solent; à frigidâ quâcumque sensatione & pondere in hypogastrio; à dysuriâ & tenesmo; à quâdam

Morbi prægnantium.

horripilatione insolitâ, ab insultibus convulsivis; & demùm ab erumpente fœtido latice. Naturæ viribus plerúmque committitur fœtûs demortui exitus: supervacanea enim vel noxia sunt medica auxilia, diuretica nempè, & emmenagoga à pluribus adhiberi solita: de viribus filicis nuperrimè decantatis dubitare licet. Ubi fœtûs mortui in utero hospitantis involucra solvuntur; prorumpit aqua & brevi omnia detruduntur: sed infans, integris hisce membranis, putredinem arcentibus, à situ deturbari minime patitur: hinc ad *obstetricantium artem* confugiendum; quâ nil proficiente, una manet matribus salutis spes circà *partum cæsareum*, aliàs periculosissimum, qui tamen tempestivè, & solerti manu celebratus plures jam ad incitas redactas ex orci faucibus eripuit. Crebrìus adhibetur hæc sectio *post prægnantis obitum*, inter scilicèt ultimos gestationis menses, ut saluti infantis consulatur; qui aliàs mortem minime effugeret. Sub *partu* etiam *impedito* ad hanc operationem sese accingere debent chirurgi, *matre & fœtu viventibus*; si incassùm adhibitis aliis omnibus artis præsidiis, nil à naturæ viribus sit expectandum: tùm enim haud aliâ methodo utriusque vitæ prospicitur: sed non nisi priùs omnia à solertioribus ritè perpensa fuerint, hanc sævissimam & luctuosam operationem, circà legitimum partûs terminum, instituere fas est: plura de hâc re accurata & elaboratissima prostant in primis binis voluminibus Acad. Chirurg. Parisiensis.

MORBI PUERPERARUM.

Ærumnosam sæpiùs esse *puerperarum valetudinem* neminem fermè latet: nullus enim error minoris momenti, sub hoc statu, in vivendi ratione committitur: truculentiora quidem portendunt symptomata frigus intempestivè susceptum, iracundia, terror, insolens gaudium, cæteræque graviores animi perturbationes; liberalior ciborum & cupediarum usus, &c. Innumeri exhinc prodeunt morbi mammas & uterum respicientes; qui ægras in vitæ discrimen sæpiùs trahunt. Inter frequentiores, occurrunt stupendum cruoris ex utero profluvium, diarrhœa, tormina, placentæ retentio, lochiorum suppressio, vel fluxus immodicus; variæ læsiones ad lac, vel mammas, attinentes; insultus hysterici vel convulsivi, febris miliaris, &c. Variis infortuniis, quæ ab obstetricatione suam ducunt originem, à nostro instituto planè alienis, recensendis non immorabimur, ne falcem in alienam messem immittere videamur.

(1.) Ad *hæmorrhagiam uteri* pronæ censeri debent mulieres plethoricæ; præsertim si inter graviditatis stadium venæ sectiones inconsultò post habuerint. Hunc etiam uberiorem sanguinis proventum accersunt procerioris

fœtûs exitus; incauta placentæ evulsio; vel ejus dilaceratio, remanendo quâdam portione utero affixa; grumosus sanguis intrà uteri latebras coërcitus; falsus conceptus, vel mola, &c. Ubi igitur pleno gurgite prorumpit sanguis, danda est opera ut reprimatur ejus ad uterum impetus: hunc effectum præstat sanguinis missio è brachio, si ægrotantis vires ferant: aliàs in situ horizontali paululùm elevatis clunibus se componat & quieti se tradat puerpera: caveat aërem plus æquo æstuantem, vel adstantium frequentiâ inquinatum: imò & sæpiùs expedit ut reserentur fenestræ, & cubiculi renovetur aër. Intereà lintea oxycrato imbuta lumbis, & proximioribus genitalium partibus, admoveri queunt: opportunè intùs exhibentur succus portulacæ; ut cætera utriusque ordinis præsidia, de quibus suprà, prætermittamus. Sed notare juvat futilia hæc omnia censeri, si quodvis corpus recondat uterus; cùm in solâ ejus extractione versetur curationis cardo.

(2.) Haud levem metum injicit *alvi fluxus puerperarum*, ob imminentem lochiorum sufflaminationem, quam post se trahere solet, si contumax evadat, vel naturæ limites prætergrediatur: ideò in hunc converti debent clinicorum curæ. Proficuè sub hoc casu injiciuntur enemata è lacte cum ovi vitello parata, è jusculo omasorum, &c. Egregia sæpiùs obeunt munia hypnotica, dummodò cùm cautelâ adhibeantur: minime enim reticendum hæc à pluribus, VEDELII vestigiis inhærentibus, planè vitari; eò quod lochia, uti perhibent, sistant; sed refragatur experientia. De venæ sectionis, à multis deprædicatæ, efficaciâ jure dubitandum; cùm si quid contulisse visum fuerit illud auxilium, id minùs huic, quàm naturæ & tempori tribuendum esse censemus. Cautè etiam cum medicaminibus alvum comprimentibus mercari expedit; cùm lotiorum excretioni sæpiùs officere experientiâ constat: si tamen frequentiores sint egerendi conatus, hujusce infortunii etiam prænuntii, urgentiori succurrere fas est.

(3.) *Puerperarum tormina* intrà biduum, triduumve, cum nonnullis intermissionibus vel remissionibus contineri solent; & rarò ad septimum, vel octavum diem protelantur. Hujus symptomatis immunes esse primum partum enixas vulgò traditur; sed reluctatur experientia. Cruciatus partum excipientes nonnunquàm implicantur cum genuino affectu colico; adeò ut ægrè sæpiùs distinguantur prædicti dolores. Si certis cancellis contineantur puerperarum tormina, & à constitutâ naturæ normâ minime recedant; nullam medelam expostulant; cùm uterum ad saluberrimam excretionem sollicitare videantur: sed si modum excesserint, illa compescere licet. Usus invaluit apud mulierculas, ut oleum amygdalarum dulcium cum syrupo capillorum Veneris exhibeant, ad hæc præcavenda vel sedanda: nec despiciendum illud præsidium. Eamdem opem præstant flores althææ & chamæmeli, sperma ceti, &c. Notissima est sub hoc casu efficacia tincturæ castorei vel succini, alteriusve medicaminis antihysterici;

nec vetantur diacodium, laudanum, tinctura anodyna, aliave hypnotica, quæ scilicèt, servatis servandis, oppidò conferre valent.

Intereà paulisper in lecto erigantur puerperæ, ut uterus in loco decliviori situs faciliùs expurgetur: sed maximi est momenti ut sub primis diebus tenuis componatur diæta. Præterea *lintea calida* abdomini, vel regioni hypogastricæ admoveri solent. Plures hanc partem illinunt *oleo* amygdalarum dulcium: aliæ frixam ovorum intritam, imo ventri imponendam, cum oleo nucum parant; ut alias cautelas à sequiori sexu comprobatas, haud semper despiciendas, missas faciamus. Insuper præsentaneam opem ferunt *enemata* emollientia & demulcentia, quibus additur oleum, vel butyrum; nec alius patet modus alvum servandi liberam; cùm inter lochiorum fluxum omnia cathartica exulare debeant; quæ tamen, absoluto horumce purgaminum stadio præscribi queunt, si res expostulet: aliàs haud nisi post mensem integrum, & ultrà, exhiberi solent; dummodò haud obstent internorum catameniorum prodromi, qui antè tertium à partu mensem sæpiùs se proferunt; sub quibus sanè nil citrà periculum movetur.

(4.) Post felicem fœtûs exclusionem, alia naturæ, vel obstetricanti, incumbit cura; nempè *secundinarum ejectio*, vel extractio: ab *hisce enim retentis* graviores exsurgere morbos nemo nescit. Equidem hoc infortunium presso pede sequuntur febris vehemens, dolores singulas corporis partes, ac præsertim uteri viciniores, invadentes; hæmorrhagia immanis nullâ arte reprimenda, pectoris angustiæ, lipothymiæ, convulsiones, &c. Si lochia suprà modum fœteant, de *secundinarum putredine* cogitandum; è quâ maximum impendet malum; uteri nempè exulceratio. Haud desunt tamen exempla variarum puerperarum quæ haud nisi per plures hebdomadas, imò & menses hanc sarcinam incolumes deposuerunt Hoc sanè quidem opus naturæ viribus committitur; quibus tamen deficientibus, haud vetantur nonnulla præsidia adversùs partum difficilem adhiberi solita; veluti crocus, castoreum, succinum, borax, sabina, &c. quibus nil proficientibus ad *obstetricantis manum* confugere expedit; priusquàm uteri ostium occludatur. Ubi verò adsunt putredinis notæ; opportunè usurpantur injectiones detergentes cum hordeo, rosis rubris, summitatibus hyperici, scordio, absinthio minori, melle, &c. cautâ enim horumce detergentium administratione præcaveri potest imminens uteri ulcus.

(5.) *Lochiorum profluvium* ab octo ad quindecim dies in plerisque protelari neminem practicum latet: nonnunquàm tamen intrà biduum vel triduum continetur, cæteris benè se habentibus; vel ad viginti, triginta, quadraginta dies producitur. Vix etiam definiri potest illius profluvii quantitas, in quibusdam parcissima, in aliis verò uberrima; nec desunt mulieres hujusce purgationis, non secùs ac catameniorum, planè nesciæ. Summum sæpiùs terrorem incutiunt hi diversi puerperarum status præter solitum accidentes: sed parùm metuendum, si nullo alio symptomate

conflictantur puerperæ. Merus sanguis primò excernitur; dein cruenta hæc purgamenta sensim albicant, & in materiam crassiorem, lactis quasi æmulam, facessunt. Eâdem ratione paulatim imminuitur juxtà consuetam naturæ normam illius excretionis proventus, donec planè exhauriatur. Has vicissitudines altâ mente tenere debent clinici, ne specie morbi decipiantur, & ad intempestivam medelam sese accingant; quâ nil calamitosius excogitari potest.

MORBI PUERPERARUM.

Inter graviores morbos recenseri debet *lochiorum suppressio* ob atrociora, quæ post se trahit, symptomata: molestissimam nempè abdominis prominentiam; mammarum phlogosim; lumborum, inguinum, partiumque intermediarum dolores atrociores; pulsationis sensationem in æstuante utero; anxietates, tormina acerbissima, affectum iliacum; febrem prævio algore, nunc inflammatoriam, nunc purpuratam vel miliarem; horrendos insultus hystericos, delirium, convulsiones, affectum comatosum, vel ipsammet apoplexiam; hæmoptysim & suffocationem, sudores frigidos, syncopem, &c. Fiunt prætereà congestiones, stasesve lacteæ vel purulentæ, quæ pro mortis præconibus haberi debent, ni falso naturæ molimine per quamcumque viam exitum sibi parent. Hinc dilucidè patet nullum esse fluxum cujus suppressio tantum terrorem incutiat; cùm ab illâ de quâ in præsentiarum, antè decimumquartum morbi diem plerúmque rapiantur ægræ. Horumce *purgaminum supressionem* nonnunquàm *accersunt* uberior sudoris proventus, diarrhœa, cæteræque evacuationes, quæ aliàs harum vices nonnunquàm supplent. Frigus insuper incautè admissum, iracundia, terror, cæteraque vehementiora animi pathemata, accessiones hystericæ, odores aversi, errores in diætâ, &c. hunc luctuosum morbum inferunt, qui sanè exitialem visceribus labem minatur: exhibent enim secta cadavera ascitem lacteam vel purulentam, tumores folliculatos eâdem materiâ turgentes, hydropem peritonæi & hydatides, uterum infarctum, phlogosi correptum vel tuberculis oblitum, skirrhosum, sanguine concreto turgentem, & perforatum; ejus oris labia coalita; placentam ejus osculo inhærentem; ovaria ingentia: quibus addere licet phlogosim, putredinem & gangrænam omenti, tubi intestinales, peritonæi, &c.

Neminem expertum latet intricatissimam esse hujus morbi *curationem*: equidem de sanguinis missione multùm controvertitur; nonnulli enim venam pluriès tundendam esse arbitrantur, dùm cæteri vel minimam sanguinis detractionem aversantur. Nec minùs dissentiunt primi circà vas secandum; plures ex alterutro brachio sanguinem educendum esse pronuntiant; alii verò saphenæ sectionem deprædicant: sed contrarias has sententias, potiùs hypothesibus, quàm genuinâ praxi suffulciri, nemo non videt; hæc enim docet phlebotomiam haud nisi casu urgentiori & summâ cautelâ esse celebrandam, pro rerum conditione, nunc in brachio, nunc in pede. Cæterùm multa de hâc re lepida, & dilucidè tradita, prostant apud Scriptores, quæ tamen inter praxim implicatissima deprehenduntur;

Morbi puerperarum.

adeò ut anxii hæreant vel oculatiores clinici, quibus notum manet venæ sectiones in potiori ægrarum parte feralem habuisse exitum, licet morbo vel remedio tribuatur hoc infortunium.

Inter hasce angustias, opportunè quandóque exhibentur *menses cientia*, bardana nempè, aristolochia, crocus, zedoaria, castoreum, borax & elixirium proprietatis: sed vetantur sæviente febre acutâ & inflammatoriâ, sub quâ conditione tutiùs præscribuntur demulcentia, temperantia & aperientia blandiora; aqua scilicèt pulli, vel serum lactis, oleum amygdalarum dulcium & sperma ceti, gramen, cichorium, asparagus, radix arundinis, nitrum, &c. Aliquandò prosunt, ni obstet sanguinis æstus, kermes minerale, antimonium diaphoreticum, aliave remedia perspirationem moventia. Egregiam opem præstant hypnotica, licèt à pluribus prohibeantur, hisce rationibus ductis, quod narcotica omnes secretiones sistant, exceptâ diaphoresi, quod effatum *Vedelianum* pluriès falsum inter ægros versantes deprehendimus. *Enemata* è sero lactis, vel lacte & saccharo parata, cæteraque emollientia & antihysterica, haud inanem sub hoc casu operam ludunt. Suas laudes etiam merentur fotus & cataplasmata emollientia regioni hypogastricæ admovenda; vesicæ lacte tepido turgidæ eidem parti impositæ, emplastra & epithemata antihysterica umbilico dicata, ac demùm cucurbitulæ interioribus femoribus affixæ. Prætereà frictus in artubus inferioribus celebrantur, decocta emollientia in uterum injiciuntur, &c.

Ad contrarium *lochiorum* statum, seu *uberiorem proventum*, multò minùs periculosum devehimur, qui sub primo conspectu ægrè à naturali distinguitur, cùm plures mulieres, ratione ætatis, temperiei & vivendi generis, stupendum lochiorum profluxum absque noxâ patiantur, dùm aliæ illud dispendium ægrè ferunt; nec alio modo innotescit hæc ægritudinis species, nisi à benè perspectis symptomatibus quæ post se trahit; inter quæ vulgatiora censentur imi ventris intumescentia, cum renitentiâ & dolore; visûs obnubilatio, lipothymiæ, convulsiones, tumor crurum œdematosus, &c. Huic largiori lochiorum profusioni occurritur calore, quiete & congruâ diætâ, cibis scilicèt euchymis & incrassantibus, vitellis ovorum, &c. quæ omne sæpiùs punctum ferunt. Opportunè etiam præcipiuntur temperantia & demulcentia; cichorium nempè, pimpinella & borrago, emulsiones, cremores hordei, oryzæ, &c. Egregia in plerisque munia obeunt antihysterica & anodyna; nec vetantur in re urgentiori adstringentia, cum quibus tamen cautè mercari expedit; ne intempestivâ sufflaminatione in pejus ruant ægræ. Premente necessitate, ad opium confugere fas est; sed nitro sociari debet, quod illius vim sanguinem commoventem cicurando, anodynam prorsùs intactam relinquit. Postremò notare juvat uberiorem lochiorum fluxum, hæmorrhagiæ instar, nonnunquàm foveri à placentæ frusto, aliove quovis corpore in utero recondito, cui medetur obstetricantis manus.

(6.) Infans in lucem editus, solito more curatus & somno instauratus,

tus, post quindecim vel viginti horas mammis maternis admovetur, ut exhinc eliciat alimoniam solò naturæ beneficio paratam, quâ juxtà naturæ normam excretâ omnia benè se habent. Sed quandòque uberior se profert, aliàs parcior; vel planè deficit. Ubi *majori lactis proventu*, haud sine lactantium molestiâ, turgent mammæ, ita ut etiam robustioribus infantibus depleri minime queant; præcipienda est diæta tenuis, ut minor chyli copia appellat ad hæc organa. Sunt qui sub hoc casu evacuantia diversæ sortis in usum trahunt, ut aliò deriventur humores ad mammas irruentes; nec infausta est hæc methodus. Suas etiam merentur laudes quævis topica adstringentia, necnon cauta mammarum compressio ad arcendam ulteriorem lactis secretionem. *Imminutæ lactis copiæ* consulitur, causam quâ sistitur hæc secretio abigendo; sed nonnunquàm in obscuris latet. Scitur largiori cibo refocillandam esse nutricem alimentorum penuriâ debilitatam. Haud inutilem fortè opem præstant semina anisi & fœniculi, aliaque consimilia diuturno usu quasi comprobata. Nonnunquàm demùm prodest mammarum frictus cum panno aspero, ut alias artes, apud insciam plebem vigentes, missas faciamus.

Morbi puerperarum.

A lactis motu versùs mammas quo tument & dolent, circà tertium, quartumve diem à partu, febricula quædam emergit, quæ *febris lactea* audit, & levi sudore post biduum vel triduum in plerisque, ephemeræ instar, solvitur. Nullam medelam expostulat, si ritè fluant lochia; aliàs diutiùs protelatur, aliamque faciem induit; & opus est præsidiis medicis. *Lac*, uti suprà notavimus, tanto sæpiùs impetu irruit ad mammas ut *molestissimam expansionem*, dolore stipatam, subeant hæc organa, in genuinam phlogosim haud raro facessuram; ad quam procliviores esse mulieres, quæ nativum pabulum propriis infantibus denegant, nemo non intelligit: hanc morbosam mammarum conditionem præcavent diæta tenuissima, & fæcum alvinarum, congruo enematum usu, evacuatio; quæ auxilia naturali lochiorum fluxui etiam egregiè favent. Intereà mammis admoventur lintea calida, identidèm cum cautelâ renovanda, ne aëri frigido committantur hæc organa. Nec desunt topica à mulierculis, adversùs utrumque affectum, decantatissima, qualia sunt petroselinum, apium palustre, mentha, cerefolium, brassica, farina fabarum, semina cumini vel coriandri, mel, fæces vini, butyrum insulsum in aquâ vitæ solutum, oleum menthæ, unguentum populeum, emplastrum diachylon, vel de spermate ceti, &c. quæ omnia nusquàm despicienda esse censemus.

Hisce tamen auxiliis, tametsi diuturno usu comprobatis, minime fidendum: quapropter efficaciora in usum vocari debent remedia; *diuretica* nempè quæ lac mammis subducere solent, hujusce laticis devii motum ad renum incernicula dirigendo: hanc opem præcipuè præstant terebinthina chia, cum pulvere asellorum; dummodò haud obstet nimia sanguinis incalescentia; sub quo casu vulgatiora sunt præscribenda; quæ recensere superfluum judicamus. Suas laudes merentur succus menthæ aut cerefolii; vel earumdem plantarum decoctum. Usus invaluit apud nonnullas mu-

Morbi puerperarum.

lieres ut potum ex avenâ, vel radice lapathi parent; quorum efficacia multiplici experientiâ comprobari videtur. Sed ubi *mammæ* ſiccæ ſuprà modum *tument & dolent*, tundenda eſt vena, ut declinetur phlogoſis. Plurimùm etiam conferunt, cæteris conſentientibus, cathartica blandiora, inter quæ præſtare videntur arcanum duplicatum, ſal Rupellenſe, cum aquis Vicienſibus, &c. His omnibus incaſsùm uſurpatis ubera alumno, catellis, vel ſuctrici, ſunt præbenda; & ſic infarctui & doloribus brevi occurritur, donec cætera præſidia ſuum effectum exerant.

(7.) Sæpiùs evenit ut poſthabitâ, vel quâvis adhibitâ curâ, *lac ſanguini remixtum* labem humorum maſſæ imprimat; è quo fonte innumeri & intricatiſſimi progerminantur morbi, eò magis pertimeſcendi, quò tardiùs in propatulum veniunt, & obſcurior eſt horum indoles. *Lait épanché ou répandu*, à noſtratibus vocitatur hoc ægritudinis genus, ſub quâ ſe produnt materiæ cujuſdam lacteæ, nunc intrà folliculum collectæ, nunc contextum ſolidorum afficientis, in hanc vel illam partem decubitus: in apricum veniunt tumores externi, œdematis ſpeciem præ ſe ferentes, renitentes, dolore ſtipati; ad phlogoſim & abſceſſum nonnunquàm vergentes: ſed meris duntaxat conjecturis aſſequi licet labem meſenterii, thymi, pulmonum, &c. ejuſdem cauſæ ſobolem, quam deſignant varia ſymptomata, cachexia nempè ſcrophuloſa, ſcorbutica, alteriuſve indolis, leucophlegmatia, aſcites, hydrops pectoris, alvi fluxus pertinaciſſimus, uberrimi ſudores fœtidi cum urinis turbidis; inſultus aſthmatici vel ſuffocationes, pulmonum tubercula, aliæve defœdationes; infarctus viſcerum, furunculi, herpetes, aliæve eruptiones cutaneæ; dolores incertæ ſedis & reconditæ naturæ, febres indomabiles, tremores & convulſiones, ſtupor & paralyſis, &c. Hinc intelligitur quid mali portendat hic corporis ſtatus, ni maturè ipſi occurratur. Hunc *præcavere* vel *impugnare* queunt diuturnus evacuantium multigenorum uſus & congrua victûs ratio: ideò præmiſſis venæ ſectionibus, opportunè præcipiuntur laxantia, diuretica & ſudorifica; ut materia morboſa ad varia corporis emunctoria devehatur: egregiam opem conferunt ſerum lactis, nitrum, ſal de duobus, magneſia, aquæ minerales, &c. De paregoricis, aliiſve remediis ſingulos morbos, pro re natâ reſpicientibus, nil addimus: nec de tumoribus externis & ulceribus hinc oriundis, quæ vulgatiori methodo ſubmittuntur.

Quanquàm hæc præſertim impendent infortunia puerperis, quæ peſſimo ſanè conſilio, à conſtitutâ naturæ normâ recedunt, & matris munia obire negant: haud tamen hiſce immunes cenſeri debent *lactantes*, vel nutrices, quæ ab ſtagnatione lactis intrà mammarum tubulos phlogoſim hanc vel illam horumce organorum partem obſidentem haud raro patiuntur. *Infarctum mammarum phlogodeum* æſtu & dolore ſtipatum concomitantur febris nonnunquàm vehemens, ſitis, cephalalgia, ſpirandi difficultas, &c. Hunc promovent contuſiones, animi pathemata graviora, frigus incautè admiſſum, &c. Ægrè reſolvitur hæc phlogoſeos ſpecies, à lacte congrumato, ut inquiunt, ſoboleſcens; quin potiùs ad ſuppuratum vergit. Ita-

que latex purulentus in abſceſſum colligitur, nunc profundum, nunc extùs erumpentem; qui nuſquàm ferè declinatur, ſi inflammatio ultrà quinque vel ſex dies producatur: nec rarò à diuturniori puris morâ in fiſtulam contumaciorem abit. Aliud inſuper impendet infortunium à prædictâ ſanguinis ſtaſi; nempè skirrhus & carcinoma, de quibus mox dicendum. Morbi puerperarum.

Non ſecùs ac aliæ inflammationes, venæ ſectionibus, tùm in ſuperioribus, tùm in inferioribus artubus celebratis, *reprimitur mammarum phlogoſis:* varia inſuper admoveri ſolent topica è reſolventibus, emollientibus & anodynis parata: inter uſitatiora & magis comprobata numerantur fotus ex aquâ vitæ, vel aquâ calcis cum ſale ammoniaco; vapor aceti conflagrati, cataplaſmata è farinâ oryzæ, tritici, ſecalis & melle confecta; terra cultrariorum cum oleo ſubacta, folia braſſicæ rubræ melle oblita, folia hyoſcyami ſub cineribus cocta, emplaſtrum diachylum cum gummis, vel de ſpermate ceti; ſacculi calidi ſale, ſulphure, floribus ſambuci vel chamæmeli repleti; veſica prædictorum florum decocto ſemi-turgida, pellis agni recèns mactati, &c. alvus demùm notiſſimis auxiliis ſervetur libera. Sed conſultiùs videtur ſub hâc rerum conditione lactis appulſum ad mammas præcavere; aliàs procraſtinatur morbi curatio: in hunc finem uberibus imponi ſolent folia apii, petroſelini, cerefolii & menthæ, ſemina aniſi & feniculi, mel, axungia ſerpentis, oleum chamæmeli, unguentum de althæâ, &c. Intereà præcipuè attendendum ad lochiorum fluxum, qui decantatis præſidiis egregiè obſecundat. Ubi poſtremò nullæ circà quintum diem ſe præbent reſolutionis notæ, ad maturantia infrà indicanda devenire expedit.

Inter leviores ſanè quidem nutricum morbos recenſendæ ſunt *mammarum*, vel *papillarum rimæ & fiſſuræ*, quibus tamen nonnullæ torquentur ob exquiſitiſſimum ſenſum quo præditæ ſunt partes affectæ; imò & nonnunquàm pertinaciſſima eſt hæc ægritudinis ſpecies; ni notiſſimis præſidiis præpediatur motus lactis ad mammas, & exhauriantur hujuſce laticis fontes. Sed alia primò eſt ineunda medendi via, quæ verſatur circà topica demulcentia & anodyna; hiſce viribus pollent butyrum vel cremor lactis, oleum ovorum, mucago ſeminum cydoniorum, &c. quæ excipiunt detergentia & exſiccantia, mel nempè roſatum, oleum myrrhæ per deliquium, unguentum album Rhaſis, pompholyx, emplaſtrum de ceruſsâ, &c. Sed futilia ſæpiùs ſunt, uti jàm innuimus, hæc præſidia, ſi nutrices ubera infantibus præbere pergant; cùm haud dubitare liceat quin ab illâ repetitâ ſuctione non ſolùm hic foveatur morbus, ſed etiàm exaſperetur.

(7.) De tempore quo ſe prodit *febris miliaris puerperarum*, nil certi ſtatui poteſt; ſed plerúmque cum febre lacteâ implicatur. Inter varia ſymptomata quibus ſtipatur hæc febris ſpecies, ſolitum typum præ ſe ferens, ominoſa cenſentur dolor capitis gravativus cum tinnitu aurium, ſuffocatio, pulſus debilis & inæqualis, &c. Haud levem metum incutit ſub hâc conditione alvi fluxus, ob imminentem lochiorum ſuppreſſionem: plures neci dat delirium, vel in maniam vix domabilem faceſſit; tunc rem,

Morbi puerperarum.

quocumque modo ſe vertat, in ancipiti verſari facilè intelligitur. Quod curationem ſpectat, pluris habentur temperantia & depurantia : cichorium nempè, borrago, cerefolium & naſturtium ; quibus præmiſſis proficuè ſæpiùs adhibentur diaphoretica & cardiaca ; inter quæ primatum fermè ducit kermes minerale : cavendum tamen ne ægras refocillando ſanguis plus æquo concutiatur, & omnia in pejus ruant. In uſum etiàm pro re natâ vocari queunt abſorbentia, non ſecùs ac hypnotica ; ſed ſolerti manu pertractari debent hæc poſtrema, quæ ſæpiùs, haud ſine decumbentium periculo, morbum quodam velamine obducunt.

De *venæ ſectionibus* multùm inter ſe diſſident clinici : pluribus enim arridet ſaphenæ ſectio, quam tamen praxi edoctus haud citrà periculum celebrari facilè crediderim, ob metum inflammationis abdominis, quam ſæpiùs hanc ſanguinis detractionem preſſo pede ſequi experientiâ conſtat. Haud tamen planè vetari debent venæ ſectiones ſub hoc morbo, ſi vires ſinant, & urgeant graviora ſymptomata : ſed metus eſt ne depletis vaſis œconomiæ animalis ſalubria pervertantur conamina ; quid enim mali hiſce deficientibus impendeat, nemo non videt. Nec minùs pertimeſcenda cathartica acriora : comprobantur verò laxantia blandiora ; non ſecùs ac enemata emollientia & demulcentia, quorum ope alvus ſervatur libera, & lochiorum fluxui favetur. Præclaram poſtremò opem conferunt veſicatoria coxis & cruribus admota, quotiès caput vel ſenſorium commune gravè læditur : nec minùs levamen impertiuntur ergà pectus plus æquo impeditum prædicta topica ; adeò ut inter præſtantiora remedia ſub hâc rerum conditione numerari debeant.

(8.) Supereſt ut de *affectu hyſterico puerperis familiariſſimo* breviter agamus ; qui morbus proteiformis falſum terrorem ſæpiùs incutit : etenim innumera ex hoc fonte prodeunt ſymptomata, è quibus malè perſpectis in errorem, haud raro lethiferam, ſe præcipites ruunt incauti vel imperiti : imò & ſæpiùs evenit ut hujuſce phænomeni genuina indoles ipſiſmet mulierculis apertiùs eluceſcat, quarum increpationibus ab infelici & intempeſtivâ medelâ nonnunquàm deſiſtere coguntur vel pervicaciores, affinitate decepti. Nec ſub hâc rerum conditione diverſam expoſtulat curationem inſultus puerperarum hyſtericus, quam ſuprà tradidimus : ideò huic ſuperſedere haud incongruum judicamus, ne crambem recoctam apponamus.

Mammarum morbi.

MAMMARUM MORBI.

Præter causam è suprà traditis lactis vitiis depromendam, aliæ occurrunt virginibus & mulieribus communes, quæ affines læsiones, phlogosim nempè & abscessum, skirrhum & cancrum promovere queunt: de quibus sigillatim pro instituti ratione breviter differere operæpretium judicamus: sed priusquàm ulteriùs progrediamur; haud abs re erit nonnulla præmittere de *mammis virginum sororiantibus*; licet prædictorum organorum sub pubertate incrementum à consueto rerum naturalium ordine minime alienum è morborum albo expungi debeat. Irruunt humores ad ubera pubescentium vel nubilium; ità ut exhinc emergat dolor, de quo nonnullæ virgines delicatulæ conqueri coguntur. Huic occurritur congruo regimine & partem affectam probè cooperiendo: adhibentur venæ sectiones, si dolor mammarum increscentium acutissimus evadat: nec inutilem sub hoc casu opem præstant cathartica. Per transennam notandum *nonnullos* reperiri *pueros*, qui sub idem tempus, similem fermè in mammis patiuntur expansionem, quodam dolore etiam stipatam; cui haud aliâ arte consulitur. His præhabitis expedit, ut propositum persequamur.

(1.) Præter lactis moram & concretionem in puerperis, de quibus suprà, causam internam raro admittit *mammarum infarctus*, vel *inflammatio*: sed sæpissimè à quâvis contusione trahitur hæc phlogoseos species, quam concomitantur æstus, dolor & renitentia; imò & sæpiùs febris excandescit. Resolutione ægrè judicatur; sed plerúmque in suppuratum abit; ni skirrhi & cancri naturam induat. Curatio pro more à venæ sectionibus auspicatur; dein danda est opera ut sanguis remediis alibi traditis attemperetur. Sed circà topica versatur præcipua medela; inter quæ selectiora audiunt emplastrum de spermate ceti, quod demulcendi & resolvendi vi pollere videtur; sal marinum urinâ imprægnatum & sacculo conclusum, cataplasmata è floribus sambuci, micâ panis, farinâ secalinâ, aliisve tùm resolventibus, tùm maturantibus, confecta; qualia tradidimus adversùs inflammationem à lactis stasi progenitam. Ubi verò quâdam prominentiâ, fluctuatione, aliisque signis se prodit *abscessus*, mera emollientia & maturantia imponi debent: præter vulgatiora cataplasmata, laudatur emplastrum basilicum, divinum, &c. Ubi de puris debitâ confectione constat, phlebotomo incunctanter incidi debet abscessus, ne tabum, suâ morâ foveas cudens, fistulam promoveat: ulcus denique solitâ methodo pertractatur. Sunt qui velint cauterium prædicto abscessui admovere; sed dubius hic curandi ritus à sanioribus abdicatur.

MAMMARUM MORBI.

(2.) Inter morbos frequentiores & calamitosos recensetur *skirrhus mammarum*, tùm totius corporis glandulosi, tùm unius vel alterius glandulæ; ob scilicèt imminentem cancrum: nec integram securitatem parit hic tumor mobilis & indolens, cutique concolor; cùm plura observentur carcinomata, quæ sub primis temporibus eamdem faciem referebant. Imò & illùc res rediit, ut plures haud infimi ordinis, quemvis mammarum tumorem contumacem pro cancro habeant; quod nec rationi, nec experientiæ, consentaneum videtur; cùm innumeræ occurrant mulieres quæ prædictum mammarum infarctum, certis cancellis coërcitum, leveque incommodum parientem, per totum vitæ curriculum gestant: quem affectum (*glande au sein*) vocitant Nostrates. Mammarum skirrhus, circà quadragesimum quintum vel quinquagesimum ætatis annum sæpiùs ingruens, à mensium suppressione *prosapiam* ducere solet; aliàs à contusione progerminatur: huic præsertim obnoxiæ censentur melancholicæ, curarum æstu fluctuantes & ærumnosæ. *Periculosam* esse quamvis *curationem externam* vulgò fertur; quod tamen non impedit quominùs emollientia & resolventia à pluribus admoveantur, emplastra scilicèt de mucaginibus, de spermate ceti, de cicutâ, de Vigo, diabotanum, &c. Nec infausta est hæc methodus, præmissis præmittendis, *demulcentibus* nempè *internis & temperantibus*; inter quæ præstantiora audiunt lac, ejusque serum, cichorium & borrago, nasturtium aquaticum & lapathum, &c. Nec inutilem opem conferunt aperientia & incidentia refractâ dosi & cum cautelâ exhibita, qualia sunt aristolochia, aselli, flores martiales salis ammoniaci, præparata mercurialia, &c. Haud dubitare licet quin skirrhus recens hisce præsidiis sæpiùs cedat; sed omnibus obsurdescit annosus, & solâ extirpatione vincitur. Inter utriusque curationem angue pejus vitanda sunt maturantia, quæ lethalem noxam inferre experientia quotidiana testatur.

(3) Parùm discrepat ab skirrho *cancer occultus*, vel nondùm apertus; utrumque per triginta annos & ultrà nonnunquàm gestari absque molestiâ apud omnes ferè in confesso manet: sed si intempestivis topicis proritetur *cancer*, brevi *in ulcus horrendum facessit*: hunc infaustum eventum etiam in plerisque promovet mensium sufflaminatio. Luctuosam cancri expansionem minatur pruritus insolitus, dolores acuti & pulsantes, tumoris livor, tumentes venæ circà ambitum nodosæ, & febris excandescentia. Intereà ichor acerrimus & virulentus à tumore exudat, ac sensim excavatur ulcus sordidum & phagedænicum, è cujus lateribus prodeunt carnes fungosæ, quæ putredine absumptæ brevi repullulant. Insuper invertuntur ulceris labia & callosa evadunt; ac nonnunquàm erumpunt hæmorrhagiæ vix sistendæ: ex stupendo demùm hujusce diri morbi incremento luce clariùs patet ejus indoles. Tametsi cancrum mammarum planè indomabilem esse experientiâ constat; nonnulla tamen experiri licet *præsidia*. Opitulatur nimirùm diæta lactea, vel quævis alia affinis. Suas laudes merentur serum lactis, vel aquæ minerales, ut inquiunt, acidulæ; nonnihil

profunt temperantia, hepatica, diaphoretica, &c. quæ etsi curationem rarò promovent, haud tamen inutilem operam ludunt, inducias scilicèt agendo & fatum procrastinando. Sed cæteris auxiliis internis palmam fortè præripiunt *antiseptica*, & præsertim cortex peruvianus à clarissimo DE HAEN, praxeos diligentissimo excultore, haud immeritò deprædicatus. Haud desunt alia celebratissima remedia interna suprà tradita, dùm de cancro generatim scilicèt agebamus; de quorum tamen efficaciâ dubitare licet: inter quæ primatum sanè ducit cicuta à famigeratissimis Practicis summè decantata; de cujus tamen viribus sub nostro cœlo nondùm constat.

Innumera etiam prostant *topica*, quæ tempestivè, præmissisque præmittendis, adhibita, plures sanè fausto bearunt eventu, belladona, cicuta, hyoscyamus, geranium Robertianum & nicotiana; radices dauci sativi, symphyti & aristolochiæ, mel aquâ papaveris rubri, plantaginis vel rosarum, dilutum, sabina, præcipitatus albus vel ruber, arsenicum, viride æris, sublimatus corrosivus, aliaque cathæretica ab agyrtis venditata, quæ tamen gravem noxam inferre valent, ni solerti manu tractentur. Porrò incassùm adhibitis hisce auxiliis, expedit ut cauterii vires explorentur: aliàs unica salutis spes versatur circà tumoris, ab omni viciniorum partium nexu liberi, *extirpationem*: sed infelicem habet exitum hæc operatio, si tumor subjacentibus musculis hæreat, si glandulæ axillares infarctæ & tumidæ se præbeant: nec ritè succedit, si sanguis & humorum massa quodam viru inquinentur; cùm delitescens hæc causa seriùs ocyùs post sublatum tumorem, alterius progerminationem foveat: hoc præcavetur infortunium congruâ victûs ratione, cauto blandiorum catharticorum usu, temperantibus, depurantibus, diaphoreticis, aliisque remediis alibi traditis, quæ morbi fomitem impugnare queunt.

Morbi genitalium.

MORBI GENITALIUM.

IN hunc sensum veniunt *fluor albus*, & gonorrhœa, satyriasis, vel *furor uterinus*, *uteri inflammatio* & *skirrhus*, *ulcus* & *cancer*, *ejusdem visceris* & *vaginæ prolapsus*, ac demùm *graviditas notha*, quæ non solùm comprehendit diversas molarum solidarum species, sed etiam aëris, aquæ vel sanguinis collectionem, quæ sæpiùs graviditatem ita mentitur, ut vel solertiores decipiantur, præsertim si primus conspectus præbeat mendacio fidem. De herniâ uteri sub graviditate suprà actum fuit; de rhagadibus, verrucis, condylomatibus, &c. utrumque sexum infestantibus, alibi etiam mentionem subjecimus. Pravas uteri & vaginæ conformationes, tumores, aliasque prædictarum partium obturationes, quæ liberum catameniorum fluxum præpediunt, & generationis muniis obstant, etiam prætermittimus; cùm hæ omnes læsiones organicæ inter sterilitatis causas, suo loco traditas, recenseri debeant.

(1.) *Fluor albus*, Nostratibus (*fleurs blanches*), virgines & mulieres, intrà vel extrà conjugium viventes, vel utero gerentes, invadit. Raró antè pubertatem ingruit: haud tamen planè immunes sunt puellæ vel quatuor annorum. Nunc continuus, nunc intermittens, lacteus vel lymphaticus, serosus vel mucosus; nonnunquàm cruentus, vel purulentus, alteriusve indolis, quam produnt inspecta linteamina; inter fluxum catameniorum plerúmque sistitur. Nonnunquàm statis temporibus ante & post fluxum menstrualem erumpit; aliàs nullo ordine recurrit. Urina, vigente fluore albo, sedimentum præbet quasi pituitosum, vel innatantes floccos congeneres. Non secùs ac gonorrhœa, pruritu & stranguriâ, sed mitioribus, stipatur hic affectus, cujusdam cachexiæ particeps, quam produnt in plerisque lassitudines spontaneæ, dolores lumborum gravativi, crurum inquietudines, cibi fastidium, faciei pallor, tumentes palpebræ & œdema partium inferiorum. A labe etiam scorbuticâ sæpiùs promovetur fluor albus, vel ab ipsâmet lue venereâ suam ducit scaturiginem: sed à genuinâ gonorrhœâ discrepat tùm ratione sedis, tùm respectu indolis; licèt primâ fronte proximè accedant prædicti affectus; adeò ut vel oculatiores decipiantur. Verumtamen latex in fluore albo erumpens post catamenia uberior, blandus & inodorus sub primis temporibus se profert; sed successu temporis tantam fœtiditatem & acredinem contrahit, ut viciniora erodat; undè oriuntur ulcera, quæ quaquaversùs propagantur, nec utero parcunt.

Hinc patet quantis difficultatibus prematur illius morbi *diagnosis*: adde quòd usus fermè invaluit apud mulieres primi subsellii, ut gonorrhœam virulentam, morbum indecorum & obscœnum, pro fluore albo, affectu haud ignobili, habere velint; adeò ut qui ex harum intricatissimo relatu,

&

Morbi genitalium.

& rarò candido, verum à falso extricare animo intendunt, lucem in tenebris quærant. Ubi verò, quod sæpiùs evenit, implicantur prædicti affectus, res est sanè altioris indaginis. Suis tamen signis internoscitur uterque affectus, dummodò tamen ægrè nil percontantibus celent. Præter jam tradita cachexiæ signa, probè attendendum ad naturam exudantis laticis, qui sub primis temporibus fluoris albi, pituitam mucosam, blandam & inodoram, colorem subalbicantem, vel pallido-luteum præ se ferentem redolet: sed procedente morbo, acrior & fœtens, uti jam annuimus, evadit. Prætereà, intermissionem, erumpentibus catameniis, patitur fluor albus, qui aliàs his imminentibus exasperatur. Gonorrhœam verò concomitantur pruritus & stranguria, quibus raro stipatur fluor albus: stillans sub gonorrhœâ latex, primò parcior, albicat; dein colorem subluteo viridem induit, purisque acrioris nonnunquàm fœtentis faciem præ se fert. Gonorrhœa insuper fluentibus mensibus haud sistitur, eò quòd sedem habet circà urethræ ambitum, dùm vagina & uterus fluorem album suppeditant. Gonorrhœa paulò post coïtum cum viro inquinato in propatulum venit; & intrà quadraginta vel quinquaginta dies tempestivis remediis impugnata, sensim judicatur: pertinacior verò est fluor albus, & ad annos protelatur. Ulcus demùm uteri, fluxum suppeditans à fluore albo vix discrepantem, doloribus acerbissimis & latice pejoris notæ, præter signa alibi tradita, innotescit.

Inter morbos *contumacissimos* & curatu difficiliores jure numeratur *fluor albus*; præsertim in mulieribus libidinosis, quæ hinc steriles evadunt: periculo tamen vacat fluor albus recens, nullo dolore stipatus, parciori copiâ stillans, ac nonnullas intermissiones subiens. Aliter verò se res habet de annoso, continuo, molesto, & uberiori proventu erumpente; sub quâ rerum conditione, mulieres quamdam gonorrhœæ speciem intrà septem circiter dies solvendam viris impertire posse, vulgò fertur; quod sanè, etsi rationi minime absonum videtur, accuratiori tamen solertiorum examini submittendum esse censemus. Indomabilis ferè evadit fluor albus circà quadragesimum quintum aut quinquagesimum ætatis annum, post scilicèt fluxûs menstrualis absolutam periodum, & præsertim in provectiore ætate, & cachecticis: sæpiùs enim sub id tempus marasmum & ulcus uteri minatur; inter quod infortunium nonnunquàm erumpunt hæmorrhagiæ vix compescendæ, quæ nonnullas mulieres ad libitinæ rationem ducunt. Non rarò tamen salutare est illud profluvium quibusdam cachecticis; cùm hâc sentinâ, æquè ac è fonticulo varii latices pravæ indolis, vel sanguinis & humorum sordes exitum sibi parent, quæ aliàs summam labem visceribus impertirentur. Postremò fluor albus hæreditarius, vel à pueritiâ contractus sterilitatem post se trahit.

Innumeris propemodùm *causis* atrâ plerúmque caligine immersis, submittitur fluor albus, cui obnoxias esse mulieres curarum æstu fluctuantes, mœrore confectas, vitamque ærumnis asperam trahentes, experientiâ constat. Hunc etiam promovent aër nebulosus, variis halitibus inquina-

Morbi Genitalium.

tus; incondita victûs ratio; multigena ſanguinis & humorum labes, hæreditaria vel adventitia; virus nempè venereum, ſcorbuticum, ſcrophuloſum, &c.; diatheſis hyſterica, menſes inordinati, partus difficilis, abortus, hæmorrhagia uteri, aliique prægnantium & parturientium morbi; ac præſertim lochiorum uberior proventus, vel intempeſtiva ſufflaminatio; peculiaris demùm & morboſa uteri diſpoſitio, quæ ægrè dignoſcitur: nec faciliùs innoteſcunt quædam viſcerum læſiones quæ haud rarò hunc fluxum impertiuntur & fovent.

Cadaverum ſcrutatio hujuſce intricatiſſimi morbi indolem parùm elucidat: quidquid enim inter diſſectionem oculis ſubjicitur, nil aliud eſt quàm effectus morboſus à genuinâ causâ multùm diſcrepans: id genus ſunt uteri, ovariorum, tubarum, cæterarumque partium generationi famulantium læſiones; horumce nempè organorum infarctus, vel inſolita craſſities, exulcerationes, putreſcentia, gangræna, &c. Nec major lux affulget ex introſpectis viſceribus, quæ diverſimodè labefactata ſe præbent; hepar præcipuè inter abdominalia ſæpiùs peſſumdatum deprehenditur: varia etiam annotatur ſpurcities in omento & renibus, ut de cæteris nil addam.

Ardua, uti ſuprà inculcavimus, & intricata eſt *curandi methodus;* nec mirum, ſi infauſta ſuccedat, cùm hujuſce morbi radices ægrè præcidantur. Rarò congruit venæ ſectio, ni adſint plethoræ indicia. Opportunè, ineunte curâ, præſcribuntur emetica; ipecacuanha ſub hoc caſu cæteris præſtare videtur. Cautus debet eſſe catharticorum uſus, inter quæ magis comprobantur rheum & mercurius dulcis. Sed præcipuus curationis cardo verſatur circà temperantia & depurantia; cichorium nempè, agrimonia, hepatica, lingua cervina, lapathum, naſturtium, alchymilla & hypericum, cancri fluviatiles, ſerum lactis, vel ipſummet lac, &c. Sed his procul dubio palmam præripiunt aquæ minerales, Vallenſes nempè, Forgienſes, Merienſes, Plumberianæ, Borbonienſes Anſelmienſes, Vicienſes, Bellilucanæ, Amandinæ, &c. Proficuè etiam adhibentur ſtomachica & abſorbentia, ſi haud ritè perficiantur digeſtiones, uti ſæpiſſimè accidit ſub vitreâ valetudine, & poſt morbos acutos; in hunc cenſum veniunt cerefolium, meliſſa, abrotanum, abſinthium, chamædrys, flores chamæmeli & roriſmarini, enula campana, rheum, baccæ juniperi, catechu, corallium, &c. Haud exiguam etiam laudem pro re natâ merentur ſudorifica & aperientia; ſcilicèt ſalſa parilla & china radix, camphora, gummi ammoniacum, aſelli; ſal glauberianum, arcanum duplicatum, aqua calcis cum lacte mixta, martialia, antimonialia, &c. Conferunt denique antivenerea, antiſcorbutica, &c. ſi cujuſdam humorum labis moveatur ſuſpicio.

Hiſce remediis, quæcumque ſit horum efficacia, rarò obtemperat fluor albus; adeò ut ægrè exhauriatur illud ſtillicidium, ni curationem claudant *adſtringentia* & tonica *interna*, quæ vaſorum vires firmando, organorum atoniæ medentur: ſed haud niſi poſt diuturnum præmittendorum uſum

tutò adhiberi queunt prædicta medicamina, ne intempestivâ sufflaminatione ægrotantium res in pejus ruant. Nec vetantur sub eâdem rerum conditione adstringentia *externa*, herbæ nempè vulnerariæ, agrimonia, plantago, consolida major, mel, &c. è quibus parantur decocta, injectionum beneficio, parti affectæ admovenda. Nonnullis arrident suffumigia cum olibano, succino, tacamahacâ, mastiche, &c. parata: sed haud nisi summâ cautelâ adhiberi debent sub fluore albo jam diuturno; anginam enim, pectoris abdominisve inflammationem, febrem purpuratam vel lentam, arthritidem, hydropem, phthisim, &c. ab intempestivâ sufflaminatione sæpiùs promoveri, apud omnes praxi edoctos in confesso manet.

MORBI GENITALIUM.

(2.) *Gonorrhœam muliebrem* sæpiùs pro fluore albo haberi, jam suprà notavimus: signaque, quibus uterque morbus dignoscitur, tradidimus. *Gonorrhœa recèns contracta*, & inter morbos acutos numeranda, evidentissimis signis se prodit paucis post diebus à concubitu impuro: madent scilicèt genitalia insolito rore, haud sine quodam pruritu: dein accedunt calor & ardor in sinu pudoris; nonnihil tument vulvæ labia & ipsæmet nymphæ; molestus fit coïtus ægris, etsi tentigine laborant; ac mictus difficilior & ardens evadit. Intereà copiosior fit fluxus genitalis, acer & mordax, flavus & subviridis; dein subcruentus & purulentus; & seminalis humoris corrupti faciem præ se ferens. Sub morbi remissione mitescit dolor; latex genitalis fit candidior; & flocci quidam pituitosi annotantur in urinis; donec planè cesset illud profluvium.

Gonorrhœa verò chronica vix discrepat, primo intuitu, à fluore albo, ni apprimè attendatur ad sedem morbi, quæ sub gonorrhœâ versatur in genuinis seminis conceptaculis, circà viciniam urethræ, quæ ulcerosam labem sæpiùs contrahit. Autopsiâ cadaverum constat prostatam, aliasque glandulas propè urethram sitas, inquinari sub gonorrhœâ, inculpatis utero & vaginâ, si excipias pudoris sinum: hinc patet cur gonorrhœâ laborantes concipere, prolemque sanam edere valeant; dummodò tamen morbi diuturnitas luem veneream minimè accersat, quod sæpiùs accidisse tàm in feminis, quàm in viris, tradit observationum chorus. Prætereà uberior est fluxus à fluore albo, quàm in gonorrhœâ; in hâc, continuus; in illo, inter decubitum suppressus; cùm ob situm horizontalem moram trahat in vaginâ latex morbosus; qui hinc manè, ubi à cubili stant, copiosiùs erumpit. Fluore insuper albo laborantes, de quâdam molestiâ in lumbis plerùmque conqueruntur, cujus immunes censentur gonorrhœâ conflictatæ. Ubi verò annosi implicantur prædicti affectus, uti sæpè evenit, Œdipo opus esset. Non secùs ac in viris primùm phlogosi & ardori congruis & notissimis præsidiis consulendum; dein mercurialibus, catharticis & sudorificis, domandum vel foràs abigendum venit virus venereum: ac demùm temperantibus, aperientibus mitioribus, diureticis, traumaticis, &c. de quibus suprà, absolvitur cura.

(3.) *Furor uterinus* vel satyriasis est, uti nemo nescit, inexplebilis

Morbi genitalium.

coëundi cupiditas, quâ scilicèt tùm virgines, tùm mulieres œstro venereo percitæ, in amplexus viriles, omni deposito pudore, intemperanter ruunt; quibus denegatis, crebras patiuntur pollutiones, tàm vigilantes, quàm dormientes, vel in umbrâ voluptatis ludunt. Quæ verò pudori litant, tacitâ Veneris cupiditate ardentiùs flagrant: adeò ut eò magis sæviat hic affectus, quò accuratiùs tegitur. A furore uterino multùm discrepat hæc salacitatis species quæ ab stupendâ clitoridis mole pendet, quæ ubi libidinis æstu fervet, vel tentigine corripitur, mentulam virilem quasi æmulatur; undè lascivæ illæ mulieres, *tribades* dictæ, alias ejusdem sexûs quas depereunt, subigere tentant, atque haud sine nefandâ voluptate inanem virilium muniorum speciem obire queunt. Haud semper, ut ad propositum revertamus, obscœnis sermonibus & turpibus factis, in propatulum venit furor uterinus, cùm plures à pudore & verecundiâ minime liberæ, hunc turpissimum statum occultare studeant, & suæ turpitudinis consciæ, nefandum æstum reprimere conentur. Ad satyriasim *proclives* censentur temperamento sanguineo donatæ, virgines juvenes & viro maturæ, vel mulieres libidinosæ & opiparè viventes, viduæ aut frigido seni conjunctæ: cæteris tamen ætatibus minime parcit hic affectus, cùm prostent exempla nonnullarum mulierum, circà sexagesimum vel septuagesimum ætatis annum hoc turpissimo morbo corruptarum: de puellâ trium annorum hoc affectu hæreditario conflictatâ mentio etiam subjicitur. Hunc fovent lectiones, confabulationes vel cogitationes venereæ, cibi euchymi & acriores, ac præsertim frequens mastuprationis usus. Rarò periculosa est satyriasis, quæ tamen tantas sæpiùs exacerbationes patitur, ut mulieres Veneris impotentes in furorem rapiantur, quosvis obvios ad amplexus venereos sollicitent, ac cunctantes pugnis & unguibus impetant, sinum pudoris petulcis digitis perpetuò contrectando, donec maniacæ evadant, & vinculis coërceri debeant, ne violentas manus sibi, vel adstantibus, inferant. Exhibent cadavera uterum inflammatum, clitoridem mole ampliorem, tubas & ovaria diversimodè labefactata, phlogosim nempè, purulentiam, steatomata, hydatides, skirrhos, &c. renes etiam stupendæ magnitudinis deprehenduntur, &c.

Præmissâ diætâ congruâ, præsentaneam opem ferunt *venæ sectiones*, tùm in brachiis, tùm in pedibus celebratæ. Multiplici enim observatione constat hunc morbum solvi, & veneris sensum retundi ab uberiori mensium vel hæmorrhoïdum profluvio. Depletis vasis faustè usurpantur emetica; proficuè etiam identidem adhibentur cathartica blandiora: sed largâ manu exhiberi debent refrigerantia, lactuca nempè, cichorium, portulaca, viola & nymphæa, emulsiones, serum lactis, sal prunellæ, aliaque anti aphrodisiaca. Rarò conducunt sedantia narcotica; sed pluris habentur camphora, succinum, castoreum, sal sedativum, &c. Juvant tartarus, martialia, aquæ chalybeatæ, cæteraque emmenagoga, si sufflaminentur menses: nonnunquàm etiam opitulantur absorbentia. Suas laudes demùm merentur

varia alia præsidia adversùs phrenitidem & maniam adhiberi solita. Nec despicienda, inter *remedia externa*, enemata ex oxycrato parata, aliave refrigerantia; sed cæteris antecellunt balnea subfrigida domestica, quibus crebrò pro viribus insidere debent. Ut nil addam de monitis & adhortationibus, increpationibus & minis, omnibusque remediis ex ethicæ sinu petitis, quæ multis optimè cedunt, dummodò tamen morbus ad acmen minime pervenerit.

MORBI GENITALIUM.

(4.) Inter morbos graviores numerantur *uteri phlogosis*, frequentior sanè quàm vulgò fertur apud clinicos, quos plerúmque latet, etsi prostat ejus historia apud varios Authores. Non desunt tamen spectabilia hujusce morbi *signa*, molestissimus nempè hypogastrii æstus, ejusdem regionis renitens prominentia totum abdomen sæpiùs occupans, lumborum, inguinum & coxarum dolores, qui à levi coporis motu exacerbantur, & ad dorsum, scapulas & ultrà propagantur; febris ardens cum pulsu inæquali, horroribus inordinatis, os aridum, spirandi difficultas, cardialgia; lipothymiæ, dolor capitis in fundo orbitæ sævissimus, stridor dentium, delirium & convulsiones, quibus addere licet stranguriam, tenesmum, nauseas & singultum, tumentium mammarum dolores, mensium & lochiorum suppressionem, &c. Sed sub diversis gradibus se profert hic truculentus morbus, ratione scilicèt phlogoseos, nunc totum uterum, nunc exiguam hujusce visceris partem occupantis. Rarissimè resolutione judicatur hic dirus affectus, qui in plerisque accedente gangrænâ, *feralem* intrà septimanam habet *exitum*: aliàs diutiùs protelandus hic infarctus in suppuratum abit, vel in skirrhum, cancrumve exulceratum, de quibus infrà, facessit: hæc exhibent *introspecta cadavera*: reperiuntur etiàm ovaria, tubæ, partesque viciniores pari labe defœdata, ut de cæteris visceribus diversimodè labefactatis nil addam. Ad uteri inflammationem proclives censeri debent mulieres floridæ ætatis, & temperiei sanguineæ: *hanc promoveri* solent lapsus ab alto, vel quævis alia contusio, animi pathemata vehementiora, catameniorum subitanea sufflaminatio, abortus, lochiorum suppressio, secundinarum retentio, aliique morbi à difficili vel infausto partu oriundi & suprà traditi.

In tempestivâ vasorum sanguineorum depletione versatur præcipuum *curationis momentum*; ideò incunctanter tundenda est vena, & pluriès iterari debent venæ sectiones, quæ tamen haud ultrà tres vel quatuor primos morbi dies protelari debent. Intereà largâ manu propinantur diluentia & demulcentia, serum nempè lactis vel aqua pulli, infusa florum malvæ, seminum lini, &c. Suas laudes etiàm merentur oleum amygdalarum dulcium, sperma ceti, aliaque affinia. Conducunt laxantia blandiora, sed vetantur cætera cathartica. Nonnullis prosunt antihysterica & paregorica; sed cautè mercandum cum narcoticis. Cætera remedia quæ pro re natâ, vel ratione morborum implicatorum in usum trahi queunt, silentio prætermittimus. Quoad externa, præsentaneam opem ferunt enemata refrigerantia &

Morbi genitalium.

demulcentia, è jusculo omasorum, sero lactis, aquâ pulli, emulsionibus, &c. parata. Proficuè etiàm admoventur fotus & cataplasmata emollientia. Hùc demùm pertinent quæcumque auxilia quæ adversùs alias inflammationes internas adhiberi solent.

(5.) Ordinis ratio expostulat ut ad *skirrhum uteri*, obstructionis vel inflammationis sobolem, deveniamus. Multùm curantibus facessit negotii hic affectus, quem meris duntaxat conjecturis sæpiùs assequi valent. Haud desunt tamen *indicia*, quibus ritè perpensis, aliquid certi statui potest; videlicèt, ubi de prægressis infarctu & phlogosi constat; morbi characterem exhibent prominentia & pondus in regione hypogastricâ, cum dolore gravativo circà podicem, & quâdam mingendi difficultate, de quibus conqueri solent ægræ; lumbornm, iliorum & crurum obscurus dolor, parcus vel inordinatus mensium fluxus, horum suppressio, vel stupendus proventus. Insuper skirrhus uteri, non secùs ac cæterorum viscerum, ascitem vel leucophlegmatiam infert, accessusque febriles post se trahit. Haud dubitare licet quin sub primis temporibus expugnari & evinci queat hic affectus: sed utplurimùm, uti suprà innuimus, atrâ caligine obruitur, ac demùm se prodit, jam *immedicabilis* evasit, sæpiúsque sub hâc conditione ulceris cancrosi naturam induit.

Scitur è relatu naturæ rimatorum skirrhum uteri frequentiorem esse quàm vulgò cogitatur; quibus autopsiâ satis superque edocti assentimur. Exhibent enim *secta cadavera* uterum, non solùm densiorem & firmiorem vel cartilaginis speciem referentem; sed etiam ossium vel lapidum duritiem ferè æmulantem, adeò ut vix scalpello incidi patiatur. Varia insuper deprehenditur uteri skirrhosi moles: sæpiùs scilicèt à naturali minime recedit, imò & contractus nonnunquàm conspicitur; aliàs deformis occurrit & stupendæ magnitudinis, adeò ut prostant exempla úterorum qui triginta vel quadraginta librarum pondus æquabant. Infarctui skirrhoso etiam obnoxia sunt ovaria, & dilucidiùs sanè innotescit hic morbus, summè, uti nemo nescit, familiaris, sed diversum habens exitum.

Ægrè sanè *distinguitur cancer ab ulcere uteri*, ni pro uno eodemque morbo, uti nonnullis visum fuit, consultiùs habeantur. *Ulcus uteri* accersunt fluor albus annosior, violenta placentæ extractio, vulnus ab unguibus vel obstetoris instrumento inflictum, fœtus putrescens, &c. Fovetur à lue venereâ, scrophulis, scorbuto, &c. Celebrior est hujusce diri morbi progressus sub menstruatione, quàm post ejus absolutam periodum. Hunc produnt dolores acerbissimi & lancinantes, qui non solùm sæviunt in regione hypogastricâ, sed etiam viciniora, lumbos scilicèt & coxas obsident, latéque se spargunt: hos concomitantur eluvies saniosa, purulenta & fœtidissima, quæ sæpiùs tantam contrahit acredinem, ut vulvam & viciniora erodat. Prætereà erumpunt hæmorrhagiæ & crebrò recurrunt: suam tyrannidem exercent tenesmus & stranguria, exsurgit febris lenta cum inordinatis exacerbationibus, &c. Colligitur ultimò è *cadaveribus eviſceratis* uterum

ulcere & cancro tactum, putredine & gangræna sæpissimè confici: ad viciniores partes propagatur hæc labes, quam presso pede sequitur ascites, utplurimùm saniosus & purulentus, vel fœtidissimus, qui scilicèt quamvis salutis spem excludit.

Omnes Medicorum artes evincere solent *skirrhus* & *cancer uteri*: inanem enim operam ludunt aperientia & incidentia, vulneraria & detergentia exquisitiora, interna vel externa; eò quòd seriùs quàm par est, uti suprà notavimus, in usum trahuntur. Haud desunt tamen exempla variarum curationum, apud Authores infimi subsellii, penès quos sit fides. Cur nil impedit quominùs, servatis servandis, explorentur prædicta *auxilia*; quibus, uti mos est, incassùm adhibitis, *curæ* merè *palliativæ* inhærendum. Hæc versatur circà lacticinia, cremores hordei & oryzæ, emulsiones, cæteraque demulcentia; in eumdem scopum proficuè adhibentur aquæ minerales frigidæ, quæ lacti sociari queunt. Juvamen præstant pro re natâ, absorbentia; magnesia scilicèt, lapilli cancrorum fluviatilium, &c. Sed omne punctum ferunt hypnotica, quæ inducias impetrando dirum huncce morbum quodam velamine obducunt. Quidpiam etiam ferunt solatii balnea & semicupia, enemata emollientia, injectiones demulcentes, anodynæ, vulnerariæ & detergentes, suffitus ex styrace, succino, aliisve consimilibus, parati, &c.

(6.) *Vaginæ prolapsus* frequentissimus, partum difficilem plerúmque sequitur. Hanc etiam partem inferiora versùs deturbant validiora corporis conamina, vel ponderum graviorum elevatio, saltatio, tussis vehemens, ingensque clamor. Promovetur demùm ab hydrope, fluore albo, calculo vesicæ, &c. parùm sub primis temporibus protuberat vagina è suâ sede depulsa: sed sensim increscit hic tumor, adeò ut ingens quandóque è pudendis propendeat, basi foramine perviâ, nec raro ad medias coxas accedit, vel caput virile æmulatur. Mulieres respicit vaginæ procidentia: haud tamen ab hocce incommodo planè immunes sunt virgines, quod etiam, si Authoribus sit fides, puellis trium vel quatuor annorum minime parcit. Latissimus erat error apud Veteres, circà partem è sede depulsam, quam pro utero habebant: atque tantùm valent præjudicatæ opiniones, ut plures referant se vidisse mulieres imprægnatas, & felicem partum enixas, post amputatum uterum; sed tædet tales nugas, anilesque fabellas prosequi. *Rara* sanè *uteri procidentia*, vel *inversio*, ad puerperas duntaxàt pertinet, tenesmo & alvi fluxu laborantes, præsertim post partum difficilem, vel incautum obstetricum inter evellendas secundinas attractum.

Præter conceptionis impedimentum *varia parit incommoda* hic tumor pendulus, tensivum nempè lumborum dolorem, incessum difficilem, dysuriam, alvi adstrictionem, & tenesmum. Aliàs prodit sanguis è tumentibus vasis, vel à nimiâ attrectatione, aërisque frigidioris accessu, fiunt phlogoses & exulcerationes cum saniei effluxu & fœtore intolerabili, sæ-

Morbi genitalium.

piùs imminentibus gangrænâ & sphacelo. Intereà moventur febris, delirium, convulsiones, aliaque truculentiora symptomata, quæ pro mortis præconibus habentur. Recens tamen hic morbus facilè curatur, præsertim in junioribus; sed aliter se res habet de annoso, & sub ætate provectâ: fœdissimâ tùm humorum colluvie ita conspurcatur vagina, foràs jamdudùm propulsa, ut putridam exhalet mephitim. Multò sanè *periculosior* est *uteri descensus*; si enim fuerit attractum & inversum hoc viscus inter difficilem partum, parùm abest quin conclamata sit puerpera: equidem paucissimæ sub hoc infortunio lethum evadere queunt.

Vagina extùs prominens ad pristinum & naturalem, si nil obstet, *revocari debet situm*, inibíque detineri; quod opus, hic labor est. Nil aliud tamen requiritur præter quietem & decubitum pro recente juvenum procidentiâ: aliàs adhibetur *pessarium*, vel circulus uterinus è subere confectus & cerâ oblitus, qui per quoddam tempus inibi relinqui debet. Suum symbolum conferunt injectiones & fotus roborantia: nec despicienda *adstringentia* & tonica interna, amara & martialia; dummodò haud immineat mensium fluxus. Sed ubi extrà situm depulsa vagina inflammatione & exulceratione corripitur; repositio tentari minime debet, priusquàm solitâ methodo pertractentur prædictæ læsiones. Sub hoc rerum statu omnem implent paginam venæ sectiones, enemata emollientia & refrigerantia, fotus è vino tepido aquâ diluto, ex aquâ florum sambuci, &c. parati. Remediis postremò suprà traditis, & scarificationibus gangrænæ consulitur: quibus nihil proficientibus, ad partis *extirpationem* deveniendum, nec utplurimùm infausta est hæc operatio, dummodò tamen tempestivè celebretur. Curari potest inversio uteri, si celerrimè fiat repositio, quæ sanè, nullâ interpositâ morâ, pro facili habetur apud Chirurgos: sed si procrastinetur hæc cura, operosior fit encheiresis, mulieribusque molestissima; adeò ut plures inter hæc tentamina animo linquantur, vel convellantur: cur fit ut sub hisce angustiis occultetur uterus, quantùm licet intrà vaginam; dein hic loci pessariorum beneficio retinendus.

Haud abs re erit, colophonem huic capiti imponendo, nonnulla adjicere circà *polypos*, tàm ex utero, quàm è vaginâ erumpentes. Exulceratis partibus adnasci solent carnes illæ fungosæ, quæ in locis illis udis ità luxuriant, ut meatum naturalem occludant. Cur fit ut impeditis viis muliebribus, non solùm denegetur hastæ virilis ingressus; sed etiam ægrè fluant menses, vel planè retineantur. Nunc intrà sinum pudoris latent prædictæ excrescentiæ, nunc extùs prominent; adeò ut ab incautis vel imperitis pro vaginæ vel uteri procidentiâ habeantur. Facillimè tamen distinguuntur prædicti affectus; cùm tumor è vaginæ prolapsu basim præbeat, foramine perviam: deest sanè illud ostium in utero inverso; sed parturientes duntaxàt respicit illud infortunium, quod aliàs subitò quasi se profert, dùm *tardissimum* fit *polypi incrementum*. Ægrè extrahi & eradicari patiuntur excrescentiæ fungosæ, altiùs implantatæ; sed inter has angustias,

gustias, quod magis prominet, abscindi debet; ut reliquum pulveribus exsiccantibus & cathæreticis absumi queat. Sed haud nisi summâ cautelâ, hæc sunt peragenda, ne nimiâ irritatione concitentur inflammatio & gangræna, qua sanè curantibus grave facessunt negotium.

MORBI GENITALIUM.

Alius in sinu pudoris observatur tumor, qui pro polypo, vel sarcomate, ab incautis habetur; etsi toto cœlo ab illo discrepat: est scilicèt hernia intestinalis, trans latera vaginæ, plus æquo laxatæ, vel partu multiplici labefactatæ. Hæc protuberantia albida & mollis, primò intrà vaginam coërcetur, dein extrà sinum pudoris prorumpit, variâ mole, herniarum more. Haud multùm abludit hic tumor vulvæ labia supereminens, ratione faciei, ab uteri prolapsu: sed à signis prægressis optimè distingui queunt hæ prominentiæ: scitur prætereà solas ad uteri prolapsum proclives esse puerperas. *Hernia vaginalis*, de quâ in præsentiarum, encheiresim chirurgicam expostulat, quæ in repositione intestini versatur; quod sanè facilè absolvitur; dein operæpretium est ut admoveantur pessaria simplicia vel adstringentia, ut morbi reditus præcaveatur: hoc opus, hic labor est.

GRAVIDITAS NOTHA.

NEMO nescit varios occurrere morbos, mulieres ætatis congruæ invadentes, qui legitimam prægnationem mentiri solent; *molas* nempè *carneas* & *vesiculares*; *sanguinis menstrui*, *seri* & *flatuum collectionem* in uterum; ac demùm *tumores ovariis*, vel *tubis fallopianis insidentes*: quæ singula æquâ lance expendere juvat, à molâ initium faciendo. Diversa est *molæ carneæ magnitudo*: sola cavum uteri occupat, vel legitimæ graviditati sociatur. Contextum fibrosum præbet, nunc mollem, nunc densum & firmiorem, ac nonnunquàm ratione vetustatis, cartilaginum vel ossium duritiem æmulatur. A falso conceptu oriri jure conjicitur hæc massa carnea diversæ magnitudinis; quæ in plerisque paululum seri colligit cum nonnullis embryonis reliquiis, adeò ut has corripiat hic morbus, quæ cum viris rem habuerunt: de quo tamen nonnulli dubitant, qui virgines & viduas castissimas, citrà scilicèt virorum commercium, hoc morbo conflictatas fuisse asserunt. Rationi & experientiæ adversari videtur hæc opinio, quam tamen admittere haud incongruum, eò scilicèt ut virginum & nonnullarum viduarum detorqueatur culpa, vel incolumis tueatur fama; ni prædictas offas carneas, ad sarcoses uteri polyposas, à genuinâ molâ planè discrepantes, referre magis arrideat.

(1.) Ægrè distinguitur *mola carnea*, non solùm à cæteris corporibus in utero reconditis, sed etiam à verâ prægnatione. Uterus tamen molam recondens, mobilior & ponderosior inter motum decumbentium videtur,

GRAVIDITAS NOTHA.

manuumque impulſioni faciliùs cedit, abdomen in geſtatione legitimâ quaſi faſtigiatum, magis circà umbilicum prominet, quod verò ſub molâ æqualiter in orbem diſtenditur: tumor abdominalis citiùs ſe prodit à molâ cujuſcumque ſortis, quàm à fœtu. Præterea ſymptomata quibus conflictantur prægnantes ſub primis menſibus vehementiora, circà ultimos menſes leniuntur, vel planè deſinunt; ſub molâ verò in eodem ſtatu perſtant, imò & exaſperantur. Nitor faciei minime obſcuratur in utero gerentibus; ſecùs verò ſe res habet in falsâ graviditate. Molâ laborantium catamenia circà quintum vel ſextum menſem inordinatè erumpere ſolent, quod nuſquàm vel rariſſimè evenit fœtum geſtantibus. Sed præcipuum naturalis graviditatis *ſignum* peti debet ab infantis motu, circà quartum vel quintum menſem notabili, quem planè deſiderari in quâvis ſpuriâ graviditate evidens eſt. Mola demùm ultrà legitimum pariendi tempus protrahitur; imò & per plures annos geſtatur, vel per totum vitæ curriculum, & leviora duntaxàt parit incommoda, ſi moleſtiam à tædioſo pondere excipias. Haud periculi expers eſt molarum excretio; præſertim ſi tardiùs expellantur; tùm enim erumpunt hæmorrhagiæ vix compeſcendæ, gravioraque exſurgunt ſymptomata, è quibus mortis auguria deſumuntur.

Haud dubitare licet quin uterus quamdam *placentæ*, incautâ obſtetricum manu evulſæ, *portionem* nonnunquàm retineat, quæ dein *pro molâ* habetur: imò & nonnullis obſervationibus conſtare videtur has ſecundinarum reliquias in corpus celluloſum, à genuinâ tamen molâ veſiculari diſcrepans, faceſſere; cujus tantum eſt incrementum, ut, non ſecùs ac in ultimis graviditatis temporibus, tumeat uterus. Quaſdam etiam ſanguinis congrumati maſſas, morâ & indeſinenti preſſione denſas & firmas retinet uterus, quæ poſteà ſub conſpectu molarum foràs exturbantur. Horumce corporum in utero reconditorum exitus ſolis naturæ viribus plerúmque committitur: parùm ad hoc opus proſunt *venæ ſectiones*; ſed ſummam opem conferre queunt balnea, ſemicupia, fotus, injectiones & linimenta ex emollientibus parata. Aliquid ferre valent auxilii emetica & cathartica draſtica, non ſecùs ac *enemata ſtimulantia*, & peſſaria ex helleboro, ſabinâ, colocynthide, aliiſque materiebus acrioribus parata. Proficuè quandóque adhibentur remedia menſes ducentia, & adversùs fœtum mortuum uſurpari ſolita. Sed ſilentio premere minime debemus, non ſolùm ſæpiùs ad hunc effectum peragendum inepta eſſe prædicta *remedia*; ſed etiam nocentiſſima fore. Raró demùm à ſolertioribus adhibetur obſtetricantis manus, ni urgeat hæmorrhagia.

(2.) *Mola veſicularis* vel aquoſa, cui obnoxiæ ſunt mulieres cachecticæ, nil aliud eſt quàm congeries hydatidum, racematim connexarum, nunc in utero fluitantium, nunc peculiari vel multiplici folliculo obductarum; adeò ut quamdam hydropis cyſtici ſpeciem haud malè referat hic affectus, qui raró innoteſcit, ante prædictarum hydatidum ejectionem, ſolo naturæ beneficio, paulò poſt ſolitum partûs terminum, in ple-

rifque abfolvendam. Tantâ fæpiùs copiâ excluduntur hydatides uterinæ, ut integras pelves repleant, quod nonnunquàm accidiffe notarunt practici. Hæmorrhagia hanc excipit excretionem, nunquàm fedanda ante harumce veficularum exitum. Ubi cum genuinâ graviditate implicatur hic affectus, partu legitimo plerúmque folvitur: aliàs *periculo* minime vacat. Simplicioribus peragitur ejus *curatio*, ni fatiùs fit ab omni remedio abftinere. Itaque danda eft opera ut diætâ congruâ ægrarum vires refocillentur; imò & quandóque medicamina roborantia ufurpare licet, dummodò haud obftet uberius cruoris profluvium. Infuper reperiuntur in utero farcofes, tumores anomali, concretiones lapideæ, &c. Hæc fe offerunt in *denatarum extifpiciis*, quæ, dùm viverent, in cimmeriis latebant tenebris.

GRAVIDITAS NOTHA.

(3.) Infulfo *molæ ventofæ* nomine venit uteri inflatio, vel aëris collectio intrà ejus cavum, quæ non fecùs ac aliæ fpecies, graviditatem etiam mentitur; fed imus venter æqualiter prominet. De molefto uteri pondere minime conqueruntur ægræ, ftabiliufque obfervatur hoc vifcus; quod fanè rationi confonum eft. Prætereà accuratiori examini fubjectum abdomen certis diebus fubfidet, dùm aliis tumidius apparet. De hujufce morbi ftadio, nil certi ftatui poteft; fed feriùs ocyùs flatuum expulfione folvitur. Hæc tamen eruptio, quâ abdomen ftatim complanatur, circà legitimum partûs terminum accidere folet, adeò ut plures mulieres, fpecie imprægnationis delufæ, ftato tempore, dùm obftetrix ad fœtum excipiendum fefe accingeret, inexpectato fanè eventu, ftrepente *crepitu* per genitalia explofo, fcenam comicam abfolverint: diuturnior tamen in potiori parte eft hic affectus, qui ad plures annos nonnunquàm protelatur. Simplici *ofculi uterini dilatatione* evinci poteft *mola flatulenta*; fed futile eft illud præfidium ergà morbum obfcurum, qui utplurimùm nequidem in fufpicionem venit. Profunt quibufdam cathartica acriora, & enemata ftimulantia, quæ in alium fcopum adhibita, hunc effectum fæpiùs præftitiffe conftat: de carminantibus ab Authoribus perperàm decantatis, nil addimus. Poftremò ad molam flatulentam minime referri debet hæc corporis conditio, quæ flatuum genefim in utero fovet; qui identidem, non fecùs ac à podice, haud tacitè foràs eliminantur; cum eo tamen difcrimine, ut nufquàm voluntati fubmittatur hic exitus, quod fanè benè moratas mulieres, de turpi hoc ftrepitu anxias, torquet.

(4.) De *menfibus in utero retentis* fuprà actum fuit, huncque affectum graviditatem, quoad abdominis protuberantiam, accuratiffimè mentiri notavimus; adeò ut ab hocce errore haud immunes fint, vel folertiores. Re tamen accuratiùs penfitatâ, patet utriufque ftatûs difcrimen: etenim venter magis prominet circà quartum vel quintum menfem à molâ, ut inquiunt, fanguineâ, quàm fub genuinâ graviditate; circà quod tempus fœtûs motio, quam experiuntur utero geftantes, planè in ægrotantibus deficit; ritè etiam perficitur hæc periclitatio ab impofitâ manu frigidâ, & aquâ madidâ. Hujufce morbi folutionem merum effe naturæ opus, jam

GRAVIDITAS NOTHA.

ſuprà declaravimus : haud deſunt tamen nonnulla præſidia , quæ in ſubſidium venire queunt , vel ægrarum vires refocillando , vel vias uterinas laxando & reſerando ; ſed hiſce alibi jam traditis haud diutiùs inhærebimus , ne recoctæ crambes inſimulationis periculum incurramus.

(5.) Haud minoribus difficultatibus premitur *hydropis uteri diagnoſis*, ad quem pronæ cenſentur infecundæ , cachecticæ & ſcorbuticæ. Prædictorum morborum inſtar , graviditatis etiam faciem præ ſe fert ; quam aliàs ſæpiùs concomitatur , non ſecùs ac aſcitem. Nulla eruitur cognitio à fluxu menſium , qui in ſingulis illis corporis conditionibus erumpere queunt. Haud perſentitur ſub hocce morbo aquæ fluctuatio , veluti in aſcite : abdomen , uti pluriès inculcavimus , orbiculatim tumet , ſubſident ubera , & nitor faciei pallore obſcuratur ; ac demùm de quodam uteri pondere conqueruntur ægræ , quo planè expertes ſunt gravidæ. Uterus ab hâc hydropis ſpecie in tantam molem quandóque aſſurgit , ut quadraginta vel quinquaginta aquæ libras coërceat : imò & de utero , cujus aquæ quantitas ad centum quinquaginta libras accedebat, mentionem ſubjicit VESALIUS. Notare juvat quod uteri morboſè expanſi involucra ratione molis extenuentur ; aliter verò ſe rem habere in genuinâ graviditate nemo neſcit.

Remedia aſciti & leucophlegmatiæ dicata , vel vitiatæ hæmatoſi occurrentia , opportunè etiam adhibentur *adversùs uteri hydropem* : ſed ubi conſtat de morbi indole , ſimplicior & expeditior ſe offert curatio , quæ verſatur in liquidi ſtagnantis evacuatione , quam promovet , præmiſſis injectionibus vel ſuffumigiis emollientibus , oſtii uterini dilatatio , catheteris , vel intromiſſi digiti beneficio peracta. Hoc opus plerúmque præſtat natura , præſertim ſi implicetur legitima prægnatio ; ſub quibus circumſtantiis inſtanti partu prorumpit aqua , vel citiùs ſe profert hæc evacuatio ; adeò ut haud , niſi poſt menſem ab hoc eventu , nonnunquàm enitantur gravidæ , & partum incolumem edant. Nec periculo vacat uberius prædictæ aquæ profluvium ; quod nonnullas , quovis tempore accidat , ad ultimam rerum lineam ducit ; ideò deficientibus ab hocce laticis diſpendio , prægnantium viribus , vel procraſtinato partu , opportunè in uſum vocantur emetica , cathartica draſtica & enemata ſtimulantia : nec inutilem opem præſtant ſub hoc caſu borax , ſabina , crocus , aliave emmenagoga. Nonnunquàm ſolvitur *hic morbus* vomitu , ſternutatione , tuſſi vehementiori , ſaltatione , lapſu ab alto , ictu , &c. quæ uterum concutiendo ſtagnantem aquam foràs propellere valent. Poſtremò conferunt ad quamvis uteri colluviem balnea , ſemicupia , aquæ tepidæ vapor , injectiones & fotus emollientes ; quorum ope laxatum uteri oſtium nidulanti latici exitum nonnunquàm largitur.

Hydropem ovariis & tubis etiam *inſidere* ſuprà inculcavimus : familiariùs ovaria aggreditur hic morbus , rariùs verò tubas invadit. In tantam molem ſæpiùs aſſurgunt ovaria , ut centum aquæ libras , teſte autopſiâ , continere

queant. Hæc hydropis species, graviditatem etiam æmulantes, & de quibus suprà, cognitu & curatu difficiles censeri debent; adeò ut sæpiùs ægrè distinguantur, non solùm à legitimâ prægnatione, sed etiam à quâvis aliâ spuriâ. Obscura est liquidi inibi reconditi, etsi quandóque uberrimi, fluctuatio, in genuinâ ascite, uti omnibus nótum manet, manifesta; eò quòd crassitiem & viscididatem contrahit, vel intrà varios folliculos colligitur prædictus latex. Notare expedit uteri membranas à quâcumque, ut jam notavimus, colluvie expansas extenuari: aliter verò se rem habere ergà ovaria, docet *autopsia anatomica*: horum enim contextus econtrà crassior evadit, adeò ut nonnunquàm post integram liquidi stagnantis evacuationem, viginti vel triginta libras adhuc pendeant; nec semper aquâ turgent prædicta organa, sed materiam gelatinosam, butyrosam, sebaceam, melliformem, &c. haud raro recondunt. Difficillimè innotescunt prædicti morbi, qui aliàs inter rimanda cadavera in apricum veniunt: si tamen accuratiùs perpendatur incessus & progressus, horum extricari potest *diagnosis*. GRAVIDITAS NOTHA.

Inter morbos diuturniores numeratur *ovariorum & tubarum hydrops*: haud desunt enim exempla virginum & mulierum quæ per triginta, quadraginta, imò & quinquaginta annos, hosce tumores citrà grave incommodum, si molem & pondus excipias, gestarunt. Pro immedicabili habetur hæc ægritudinis species, ad quam pronæ censentur mulieres steriles & annosæ. Nùm clinici, iteratis & tempestivis, uti par est, tentaminibus viam ad curationem sibi paraverint, vel indiligentiùs hunc morbum pertractaverint, solertioribus examinandum relinquimus. Haud dubitare licet quin adhiberi queant omnia remedia asciti dicata; sed inanem plerúmque operam ludunt: hinc ad laticis stagnantis evacuationem, ope instrumenti congrui, confugiendum esse censemus. Incassùm celebratur vulgatissima punctio, si humor latitans viscidior glutinosiorve evadat; vel pluribus folliculis recondatur: prostat enim historia cujusdam mulieris, quæ intrà quadriennium hanc operationem quinquagesiès infelici successu passa fuerat, è quâ aquæ bis mille libras & ultrà eductas fuisse fertur. Tutior sanè est sectio quâ vulnus sat patulum infligitur, ut materiebus crassioribus egressum largiatur, & tumor sensim exhauriatur: equidem mulierem quinquaginta quinque annorum hâc methodo curatam traditur.

Alii sunt *ovariorum morbi* qui solâ *cadaverum scrutatione* obvii fiunt: præter enim phlogosim & skirrhum, de quibus suo loco, in abscessus haud raro stupendæ molis, vel in tumores folliculatos & anomalos facessunt prædicta organa, quæ aliàs fœtuum cujusvis ætatis, usque ad decimestres, corpora, nunc integra, nunc putredine confecta, ossa, capillos, concretiones lapideas, innumerasque alias materies, quarum obscura & intricata est genesis, continent. Ex hisce cujusvis naturæ ovariorum defœdationibus sæpiùs emergunt putredines, quæ longè la-

GRAVIDITAS NOTHA.

téque ſerpendo, viciniores partes contaminant, & in conſenſum trahunt. Cur minime mirum, ſi diverſæ hæ materies per ſentinam inteſtinalem egreſſum haud raró ſibi parent. *Simili* fermè *modo*, ſed rariùs, deturpantur *tubæ fallopianæ*, quæ non ſecùs ac ovaria, planè quandóque abſumuntur : ſed ægrè à cæteris diſtinguitur hic affectus; qui aliàs haud abſimilem habet exitum. Plura ad finem properantes, *de morbis mulierum* addere ſuperfluum fore judicamus, cùm de hâc re nuperrimè prodiit Tractatus elaboratiſſimus & inexhauſtæ eruditionis, qui tamen rebus merè phyſicis plus æquo fortè refertus, haud omnibus clinicis arridet; cujus Author clariſſimus Aſtruc ætatem inter experimenta conſumpſit, & inter præclaros Scientiæ Medicæ Authores jure numeratur.

SECTIO II.

DE MORBIS INFANTUM.

GENERALIA.

QUANTI intereſt ut puro lacte nutriatur infans, nemo non intelligit. Optandum ſanè foret ut honeſtæ matres proprios alerent liberos, aliàs conductitiis nutricibus ſæpiùs impuris, iracundis, ebrioſis & ſalacibus tradendos. Sed cùm uſus fermè invaluit, ut mulieres delicatulæ & cujuſvis curæ impatientes, hæc materna munia cæteris committant, danda eſt opera ut *congrua* eligatur *nutrix*. Optima quidem cenſetur, poſt abſolutum ſui corporis incrementum, inter ſcilicèt vigeſimum quintum & trigeſimum quintum ætatis annum, habitâ tamen ratione ætatis matris, ad quam expedit ut proximè accedat. *Lac* congruum exiſtimatur poſt unum vel alterum menſem à felici partu, ſi uberiori proventu appellens ad ubera firma, pyramidalia & mediæ molis ſit *album*, *ſubfrigidum*, *ſaccharatum*, *butyroſum* & *mediæ conſiſtentiæ*: hinc abdicatur ſubflavum, calidum & ſalſum, craſſius & ſeroſum. Linguæ vel oculis admovetur ut dignoſcatur acritudinis ſpecies: innoteſcit craſſitiei gradus, ſi gutta ungui vel cochleari excepta aquæ inſtar haud ſtatim diffluat, nec firmiùs hæreat. Sed infidæ, ut verum fatear, ſunt hæ probationes; cùm lac exquiſitioris, uti videtur, notæ, labem ſæpiùs recondat ſolis noxiis effectibus dignoſcendam. Rufis, ingratum utplurimùm odorem ſpirantibus, anteponuntur ſubfuſcæ: haud arrident corpulentiores & mammoſæ, nec macie plus æquo confectæ. Faſtidiuntur quibus, inter os explorandum, deſunt nitor dentium & roſeus gingivarum color. Pluris habentur floridæ, poſthabitâ tamen venuſtate, hilares, benè moratæ & à virorum commercio ſolutæ, cultæ munditiei, & quorum haud res eſt anguſta domi: reſpuuntur verò valetudinariæ, curis anxiæ & ærumnoſæ, amoris œſtro percitæ, ſqualore obſitæ, inopes, &c. Haud citrà periculum adhibentur quæ menſes vel fluorem album circà prima lactationis tempora patiuntur; circà finem verò nil ſanitati demere ſolent prædicti fluxus. Præſtant demùm nutrices expertes, quæ ſcilicèt alios alumnos jam curarunt. Inſuper robuſtiores ſunt infantes in agreſtibus locis, quàm in urbibus; hinc ſequitur nutrices ruri eſſe eligendas, vel ablegandas: imò & expedit ut victu ruſtico alantur & ſolitis laboribus, cum nonnullo moderamine, indulgeant; ad præcavendam ſcilicèt infantum debilitatem, vel corrigendam hereditariam.

GENERALIA.

Ubi in dias luminis auras erupit infans, accuratè ligari debet funiculus umbilicalis, ne ſubſequatur hæmorrhagia, quam ſæpiùs obſtetricum incuriâ, vel imperitiâ, acceſſiſſe compertum habemus. Ope tepidi lavacri à ſordibus emundatur infans, priuſquàm blandâ linteorum & cingulorum convolutione adversùs frigus muniatur. Vitam ejulatibus auſpicatur, quos alere videntur *tormina* à retento meconio concitata, quibus obviam itur materiæ illius fœculentæ & ſubnigræ excretionem ſollicitando. Hanc opem tutiùs præſtat coloſtrum, vel ipſummet lac ex uberibus recèns enixæ ſtillans: hoc eſt remedium à providâ naturâ comparatum, quod ventriculi & inteſtinorum ſordes abſtergendi vi pollet. Sed ubi propria mater genuinum ſuæ progeniei pabulum denegat, & de nutrice conductitiâ opus eſt, in uſum vocanda ſunt præſidia medica, circà ſcilicèt ſextam à nativitate horam exhibenda, mel ſcilicèt roſaceum, manna, ſyrupus roſarum pallidarum, de cichorio cum rheo, florum perſicorum, &c. quibus *levis* movetur *catharſis*: vel induntur ſuppoſitoria quorum vellicatione noxiæ meconii moræ conſulitur.

Sunt qui velint ut nutrix, ſex à partu elapſis horis, *mammas infanti* præbeat; ſed abiit fermè in deſuetudinem hæc methodus, cùm conſultiùs ſit ut expurgentur primarum viarum ſordes, priuſquàm lac infantis ſtomacho committatur; adeò ut nonniſi poſt viginti quatuor circiter horas à ſolertioribus exhibeatur hæc alimonia. Solo lacte nutriri debent infantes ſub quatuor vel ſex primis ætatis menſibus; dein puls è pane albiſſimo, vel è farinâ & lacte confecta à pleriſque conceditur; dùm alii anni integri finem expectant. Circà decimum quintum vel decimum octavum ætatis menſem, quo gradi incipiunt, à mammis detrahi ſolent alumni: attamen pro re natâ, & vario infantum ſtatu, citiùs vel tardiùs inſtituenda eſt *ablactatio*; ſed pani, juſculis, offis, cremoribus, aliiſque uſu comprobatis alimentis, infantes præmaturiùs ſenſim aſſuefacere juvat; ab immutato enim regimine marceſcunt, & variis cutaneis eruptionibus, periculi ſanè expertibus, affici ſolent. Hîc inquirendum foret an tutò lacte caprino vel vaccino nutriri poſſint infantes; partim aſſentiuntur, partim abnuunt: primi ſcilicèt lac animalium à viru venereo, ſcrophuloſo, &c. immunium, & cupiditatum neſciarum, ſalubrius deprædicant; alii, uti nonnullorum experientiâ compertum manet, ferinos mores induere infantes contendunt: ſed hanc litem dirimendam, quibus plus otii ſupereſt, relinquimus.

Intricatiſſimi ſunt *infantum morbi*, cùm ſolis vagitibus ſuas querelas exprimere queant; ſed plura è muliercularum vel adſtantium relatu erui poſſunt: nùm ſcilicèt vomituriant, & quaſnam materies rejiciant; nùm alvus ſit libera, & quænam ſit fæcum natura; nùm tuſſiant, plus æquo vigilent, convulſionibus afficiantur, &c. Inter infantum morbos minime recenſeri debet lactis, quo ingurgitantur, rejectio; nec in hunc cenſum veniunt dejectiones ſubvirides ſub quatuor primis menſibus familiariſſimæ; quem colorem foveri ab oleis, quæ ſæpiùs infantibus ad ſedandam tuſſim, vel ad compeſcenda tormina exhibentur, per tranſennam notare juvat.

Sed

Sed aliter se res habet de fæcibus griseis & argillosis, quæ sanè arguunt impedita esse bilis incernicula. Ægrè exploratur *pulsus* infantum, non solùm ob ingentem velocitatem vel celeritatem, sed etiàm propter indesinentes brachiorum motiones; adeò ut incertum de hâc re à plerisque proferatur judicium. Præterea attendendum ad os quod aphthas exhibet, & quasdam dentitionis notas, ad spirandi modum, ad abdomen sæpiùs renitens & protuberans, ac demùm ad varias cutis eruptiones.

GENERALIA.

Neminem clinicum latet varios esse *morbos* qui *à parentibus in prolem* transmittuntur; epilepsiam nempè, luem veneream, scrophulas, arthritidem, lithiasim, phthisim, &c. Hæc omnia in memoriam sunt revocanda, ut variis indagationibus elucidentur; cùm sæpiùs obscurè se prodant prædicti morbi congeniti & familiarissimi. Quod *ad matrem* attinet, inquirendum nùm ingesta fuerint inter prægnationem alimenta pravæ notæ, vel materies absurdæ; nùm sub idem tempus, vehementioribus animi pathematibus indulserit. Suo examini etiàm submitti debet *nutrix*; respectu morum, vivendi generis, & morborum adventitiorum. A notâ demùm *constitutione epidemicâ*, morbillosâ scilicèt, variolosâ, catarrhali, &c. expiscari potest morbi indoles. Insuper altâ mente tenendum quòd à *dentitione* & *vermibus*, necnon acidâ primarum viarum colluvie, progerminentur morborum acutorum iliades; & de *viru venereo*, *scorbutico*, *scrophuloso* & *rhachitico* sub chronicis semper sit cogitandum, è quibus benè perspectis eruitur morbi character, aliàs inextricabilis. Nunc superest ut nonnulla circà curationem generalia addamus, ad frequentiores & fastidiosas earumdem rerum geminationes effugiendas.

Simplicioribus, inter hanc tenellam ætatem, peragitur *morborum medela*, cujus præcipuum momentum in solâ victûs ratione sæpiùs versatur: nec ante vel post ablactationem, alio in plerisque opus est remedio; illud suadet ratio & docet experientia. Nec dubitare licet, notante BAGLIVIO, quin plures infantes, præcipuè in optimatum ædibus, à majori potiùs remediorum apparatu, quàm ab ipsismet morbis neci dentur: quod monitum sanè quidem notatu dignum videtur. Haud tamen omnia posthabenda *præsidia*; sed solerti manu pertractari debent. Ut à *venæ sectione* initium capiamus, sanguinem mittere licet, si urgeant spirandi difficultas, tussis convulsiva & febris inflammatoria, sub gravioribus contusionibus, &c. sed haud nisi summâ cautelâ iterari debet phlebotomia: nec minus enim portendunt periculum numerosæ venæ sectiones, ac hæmorrhagiæ frequentes, quibus obnoxii sunt nonnulli infantes, qui post pubertatem & peripneumoniam, sputum cruentum & phthisim proni evadunt; atque in ætate provectâ ad fluxum hæmorrhoïdalem, insultus spasmodicos, arthritidem, calculum, &c. proclives fiunt. Raro adhibentur *emetica*, sed latissimus est *catharticorum usus*, quorum magis comprobata audiunt rheum, jalapium, mechoacanna, flores persicorum, pulvis *Cornachini*, mercurius dulcis, syrupus de cichorio cum rheo, de pomis, &c. Haud ritè succedunt salia cathartica, nec exspectatum effectum exerunt manna,

GENERALIA.

cæteræque materiæ pingues; hinc fit ut nonnisi cogente necessitate, dùm scilicèt cætera vetantur, usurpari soleant. Pluris habentur sub hâc ætate absorbentia, quæ sedantium vim obtinent: horum enim ope compescuntur dolores, leniuntur inquietudines & promovetur somnus: sed expedit inter absorbentium usum ut alvus sit libera; aliàs plura impendent incommoda, cur fit ut magnesia, quæ alvum reserare solet, cæteris congeneribus præstet.

Ut incœpta prosequamur, exulare debent acida, præsertim inter lactis usum. A solertioribus improbantur narcotica, ni urgeant vigiliæ & vomitus enormes: etsi ab incautis & quibusdam mulierculis, reluctante experientiâ, in familiarissimum usum trahuntur: sed tutò adhibentur *paregorica*, emulsiones nempè è seminibus papaveris albi paratæ, syrupus de papavere rubro, &c. *Antivenerea*, aliave specifica, quæ haud citrà periculum sub primis ætatis mensibus infantibus exhiberi queunt, nutrici præbentur, ut lac imprægnatum horumce medicaminum vires expleat. Nemo sanè nescit lac ingestorum vires retinere; etenim nunc croci, cassiæ & rubiæ tinctorum colorem præ se fert; nunc allii, cepæ, & absinthii saporem obtinet: ideò vim catharticam, antivenereàm, antiscorbuticam, traumaticam, adstringentem, &c. huic impertiri licet. Nec rarò adhibetur ergà infantes hæc curandi ratio. Insuper plurimùm conferre, ad tuendam infantum sanitatem, munditiem; nemini non obvium: egregiam ad hoc opus opem præstant lotiones frigidæ, vel ipsamet balnea frigida, quorum vires aliàs summis præconiis certatim quasi efferuntur ab Authoribus primi ordinis; sed obstant præjudicatæ muliercularum opiniones, quas impugnare, arduum & difficile. Nonnulla, hisce generalibus finem imponendo, subjungere lubet de *dosi remediorum*, circà quam scioli & inexercitati, in gravissimos scopulos impingunt: hanc ratione ætatis instituendam fore nemo nescit; sed nec arithmetica, nec geometrica est hæc inter utrumque proportio; sed è solâ experientiâ depromenda; semper habitâ ratione temperiei, aliarumve circumstantiarum. Ex observatis igitur colligere licet decimam vel octavam partem doseos cujusvis medicaminis sufficere paulò post nativitatem; sextam expleto primo ætatis anno, quartam post triennium, dimidiam postremò partem circà septimum circiter annum: & sic deinceps.

COLOSTRATIO.

Colostratio.

LABIUM leporinum, latius linguæ frænulum, clausuram ani, aliosque infantum affectus, qui solam manum chirurgicam expostulant, silentio prætermittimus, ne facem in alienam messem immittere videamur. Itaque has duntaxat ægritudines, quæ scientiam medicam respiciunt, recensebimus; inter quas plures occurrunt singulis ætatibus communes, & nonnullæ solos infantes invadunt, in quarum postremarum censum venit *colostratio*, à quâ exordium capere expedit.

Colostrum, ne error sit in verbis, duplicem habet intellectum: hoc nempè nomine insignitur lac ab uberibus matris recèns enixæ stillans, præ tenui consistentiâ seri lactis vulgatissimi æmulum; quod sanè, uti jam innuimus, ventriculi & intestinorum sordes abstergere, & alvum reserare valet. Aliud est colostrum, *lac* scilicèt *novâ nutricis imprægnatione inquinatum*; quod sub primis lactationis mensibus, pessimam præbet alimoniam: è quo fonte innumeri prodeunt morbi quibus plectuntur tenelli infantes. *Hanc causam* in obscuris, conductitiarum curâ, latentem *suspicari licet*; si infantes torminibus plus æquo conflictentur: vel pertinaciori alvi fluxu laborent; quibus macie sensim conficiuntur, donec sæviora exsurgant symptomata quæ præmaturam necem portendunt, quam si effugerint, vitream per totum vitæ curriculum valetudinem trahere solent. Nonnulli tamen forti constitutione præditi, nullum, si lactis & casei horrorem excipias, incommodum dein patiuntur. Ubi igitur constat de morbi genere, novum lac incunctanter exhiberi debet; nec aliâ plerúmque opus est *medicatione*. Nonnunquàm tamen conferunt, sub hâc rerum conditione, *carthartica* blandiora; quorum præsidio everruntur pravarum digestionum reliquiæ; quæ aliàs, vel exquisitissimum lac inquinarent. Mantissæ instar addere lubet, quòd infantes hoc infortunio tacti *inganas* audiant apud Occitanos & Gallo-Provinciales, ab Italo verbo *ingannare*, quod sibi vult *fallere*; eò quòd quasi decipiantur misélli infantes, qui *lac* improbum & *adulterinum*, loco genuini & congrui, è mammis eliciunt.

FEBRIS.

FEBRIS.

SOLA pulsûs exploratione vix innotescit febris infantum ; sed hanc *produnt* intensior cutis calor, faciei rubor, sitis & solitæ inquietudines. Variæ sub hâc ætate febrium species, tùm acutæ, tùm lentæ, merè symptomaticæ audiunt. Inter acutas frequentiùs occurrunt *febris ephemera*, familiaris efflorescentiæ cutaneæ prodromus vel comes ; febris *ardens*, quam promovent pravæ digestiones ; febris *catarrhalis*, *verminosa* ; *à dentitione* prognata, aliæque tumoribus criticis sæpiùs judicandæ. *Febres lentas* fovent labes scorbutica, virus scrophulosum, diathesis rhachitica ; obstructiones mesenterii, infantibus familiarissimæ ; aliorumque viscerum læsiones ; &c. Nec à febribus *intermittentibus* immunes sunt infantes, etiam lactentes, quæ solitis auxiliis facilè cedunt ; sub quibus falsum terrorem incutere solet tumidum abdomen, quod pro signo salubri in plerisque haberi debet : idem esto judicium de pustulis, labia, partesque viciniores defœdantibus ; non secùs ac de eruptionibus cutaneis passim erumpentibus ; quæ etiam febris discessum pollicentur.

Rarò *inter curandam* infantum *febrem continuam* adhibetur venæ sectio, ni graviora urgeant symptomata : nonnunquàm conducunt emetica ; sed egregiam opem, cæteris consentientibus, præstant cathartica. Intereà largo pulli, decocti oryzæ, emulsionum, aliorumve diluentium & demulcentium potu reprimendus est æstus febrilis, & sitis compescenda. Proficuè adhibentur absorbentia adversùs acidam & familiarissimam primarum viarum saburram. Aquilâ albâ, æthiope minerali, aliisque anthelminticis domatur progenies verminosa. Suas laudes merentur blandiora diaphoretica, si incusetur eruptionum cutanearum retrocessus : intereà alvus usitatioribus præsidiis servetur libera. Quod verò ad *febrem intermittentem* attinet, congruo regimine, & consulto catharticorum usu, subigi solet ; aliàs adhibetur cortex peruvianus, aliudve febrifugum ; cæteris sub hâc ætate præstat syrupus kinækinæ, & hujusce corticis extractum siccum, quod vulgò sal *de la Garraye* audit ; quorum dosis ratione ætatis, juxtà traditam methodum componitur. Pluris demùm habentur enemata febrifuga, si infantes delicatuli remedia palato ingrata plus æquo aversentur.

Variolæ et Morbilli.

VARIOLÆ ET MORBILLI.

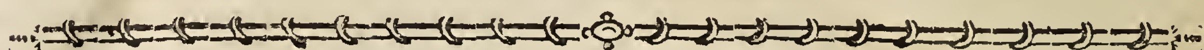
QUONIAM sub infantiâ simili fermè ritu pertractari solent hi affines morbi; hos, brevitati studentes, uno & eodem capitulo comprehendere haud incongruum fore judicavimus. Obscura sunt prædictorum affectuum *signa prænuntia*, eò quòd diversis efflorescentiarum & pustularum cutanearum speciebus obnoxii sunt infantes, quæ primo intuitu ab erumpentibus variolis & morbillis minime discrepare videntur: adeò ut inter judicandum hæreant vel solertiores. Sed omne dubium solvit horum progressus & exitus: licèt plures scioli, vel præjudiciis obcæcati, non secùs ac varii nebulones gloriolam aucupantes, & errorem confiteri nescii, primo stent judicio: cur minime mirum si plures occurrant qui variolas se pluriès passos fuisse arbitrentur; quòd tamen rarissimè evenire pro comperto manet apud solertiores. Haud dilucidiùs patent *indicia*, quibus ineunte eruptione distingui queant *variolæ à morbillis*: sed cùm de his satis superque suprà actum fuit, recoctam crambem minime apponemus. Nonnulla duntaxàt circà prognosim & curandi modum, habitâ ratione, in medium adducere haud abs re fore putavimus.

Minus sanè portendunt *periculum* variolæ & morbilli sub infantiâ, quàm inter alias ætates, licèt funeris metum injiciant nonnulla, quæ non infrequenter sub prædictorum morborum stadio, se proferunt symptomata, cerebrum præsertim & pulmones respicientia. Hæmorhagiæ tamen in infantibus familiares minùs ominosæ censeri debent, quàm in provectâ ætate; somnolentiamque solvere solent. Diarrhœa in adultis calamitosa, inter salubria infantum phænomena numeratur, eò quòd ptyalismi, variolas adultorum confluentes stipantis, vices explet: cur fit ut majorem formidinem incutiat alvus durior. Convulsiones, sub primo stadio, nil mali portendunt: summum verò terrorem incutiunt inter suppurationem, vel exsiccationem papularum. Sed quocumque modo se res vertat cautè vaticinandum, cùm plures infantes, qui cum morte colluctari videntur, superstites evadant, dùm alii inter fallacem alcyonium statum rapiuntur.

Raró adhibenda venæ sectio inter variolarum & morbillorum curationem, præsertim sub lactatione, ni urgeat spirandi difficultas & impendeat pulmonum phlogosis. Haud me latet, plures nomen Medici falsò sibi arrogantes, de hâc re insanire, contrà quos, sui temporis audaciores, sanguinis missionem, sub hâc conditione, familiariùs præcipientes, acriter, ni fallor, insurgit RIVERIUS, de praxi medicâ optimè meritus. Etsi juvat alvus lubrica, rarissimè tamen, procedente morbo, adhiberi debent cathartica, quæ aliàs summè proficua circà finem censentur; imò & pluriès iterari debent ad præcavendas morbi reliquias. Haud tamen vetantur inter morbi curriculum enemata & suppositoria, si alvus sit compressa. Narco-

VARIOLÆ ET MORBILLI.

tica angue pejus sunt fugienda, licèt haud desint scioli, qui illa in familiarem usum trahunt. Nec minùs reformidanda cardiaca & diaphoretica, inepto popello summè arridentia, ni urgeat summa virium debilitas. Insuper opportunè propinantur, per totum morbi stadium, diluentia & demulcentia. Quoad cætera præsidia alibi, dùm de variolis & morbillis adultorum agebamus, recensita, pro re natâ & cautè usurpari queunt.

ATROPHIA.

Ritè distinguenda *atrophia essentialis* infantum ab illâ emaciatione quam post se trahunt lues venerea, scorbutus, alterve morbus chronicus. *Marasmus*, de quo in præsentiarum, comitem habet renitentem abdominis prominentiam; atque faciei pallore, cibi fastidio vel immani appetitu; tussi siccâ & nonnunquàm spirandi difficultate, virium prostratione, alvi fluxu & urinis crassis vel rubris stipatur. Intereà abdomen ulteriùs distenditur, & dolet; exsurgit febris lenta, quæ noctu & inter digestionem alimentorum suas exacerbationes patitur, cum siti inextinguibili: hæc excipit frigus extremorum letho finitimum. Parcior lactis ad mammas proventus, vel ejus prava indoles, inconsultus absorbentium vel salium usus, alimenta crassiora & calidiora, &c. sunt totidem *causæ* quæ hunc morbum inferre valent; sub quo nobiliora labefactantur organa. In conspectum enim veniunt inter *cadaverum sectionem* venarum lactearum obstructiones, & glandularum mesentericarum infarctus skirrhosus; amurca nigra in intestinis flatu distentis contenta; vel lumbricorum copia. Hepar deforme & decolor, densum & mole amplius; pulmo versicolor, pleuræ accretus, tuberculis scatens, purulentiâ tactus, putredine defœdatus, &c. è quibus exitialem plerùmque esse hanc atrophiæ speciem colligere datur.

Tempestivæ tamen *curationi*, priusquàm scilicèt altas egerit radices, cedere valet hic morbus, aliàs planè indomabilis: pro variâ causâ, diversam instituendam esse nemo non videt. Ideò, si incusetur lactis defectus, vel ejus prava indoles, alia incunctanter seligenda est nutrix, cæteræ verò causæ in obscuris plerùmque latent; quod tamen non impedit quominùs varia, & cum cautelâ, experiantur præsidia. Itaque plurimùm quandóque confert diluentium, blandiorumque aperientium usus, tàm pro lactentibus, quàm pro ablactatis. Summè deprædicatur sub hoc rerum statu rheum, cæteraque laxantia; sed à catharticis validioribus abstinendum. Haud inutilem opem ludunt amara, cautè exhibita; nec vetantur post ablactationem martialia, refractâ dosi adhibita. Intereà suas laudes merentur terra foliata tartari, arcanum duplicatum, oleum tartari per deliquium, &c. Opportunè demùm nonnunquàm exhibetur liquor anodynus mineralis. Suis viribus etiam pollent remedia externa, linimenta

nempè lubricantia, ex oleo chamæmeli parata; fotus emollientes, & enemata simpliciora; quibus addere juvat balnea, quæ cæteris præsertim antecellunt, si marasmus à crinonibus cutem infantum lacessentibus, de quibus infrà, suboriatur.

HYDROPS ET TUMOR AQUEUS SPINALIS.

A Leucophlegmatia, ascite, abdominis & scroti tumore œdematoso, aliisque hydropis speciebus haud immunes sunt infantes: sed rariores sub hâc ætate censeri debent prædicti morbi. Parùm mali portendit *anasarca* opportunis remediis impugnata; sæpiúsque uberiori lotii proventu, vel spontaneo alvi fluxu judicatur. Difficilior & longior est *ascitis medela*; sed solitis præsidiis plerúmque obtemperat. Nullius periculi particeps est abdominis & *scroti tumor œdematosus* à morbo acuto prosapiam ducens: sed pro calamitoso habetur, si marasmum & diarrhœam concomitetur: nec minùs demùm periculosus censeri debet hydrops à redundante bile sobolescens. *Cadavera* cultro anatomico subjecta summam viscerum labem patefaciunt, proximè sanè accedentem ad stragem in adultis hoc morbo extinctis observari solitam. Mantissæ instar addere licet quamdam prostare historiam de binis infantibus hydropicis, è quorum sectione ante oculos versabatur inversus & perturbatus viscerum situs, apex scilicèt cordis latus dextrum occupabat; non secùs ac lien, hepate ad lævum translato: eâdem ratione stomachus & intestina, pancreas, &c. contrarium situm obtinebant: nùm tamen hæc viscerum transpositio pro causâ morbi habenda sit jure dubitandum.

Summam in *colluvie serosâ* opem ferunt *cathartica*, rheum scilicèt, jalapa, pulvis cornachinus, &c. Nec inefficacia censentur *stomachica* & amara, radix nempè helenii, baccæ juniperi, folia chamædryos, absinthii & centaurii minoris: inter quorum usum prosunt temperantia, uti cichorium, agrimonia, dens leonis, adiantum, cæteræque herbæ capillares, &c. Hæc opportunè excipiunt aperientia & diuretica: qualia sunt lingua cervina, radices asparagi, brusci, apii palustris & petroselini, salia tamarasci & absinthii, aselli, &c. Martialia verò solis ablactatis congruere suprà notavimus. Suas laudes merentur vesicatoria sub colluvie serosâ; ab inflicto enim hoc vulnusculo, serum in quâvis parte stagnans, exitum sibi parare valet, & ab hoc profluvio haud levis subit sanitatis spes.

Similibus fermè remediis impugnatur *scrotum œdematosum*: sed egregia sub hoc morbo, præsertim à contusione inter partum, obeunt munia *topica roborantia* & resolventia; fotus nempè è decocto vinoso rosarum

Hydrops et tumor aqueus spinalis.

rubrarum, florum chamæmeli, rutæ, feniculi, &c. His addere licet aquam vitæ; aquam calcis, vel aluminosam; aliaque salina & spirituosa quæ horumce fotuum vires intendere valent. Pluribus arridet cataplasma è farinâ fabarum confectum: alii deprædicant linimentum ex oleo laurino paratum; ut alia innumera remedia à mulierculis comprobata, haud semper posthabenda, prætermittamus. Quibus incassùm adhibitis prosunt vesicatoria vel scarificationes, quæ, uti innuimus, stagnanti sero egressum largiri queunt: sed solerti manu pertractari debent hæc remedia, quæ aliàs haud citrà periculum adhibentur. Addere licet, ergà lactentes, quòd utrumque morbum sæpiùs eximat novum lac; nec minorem etiam efficaciam adscribendam esse aëris mutationi, neminem practicum latet.

Hùc coincidit *tumor aqueus spinalis* recèns natorum, de quo apud Authores, sub incongruo & obscuro *spinæ bifidæ* nomine. Vertebris lumbaribus hæret prædictus tumor, diversæ magnitudinis; nunc nucem castaneam æquans, nunc ad ovum columbinum accedens; latice aqueo scatens, mollis atque sub digitis fluctuans; fuscus vel cuti concolor. Hunc morbum congenitum, quem pro herniâ spinæ nonnulli habent, merum esse productum morbosum docet autopsia cadaverum: ab hydrope scilicèt cerebri & medullæ spinalis sobolescit; sub quo statu stagnans serum ad infimam thecæ vertebralis partem irruens, medullæ, vel caudæ, ut inquiunt, equinæ involucrum in tumorem cogit, qui per posticas vertebrarum intercapedines exitum molitur; & soluto repagulo, herniæ instar erumpit. Exhinc patet hunc morbum esse immedicabilem; qui utplurimùm artuum inferiorum paralysim, spirandi difficultatem cum stertore, convulsionesque lethales post se trahit. Nonnulli infantes hâc protuberantiâ signati, hydrocephalo etiam laborant: repertum enim fuit inter sectionem capitis hoc morbo denatorum, stagnans serum ad libras quatuor: in quibusdam deficiebat pars posterior thecæ vertebralis, ossi sacro conterminæ: in aliis occurrebat horum ossium prava conformatio, quæ hujusce cystidis aquosæ exitui favebat. Nulla patet medendi via: plures enim, qui hujusce morbi characterem nequidem subolfaciebant, intempestivo inhærentes ministerio, ad sectionem devenisse traditur; quâ brevi enecabantur misselli infantes.

ICTERUS.

ICTERUS.

ICTERUS.

FLAVO cutis & oculorum colore ſingulis obvius hicce morbus nonnullos recèns natos invadit; nec cæteris infantiæ ætatibus parcit. Pro immedicabili habetur congenitus; nec periculi expers cenſeri debet poſt nativitatem contractus; cùm colluviem ſeroſam in quâcumque parte minetur; & ſummum curantibus faceſſat negotium. Auriginem in infantibus, non ſecùs ac in adultis, dolores & tormina ventris, necnon vomitus pertinaciſſimos, accerſunt: nuſquàm tamen ab hepatis labe organicâ oriri videtur morbus regius, ſub hâc tenellâ ætate; ſed à meconio, vel à coloſtro caſeoſo, duodenum infarciente in recèns natis; undè præpeditur bilis effluxus in tubum inteſtinalem; vel ab ſpaſmo ſtomachi, qui fortè cæteras abdominis partes in conſenſum trahit ergà infantes ablactatos, vel natu majores, ſoboleſcit.

Alia eſt *curatio* lactentium; alia ablactatorum: ſub primo caſu leni cathartico per alvum expurganda venit ſaburra duodeno impacta: hæc obeunt munia ſyrupus de cichorio cum rheo, vel de pomis; jalapium, pulvis Cornachini, &c. Superato repagulo, hepati redundante bile infarcto & ſanguini eodem humore conſpurcato proſpiciendum, ope blandioribus hepaticis & temperantibus; id genus ſunt dens leonis, cichorium, herbæ capillares, agrimonia, &c. Suas etiam laudes merentur aperientia, & diuretica mitiora; uti lingua cervina, radices aſparagi & apii paluſtris, ſal tamaraſci, &c. Aſelli verò & martialia, necnon ſaponacea, biennes duntaxàt, & provectiores reſpiciunt, ac ſummâ cum cautelâ exhiberi debent; nec minùs ſub hâc rerum conditione deprædicantur ſal ſuccini & pulvis viperarum, quæ ſolerti manu tractata præclaros præſtant effectus.

Omnibus infantiæ ætatibus, ſervatis ſervandis, conducunt, congruâ doſi, prædicta remedia: ſed haud ſemper licet illa adhibere, ob indomabilem vomitum, ſub quo ipſamet alimonia ipſis denegatur. Ideò omni ope primò compeſcendus eſt vomitus: ad quem ſcopum ſæpiùs mira præſtat ipecacuanha, aliudve emeticum; quod tamen haud ſemper ritè ſuccedit; quin potiùs ejus actione irritari queunt crabrones. Tùm ſolis diluentibus & demulcentibus, ſyrupo florum aurantiorum nonnihil imprægnatis, haud poſthabitis pulvere de gutteta, aliiſque abſorbentibus inhærendum; donec ſedato ſpaſmo, cathartica propinare liceat; quorum beneficio reſerantur bilis receptacula, & brevi fugatur morbus; juvantibus ſanè aperientibus & diureticis ſuprà traditis; quibus fauſtè ſociantur amara & ſtomachica. Curam deniquè, ſi res expoſtulet, abſolvunt aquæ minerales, Vicienſes nempè, Vallenſes, Forgienſes, &c.

LUES VENEREA.

LUES VENEREA.

A Matre vel nutrice infantibus traducitur virus venereum, quod *se prodit* maculis vel exanthematibus cutaneis; eruptionibus herpetiformibus, pustulis & tuberculis passim occurrentibus, acoribus & favis pravæ indolis; aphthis os defœdantibus, ulceribus hanc vel illam partem occupantibus, quæ labem ipsismet ossibus nonnunquàm inferunt; ophthalmiâ purulentâ, atrophiâ, &c. quibus addere licet erysipelas quoddam universale, quod recèns natos duntaxàt respicit. E cutis læsionibus conjicere licet hanc labem in utero contractam fuisse; sed inquinatâ nutrice cogitandum, si os labefactetur. Lues venerea in infantibus periculosus audit morbus; eò quòd ægrè sub hâc tenellâ ætate innotescit, & difficiliùs curatur. Nec ante secundum à nativitate mensem, etiam in re urgentissimâ inchoari potest hæc medela, quæ summam cautelam expostulat, aliàs ad quartum annum remittenda, ut robustiores infantes hanc sine vitæ discrimine ferre valeant.

Haud aliâ methodo impugnatur lues venerea in infantibus, ac in adultis: ætatis duntaxàt habenda est ratio, ut congrua componatur specifici dosis. Præmissis scilicèt generalibus in usum veniunt *sudorifica antivenerea*, vel medicamina *mercurialia*: paratur nempè ptisana è guaiaco, præcipitur pulvis salsæ parillæ panatellæ immiscendus, &c. Aliàs quotidiè exhibentur panaceæ nonnulla grana per viginti circiter dies; vel celebrantur frictus cum drachmâ semisse unguenti Neapolitani, octavam vel decimam duntaxàt mercurii partem recipientis. In alterutrum latus decumbere debent infantes inter mercurii usum, tùm internum, tùm externum, ut saliva uberiori proventu stillans per locum declivem fluat; ne inter somnum œsophagum vel pharyngem haud sine præsenti vitæ periculo subeat. Eluuntur oris ulcera cum aquâ mulsâ, &c. ergà verò debiliores lactentes, quibus haud citrà piaculum exhiberi potest mercurius, usus invaluit, ut nutricis lac, uti jam innuimus, hoc remedio imprægnetur: sed suis premitur difficultatibus hæc methodus, quæ anceps censeri debet, & insonti nutrici, nec perperàm reluctanti, perniciem sæpiùs infert.

Scorbutus

SCORBUTUS.

INFANTES nonnunquàm corripit hic morbus, cujus historiam alibi tradidimus; sed rariùs quàm vulgò fertur. Tantùm valet præconcepta opinio, ut sæpiùs præbeat mendacio fidem. Scorbutum in utero materno *contrahunt* nonnulli infantes, qui etiam à lacte vel pravis alimentis sobolescit: frequentiùs tamen à quovis alio morbo chronico prosapiam ducit. *In propatulo se sistit* scorbutus, si gingivæ afficiantur, & cutis notissimis exanthematibus signetur: sed tardiùs in quibusdam se produnt hæc signa, adeò ut alia inquirenda sint indicia; è quorum tamen syndrome meræ plerumque emergunt conjecturæ; donec prodeuntibus signis, ut inquiunt, pathognomonicis, certiùs constet de morbi genere.

Infantes scorbuto laborantes, desidiosi, nugas, motumque localem, ob crurum debilitatem, aversantur: inflatur inter digestionem horum stomachus: torminibus sæpiùs anguntur: dolores incertæ sedis, & somnum arcentes, patiuntur. Pulsus varias mutationes subit; donec febris insurgat; pulmones & viscera abdominalia, hoc morbo procedente, sæpiùs læduntur Passim demùm erumpunt tubercula gangliformia quæ pro signo pathognomonico à nonnullis habentur. Quotquot tamen sint prædictæ notæ, omnibus morbis chronicis ferè communes latentis scorbuti suspicionem duntaxàt movent: sed *morbi characterem* dilucidè produnt gingivæ tumidæ; exulceratione defœdatæ, cruentæ & sanie conspurcatæ, ac fœtorem spargentes; ecchymoses purpuratæ passim occurrentes; eruptiones pustulosæ certi generis; tumores exigui & indolentes qui paucis elapsis diebus spontè evanescunt. Intereà debiliores infantes ægrè obambulant: tument in plerisque genua; donec crura suis obeundis muniis imparia planè evadant. Ad huncce gradum provectus scorbutus marasmum, ossium cariem, hæmorrhagias, & insultus epilepticos post se trahere solet; ni opportunâ medicatione impugnetur.

Eadem fermè est *curandi methodus* sub infantiâ, ac in ætate provectâ, dummodò cuique ætati congrua exhibeatur medicaminum dosis. Itaque præmissis generalibus & diluentibus, inter quæ cæteris præstat serum lactis, in usum vocantur *antiscorbutica* vulgatiora & magis comprobata, succus nimirùm nasturtii aquatici & cochleariæ, syrupus antiscorbuticus, vinumque ejusdem generis. Cætera specifica quæ ex inexhaustis materiæ medicæ fontibus depromi queunt, & rarissimè adversùs infantum scorbutum usurpantur, consultò prætermittimus. Sed alia alterius sortis sunt medicamina, quæ pro re natâ in subsidium venire queunt, fumaria nempè, chamædrys, cortex peruvianus, aliaque stomachica amara. Nec posthabenda blandiora cathartica identidem repetita. Sed futilia forent hæc

Bbbb ij

SCORBUTUS

omnia, vel exquiſitiora præſidia, ni congruum componeretur regimen, quod ingredi ſolent raphanus, ſinapi, aurantia, limones, aliaque id genus alimenta ex antiſcorbuticorum ordine petita: quæ omnia etiam nutrices reſpiciunt pro lactentibus.

SCROPHULÆ.

Hunc affectum potiùs infantes quàm adultos reſpicere, ſuprà notavimus. Obſcura ſanè eſt genuina ſcrophularum *proſapia*: plures enim illas habent pro morbo ſui generis: alii verò luem veneream & ſcorbutum, morbos ſcilicèt à parentibus vel nutrice tranſmiſſos ad infantes, ſcrophularum faciem induere contendunt; quod ſanè rationi & experientiæ nequaquam adverſatur. Nemo neſcit ſcrophulas, ſub juvenili ætate, *ſedem* præcipuam habere in glandulis cervicalibus & meſentericis, nec cæteris lymphaticis parcere. Manibus etiam & pedibus, aliiſque artuum connexionibus inſidere ſolent ſcrophulæ, quæ inſuper oculos, nares, labia, &c. aggrediuntur. Sæpiſſimè hiant *tumores ſcrophuloſi*, qui phlogoſeos & skirrhi participes eſſe videntur, & in ulcera ſordida, à cancroſis vix diſcrepantia, faceſſunt. Intereà febre lentâ conficiuntur miſelli ægri, quam preſſo pede ſequitur maraſmus: ſub quâ rerum conditione imus venter in tumorem attollitur, ab infarctu ſcilicèt meſenterii. Nullus fortè occurrit morbus inter praxim ſcrophulis *pertinacior*; imò & ſæpiùs pro immedicabilibus planè habentur.

Sæpiùs expedit in limine *curationis* ut vomitus cieatur, in quem finem opportunè exhibetur ipecacuanha, proſuntque cathartica identidem repetita. Intereà largâ manu propinantur diluentia, temperantia & demulcentia, ut remediis efficacioribus paretur via. Opitulantur magneſia, cæteraque abſorbentia; fauſtè etiam uſurpantur amara, & præſertim cortex peruvianus. Mira ſæpiùs præſtant antiſcorbutica: ſuas laudes merentur ſudorifica: ſed *ſpecifica* quaſi audiunt aperientia & *incidentia*, quæ intimiora corporis penetralia luſtrando, obſtructa vaſcula reſerare, & materiam inibi impactam auferre, ſolitiſque incerniculis tradere queunt: hanc opem præcipuè præſtant aquæ Bonenſes, Baregienſes, aliæque minerales ſaponaceæ & ſulphureæ. Nonnulli deprædicant frictus cum unguento Neapolitano; ſed haud citrà periculum adhiberi poteſt illud remedium: etſi, ut verum fatear, plures fauſto beavit eventu. Haud inanem denique operam ludunt cauteria & ſetacea; cùm ſæpiùs virus ſcrophuloſum, unà cum pure per hanc ſentinam foràs amandetur. Multùm poſtremò deprædicantur plantaginis folia extùs admota; ſed de hujuſce ſtirpis, aliàs innoxiæ, viribus ulteriùs inquirendum.

TUSSIS.

Tussis.

IN obſcuris plerúmque latet tuſſis infantum indoles, quam ideò meris conjecturis aſſequi licet. Dilucidiùs ſanè patet *tuſſis catarrhalis*, cæteris frequentior; quam præeunt ſternutatio, coryza & febricula, potiùs corporis æſtu, quàm pulsûs frequentiâ notabilis. Expectoratio quæ catarrhum in adultis ſolvere ſolet, planè deficit, vel ægrè exercetur in infantibus: ſed huic evacuationi ſupplent aliæ excretiones. Tuſſis infantum catarrhalis, *vehementior* & epidemica, quæ *coqueluche* apud Noſtrates audit, ſuis exacerbationibus, vel paroxyſmis, à cæteris ſpeciebus ritè diſtinguitur. Tantâ enim ferociâ ſæpiùs inſurgunt hujuſce tuſſis ferinæ & clangoſæ inſultus; ut facies colore atro violaceo ſuffundatur; & ſanguis ex ore & naribus erumpat: cur minime mirum, ſi tunc temporis cieatur vomitus; urinæ proſiliant, & ſolvatur alvus. Tuſſis infantum catarrhalis, blanda vel moleſta, à ſimplici pulmonum vel bronchiorum vellicatione oritur: ſed ſub aliâ rerum conditione *alterius morbi eſt ſoboles tuſſis*; & ſymptomatica audit. Scitur enim tuſſim promoveri à peripneumoniâ, phthiſi, aliâve pulmonum labe organicâ: nec latet ſcorbutum, luem veneream, ſcrophulas, rhachitidem & maraſmum, tuſſi plerúmque ſtipari. Sed cùm ſummis difficultatibus ſæpiſſimè prematur horumce morborum *diagnoſis*, minime mirari ſubit, ſi ſæpiùs inextricabilis ſit genuina tuſſis cauſa: quæ aliàs nonnunquàm concitatur à dentitione, à vermibus in primis viis nidulantibus. Sed *inter* varias *tuſſes ſymptomaticas*, crebriùs ſanè occurrit *ſtomachalis*, nulli ætati parcens; ſed infantibus familiariſſima; à ſaburrâ ſcilicèt acidâ, mucosâ & glutinosâ, ventriculum laceſſente, prognata: ſe prodit hic morbi fomes cibi faſtidio, ructibus fœtidis, inflatione ſtomachi, &c. Ubi poſtremò, re manente dubiâ, opitulatur vomitus ſpontaneus, vel quocumque modo concitatus; tuſſim à ſordibus in ventriculo reconditis foveri credere par eſt.

Feralem ſæpiùs habet *exitum tuſſis vehemens*, & convulſiva, non modò ſub variolis & morbillis, ſed etiàm inter dentitionem. Præter ſuffocationis metum, alia ab hâc ſæviſſimâ tuſſi impendent mala, herniæ nempè, ani prolapſus; ac nonnunquàm ſpinæ inflexio. *Catarrhus* infantum ad certum gradum provectus, *periculi* nuſquàm expers cenſetur; nec falſum terrorem incutit, ſi febre intenſiori, roncho & ſibilo ſtipetur. Sub hâc tuſſis ſpecie & conſtitutione epidemicâ, haud raró erumpunt effloreſcentiæ puſtuloſæ, vel ſudores, è quibus felicem *eventum* hariolari licet. Facilè evincitur tuſſis catarrhalis ſimplex & recens: ſed ſi à quâvis organorum reſpirationi dicatorum læſione, in obſcuris ſæpiùs latente, foveatur, res ſanè periculoſæ aleæ. Quoad alias tuſſium ſymptomaticarum ſpecies, à primarii morbi indole eruendam eſſe prognoſim nemo non intelligit.

Haud dubitare licet quin *medela ad morbi cauſam*, uti ſolenne eſt in cæ-

TUSSIS.

teris morbis, sit *dirigenda*. Sed cùm in cimmeriis sæpè lateat tenebris hæc causa; & nil certi de hâc re ab exaratâ, apud Authores, hujusce morbi historiâ eruere liceat; generalem duntaxàt curandi methodum proponemus; quæ recto adhibito moderamine, à benè perspectis morbi phænomenis eruendo, utrique casui, tussi nempè catarrhali & stomachicæ, congruere valet. Hunc verò articulum minime respiciunt cæteræ tusses symptomaticæ, quæ medicaminibus primario morbo adscriptis impugnari debent. Consultò etiam prætermittimus tussem à phlogosi, exulceratione, alioque pulmonum vitio, prognatam; ne à repetitâ crambe prolixius emergat opus.

Ut ad *curationem* deveniamus; sævientibus febre, & spirandi difficultate, sanguinem mittere licet: aliàs futilis & noxia est *venæ sectio*. Saluberrimum esse ergà infantes tussientes *vomitum* spontaneum jam suprà notavimus: hinc patet cur opportunè exhibeantur tartarus stibiatus, radix brasiliensis & kermes minerale. Hæc munia ergà nauseabundos obire queunt alia mitiora & vulgatiora; sperma nempè ceti in jusculo solutum, pharyngis vellicatio à pennâ oleo inunctâ, &c. Summum etiam præstant auxilium *cathartica* pluriès repetita, inter quæ familiariùs usurpantur rheum & aquila alba. Intereà propinari solent diluentia & demulcentia; serum nempè lactis, aqua pulli, decoctum napi, sperma ceti, syrupus de althæâ, &c. Suas laudes etiam meretur syrupus de erysimo: sed parùm aut nil prosunt cætera bechica vulgatiora. Haud immeritò deprædicatur corallii, lapillorum cancrorum fluviatilium, absinthii, corticis citri, elixirii proprietatis, aliorumque absorbentium & stomachicorum usus. Faustè etiam usurpantur antispasmodica, pulvis nempè de guttetâ, pæonia, viscum quercinum, succinum, crocus, castoreum, &c. haud posthabenda sunt hypnotica; sed summâ cautelâ exhiberi debent. Pluris habentur denique inter *tussem chronicam*, aperientia & sudorifica; aselli nempè, arcanum duplicatum, terra foliata tartari, sal absinthii, antimonium diaphoreticum, &c. Sed cavendum ne hisce intempestivis præsidiis irritentur crabrones. Laudantur etiam sub eâdem rerum conditione vesicatoria, cauterium & setaceum; præsertim si ab eruptionum cutanearum retrocessu prosapiam ducat tussis. Quibusdam arrident linimenta cum axungiâ humanâ, oleo amygdalarum dulcium, chamæmeli, &c. pectori admovenda. A nonnullis demùm summè deprædicatur oleum scorpionum, quo illinuntur lumbi, si lotium sufflaminetur.

ANHELITUS ET SUFFOCATIO.

ANHELITUS ET SUFFOCATIO.

VARIAS notissimasque anhelationis & suffocationis species, nulli ætati parcentes, de quibus alibi, missas facimus; ut de his duntaxàt quæ infantes, vel recèns natos, corripere solent agamus; inter quas binæ præsertim recensendæ veniunt: prima scilicèt ab infarctu bronchiorum oriri videtur; & pro *catarrho suffocante infantum* haberi potest; altera à linguæ ad fauces devolutione promovetur. Hæc catarrhi suffocantis species, de quâ altum apud Authores silentium; cui anteire solent maximus muci proventus & alvi profluvium; nullo aliàs notabili prodromo, ablactatos plerúmque invadit. Noctu sub primo somno, *incubi* instar, ingruens insultus vehementi se profert spirandi difficultate cum strepitu & stertore. Pulsus parvus, durus & ferocior exploratur: facies insolitum pallorem induit: expansæ nares muci copiâ replentur. Intereà, imminente suffocationis periculo, diversimodè agitatur infans & quasi convellitur; crebris productis suspiriis & quasi irritis tussiendi conatibus: aliàs tussi ferociori corripitur. Sub hisce angustiis pulsus nonnunquàm obliteratur, & friget corporis habitus; donec congruis præsidiis, vel spontaneâ pituitæ mucosæ excretione solvatur paroxysmus; qui tamen inordinatis intervallis recurrere solet, semper periculosæ aleæ. Quidpiam spasmodici latere in hocce morbo conjicere licet; qui ab exuperante muco oriri videtur: nares enim, fauces, laryngem & tracheam, hâc glutinosâ materiâ impeditas exhibet sectio cadaverum.

Hinc patet *curandi processus*, qui in evacuatione illius humoris viscidissimi versatur; quod sanè quidem ægrè perficitur, ni organa movenda fuerint obsequiosa & flexibiliora. Ideò nullâ morâ propinandum emeticum, quo educi solet ingens materiæ viscidæ copia; cujus ejectione liberior exercetur respiratio; vel mirè compescitur morbus. Pulsus tum plenior observatur, & ingruit febris, in plerisque, quæ ad triduum protelatur; sub cujus finem, egregiam opem præstant cathartica, quæ secessum mucosum copiosissimum movere solent. Hisce præsidiis evicto morbo; aliud medentibus incumbit munus, ut scilicèt ejus reditum præcaveant; & hæc est præcipua curandi meta; quam assequi licet, materiam morbosam ad sentinam intestinalem identidem amandando: & ideò propriâ experientiâ constitit oppidò conferre cathartica blandiora, bis terve, per mensem adhibita. His obsecundant stomachica, roborantia & aperientia, quibus nil efficacius ad præcavendam pituitæ viscidioris genesim: hisce viribus pollent cichorium, fumaria, abrotanum, absinthium; rheum, ipecacuanha; crocus martis, syrupus mercurialis, extractum juniperi, &c. Hunc effectum feliciùs exerunt, si vires ferant, aquæ minerales, Forgienses nempè, Vicienses, Bonenses, Baregienses, &c. quæ cuncta permeando, corporis sentinas & colluviaria reserant.

ANHELITUS ET SUFFOCATIO.

Alia, nec minùs reformidanda obſervatur ſuffocationis ſpecies, quæ recèns natos duntaxat reſpicit, de quâ fusè PETITUS, præclarus artis chirurgicæ arbiter, in actis Acad. Reg. Scientiarum. A *linguæ* quaſi *voratæ* devolutione ad fauces ſuboritur hic affectus, ad quem procliviores cenſeri debent quibus præpoſterè, vel plus æquo, ſectum fuit frænum linguæ. E ſuâ ſede depulſo hoc organo, inſolitos deglutitionis motus edit infans, quaſi à bolo faucibus hærente; quos brevi ſequitur ſuffocatio, ob denegatum ſcilicèt aëris ingreſſum intrà pulmones, à depreſsâ epiglottide. Plures ſub hocce infortunio, cujus cauſam nequidem ſuſpicantur mulierculæ, extinguuntur. Huic morbo, ſi innoteſcat, facilè occurritur: fatumque avertitur linguam reponendo, ſolâ ope digiti in os immiſſi; quæ dein congruo ſpleniolo, vel quâvis aliâ arte, in ore retineri debet: diùque eſt protelanda hæc cura mechanica, ne infans denuò linguam deglutiat, & idem periculum incurrat. Fertur Nigritas laboris impatientes, & ærumnis pertæſos, linguam pro arbitrio vorare, ut ſuppreſſo ſpiritu ad ineluctabile fatum properent.

VOMITUS.

CONDUCIBILEM eſſe vomitum ab ingurgitatione ortum, præſertim ergà lactentes, neminem fermè latet: ſed ſi diutiùs proteletur & ſingultu ſtipetur, res eſt periculoſæ aleæ. E ſuprà traditis colligere datur *vomitum* ſæpiùs moveri *à tuſſi vehementiori*, & tuſſim concitari à ſordibus in ſtomacho nidulantibus; quod ſanè quidem conſenſum inter reſpirationis & digeſtionum organa prodit, è quo benè perſpecto, ſæpiùs eruitur legitimus curandi ritus. Vomitus præteréà tàm in infantibus quàm in adultis, inter variolarum, morbillorum, febrium continuarum & intermittentium, &c prodromos numeratur. A malâ ſtomachi, partiumque ambientium conformatione nonnunquàm oritur; ſub quo caſu planè indomabilem eſſe nemo non intelligit. Aliàs vel ſponte ſedatur, vel ſimplicioribus remediis obtemperat. Solo enim regimine ritè compoſito *vomitui ablactatorum* conſulitur. Curantur alii merum lac rejicientes, ſi rariùs ipſis præbeantur ubera, & moderata fiat ſuctio, nec aliâ opus eſt medelâ.

Sub cæteris caſibus, præmiſſis diluentibus, opportunè uſurpantur *evacuantia per alvum* blandiora; familiariſſimè in hunc ſcopum præſcribitur ſyrupus de cichorio cum rheo, præſertim pro lactentibus. Dein præſentaneam opem ferunt *abſorbentia*, ni fœtorem ſubaceſſentem ſpiret os, & materies per vomitum rejectæ, non ſecùs ac fœces alvinæ cruditatum acidarum indicia præbeant. Suas laudes etiam merentur, poſt debitas evacuationes, *ſtomachica* & carminantia; ſyrupus nempè cydoniorum, theriaca,

riaca, anisum, nux moschata, oleum macis, &c. Haud vetantur sub urgentiori casu hypnotica; dummodò solerti manu tractentur. Notare juvat quod maximi sit momenti ut alvus, inter usum prædictorum remediorum, servetur libera; intestina enematum ope sæpiùs eluendo, cùm cathartica crebriùs adhibere minime liceat. Insuper haud despicienda *roborantia externa*, quæ internis mirè obsecundant: itaque regioni epigastricæ, vel scrobiculo cordis, faustè admoventur lintea infuso rosarum rubrarum vinoso, cinnamomi, caryophyllorum, &c. imbuta. Eidem parti proficuè etiam imponuntur pulpa cydoniorum, theriaca, panis assatus vino generoso irroratus, & aromaticis conspersus, &c. Quantæ enim sint efficaciæ prædicta topica, norunt sanè quos non latet magis in infantiâ patulos esse corporis porulos, quàm sub aliâ ætate.

TORMINA.

HAUD dubitare licet quin torminibus sæpiùs torqueantur lactentes: sed indicio sat manifesto minime *innotescit* hic affectus, adeò ut huicce molestiæ perperàm haud raro referantur infantum ejulatus. Præter meconium, quod recèns natos duntaxàt respicit, *suboriuntur cruciatus abdominales* à pravâ lactis indole, ab spissiori vel incoctâ pulticulâ, à fructibus horæis vel immaturis, à saccharatis, non secùs ac ab stimulantibus catharticis. Hæc prætereà promovent flatulentia & vermes, pedum & imi ventris refrigeratio, dentitio, &c. Sed ritè sunt distinguendi à torminibus, de quibus in præsentiarum, abdominis dolores à pertinaci mesenterii, aliorumque viscerum labe oriundi. In ancipiti sæpiùs versari torminum legitimorum indicia, suprà notavimus. Hæc tamen denuntiant inquietudines nullâ arte compescendæ, ejulatus, corporis distorsiones, ventris inflatio, flatuum expulsio, fæces subvirides & diversæ consistentiæ, alvi compressio, &c. *Periculo* plerúmque vacat hic affectus, qui aliàs febrem, spirandi difficultatem, convulsiones, &c. post se trahit.

Omnem paginam implent *demulcentia*; aqua nempè pulli, oleum amygdalarum dulcium, sperma ceti, aliaque consimilia; quorum ope obtunduntur & cicurantur vellicantes & lancinantes materies, & hinc léniuntur tormina. Nec minùs prosunt inter horum dolorum remissionem, laxantia blandiora; cassia nempè, manna, rhabarbarum, &c. Cautè verò cum catharticis mercari expedit, præsertim validioribus, nonnunquàm tamen post debitum diluentium usum efficacissimis. Nec minorem fortè perniciem inferre potest latissimus, vel crebrior oleorum usus, quo sensim debilitatur stomachus, variique progerminantur morbi, quorum causa in obscuris latet; hinc à nonnullis prioris notæ practicis planè abdicatur; quod tamen cum grano salis accipiendum esse censemus; cum experientiâ judice, nil mali è cauto hujusce remedii usu oriri videatur. *Carminantia*

TORMINA.

à multis immeritò despecta, haud suis viribus defraudantur, cùm sedantium vices gerant, inter quæ usitatiora audiunt iris florentina, pulvis & oleum anisi, aqua menthæ, &c. Præsentaneam opem ferunt *absorbentia*, corallium nempè & corallina, testacea, &c. si acida incusetur colluvies, nec minus auxilium præstant semen santonicum, cæteraque anthelmintica, ubi de progenie verminosâ movetur suspicio. Cautus debet esse hypnoticorum usus, etsi apud nonnullas mulierculas, sedandis importunis vagitibus intentas, familiarissimus. Nemo non novit enematum anodynorum, carminantium & laxantium efficaciam; quorum compositionem ingredi solent, lac, saccharum, anisum, flores chamæmeli, oleum, butyrum, cassia, &c. Nec posthabenda linimenta ex axungiis; oleo rutæ & chamæmeli, adjectis nonnullis olei anisi guttis, parata. Suas laudes etiam merentur vesicæ lacte tepido semiturgidæ; frixa cum oleo nucum ovorum intrita; aliaque innumera à mulierculis acceptissima, quorum censum prætermittimus, ne nauseabundum emergat opus.

ALVI FLUXUS.

INTER vulgatiores *diarrhœæ* & *dysenteriæ infantum causas* recenseri debent dentitio, lac inquinatum, & incondita victûs ratio. Alvi fluxus legitimus, absque febre, aliove gravi symptomate, periculi expers est; imò & salubris audit inter dentitionem: sed metum incutit, si vigiliis, tussi, cibi fastidio, vomitu, torminibus cum dejectionibus suprà modum fœtentibus stipetur. Calamitosus censetur, si vigente febre lentâ, renitens abdomen in altum elevetur: sub quâ rerum conditione vix de mesenterii infarctu skirrhoso dubitare licet. Idem fermè esto judicium de alvi fluxu cruento, quem per plures menses citrà grave incommodum ferre queunt infantes; qui tamen ominosus evadit si aphthis, inappetentiæ, abdominis protuberantiæ, torminibus, tenesmo, vigiliis & febri lentæ societur. A fluxu cœliaco haud immunes etiam sunt, ut alibi notavimus, infantes; quem fovere videtur uberior muci intestinalis proventus.

Inter efficaciora *remedia* adversùs utrumque alvi fluxum infantum, ab acidâ lactis corruptelâ sæpiùs ortum, recensentur emetica & cathartica; si sinat pulsûs & abdominis conditio: circà quæ notare licet quòd ipecacuanha, rheum, cæteraque laxantia dysenteriæ magis congruant. Intereà opportunè exhibentur diluentia & demulcentia, aqua nempè pulli, aut carnis vitulinæ, ptisana oryzæ, serum lactis, oleum amygdalarum dulcium, &c. Nonnullam opem præstant diaphoretica, papaver nempè rhœas, scorsonera, aliaque affinia. Prosunt quoque absorbentia: adstringentia verò, uti syrupus cydoniorum, granatorum, &c. nunc juvant, nunc noxam inferunt: ideò consultò sunt adhibenda. Haud minorem cautelam efflagitant narcotica, quæ sub hisce casibus necrotica evadere

queunt; nonnunquàm tamen proficua, si opportunè usurpentur. Insuper haud mammis diutiùs hæreant lactentes; aliàs crebriùs ipsis admovendi; quod sanè norunt solertiores nutrices. Diætæ congruæ submittantur ablactati, & à carnibus præsertim abstineant. Intereà cæteris medicaminibus palmam præripiunt enemata è mero lacte, cui nonnulli addunt mel violaceum, aut vitellum ovi; è jusculo omasorum, vel capitis vervecini; è sero lactis, decocto oryzæ, &c. Quoad fotus vel epithemata ex adstringentibus parata, pro ficulneis præsidiis à potiori clinicorum parte habentur.

Alvi fluxus.

VENTRIS SEGNITIES.

Alvus sub primo ætatis anno bis, terve per diem, juxtà sancitas à naturâ leges, exonerari debet. Plura enim impendent mala ab ejus nimiâ compressione; inquietudines nempè quibus arcetur somnus, abdominis inflatio, tormina, spirandi difficultates, insultus epileptici, &c. Sub dentitione præsertim lubrica debet esse infantum alvus, cùm majorem dentientibus molestiam creet ejus segnities. A lacte calidiori, vel crassioris consistentiæ, originem ducere valet hic affectus; sed sæpiùs à peculiari infantum temperie *sobolescit:* nec raro utramque causam agnoscit ventris stipticitas. *Nutricibus prospiciendum*, si inculpetur prava lactis indoles: ipsis scilicèt præcipiuntur ptisanæ vel juscula refrigerantia: danda præcipuè est opera ut à calidioribus cibis, & cupediis abstineant, & à vino temperent; ut negotiis & curis valedicant; ac in hisce præceptis præcipuum versatur curationis momentum.

Reliquum curæ simplicioribus absolvitur. Sollicitatur nempè alvus *suppositoriis* è cereolo, porro; betæ, vel mercurialis, caule; è lardo, sapone, aut melle cocto paratis; quibus addere licet, ad majorem stimulum, sal gemmeum vel ammoniacum; jalapium, agaricum, aloen, colocynthidem, &c. atque in eumdem scopum injiciuntur *enemata* emollientia, & nonnihil cathartica; quibus nil proficientibus ad laxantia ore sumpta devenire expedit; qualia sunt oleum amygdalarum dulcium, manna, rheum, &c. sed nusquàm innoxius censeri debet horum usus diutiùs protractus. Nonnullis lactentibus prodest ad alvum reserandam succus parietariæ ad drachmam unam vel alteram exhibitus. Suas laudes etiam merentur *linimenta* è butyro, vel oleo amygdalarum dulcium parata & umbilico admovenda, quibus addere licet, si nil obster, colocynthidem, scammonium, trochiscos alhandal, &c. Haud despiciendum unguentum de arthanitâ, quod in officinis ad hoc opus prostat; cujus tamen, nescio quo fato, usus fermè eviluit. Nonnunquàm optimè cessit aqua frigida, fotûs instar, clunibus & coxis admota; haud dubitare licet quin alvus hâc arte plerúmque solvatur; sed pro comperto etiam manet tormina nonnullis infantibus infligere hanc methodum; quæ hinc cautè est adhibenda.

VERMES.

VERMES.

RARO hisce conflictantur lactentes, sed familiariùs cæteros *invadit verminosa progenies*, præsertim à sexto ætatis anno ad pubertatem. Variis signis se prodit hic affectus, sed haud semper spectabilia se proferunt: hinc fit ut sæpiùs ægrè expiscetur ejus indoles, quam meris conjecturis assequi licet. Inter progeniei verminosæ, in primis viis nidulantis, *indicia* numerantur ructus acidi, quos prodit peculiaris oris fœtor; ptyalismus; vomitus, singultus, tussis, sitis, appetitus nunc exquisitus, nunc prostratus; imi ventris inflatio, tormina, alvi fluxus, dejectiones mucosæ & fœtidæ; facies nunc pallida, nunc florida, narium pruritus, pavores nocturni, stridor dentium, dolores artuum acutissimi vix à rheumaticis discrepantes; lotium pallido-turbidum, &c. quibus addere licet vermium excretionem, quâ morbus in ancipiti haud ampliùs versatur. Graviora à vermibus nonnunquàm suscitantur symptomata, anxietates nempè, lipothymiæ, febris acuta & irregularis, convulsiones, somnolentia, &c.

In quovis fermè ablactatorum affectu reconditæ naturæ, cogitatur de vermibus, qui tamen *sæpiùs immeritò incusantur:* non secùs ac dentitionis vel torminum movetur suspicio sub quovis lactentium morbo intricatæ indolis. Præthereà insultus verminosi rariores sunt quàm vulgò fertur: nec ab errore planè vindicat ipsorummet lumbricorum expulsio, cùm ratum maneat, vermes tùm infantum, tùm adultorum, sæpissimè in primis viis hospitari, & per alterutram viam foràs eliminari, ne minimâ quidem prægressâ molestiâ. Pro *febre* mali moris habetur *verminosa*, cùm in plerisque, putridæ vel malignæ faciem induat; sub quâ difficilis respiratio, renitens ventris tumor, oculi convulsi, frigus extremorum, pulsus obliteratus, &c. inter ominosa, uti solemne est in cæteris febribus, symptomata numerantur. Alia occurrit febris verminosa, hectica nempè, quæ sæpissimè alvi fluxum comitem habet: aliàs cinerea vel grisea dejiciuntur excrementa, & urinæ turbidæ sedimentum limosum deponunt. Vermes trans ventriculi, intestinorum, musculorum & corporis involucrorum contextum, circà umbilicum, inguina, &c. exitum nonnunquàm sibi parare, alibi notavimus. Addere juvat hunc casum infantibus familiarem esse; eò quòd laxior prædictarum partium contextus faciliùs perfodatur.

Haud dubitare licet quin *cathartica, mercurialia* præsertim, cæteris vermifugis longè præstent; usitatiora audiunt jalapa, diacrydium, syrupus florum persicorum, pulvis cornachinus, aquila alba, aliaque innumera è materiæ medicæ penu depromenda. Ex observatis constat convulsiones à vermibus nonnunquàm ope emetici fugatas fuisse; sed si huic symptomati

superando impar sit illud remedium, præceps exitium afferre potest: hinc non nisi summâ cautelâ in usum vocandum. De *anthelminticorum* viribus multùm controvertitur: sed cùm haud nostrum sit lites tantas componere, selectiora à potiori clinicorum parte comprobata in medium adducemus: hæc sunt semen santonicum, aliaque amara, corallina, cum cæteris absorbentibus; limatura ferri cujus usus protelari debet; petroleum, aliave diversæ sortis olea; mercurius crudus; ejus decoctum, vel præparata officinalia, quæ opportunè catharticis sociantur. Nec inutilem, pro re natâ, opem præstant antispasmodica, nonnullaque alia remedia, de quibus suprà in capitulo cognomine. In subsidium demùm veniunt *enemata* è decocto caricarum, è lacte & saccharo parata; aliaque demulcentia quibus vermes alliciuntur, & inferiora versùs deturbantur. Nec despicienda *linimenta* è petroleo, oleo chamæmeli vel absinthii, laurino, &c. adversùs infantum vermes proficuis; cùm secretiora intestinorum adyta trans laxiorem partium contextum penetrare valeant. VERMES.

Priusquàm manum è tabulâ amoveamus, haud abs re erit notare, infantes *ascaridibus* minime esse obnoxios; rarissimumque esse sub hâc ætate *lumbricum latum;* adeò ut de illo nusquàm fermè cogitetur, ni quædam frusta unà cum fæcibus excreta fuerint per podicem. Frequentiùs sanè in conspectum veniret hæc vermis species; si, uti nonnulli opinantur, esset congenitus, vel hominis coætaneus; quod rationi & experientiæ adversari videtur. De remediis adversùs tæniam vel lumbricum latum adhiberi solitis, satis superque alibi actum fuit: cùm igitur haud absimilia, habitâ ratione ætatis, infantibus præcipiantur; hisce recensendis haud diutiùs immorabimur. Insuper mentio etiam subjicitur, inter morbos infantum numerandos, de vermibus umbilicalibus, qui nil aliud sunt quàm lumbrici per umbilicum, uti suprà notavimus, exitum sibi parantes. Crinones demùm & cirones ad morbos cutaneos spectant.

Tumor et inflatio abdominis.

TUMOR ET INFLATIO ABDOMINIS.

A Duplici utplurimùm *causâ* ultrà modum tumet imus venter infantum ; à flatulentiâ nempè, vel à viscerum infarctu : utriusque statûs *signa* alibi tradita consultò prætermittimus. *Periculo* vacant *flatus* in tubo intestinali incarcerati, dummodò certis terminis coërceantur ; sed ab hisce plus æquo luxuriantibus hernia tùm umbilicalis, tùm inguinalis promoveri potest ; ut de aliis in abdomine læsionibus, de quibus satis superque actum fuit, nil dicamus. *Ominosior* censeri debet renitens abdominis prominentia, ab infarctu skirrhoso viscerum ; quæ apud nostrates *carreau* audit. Vulgatissimam in mesenterio sedem habere hunc morbum neminem fermè latet : cur fit ut obturata, aut plus æquo constricta vasa lactea appellenti chylo ingressum planè denegent. Hinc minime mirum, si infans hoc rore nutritio orbatus sensim macie conficiatur : sub quâ rerum conditione subtumida pallet facies, cum habitu corporis œdematoso. His accedunt tristitia, inappetentia, tarditas ad motum, pervigiliæ, dolores circà umbilicum, sitis & febricula serotina. Nonnulli demùm in rhachitidem incidunt. Alvus sub primis morbi temporibus dura, sensim solvitur, succedente alvi fluxu pertinacissimo, qui pro symptomate letho finitimo jure habetur.

Rheo, aliisque *blandioribus catharticis*, domari solet ventris *protuberantia à flatibus :* nec inutilem opem præstant, quidquid in contrarium adducant nonnulli recentiores, vulgatiora *carminantia ;* pulvis nempè florum chamæmeli, vel seminum anisi, oleum ejusdem seminis, aliaque id sortis, quæ sedantium vices explendo, flatuum expulsioni egregiè favent. Intereà haud posthabenda sunt diluentia, quæ cæteris præsidiis obsecundare videntur. Prosunt insuper fotus emollientes, non secùs ac enemata ex iisdem plantis parata. Quod spectat tumorem abdominis, vel infarctum viscerum skirrhosum, à fructibus immaturis, aliisque pravis alimentis, à verminosâ progenie, eruptionibus retropulsis, vel scrophulosâ labe prognatum ; alius adhibetur *curandi modus* : præcipiuntur scilicèt alibi tradita remedia quæ obstructiones reserare valent, inter quæ, priùs instituto congruo regimine, primatum ducere videtur, sub infantiâ, sal martis Riverii. Identidem præscribi debent blandiora cathartica ; rheum scilicèt, manna, tamarindi, sal glauberianum, arcanum duplicatum, &c. aquæ demùm minerales, præsertim martiales, hanc curationem claudere solent. Opportunè etiam admoventur, inter morbi decursum, fotus emollientes & resolventes ; epithemata cum felle bovillo, fuligine & aloë parata, varia emplastra officinalia incidendi vi prædita, &c. Nec omittendum ergà lactentes nutricis conductitiæ examen, cùm à lacte pravæ indolis originem plerúmque trahat hic affectus.

HERNIÆ ET UMBILICI PROMINENTIA.

Herniæ et umbilici prominentia.

AB ejulatibus & gannitibus, à tuſſi, flatulentiâ, &c. inteſtina ſub infantili ætate à propriâ ſede ſæpiùs dimoveri, jam ſuprà inculcavimus. Nil mali portendit *inteſtini delapſus* : facillimè enim repellitur hiſce tubus, & vulgatiſſimis *ſubligaculis* continetur. Sed opus eſt cæteris præſidiis, ut præcaveatur alter deſcenſus. Proficuè in hunc ſcopum imponitur cataplaſmata, è farinâ fabarum & oxymelle paratum : nemo neſcit celebratiſſimum, ſub hoc rerum ſtatu, olim fuiſſe emplaſtrum, ut inquiunt, *du Prieur de Cabrieres*; nec deſunt alia adſtringentia, quæ ejus vires æquare valent. Sed inefficacia cenſeri debent hæc topica vel exquiſitiora, ni infantes per menſem integrum & ultrà, quantum licet, decumbant. Pluris olim etiam habebatur ſpiritus ſalis ad nonnullas guttas potui mixtus, dùm pro arcano à prædicto Authore venditabatur : ſed ubi regis munificentiâ publici juris fuit, brevi, mirum dictu, ab uſu fermè receſſit.

Ad *umbilici prominentiam* pronos eſſe recèns natos nemo neſcit, præſertim ſi funiculus umbilicalis, obſtetricis incuriâ, haud ritè deligatus fuerit. Haud rarò congenitus eſt hic tumor à prolapſu inteſtini ortus, adeò ut ſub hoc caſu eveniat, ut quædam tubi inteſtinalis portio ligatura ab inſciis mulierculis conſtringatur, quæ ſcilicèt cum putreſcente funiculo decidit : hinc emergit *foramen patulum*, quod fecibus alvinis egreſſum largitur, cui infortunio vix mederi poteſt ars chirurgica ſub primâ infantiâ, ſed ubi labentibus annis robuſtiores evadunt infantes, hoc tædioſo morbo facilè liberantur, prædictum vulnus cruentando, ut in ſuppuratum abeat ; & dein ſolitis auxiliis accedente glutine nutritio ferruminatur. Ubi verò, ut in orbitam revertamus, *phlogoſis corripitur tumor umbilici*, proficuè imponuntur cataplaſmata emollientia vulgatiora, emplaſtrum de ſpermate ceti, unguentum roſaceum, album Rhaſis, populeum, ceratum, &c. Si in ulcus faceſſat prædicta prominentia, in uſum vocantur collutiones ex aquâ calcis, aquâ plantaginis aluminosâ, &c. Admoventur etiam unguentum diapompholygos, emplaſtrum de cerusâ, pulvis ligni carioſi, aliaque exſiccantia. Non ſecùs ac demùm in herniâ umbilicali, congruo ſubligaculo munitur pars extùs prominens.

Calculus et ischuria.

CALCULUS ET ISCHURIA.

A LITHIASI haud immunes esse ipsosmet lactentes, & à parentibus in prolem transmitti hunc dirum morbum, multiplici experientiâ constat. Sed ægrè innotescit hæc ægritudinis species sub hâc tenellâ ætate, ni adhibeatur *catheter*, vel *digitus in anum* immittatur. Calculum in vesicâ latitantem conjicere licet, si stranguriâ torqueantur infantes, & nonnisi guttatim inter fletus & clamores prorumpat urina. Sexennes, & natu majores, penem tandiù manibus distrahunt & torquent, quandiù urgent dolores; adeò ut hâcce *notâ* sæpissimè in propatulo se sistat hic affectus; aliàs obscurus, & reconditæ indolis; ni traditis explorationibus submittantur ægri. Nil proficiunt exquisitiora lithontriptica sub infantili ætate: solâ *lithotomiâ* domari potest hic sævissimus morbus. Sed hâc arte sublato calculo, extrà aleam minime ponuntur infantes, cùm alterius lapidis impendeat genesis, ni congruo regimine & largo præsertim aquæ potu prævertatur.

Ischuriam sæpiùs post se trahere calculum vesicæ, neminem vel rudem & inexpertum fugit; quid tùm opus est factu suprà declaravimus. Sed à variis aliis causis altioris sanè indaginis sufflaminatur lotium, quas assequi sæpiùs minime licet: cur fit ut, hisce inextricatis, medendi judicium dirigi nequeat. Inter hasce angustias viam ad *curationem* variis tentaminibus sibi parare solent clinici. Pluribus sanè infantibus mingendi difficultate conflictatis prosunt demulcentia: sed noxam inferre potest largus aquæ potus, si obici solvendo impar sit; sub quâ conditione solus catheter cruciatibus infantum occurrere potest: summè deprædicatur, nec immeritò cataplasmata è parietariâ confectum; suis etiàm viribus pollent cepæ contusæ & hypogastricæ regioni admotæ. Nonnullis arridet linimentum ex oleo scorpionum paratum, ut innumera alia remedia suprà tradita, interna vel externa missa faciamus.

ANI

ANI PROLAPSUS ET HÆMORRHOIDES.

Ani pro-lapsus et hæmor-rhoides.

ANI *procidentiæ* obnoxios esse infantes neminem fugit : nec latet facillimè in pristinum situm reponi intestinum, solâ scilicèt clunium compressione, vel beneficio digiti butyro vel oleo inuncti. Sed aliud incumbit munus, ut scilicèt laxiorum partium tonus restituatur in integrum; hanc opem præstant infusum vinosum rosarum rubrarum, decoctum plantaginis & absinthii, gallæ & corticis granatorum, quibus addere licet alumen; vel immittitur suppositorium è gossipio confectum, sanguine draconis, mastiche, aliisque materiebus *adstringentibus* in pulverem redactis consperfum. Requiritur postremò ut infantes è cunis excessi, recto corpore, quantùm licet, alvum exonerent. Hæc sunt auxilia adhiberi solita adversùs hunc podicis morbum; cujus tamen curatio à solertioribus naturæ plerúmque committitur; cùm haud dubitare liceat quin labentibus annis sponte coërceatur hic affectus, qui aliàs nulli ætati parcit.

Inter morbos hæreditarios nonnunquàm sunt recensendæ *hæmorrhoïdes*: hinc minime mirari subit, si quidam infantes hoc morbo corripiantur. Rarissimè sub hâc ætate extùs prominent hæmorrhoïdes; sed situm internum plerúmque habent; cur fit ut ægrè innotescant; ni sanguinem inter egerendum fundant. Nec semper morbi characterem prodit hoc cruoris profluvium, quod pro fluxu dysenterico habere solent incauti, vel imperiti. Nullam aliam præter diæteticam expostulat curationem hic morbus; cur, ritè composito victûs regimine, danda est opera, ut quieti se tradant, quantùm fert ætas, infantes. Nec tamen vetantur *demulcentia externa*, si pruritu & doloribus divexentur ægri, uti in plerisque accidit : sub quâ conditione adhibentur fotus ex aquâ tepidâ, è decocto emolliente, vel lacte parati. Hanc etiam molestam sensationem compescere licet cum butyro & oleo ovorum, unguento de althæâ, populeo, &c. Hæc de affectibus levissimis dicta sufficiant; ad graviores deveniamus.

EPILEPSIA ET CONVULSIO.

EPILEPSIA ET CONVULSIO.

NUM distinguendi sint in infantibus hice affectus, jure dubitarunt plures primi subsellii Authores. Usus tamen invaluit, ut *epilepsia*, Occitanis & Gallo-Provincialibus *goutteto* vocitata, hæc audiat convulsionis species, quæ intrà septem primos à nativitate annos periodicè recurrit, & à causâ pertinaci pendere videtur: dùm *simplex convulsio* causam fugacem agnoscit, atque omnes ætates respicit. Hùc pertinent *pavores nocturni*, ab incubo fortè minime discrepantes, quibus obnoxii sunt lactentes: apud omnes enim ratum & sufflaminatum manet merè spasmodicum esse hunc affectum; licèt pectori vel stomacho referatur; vel à quâvis nervorum læsione oriatur. Liquet porrò inter *epilepsiæ prodromos* numerari pavores nocturnos; non secùs ac oscitationes, vigilias, urinam viridem, &c. Brachiorum tremor, concussio & rigiditas; inconditus oculorum motus, cum integrâ sensuum abolitione *epilepsiam produnt*; quæ septennes rarissimè invadit: sed si priùs accesserit, ad pubertatem protrahi solet. Hujusce morbi stadium septem mensibus, vel totidem annis, contineri, sunt qui velint. De quâdam convulsionis specie, recèns natis familiari, mentionem subjiciunt Authores, quæ maxillæ inferioris musculis insidet, & *trismus* vocitatur: sed hunc spasmum presso pede sequitur tetanos; hinc malè distinguuntur prædicti affectus, utplurimùm lethales.

Epilepsiam & convulsiones *promovent* dentitio, vermes, aliæque materies intestina lacessentes. Sed solas convulsiones concitare videntur cathartica acriora, acerba tormina, morbi acuti & graviores, &c. Utrumque morbum spasmodicum à dentium progerminatione oriri haud falsò conjicitur, si infantes vomituriant, & fæces subvirides, inter alvum solutum, egerant, &c. Infantes molliter curati, & quorum alvus est adstrictior, ad epilepsiam *procliviores* videntur. Natales etiam sumit hic affectus ab inconditâ matris, inter prægnationem, victûs ratione: contrahitur demùm à nutricibus hystericis, utero gerentibus, mœrore confectis, irâ percitis, &c. Notare juvat plures infantes in hunc morbum incidere à terrore, quem suis figmentis, & fabellis, illis incutiunt mulierculæ. Acoribus & favis laborantes raro *epilepsiâ* corripiuntur; ni intùs repellatur hæc eruptio. Postremò eò periculosior censeri debet epilepsia, quò minùs à nativitate recedit; paroxysmis præsertim crebrò recurrentibus.

A benè perspectis causis evidentibus, uti solemne est in cæteris morbis, dirigi debet *curandi ritus*. E præhabitis colligitur hunc affectum sæpissimè promoveri, vel foveri à saburrâ in primis viis nidulante, hinc patet cur inter præstantiora remedia numerentur *emetica*; tartarus nempè stibiatus, kermes minerale & ipecacuanha: sed extrà paroxysmum exhiberi debent, ni urgeat necessitas, & periculum sit in morâ: ratione ætatis

componendam esse dosim evidens est; ideò præscribuntur quarta, tertia, dimidia, &c. pars grani emeticorum mineralium : ut nonnulla radicis brasiliensis grana : pluris habentur cathartica, inter inducias etiam usurpanda, in quorum censum veniunt diacrydium, jalapa, pulvis cornachinus, mercurius dulcis : ad everrendas enim pravarum digestionum reliquias inepta videntur laxantia, quæ lubricas intestinorum vias celeriùs peragrare solent. Faustè demùm nonnunquàm succedit venæ sectio sub insultu; nec mirum, cùm convulsiones ab spontaneâ hæmorrhagiâ sæpiùs solvantur : rarissimè tamen adhibetur illud præsidium pro lactentibus.

EPILEPSIA ET CONVULSIO.

Absorbentia & *anthelmintica*, ut in eâdem pergamus, mira præstare solent; usitatiora audiunt testacea, corallium & corallina, lapilli cancrorum fluviatilium, putamina ovorum calcinata, & magnesia. Circà usum prædictorum remediorum notare expedit, quod, etsi alvum comprimendi vi pollent, contrarium tamen sub infantiâ effectum exerant : quod phænomenum à quodam sale neutro, ob coëuntia absorbentia cum materiebus acidis, in primis infantum viis stabulantibus, pendere videtur. Consultum evacuantium & absorbentium usum opportunè excipiunt *antispasmodica* vulgatiora; flores nimirùm tiliæ & gallii lutei; radix valerianæ sylvestris, cortex peruvianus, castoreum, succinum & theriaca; sed pulvis de guttetâ in omnibus officinis prostans cæteris præstare videtur. Notare juvat circà hæc postrema remedia, nutricibus nonnunquàm exhibenda fore, pro infantibus ætate, temperie, vel quâvis ægritudine, debilioribus; uti de quibusdam aliis medicaminibus, jam suprà inculcavimus.

Hæc sunt auxilia, quæ imminentem accessionem avertere queunt : sed allaborandum *vigente paroxysmo*, ut fugetur vel leniatur. *Prodest* sub hoc statu spiritus succini vel cornu cervi, è quâvis aquâ cephalicâ intùs exhibitus : sed efficaciora videntur *remedia externa*. Naribus nempè insufflatur pulvis florum tiliæ, radicis lilii convallium, foliorum betonicæ, salviæ, lavandulæ, &c. Proficuè injiciuntur enemata acriora & purgantia, vel antiepileptica; faustè admoventur cucurbitulæ, nec posthabendum linimentum ex axungiâ castorei paratum, & seriei vertebrarum admovendum, &c. Quod ad vesicatoria, cauterium & setaceum attinet, futilia censeri debent adversùs vigentem paroxysmum, eò quòd suum effectum tardiùs exerceant : sed pluris habentur inter inducias, & nil fortè efficacius excogitari potest. Futilia insuper censeri debent omnia præsidia medica, si constet de pravo lacte : quid tùm sit agendum nemo non videt.

APHTHÆ.

APHTHÆ.

SIC nuncupantur *ulcuſcula*, paſſim *in ore occurrentia*, quæ puſtulas ſubalbicantes & veſiculares excipiunt. Latiùs quandóque propagantur aphthæ, quæ œſophagum, ventriculum & inteſtina, non ſecùs ac tracheam & bronchia, haud ſine præſenti vitæ diſcrimine, nonnunquàm invadunt. Aphthæ, quibus præſertim *obnoxii* ſunt recèns nati, pro periculi expertibus habentur, ſi circà limbum rubeant; peſſimi verò moris cenſentur, ſi nigreſcant & latiùs ſerpant, & altiores foveas ſibi cudant; adeò ut ipſamet oſſa nonnunquàm attingant: ſub quâ rerum conditione imminet gangræna, quâ ſanè itur ad aſtra. Aphthæ igitur vulgatiores & ore coërcitæ, minimè ſunt *pertimeſcendæ*, & facilè evincuntur: ſed ubi œſophago infiguntur, ad ventriculum & inteſtina ſe ſpargere ſolent; hinc ſuboriuntur febris, tormina, diarrhœa, dyſenteria, aliique graviores morbi: ſi verò laryngem ſubeant, & ad tracheam, bronchia & pulmones diffundantur; tuſſim ferociorem, ſpirandi difficultatem, aliaque truculentiora ſymptomata concitant. Vinum à nutricibus liberaliùs ſumptum; harum atræ curæ, gravioreſque animi perturbationes, ſordes in ſtomacho infantum nidulantes, verminoſa progenies, &c. ſunt totidem hujuſce morbi levioris *cauſæ*. Sed periculoſior cenſeri debet, ſi à viru venereo, ſcorbutico, &c. ortum mutuetur.

His præmiſſis facilis patet ad *curationem* aditus. Ritè igitur compoſito nutricis regimine, danda eſt opera ut foràs eliminentur primarum viarum ſordes: hoc munus ſanè præſtant emetica, ſi vires ſinant, exhibenda. Aliàs egregiè & blandiùs ſe gerunt *cathartica*; inter quæ rheum, vel ſyrupus ex hâc radice paratus, cæteris antecellere videtur. Multùm proſunt *abſorbentia*, ſub primarum viarum ſaburrâ acidâ: nonnulli conferre queunt hypnotica cautè adhibita; ac pro re natâ, vel benè perſpectis morbi phænomenis, in uſum vocantur diaphoretica & antivenerea, antiſcorbutica, &c. Sed raró, ut verum fatear, adhibentur prædicta remedia adversùs affectum, qui vel ſponte evaneſcit; vel nonnullis topicis facilè domatur: hæc verſantur circà *detergentia* & *exſiccantia*: itaque paratur lotio è vino tepido, aquâ hordei, vel decocto foliorum pervincæ; quibus opportunè adduntur mel roſaceum, ſyrupus de roſis ſiccis, ſpiritus vitrioli, &c. Aliàs prædicto ſpiritu, aut eſſentiâ Rabel, penicilli ope, attinguntur hæc ulcuſcula. Imminente verò gangrænâ, ſimili modo admovetur balſamum myrrhæ, oleum tartari per deliquium, &c. Adhibetur demùm tinctura laccæ, adversùs aphthas ſcorbuticas. De anginâ gangrænosâ, aphthis mali moris conterminâ, ad quam etiam proclives ſunt infantes, ſatis ſuperque ſuo loco.

Dentitio.

DENTITIO.

Neminem latet dentes incisorios, caninos, & binos molares sequentes, in utrâque maxillâ, intrà spatium duorum circiter annorum, sub nomine *dentium lacteorum*, nostratibus *dents de lait*, numero viginti erumpere: tertium molarem utrimque circà septimum annum foràs prominere: cæteris verò in propatulum venientibus circà undecimum vel duodecimum ætatis annum; si tamen excipias postremos molares, qui haud se produnt ante decimum octavum vel vigesimum annum; imò & seriùs: nec desunt in quibus per totum vitæ curriculum planè desiderantur. Scitur etiam viginti primos dentes renovari à septimo ad decimum quartum vel decimum quintum ætatis annum. Circà sextum vel septimum à nativitate mensem prodeunt, in plerisque primi incisorii, & dein cæteri, suo ordine; à quo tamen nonnunquàm deflectunt canini: notare insuper juvat, dentes maxillæ inferioris, superiores vulgò anteire. Hic est *genuinus naturæ processus;* quæ aliàs circà dentium eruptionem diversimodè ludit; adeò ut de hâc re nil certi tradere liceat. Nec certiora sunt dentitionis phænomena: in pluribus enim molestissimum est illud naturæ conamen; dùm faustè & placidè, vel insciis nutricibus, in aliis perficitur.

Acerbissimis *doloribus* plerùmque torquentur infantes, dùm *dentium rudimenta* incrementum in alveolis capessunt; sub quo rerum statu, nonnihil *tument gingivæ.* Haud tamen hisce cruciatibus indesinenter anguntur infantes; cùm identidem sedentur & efferantur, donec à gingivâ planè liberentur dentes. Majorem sævitiem exercent canini præsertim maxillæ superioris: cur minime mirari subit si atrociora in quibusdam emergant symptomata tribus vel quatuor antè conspicuam eruptionem mensibus: sub quibus circumstantiis tument & dolent gingivæ; os æstuat, & sitis urget. Spontaneo naturæ motu, digitum gingivis admovent infantes; vel puerile crepitaculum mordent; nec papillæ nutricis parcunt. Saliva *inter dentitionem* uberiori proventu manat, promovetur vomitus, concitantur tormina; alvus solvitur cum dejectionibus subviridibus. In nonnullis excandescit febris; gingivæ & amygdalæ phlogosi corripiuntur; nec raro in suppuratum abeunt: erumpunt pustulæ quæ in aphthas facessunt; tument labia, & fissuris defœdantur; atque exsurgit tussis: quibus addere licet ejulatus nullâ arte compescendos, pavores inter somnum, vigilias, convulsiones, &c. ut de imminente rhachitide sileamus. His sic se habentibus, rem esse *periculosæ aleæ*, nemini haud obvium: sed in majori vitæ discrimine versari infantes obesos, plethoricos;

DENTITIO. quorum caput est mole amplius, & alvus compressa, experientiâ constat.

Dentitionem merum esse naturæ opus, quod haud citrà periculum perturbare licet, nemo non intelligit: sed haud vetantur *auxilia* quæ huic favere queunt. Primò gingivarum relaxationi & mollitiei studendum: in quem scopum adhibentur butyrum, medulla vituli & axungia gallinæ, quæ sint instar omnium. Cerebrum leporinum deprædicant nonnullæ mulierculæ, plusquàm decet sciolæ. Suas laudes merentur aqua mulsa, mucilago seminum cydoniorum, & caricarum decoctum, ad oris lotionem. Cautè admoto digito per vices premitur gingiva; vel infantibus mandenda præbentur frustum liquiritiæ, vel radicis althææ; cereolus, puerile crepitaculum, &c. Sunt qui velint in re urgentiori gingivam incidere; & dein aquam mulsam lotionis instar adhibere: sed hæc duntaxàt congruit operatio circà postrema dentitionis tempora; dùm scilicèt imminet dentis exitus; aliàs impendet gangræna: nec desunt temerarii Chirurgi qui ad hanc scarificationem inconsultò sese accingentes hoc accersunt infortunium. Intereà sub febre vehementiori & truculentis symptomatibus, sanguinem mittere juvat: prosunt sanè *blandiora cathartica, silentibus doloribus:* suam opem etiam præstare valet emeticum in re urgentiori: sed haud nisi summâ cautelâ, & inter inducias, in usum trahenda veniunt hæc præsidia; quæ aliàs gravem noxam inferre queunt. Narcotica à nonnullis decantata à sanioribus planè vetantur; hinc cautè esse adhibenda, consectarium manet. Pluris habetur sub hoc statu infusum florum tiliæ pro potu, cui addere licet tantillum lactis. Tutiùs verò præscribitur syrupus de papavere rubro, qui hypnoticorum vices supplere valet. Haud nostratibus arridet spiritus cornu cervi, quem ad guttas duas vel tres familiarissimè sub hâc conditione adhibebant SYDENHAMUS & BOERHAAVIUS; de quo tamen remedio ulteriùs inquirendum esse censemus.

HYDROCE-PHALOS.

HYDROCEPHALOS.

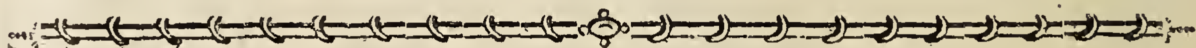
Nil aliud eſt quàm *colluvies ſeroſa*, quâ *caput in majorem*, ac nonnunquàm ſtupendam, *molem* aſſurgit; adeò ut nonunquàm portentosè tumens caput reſiduo corpori præponderet. Infantes præcipuè reſpicit hic affectus; licet ab hoc haud planè immunes ſint adulti, imò & ſenes. Sed hoc nomine minime inſigniri debet hydrops cerebri vulgatiſſimus, quo caput nuſquàm ampliorem magnitudinem aſſequitur. A capitis contuſione, inter partum difficilem, vel ab aliâ causâ ſuboriri ſolet hydrocephalos; qui aliàs natalitia ducit à dentitione, vermibus, convulſionibus, &c. *Variam ſedem* habet hæc ſeri ſtagnatio; quod nunc ſub cute capillitiâ colligitur; nunc intrà pyxidem oſſeam, inter ſcilicèt cranium & duram meningem, & curationem admittit; vel cerebri involucris coërcetur, circà hoc viſcus fluctuans; vel omnes ejus receſſus implens; & pro immedicabili habetur. Debiliores & languentes, ſomnolenti & ſtupidi ſunt infantes hoc morbo laborantes; pallet horum facies; dentes tardiùs erumpunt; prominent oculi, cum pupillâ ampliore: quaſdam motiones ſpaſmodicas patiuntur os & palpebræ: ſæpiùs ſtrident dentes. Nonnulli cæci evadunt, quidam ſpinâ bifidâ laborant. Hæc omnia demùm excipit ſomnolentia, quæ ſtagnationem per cerebrum diffuſam arguit.

Variam capitis ſtragem exhibet *ſectio cadaverum.* In conſpectum enim veniunt hiantes oſſium vacillantium commiſſuræ: nec raró accidit ut quædam oſſa facilè extrahi queant, ab hærentiâ duræ matris & pericranii planè libera. Reperiuntur meninges ſolito craſſiores, & ſeptum falciforme, non ſecùs ac cerebelli ſepimentum, planè calloſum. Oculis ſubjicitur cerebrum nunc uvidum & flaccidum; nunc à circumambiente aquâ denſum & firmius ita contrahitur, ut mali magnitudinem vix ſuperet: aliàs ventriculis ab aquâ hùc collectâ ultrà modum dilatatis utrumque cerebri hemiſpherium in faſtigium ità attollitur, ut ejus compages circà ambitum vix ſex linearum craſſitudinem aſſequatur, & depreſſa medulla oblongata quaſi obliteretur: tanta eſt quandóque cerebri extenuatio à comprimente aquâ, ut in nonnullis planè deficere videatur hoc viſcus. Nec medullæ ſpinali parcit ſeroſa colluvies, uſque ad os ſacrum effuſa, circà quod nonnunquàm erumpit tumor aqueus. Reperitur inſuper plexus choroïdes in glomeramen contractus, & hydatidibus refertus. Se offerunt glandula pinealis mucaginoſa & avulſione diffluens; glandulaque pituitaria compacta & skirrhoſa, &c. è quibus luce clariùs patet *periculoſum* imò & lethalem eſſe hunc affectum: multi-

Hydrocephalos.

plici experientiâ conſtat infantes hoc morbo correptos in utero materno, inter partum utplurimùm enecari. Ut omnia poſtremò in unum contrahamus, indomabilis ſanè eſt hydrocephalos, ubi cerebrum aquâ obruitur: ſed ſi ſedem externam habeat, opportunis remediis impugnari, & evinci poteſt.

Circà evacuantium, aperientium & roborantium uſum verſatur, ut alibi fusè tradidimus, cujuſvis hydropis ſpeciei *curatio.* Haud abſimili methodo pertractatur hydrocephalos: inter cathartica ſub hoc caſu uſitatiora recenſeri debent rheum, jalapium, diacrydium & mercurius dulcis. De diureticis, aperientibus, hepaticis & roborantibus, de quibus ſatis ſuperque ſuprà, nil addimus. Nec improbantur nonnulla *medicamina externa:* admoventur ſcilicèt reſolventia & diſcutientia; hiſce viribus pollent fotus ex aquâ calcis ſincerâ, vel cum aquâ vitæ mixtâ, è decocto florum chamæmeli, ſambuci, ſtœchados, betonicæ, &c. parati. A multis deprædicatur unguentum ex oleo chamæmeli & ſulphure confectum; ut de aliis innumeris, ex ſcriptis medicis eruendis, ſileamus. Sed levem vel inutilem, ut verum fateamur, opem præſtant hæcce topica; quibus ſanè præſtant veſicatoria, cauteria & ſetacea, quæ, præmiſſis congruis remediis internis, egregium effectum edere queunt.

RHACHITIS.

Ad hunc morbum proclives ſunt infantes à nono ætatis menſe ad tertium annum; rariſſimè enim citiùs vel tardiùs ingruit hic affectus, quo igitur planè immunes cenſeri debent qui annum quartum incolumes aſſequuntur. *Rhachitis*, noſtratibus *Noueure*, *prænuntiatur* crurum debilitate, quodam omnium partium torpore, præmaturo ingenio, capitis amplitudine, artuum extenuatione, moleſtâ & longiori dentium eruptione, qui ubi in conſpectum veniunt, brevi defœdantur. *Hunc produnt affectum* nodi, vel artuum prominentiæ, protuberantes vertebrarum apophyſes, tumores in connexionibus coſtarum cum ſterno; coxarum, crurumque incurvatio, ac prava pectoris conformatio: intereà læduntur pulmones, exſurgit tuſſis, urget ſpirandi difficultas, febris excandeſcit, alvus ſolvitur, oſſa carie læduntur, æger macie conficitur, in hydropem incidit, & ad ultimam rerum lineam properat. Sed rhachitidem haud ſemper concomitantur hæc infortunia, quin potiùs leve incommodum in pleriſque creat, & poſt ſolitum ſtadium ſponte curatur, vel auxiliis medicis facilè cedit. Infantes verò, qui ab hoc affectu minime liberantur ante ſeptimum ætatis annum, vitream per totum vitæ curriculum trahunt valetudinem, atque deformes vel diſtorti remanent. Hanc ægritudinis

ſpeciem

speciem *prosapiam* ducere à parentum vel nutricis, viru scrophuloso, venereo vel scorbutico, variis rationum momentis conjicitur, nec adversatur experientia. A patre senescente, valetudinario, ærumnoso, voluptatibusque soluto, nati ad rhachitidem *proclives* censentur. Contrahitur demùm ab achorum & favorum, non secùs ac affinium eruptionum cutaneorum retrogressu; ac demùm à præposterâ variolarum, alteriusve gravioris morbi medicatione. Multiplicem patefaciunt stragem *secta cadavera*; viscera scilicèt, tùm pectoris, tùm abdominis deprehenduntur infarcta, phlogodea, skirrhosa & putredine confecta. Hanc labem imprimis ostendunt pulmones pleuræ accreti, & tuberculis scatentes: deteguntur stagnationes in cerebro, medullâ spinali, thorace, &c. visenda se præbent intestina ultrà modum distenta, mutuò connexa, &c. RHACHITIS

Raro venæ sectionem efflagitat rhachitis, sed præsentaneam opem ferunt *emetica* & *cathartica*, identidem repetita; rheum præcipuè inter hæcce postrema primatum ducere videtur. Pluris habentur *aperientia*, rubia nempè tinctorum, curcuma, aselli & martialia: hæc sæpiùs opportunè excipiunt *incidentia*; antimonialia nimirùm & mercurialia: suis etiam viribus pollent cassia lignea, elixirium proprietatis, cæteraque *roborantia*. Pro re natâ in subsidium trahuntur veronica, tussilago, herbæ capillares, aliaque bechica. Suas laudes etiam merentur nasturtium, cochlearia & cætera antiscorbutica. Nec despicienda, si nil obstet, diaphoretica, guaiacum scilicèt, china radix, &c. His obsecundant *remedia externa*; conferunt scilicèt enemata emollientia & demulcentia, si renitens abdomen in altum elevetur. Celebrantur frictus in dorso & artubus, cum linteis aromatum fumo imprægnatis. Proficuè adhibentur fotus & balnea è decocto salviæ, thymi, rorismarini, lavandulæ, baccharum juniperi & lauri ex vino parata. Suis viribus etiam pollent linimenta ex oleo laurino, unguento martiato, aliisque roborantibus confecta. Inter præstantiora demùm topica numerantur cauteria & vesicatoria, occipiti vel dorso admota. His addere licet balnea frigida à pluribus celebrata; sed experientiâ constat noxam nonnunquàm intulisse. Pluris postremò interest, sub rhachitidis curatione, ut infantes congruo submittantur regimini, & variis obambulationibus in loco edito & aprico se exerceant, &c.

Morbus coxaris.

MORBUS COXARIS.

Sub hoc titulo intelligi volumus, facem præferente clarissimo expertissimoque de Haen, hunc multigenum *coxendicis affectum*, nulli ætati parcentem; sed infantes præcipuè respicientem, qui non solùm *claudicationem* vel *cruris impotentiam* post se trahere; sed plures etiam ad ultimam rerum lineam ducere solet. Morbum coxarem minantur contusiones à casu ab alto, ictu, aliâve quâcumque causâ: hunc etiam *promovent* improba virium conamina, saltationes, aliave ludibunda corporis exercitia. Hoc infortunium denuntiant dolores artui insidentes, quos nonnunquàm excipit partis intumescentia. *Causis internis* etiam submittitur morbus coxaris; hunc enim pariunt affluxus humorum in hanc partem sub morbis acutis, nec rara est hæc metastasis in variolis; labes rhachitica, scrophulosa, scorbutica & venerea; ac demùm in provectâ ætate diathesis arthritica & rheumatica: aliàs à causâ externâ concitatus ab humorum dyscrasiâ fovetur. His addere licet ossium pelvis diductionem; præsertim respicientem infantes rhachiticos; non secùs ac mulieres sub ultimis graviditatis mensibus: non solùm à se invicem sejunguntur ossa pubis; sed etiam ossa innominata ab osse sacro, cui arctissimè hærebant, etiam dimoventur; undè fit claudicatio alterutrius, vel utriusque lateris: imò sæpiùs sub hoc infortunio, motu planè orbantur artus. À ligamentorum contusione, collisione, distractione, quâvisve violentâ elongatione, nòn secùs ac luxatione & fracturâ dolorem emergere acutum, quem sequitur humorum defluxus, vel genuina phlogosis, nemini haud obvium. *Resolutione* plerúmque *solvitur* hic affectus, dummodò haud naturæ viribus obstent inopportuna remedia: aliàs pus inibi conficitur, undè dolores ferociores, febris lenta & tabes. Difficiliùs resolutione judicatur hic humorum decubitus à materiæ morbosæ translatione inter morbos acutos, variolas nempè, febrem malignam, putridam, &c. vel à rhachitide, scrophulis, alterove viru progenitus: undè emergit tumor plùs minúsve conspicuus, qui seriùs ocyùs purulentiam promovet ad exteriora vergentem. Cur minime mirum, si abscessus in plerisque ingens ossis connexioni, partibusque huic famulantibus, summam labem inferat. Solutis ab hâc putredine ligamentis, è suâ sede sensim deturbatur femoris caput, & crus ab hâc luxatione paululùm primò elongari solet, ut brevius posteà evadat. Claudicationem oriri à breviori crure nemo non videt; sed alia est causa, nempè dolor, præ quo, cruri affecto incumbere nequeunt ægri.

Obscura sanè & intricatissima est, inter vitam, hæc genuina labes

organica, quæ in apricum venit post obitum: exhibent enim *cadavera* femoris luxationem; cujus caput, ligamento terete plus æquo elongato vel disrupto, ex acetabulo depulsum, diversam obtinet sedem, superiorem vel inferiorem, anteriorem vel posteriorem. Foveæ crepidini plerùmque hæret prædictum caput, & ankylosi in unum corpus cum acetabulo coalescit. Hoc cavum nonnunquàm replet, quoddam corpus glandulæ faciem præ se ferens. Ab accubitu colluviei purulentæ ad prædictas partes, ossa suis cartilaginibus & periosteo orbantur, carie læduntur, & in fœdissimam putrilaginem haud raro abeunt. Simili ratione conficiuntur ligamenta, quorum sæpiùs ne minimum quidem vestigium deprehenditur. Longè latèque in plerisque serpit hæc spurcities; quâ totum femur haud raro defœdatur. Notare tamen expedit pus nonnunquàm inibi stagnare citrà vicinorum erosionem, ob fortè blandiorem hujusce laticis indolem, vel breviorem moram. Reperitur demùm præter traditam stragem, femur in cervice fractum, capite in acetabulo remanente: frequentiùs verò occurrit in juniorum cadaveribus epiphysis ab osse soluta. Insuper deprehenduntur ossa pelvis mobilia; ossium scilicèt pubis connexio soluta; os ilium ab osse sacro dimotum; exostosis è prædictis ossibus erumpens; ac caries vertebrarum, ossis sacri, &c. Pulmonum denique, hepatis, pancreatis, omenti, mesenterii, cæterorumque viscerum læsiones, à pure sanguini remixto, uti videtur, ortas, consultò prætermittimus.

MORBUS COXARIS.

Omnem Medicorum industriam superat hic morbus ad certum gradùm provectus, dùm scilicèt de purulentiâ & ossium carie constat: sub quo statu sensim conficiuntur miselli ægri, donec ad plures abeant. Sed haud levis *sanitatis spes* elucescit sub primis temporibus, dùm pars à naturali formâ minime recedit, & solo inter cruris motum dolore conqueruntur ægri. Nullâ tamen medicatione egent, sed quieti tradantur, imò & decumbant per unum aut alterum mensem, & ultrà, si res expostulet; ubi scilicèt cautè exploratis cruris viribus adhuc claudicant, vel quidam inter motùm cruris superest dolor: in subsidium etiam vocandam esse diætam congruam nemini haud obvium. Quibus addere licet balnea frigida, quæ inter roborantia externa principem locum obtinent; quæ præsertim congruunt ubi ligamenta femoris capiti implantata flexiliora elongantur; & ossa pelvis ab invicem dimoventur: sub quâ rerum conditione, in suo situ contineri debent ossa præter naturam mobilia probâ deligatione vel fasciatione. Nec despicienda cætera roborantia externa, ut vinum aromaticum, vel mastiche imprægnatum; aqua Reginæ Hungariæ; unguentum martiatum, emplastrum stypticum, &c. Quod verò ad alia *præsidia* medica, vel *chirurgica* attinet, multiplici experientiâ edocti, asserere minime dubitamus, quòd omnia vel exquisitiora topica resolventia, & præsertim usitatissimæ irrigationes ab alto, non solùm humorum affluxui nusquàm medentur; sed

Morbus coxaris.

illos potiùs ad hanc partem allicere videntur. Hæc minime latent medicinæ proceres qui totum negotium naturæ committere ſolent ; dùm ſcioli, ineptâ & petulanti ſecuritate ſuis tralatitiis remediis hunc morbum aggrediuntur ; donec ægris in deteriora ruentibus, ab infelici medelâ deſiſtere cogantur.

Omnis verò ſalutis ſpes ferè præcluditur, ſi adſint purulentiæ notæ, cùm à diuturniori puris ſtagnatione, cartilagines & oſſa carie abſumantur, vel fœdiſſimâ putredine labefactentur. Sub quo caſu nil non movendum ut tabum versùs cutem alliciatur ; quam opem præſtant *emollientia* & *maturantia*. Ubi verò quidam fluctuatione, aliiſve ſignis innoteſcit morbi fomes, nullâ morâ latum infligatur vulnus, ut pus foràs prorumpat. Sunt qui cauterium ad hoc opus adhibere velint ; ſed hâc inuſtione tardiùs promovetur puris exitus, & debitæ ſordidiſſimi ulceris fiſtuloſi deterſioni obſtat aditus anguſtior. Infauſtum tamen in pleriſque habet exitum uterque modus, ni incolumes ſint partes abſceſſum ambientes ; quod rariſſimè accidere ſuprà notavimus. Inter haſce anguſtias pauca novimus *remedia interna*, ſi diætam lacteam excipias : ſilentio tamen minime premendum quod exquiſitiſſimum ſub hoc caſu *antiſepticum* præbeat cortex peruvianus ; quo ſcilicèt ad unciam ſemiſſem ſingulis diebus cum lacte caprino adhibito hunc deſperatum affectum intrà quatuor menſes domavit ſuprà laudatus de Haen, de praxi medicâ benè meritus : ſed hunc corticem minime ferre queunt tuſſientes, quamcumque doſi exhibeatur. Lintea etiam hujuſce corticis decocto imbuta admoveri jubet præclarus Author ; quod ſanè citrà periculum experiri poſſe, credere par eſt. De cæteris præſidiis internis diverſam humorum labem reſpicientibus, nil addimus.

Morbi cutis.

MORBI CUTIS.

(1.) Haud minùs obſcura & intricata eſt in infantibus, eruptionum & efflorеſcentiarum cutanearum natura, quam ſub aliâ ætate. Inter familiariores *TINEA*, noſtratibus *la Teigne*, quæ variis apud Authores titulis inſignitur : nunc enim *cruſta lactea ;* nunc *ignis volaticus ; porrigo, furfuratio, ſcabies capitis, achores & favi*, &c. vocitatur. Nil aliud eſſe videtur tinea, quàm quædam herpetis ſquamoſæ & corrodentis ſpecies, tetrum odorem in pleriſque ſpargens; non ſolùm lactentium cutem capillitiam & faciem invadens ; ſed etiam in alias partes ſerpens. Sunt puſtulæ vel veſiculæ, quæ ruptæ exulcerantur & in cruſtas diverſi coloris, humidas & ſiccas faceſſunt : utplurimùm confluunt in amplos corymbos quibus cutis, tùm faciei tùm capitis deturpatur. Hâc tamen eruptione rarò defœdatur ablactatorum facies, quæ præcipuam in teneriori ætate morbi ſedem exhibet ; ſub ſuâ conditione, *rache ou feu volage* apud noſtrates audit : ſed ſæpiſſimè exulcerata in utriſque proſtat poſtrema aurium vicinia, quæ ichore perpetuò madet. Notare expedit quòd pro cruſtâ lacteâ à quibuſdam habeantur hæ ſordes pingues & humidæ, capiti recèns natorum hærentes, quæ ſenſim in furfurem deciduum faceſſunt, nonnihil juvante olei vel butyri linimento.

Tinea, quæ omnes hos affectus cutaneos comprehendit, ſuperficiem duntaxàt cutis plerúmque occupat, & *periculo* planè *vacat.* Variis viciſſitudinibus vulgò ſubmittitur, huic vel illi parti inſidens ; nec raro periodo lunari inniti videtur ; aliàs inordinatè remittitur & recrudeſcit. Cuti capillitiæ incumbens foveas ſæpiùs ſibi cudit uſque ad cranium, quod tùm carie læditur. Hoc præſertim imminet infortunium, ſi à viru ſcorbutico, venereo vel ſcrophuloſo foveatur tinea, quæ aliàs inter morbos ſalubriores recenſeri debet ; quâ ſcilicèt vigente, aliis gravioribus affectibus immunes ſunt infantes, imò & pancraticè valent. Cur fit ut ejus cura naturæ committatur, & omnia vetentur topica exſiccantia. Majorem enim incutit metum ejus *ſubitaneus receſſus*, vel ſpontaneus ; cùm plura exhinc impendeant mala, tuſſes nempè ferociores, febris acuta, ophthalmia, diarrhœa torminoſa, inſultus convulſivi, tabes, phthiſis, &c.

E præhabitis colligitur tineam duntaxàt mali moris, quam *raſcoſino* vocitant Gallo-Provinciales, & à viru ſcrophuloſo & ſyphilitico haud raro pendet, *auxiliis medicis* impugnandam fore. Præmiſſis igitur generalibus, ſi opus ſit, præſcribi debent hepatica & depurantia ; uti agrimonia, lapathum, fumaria, veronica, naſturtium aquaticum, &c. nec vetatur ſulphur, quod, uti nemo neſcit, ſpecificam vim obtinet, adversùs varios

Morbi cutis.

adultorum cutaneos morbos chronicos. Conducunt *cathartica* blandiora, epithymum nempè, syrupus de cichorio cum rheo, mercurius dulcis, &c. Post cautum & diuturnum horumce medicaminum usum, morbi primariâ habitâ ratione, ad exquisitiora devenire juvat; *diaphoretica* scilicèt & incidentia: hæc munia præstare valent scabiosa, carduus benedictus, vipera, kermes minerale, antimonium diaphoreticum, sal volatile cornu cervi, æthiops mineralis, aliaque variam sanguinis & humorum labem respicientia. Hùc etiam pertinent absorbentia, si saburra acida in primis viis niduletur. Insuper quæcumque adversùs tineam adhibeantur remedia, procrastinanda est curatio, ne citiùs quàm par est evanescat hic affectus; sub quo casu nil non movendum ut revocetur: inter has angustias admoveri solent vesicatoria, ut humores noxii, sanguini remixti ad cutem alliciantur, & tineæ vices expleant.

Cautè inter hujusce morbi curationem adhiberi debent *topica*: planè exulare debent cujusvis fortis repercutientia: sed tutò admoventur emollientia & demulcentia, si sæviat prutitus & crustæ obnixiùs hæreant: proficuè in hunc scopum usurpantur aqua althææ, oleum amygdalarum dulcium, cremor lactis, butyrum insulsum, folia betæ oleo rosaceo inuncta, &c. Haud improbantur insuper lotiones è decocto fumariæ, lapathi, veronicæ, & chelidonii paratæ. Nonnulli deprædicant unguentum ex oleo amygdalarum dulcium, & oleo tartari per deliquium simul ritè subactis confectum. Prostant demùm in officinis varia unguenta cum sulphure & mercurio parata, quæ solerti & cautâ manu pertractata, suas laudes merentur. Notare juvat quòd materies pingues & oleosæ, à temerariis mulierculis usurpari solitæ, haud citrà periculum faciei admoveantur, si cremorem lactis & butyrum excipias. Dùm hæc peraguntur apprimè attendere debent nutrices ad manus infantum, ne inter pruritum hæc vulnuscula scalptu plus æquo cruentent.

Usitatissimum est in variis nosocomiis emplastrum è merâ *pice* confectum, quod derasis capillis capiti admovetur, & post viginti quatuor horas evellitur, haud sine magno infantum clamore; cùm huic agglutinati capilli hâc vi eradicentur. Dein demulcetur hoc vulnus cruentum cum oleo ovorum, vel foliis betæ butyro oblitis; solitâ demùm arte exsiccandum: iterùm si opus sit, imponitur prædictum emplastrum, quod fortè, præmissis præmittendis, cæteris topicis palmam præripit. Si tinea altiores foveas sibi cudat, & uberiorem præbeat faciei proventum; cretam, tuthiam, cerussam, lapidem calaminarem, aliosque pulveres exsiccantes adhibere fas est: aliàs angue pejus vitari debet quodvis medicamen exsiccans. Si *morbus pedicularis* tineæ, uti crebrò evenit, societur, inspergi solet caput cum pulvere staphisagriæ, cevadillæ, coccularum officinarum, &c. qui pulveres etiam axungiis vel pulpâ pomorum coctorum excipiuntur, ut exhinc emergat unguentum eidem usui dicatum. Nonnullis postremò arridet decoctum staphisagriæ è lixivio vulgatiori paratum, quo probè eluitur caput.

(2.) Abſolutis quæ ad tineam ſpectant; ſupereſt ut cæteros infantum morbos cutaneos paucis complectamur. Itaque quâdam ægritudinis ſpecie familiariſſimè laborant infantes, quæ ratione indolis, ad tineam proximè accedit. Hæc eſt *puris* vel ſaniei *per meatum auditorium ſtillicidium*; quod nunc à ſimplici humorum defluxu, vel à causâ tineæ communi ſobolefcens, nunc à genuinâ phlogoſi, quæ priùs vehementi, doloribus atrocioribus, convulſionibus, &c. innotuit. Leve ſanè portendit periculum hoc profluvium in primo caſu: ſed ſub alio pertimeſcenda eſt oſſiculorum tympani caries; aliave auris ſtrages, è quâ plerúmque emergit ſurditas immedicabilis. *Huic* morbo phlogoſim excipienti, ſub primis temporibus moleſtiſſimo, *occurritur*, lac, vel oleum amygdalarum dulcium in meatum auditorium ſtillando; dein latitantibus ulcuſculis proſpiciendum injectionibus ex urinâ, infuſis amaris, detergentibus & antiputridis. Quod ad remedia interna attinet, minime diſcrepant ab his quæ adversùs tineam ſuprà tradidimus: cur hiſce recenſendis ſuperſedere haud incongruum judicamus.

MORBI CUTIS.

(3.) *Eſſera infantum*, Noſtratibus (*la gale des enfans*) parùm ratione indolis à capitis porrigine diſcrepat: ſed ſub aliis circumſtantiis ingruit; & hanc vel illam partem corporis ambitûs occupat. Pro morbo ſaluberrimo haberi ſolet hæc eſſeræ ſpecies, ab ſcabie adultorum toto cœlo diſtans; proficua præſertim cenſeri debet lacte calidiori, vel pravæ notæ, enutritis. Poſt ablactationem plerúmque ſe prodit hic affectus cutaneus, ni ſub eodem tempore alvi fluxu corripiantur infantes. Univerſam in nonnullis cutem invadit; adeò ut erumpentium morbillorum faciem haud malè referat: nec errorem deflecterent clinici, vel ſolertiores, ni ad ſigna prænuntia attenderent. Puſtulæ exiguæ, nunc parciores, nunc numeroſiſſimæ; in locis calidioribus paulò ampliores; circà umbilicum pertinaciores, immanem ſæpiùs pruritum pariunt, quo divexantur infantes: aliàs levem moleſtiam creant; nihilque ſanitati demunt. Totum curationis opus naturæ plerúmque committitur: vetantur quævis topica reſolventia, è ſulphure & mercurio deprompta; etſi à nonnullis incautis, vel ſciolis, haud ſine præſenti diſcrimine adhibentur. Prætereà notare juvat quòd à dentitione ſæpiſſimè fovetur hæc eruptio, quæ ideò haud niſi poſt hanc abſolutam deſinit.

Tanti eſt momenti ad ſanguinis & humorum expurgationem hæc opportuna eruptio, ut plura ſeptennibus, hujuſce morbi expertibus, impendere infortunia, apud omnes praxi edoctos in confeſſo maneat. Hinc, morbo in ſolito ſtatu perſtante, nil temerè tentandum; quin potiùs ſalubri huic naturæ molimini ſuccurrendum, congruâ victûs ratione, donec circà finem *blandiora cathartica*, infuſum nempè rhabarbari, ſyrupum de cichorio compoſitum, aliaque id genus infantibus dicata præſcribere liceat. Si tamen urgeat pruritus, & hinc ſomnus arceatur, *demulcentia* admoveri queunt; cremor nempè lactis, butyrum recens, oleum amyg-

Morbi cutis.

dalarum dulcium, ceratum ſimplicius, &c. aliàs ab omni curatione abſtinere præſtat. Urgentiori tamen ſuccurrendum, ſi efferа pravum induat characterem, & graviora accerſat ſymptomata: ſub quâ rerum conditione conducunt cathartica blandiora, identidem repetita: nec inutilem opem præſtant ſtomachica & amara. Dein ſanguini proſpiciendum cauto *depurantium* & *diaphoreticorum*, aperientium & *incidentium*, ad nauſeam alibi traditorum, uſu: nec prohibentur poſt debitam horumce remediorum adminiſtrationem, unguenta mercuralia; vel è ſulphure & pulpâ radicis lapathi confecta: ſummam ſemper efflagitat cautelam hic medendi ritus.

(4.) Ad alium affectum cutaneum proclives ſunt infantes intrà cunas; qui omnes *partes lotio madidas* vel *fæcibus alvinis conſpurcatas*, inquinat. *Rubor* primò ex hâc ſpurcitie emergit, latiſſimis areolis ſe præbens & eryſipelatis faciem haud rarò præ ſe ferens: dein erumpunt *puſtulæ* quæ nunc herpetem, nunc ambuſtionem æmulantur Jure ſub hoc ſtatu incuſantur acrius lotium, & ſanguis plus æquo æſtuans; ſed aliam quandóque habet geneſim hic morbus, è pravâ lactis indole depromendam. Simplicioribus remediis, ſub utroque caſu peragitur *curatio*; munditiei primò danda eſt opera, lotionem ex aquâ althææ, vel lacte tepido paratam crebrò adhibendo: dein admoventur demulcentia; cremor nempè lactis, butyrum, &c. Nonnunquàm etiam opportunè uſurpantur lotiones detergentes; inter quas pluribus arridet aqua plantaginis cum quartâ aquæ calcis parte. Sed parùm conferre videntur cerata, album Rhaſis, aliaque unguenta à mulierculis comprobata.

(5.) *Intertrigo*, vulgò *écorchure*, ſub infantili ætate familiariſſima non ſolùm interfemineum, viciniореſque partes ſordidas occupat; ſed etiam axillas, cervicem, aliaſve partes quæ quamlibet *cuticulæ attritionem* patiuntur, invadit. Etſi pro leviſſimo morbo habetur hæc excoriationis ſpecies; haud levem tamen in quibuſdam moleſtiam creat, quæ demulcentibus leniri ſolet. Cùm hic affectus præſertim pendeat à linteorum ſordidorum uſu; munditiei primò ſtudendum eſſe nemo non intelligit. Dein pars affecta, cum aquâ althææ, vel vino tepido priùs probè lota, pulvere ligni carioſi ſpargitur: ac nullo alio plerúmque opus eſt *remedio*. Eumdem affectum præſtant creta, tuthia, lapis calaminaris, aliaque abſorbentia & exſiccantia in pulverem redacta. Si doloribus divexentur intertrigine laborantes; uſurpari ſolet unguentum album Rhaſis, pompholyx, nutritum, de ceruſsâ, aliaque id ſortis, vi demulcente & exſiccante pollentia.

(6.) *Rimis* & *fiſſuris* ſæpiùs etiam deturpatur cuticula infantum; quæ ſcilicèt præcipuam ſedem habent in naſo, labiis & digitis. Humorum defluxum in partem affectam ſæpiùs accerſunt hæc vulnuſcula; è quo humorum decubitu pars in tumorem attollitur; undè nonnunquàm emergunt occalleſcentiæ ægrè ſolvendæ. E frigore, inter hyemem aſperam contracto,

tracto, subnasci solent fissuræ cutaneæ; haud rarò tamen à sanguinis vel humorum labe oriundæ. Simplicissimus est huncce levissimum affectum *curandi modus*: parti scilicèt læsæ, priùs vino tepido probè lotæ, admoventur oleum amygdalarum dulcium, vel ovorum; axungiæ & medullæ præparatæ, ceratum Galeni, aliudve pomatum vulgatius; nec aliâ opus est medelâ; cui inhærendum donec horumce vulnusculorum labra ad mutuum contactum ducantur. De pernionibus, ambustionibus, aliisque morbis cutaneis, omnes ætates respicientibus, satis superque alibi; ideò repetitam crambem minime apponemus. Sed de nævis maternis nonnulla adjicere, haud abs re fore putavimus.

Morbi cutis.

(7.) Obscura & intricatissima est *nævorum maternorum*, Nostratibus (*signes de naissance*), indoles. A denegatis rebus quas flagrantissimè cupiebant matres inter prægnationem oriri hæc stigmata vulgò fertur, sed multis difficultatibus premitur hæc opinio, quam validioribus argumentis impugnarunt nonnulli recentiores; adeò ut adhuc sub judice lis sit. Innumeras formas præ se ferunt *nævi materni*, quæ maculis & sarcosibus exprimuntur. Occurrunt *maculæ* diversæ latitudinis, rubræ, purpuro-violaceæ, fuscæ, subatræ, &c.; vino cujus colorem referunt, tribuuntur vulgatiores. *Sarcoses* verò etiam multiformes æmulari videntur fraga, mora, ficus, uvas, aliosve fructus; non secùs ac frustum hepatis, carnis suillæ, placentæ, casei, aliorumque innumerorum eduliorum, quibus gravidarum imaginatio lædebatur: nec desunt quæ cristam galli, murem, mentulam virilem, &c. mentiuntur. Ità hærent maculæ, ut nullâ hactenùs notâ arte deleri queant; ni planè extirpetur cutis, quæ ipsis basim præbet, undè post tædiosam curationem emergeret cicatrix, quæ plus fortè quàm macula partem deturparet. Faciliorem *curam* admittere queunt sarcomata, quæ scilicèt arcto vinculo constringuntur, ferro auferuntur, vel caustico absumuntur: sed paucis arrident hæc auxilia chirurgica; ni facies hoc stigmate ultrà modum deturpetur. Haud tamen periculo vacant prædictæ operationes; si tumor nervo, arteriæ, aponeurosi, pericranio & peritonæo insideat; sub quibus conditionibus, nocentissima vel lethifera evadit hæc medela: aliàs singulis ætatibus congruit, sed auspicatior sub juventute censeri debet.

(8.) Superest, ultimam manum huic operi imponendo, ut breviter agamus de quodam *morbo exotico*, à peculiaribus vermibus, infantum cutem lacessentibus, prognato. *Dracunculi* apud plures audiunt, vel ob stupendam, instar crinium, exilitatem, *crinones* à nonnullis vocitantur. Juxtà alios, vermes caseosos haud malè æmulantur; hos etiam capite nigro instrui fertur, quos tamen nihil aliud esse quàm pilos in fasciculum collectos probare contendit Leuwenhoeckius, nec hoc dubium solvit le Clerc. Progerminantur, si potiori Authorum parti habenda sit fides, in artubus & dorso lactentium; qui sævissimo pruritu, & vigiliis pertinacioribus vexati, sensim atrophiâ conficiuntur. Oppportunè sub hoc re-

Morbi cutis

rum ſtatu adhibentur balnea, quæ cutem laxando, horum inſectorum exitui favent; melle dein illinitur pars affecta, ut extùs alliciantur & faciliùs inſtrumentis congruis abradantur; apertis ſcilicèt puſtulis veſiculoſis, ſub quibus latitant. Inter exquiſitiora præſidia recenſentur lotiones, vel frictus mercuriales, quibus brevi enecari ſolent. Intereà notiſſimâ curandi methodo impugnatur maraſmus, quem, uti innuimus, poſt ſe trahit hic affectus, ſub noſtro climate planè ignotus. Plura addere vetat inſtituti ratio, nec ſinit anguſtior pagina: ideò vela contrahimus.

Finis primi Voluminis.

CATALOGUE des Ouvrages de M. LIEUTAUD, qui se trouvent chez le même Libraire.

ELEMENTA Physiologiæ, juxtà solertiora novissimaque Physicorum Experimenta, & accuratiores Anatomicorum Observationes, concinnata. *Amstælodami*, 1749. *in*-8°. 4 liv.

Essais d'Anatomie historique & pratique, contenant l'Histoire exacte de toutes les parties qui composent le corps de l'Homme; avec la maniere de les découvrir, de les démontrer & de les disséquer; nouvelle édition. *Paris*, 1766. *in*-8°. *avec figures.* 7 liv.

Historia Anatomico-Medica sistens numerosissima cadaverum extipiscia, quibus in apricum venit genuina morborum sedes; horumque reserantur causæ, vel patent effectus: ex recensione & cum plurimis observationibus Antonii Portal. *Parisiis*, 1768, 2 *vol. in*-4°. 20 liv.

Synopsis universæ Praxeos Medicæ, in binas partes divisa; quarum prior omnium morborum conspectum exhibet: altera verò rem medicamentariam, perpetuis Commentariis illustratam, sistit; nova editio ulterius elaborata, vel cæteris tùm Gallicis, tùm Latinis, multò amplior & accuratior, cui subjungitur Liber de Cibo & Potu. *Parisiis*, 1770. 2 *vol. in*-4°. 24 liv.

Eadem, *cartâ magnâ*, 36 liv.

Le même Ouvrage traduit du Latin, sous les titres suivants :

Précis de la Médecine Pratique, troisieme édition. *Paris*, 1770. 2 *vol. in*-8°. 12 liv.

Précis de la Matiere Médicale. *Paris*, 1766. *in*-8°. 6 liv.

